

שבוע פרשת מטות-מסעי

(15 - 21 July 12)

כ"ה תמוז - ב' מנחם אב ה'תשע"ב

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַתְּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתְּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבְתֶם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ וְיָרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמְרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לְכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדוֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבְתֶם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לְכֶם לְצִיצֵת, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לְכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מִקְבַּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהִחְזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֱהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמְצוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמְצוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שִׁמְעַתְּ יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות ב"לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ"ב פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּ־יָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לַיְלָב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
 לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּה־רַר פָּעְלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
 יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לְתַת לָהֶם נַחֲלַת
 גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
 וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת
 יְהוָה שִׁכְל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמֶדֶת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־יֵאֱשֵׁר יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצֵי יְהוָה זֶרְעוֹ דוֹר
 יְשָׁרִים יְבָרְךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יְכַלֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
 עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יֵרָא נִכּוֹן לְבֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לְבֹ לֹא יֵרָא
 עַד אֲשֶׁר־יֵרָאֵה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשָׁע יֵרָאֵה | וְכַעַם שִׁנּוּ יַחַרְק וְנִמְסַ תְּאוֹת רְשָׁעִים תֵּאבֹד:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיא - מתוך "תהילות מנחם"

פסוק ו: כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים

גילוי "כח מעשיו" בעולם הזה

א. רש"י מפרש¹ את הפסוק "כח מעשיו – כשנתן להם נחלת גויים הודיעם כוחו וגבורתו. ומדרש
 תנחומא² כתב לישראל מעשה בראשית להודיעם שהארץ שלו ובידו להושיב בה כל מי שירצה ולעקור אלו
 ולהושיב אחרים שלא יוכלו אומות לומר לישראל גזלנים אתם שכבשתם ארץ שבעה עמים".
 היינו, שבפירוש "כח מעשיו" יש ב' ענינים: (א) עצם הנתינה לישראל מגלה את "כח מעשיו"³. (ב) בזה
 נשללת טענת אומות העולם כו'.

וצריך להבין: (א) מהו הטעם שרש"י הביא ב' פירושים אלו? (ב) לפירוש הב' למה הוצרך הפסוק לכתוב
 "כח (מעשיו)", הרי שלילת טענתם היא ע"י שזה "מעשיו" של הקב"ה, שהוא ברא את העולם וכו', ובידו לתת
 להם נחלת גויים, ומהו "כח (מעשיו)"?

(ג) למה נוקט הפסוק לשון "הגיד (לעמו)" שאינו רגיל, ולא הלשון הרגיל "אמר", "דבר" וכו'?

ב. והביאור בזה בפנימיות הענינים, על ארץ ישראל כתיב⁴ "ארץ אשר כו' עיני הוי' אלקיך מראשית

המשך בעמוד מד

(1) כאן.

(2) באבער בראשית פ"א (הובא ביל"ש בא רמו קפז). וראה לקו"ש חט"ו הערה 41 ובשוה"ג שם.

(3) ובה מדויק לשון הפסוק "הגיד לעמו לתת להם". היינו, שבנ"י עצמם לא יחששו מענין הגזל בשעת הכיבוש.

(4) עקב יא, יב.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קי"א קי"ב ..... ד
- (ג) מאמר ד"ה גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון
שבת פרשת מטות מסעי, מברכים החודש מנחם אב, ה'תשכ"ב ..... ה
- (ד) משיחות שבת פרשת מטות מסעי, ב' מנחם אב, ה'תשנ"א .. כד
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת מטות מסעי
בלה"ק) כרך יח ..... לג
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... מ
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת יא, תרגום מאידיש ..... מא
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מטות מסעי ..... מג
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת מטות מסעי ..... מה
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות מסעי ..... פג
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת מטות מסעי ..... פד
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מטות מסעי ..... צג
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... צה
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מטות מסעי ..... צח
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מטות מסעי ..... קיח
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת מטות מסעי ..... קכט
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ב, תהלים פרק נו ..... קלב
- (יח) משניות כתובות
ביאור קהתי ..... קלד
- (יט) עין יעקב מסכת יומא ..... קמא
- (כ) מסכת נדה עם ביאורים
מדף נה עד דף סא ..... קמב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קעד
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קעד
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... קעה
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קעח
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קעט
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קפ
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קפ
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קפב
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קפג
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קפג
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קפד
- (לב) הלכות בית הבחירה ..... קפו
- (לג) ביאורים לפרקי אבות פרק ב ..... קפח
- (לד) חומש לקריאה בציבור ..... קפט
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת מטות מסעי ..... קצח
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קצט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 גְדוֹל יְהִי כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֶחָד מִן הָרֵאשִׁוֹן¹, וְיִשׁ בְּזֶה
 2 במשמעות הנבואה ש'הבית הזה האחרון' יהיה יותר גדול וחשוב מהבית
 3 הראשון שְׁנֵי פִירוּשִׁים². פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט הוּא³ שְׁבִיַת הַזֶּה
 4 הָאֶחָדוֹן קָאֵי מִכוּון עַל בֵּית שְׁנֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי שֶׁהָיָה גְדוֹל
 5 מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרֵאשִׁוֹן
 6 בְּגוֹדֵל הַבְּנִינָן וּבְמִסְפַּר
 7 הַשָּׁנִים, כִּי בֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי
 8 הָיָה בֵית גְּדוֹל יוֹתֵר וּמְפֹאֵר יוֹתֵר
 9 מֵאִשֶׁר הָבִית הָרֵאשִׁוֹן וְגַם
 10 הַתְּקִיִּים יוֹתֵר שְׁנַיִם (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 11 הָרֵאשִׁוֹן עֲמַד 410 שְׁנַיִם, וּבֵית
 12 הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי עֲמַד 420 שְׁנָה)³
 13 וּבִזְהָרָה⁴ אֵיתָא מוּבָא
 14 שֶׁהַבַּיִת הַזֶּה הָאֶחָדוֹן קָאֵי
 15 מִכוּון עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 16 הַשְּׁלִישִׁי שֶׁיִּבְנֶנָּה בְּמִהְרָה
 17 בְּיָמֵינוּ שֶׁיְהִיָּה גְדוֹל
 18 מִבֵּית הָרֵאשִׁוֹן וּמִבֵּית
 19 הַשֵּׁנִי, דְּשְׁנֵיהֶם נְכַלְלִים
 20 בְּ(מִן) הָרֵאשִׁוֹן וְגַם הַבֵּית
 21 הַשֵּׁנִי נְכַלֵּל כֵּאֵן בְּבִטּוּי
 22 "רֵאשִׁוֹן", כִּי שְׁנֵיהֶם גַּם בֵּית
 23 הַמִּקְדָּשׁ הָרֵאשִׁוֹן וְגַם בֵּית
 24 הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי לֹא הָיָה לָהֶם
 25 קִיּוּם נִצְחִי אֶלָּא נִחְרְבוּ אַחֲרֵי
 26 תְּקוּפַת זְמַן מְסוּיִימָת, וּבֵינֵי
 27 שְׁלִישִׁי יְהִיָּה קָמֵם בְּקִיּוּם
 28 נְצִחִי וְלֹא יִחָרֵב לְעוֹלָם. וְזֶהוּ
 29 לְפִי הַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי גַם הַכּוּוּנָה
 30 בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 31 ז"ל⁵ בְּגִמְרָא עַד כַּךְ שֶׁלַעֲתִיד
 32 לְבוֹא יַעֲלוּ גוֹיִים רַבִּים אֶל הַר ה'

בס"ד*. שבת פרשת מטות-מסעי,

מברכים החודש מנחם-אב ה'תשכ"ב**

גְדוֹל יְהִי כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֶחָדוֹן מִן הָרֵאשִׁוֹן¹, וְיִשׁ
 בְּזֶה שְׁנֵי פִירוּשִׁים². פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט הוּא³ שְׁבִיַת
 הַזֶּה הָאֶחָדוֹן קָאֵי עַל בֵּית שְׁנֵי שֶׁהָיָה גְדוֹל מִבֵּית
 הָרֵאשִׁוֹן בְּבְנִינָן וּבְשָׁנִים, וּבִזְהָרָה⁴ אֵיתָא שֶׁהַבַּיִת הַזֶּה
 הָאֶחָדוֹן קָאֵי עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁיִּבְנֶנָּה בְּמִהְרָה
 בְּיָמֵינוּ שֶׁיְהִיָּה גְדוֹל מִבֵּית הָרֵאשִׁוֹן וּמִבֵּית הַשֵּׁנִי,
 דְּשְׁנֵיהֶם נְכַלְלִים בְּ(מִן) הָרֵאשִׁוֹן, כִּי שְׁנֵיהֶם לֹא הָיָה
 לָהֶם קִיּוּם, וּבֵינֵי שְׁלִישִׁי יְהִיָּה קָמֵם בְּקִיּוּם נְצִחִי. וְזֶהוּ
 שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ לֹא כְּאֲבָרְהָם שֶׁכְּתוּב בּוֹ הַר וְלֹא
 כִּי־צָחַק שֶׁכְּתוּב בּוֹ שְׂדֵה אֶלְא כִּי־עָקַב שֶׁקָּרָא בֵּית, דְּבֵינֵי
 רֵאשִׁוֹן הוּא כְּנֶגֶד אֲבָרְהָם, וּבֵינֵי שְׁנֵי כְּנֶגֶד יִצְחָק, וּבֵינֵי
 שְׁלִישִׁי כְּנֶגֶד יַעֲקֹב⁶, וּמִבְּאֵר בְּלִקְוֵי תוֹרָה⁷ שֶׁהַשְּׂיִיכוֹת
 דְּבֵינֵי שְׁלִישִׁי לִיעֲקֹב הוּא כִּי מְדַתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיא אֲמַת,
 וְאֲמַת הוּא שְׂאִין שְׂיָד בּוֹ הֶפְסֵק⁸ וְשְׁנוּי.

(ב) וְהִנֵּה אֵף שֶׁבְּמִמְרָם רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַנִּלְ (לֹא כְּאֲבָרְהָם
 כו') מְדַבֵּר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הַלְשׁוֹן בְּלִקְוֵי
 תוֹרָה שֶׁם הוּא שְׁלֵשׁ גְּאוּלוֹת הֵן, גְּאוּלָּה רֵאשׁוֹנָה
 בְּזִכּוֹת אֲבָרְהָם, גְּאוּלָּה שְׁנִיָּה בְּזִכּוֹת
 יִצְחָק, גְּאוּלָּה שְׁלִישִׁית
 בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב. וּמִבְּאֵר שֶׁם
 דִּגְאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית הִיא

33 "אל בית אלוקי יעקב" שבית המקדש נקרא על שם יעקב ולא על שם אברהם
 34 ויצחק לא כְּאֲבָרְהָם שֶׁכְּתוּב בּוֹ הַר ("בְּחַר ה' יִרְאֶה") וְלֹא כִּי־צָחַק
 35 שֶׁכְּתוּב בּוֹ שְׂדֵה ("וַיֵּצֵא יִצְחָק לִשְׂחֹחַ בְּשֵׂדֵה") אֶלָּא כִּי־עָקַב שֶׁקָּרָא
 36 לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בֵּית ("וַיִּקְרָא שֵׁם הַמִּקְדָּשׁ הַהוּא בֵּית אֶל"), דְּבֵינֵי רֵאשִׁוֹן
 37 הוּא כְּנֶגֶד אֲבָרְהָם, וּבֵינֵי
 38 שְׁנֵי כְּנֶגֶד יִצְחָק, וּבֵינֵי
 39 שְׁלִישִׁי כְּנֶגֶד יַעֲקֹב⁶,
 40 וּמִבְּאֵר בְּלִקְוֵי תוֹרָה⁷
 41 לְרַבּוּנוּ הוֹקֵן שֶׁהַשְּׂיִיכוֹת
 42 דְּבֵינֵי שְׁלִישִׁי לִיעֲקֹב הוּא
 43 כִּי מְדַתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיא
 44 אֲמַת כְּכַתּוּב "תִּיתֵן אִמָּת
 45 לִיעֲקֹב", וְאֲמַת הוּא שְׂאִין
 46 שְׂיָד בּוֹ הֶפְסֵק⁸ וְשְׁנוּי
 47 אֶלָּא קִיּוּם בְּקִיּוּם נִצְחִי, וּבְכַךְ
 48 הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי הוּא "גְּדוֹל"
 49 לְעוֹמַת הַבַּיִת הָרֵאשִׁוֹן וְהַבַּיִת
 50 הַשֵּׁנִי שְׁדוּקָא הוּא יִתְקִיִּים בְּקִיּוּם
 51 נִצְחִי.
 52 (ב) וְהִנֵּה אֵף שֶׁבְּמִמְרָם
 53 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַנִּלְ (לֹא
 54 כְּאֲבָרְהָם כו') מְדַבֵּר
 55 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְעַלֵּיו נֵאמַר
 56 בְּגִמְרָא שֶׁמְעַלְתּוֹ הִיא שִׁיקָרָא
 57 "בֵּית", הִרִי הַלְשׁוֹן בְּלִקְוֵי
 58 תוֹרָה שֶׁם הוּא שְׁלֵשׁ
 59 גְּאוּלוֹת הֵן, גְּאוּלָּה
 60 רֵאשׁוֹנָה בְּזִכּוֹת אֲבָרְהָם,
 61 גְּאוּלָּה שְׁנִיָּה בְּזִכּוֹת
 62 יִצְחָק, גְּאוּלָּה שְׁלִישִׁית
 63 בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב. וּמִבְּאֵר שֶׁם
 64 דִּגְאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית הִיא

(* יצא לאור בקונטרס שבת נחמו – תשנ"ג, לקראת ש"ק פ' ואתחנן שבת נחמו . . עש"ק נחמו, שנת ה'תשנ"ג.

** ברשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א משנת תשכ"ב: "יאיר נתיב" הדמאמר: בונה ירושלים – תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רצד ואילך].
 ראה קראתי – תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' קנו ואילך]. עיי"ש. לקו"ת מטות ד"ה ואשה (פג, ג"ד]. ע"כ יאמרו תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א
 קצא, ב ואילך].

(1 חגי ב, ט. 2) התיווך דשני הפירושים – ראה מכתב בין כסא לעשור וכ"ג טבת תש"ה*. לקו"ש ח"ט ע' 29 בהערות. (3 מפרשים
 לחגי שם. וכ"ה בב"ב ג, סע"א. 4) ח"א כח, א. תקו"ז תיקון ח. וראה ג"כ בפ"י הראב"ע. 5) פסחים פח, א. 6) ראה חדא"ג מהרש"א
 שם. אלשי"ך לתהלים כד (הובא בלקו"ת שם). 7) מטות פג, ג"ד. 8) "היפך נהרות המכזבים במשנה פ"ח דפרה, שהיא מה שנפסקים
 לפעמים" (לקו"ת שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ו ע' 92 שוה"ג להערה 38).

(* נדפס באגרותיו קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' ד. שם ע' כג. המו"ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גְּאוּלָּה נְצַחִית. וְהַבְּאוּר בְּזָה בְּפִשְׁטוֹת שֶׁאֵין כּאֵן סְתִירָה בֵּין דְּבָרֵי
2 רְבוּתֵינוּ עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לַמְּבֹאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שֶׁהַכּוּוֹנָה לַגְּאוּלָּה הוּא, כִּי
3 מַעֲקָרֵי הַגְּאוּלָּה הוּא - בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ⁹. וְעַל-יְדֵי שְׁמִתּוֹסָף
4 עָלוּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהַבֵּית הוּא "גְּדוֹל" יוֹתֵר וְנִצְחֵי הַגְּאוּלָּה הִיא
5 נְעֻלִית יוֹתֵר¹⁰. וְלִכֵּן
6 מְקַשֵּׁר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה¹ הִיא גְּאוּלָּה נְצַחִית. וְהַבְּאוּר בְּזָה בְּפִשְׁטוֹת הוּא, כִּי
7 הַמַּעֲלָה דְּגְּאוּלָּה² מַעֲקָרֵי הַגְּאוּלָּה הוּא - בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ⁹. וְעַל-יְדֵי
8 הַשְּׁלִישִׁית עִם הַמַּעֲלָה³ שְׁמִתּוֹסָף עָלוּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הַגְּאוּלָּה הִיא נְעֻלִית
9 דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי.⁴ יוֹתֵר¹⁰. וְלִכֵּן מְקַשֵּׁר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה הַמַּעֲלָה דְּגְּאוּלָּה
10 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, עַל הָאִמּוֹר
11 לַעֲלֹל עַל הַקֶּשֶׁר בֵּין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
12 וְהַגְּאוּלָּה בְּפִשְׁטוֹת דְּהִטְעַם⁶ הִיא גְּאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית הוּא, כִּי הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית הִיא
13 שְׁבִלִקוּטֵי תוֹרָה מְדַבֵּר⁷ נְעֻלִית יוֹתֵר מִהַמַּעֲלָה דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי. כַּמּוּבָן
14 בְּמַעֲלַת גְּאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית⁸ הוּא, לֹא בְּגַלּל הַקֶּשֶׁר
15 הוּא, לֹא בְּגַלּל הַקֶּשֶׁר
16 וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
17 וְהַגְּאוּלָּה אֵלָּא כִּי הַגְּאוּלָּה
18 הַשְּׁלִישִׁית הִיא נְעֻלִית
19 יוֹתֵר (לֹא רַק מִשְׁתֵּי הַגְּאוּלוֹת
20 הַקּוֹדְמוֹת לֵה אֵלָּא גַם)¹³ מִהַמַּעֲלָה דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
21 הַשְּׁלִישִׁי. כַּמּוּבָן מִזֶּה
22 שֶׁהַגְּאוּלָּה (קְבוּץ גְּלִיּוֹת)²³ שְׁאֵין שִׁיבּוֹ אֲרִיָּה בְּמִזְל אֲרִיָּה וְיִבְנֶה אֲרִיאֵל. וּמִזֶּה מּוּבָן,
24 תִּהְיֶה לְאַחֲרֵי בְּנֵן בֵּית
25 הַמִּקְדָּשׁ¹¹ הֵינּוּ שֶׁתַּחֲלִילָה
26 יִיבֹנֶה הַמִּקְדָּשׁ וְאַחַר כֵּן יִזְכּוּ בְּנֵי
27 יִשְׂרָאֵל לַמַּעֲלָה נּוֹסֶפֶת, גְּדוּלָּה
28 יוֹתֵר - גְּאוּלָּה וְקִיבּוּץ גְּלוּיּוֹת.²⁰
29 אֵלָּא שְׁגַם מַעֲלָה זֹאת מַעֲלַת
30 הַגְּאוּלָּה עֲצֻמָּה בָּאָה עַל-יְדֵי
31 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי
32 (שְׁלִכֵן הִיא נְלַמֶּדֶת
33 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה)²⁴ מִהַמַּעֲלָה דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
34 הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר כִּשֶׁם שֶׁהַבֵּית
35 הַשְּׁלִישִׁי יִהְיֶה בֵּית נְצַחִי, כִּי
36 הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִישִׁית תִּהְיֶה גְּאוּלָּה נְצַחִית) כִּי בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
37 הַשְּׁלִישִׁי יִהְיוּ כְּלוּלִים כָּל הָעֲנֻנִים וְהַמַּעֲלוֹת שֶׁיִּהְיוּ לְאַחֲרֵי-

9) ולהעיר מהלשון הרגיל "זמן הבית וזמן הגלות". (10) להעיר מלקו"ת דרושים לר"ה נו, ב "ולא הי' בו (בבית שני) גילוי הה' דברים . . ולכן לא הי' בו חירות". (11) פס"ד ברמב"ם הל' מלכים פ"א (בתחלת הפרק ובסופו). וראה ברכות מט, א. תנחומא פ' נח יא. זהר שבהערה הבאה. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ח"א אגרת קל (ס"ע שח ואילך). (12) ח"א קלט, א (במדרש הנעלם). וראה שם קלד, א. (13) הושע ו, ב. (14) פרש"י שם. (15) אוה"ת נ"ך להושע שם ע' תלב ואילך. ושל" (16) להעיר מר"ה יחיננו מיומיים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קמד, ב), שמפרש שם שביום השלישי קאי על תחז"מ בהמשך לפרש"י. (17) יל"ש ירמ"י רמז רנט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בחודש אב ויבנה אריאל בית המקדש. ומזה מרברי רבותינו שהמטרה
 2 של חורבן הבית היא בעצם כדי לבנות את הבית מחדש מוכן, דמה
 3 שכתוב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון יותר מן
 4 הראשון, הוא גם באם בית המקדש הראשון לא היה נחרב,
 5 והיה לו קיום נצחי כך
 6 שהמעלה של "הבית האחרון" 1
 7 לעומת "הבית הראשון" היא לא 2
 8 רק בכך שהראשון נחרב
 9 והאחרון יהיה קיים לנצח אלא
 10 שיש בו מעלות ויתרונות
 11 חשובים מצד עצמו. ולכן 5
 12 עלה אריה כו' והחריב
 13 את אריאל בכדי שיבוא
 14 אריה ויבנה אריאל, והיה 8
 15 חורבן במטרה לבנות בית אחר
 16 נעלה יותר שיהיה גדול
 17 יותר מן הראשון (גם
 18 באם היה לו קיום
 19 נצחי) 18.
 20 ומביא משל ודוגמא ליתרון
 21 מעלה גם לעומת עניין הנצחיות: 14
 22 ועל-דרך המעלה דבעלי
 23 תשובה על צדיקים, 16
 24 דברי רבותינו שבמקום שבעלי
 25 תשובה עומדים, צדיקים גמורים
 26 אינם יכולים לעמוד דעבודת
 27 הצדיקים (גם צדיקים
 28 ברמה כזאת גבוהה שאין להם יצר הרע 19 כלל, כי הוא התהפך לטוב,
 29 שלכן אין שיף לא יתכן שיהיה אצלם חטא, ועבודתם היא
 30 באופן דקיום נצחי והם עובדים את ה' תמיד, ללא כל הפסקה) מגעת
 31 בהשתלשלות, ועבודת הבעלי תשובה היא בלמעלה
 32 מהשתלשלות 20 האור האלוקי יורד מלמעלה למטה ב'סדר השתלשלות'
 33 (כמו שלשלת (שרשרת) שעשויה מחוליות שקשורות זו בזו, כך כל העולמות
 34 העליונים, עם כל פרטי הדרגות שבהם, יורדים ומשתלשלים' זה מזה בסדר
 35 הדרגתי), אך ישנו אור אלוקי אין סופי שלמעלה מסדר ההשתלשלות,
 36 וההתגלות שלו היא לא בסדר והדרגה אלא הוא למעלה מהעולמות. ומבואר
 37 בחסידות שעבודת ה' של הצדיקים (למרות מעלתם הגדולה) 'נוגעת' רק באור
 38 האלוקי של סדר ההשתלשלות ואילו עבודתם של בעלי התשובה (שבגלל

39 שהיו רחוקים מאלוקות בעבר, הם עובדים את ה' בחיות והתלהבות מיוחדת)
 40 'נוגעת' באור האלוקי שלמעלה מסדר השתלשלות (למרות שהיה בה הפסק
 41 ואם כן היא לא תמידית ונצחית כמו עבודת הצדיקים), וכך גם לגבי בית
 42 המקדש יתכן שהמעלה העיקרית של הבית האחרון לעומת הראשון היא לאו
 43 דווקא בעניין הנצחיות. וזהו
 44 עלה אריה והחריב את
 45 אריאל על מנת שיבוא
 46 אריה ויבנה אריאל,
 47 וידוע 21 דבוא אריה וזה
 48 הקב"ה, דכתיב ביה 22
 49 שכתוב בו אריה שאג מי
 50 לא ירא 23 והכוונה להקדוש-
 51 ברוך-הוא, כפי שמוכן מהמשך
 52 הפסוק – "ה' אלוקים דבר (אל
 53 הנביאים) מי לא ינבא" הוא
 54 התגלות הפתח בחינת 'כתח
 55 עליון' באלוקות לגביה מבואר כי
 56 כשם שהכתח הוא למעלה
 57 מהראש כך בחינת הכתר למעלה
 58 היא האלוקות שלמעלה
 59 מהשתלשלות חו המעלה
 60 המיוחדת של הבית האחרון לגבי
 61 הראשון – השייכות לכתח
 62 שלמעלה מהשתלשלות, בדומה
 63 למעלת הבעלי תשובה ביחס
 64 לצדיקים.

65 ויש להוסיף, שגם לפי
 66 מאמר רבותינו ז"ל 24 שפשעלו מבבל היה ראוי להיות בנן
 67 זה (בית המקדש השלישי) אלא שבני ישראל לא זכו לכך באותה
 68 שעה וגם העלייה מבבל לארץ ישראל לא הייתה בניסים ובכיבוש כמו בכניסה
 69 לארץ בפעם הראשונה וגם הבית שבנו ברשות כורש לא היה במעלת הבית
 70 השלישי, ואם כבר בעלייה מבבל היה אפשר שבני ישראל זכו לבית המקדש
 71 עם המעלות של הבית השלישי, מה המעלה המיוחדת של הבית השלישי
 72 שתהיה דווקא בגאולה השלימה? על כך בא המענה שאמנם בנין הבית
 73 השלישי היה ראוי לבני ישראל כבר בעת העלייה מבבל, אבל מכל-מקום,
 74 למעשה בית שלישי שיהיה לעתיד-לבא (לאחרי בית שני)
 75 יהיה גדול יותר ויהיו לו מעלות לעומת הבית השני. דהגם שגם
 76 שפעלו מבבל (לאחרי חרבן בית ראשון והתקון על זה בגלות

18) ראה אוה"ת ואתחנן (ע' סה; שם ע' צג, ממג"ע אופן קפו ואוה"ח ר"פ ואתחנן), שאילו הי' משה רבינו מכניס את בני ישראל לארץ ובונה ביהמ"ק, לא הי' נחרב ביהמ"ק לעולם והי' לו קיום נצחי כמו שיהי' לע"ל. ומבאר שם (ע' פז). וראה גם שם כרך ו ע' ב'רכד) דהטעם על זה שלא פעל משה מבוקשו הוא לפי "שמהירידות שנמשכו בגלות הארץ יהי' עלי' גדולה יותר". (19) ובפרט להמבואר בתיא פ"א (ה, ב) שזוח פירוש צדיק. (20) ראה ד"ה שובה ישראל דשבת תשובה ה'תשל"ז ס"ב (לעיל ח"א ע' צו) ואילך (וש"נ). ובכ"מ. (21) אוה"ת נ"ך כרך ב ע' אינו ואילך. (22) עמוס ג, ח. (23) יל"ש שבהערה 17. (24) הובא בפרש"י יחזקאל מג, יא (הובא בפתיחת התויו"ט למס' מדות).

ביאור בדרך אפשר

1 (בבל) היו בְּדִגְמַת בְּעֲלֵי תְּשׁוּבָה²⁵, ואם כן כבר הגיעו למעלה
 2 ומדריגה כזו שעבודתם 'נוגעת' באור האלוקי שלמעלה מ'סדר השתלשלות'
 3 הָרִי בְּתְּשׁוּבָה יֵשׁ רְבוּי דְּרָגוֹת וגם מי שכבר עשה תשובה יכול
 4 להתעלות עוד ועוד. וְלָכֵן הִיָּה גַם חֲרַפְּן בֵּית שְׁנֵי בְּכַדֵי שְׁעַל־יָדֵי
 5 הָעֲבוּדָה בְּגִלּוֹת שְׁלֹא־חֲרֵי
 6 חֲרַפְּן בֵּית שְׁנֵי יִגְעוּ 1
 7 לְשִׁלְמוֹת הַתְּשׁוּבָה, וְעַל־ 2
 8 יָדֵי־זָה לאחר ההתעלות
 9 במהלך הגלות עד לדרגה
 10 הגבוהה ביותר בעבודת התשובה
 11 יִהְיֶה גְדוֹל כְּבוֹד הַבַּיִת 5
 12 הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן בְּתַכְלִית 6
 13 הַשְּׁלֵמוֹת. 7
 14 וְעַל־פִּי־זָה יֵשׁ לְבָאֵר מָה 8
 15 שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל²⁶ 9
 16 עַל הַפְּסוּק²⁷ שְׁמָעוּ דְּבַר 10
 17 ה' בֵּית יַעֲקֹב, שְׁמָעוּ 11
 18 דְּבָרֵי תוֹרָה עַד שְׁלֹא 12
 19 תִּשְׁמָעוּ דְּבָרֵי נְבוּאָה, 13
 20 כלומר, אם לא תשמעו לדברי
 21 התורה, תאלצו לשמוע דברי
 22 נבואה (לא נעימים) שְׁמָעוּ 14
 23 דְּבָרֵי נְבוּאָה עַד שְׁלֹא 15
 24 תִּשְׁמָעוּ דְּבָרֵי תוֹכְחוֹת 16
 25 יותר קשות מדברי הנבואה וְכוּ' 17
 26 (וּמַסִּים) שְׁמָעוּ גּוֹפִיכוֹן 18
 27 שישמע הגוף שלכם עַד שְׁלֹא 19
 28 יִשְׁמָעוּ גְרַמִּיכוֹן העצמות 20
 29 שלכם, כמו שכתוב במקום אחר
 30 הַעֲצָמוֹת²⁸ הַיְבִשׁוֹת 21
 31 שְׁמָעוּ דְּבַר ה'. וְלִכְאוּרָה 22
 32 זֶה שְׁאוּמְרָא שְׁמָעוּ דְּבָרֵי 23
 33 תוֹרָה עַד שְׁלֹא תִשְׁמָעוּ 24
 34 דְּבָרֵי נְבוּאָה, יֵשׁ לֹא־מְרָא, 25
 35 כִּי דְּבָרֵי נְבוּאָה הֵם 26
 36 לְצִוּוֹת עַל דְּבָרֵי 27
 37 הַתּוֹרָה²⁹, שהרי זה עיקר דברי
 38 הנביאים, לעורר את העם לקיים
 39 את דברי התורה, וְלָכֵן בָּאֵם
 40 הָיוּ שׁוֹמְעֵים דְּבָרֵי תוֹרָה לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְדְבָרֵי נְבוּאָה.
 41 וְעַל־דִּרְךָ־זָה בְּדְבָרֵי נְבוּאָה עֲצָמָם, שְׁבָאֵם הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 42 שׁוֹמְעֵים דְּבָרֵי נְבוּאָה דְּנִבְיָאִים הָרְאוּשׁוֹנִים הַמְּצִוִּים עַל דְּבָרֵי

ביאור בדרך אפשר

43 הַתּוֹרָה שְׁלֹא בָּאֵפֶן דְּתוֹכְחָהּ, אלא בדברים נעימים, לֹא הָיוּ
 44 צְרִיכִים לְדְבָרֵי תוֹכְחָהּ (וְעַל־דִּרְךָ־זָה הוּא בְּנוֹגַע הַעֲנִינִים
 45 שְׁלֹא־חֲרֵי־זָה בהמשך דברי מדרש זה). אֲבָל מָה שְׁמַסִּים שכדאי לבני
 46 יִשְׂרָאֵל לִשְׁמָעוּ אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְאֵת דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים בְּגוֹפֵם עַד שְׁלֹא
 47 יִשְׁמָעוּ גְרַמִּיכוֹן כּוּ' 1
 48 ומשמעות הדברים היא שכדאי
 49 להם לשמוע בגופם שאם לא כן
 50 ימותו ורק העצמות שלהם
 51 ישמעו אֵינוּ מוֹכְנִין, אֵיךְ
 52 שִׁיךְ לֹא־מְרָא שְׁבָאֵם הָיוּ
 53 שׁוֹמְעֵין דְּבָרֵי תוֹרָה או
 54 דְּבָרֵי תוֹכְחוֹת וְכוּ' אלא
 55 שלא היו שומעים אותם
 56 "בגופם" לֹא הָיוּ זוֹכִים
 57 חֲסִי־וְשִׁלּוּם לְתַחֲמִית
 58 הַמַּתִּים. וְיֵשׁ לֹא־מְרָא
 59 הַבְּאוּרָה בְּזָה, שאכן אין
 60 הכוונה שלא יזכו לתחיית המתים
 61 כלל אלא דְּעַל־יָדֵי הַיְרִידָה
 62 שְׁלֹא שְׁמָעוּ דְּבָרֵי תוֹרָה
 63 וְכוּ' תַּהֲיֶיהָ אַחַר כֵּךְ עֲלִייה
 64 גדולה, על דרך המבואר לעיל
 65 לגבי מעלת בעלי התשובה ביחס
 66 לצדיקים שדווקא בגלל שבעבר
 67 היו בירידה ובריחוק מאלוקות
 68 הם מגיעים לדרגה יותר נעלית.
 69 וכך גם בענייננו, דווקא על ידי
 70 היירידה והחיסרון שלא שמעו,
 71 בסופו של דבר יתעלו ותהיה
 72 תַּחֲמִית הַמַּתִּים בָּאֵפֶן נַעֲלָה
 73 יוֹתֵר, מכפי שהייתה אמורה
 74 להיות ללא היירידה, בְּדִגְמַת
 75 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי
 76 שְׁעַל־יָדֵי שִׁיְהִיָּה לְאֲחֵרֵי
 77 הַיְרִידָה דְּחֲרַפְּן בֵּית שְׁנֵי
 78 יִהְיֶה גְדוֹל יוֹתֵר.
 79 (ד) וּבְאוּרָה מַעֲלַת בֵּית
 80 הַשְּׁלִישִׁי עַל בֵּית רִאשׁוֹן
 81 וְשְׁנֵי (גַם עַל בֵּית שְׁנֵי
 82 כְּמוֹ שֶׁהָיָה רְאוּי לְהִיֹּת בְּצוּרַת הַתַּבְּנִית דְּבִית שְׁלִישִׁי אלא
 83 שלמעשה בני ישראל לא זכו לכך, כאמור), יוֹכֵן בְּהַקְדָּים הַמַּעֲלָה
 84 הַרוּחִיית הַנְּעִלִית דְּבִית הַמִּקְדָּשׁ (בְּכָל־ל) ³⁰, כּוֹלָל גַּם הַמַּעֲלָה

בְּעֲלֵי תְּשׁוּבָה²⁵, הָרִי בְּתְּשׁוּבָה יֵשׁ רְבוּי דְּרָגוֹת. וְלָכֵן הִיָּה
 גַּם חֲרַפְּן בֵּית שְׁנֵי בְּכַדֵי שְׁעַל־יָדֵי הָעֲבוּדָה בְּגִלּוֹת
 שְׁלֹא־חֲרֵי חֲרַפְּן בֵּית שְׁנֵי יִגְעוּ לְשִׁלְמוֹת הַתְּשׁוּבָה,
 וְעַל־יָדֵי־זָה יִהְיֶה גְדוֹל כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן
 בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.

וְעַל־פִּי־זָה יֵשׁ לְבָאֵר מָה שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל²⁶ עַל
 הַפְּסוּק²⁷ שְׁמָעוּ דְּבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב, שְׁמָעוּ
 דְּבָרֵי תוֹרָה עַד שְׁלֹא תִשְׁמָעוּ דְּבָרֵי נְבוּאָה, שְׁמָעוּ דְּבָרֵי
 נְבוּאָה עַד שְׁלֹא תִשְׁמָעוּ דְּבָרֵי תוֹכְחוֹת וְכוּ' (וּמַסִּים)
 שְׁמָעוּ גּוֹפִיכוֹן עַד שְׁלֹא יִשְׁמָעוּ גְרַמִּיכוֹן, הַעֲצָמוֹת²⁸
 הַיְבִשׁוֹת שְׁמָעוּ דְּבַר ה'. וְלִכְאוּרָה זֶה שְׁאוּמְרָא שְׁמָעוּ
 דְּבָרֵי תוֹרָה עַד שְׁלֹא תִשְׁמָעוּ דְּבָרֵי נְבוּאָה, יֵשׁ לֹא־מְרָא, כִּי
 דְּבָרֵי נְבוּאָה הֵם לְצִוּוֹת עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה²⁹, וְלָכֵן בָּאֵם
 הָיוּ שׁוֹמְעֵים דְּבָרֵי תוֹרָה לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְדְבָרֵי נְבוּאָה.
 וְעַל־דִּרְךָ־זָה בְּדְבָרֵי נְבוּאָה עֲצָמָם, שְׁבָאֵם הָיוּ שׁוֹמְעֵים
 דְּבָרֵי נְבוּאָה דְּנִבְיָאִים הָרְאוּשׁוֹנִים הַמְּצִוִּים עַל דְּבָרֵי
 הַתּוֹרָה שְׁלֹא בָּאֵפֶן דְּתוֹכְחָהּ, לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְדְבָרֵי
 תוֹכְחָהּ (וְעַל־דִּרְךָ־זָה הוּא בְּנוֹגַע הַעֲנִינִים שְׁלֹא־חֲרֵי־זָה).
 אֲבָל מָה שְׁמַסִּים עַד שְׁלֹא יִשְׁמָעוּ גְרַמִּיכוֹן כּוּ' אֵינוּ
 מוֹכְנִין, אֵיךְ שִׁיךְ לֹא־מְרָא הָיוּ שׁוֹמְעֵין דְּבָרֵי תוֹרָה או
 דְּבָרֵי תוֹכְחוֹת וְכוּ' לֹא הָיוּ זוֹכִים חֲסִי־וְשִׁלּוּם לְתַחֲמִית
 הַמַּתִּים. וְיֵשׁ לֹא־מְרָא הַבְּאוּרָה בְּזָה, דְּעַל־יָדֵי הַיְרִידָה שְׁלֹא
 שְׁמָעוּ דְּבָרֵי תוֹרָה וְכוּ' תַּהֲיֶיהָ תַּחֲמִית הַמַּתִּים בָּאֵפֶן נַעֲלָה
 יוֹתֵר, בְּדִגְמַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שְׁעַל־יָדֵי שִׁיְהִיָּה
 לְאֲחֵרֵי הַיְרִידָה דְּחֲרַפְּן בֵּית שְׁנֵי יִהְיֶה גְדוֹל יוֹתֵר.

(ד) וּבְאוּרָה מַעֲלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי עַל בֵּית רִאשׁוֹן וְשְׁנֵי (גַם
 עַל בֵּית שְׁנֵי כְּמוֹ שֶׁהָיָה רְאוּי לְהִיֹּת בְּצוּרַת
 הַתַּבְּנִית דְּבִית שְׁלִישִׁי), יוֹכֵן בְּהַקְדָּים הַמַּעֲלָה דְּבִית
 הַמִּקְדָּשׁ (בְּכָל־ל) ³⁰, כּוֹלָל גַּם הַמַּעֲלָה דְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ,
 כְּמוֹ שֶׁהָיָה רְאוּי לְהִיֹּת בְּצוּרַת הַתַּבְּנִית דְּבִית שְׁלִישִׁי אלא
 שלמעשה בני ישראל לא זכו לכך, כאמור), יוֹכֵן בְּהַקְדָּים הַמַּעֲלָה
 הַרוּחִיית הַנְּעִלִית דְּבִית הַמִּקְדָּשׁ (בְּכָל־ל) ³⁰, כּוֹלָל גַּם הַמַּעֲלָה

(25) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 67. 26) יל"ש ירמי' רמז רסד. 27) ירמי' ב, ד. 28) יחזקאל לו, ד. 29) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ב. 30) ביאור המעלה דביהמ"ק (דלקמן בפנים) מיוסד על המאמר ד"ה ראה קראתי בשם תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' קצו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 וְצִרְיָן בְּאוֹר עַל הָאֵמֹר לְעִיל שְׁמַעְלָתוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נֹבְעַת גַּם מִמַּעַלַת
44 הַמָּקוֹם מִצַּד עֲצָמוֹ, גַּם לִפְנֵי בְנִיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ מָקוֹם לְשֹׂאֵל מַה פֶּשֶׁר
45 הַדְּבָרִים, דְּלִכְאוּרָה, מַעֲלַת מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ עַל הַמָּקוֹם דְּכָל
46 הָעוֹלָם הוּא בְּגִלּוּי שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁהִיא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹב
47 בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לְבִרְכָה

48 (וּמְבוֹאֵר בַּהֲרַחֲבָה בְּתוֹרַת
49 הַחֲסִידוֹת) שְׂכַאֲשֶׁר הֵיוּ עוֹלָם
50 לְרַגַל לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הֵיוּ רוֹאִים
51 אֱלוּקוֹת בְּגִלּוּי, וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ
52 נִעְשָׂה דֶרֶךְ קָבֶה עֲשֶׂרָה נִיסִים, וְכֵן
53 זֶה הוּא מַעֲלָה שְׁנוֹבַעַת מִבֵּית
54 הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא מַעֲלָה שְׂקִימַת
55 בְּמָקוֹם עֲצָמוֹ. שְׁהַרִי גַם
56 מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ נִבְרָא כְּמוֹ
57 כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ בְּעֵשְׂרָה
58 מַאֲמָרוֹת (מִלִּין דְּהִדְיוּטָא
59 מִלִּים פְּשוּטוֹת), וּפְרוּשׁ דְּבָרֵי
60 הַתְּרַגּוּם לִית דִּין אֲתָר
61 הִדְיוּט הוּא שְׁהַמָּקוֹם
62 עֲצָמוֹ וְלֹא הַבֵּית אֵינוֹ אֲתָר
63 הִדְיוּט וְנִשְׂאֵלָה הַשְּׂאֵלָה מַה יֵשׁ
64 בְּמָקוֹם עֲצָמוֹ לְלֹא הַבֵּית שֶׁמְבַדֵּל
65 אוֹתוֹ מִכֹּל הָעוֹלָם וְלֹכֵן אֵינוֹ
66 "אֲתָר הִדְיוּט"?

67 וּנְקֻדַת הַבְּאוֹר בְּזָה עַל-
68 פִּי מַה שְׂפָתוֹב בְּתַנְיָא³⁵
69 שְׁהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הֵיא
70 בְּעַצֵּם מְשֵׁם הַיְוִי (הַיְוִי)
71 לְשׁוֹן מְהֵינָה³⁶) וְשֵׁם הַיְוִי
72 מוֹרָה עַל גִּלּוּי אֱלוּקוֹת בְּלִי
73 גְּבוּל, אֲלֵא שְׂפָאֵם
74 הַהַתְּהוּוֹת בְּפוּעַל הַיְתָה

75 מְשֵׁם הַיְוִי עֲצָמוֹ, בְּצוּרָה יִשִּׁירָה, הֵינָה הָעוֹלָם בְּטַל בְּמִצִּיאוֹת
76 וְלֹא הֵיא מְסוּגָל לְהַתְּקִים כֹּל, וְלֹכֵן הַהַתְּהוּוֹת בְּפוּעַל הַיְתָה
77 עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים שֶׁמְשַׁמֵּשׁ כִּימְגָן, הֵינּוּ נִתְיָק וְכִיסוּי, עַל שֵׁם הַיְוִי
78 שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה בְּלִי גְּבוּל. וְהַחֲסֵר הַזֶּה מֵאֲפֶשֶׁר אֵת קִיּוּמוֹ בְּפוּעַל שֶׁל עוֹלָם
79 מוּגְבָל, כִּי הַנְּבִרָאִים הַמוּגְבָלִים אֵינֵם רוֹאִים אֵת הָאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁל שֵׁם הַיְוִי
80 שֶׁמְהוּוֶה אוֹתָם, כִּי הוּא מוֹסְתֵר וּמְכוֹסֵה בְּאֲמַצְעוֹת שֵׁם אֱלוּקִים, וְלֹכֵן אֵינֵם
81 מְתַבְטְלִים כְּלָפִי הָאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁל שֵׁם הַיְוִי. וְהַהַתְּהוּוֹת דְּמָקוֹם
82 הַמִּקְדָּשׁ מַעִיקָרוֹ, מִתְחִילַת בְּרִיאָתוֹ, הֵיא בְּאֲפֵן שְׂשֵׁם אֱלֹקִים
83 אֵינוֹ מְסַתֵּיר עַל שֵׁם הַיְוִי. וְהָאוֹר הָאֱלוּקִי הֵלֵא מוּגְבָל מֵאִיר בּוֹ בְּגִלּוּי
84 וְזָהוּ הַטַּעַם לִכֵּן שֶׁעַל מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ נִאֲמַר לִית דִּין אֲתָר

1 הַרוּחָנִית הַמִּיּוֹחֶדֶת דְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, דְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ הֵר הַבֵּית שְׁבו
2 נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (גַּם לְפָנֵי בְנִיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) הוּא מִצַּד עֲצָמוֹ
3 לְמַעֲלָה יוֹתֵר מִהַמָּקוֹם דְּכָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב³¹ שְׂכַאֲשֶׁר
4 יַעֲקֹב אֲבִינוֹ יֵצֵא מִבָּאֵר שְׁבַע לִלְכַת לְחָרֵן הוּא עֲצֵר בְּמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ וְאִמַר מַה
5 נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, אֵין

6 זֶה פִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים, 1
7 וְתַרְגָּם אוֹנְקְלוֹס לִית דִּין 2
8 אֲתָר הִדְיוּט אֵין זֶה מָקוֹם 3
9 פְּשוּט, וּמְדַבְּרֵי יַעֲקֹב אֲבִינוֹ מוֹבֵן 4
10 שֶׁאֵכֵן יֵשׁ יִתְרוֹן וְמוֹעֵלָה בְּמָקוֹם 5
11 מִצַּד עֲצָמוֹ שְׁהַרִי הַדְּבַר נִאֲמַר 6
12 שְׁנִים רַבּוֹת לִפְנֵי בְנִיין בֵּית 7
13 הַמִּקְדָּשׁ. כְּלוּמַר שְׁהַמָּקוֹם 8
14 דְּכָל הָעוֹלָם הוּא אֲתָר 9
15 הִדְיוּט מָקוֹם פְּשוּט לְפִי 10
16 שְׂנַבְרָא בְּעֵשְׂרָה מַאֲמָרוֹת 11
17 שְׁבַחֵם בְּרַא ה' אֵת הָעוֹלָם וְכֵן 12
18 אֲשֶׁר בּוֹ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית 13
19 שְׂנַבְרָאִים³² מִלִּין 14
20 דְּהִדְיוּטָא, כִּי הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ- 15
21 בְּעֲצָמוֹ נַעֲלָה וּמְרוּמָם לֵאמֹר 16
22 שִׁיעוֹר מִכֹּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים 17
23 וְכֵן עֵיסוּקוֹ בְּבִרְיָאָתָם דּוּמָה 18
24 לְמַלְךְ שְׁבַמְקוֹם לְעִסוּק בְּכִסְף 19
25 זַחַב יָקָרִים עוֹסֵק בְּדְבָרִים 20
26 פְּשוּטִים חוֹלִים וּמָקוֹם 21
27 הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ אֲתָר הִדְיוּט 22
28 מָקוֹם פְּשוּט אֲלֵא מָקוֹם קְדוֹשׁ 23
29 וְנוֹעֵלָה [אֵף שְׁגַם מָקוֹם 24
30 הַמִּקְדָּשׁ נִבְרָא בְּעֵשְׂרָה 25
31 מַאֲמָרוֹת שְׁהֵם "מִלִּין 26
32 דְּהִדְיוּטָא", הָאֲמַצְעֵי שְׁבוּ בְּרַא ה'

33 אֵת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ. וְאֲדַרְבְּהָ, הַתְּחִלַת וְעַקֵּר הַבְּרִיאָה מְהַעֲשֶׂרָה
34 מַאֲמָרוֹת הֵיא בְּרִיאַת אֲבָן שְׁתִּיהָ שְׂבַמְקָדָשׁ וּמְמַנְהָ הַשְּׂתַת
35 כֹּל הָעוֹלָם³³ וְאֵם כֵּן יֵשׁ שִׁיכּוֹת וְדַמְיוֹן בֵּין מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ לְכֻלְלוֹת הָעוֹלָם,
36 וּבְכֹל זֹאת הַפַּעַר וְהַהֲבַדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא גְּדוֹל בִּיּוֹתֵר וְהָעוֹלָם כּוֹלוֹ נִקְרָא "אֲתָר
37 הִדְיוּט" וְאֵילוֹ מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ הוּא מָקוֹם נַעֲלָה וְקְדוּשָׁן, פִּי בְּעֵשְׂרָה
38 מַאֲמָרוֹת נִאֲמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים, כִּמְפּוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית -
39 "וַיֹּאמֶר אֱלוּקִים יְהִי אוֹר, וְכֵן הֵלֵאָה וּבְמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ הֵיא גִלּוּי שֵׁם
40 הַיְוִי כְּמוֹ שְׂפָתוֹב³⁴ בְּדַבְּרֵי יַעֲקֹב אֲבִינוֹ כְּבוֹאוֹ לְמָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ אֲבָן יֵשׁ
41 הַיְוִי בְּמָקוֹם הַזֶּה וְשֵׁם הַיְוִי (עַל שֵׁם "הֵיא, הוּוֹה וַיְהִי כֹאחֵד") הוּא גִלּוּי
42 אֱלוּקוֹת בְּלִי גְּבוּל, כְּשׁוֹנֵה מְשֵׁם אֱלוּקִים שְׁהוּא מִידַת הַצְּמִצּוּם וְהַהֲעֵלֵם.

עיי"ש. 31) ויצא כח, יז. 32) זח"ג קמט, ב. וראה בארוכה לקו"ת אחרי כה, ד. ועוד. 33) יומא נד, ב. 34) ויצא שם, טז. 35) עשהיהו"א פ"ד. 36) עשהיהו"א רפ"ד. וראה גם זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פדרס עשר א (שער עשר ולא תשע) פ"ט.

גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון

ביאור בדרך אפשר

1 הַדְּיוּט, כִּי בַמְּקוֹם הַמִּקְדָּשׁ מצד עצמו, עוד לפני בניית בית המקדש
 2 הָיָה נֶרְגָּשׁ בְּגִלּוֹי הַהִתְהוּוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָא מִשֵּׁם הַיְוִי' ללא ההסתר
 3 על האור האלוקי שקיים בכל העולם, מלבד מקום המקדש.
 4 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִתְהוּוֹת של העולם המוגבל והנבראים המוגבלים
 5 מִשֵּׁם אֱלֹקִים הִיא בְּדֶרֶךְ
 6 הַתְּלַבְּשׁוֹת (בְּרֵאשִׁית 1
 7 בְּרֵא אֱלֹקִים³⁷)
 8 וְהִתְהוּוֹת מִשֵּׁם הַיְוִי'³
 9 הִיא בְּאִפְן דְּבִדְרָךְ³
 10 מִמִּילָא (יְהִלּוּ אֶת שֵׁם
 11 הַיְוִי' כִּי הוּא צְנוּה אוּתוֹ)⁵
 12 (וְנִבְרָא³⁸) כלומר, יש פעולה
 13 והשפעה 'בדרך התלבשות' כמו
 14 רב הלומד עם תלמיד ומתאים
 15 את ההסברים שלו בהתאם
 16 לרמה של התלמיד 'יורד' אליו
 17 ומתקרב אליו ומתעסק איתו
 18 בצורה פרטנית, ויש פעולה
 19 והשפעה 'בדרך ממילא' כמו
 20 השמש שמאירה בכל מקום
 21 בשווה מבלי להתקרב למקום
 22 או לאדם שקולט את האור,
 23 ומבלי להתייחס אליו בצורה
 24 פרטנית. ובעניינינו, פעולתו של
 25 שם אלוקים בהתהוות העולם
 26 היא בדרך התלבשות, היינו
 27 שהאור האלוקי 'יורד'¹⁹
 28 ו'מתלבש' בעולם ובנבראים לפי
 29 עניינם ומהותם ואילו פעולתו
 30 של שם הוי' היא בדרך ממילא
 31 מבלי 'התלבשות' והתייחסות
 32 פרטנית, וגם לאחר פעולתו להוות ולברוא את העולם הוא נשאר 'מעל'
 33 העולם.
 34 וְהַחֲלוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבְּאִפְן הַהִתְהוּוֹת (אִם הַהִתְהוּוֹת הִיא בְּדֶרֶךְ
 35 מִמִּילָא כמו ההתהוות משם הוי' או שֶׁהָיָא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת כמו
 36 ההתהוות משם אלוקים) מוֹרָה מִלְּמַד עַל הַיְחָס שֶׁל הַדְּבָר הַמִּתְהַנְּהוּה
 37 והנברא לְמִקְוֹר שֶׁמִּתְהַנְּהוּה ובוורא יוצר אוּתוֹ. דְּכֹאֲשֶׁר הַמִּתְהַנְּהוּה הוּא
 38 בְּקִרְוֹב לְהַמְתְּהוּה ויש ביניהם יחס קרוב, הַתְּהוּוֹתוֹ הִיא בְּדֶרֶךְ
 39 מִמִּילָא³⁹ ללא צורך בהתעסקות מיוחדת מצד המקור כדי לפעול את
 40 ההתהוות ולכן כאשר האינ' מהווה את היש' הוא לא 'נתפס' בכך ולא מתפעל
 41 מזה והרבר לא גורם לאינ' להשתנות. וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל בַּהִתְהוּוֹת דְּבַר הַמִּמְקוֹר
 42 המהווה אותו בדרך עֵלְיָה וְעֵלְוֹל, סיבה ותוצאה, כאשר התוצאה נובעת

ביאור בדרך אפשר

43 מהסיבה בצורה ישירה וכאילו נאמר שהתוצאה היא מחויבת המציאות דְּכִינִין
 44 שֶׁהַעֲלוּל הַסִּיבָה הוּא בְּעֶרְףָה הַעֲלָה, התוצאה, ויש ביניהם דמיון מהותי
 45 ויחס קרוב לְכֵן הַתְּהוּוֹת הַעֲלוּל מִהַעֲלָה הִיא בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וכדי
 46 להגיע לתוצאה אין צורך בפעולה מיוחדת והתעסקות לא שגרתית מצד המקור
 47 [וְכִמּוֹ שֶׁכָּל וּמִדּוֹת,
 48 שיצירת ו'לידת' המידות (הרגש
 49 שכלב) מהשכל הם בדרך עילה
 50 ועלול. והבנה טובה ומעמיקה
 51 במעלתו וטובו של דבר, למשל,
 52 מחייבת רגשי אהבה כלפיו
 53 דְּכִינִין שֶׁהַמִּדָּה הִיא בְּעֶרְףָה
 54 הַשֶּׁכֶל, ויש קשר ושייכות
 55 מהותית בין שכל למידות
 56 והמעבר משכל למידות הוא
 57 טבעי ומתבקש לְכֵן, עַל-יְדֵי
 58 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בשכל, בְּאֵה
 59 ומתהווה מִמִּילָא הַמִּדָּה
 60 שֶׁבְּהִתְבּוֹנְנוֹת
 61 באופן טבעי ומתבקש]. וְכִמּוֹ
 62 כֵּן הוּא בְּאֹר וּמִאֹר⁴⁰,
 63 ביחס שבין האור ומקור האור
 64 כמו למשל עצם השמש והאור
 65 והווי שבא מהשמש שגם הוא
 66 'בדרך ממילא' ללא צורך
 67 ב'התלבשות' והתעסקות מיוחדת
 68 דְּכִינִין שֶׁהָאֹר הוּא גְלוֹי
 69 הַמִּאֹר ובא ממנו באופן טבעי
 70 ומוכן מאליו, לְכֵן, הַמִּצְאָת
 71 התגלות והתפשטות הָאֹר
 72 מִהַמִּאֹר הִיא בְּדֶרֶךְ
 73 מִמִּילָא. וְכֹאֲשֶׁר הַמִּתְהַנְּהוּה
 74 הוּא בְּרַחוּק מִהַמְתְּהוּה ואין ביניהם יחס קרוב זיקה ישירה (כמו הקשר
 75 בין המידות המתהוות מהשכל לשכל שמהווה אותן והקשר בין האור והמאור,
 76 המקור שממנו הוא נובע), הַתְּהוּוֹתוֹ הִיא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת³⁹,
 77 שֶׁהַמְתְּהוּה מִתְעַסֵּק וּמִשְׁתַּדֵּל לְהוֹת אֶת הַדְּבָר הַמִּתְהַנְּהוּה וללא
 78 התעסקות והשתדלות ומאמץ מיוחד לא תהיה התהוות מסוג זה.
 79 [וְהַטַּעַם לָזֶה הַסִּיבָה הַפְּנִימִית לְהַבְדֵּל הָאֹמֵר שֶׁהַהִתְהוּוֹת מִמְקוֹר קִרְוֹב כֵּעַל
 80 זִיקָה יְשִׁירָה הִיא בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא הַהִתְהוּוֹת מִמְקוֹר שֶׁאֵין לוֹ קֶשֶׁר יָשִׁיר לְמַתְהוּוֹה
 81 הִיא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת וְהַתְּעַסְקוֹת הוּא, דְּבְּהִתְהוּוֹת שֶׁבְּדֶרֶךְ מִמִּילָא,
 82 עֶקֶר הַהֲדָגָשָׁה בַּחֲלִיק הַהִתְהוּוֹת הוּא גְלוֹי תַּגְלּוֹת שֶׁל הַמִּקְוֹר
 83 וְהַהִתְהוּוֹת הִיא תוֹצֵאָה מִתְּבַקֶּשֶׁת שֶׁל הַתַּגְלּוֹת הוּו. וְלְכֵן, הַגֵּם אֶף-עַל-פִּי
 84 שֶׁגַם בְּעֵלְיָה וְעֵלְוֹל בַּהִתְהוּוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל סִיבָה וְתוֹצֵאָה, כְּמוֹ הַתְּהוּוֹת

(37) בראשית א, א. (38) תהלים קמח, ב. (39) ראה גם המשך תרס"ו ס"ע קצו ואילך. עניי"ש. (40) בסה"מ תרס"ה שבעה ע"ה (ע' קעט) מביא ב' הדוגמאות (דעילה ועלול, ודאור ומאור). וראה לקמן סעיף ה.

ביאור בדרך אפשר

1 המידות מהשכל (שהתהוות העלול מהעלה היא בדרך ממילא
 2 כמבואר לעיל), למעשה העלול התוצאה אינו רק גלוי התגלות העלה
 3 הסיבה בלבד אלא מהות לעצמו, וכמו בשכל ומידות שהרגש שכלב
 4 הוא מהות כשלעצמו ולא רק התגלות והתפשטות של השכל ואם כן לא מדובר
 5 רק בהתגלות של המקור המהווה
 6 אלא ביצירה והולדה של דבר
 7 חדש מפל-מקום, נרגש בו
 8 העלה מאחר שהיחס והקשר
 9 בין המקור המהווה והדבר
 10 המתהווה הוא קרוב וישר לכן
 11 גם בתוצאה יש ביטוי ישר של
 12 הסיבה והמקור. וכמו שכל
 13 ומדות, שכאמור התהוות
 14 המידות מהשכל היא בדרך
 15 "עילה ועלול" ומציאות המידות
 16 היא תוצאה מחוייבת ומתבקשת
 17 ("בדרך ממילא") מההתבוננות
 18 השכלית, הרי למרות שמהות
 19 המידות שונה ממהות השכל,
 20 המקור המהווה את המידות ניכר
 21 ונרגש בהם - שבמדות נרגש
 22 השכל. ובכדי שיתנהג
 23 דבר שהוא ברחוק
 24 ממקורו, וההתהוות שלו לא
 25 מתבקשת ומתחייבת ממילא כי
 26 אין לו יחס קרוב ויקה ישירה
 27 למקור שמהווה אותו הוא
 28 דוקא בדרך התלבשות
 29 של המקור בדבר המתהווה והתעסקות והשתדלות כדי להוות אותו ולולי זאת
 30 הוא אינו מתהווה. דענין ההתלבשות הוא (לא שהמקור מתגלה
 31 וכשיש התגלות שלו ממילא מתהווים הדברים שהם בסך הכול ביטוי של
 32 ההתגלות הזו, אלא אדרבה) הוא מתלבש (ומתעסק) להיות
 33 דבר חדש התהווהו איננה מחוייבת המציאות מעצם ההתגלות של המקור,
 34 ולכן, הדבר המתנהג על-ידי התלבשות והתעסקות של המקור
 35 כדי להוות אותו הוא ברחוק ממקורו, באפן שלא נרגש בו
 36 מקורו כי בין המקור והדבר המתהווה יש ריחוק ופער גדול.
 37 ויש לומר שהוא על-דרך הענין דכח ופעל, כלומר שההתהוות
 38 של דבר ממקורו בדרך ריחוק, התהוות המחייבת השתדלות והתעסקות (ואיננה
 39 בדרך ממילא) דומה לאופן שבו פעולה שקיימת (בנפש האדם) בכוח, באה
 40 לידי ביטוי בפועל (באברי הגוף) דמהטעמים אחת הסיבות על זה
 41 שהמשכת והתגלות הפעלה מהפכה היא לא בדרך ממילא כדבר

ביאור בדרך אפשר

42 המתחייב ומתבקש מאליו אלא על-ידי התלבשות והתעסקות ומאמץ
 43 (שהפכה פועל ועושה את הפעלה על ידי פעולה רצונית מיוחדת), הוא
 44 פי הפעלה היא ברחוק מהפכה והפער בין הכוח והפועל הוא גדול
 45 מאד. והולך ומבאר עד כמה גדול המרחק (האיכותי, המהותי) בין הכוח
 46 והפועל דהנה ידוע⁴¹
 47 ומבואר בתורת החסידות
 48 שהפעלה היא התחדשות
 49 לגבי הפכה כלומר, מצד אחד
 50 הפעולה היא התגלות של הכוח
 51 (למשל, כאשר אדם מניע את ידו
 52 זו התגלות של כוח התנועה
 53 שקיים ביד) אבל מצד שני הכוח
 54 הוא מהות שונה לחלוטין
 55 מהפעולה ולא יהיה זה נכון
 56 לומר שכוח התנועה מכיל בתוכו
 57 תנועות אלא האמת היא
 58 שהפעולה לגבי הכוח היא
 59 חידוש שלא היה קיים קודם לכן.
 60 דכין שהפכה היא התחדשות לגבי הפכה. דכין
 61 ונפשי והפעלה היא
 62 גשמית, הרי המשכת
 63 והתגלות הפעלה המעשית
 64 מהפכה היא (כמו)
 65 התהוות חדשה שלא הייתה
 66 קודם לכן (ועל-דרך יש
 67 מאין וכל כך גדול החידוש של
 68 הפעולה לעומת הכוח שהוא
 69 דומה (אם כי רק "על דרך" ולא
 70 ממש אותו הדבר) להתהוות של "יש" דבר, מ"אין", "לא דבר", ששם בוודאי
 71 מדובר בחידוש עצום ואי אפשר לומר שבתוך "אין" קיים "יש". וענין
 72 הפכה מהותו וגדרו הוא שבכחו לפעל דבר חדש וכדי לברוא דבר
 73 חדש נחוצה התעסקות והשתדלות ולא די ולא רק להשפיע ולהתגלות "בדרך
 74 ממילא". ומזה מובן, דזה שמהפעלה יודעים ומכירים את הפכה
 75 (ואם רואים שאדם מניע את ידו, הדבר מלמד קיומו של כוח-תנועה בנפש),
 76 פירוש הדבר הוא שעל-ידי הפעלה יודעים את הפכה כי ההיגיון
 77 מחייב שהפעולה נובעת מתוך הכוח. אכל בפעלה עצמה לא נרגש
 78 הפכה⁴² מפני הריחוק ביניהם במהותם ואיכותם. דכין שהפכה הוא
 79 רוחני והפעלה היא גשמית, אין הפכה הרוחני מתגלה
 80 בפעלה הגשמית⁴³ ולמרות שהוא כמובן קיים בה והוא זה המניע את
 81 היד בפועל, הכוח קיים בפעולה בהעלם ולא בגילוי.
 82 ויש להוסיף, דזה שבפעלה לא נרגש הפכה, הוא לא רק מצד

(41) סה"מ תרמ"ו ע' ג. המשך תער"ב ח"א פ' שיא (ע' תרג). סה"מ קונטרסים ח"ג ע' לח. (42) ראה סה"מ עת"ר ע' לב דכח הוא נעלם. והמבואר במק"א (ראה סה"מ תרס"ד ע' קכט) דכח הוא גילוי, וכמו בזריקת אבן מלמטלמ"ע נראה ונגלה כח הזורק שהרי בהכרח לומר שיש כח הנושאו למעלה, מ"מ הוא כח נעלם ולכן אין הכח נרגש בהנפעל. (43) עיקר ענין "כח" הוא שפועל בדבר

ביאור בדרך אפשר

1 הפְּעֵלָה (שְׁהִיא בְּאֵין-עֲרוּף לְהַכֵּחַ) אֶלָּא גַם מִצַּד הַכַּח, כְּלוּמֹר,
 2 נִתְבָּאָר לְעֵיל שֶׁהַכּוּחַ לֹא יִכָּר וְנִרְגַשׁ בְּגִלּוּי בְּפַעֲלָה בְּגִלְל הַמְּרַחֵק וְהַפֹּעֵר
 3 הַעֲצוּם בֵּינֵיהֶם הַנוּבֵעַ מִהַבְּדֵל הַגְּדוֹל בְּמַהוּתָם שֶׁהַכּוּחַ הוּא רֹחוּנִי וְהַפְּעוּלָה
 4 הִיא גִשְׁמִית, וְאִם כֵּן הַכּוּחַ לֹא יִכָּר בְּפַעֲלָה בְּגִלְל אֹפִיָּה וְמַהוּתָהּ שֶׁל
 5 הַפְּעוּלָה, אֶךְ יֵשׁ לְהוֹסִיף כִּי
 6 בְּעֵצֶם הַכּוּחַ לֹא יִכָּר וְנִרְגַשׁ
 7 בְּפַעֲלָה גַם בְּגִלְל אֹפִיּוֹ וְמַהוּתוֹ
 8 שֶׁל הַכּוּחַ. דִּכְיֹן שֶׁפְּעֻלַּת הַכַּח הוּא שְׁעוּשָׁה דְּבָר חֲדָשׁ שְׁאִינוּ
 9 הַכַּח הוּא שְׁעוּשָׁה דְּבָר
 10 חֲדָשׁ שְׁאִינוּ בְּעֲרָפוֹ
 11 (בְּנִי"ל וְעַד כִּדִּי כִּךְ שֶׁהַחִידוּשׁ
 12 הוּא דוּמָה לְהַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין),
 13 לְכֵן הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת הַכַּח
 14 לְפַעֵל לְבֹא לְיַדִּי בִּיטוּי
 15 בְּאִמְצָעוֹת פַּעֲלָה הִיא
 16 הַמְּשַׁכָּה וְנַעֲלָמָת הַיֵּינוּ
 17 הַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת כּוּן שֶׁבַחֲחֵלֵט
 18 בָּאָה לְיַדִּי בִּיטוּי וְהַעֲבֹדָה שִׁישׁ
 19 פַּעֲלָה הִיא בְּהַחֲלֵט הַכּוּחָה שִׁישׁ
 20 כּוּחַ פּוֹעֵל אֲבָל זֶה הַמְּשַׁכָּה
 21 נַעֲלָמָת כִּךְ שֶׁהַכּוּחַ לֹא יִכָּר
 22 וְנִרְגַשׁ בְּפַעֲלָה [כִּי פְּעֻלַּת
 23 דְּבָר חֲדָשׁ שְׁאִינוּ בְּעֲרָף
 24 מְקוּרָו כִּמוֹ רִיחֹק הָעֵרֶךְ בֵּין
 25 הַכּוּחַ וְהַפְּעוּלָה הַנוּבֵעַ מִכֵּךְ
 26 שֶׁהַכּוּחַ הוּא רֹחוּנִי וְהַפְּעוּלָה הִיא
 27 גִשְׁמִית הִיא עַל-יַדִּי
 28 הַתְּעַלְמוֹת הַמְּקוּרָו.
 29 דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁנַפְסָק גְּלוּי
 30 הַמְּקוּרָו וּמִכַּאֵן וְאֵלֶיךָ הוּא לֹא
 31 יִכָּר וְנִרְגַשׁ, אֶז דְּוָקָא שְׁיָף
 32 שְׁיִהְיֶה דְּבָר שְׁאִינוּ
 33 בְּעֲרָפוֹ וְכֵל עוֹד הַמְּקוּרָו נִרְגַשׁ
 34 בְּגִלּוּי אֵין מְקוֹם לְקִיּוּמָם שֶׁל
 35 דְּבָרִים רְחוּקִים מִמֶּנּוּ לֹאֵין שִׁיעוּר, וְכִמוֹ בְּהַתְּהוּוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת ("יֵשׁ") מִהֲרוּחֲנִיּוֹת
 36 ("אֵין") שִׁיכּוּלָה לְהִיּוֹת רַק עַל יַד צִמְצוּם וְהַעֲלָם שֶׁל הֲרוּחִיּוֹת, וְלִכְּנֹן⁴⁴,
 37 הַפְּעֵלָה הַבְּאָה מִהַכַּח הִיא בְּאִפְּן שְׁלֹא נִרְגַשׁ בְּהַ כַּח וְכַאֲשֶׁר
 38 הָאָדָם מֵנִיעַ אֶת יָדוֹ הַגִּשְׁמִית, לְמִשָּׁל, לֹא רֹאִים וּמְרַגִּישִׁים בְּכֵךְ אֶת כּוּחַ
 39 הַתְּנוּעָה הֲרוּחִנִּי שֶׁבִּנְשָׁן.
 40 וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה הוּא לְמַעְלָה, דְּהַתְּהוּוֹת שְׁמִשָּׁם אֶלְקִים שְׁהִיא
 41 בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת, וְנַעֲשִׂית עַל יַדִּי 'הַתְּעַסְקוֹת', כְּכִיכּוּל, הִיא בְּאִפְּן
 42 שֶׁהַכַּח הַמְּהַיָּה אֵינוּ נִרְגַשׁ בְּנִבְרָאִים, וְהַכּוּחַ הָאֱלֹקִי הַמְּהוּוֹה וְכוּרָא

ביאור בדרך אפשר

את הנבראים לא ניכר בהם עד כדי כך שהנבראים טועים לחשוב שהם מציאות
 עצמאית ולכן הנבראים שנתהוו משם אלקים הם מציאות,
 והבטול שלהם לאלוקות הוא⁴⁵ רק בטול היש היינו שהנברא רואה
 עצמו כמציאות, רק שבכל זאת יש בו ביטול (מסויים) כלפי הבורא.
 וההתהוות שמשם הו' שהיא בדרך ממילא,
 כמבואר לעיל בהרחבה היא באפן שהוא המקור המהווה
 בגלוי בנבראים, ולכן בטול הנבראים שנתהוו
 משם הו' הוא⁴⁵ בטול במציאות והם בטלים לבורא
 בביטול מלא ומוחלט עד כדי כך שגם
 בהכרתם והרגשתם אין להם שום
 מציאות עצמאית משלהם.
 והנה ידוע (ה) דכשםביאים
 בדרושי במאמרי חסידות שני משלים
 (או יותר) לאיזה ענין, הטעם לכך
 שמביאים יותר ממשל אחד הוא,
 כי למעשה אין המשל
 מכוון מותאם להנמשל
 בכל הפרטים, ולכן
 מביאים שני משלים (יותר),
 שכל אחד מהם מבאר איזה פרטים
 מהנמשל ובצירוף כמה משלים
 יחד מתקבלים ההסברים
 הדרושים להבנת הנמשל.
 וכן הוא בענינינו, דהטעם
 הסיבה לכך שםביאים שני משלים
 על זה שבהתהוות שבדרך ממילא,
 המתנהג הוא בקרוב להמתנהג,
 המשל דעילה ועלול סיבה ותוצאה
 (כמו בשכל ומידות) והמשל
 דאור ומאור האור ומקור האור (כמו
 אור חיו השמש והשמש עצמה,
 הוא, כי בנמשל, גם בהתהוות שבדרך
 ממילא, מתנהג דבר חדש שאינו
 בערך להמקור המתנהג. כלומר,
 נתבאר לעיל שהבדל בין
 התהוות בדרך התלבשות להתהוות
 בדרך ממילא המקור המהווה ניכר
 ונרגש בנברא המתהווה (כי יש
 ביניהם יחס קרוב) ואילו בהתהוות
 בדרך התלבשות המקור המהווה לא
 ניכר ונרגש בנברא

נבדל, פעולה גשמית, כוריקה וכיו"ב. ובפעולה זו (משא"כ בצירור או בעשיית כלי) אין נרגש הכח – ראה המשך תער"ב ח"א פנ"ג (ע' צו). סה"מ תש"ז ע' 130. ועוד. (44) סה"מ עת"ר שבהערה 42. (45) ראה לקמן ס"ע רפו. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המתהווה (כי יש ביניהם ריחוק הערך – כמו בכוח ופעולה) – נובע מכך
 2 שבהתהוות בדרך ממילא המתהווה בא מהמהווה באופן מוכן מאליו (טבעי
 3 שמשכל יתהוו מידות) ואילו בהתהוות בדרך התלבשות יש חידוש (כמו
 4 בהתהוות "יש" מ"אין") ואולם לאמיתו של דבר בעניין זה המשל והנמשל לא
 5 תואמים לחלוטין כי במשל
 6 בהתהוות שברך ממילא אכן
 7 אין חידוש מוחלט אבל בנמשל
 8 גם התהוות של עולם ונבראים
 9 גשמיים מאלוקות בדרך ממילא
 10 מתהווה דבר חדש שהיחס בינו
 11 למקור המהווה אותו הוא 'באין
 12 ערוך'
 13 ו**כמוכן גם מזה שגם**
 14 **בהתהוות שמשם הווי'**
 15 **כתיב פי הוא צוה ונבראו,**
 16 (ביטוי זהה לביטוי
 17 האמור בהתהוות משם אלוקים)
 18 "בראשית ברא אלוקים"
 19 **דלשון בריאה משמעו**
 20 **התהוות ובריאה של דבר חדש**
 21 שלא היה קיים ולכן ביטוי זה
 22 **מורה על התהוות יש** דבר
 23 **מאין**⁴⁶ מלא-דבר, **דלש**
 24 **מאין הוא באין-ערוך**
 25 והרי היחס בין ה"יש" לאין" הוא
 26 יחס של פער וריחוק עצום. וזה
 27 **שהתהוות שמשם הווי'**
 28 **היא באפן שהוא בגלוי**
 29 **בנבראים שנתהווי ממונו**
 30 **(פנ"ל סעיף ד)** וכאן נשאלת השאלה: אם גם בהתהוות שברך ממילא
 31 (למרות שמבחינת הליך התהוות היא דומה להתהוות של דבר קרוב, כמו
 32 התהוות השכל מהמידות), בסופו של דבר יש פער עצום בין הבורא והנברא
 33 איך ניישב את האמור לעיל שבהתהוות משם הווי' המקור המהווה מתגלה
 34 ונרגש בדברים המתהווים, והרי גם בהתהוות בדרך זו הנברא הוא בגלוי
 35 בנבראים? על כך בא המענה: **הפנונה בזה** כאמור לעיל שבהתהוות משם
 36 הווי' המקור המהווה נרגש בנבראים **היא שנגרש בהם שאינם**
 37 **מציאות לעצמם,** ואינם קיימים בתור מציאות עצמאית ו**כל מציאותם**
 38 **היא בכוח זה שהאור האלקי מהוה אותם מאין ליש,** והם
 39 קיימים אך ורק מכוח **דעל-ידי הרגש זה הם בטלים למקורם**
 40 התחושה, הידיעה וההכרה שיש בורא שמהווה אותם היא זו שקיימת בהם
 41 בגלוי והיא אכן ניכרת ונרגשת בהם מאד וגורמת להם להתבטל כלפי מקורם
 42 בביטול מוחלט. **אבל לא שהוא בגלוי בנבראים עצמם (ענינם**
 43 **ומעלתם)** אבל מצד שני אין הכוונה שהמקור המתהווה נמצא בהם בצורה

44 גלוייה (ומההיבט הזה יש דמיון בין ההתהוות בדרך ממילא משם הווי'
 45 להתהוות בדרך התלבשות משם אלוקים וגם בהתלבשות משם הווי' האור
 46 האלוקי לא ניכר בנבראים). **דכין שנהנבראים הם באין-ערוך**
 47 **לגביה,** ואין להם שום דמיון והשוואה למקור האלוקי המהווה אותם **הרי**
 48 **אין שיף** לא ייתכן **שיתגלה**
 49 **בהם אור שאינו בערפם**
 50 **כלל, ועל-דרך שאין**
 51 **שיף** לא ייתכן **שבפעלה**
 52 **גשמית** כמו תנועה של היד
 53 **יהיה הגלוי דכח הרוחני**
 54 שבנפש **(פנ"ל שם** בסעיף
 55 **ד).** **וילהוסיף,** כי לאמיתו
 56 של דבר הדימיון בין אי התגלות
 57 הכוח בפעולה לאי התגלות
 58 המקור המהווה (בדרך ממילא)
 59 בדבר המתהווה אינו מוחלט ויש
 60 לחלק ביניהם **דככח ופעל,**
 61 **פיון שפח ענינו הוא**
 62 **לפעל,** מהותו של כוח התנועה
 63 שבנפש, למשל, הוא להניע את
 64 האברים **ופעלתו היא בדרך**
 65 **התלבשות,** של הכוח
 66 בפעולה (ואינו 'מקיף' עליה
 67 מלמעלה) **לכן, בזה שהפח**
 68 **פועל את הפעלה** וברור
 69 שהפעולה באה כתוצאה מהכוח
 70 לפעול אותה, **מתגלה הפח**
 71 **(ורק שאינו מתגלה**
 72 **בפעלה עצמה** שהיא גשמית
 73 והכוח הרוחני לא ניכר בה). **מה-שאין-כן בהתהוות** של העולם
 74 והנבראים **שמשם הווי', פיון שהתהוות שמשם הווי' היא**
 75 **בדרך ממילא, שזה מורה שהוא מפלא מענין התהוות**⁴⁷,
 76 ובניגוד לכוח ופועל שהפעולה היא עניינו ומהותו של הכוח, בוודאי
 77 שההתהוות והבריאה היא לא עניינו של שם הווי' שהוא אור אלוקי בלי גבול
 78 וכל ענין ההתהוות של נבראים גשמיים מוגבלים הוא 'מופלא' ורחוק ממנו
 79 ולא זהו עניינו ומהותו **הרי אינו מתגלה גם על-ידי התהוות**
 80 **הנבראים, פיון שהוא מפלא מענין התהוות** כמבואר בחסידות
 81 שלכן התהוות העולמות לא גורמת שום שינוי בשם הווי' (ככתוב "אני ה' לא
 82 שניתני"), כי גם אחרי ההתהוות, הוא כשלעצמו נשאר מופלא ומרומם מכל
 83 ענין הבריאה, ואחת הסיבות לכך היא משום שההתהוות משם הווי' היא בדרך
 84 ממילא, מבלי התלבשות והתעסקות בדבר. **ולכן המשל דעילה ועלול**
 85 כדוגמא להתהוות בדרך ממילא **אינו מכון** לגמרי **להנמשל** היינו התהוות
 86 משם הווי' אלא יש הבדל מהותי בין שני הדברים, **פי בעילה ועלול,**

ביאור בדרך אפשר

1 כאשר יש התהוות בדרך ממילא באופן של סיבה ותוצאה הקרוב דהעלול
 2 להעילה שבגללו ההתהוות היא בדרך ממילא (כמבואר לעיל) הוא
 3 שהעלול הוא בערך העלה, ויש ביניהם דימיון וחס קרוב וגלוי
 4 העלה הסיבה הוא בעלול עצמו⁴⁸ והמקור ניכר בתוצאה עצמה
 5 (בדומה לאמור לעיל שהכוח
 6 ניכר בפעולה). [וכמו שכל
 7 ומדות שהם עלה ועלול,
 8 כי אופן התהוות המידות מהשכל
 9 הוא בדרך של סיבה ותוצאה כי
 10 התבוננות שכלית מהיכת את
 11 הרגש בדרך ממילא שבהם היחס
 12 בין המקור המהווה לדבר
 13 המתהווה הוא בקירוב, כך
 14 שבמדה עצמה הדבר
 15 המתהווה נפר השכל
 16 שהולידה הוא המקור
 17 המתהווה. דכשמתעורר
 18 באהבה לאיזה דבר לפי
 19 שהבין והשיג בשכלו
 20 שהדבר טוב לו, כי כך הוא
 21 הליך ההתעוררות של המידות
 22 מהשכל שהוא כאשר האדם מבין
 23 ומשיג לא רק את מעלתו וטובתו
 24 של הדבר כשלעצמו אלא כיצד
 25 הדבר טוב ומועיל לו אישית וכך
 26 הוא מפתח רגשות כלפי הדבר
 27 הרי נרגש וניכר באהבה
 28 עצמה שאהבתו לדבר
 29 היא מצד הטוב שבו.
 30 ואפן האהבה הוא כאפן
 31 הטוב של הדבר⁴⁹ ואם
 32 הדבר טוב מאד בשבילו, רגש
 33 האהבה כלפי מתגבר ומתחזק
 34 בהתאם, וכל זה משום שהיחס בין השכל והמידות הוא קרוב ומהיכט הזה
 35 ההתהוות בדרך עלה ועלול איננה משל מתאים להתהוות הנבראים משם
 36 הוי]. ובכדי לבאר שגם פשהמתנה הוא באין-ערוף למקור
 37 המהווה, ויש ביניהם פער וריחוק עצום מפל-מקום הוא בקרוב
 38 למקורו, הוא על-ידי המשל דאור ומאור. דהגם שהאור
 39 הוא הארה בלבד שבאין-ערוף למאור כשם שהיחס בין שם הוי
 40 והנבראים הוא יחס של 'אין ערוף' [שלכן אין המאור מתגלה באור,
 41 בניגוד לשכל ומידות שהשכל מתגלה במידות וניכר ונרגש בהם, מקורו של

ביאור בדרך אפשר

42 האור לא נמצא בו בגלוי ששל-ידי האור יודעים רק מציאות
 43 המאור ולא מהותו⁵⁰ האור מהווה הוכחה לקיומו של המאור אבל איננו
 44 מגלה מה מהותו ועניינו של המאור כשלעצמו, הנה למרות הריחוק הגדול
 45 הזה בין המאור לאור מפל-מקום, האור הוא בקרוב להמאור, אלא
 46 שאין זה קרוב בגלל הדימיון
 47 במהות אלא קרוב במובן זה
 48 שנגש בו מקורו ובטל
 49 אליו.
 50 אלא שלמרות היתרון במשל
 51 מאור ומאור, אי-אפשר לוותר
 52 על המשל מעילה ועלול וגם הוא
 53 נחוץ כדי לבאר את אופן
 54 ההתהוות של הנבראים משם
 55 הוי, כיוון שגם המשל
 56 דאור ומאור אינו
 57 מספיק, ולמעשה יש הבדל
 58 גדול בין היחס שבין האור
 59 והמאור ליחס שבין הנבראים
 60 ושם הוי' כי באור ומאור,
 61 קרוב האור להמאור
 62 ובטולו אליו הוא באפן
 63 שהאור בטל בכיטול עמוק
 64 ומוחלט ולכן אינו מציאות
 65 כלל, וכל ענינו הוא
 66 שהוא גלוי התגלות
 67 והתפשטות של המאור.
 68 מה-שאיין-פן בנמשל, גם
 69 בהתהוות שמשם הוי'
 70 פתיב כי הוא צנה
 71 ונבראו, דענין בריאה
 72 הוא (לא התפשטות
 73 וגלוי המקור בלבד, מבלי
 74 שתיווצר מציאות נפרדת
 75 מהמקור אלא) התהוות דבר ומציאות שנראית כדבר נפרד מהמקור.
 76 וכמוכן גם ממה שכתוב בתניא⁵¹, עניין זה שגם בהתהוות מצד שם
 77 הוי' הנבראים הם 'בריאה' במובן של מציאות נפרדת מהמקור המהווה אותם
 78 מוכח גם מהאמור ב'שער היחוד והאמונה' שבספר התניא שגם באם
 79 היתה ההתהוות משם הוי' שלא על-ידי הצמצום דשם
 80 אלקים, היו מתהווים הנבראים מאין ליש (אלא שאז ללא
 81 הכיסוי וההסתור שבא משם אלוקים היו כל הנבראים בטלים בתכלית,
 82 כבטול זיו השמש בשמש) ובכדי לבאר שגם

(48) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב רעז, א "מכל עלול אפשר לידע מעלת עליתו. . . (כי) יש בו התפשטות עליתו". ובהמשך הענין שם דוגמא משכל ומדות. (49) ראה סה"מ אידיש ע' 21. ובכ"מ. (50) סה"מ ה'ש"ת ע' 12. ובכ"מ. (51) שעהיהו"א פ"ד. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שפ. וראה גם ספהמ"צ להצ"צ קלב, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יש לאור השמש מציאות ניכרת ונרגשת ביותר אבל כפי שהוא בשמש אין לו
2 שום מציאות משלו והוא בטל לחלוטין במקורו. ובכדי לְבָאֵר שְׁגָם
3 מְצִיאוֹת דְּבָר 'נכרא' הוא בְּקֵרוֹב לְמִקְוֹוֹ, הוא עַל-יְדֵי הַמְּשָׁל
4 דְּעִילָה וְעִלּוּל. דְּהִגָּם שְׁהַעֲלוּל הוא מְצִיאוֹת נפרדת לעצמה וְלֹא
5 רק גְלוּי התגלות והתפשטות
6 של הַעֲלָה שהיא המקור 1
7 המהווה אותו, מְפַל-מְקוֹם 2
8 הוא בְּקֵרוֹב לְעִילָה 3
9 כמבואר לעיל בהרחבה כיצד
10 הרברים באים לירי ביטוי ביחס 4
11 שבין שכל ומידות. 5
12 וַיֵּשׁ לֹמֵר, ולהוסיף שגם 6
13 הסדר שבו באים שני המשלים 7
14 בזה אחר זה הוא מכוון ומרדויק 8
15 דְּהַטְעַם עַל זֶה שְׁהַמְּשָׁל 9
16 דְּעִילָה וְעִלּוּל מוּבָא 10
17 (במאמר של הרבי הרש"ב
18 נשמרת-ערך, דיבור-המתחיל 11
19 ראה קראתי בשם 'תרס"ה 12
20 שעליו מיוסד ביאור המעלה של 13
21 בית המקדש במאמר זה) לְפָנַי 14
22 הַמְּשָׁל דָּאוֹר וּמְאוֹר, 15
23 הוא, כִּי עָקַר הַחֲדוּשׁ 16
24 בְּזֶה שְׁהַנְּבָרָאִים 17
25 שְׁמַתְהוּיִם מִשֵּׁם הַיְוָי הֵם 18
26 בְּטִלִּים לְהַיְוָי, הוא, 19
27 שְׁהִגָּם שְׁהֵם נְבָרָאִים 20
28 (מְצִיאוֹת דְּבָר), כמו שנתבאר שגם אילו ההתהוות הייתה משם הוי' בלבד
29 ללא ההסתר של שם אלקים היו נבראים בעלי מציאות מְפַל-מְקוֹם נְרָגֵשׁ
30 בְּהֵם בְּגִלוּי, הָאוֹר דְּשֵׁם הַיְוָי, וְעַנְיָן זֶה מוּבָן דְּוָקָא מִהַמְּשָׁל
31 דְּעִילָה וְעִלּוּל שבו התגלות העילה בתור המקור המהווה בעלול המתהווה
32 מודגשת ביותר. אֲלֵא שְׁבַכְדִּי לְבָאֵר שְׁגִלוּי הַמְּקוֹר יִשְׁנֹו גַם
33 בְּדָבָר שְׁבָאִין-עֲרוּף לְהַמְּקוֹר, עניין שלא קיים בהתהוות בדרך עילה
34 ועלול והוא דבר נוסף על העיקר, מוֹסִיפִים הַמְּשָׁל דָּאוֹר וּמְאוֹר וכיוון

35 שעניין זה איננו החידוש העיקרי, המשל מאור ומאור מופיע שני, לאחר המשל
36 מעילה ועלול שמופיע ראשון.
37 ולאחר הקדמה זו חוזר המאמר לעניין המרכזי שבו פתח – מעלתו המיוחדת
38 של בית המקדש לעומת כל שאר חלקי הבריאה.
39 (ו) וְהִנֵּה יְדוּעָה⁵² דְּזֶה
40 שְׁהַעֲלוּלִים מְגִדָּר בְּגִדָּר
41 דְּמִקוֹם וּזְמַן שֶׁהֵם שני
42 הגדרים העיקריים שבגללם
43 העולם מוגדר ומגובל הוא
44 לְפִי שְׁהַתְּהוּוֹתוֹ הִיא עַל-
45 יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים, שמעלים
46 ומסתיר על האור האלוקי הבלוי-
47 גבול שלמעלה מגדרי הזמן
48 והמקום וּבָאִים הִיָּה העולם
49 מִתְּהוּהָ מִשֵּׁם הַיְוָי (שנקרא
50 בשם זה כי הוא הִיָּה הַיְוָי
51 וְהִיָּה כְּאֶחָד⁵³ ואינו נתון
52 תחת מגבלות הזמן, וכך גם אינו
53 נתון למגבלות המקום) לֹא
54 הִיָּה העולם מְגִדָּר בְּגִדָּר
55 דְּמִקוֹם וּזְמַן.
56 וְזֶהוּ שְׁבַבִּית הַמְּקַדָּשׁ
57 כְּתִיב אַכֵּן יֵשׁ הַיְוָי
58 בְּמִקוֹם הַיְוָי, כִּי⁵⁴ בְּבִית
59 הַמְּקַדָּשׁ הַמְּקוֹם הִיָּה
60 לְמַעַלָּה מְגִדָּר מְקוֹם,
61 כלומר שהיה בו חיבור מופלא
62 של מקום עם למעלה מהמקום שמצד אחד היה קיים במקום מסוים אבל מצד
63 שני המקום עצמו היה למעלה מגדרי המקום מְקוֹם הָאֲרוֹן אֵינֹו מִן
64 הַמְּדָה⁵⁵ כדברי חכמינו בגמרא "דבר זה מסורת בידינו מאבותינו – מקום
65 ארון אינו מן המידה". ופירש רש"י: "אינו תופס למעט ממידת החלל של בית
66 כלום, דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח כשניתן
67 באמצע בית הכפורת [קודש הקדשים] והרי כל החלל לא היה אלא עשרים על
68 עשרים... נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום", היינו שמצד עניינו כשלעצמו

(52) שעהייהו"א פ"ו (פב, א). ושם ששורש המקום והזמן הוא משם אד'. ומ"ש בפנים (מסה"מ תרס"ה ס"ע קפ והמשך תרס"ו ע' רכח) שהוא מצד שם אלקים, יש לומר דשורש הזמן והמקום הוא משם אד' כבשעהייהו"א שם. ובסה"מ תרס"ה ותרס"ו שם מדבר (לא בשורש הזמן והמקום עצמם, אלא) בזה שבהזמן ומקום לא מאיר גילוי שם הוי' שלמעלה מזמן ומקום, שזהו מצד שם אלקים שמעלים ומסתיר על שם הוי'*. ולהעיר שבכללות אלקים ואד' הם ענין אחד. (53) שעהייהו"א שם, מרע"מ פ' פינחס (רנז, סע"ב). פרס שבהערה 36. (54) בסה"מ תרס"ה שבהערה 30 (ע' קפב) שהראי' על הגילוי דשם הוי' שהי' במקדש, שלכן לית דין אתר הדיוט, הוא מהניסים שהיו בביהמ"ק. ובסה"מ תרמ"ג ס"ע קב ואילך, שהראי' היא ממקום הארון שאינו מן המדה (וראה גם סה"מ תר"פ ע' קפו. תרפ"ז ע' פו). (55) יומא כא, א. וש"נ.

(* וענין זה הוא גם במקום ארון שאינו מן המדה – כי מצד הגילוי דהוי' עצמו הוי' המקום מתבטל לגמרי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בית המקדש הוא למעלה מגדרי המקום אלא שהגלוי האלוקי שהאיר
 2 בבית המקדש בפועל היה הגלוי דשם הוי' כמו שמאיר בשם
 3 אלקים ולכן היה בו שילוב של מקום ולמעלה ממקום. דשם הוי' כמו
 4 שהוא מצד עצמו הוא למעלה מגדר מקום, וזה שקדש
 5 הקדשים שבו היה הארון
 6 היה מקום מדיד ומגבל
 7 (עשרים אמה על עשרים
 8 אמה), וגם הארון היה
 9 במדידה דמקום (אמתים
 10 וחצי ארכו ואמה וחצי
 11 רחבו), ואף-על-פי-כן
 12 מקום הארון אינו מן
 13 המדה, הוא ענין יחוד
 14 הוי' ואלקים⁵⁶ ושילוב של
 15 שניהם יחד, כך שלמעשה היו
 16 גדרים של מקום (שם אלוקים)
 17 אך בתוך הגדרים הללו עצמם
 18 הייתה התגלות למעלה מגדרי
 19 המקום (שם הוי').
 20 וצריך להבין, דכיון שגם
 21 בהתהוות שמשם הוי'
 22 מתהיה דבר חדש שאינו
 23 בערך להמקור המתהיה
 24 כמבואר לעיל שגם בהתהוות
 25 משם הוי' נוצרו 'נבראים'
 26 נפרדים מהמקור המהווה אותם
 27 ונהגלוי דשם הוי'
 28 בעולם שנתהיה מפנו
 29 הוא רק בענין הפטול,
 30 שלמרות היותם נבראים נפרדים
 31 בכל זאת יתבטלו למקור המהווה
 32 אותם כיוון שנגזש בהם
 33 שמציאותם אינה מציאות
 34 עצמאית אלא היא רק זה
 35 שהאור האלקי מהיה
 36 אותם בכל רגע מחדש
 37 ואחרת היו בטלים במציאות ומפסיקים להתקיים]⁵⁷, ואם כן הרי גם
 38 בעולם כמו שנתהיה משם הוי', הנה צריך להיות לכאורה
 39 ההגבלה דזמן ומקום ומה פשר הדברים האמורים לעיל שההגבלות
 40 הללו באות רק משם אלוקים?
 41 ויש לומר הבאור פזה בהקדים דמזה שאומרים שהוי' הוא
 42 היה הנה ויהיה (פאחד), דהנה הנה ויהיה הוא ענין הזמן,
 43 מוכן, שגם העולם כמו שמתהיה משם הוי' יש בו ענין
- הזמן, עצם העובדה ששם הוי' מתפרש במוכן של "היה, הווה ויהי" כאחד"
 היא הוכחה שגם התהוות משם הוי' יוצרת את מימד הזמן (כי אילו שם הוי'
 היה נבדל לחלוטין מכל מושג הזמן לא היה מקום לתאר אותו כמי שכולל
 בתוכו את כל שינויי הזמנים כאחד) אלא שהזמן שבעולם זה העולם
 המתהווה משם הוי' הוא
 פאפן שהעבר ההנה
 והעתיד הם פאחד אבל גם
 כאשר שינויי הזמנים הם
 "כאחד" עדיין יש לזה קשר
 ושייכות (כזו או אחרת) למושג
 הזמן שהוא מושג מוגבל. ועל-
 דרך-זה הוא במקום,
 שגם העולם כמו
 שמתהיה משם הוי' יש
 בו ענין המקום אלא
 שהששה קצוות מזרח,
 מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה
 דמקום שמהם המקום מורכב
 הם פאחד.
 ועל-פי-זה לפי המבואר שגם
 עולם שמתהווה משם הוי' אמור
 להיות נתון תחת ההגבלות של
 זמן ושל מקום (כי למעשה שם
 הוי' הוא למעלה מזמן ומקום
 אבל אינו מושלל לחלוטין
 מהגדרים הללו) יש לומר,
 דהטעם על זה שהזמן
 ומקום דהעולם כמו
 שמתהיה משם הוי'
 אינם בהגבלה
 והתחלקות (אף שגם
 העולם כמו שמתהיה
 משם הוי' הוא באין-
 ערוף להמקור המתהיה
 אותו וכתוצאה מהריחוק הזה
 העולם כן היה צריך להיות נתון
 תחת גדרי הזמן והמקום גם אם הכריאה הייתה משם ה' בלבד), הוא אמנם
 לא כתוצאה מעניינו ומהותו ואופן ההתהוות שעל ידי שם הוי' מצד עצמו אלא
 מפני הפטול שבו כי עולם שנברא על ידי שם הוי' אמור להיות בבטול
 למקור המהווה אותו ולא להיות מציאות עצמאית. ולכן בסופו של דבר
 התהוות על ידי שם הוי' כן אמורה להביא למצב של עולם שלמעלה מגדרי
 הזמן והמקום דכיון שענינם של העבר ההנה והעתיד שהם
 היוצרים את מימד הזמן (וכן ענינם של הששה קצוות שהם היוצרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 את מימד המקום) הוא לא המציאות שלהם כי הם אמנם 'נבראים'
 2 אבל בטלים לחלוטין למקורם אלא כל עניינם הוא זה שהיו' מהנה
 3 אותם, לכן אינם סותרים זה לזה הווה אינו סותר לעתיד, מורה לא
 4 סותר למעבר וכן הלאה והם כולם כאחד.
 5 ועל-פי-זה לפי המבואר שגם
 6 בעולם ובנבראים שנתהוו משם
 7 היו' יש מקום לגדרי הזמן
 8 והמקום צריך לומר,
 9 דהמבאר בכמה מקומות
 10 שהמקום דקדש הקדשים
 11 הוא משם אלקים אף
 12 שגם מקום זה היה
 13 למעלה מגדר מקום
 14 כאמור שראו בו בגילוי כיצד
 15 "מקום הארון אינו מן המידה"
 16 וגדרי המקום התבטלו) אבל
 17 עצם העובדה שיש בקדש
 18 הקדשים גדר של מקום עם
 19 מידות אורך ורוחב וכו' נובעת
 20 משם אלקים, ולכאורה הדברים
 21 סותרים לאמור לעיל שעצם
 22 המושג מקום יתכן גם מכוח
 23 התהוות על ידי שם הוי', אלא
 24 הטעם לכך שבמקום אחר מבואר
 25 שגדר המקום הוא כתוצאה
 26 מהתהוות משם אלקים הוא,
 27 כי המקום דקדש
 28 הקדשים (שיש לו גדרים
 29 בהיותו עשרים אמה על
 30 עשרים אמה) היה באפן
 31 דהתחלקות, שכל אמה
 32 היא במקום אחר, היינו
 33 שלא מדובר במקום כמושג כללי ומופשט אלא מקום עם הגדרה מפורטת
 34 וחלוקה ברורה ומוגדרת של כל אמה והתחלקות דמקום בצורה כל
 35 כך ברורה ומופורטת הוא משם אלקים בעוד שהתהוות משם הוי' אכן
 36 שייכת גם היא לגדרי המקום אבל לא בצורה כל כך מחולקת ומוגדרת אלא
 37 מדובר בשייכות כללית. וזהו הטעם למבואר בחסידות שמקום הארון
 38 אינו מן המדה הוא ענין יחוד הוי' ואלקים⁵⁸, ושילוב של
 39 שניהם יחד כיוון שההגבלה וההתחלקות דמקום הארון בצורה כזו

שכל אמה ניכרת ונבדלת בפני עצמה היא מצד [שם] אלקים, וזה
 שהיה אינו מן המדה הוא מצד הגלוי דשם הוי' שהאיר
 בגלוי במקום שנתנהו משם אלקים, ונמצא שיש כאן יחוד
 שילוב וחיבור של הוי' ואלקים.
 (ז) וצריך להבין, ועדיין אין
 הענין מחזור כל צרכו ויש מקום
 לשאול: נחבאר לעיל שבגלל
 ביטול העולמות לאלוקות, גדרי
 הזמן (עבר הווה ועתיד) וגדרי
 המקום (שש הקצוות) מתבטלים
 והופכים להיות "כאחד" מבלי
 שההבדלים והגדרים הללו יהיו
 ניכרים בגלוי, אבל עדיין לא
 מובן איך ייתכן שבתוך גדרי
 המקום עצמם, "מקום הארון",
 תהיה התגלות של למעלה
 מהמקום, "אינו מן המידה"?
 ובלשון המאמר: דזה שמצד
 שם אלקים הוא
 ההתחלקות דמקום וזמן
 הוא לפי שהזמן והמקום
 כמו שמתהוים משם
 אלקים הם מציאות, אלא
 שמכל מקום דכאשר נרגש
 בששה קצוות דמקום,
 וכעבר הוה ועתיד דזמן,
 שענינם הוא שאלקות
 מהוה אותם, הם כלם
 כאחד (פנ"ל סעיף ו) אבל
 הגדרים של זמן ומקום לא
 מתבטלים (והם קיימים אפילו
 בהתהוות מצד שם הוי', ואיך
 שיף שבמקום הארון (מקום
 שמורה שהיא מציאות) יהיה גלוי שם הוי'
 המדה)⁵⁹ תוך ביטול גדרי המציאות?
 ונקדת הבאור בזה⁶⁰, שהצמצום והסתור דשם אלקים הוא
 לאמתו של דבר רק לגבי הנבראים כדי שהם לא יוכלו להכיר ולהרגיש
 את המקור האלוהי המהווה אותם, אבל לגבי שם הוי' אינו מסתיר
 כלל והצמצום והסתור לא גורם בו שום שינוי. ולכן, גם לאחרי

אלא זה שהיו' מהנה אותם, לכן אינם סותרים זה לזה
 והם כאחד.
 ועל-פי-זה צריך לומר, דהמבאר בכמה מקומות
 שהמקום דקדש הקדשים הוא משם
 אלקים (אף שגם מקום זה היה למעלה מגדר מקום),
 הוא, כי המקום דקדש הקדשים (עשרים אמה על
 עשרים אמה) היה באפן דהתחלקות, שכל אמה היא
 במקום אחר, וההתחלקות דמקום הוא משם אלקים.
 וזהו שמקום הארון אינו מן המדה הוא ענין יחוד הוי'
 ואלקים⁵⁸, שההגבלה וההתחלקות דמקום הארון היא
 מצד [שם] אלקים, וזה שהיה אינו מן המדה הוא מצד
 הגלוי דשם הוי' שהאיר בגלוי במקום שנתנהו משם
 אלקים, יחוד הוי' ואלקים.
 (ז) וצריך להבין, דזה שמצד שם אלקים הוא
 ההתחלקות דמקום וזמן הוא לפי שהזמן
 והמקום כמו שמתהוים משם אלקים הם מציאות,
 דכאשר נרגש בששה קצוות דמקום, וכעבר הוה ועתיד
 דזמן, שענינם הוא שאלקות מהוה אותם, הם כלם
 כאחד (פנ"ל סעיף ו), ואיך שיף שבמקום הארון (מקום
 שבו התחלקות, שמורה שהיא מציאות) יהיה גלוי שם
 הוי' (אינו מן המדה)⁵⁹. ונקדת הבאור בזה⁶⁰,
 שהצמצום והסתור דשם אלקים הוא רק לגבי
 הנבראים, אבל לגבי שם הוי' אינו מסתיר כלל. ולכן,

58) ובסה"מ תרמ"ג ע' ק שהו"ע שילוב אד' בהוי'. וכ"ה בסה"מ תרס"ה ע' קפה אלא ששם מדבר (לא בענין מקום הארון אינו מן המדה, אלא) בהניסים שהיו בביהמ"ק. (59) בכ"מ מבואר, דמקום הארון אינו מן המדה הוא מצד "נמנע הנמנעות" שנושא הפכים. אבל במקומות שבהערות הקודמות שהו"ע ביטול מקום לגבי למעלה ממקום, התגברות הוי' על אד' (וכיו"ב), היינו שיש לזה גם אחיזה עכ"פ בשכל, כי חיבור הפכים שמצד "נמנע הנמנעות" הוא גם כששניהם הם בתוקף (ואין אחד מתגבר על השני או בטל אליו). (60) בהבא לקמן ראה סה"מ תרס"ה שם ע' קפב ואילך. וראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ע' מה ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַהִתְלַבְּשׁוּת דְּשֵׁם הַנְּוִי בְּשֵׁם אֱלֹקִים שְׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה
 2 הָעוֹלָם מְצִיאֹת עִם גְּדֵרִים בְּרוּרִים שֶׁל זְמַן וּשְׁל מְקוֹם, מְכַל־מְקוֹם,
 3 אֵין הַמְצִיאֹת מְסִתִּיר לְגַבְיָהּ, וּמַצֵּד שֶׁם הוּא גַם בְּתוֹךְ גְּדֵרֵי הַזְּמַן
 4 וְהַמְקוֹם יֵשׁ גִּילּוֹי אֲלוּקוֹת וְגַם בְּמְצִיאֹת הַמוֹגְבֵּלֶת וְהַמוֹגְדֵּרֶת (שְׁנַעֲשֶׂה)
 5 עַל־יְדֵי הַהֶעֱלָם דְּשֵׁם
 6 אֱלֹקִים) שְׁעַל־יְדֵי־זֶה 1
 7 נַעֲשֶׂה הַהִתְחַלְּקוֹת 2
 8 דְּמְקוֹם וְזְמַן, (כִּי אֲמַנֵּם גַם 3
 9 מַצֵּד שֶׁם הוּא יֵשׁ מְקוֹם לַעֲצֵם
 10 הַגְּדֵרִים הַלְלוּ אֲבָל אֵילוּ הֵיוּ
 11 הַנְּבִרָאִים נֹצְרִים עַל יְדֵי שֶׁם הוּא 5
 12 הֵם לֹא הֵיוּ בְּעֵלֵי מְצִיאֹת 6
 13 מוֹגְדֵּרֶת עַד כַּדִּי כֵךְ אֵלֹא הֵיוּ 7
 14 (בְּטֵלִים) הֵנָּה גַם בְּתוֹךְ הַמְצִיאֹת 8
 15 הַמוֹגְדֵּרֶת וְהַמוֹגְבֵּלֶת הוּוּ מְאִיר 9
 16 הַגְּלוֹי דְּשֵׁם הַנְּוִי, שְׁעַנְיָנוּ 10
 17 דְּהָעוֹלָם הוּא זֶה שְׁהוּוִי 11
 18 מְהִיָּה אוֹתוֹ וְלִכֵּן יִכּוֹל לִהְיוֹת 18
 19 גִּילּוֹי אֲלוּקוֹת שְׁגוֹרֵם לְבִיטוֹל 12
 20 גְּדֵרֵי הַמְצִיאֹת ("אֵינוּ מִן 13
 21 הַמִּידָה") גַם בְּתוֹךְ הַנְּבִרָאִים 21
 22 הַמוֹגְדֵּרִים וְהַמוֹגְבֵּלִים "מְקוֹם 15
 23 הָאֲרוֹן".
 24 וְכִידוּעַ הַמְּשָׁל מְרַב 16
 25 וְתִלְמִיד, דְּכֹאֲשֶׁר 17
 26 הַתִּלְמִיד הוּא בְּאֵין־עֲרוּף 24
 27 לְהֵרֵב, וַיֵּשׁ פַּעַר וּמְרַחֵק עֲצוּם 19
 28 בֵּין הַהִנְבָּה וּיְכוֹלַת הַקְּלִיטָה שֶׁל 20
 29 הָרֵב לֹו שֶׁל הַתִּלְמִיד הָרִי כַּדִּי 21
 30 שֶׁהָרֵב יִוְכַל לִלְמַד אֶת הַתִּלְמִיד 22
 31 וְלֹהֲשִׁיעַ לוֹ רַעִיוֹנוֹת שְׁכֵלִים 31
 32 צָרִיף הָרֵב לְהַעֲלִים אֶת 23
 33 עֲצָם הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל 24
 34 שְׁכָלוֹ וְשִׁישָׁאָר רַק 25
 35 הַחֲצוֹנִיּוֹת, וְגַם
 36 הַחֲצוֹנִיּוֹת צָרִיף לְהַגְּבִיל 36
 37 וְלְהַעֲלִים אֲפִילוֹ אֶת הַחֶלֶק הַחֲצוֹנִי שֶׁל הַשְּׁכָל בְּלְבוּשֵׁים וְהַסְּבָרִים 37
 38 וּבְמִשְׁלֵים. שְׁהַצְּמָצוּם וְהַהֶעֱלָם שֶׁהָרֵב עוֹשֶׂה כַּדִּי לְכַסּוֹת וְלֹהֲעֲלִים 38
 39 אֶת הַשְּׁכָל שֶׁלוֹ הוּא רַק לְגַבִּי הַתִּלְמִיד שֶׁבְּגִלְלַת הַצְּמָצוּם וְהַכִּסּוּי מְקַבֵּל 39
 40 רַק מַעֵט מִן הַשְּׁכָל וְלֹא לְגַבִּי הָרֵב, דְּהָרֵב רוֹאֶה אֶת עֲצָם שְׁכָלוֹ 40
 41 גַם בְּחֲצוֹנִיּוֹת וְגַם בְּלְבוּשֵׁים וּבְמִשְׁלֵים וְלֹגְבִיו אֵין זֶה הָעֵלֶם 41
 42 וְהַסְּתֵר עַל עוֹמֵק וּפְנִימִיּוֹת הַשְּׁכָל אֵלֹא בְּסִךְ הַכּוֹל אֲמַצְעִי לְהַעֲבִיר דְּרוֹכוֹ אֶת 42
 43 הַשְּׁכָל, וְכֵךְ גַם לְמַעֲלָה בְּאֲלוּקוֹת, כִּבְיָכוֹל. הַצְּמָצוּם וְהַהֶעֱלָם עַל הָאֵירוֹ 43

44 הַאֲלוּקֵי הֵם כִּסּוּי לְגַבִּי הַנְּבִרָאִים אֲבָל לֹא לְגַבִּי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ.
 45 וְלְהוֹסִיף, כִּי לְאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר בְּנִמְשָׁל, הַדְּבָרִים הָרַבִּים יוֹתֵר מוּפְלְאִים מֵאֲשֶׁר
 46 בְּמִשָּׁל כִּי בַעֲדוֹ שְׁבַמְשָׁל דְּרַב וְתִלְמִיד, זֶה שֶׁלְּגַבִּי הָרֵב אֵין
 47 הַצְּמָצוּם מְסִתִּיר, פִּירוּשׁוֹ שֶׁל דְּבַר הוּא שֶׁלְּאַחֲרֵי הַצְּמָצוּם מְאִיר
 48 אֲצֵלוֹ פְּנִימִיּוֹת הַשְּׁכָל, גַם
 49 בְּחֲצוֹנִיּוֹת וְגַם בְּלְבוּשֵׁים
 50 הֵינּוּ אֲפִילוֹ בְּאֲמַצְעֵי הַכִּסּוּי
 51 עֲצֵמֵם הָרֵב 'רוֹאֶה' אֶת הַעוֹמֵק
 52 וְאֶת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַשְּׁכָל, וְאִכֵּן
 53 מִשׁוּם כֵךְ בְּאוּפֵן כִּלְיֵי הַמְּשָׁל
 54 דוּמָה לְנִמְשָׁל, אֲבָל הַדְּבַר קִיִּים
 55 בְּעוֹלְמוֹ שֶׁל הָרֵב רַק לְאַחַר
 56 הַצְּמָצוּם מֵה־שְׁאֵין־כֵּן
 57 לְמַעֲלָה, זֶה שְׁהַצְּמָצוּם
 58 אֵינוֹ כְּפִשְׁטוֹ⁶¹ הָעֵלֶם
 59 וְהַסְּתֵר וְכִסּוּי בְּמוֹכֵן הַפְּשׁוּט
 60 אֵלֹא צְמָצוּם וְהָעֵלֶם רַק כִּלְפֵי
 61 הַנְּבִרָאִים (הֵינּוּ שְׁהַצְּמָצוּם
 62 בְּעַצְמָם, לְאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר אֵינוֹ
 63 מְעֲלִים לְגַבִּי אוֹר־אֵין־
 64 סוּף), שְׁנֵי עֲנִינִים בְּזָה.
 65 עֵינֵין אֶחָד - שְׁאֲחֲרֵי
 66 הַצְּמָצוּם מְאִיר אוֹר־אֵין־
 67 סוּף בְּגִלּוֹי מְשָׁל בְּמְקוֹם
 68 הַחֶלֶל שְׁנוֹצֵר כַּדִּי שִׁיחָה מְקוֹם
 69 מוֹגְבֵּל לְבְרִיָּאֵת הָעוֹלְמוֹת אֲבָל
 70 לְאַחַר הַסְּלִיּוֹק וְהַצְּמָצוּם
 71 הָרֵאשׁוֹן, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא חוֹר
 72 וְהָאֵירוֹ אֶת אוֹרוֹ הַבְּלִי־גוֹבֵל כְּמוֹ
 73 קֶדֶם הַצְּמָצוּם (כַּמְּבֹאֵר
 74 בְּהַרְחֵבָה בְּקַבְלָה וְחִסּוּדוֹת)
 75 וּבְעֵינֵין זֶה אִכֵּן יֵשׁ דְּמִיּוֹן בֵּין
 76 צְמָצוּם שְׁכָל הָרֵב וְצְמָצוּם הָאֵירוֹ
 77 הַאֲלוּקֵי כִּי בְּשִׁנְיָהֶם הָרִי לְאַחַר
 78 הַצְּמָצוּם, מַצֵּד הָרֵב וּמַצֵּד
 79 הַאֲלוּקוֹת, כִּכֵּר אֵין הָעֵלֶם וְהַסְּתֵר וְהַעֵינֵין הַשְּׁנַיִ - שְׁגַם בְּעֵת הַצְּמָצוּם
 80 עֲצוּמוֹ, אֵין הַצְּמָצוּם מְסִתִּיר לְגַבְיָהּ לְגַבִּי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּמִבְּאֵר
 81 בְּאֵרְכָה בְּדְרוּשֵׁים⁶² מֵאֲמָרֵי הַחִסּוּדוֹת הָעוֹסְקִים בְּעֵינֵין זֶה.
 82 וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵן עוֹד יוֹתֵר כִּיצַד יִיתֵן שְׁגַם בְּמְצִיאֹת שְׁנַעֲשֶׂה
 83 עַל־יְדֵי הַהֶעֱלָם דְּשֵׁם אֱלֹקִים וְהִיא מְצִיאֹת מוֹגְדֵּרֶת בְּגְדֵרֵי הַמְּקוֹם
 84 מְאִיר הַגְּלוֹי דְּשֵׁם הַנְּוִי "מְקוֹם הָאֲרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּידָה", כִּי בְּמִשָּׁל
 85 דְּרַב וְתִלְמִיד, הַצְּמָצוּם עֲצוּמוֹ הוּא לְמַעֲשֵׂה הָעֵלֶם וְהַסְּתֵר גַם
 86 לְגַבִּי הָרֵב, שְׁהָרִי בְּעֵת הַצְּמָצוּם מְתַעֲלֵם הַשְּׁכָל גַם אֲצֵל הָרֵב

(61) שְׁעַהִיּוּהָ "פ"ז (פג, סע"ב ואילך). (62) סה"מ תרס"ה שם.

ביאור בדרך אפשר

1 שנאלץ לצמצם ולהעלים את העומק והפנימיות ואפילו את החיצוניות של
 2 השכל. ולכן, גם לאחרי הצמצום, כשהרב רואה את עצם
 3 שכלו גם בלבושים והמשלים, כי הוא עצמו כן יודע מה טמון בתוך
 4 הלבושים המכסים והמשלים אין זה שף להלבושים עצמם והם
 5 מצידם ממשיכים להעלים
 6 ולהסתיר על השכל הנעלה של
 7 מה-שאין-כן
 8 למעלה, גם הצמצום
 9 עצמו אינו מעלים לגבי
 10 אור-אין-סוף, ואף-על-פי
 11 שהקדוש-ברוך-הוא אכן צמצם
 12 והעלים את אורו הבלתי מוגבל,
 13 כל ההעלם והצמצום הוא אך
 14 ורק לגבי הנבראים ולא לגביו
 15 ולכן, מאיר הגלוי דשם
 16 הו' גם במציאות עצמו
 17 ואין זה פלא שיש התגלות של
 18 למעלה מהמקום גם בתוך גדרי
 19 המקום עצמו.
 20 ועל-פי-זה יובן עוד יותר
 21 הלשון של תרגום אונקלוס על
 22 דברי יעקב אבינו ביחס למקום
 23 המקדש (גם לפני בנין המקדש)
 24 "מה נורא המקום הזה, אין זה כי
 25 אם בית אלוקים" לית דין
 26 אתר הדיוט אין זה מקום
 27 רגיל ופשוט שמקום
 28 המקדש שמוגדר כמקום גשמי
 29 ומציאות גשמית אינו אתר
 30 הדיוט⁶³ אלא מקום קדוש
 31 ונעלה [ועל-דרך-זה
 32 הלשון מקום ארון אינו
 33 מן המדה, שהמקום עצמו
 34 אינו מן המדה], כי הגלוי דשם הו' הוא במקום עצמו.
 35 (ח) ובאור הענין דלית דין אתר הדיוט בעמק יותר, יובן
 36 בהקדים שבענין היחוד השילוב והחיבור דהו' ואלקים, אשר
 37 למרות היותם כוחות שונים ונבדלים הרי הם משתלבים זה עם זה ומשלימים
 38 זה את זה ולכן הו' ואלקים פולא חד הכול אחד (כמבואר בחסידות
 39 בהרחבה על הפסוק "וידעת היום והשבות על לבבך כי ה' הוא האלוקים")
 40 שני באורים בכללות. ביאור אחד - שגם שם אלקים (צמצום)
 41 ענינו הוא בעצם לגלות, שהרי בעצם, הצמצום שמעלים ומסתיר נועד

ביאור בדרך אפשר

42 בשביל הגלוי, כיוון שבכדי שהגלוי דשם הו' ימשך למטה הוא
 43 על-ידי הצמצום וההעלם דשם אלקים⁶⁴ כי ללא הצמצום
 44 וההעלם של שם אלוקים, העולם לא יוכל להתהוות כמציאות עם גדרים
 45 והגבולות אלא יבטל אל מול הגלוי ולא יוכל להתקיים. ועוד באור,
 46 דשני השמות הו' ואלקים הם שמותיו של
 47 הקב"ה בעצמו שלמעלה
 48 משניהם⁶⁵, כי גם שם הו',
 49 השם של הגלוי והבלי גבול,
 50 וגם שם אלוקים השם של
 51 הצמצום וההעלם הם שמות של
 52 ענין אחד מסויים באלוקות.
 53 ואילו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 54 לא מוגדר בשום הגדרה, לא של
 55 גבול ולא של בלי גבול, לא של
 56 גלוי ולא של העלם אלא
 57 שף עלה ברצונו יתברך
 58 שהגלוי שלו לעולמות
 59 ולנבראים יהיה בשני הקוין
 60 הללו דבלי-גבול וגבול
 61 (גלוי וצמצום) שבאים
 62 ופועלים באמצעות שני השמות
 63 הו' ואלוקים.
 64 ועל-פי-זה יש להוסיף
 65 באור פזה שלמעלה גם
 66 הצמצום עצמו אינו
 67 מעלים לגבי אור-אין-
 68 סוף בניגוד למצב הדברים
 69 במשל הרב והתלמיד שכאשר
 70 הרב מצמצם את שכלו זהו
 71 העלם והסתר גם לגביו (נוסף
 72 על הבאור שבדרושים⁶⁶
 73 מאמרי החסידות), ולבאר סיבה
 74 נוספת מדוע למעלה הצמצום מסתיר רק לגבי העולמות והנבראים ולא לגבי
 75 האין סוף דכיון שגם הצמצום דשם אלקים הוא בעצם חד אחד
 76 עם הו', אין שף לא ייתכן שפסתיר לגביה כלומר, כיוון שכל
 77 ההסתר הוא באחדות מלאה עם הגלוי מלכתחילה לא ייתכן שהוא באמת
 78 יסתיר (וכל ההעלם הוא רק לגבי הנבראים).
 79 ועל-פי-זה יש לבאר בעמק יותר הלשון לית דין אתר הדיוט
 80 שמקום המקדש אינו אתר הדיוט [ועל-דרך-זה מקום
 81 הארון אינו מן המדה] למרות שהוא מוגדר כ"מקום", שהגלוי

כשהרב רואה את עצם שכלו גם בלבושים והמשלים,
 אין זה שף להלבושים עצמם. מה-שאין-כן למעלה,
 גם הצמצום עצמו אינו מעלים לגבי אור-אין-סוף,
 ולכן, מאיר הגלוי דשם הו' גם במציאות עצמו.
 ועל-פי-זה יובן עוד יותר הלשון לית דין אתר הדיוט
 שמקום המקדש אינו אתר הדיוט⁶³ [ועל-דרך-זה
 הלשון מקום ארון אינו מן המדה, שמקום אינו מן
 המדה], כי הגלוי דשם הו' הוא במקום עצמו.

(ח) ובאור הענין דלית דין אתר הדיוט בעמק יותר,
 יובן בהקדים שבענין היחוד דהו' ואלקים,
 הו' ואלקים כולא חד, שני באורים בכללות. שגם שם
 אלקים (צמצום) ענינו הוא לגלות, שבכדי שהגלוי דשם
 הו' ימשך למטה הוא על-ידי הצמצום וההעלם דשם
 אלקים⁶⁴. ועוד באור, דשני השמות הו' ואלקים הם
 שמותיו של הקב"ה שלמעלה משניהם⁶⁵, אלא שף
 עלה ברצונו יתברך שהגלוי שלו יהיה בשני הקוין
 דבלי-גבול וגבול (גלוי וצמצום).

ועל-פי-זה יש להוסיף באור פזה שלמעלה גם
 הצמצום עצמו אינו מעלים לגבי אור-אין-
 סוף (נוסף על הבאור שבדרושים⁶⁶), דכיון שגם
 הצמצום דשם אלקים הוא חד עם הו', אין שף
 שפסתיר לגביה. ועל-פי-זה יש לבאר בעמק יותר הלשון
 לית דין אתר הדיוט שמקום המקדש אינו אתר הדיוט
 [ועל-דרך-זה מקום הארון אינו מן המדה], שהגלוי

(63) ראה לעיל סעיף ד. (64) סה"מ תרנ"ז ע' נא ואילך. ובכ"מ. (65) ראה גם שעהיוה"א פ"ו (פ, ב). (66) ראה לקמן סעיף ט שביאור זה הוא דוקא כשנרגש בהגילוי ובהצמצום שענינם הוא (לא הם אלא) שרשם. והביאורים שבהדרושים הוא, שגם מצד ענינם, הצמצום אינו מסתיר.

ביאור בדרך אפשר

1 דְלַמְעָלָה מִהַמְקוֹם שֶׁהָאִיר בַּמְקוֹם, הֲיָה מֵצַד הַמְקוֹם עֲצָמוֹ
2 כִּשֶׁם שֶׁבִגְלַל הַהֶתְאֲחָדוּת וְהַחִיבּוּר שֶׁל "הוּי" ו"אלוקים", הַצְמָצוּם עֲצָמוֹ הוּא
3 בַּעֲצָם אֲמַצְעִי לְגִלּוֹי.

4 (ט) וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שְׁגִלּוֹי עֲנִנָן זֶה דְלִית דִּין אֲתָר הַדְּיוּט כּוֹלֵל גַּם
5 בַּמִּשְׁמַעוֹתוֹ הַעֲמוּקָה וְהַפְּנִימִית,

6 כַּאֲמוֹר, הֵינּוּ שֶׁהַבְּלִי-גְבוּלִי
7 וְהַלְמַעְלָה מִגְדְּרֵי הַמְקוֹם יִבּוּאוּ
8 לְיַדִּי גִלּוֹי בַּמְקוֹם עֲצָמוֹ יִהְיֶה
9 בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי.

10 וְהַעֲנִנָן הוּא, דְבֵית רֵאשׁוֹן
11 וְשְׁנֵי הֵם בְּדֵי הָאוֹתוּת
12 דְשֵׁם הַוְי' יו"ד, ה"א, ו"א",
13 ה"א שְׁרוּמְזִים עַל עֲשָׂר
14 סְפִירוֹת (כַּמְבוּאָר בַּקְּבָלָה
15 וְחִסְדוֹת. וּבִקְצֵרָה: יו"ד-חֲכֵמָה,
16 ה' רֵאשׁוֹנָה - בִּינָה. ו - שֶׁשֶׁת
17 הַמִּידוֹת חֲסֵד, גְּבוּרָה, תְּפָאֵרֶת,

18 נֶצַח, הוֹד, יִסוּד. ה' אַחֲרוֹנָה -
19 מַלְכוּת) [בֵּית רֵאשׁוֹן הוּא
20 ה' עֲלָאָה הַח' הַרֵאשׁוֹנָה
21 שְׁנִקְרָאת גַּם הַח' הַעֲלִינָה
22 (בִּינָה) שְׁעַל-יָדָה הוּא
23 גְלוֹי הַיּו"ד (חֲכֵמָה),
24 וּבֵית שְׁנֵי הוּא ה' תְּתָאָה
25 הַח' הַשְּׁנִיָּה הַנִּקְרָאת גַּם ה'
26 תַּחְתּוֹנָה (מַלְכוּת) שְׁעַל-
27 יָדָה הוּא גְלוֹי הַו"ו
28 (זְעִיר-אַנְפִּין - פְּנִים זְעִירוֹת
29 הֵם הַמִּידוֹת)]⁶⁷, וּבֵית
30 שְׁלִישִׁי הוּא פְתָר, שְׁלֵמַעְלָה
31 מֵעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת כַּמְבוּאָר
32 לְעֵיל (סְעִיף ג) דִּיבּוּא
33 אַרְיָה אוֹתָהּ בַּחֲנִינָה כַּאֲלוֹקוֹת
34 שְׁמַנְנָה כַּאֲ בִּינָן בֵּית הַמְקֹדֶשׁ

35 הוּא גְלוֹי הַפְתָּר שְׁלֵמַעְלָה מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת (כְּפִי שְׁתַּבְּאָר בְּסַעֲפֵי ג
36 שֵׁם).

37 וְהִנֵּה בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת, הַגְּלוֹי וְהַעֲלָם שְׁבָהֵם (שֶׁכֵּן עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת
38 מֵאִירוֹת וּפּוֹעֲלוֹת בַּאֲמַצְעוֹת אוֹרוֹת שְׁעִינִים לְגַלוֹת וְלֵהֲאִיר וְכֻלָּיִם שְׁעִינִים
39 לְהַגְבִּיל וּלְצַמֵּם אֶת הָאוֹר וְהַשְּׁפַעָה) הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים וְאֵף סוֹתָרִים,
40 אֲלָא מִמְּכַל מְקוֹם הֵם פּוֹעֲלִים יַחַד וְזֶה שְׁשֵׁנֵי הַעֲנִינִים דְּגִלּוֹי וְהַעֲלָם
41 הֵם שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקְּב"ה שְׁלֵמַעְלָה מְשַׁנִּיָּהֵם וְלִכֵּן "הוּי" וְאֲלוֹקִים
42 כּוֹלָא חַד" הוּא יַחַד וְחִיבּוּר מוֹפְלָא לְאִין שִׁיעוּר וְהוּא נִפְעַל עַל-יְדֵי גְלוֹי
43 הַפְתָּר שְׁלֵמַעְלָה מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת. וְטַעַם הַדְּבַר הוּא מִשּׁוֹם שֶׁבְּתוֹךְ סוֹדֵר

ביאור בדרך אפשר

44 הַהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת כֹּל עֲנִינָן וְכֹל בַּחֲנִינָה מוֹגְדִירִים בְּגֵדֵי וּב'צִיּוֹר' הַמִּיּוֹחַד שְׁלֵהֶם כִּי
45 כַּאֲשֶׁר הָאוֹרוֹת מְלוּבָשִׁים בְּכֻלָּיִם וַיֵּשׁ סוֹד הַדְּרַגְתִּי עִם הָאָרֶה מְדוּדָה וּמוֹגְבַלֵּת
46 כֹּל בַּחֲנִינָה פּוֹעֲלַת בְּתוֹךְ הַהֲגֵדוֹרוֹת שְׁלֵה אֲבָל לְמַעְלָה מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת שֵׁם מֵאִיר
47 אוֹר הַבְּלִי-גְבוּל וְאִין-סוּף, יִכּוֹל לֵהוּיֵת יַחַד הוּי' וְאֲלוֹקִים עַד שְׁנֵינֵהֶם יִיפְכּוּ

48 לְאַחַר דְּכֻמוֹ שְׁעִנָּן
49 הַהֶתְחַלְקוֹת דְּסְפִירוֹת
50 לְבַחֲנִינָת מוֹגְדִירוֹת שְׁכַל אַחַת
51 שׁוֹנָה זֹו מְזוֹ וַיֵּשׁ לֵה גֵדֵר ו'צִיּוֹר'
52 מִשְׁלָה (חֲכֵמָה, בִּינָה וְכו')
53 הוּא (בְּעַקָר) בְּסְפִירוֹת
54 הַגְּלוֹיֹת דְּאֲצִילוֹת, כֹּל
55 הַמוֹשֵׁג שְׁבוּ יֵשׁ לְעוֹלָמוֹת
56 וְלַסְּפִירוֹת הַגְּדִירוֹת שֶׁל מִצִּיּוֹת
57 שְׁבָה לְכֹל דְּרַגָּה יֵשׁ אֶת עֲנִינָה
58 הַמִּיּוֹחַד וְהַמּוֹגְדֵר הוּא בְּעִיקָר כְּפִי
59 שְׁעֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת בְּאוֹ וְהַתְּגַלּוֹ
60 הַחֵל מְעוֹלָם הַאֲצִילוֹת וּמִטָּה

61 מֵה-שְׁאִין-פֶּן עֲשָׂר
62 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת שְׁבַכְתָּר
63 אֲשֶׁר כַּמְבוּאָר בַּקְּבָלָה וְחִסְדוֹת
64 עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת הַעֲלִינּוֹת קִימּוֹת
65 וּפּוֹעֲלוֹת בְּצוּרָה מוֹגְדֵרֶת בְּעִיקָר
66 הַחֵל מְעוֹלָם הַאֲצִילוֹת וּמִטָּה,
67 אֲבָל בְּאוֹפֵן 'עֲלָם' ('עֵשֶׂר
68 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת') הֵן קִימּוֹת גַּם
69 בְּאוֹר אִין סוּף שְׁלֵמַעְלָה
70 מִהַאֲצִילוֹת כִּי בַּעֲצָם כֹּל הַמִּשְׁכָּה
71 וְהַתְּגַלוֹת מֵאֲלוֹקוֹת הֵיא
72 בַּאֲמַצְעוֹת עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת הַלּוֹ
73 הֵם כְּלוּלִים כְּאֶחָד
74 וְהַהֲבִדִּילִים בִּינֵיהֶם וְהַהֲגִדְרוֹת שֶׁל
75 כֹּל אַחַת מִהַסְּפִירוֹת לֹא יִנְכָרוֹת
76 בְּכַתֵּר, עַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא גַּם
77 בְּעִנָּן הַהֶתְחַלְקוֹת

78 דְּאוֹרוֹת וְכֻלָּיִם (גְּלוֹי בַּאֲמַצְעוֹת הָאוֹרוֹת וְהַעֲלָם בַּאֲמַצְעוֹת הַכֻּלָּיִם),
79 שְׁבַעֲשָׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת הֵם (הָאוֹרוֹת וְהַכֻּלָּיִם) בְּהֶתְאֲחָדוּת.
80 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁאֲמַתִּית הַעֲנִנָן דִּלִּית דִּין אֲתָר הַדְּיוּט,
81 שְׁגַם הַמְקוֹם עֲצָמוֹ עִם כֹּל הַהֲגֵדוֹת וְהַגְּבֻלוֹת שֶׁלּוֹ יִהְיֶה כְּמוֹ כְּלִי
82 לְהַגְּלוֹי דְּלַמְעָלָה מִהַמְקוֹם, יִהְיֶה בְּגִלּוֹי בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי. כִּי
83 אֲזוּ יִמְשָׁף בְּגִלּוֹי גַּם בְּשִׁמוֹת הַוְי' וְאֲלֹקִים כְּמוֹ שֶׁהֵם
84 בְּהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּאִים לְיַדִּי בִּיטוּי כְּשֵׁנֵי עֲנִינִים שׁוֹנִים וְאֵף
85 סוֹתָרִים זֶה לּוֹה, הָאֶחָד הוּא הַעֲלָם וְהַשְּׁנִי הוּא גִלּוֹי [וְעַל-יְדֵי-זֶה, גַּם
86 בְּשֵׁנֵי הַעֲנִינִים דְּלַמְעָלָה מִמְקוֹם וּמִמְקוֹם, גַּם כְּמוֹ שֶׁהֵם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי שֶׁם הֵם מוֹגֵדִים כְּשֵׁנִי דְבָרִים שׁוֹנִים
 2 לְחִלוּטִין כִּי הַמָּקוֹם הוּא מוֹגֵד וּמוֹגֵב לְהַלְמַעְלָה מִהַמָּקוֹם הוּא מַעַל לְהַגְבִּילוֹת
 3 הַלְלוּ] שְׁשִׁנְיָהֶם הֵם שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה שְׁלֹמֶעְלָה מִשְׁנִיָּהֶם,
 4 וְכוּלָא חֵד כִּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי תִּהְיֶה הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת לְמַעְלָה
 5 מִהַשְּׁתַלְשׁוֹת, מִכַּחֲנִית הַכֶּתֶר,
 6 וְשֶׁם יִכָּר בְּגִלּוֹי אֵיךְ גַּם הַהֶעֱלֵם
 7 וְגַם הַגִּילּוֹי אֵינֶם אֵלָּא כֹּחוֹת שֶׁל
 8 הַקְּדוּשׁ-כְּרוּךְ-הוּא שְׁלֹמֶעְלָה
 9 מִשְׁנִיָּהֶם וְהֵם מֵתַאחֲדִים כְּאַחֵד.
 10 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹבֵן מָה
 11 שְׁפָתוֹב בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת
 12 (הוֹבָא לְעִיל סְעִיף א) 6
 13 דְּמַעְלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי
 14 הוּא שְׁיִהְיֶה קָנִים בְּקִיּוֹם
 15 נְצָחִי, דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ לְתַמּוּהוּ
 16 מָה הַחֲשִׁיבוֹת בְּכֵן, הֲרִי בִּינּוֹן
 17 שְׁעֲנִין הַנְּצָחִיּוֹת הַיָּה
 18 אֶפְשָׁר הִיָּה יְכוֹל לְהִיֹּת גַּם
 19 בְּבֵית הָרֵאשׁוֹן (כְּמוֹבָא
 20 לְעִיל סְעִיף ג) אֵיךְ
 21 אוֹמְרִים שְׁזוּהִי הַמַּעְלָה
 22 הַמְּיוֹחֶדֶת דְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי
 23 וּבְגַלְלָה "גְּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת"
 24 הַשְּׁלִישִׁי יוֹתֵר מִהַבַּיִת הָרֵאשׁוֹן?
 25 וַיֵּשׁ לֹאמֵר הַבְּאוּר בְּזֶה
 26 שֶׁאֵכֵן דּוּקָא הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי
 27 מֵתִיחַד וּמֵתַאפִּיין בְּמַעַלַת
 28 הַנְּצָחִיּוֹת, דְּהַנְּצָחִיּוֹת
 29 שְׁיִתְּהָ יְכוֹלָה לְהִיֹּת
 30 בְּבֵית רֵאשׁוֹן הִיא
 31 (בְּעֵקֶר) מִצַּד הַגִּלּוֹי
 32 דְּלִמְעַלָּה מִהַזְּמַן שֶׁהִיא
 33 מִבְּטַל אֶת גְּדֵרֵי הַזְּמַן וּמַסְלֵק
 34 אוֹתָם וּמְמִילָא הַבַּיִת הִיָּה קִיָּים
 35 לְנֹצָחַ, וְהַחֲדוּשׁ בְּנְצָחִיּוֹת
 36 שְׁתִּיָּהֶּה בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי
 37 הוּא שְׁגַם הַזְּמַן יִהְיֶה כְּלִי
 38 לְזֶה⁶⁸ וְנִצְחִיּוֹת בְּאוֹפֵן כּוֹה הִיא
 39 עֲנִין נַעֲלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר, כִּי בְּמַצֵּב
 40 הַזֶּה הַזְּמַן נִשְׁאָר עִם כָּל הַגְּדֵרִים שֶׁלּוֹ וּבְכָל זֹאת הַבַּיִת קִיָּים לְנֹצָחַ, לְמַעְלָה
 41 מִהַזְּמַן (כְּמוֹ הַחִיבוּר שֶׁל מָקוֹם עִם לְמַעְלָה מִהַמָּקוֹם בְּעִינֵי "מָקוֹם הָאֲרוֹן אִינוֹ
 42 מִן הַמִּידֵה"). וְזֶהוּ שְׁמַעְלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי הִיא שְׁיִהְיֶה קָנִים
 43 בְּקִיּוֹם נְצָחִי, כְּפִירוֹשׁ הַזֶּה שֶׁהוּבָא בְּתַחֲלִית הַמַּאמֵר כִּי אֲמַתִּית עֲנִין

מְקוֹם וּמָקוֹם, גַּם כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 הַגְּשָׁמִי] שְׁשִׁנְיָהֶם הֵם שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה שְׁלֹמֶעְלָה
 מִשְׁנִיָּהֶם, וְכוּלָא חֵד.

וְעַל-פִּי-זֶה יוֹבֵן מָה שְׁפָתוֹב בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת (הוֹבָא
 לְעִיל סְעִיף א) דְּמַעְלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי הוּא
 שְׁיִהְיֶה קָנִים בְּקִיּוֹם נְצָחִי, דְּלִכְאוּרָה, בִּינּוֹן שְׁעֲנִין הַנְּצָחִיּוֹת
 הַיָּה אֶפְשָׁר לְהִיֹּת גַּם בְּבֵית הָרֵאשׁוֹן (כְּמוֹבָא לְעִיל סְעִיף
 ג) אֵיךְ אוֹמְרִים שְׁזוּהִי הַמַּעְלָה דְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי. וַיֵּשׁ לֹאמֵר
 הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּהַנְּצָחִיּוֹת שְׁיִתְּהָ יְכוֹלָה לְהִיֹּת בְּבֵית
 רֵאשׁוֹן הִיא (בְּעֵקֶר) מִצַּד הַגִּלּוֹי דְּלִמְעַלָּה מִהַזְּמַן,
 וְהַחֲדוּשׁ בְּנְצָחִיּוֹת שְׁתִּיָּהֶּה בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי הוּא שְׁגַם
 הַזְּמַן יִהְיֶה כְּלִי לְזֶה⁶⁸. וְזֶהוּ שְׁמַעְלַת בֵּית הַשְּׁלִישִׁי הִיא
 שְׁיִהְיֶה קָנִים בְּקִיּוֹם נְצָחִי, כִּי אֲמַתִּית עֲנִין הַבְּלִי-גְּבוּל
 (נְצָחִיּוֹת) הוּא, שְׁהַנְּצָחִיּוֹת הִיא לֹא רַק מִצַּד הַהַמְשָׁכָה
 מִלְּמַעְלָה אֲלָא שְׁהַמַּטָּה הוּא כְּלִי לְזֶה, וְ"נְצָחִיּוֹת" זֶה
 הִיא רַק בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי.

י"ד) וְעַל-יְדֵי הַגִּלּוֹי דִּיחוד הַנְּי' וְאַלְקִים (בְּאִפְּן הַנְּי')
 שְׁיִהְיֶה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ (הַשְּׁלִישִׁי) שְׁגַם
 הַמָּקוֹם (שְׁנִיתְהוּ מִשֶׁם אֲלִקִים) הוּא כְּלִי לְהַגִּלּוֹי דִּיחוד
 שְׁלֹמֶעְלָה מִהַמָּקוֹם, יִמְשָׁף מֵעִין גְּלוֹי זֶה גַּם בְּכָל הָעוֹלָם.
 וְגִלּוֹי זֶה יִהְיֶה בְּעֵקֶר בְּגִאָּלָה שְׁלֹאחֲרֵי בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
 דְּהַטְעַם עַל זֶה שְׁגִאָּלָה הַעֲתִידָה תִּהְיֶה גִאָּלָה נְצָחִית
 שְׁאִין שְׁיָף אַחֲרֶיהָ גְּלוֹת הוּא לְפִי שְׁהָעוֹלָם יִהְיֶה כְּלִי
 לְהַגִּאָּלָה. וְכַמְבָּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁶⁹ שְׁגִאָּלָה הַשְּׁלִישִׁית
 הִיא בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב שְׁמִדְתוֹ מִדַּת אֲמַת שְׁאִין שְׁיָף בּוֹ שְׁנוֹי,
 דְּאֲמַתִּית עֲנִין הַבְּלִי-גְּבוּל (מִדַּת הָאֲמַת) הוּא שְׁהַמַּטָּה
 הוּא כְּלִי לְזֶה. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּעֲנִין דְּקַבּוּץ גְּלוֹיּוֹת
 (דְּהַגִּאָּוְלָה), שְׁיִהְיֶה בְּכָל שְׁשָׁה הַקְּצוּוֹת (דְּמָקוֹם),
 מִמְזַרְח אָבִיא זְרַעַךְ וּמִמְעַרֵב אֶקְבָּצְךָ, אִמֵּר לְצַפּוֹן תִּגִּי

44 הַבְּלִי-גְּבוּל (נְצָחִיּוֹת) כְּלִי הַפֶּסֶק וְשִׁנוֹי) הוּא, שְׁהַנְּצָחִיּוֹת הִיא לֹא
 45 רַק מִצַּד הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שֶׁמְבַטֵּלֶת אֶת גְּדֵרֵי הָעוֹלָם אֲלָא
 46 שְׁהַמַּטָּה גְּדֵרֵי הָעוֹלָם עֲצֻמוֹ הוּא כְּלִי לְזֶה, וְ"נְצָחִיּוֹת" זֶה הִיא
 47 רַק בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי בְּגַלְלֵי הַגִּלּוֹי הַאֲלוּקִי הַנַּעֲלָה שְׁאִיר בּוֹ.
 48 יו"ד) וְעַל-יְדֵי הַגִּלּוֹי
 49 דִּיחוד הַנְּי' וְאַלְקִים
 50 (בְּאִפְּן הַנְּי'), הַנַּעֲלָה יוֹתֵר,
 51 הֵינּוּ כְּפִי שְׁשִׁנְיָהֶם הֵם שְׁמוֹתָיו
 52 שֶׁל הַקְּדוּשׁ-כְּרוּךְ-הוּא הַנַּעֲלָה
 53 (מִשְׁנִיָּהֶם) שְׁיִהְיֶה בְּבֵית
 54 הַמִּקְדָּשׁ (הַשְּׁלִישִׁי) שְׁגַם
 55 הַמָּקוֹם (שְׁנִיתְהוּ מִשֶׁם
 56 אֲלִקִים) וִישׁ לוֹ אֶת כָּל
 57 הַהַגְּדֵרוֹת שֶׁל מָקוֹם גְּשָׁמִי) הוּא
 58 כְּלִי לְהַגִּלּוֹי דִּיחוד
 59 שְׁלֹמֶעְלָה מִהַמָּקוֹם,
 60 יִמְשָׁף מֵעִין גְּלוֹי זֶה גַּם
 61 בְּכָל הָעוֹלָם שְׁהוּי בֵּית
 62 הַמִּקְדָּשׁ מִשְׁפִּיעַ אֶת אוֹרוֹ לְכָל
 63 הָעוֹלָם כְּלוּוֹ. וְגִלּוֹי זֶה יִהְיֶה
 64 בְּעֵקֶר בְּגִאָּלָה שְׁלֹאחֲרֵי
 65 בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
 66 דְּהַטְעַם עַל זֶה שְׁגִאָּלָה
 67 הַעֲתִידָה תִּהְיֶה גִאָּלָה
 68 נְצָחִית שְׁאִין שְׁיָף לֹא יִתְּכֵן
 69 שְׁתַּהֲיֶה אַחֲרֶיהָ גְּלוֹת נּוֹסֶפֶת
 70 הוּא לְפִי שְׁהָעוֹלָם יִהְיֶה
 71 כְּלִי לְהַגִּאָּלָה הָעוֹלָם יִזְדַּכֵּךְ
 72 וַיִּתְעַלָּה כֵךְ שֶׁהַגִּאָּלָה תַּחֲדוּר בּוֹ
 73 בְּעוֹמֵק וּבִפְנִימִיּוֹת וְהוּא יִתְעַלָּה
 74 לְמַצֵּב כּוֹה שֶׁאִפְשָׁרוֹת שֶׁל גְּלוֹת
 75 תִּהְיֶה מוֹשַׁלְלַת לְחִלוּטִין.
 76 וְכַמְבָּאָר בְּלִקוּטֵי
 77 תוֹרָה⁶⁹ לְרַבְּנוֹ הַזֶּקֶן
 78 שְׁגִאָּלָה הַשְּׁלִישִׁית הִיא
 79 בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב שְׁמִדְתוֹ מִדַּת
 80 אֲמַת שְׁאִין שְׁיָף בּוֹ שְׁנוֹי
 81 אוֹ הַפֶּסֶק, דְּאֲמַתִּית עֲנִין
 82 הַבְּלִי-גְּבוּל (מִדַּת הָאֲמַת)
 83 הוּא שְׁהַמַּטָּה הוּא כְּלִי לְזֶה כִּי בְּלִי גְּבוּל אֲמִיתִי מִשְׁמַעוֹ שְׁהוּא מֵאִיר
 84 וְחוֹדֵר בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם וְלֹא נִפְסַק וְלֹא נַעֲצָר. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא בְּעֲנִין
 85 דְּקַבּוּץ גְּלוֹיּוֹת (דְּהַגִּאָּוְלָה), שְׁיִהְיֶה בְּכָל שְׁשָׁה הַקְּצוּוֹת
 86 (דְּמָקוֹם), מִמְזַרְח אָבִיא זְרַעַךְ וּמִמְעַרֵב אֶקְבָּצְךָ, אִמֵּר לְצַפּוֹן

68) וע"ד החילוק בענין מקום הארון אינו מן המדה. (69) שבהערה 7.

ביאור בדרך אפשר

1 תְּנִי וּלְתִמְנָן אֶל תְּכֻלְאֵי, היינו מכל ארבעת הקצוות של מזרח
2 ומערב, צפון ודרום והפסוק ממשיך ואומר אודות קיבוץ גלויות הַבֵּיאי בְּנֵי
3 מִרְחֹק וּבְנוֹתֵי מִקְצֵה הָאָרֶץ⁷⁰, דִּיש לומר שֶׁרְחוֹק וְקִצֵּה הַם
4 כְּגַד ב' הַקְצוֹת מְעֵלָה וּמֵטָה ואם כן הכוונה לקיבוץ גלויות מכל
5 שש הקצוות של בחינת המקום
6 כי כל פרטי המקום יהיו חדרים
7 בעניין הגאולה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, 2
8 שְׁקִבּוּץ הַגְּלוֹת מִכָּל
9 הַשָּׂשָׁה קְצוֹת יִהְיֶה
10 בְּאִפְן שֶׁהַשָּׂשָׁה קְצוֹת
11 עֲצָמָם יִסְעוּ לָזֶה⁷¹ כי
12 כאמור אור הגאולה יחדור בתוך
13 גדר העולם (זמן ומקום) עֲצָמָם. 7
14 וְהִנֵּה אִף שֶׁהַגְּלוֹת הַאֱלֹקִים
15 שִׁימְשֻׁף בְּעוֹלָם שֶׁגַם בו
16 יהיה ניכר שכל גדר העולם
17 חדרים בענייני הגאולה
18 שלמעלה מהעולם יִהְיֶה רַק
19 מְעִין הַגְּלוֹת שְׁבִיבִית
20 הַמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ וְאֵילוֹ בֵּית
21 הַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה גִלּוּי נִעְלָה יוֹתֵר, 14
22 מִכָּל־מְקוֹם יֵשׁ יִתְרוֹן
23 בַּהֲמִשְׁכָּה בְּעוֹלָם לְעוֹמֵת
24 הַהֲמִשְׁכָּה וְהַהֲתַגְלוֹת הַאֱלֹקִית
25 בבית המקדש. כִּי הַיְחוד
26 דְּהוּי' וְאֱלֹקִים שְׁבִיבִית
27 הַמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ, פִּינּוֹן
28 שְׁלִית דִּין אֶתֶר הַדְּיוּט, 8
29 ומלכתחילה מדובר במקום נעלה
30 מכל שאר חלקי עולם הזה אֵין
31 נֶכֶר בְּזֶה כִּלְכַף שֶׁהַיְחוד
32 דְּהוּי' וְאֱלֹקִים הוּא גַם
33 מִצַּד שֵׁם אֱלֹקִים וגם
34 הצמצום והגבול וההעלם הם בעצם אלוקות וגם ענינם הוא לגלות אלוקות,
35 כי מתחילתו ועיקרו המקום הזה אינו מוגדר ומוגבל באותה מידה שהעולם
36 כולו מוגדר ומוגבל ואם כן בביטול ההגבלה שלו אין חידוש גדול כל כך
37 וְהַגְּלוֹת דְּעִנְיָן זֶה (שֶׁהַיְחוד הוּא גַם מִצַּד שֵׁם אֱלֹקִים) הוּא
38 כְּעֵקֶר עַל־יְדֵי שְׁנִמְשֻׁף מְעִין הַגְּלוֹת דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּעוֹלָם,
39 אֶתֶר הַדְּיוּט וכאשר מקום מוגדר ומוגבל לגמרי נעשה כלי לאלוקות
40 ולענייני הגאולה הרי זה חידוש ויתרון הרבה יותר גדול.
41 וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַיְתְרוֹן דְּהַגְּאוּלָּה לְגַבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

ביאור בדרך אפשר

42 [שְׁלַכְן תְּהִיָּה הַגְּאוּלָּה לְאַחֲרֵי בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּנִ"ל סעיף
43 ב], וסדר הדברים הוא שתחילה ייבנה בית המקדש ואחר כך תבוא המעלה
44 הגדולה יותר – הגאולה, כִּי הַמִּשְׁכַּת הַגְּלוֹת דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּעוֹלָם
45 תְּהִיָּה (כְּעֵקֶר) בְּגְאֻלָּה, כְּנִ"ל והרי נתבאר שהמשכת גילוי זה בעולם
46 היא נעלית יותר מאשר ההמשכה
47 בבית המקדש עצמו.
48 יֵאָדָּם וְעֵקֶר הַגְּלוֹת דְּיְחוד
49 הוּי' וְאֱלֹקִים (שֶׁהַיְחוד
50 הוּא גַם מִצַּד [שֵׁם]
51 אֱלֹקִים וגם כוח הגבול
52 והצמצום משמש לגילוי אלוקות)
53 יִהְיֶה בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים
54 שְׁלֵאַחֲרֵי קְבוּץ גְּלוֹת, 54
55 אֶחָרוֹן שְׁבִיבִית הַשֵּׁלֶב
56 האחרון בתהליך הגאולה.
57 והטעם לכך הוא דְּהַגְּלוֹת
58 שִׁיחֵה בְּעוֹלָם (גְּאוּלָּה
59 מְגֻלוֹת וְקְבוּץ גְּלוֹת)
60 הוּא גִלּוּי מְגַבֵּל (כְּעֵרֶךְ
61 ביחס אל הגלויים שִׁיחֵהוּ
62 לְעֵתִיד־לְבָא), וְכִנִּ"ל
63 שְׁהוּא רַק מְעִין הַגְּלוֹת
64 דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כִּי אִמָּנָם
65 מבחינת החידוש והפעולה
66 בעולם יש מעלה ויתרון בגילוי
67 בעולם לגבי הגילוי בבית
68 המקדש אבל מצד עוצמת הגילוי
69 ברור שהגילוי בבית המקדש הוא
70 גדול יותר, וכל הגילוי בעולם
71 הוא רק "מעין" הגילוי שיהיה
72 בבית המקדש וּבְתַחֲתֵי
73 הַמַּתִּים, שְׁאֵז יִהְיֶה חֵיוֹת
74 הַגּוֹף מִהַסּוֹכְבִי⁷² האור
75 האלוקי בא לעולם בשתי דרכים – "ממלא כל עולמן" הנקרא אור "פנימי" כי
76 הוא מותאם לכל עולם ולכל נברא לפי ערכו וחודר בו בפנימיות ו"סוכב כל
77 עולמין" הנקרא אור "מקיף" ו"סוכב" מלמעלה כי הוא מאיר בכל העולמות
78 והנבראים בשווה ולעתיד לבוא תגלה מעלתו של הגוף הגשמי אפילו ביחס
79 לנשמה הרוחנית ובעוד שכיום חיות הגוף היא (כמו חיות כל הנבראים) מאור
80 הממלא, לעתיד לבוא חיות הגוף תהיה מהאור ה"סוכב" [נְעֵלָה יוֹתֵר
81 מִהַחַיּוֹת דְּהַנְּשָׁמָה, שְׁלַכְן, הַנְּשָׁמָה תְּהִיָּה נְזוּנִית מִהַגּוֹף בְּנִיגוּד
82 למצב הנוכחי בו הגוף שואב חיות מהנשמה, כי כאמור לעתיד לבוא תגלה

(70) ישע"י מג, ה'ו. (71) לכאורה, רק בצפון נאמר "תני" משא"כ בתימן רק "אל תכלאי". ומכ"ש במזרח ומערב – "אביא", "אקבצך", ואינו מדבר אליהם. אבל ראה מצודת דוד שם "הביאי – כאילו יצוה לכל אדם מרוחות השמים להביא את ישראל". (72) המשך וככה תר"ז פצ"א. סה"מ קונטרסים ח"ב תיג, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המעלה הגדולה של הגוף הגשמי⁷²], וכך לעתיד לבוא יהיו שתי
 2 המעלות גם המעלה של שם הוי' וגם המעלה של שם אלוקים. ותהיה
 3 המעלה של גלוי בלי-גבול (סוכב), וגלוי זה עצמו יהיה בגוף
 4 הגשמי ששרשו הוא⁷³ משם אלקים.
 5 (יב) וזהו גדול יהיה כבוד
 6 הפית הנה האחרון מן
 7 הראשון, דהגם שבגאולה
 8 העתידה יהיו כמה וכמה
 9 ענינים, וכמה דרגות ובחינות
 10 של גילוי אלוקות ועד לתחית
 11 המתים שהוא אחרון
 12 שפכלם והגילוי הנעלה
 13 מכלם, מפל-מקום, עקר
 14 ההדגשה והגילוי הכי נעלה
 15 מכל הבחינות היא בכבוד
 16 הפית הנה האחרון, כי
 17 שרש דכל הענינים וכל
 18 הגלויים שיהיו לעתיד לבוא
- 19 יהיה בבית המקדש, וממנו ימשכו הענינים והגלויים גם בעולם
 20 (כנ"ל סעיף ב).
 21 וזהו גם מהטעמים אחת הסיבות לכך שהפעלה הראשנה של
 22 משיח (לאחרי שיהיה בחזקת משיח כמבואר בסוף ספר 'משנה
 23 תורה' להרמב"ם) הוא בננין
 24 בית המקדש⁷⁴, כי זהו
 25 השרש דכל הענינים וכל
 26 הדרגות בגילוי אלוקות
 27 שלאחרי-זה הגאולה, קיבוץ
 28 גלויות ותחיית המתים. ויהי-
 29 רצון ועקר שכל זה יהיה
 30 בקרוב ממש.
- יהיה גם מהטעמים שהפעלה הראשנה של משיח (לאחרי שיהיה בחזקת
 משיח) הוא בננין בית המקדש⁷⁴, כי זהו השרש דכל הענינים שלאחרי-זה.
 ויהי-רצון ועקר שכל זה יהיה בקרוב ממש.

(73) שעויהו"א פ"ו (פא, רע"א). (74) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג תמוז, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מחיי לחדש הגאולה, בו כותב ר"פ מההתועדות דימי חג הגאולה י"ב
 וי"ג תמוז, ומסיים גם בבשורה טובה בהנוגע...

ויהי רצון שימשיך בבשו"ט בענינים הכללים והפרטים גם יחד, ומהם בנקודה התיכונה, שכאו"א
 מתעסק בהפצת המעינות חוצה, אשר הפצת המעינות בכלל ובפרט בימי בין המצרים, ענין ושעת הכושר
 לעורר אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו וכו', והתקון לזה ע"י התשובה על הנ"ל והמשכת כל הענינים
 משרשם ומקורם, שבלמוד התורה ה"ז המשכת התורה ואור התורה - מהמאור שבה שבדורנו נתגלתה
 בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

בס"ד. משיחות שבת פרשת מטות-מסעי, ב' מנחם-אב ה'תנש"א.

1 א. מהענינים המיוחדים דיום השבת-קודש זה -
 2 שבו מסיימים ספר במדבר, ספר רביעי שבתורה,
 3 שסיומו מהוה גם סיום כל התורה¹ (ד' הספרים, שהרי
 4 ספר החמישי הוא "משנה תורה"², שחזור וכולל ד'
 5 הספרים שלפניו), ולאחרי-זה מכריזים (בקול רם
 6 ובשמחה) "חזק חזק ונתחזק"³, שמורה על החוזק
 7 (תוקף) דבני-ישראל בכל עניני התורה, ועד שהחוזק
 8 גופא הוא ג' פנמים ("חזק חזק ונתחזק")⁴, שיש בו
 9 העילוי והשלימות ד"בתלת זימני הוי' חזקה"⁵.
 10 וצריך להבין הקשר והשייכות דסיום ספר רביעי
 11 שבתורה לתוכנו של הזמן⁶ - שלעולם מסיימים ספר
 12 רביעי בשבתות שבג' השבועות דבין המצרים, ובכמה
 13 שנים (כבשנה זו) בשבת (הראשון) שבתשעת הימים -
 14 דלכאורה, הזמן דג' השבועות ובפרט ט' הימים (חורבן
 15 וגלות) קשור עם מעמד ומצב של "חלישות" בקדושה,
 16 היפך בתכלית ד"חזק חזק ונתחזק"?

17 לכאורה יש לומר שהיא הנותנת: כיון שזמן זה
 18 קשור עם מעמד ומצב של "חלישות", מודגש יותר
 19 הצורך וההכרח בהחיזוק ד"חזק חזק ונתחזק". אבל,
 20 יותר נראה לומר שהחיזוק עצמו קשור עם תוכנו של הזמן
 21 (ולא שהחיזוק הוא היפך תוכנו של הזמן, והזמן
 22 מדגיש הצורך דהפכו), וכמודגש בשמו של יום השבת
 23 (שהשם מורה על תוכן ומהות הדבר) שנקרא "שבת
 24 חזק", היינו, ש(התוכן ד)שבת זה (בג' השבועות,
 25 ובשנה זו גם בט' הימים) הוא החיזוק ("חזק חזק
 26 ונתחזק") ד"מעשינו ועבודתינו" בקיום התורה ומצוות
 27 (תוכן ד' הספרים).

1) וכפשטות הכתוב דסיום הספר: "אלה המצוות והמשפטים אשר
 2 צוה ה' ביד משה אל בני ישראל בערבות מואב על ירדן ירחו", שאז
 3 נשלמו כל עניני מצוות התורה, גם אלה שנאמרו בתחלת ובמשך
 4 הארבעים שנה.
 5) מגילה לא, ב. זח"ג רסא, א. ועוד.
 6) ראה שו"ע או"ח סו"ס קלט ובנ"כ. הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע'
 744.
 8) ולהעיר, שמקור המנהג הוא מזה ש"כשסיים יושע אמר לו
 9 הקב"ה חזק ואמץ, מכאן למסיים את התורה שאומרים לו חזק" (נסמן
 10 בלקו"ש שם), והחידוש הוא - שאף שבכתוב נאמר ענין החוזק ב"פ
 11 "חזק ואמץ", מ"מ, נוסף בזה גם פעם שלישית ע"י "מנהג ישראל",
 12 שנוסף לכך ש"תורה היא", יש בו מעלה יתירה לגבי תושב"כ
 13 ותושב"פ (ראה לקו"ש דרושי סוכות פ. ג. ובכ"מ).
 14) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.
 15) ע"ד המבואר בנוגע לתוכן הפרשה, ש"פרשיות .. מטות מסעי
 16 הם תמיד בשבתות שבין המצרים" (ש"ל"ה חלק תושב"כ ריש פרשתנו
 17 (שסו, א ואילך). וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 378 ואילך. ועוד).

28 ב. ויובן בהקדם הביאור בהקשר והשייכות ד"חזק
 29 חזק ונתחזק" לתוכן הפרשה שבה מסיימים הספר -
 30 פרשת מטות-מסעי⁷, שבה נכלל (בפרשיות) ה"חזק"
 31 ד"מטות", ה"חזק" ד"מסעי", וה"חזק" שבחיבור
 32 ד"מטות-מסעי" יחד:
 33 ענין החוזק (והתוקף), "חזק", ובפרט ג' פעמים חזק
 34 ("חזק חזק ונתחזק") - שייך (לכאורה) ל"מטות", כי,
 35 "מטה" מורה על חוזק ותוקף בל ישונה, בדוגמת
 36 ה"מטה" כפשוטו שהוא חזק וקשה, ועד ש"מטה" הוא
 37 "לשון ממשלה ושררה"⁸, כלשון הכתוב⁹ "מטות עוז
 38 אל שבטי מושלים".

39 מה-שאיין-כן "מסעי", שענינו הליכה ונסיעה ("ויסע
 40 גו' הלוך ונסוע"¹⁰) ממקום למקום, שאינו עומד על
 41 מקומו, אלא הולך ונסע למקום אחר (ועד להליכה
 42 ונסיעה אמיתית שהיא באופן שנעקר לגמרי ממקומו
 43 הקודם למקום שבאיך-ערוך¹¹) - הרי זה להיפך (לכאורה)
 44 מענין החוזק והתוקף ("חזק") באופן בל ישונה.

45 ומזה שההכרזה ד"חזק חזק ונתחזק" היא לעולם
 46 (גם כשמטות-מסעי מחוברין) בסיומה של פרשת מסעי
 47 דוקא, משמע, שהתוכן ד"חזק חזק ונתחזק" שייך
 48 בעיקר לפרשת מסעי (אלא שבכמה שנים מצרפים גם
 49 פרשת מטות).

50 ג. ויש לומר הביאור בזה:
 51 "חזקה" שהיא במספר שלש ("בתלת זימני הוי'
 52 חזקה"), ובפרט חזקה משולשת ("חזק חזק ונתחזק") -
 53 מדגישה החוזק והתוקף גם במקום שיש מנגד, כידוע¹²
 54 שמספר אחד מורה על מעמד ומצב שיש מלכתחילה
 55 רק טוב וקדושה¹³, מספר שנים מורה על (התחלקות
 56 ומחלוקת)¹⁴ בגלל מציאותו של המנגד, ומספר שלש

7) כלומר: נוסף על פרשת מסעי שבסיום הספר ממש, גם פרשת
 מטות, שבכמה שנים (כבשנה זו) מחברים אותה בחד עם פרשת מסעי
 להיות פרשה אחת, כמודגש במנין הקרואים - ז' קרואים (ולא י"ד),
 ולא עוד אלא שהקראו הרביעי מחבר ב' הפרשיות בברכה לפני סיום
 הקריאה בפ' מטות ובברכה לאחרי התחלת הקריאה בפ' מסעי (ראה
 לקו"ש שם ע' 380. וש"נ).

8) לקו"ש פרשתנו פג, ב.

9) יחזקאל יט, יא.

10) לך לך יב, ט.

11) ראה לקו"ש חכ"א ס"ע 225 ואילך. וש"נ.

12) ראה לקו"ש חכ"א ע' 111. וש"נ.

13) ובלשון חז"ל - "יום אחד .. הקב"ה יחיד בעולמו" (בראשית
 א, ה ובפרש"י).

14) ולכן לא נאמר "כי טוב" ביום שני דמע"ב - לפי שנבראת בו
 מחלוקת (ב"ר פ"ד, ו).

40 להפיכת) המנגד, אבל, להיותו מצד התחתון שאין בו
 41 התוקף הבלתי-מוגבל דהעליון, הרי הוא במדידה
 42 והגבלה, ושייך בו שינוי והפסק.
 43 ולכן, השלימות האמיתית ד"חזק" היא בחיבור
 44 מטות-מסעי גם יחד¹⁶ - שישנם ב' המעלות: חוזק
 45 ותוקף המשכת האור שלמעלה מהגבלה, והחוזק
 46 והתוקף שבביטול (והפיכת) המנגד על-ידי העלאת
 47 התחתון. ושניהם יחד - שביטול המנגד (על-ידי
 48 העלאת התחתון) הוא באופן קבוע ונצחי.
 49 ד. ויש להוסיף, שהחיבור דמטות-מסעי הוא ברביעי
 50 דוקא (שקורין לרביעי סיום פרשת מטות והתחלת
 51 פרשת מסעי), ועל-ידי-זה נעשית השלימות ד"חזק"
 52 שבפרשת מטות-מסעי (כשהן מחוברות) בסיומו של
 53 ספר רביעי שבתורה:
 54 אף-על-פי שמספר שלש מורה על החוזק ("חזקה")
 55 והתוקף גם במצב של ניגוד (כנ"ל סעיף ג), מכל-
 56 מקום, להיותו בהמשך לאחד ושנים, נרגשת בו גם
 57 השייכות אליהם. כלומר, אף שמחבר האחד (העליון,
 58 שענינו המשכה מלמעלה למטה) עם השנים (התחתון,
 59 שענינו העלאה מלמעלה למטה), מכל-מקום, נרגש בו
 60 חיבור של ב' קוין (עליון ותחתון, המשכה והעלאה).
 61 ולכן, השלימות האמיתית דחוזק ותוקף (מצד
 62 העליון ומצד התחתון גם יחד) היא ב"רביעי" - דרגא
 63 מיוחדת בפני עצמה שאינה בהמשך לאחד ושנים,
 64 שבה מודגשת שלימות ההתיישבות, כמו כסא של ארבע
 65 רגלים שהוא באופן של התיישבות יותר מכסא של
 66 שלש רגלים, שמורה על החוזק והתוקף (ביטול המנגד)
 67 באופן קבוע ונצחי (בלי גבול).
 68 ויש לומר, שענין זה מודגש עוד יותר בהשייכות
 69 דרביעי לחמישי¹⁷ שבשבת פרשת מטות-מסעי (סיום
 70 ספר רביעי שבתורה) מתחילין לקרוא (במנחה) ספר
 71 חמישי שבתורה, והוספה יתירה בשנה זו, שסיום ספר
 72 רביעי שבתורה הוא בחודש מנחם-אב (דלא כבכמה
 73 שנים שקורין מטות-מסעי בשבת מברכים מנחם-אב
 74 בסיומו של חודש תמוז), חודש החמישי - כידוע
 75 ש"חמישי" היא דרגא הכי נעלית שלמעלה ממדידה
 76 והגבלה ולמעלה מסדר השתלשלות, "החמישית

1 מורה על החוזק והתוקף דקדושה גם במעמד ומצב של
 2 ניגוד.
 3 ובחוזק ותוקף שבמספר שלש (במעמד ומצב של
 4 ניגוד) ישנם ב' אופנים: (א) מצד העליון, היינו, חוזק
 5 ותוקף המשכת אור הקדושה (המשכה מלמעלה
 6 למטה) בכל מקום, גם במקום שיש ניגוד, מצד גודל
 7 מעלת האור שהוא בלי גבול, (ב) מצד התחתון,
 8 שהעבודה דהעלאת התחתון (העלאה מלמעלה למטה)
 9 היא באופן של חוזק ותוקף, לבטל המנגד, ויתירה
 10 מזה, להפכו לקדושה.
 11 וב' אופנים אלו מרומזים ב"חזק" דפרשת מטות-
 12 מסעי:
 13 ה"חזק" דפרשת מטות הוא החוזק והתוקף שמצד
 14 העליון - "וידבר משה אל ראשי המטות גו' זה הדבר
 15 אשר צוה ה'" - החוזק והתוקף דהמשכת ציווי ה' גם
 16 במקום שיש ניגוד;
 17 וה"חזק" דפרשת מסעי הוא החוזק והתוקף שמצד
 18 התחתון - "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ
 19 מצרים גו'" - החוזק והתוקף שבעבודת בני ישראל
 20 בבירור והעלאת התחתון, שלמרות השינויים וחילוקי
 21 הדרגות שבפרטי המסעות ב"מדבר" (תחתון) לפי-ערך
 22 מעמדו ומצבו של התחתון (מצד המנגד), נמצאים
 23 תמיד בתנועה של הליכה ונסיעה ממצרים (המיצרים
 24 וגבולים דהתחתון) לארץ ישראל (המרחב דקדושה)¹⁵.
 25 ועל-פי-זה יש לבאר השייכות ד"חזק" ל"מסעי"
 26 דוקא - כיון שהחוזק והתוקף במקום שיש ניגוד,
 27 מודגש יותר בבירור התחתון ("מסעי בני ישראל אשר
 28 יצאו מארץ מצרים"), שלא זו בלבד שהחוזק והתוקף
 29 (הבלי-גבולי) דאור הקדושה נמשך ומאיר בכל מקום
 30 מבלי להתחשב במציאות המנגד, אלא עוד זאת, שישנה
 31 ההתעסקות עם המנגד לבטלו מכל וכל, ועד - להפכו
 32 לקדושה.
 33 והשלימות האמיתית ד"חזק" היא בחיבור דמטות-
 34 מסעי גם יחד:
 35 החוזק ד"מטות" - יש בו מעלת אור הקדושה
 36 שלמעלה מהגבלה, אבל, כיון שחוזק זה הוא מצד
 37 העליון, ואינו שייך למציאותו של התחתון, המנגד
 38 (ואדרבה - לא מתחשבים בו).
 39 החוזק ד"מסעי" - יש בו המעלה דביטול (ועד

16 ויש לומר, שמוז נמשך כח גם להשנים שמטות ומסעי הם
 בפ"ע, שגם בהם תהי' העבודה באופן של חוזק ותוקף דמטות-מסעי
 גם יחד.

17 משא"כ רביעי מצ"ע ששייך לשלישי - כמוכן ממארז"ל (שבת
 קד, א) "גימ"ל דל"ת, גמול דלים", היינו, שגימ"ל הוא דרגת המשפיע
 (המשכה מלמעלה למטה), ודל"ת הוא דרגת המקבל (העלאה מלמעלה
 למעלה).

15 ועד שגם המסעות שנקראו ע"ש הענינים הבלתי-רצויים
 שאירעו בהם, נכללים ב"מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים",
 ואדרבה, בהם מודגש יותר הענין דיציאה ודאתהפכא חשוכא לנהורא.

23 משה) באופן של גאולה נצחית שאין אחריה גלות²⁵,
 24 ובנין בית המקדש נצחי (שאינן אחרי חורבן).
 25 ויש לומר, שכיון שכל עניני התורה הם אמיתיים
 26 ונצחיים, כולל גם הענינים שהובאו בתור קסלקא-
 27 דעתא²⁶, כבנידון-דידן, "אילו זכו כו", ישנו גם עתה
 28 (לאחרי החורבן והגלות) הענין דגאולה נצחית ובית
 29 המקדש נצחי באופן של חוזק ותוקף, אלא, שהחוזק
 30 והתוקף שלהם הוא מצד העליון בלבד, ולכן בעולמו
 31 של התחתון (יכול להיות ו)ישנו מצב של חורבן וגלות.
 32 ולאידך, לא מספיק החוזק והתוקף בגאולה ובנין
 33 בית המקדש מצד התחתון בלבד, דכיון שהתחתון הוא
 34 מדוד ומוגבל, הרי, החוזק והתוקף שבו הוא במדידה
 35 והגבלה, ולא באופן נצחי.
 36 ולכן, יש צורך בחיבור ב' המעלות - חוזק ותוקף
 37 דהגאולה ובנין בית המקדש מצד העליון ומצד
 38 התחתון גם יחד, שאז נעשית גאולה נצחית ובית
 39 המקדש נצחי.
 40 ו. וזהו החילוק שבין ב' בתי המקדש - בית ראשון
 41 ובית שני (גאולה ראשונה ושניה) לבית המקדש
 42 השלישי (גאולה שלישית)²⁷:
 43 בית ראשון (מספר אחד) שנבנה על-ידי שלמה,
 44 שנאמר בו²⁸ "וישב שלמה על כסא ה'", היה עיקר
 45 ענינו מצד העליון, באופן של המשכה מלמעלה למטה
 46 (עבודת הצדיקים), וכיון שלא היה קשור כל כך עם
 47 (ומצד) מציאות התחתון, היה בו חורבן והפסק.
 48 בית שני (מספר שְׁנַיִם) שנבנה על-ידי עולי בבל
 49 בימי עזרא - היה עיקר ענינו מצד התחתון, באופן של
 50 העלאה מלמטה למעלה (עבודת התשובה), ולכן היתה
 51 לו שייכות גדולה יותר לעולם (תחתון), שהיה גדול
 52 מבית ראשון (כמו שכתוב²⁹ "גדול יהיה כבוד הבית
 53 הזה האחרון מן הראשון") בבנין ובשנים³⁰, אבל
 54 לאידך, להיותו מצד התחתון שהוא במדידה והגבלה,
 55 היה גם בו חורבן והפסק, ואדרבה, במשך זמן ארוך
 56 יותר מהחורבן והפסק דבית ראשון, ונוסף לזה, גם
 57 בזמן קיומו לא היתה בו המעלה והשלמות דבית
 58 ראשון (מצד העליון), שחסרו בו ה' דברים³¹.

1 לפרעה¹⁸, ד"אתפריעו ואתגליין מיניה כל נהורין"¹⁹,
 2 ובכח זה דוקא נעשה חיבור ב' הקוין דהמשכה
 3 והעלאה (תוכן החיבור דמטות-מסעי, וה"חזקה"
 4 הקשורה עם מספר שלש על-ידי החיבור דאחד ושנים)
 5 בתכלית השלימות²⁰.
 6 ה. על-פי-זה יש לבאר הקשר והשייכות ד"חזק
 7 חזק ונתחזק" על ספר רביעי שמסיימים בשבת פרשת
 8 מטות-מסעי - לתוכן הזמן דג' השבועות (ובשנה זו -
 9 בט' הימים):
 10 ובהקדמה - שהכוונה והתכלית דהחורבן והגלות
 11 (התוכן דבין המצרים), היא, על מנת לבוא להמעלה
 12 והשלמות דבנין בית המקדש העתיד וגאולה
 13 העתידה²¹, מעלה ושלימות שמודגשת בענין ה"חזקה"
 14 - בית המקדש השלישי וגאולה השלישית.
 15 וההסברה בזה:
 16 מעלתו של בית המקדש העתיד, "מקדש אדני-
 17 כוננו ידך"²² ("בשתי ידים.. כשה' ימלוך לעולם ועד,
 18 לעתיד לבוא, שכל המלוכה שלו"²³), נאמרה כבר
 19 בשירת הים, בנוגע לבנין בית המקדש שהיו צריכים
 20 לבנות בכניסה לארץ תיכף ויחד, כמאמר רבותינו ז"ל²⁴
 21 "אילו זכו ישראל כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים
 22 היו נכנסים לארץ", ואז היתה הכניסה לארץ (על-ידי

18 ל' הכ' - ויגש מזו, כד.

19 זח"א רי, א.

20 ויש לומר, שענין זה מרומז בהתחלת הספר - "אלה הדברים" - שקאי על "הדברים אשר דבר משה", דברי התורה*, שענינה המשכה מלמעלה למטה, ורומז גם על בירור העולם באופן של העלאה מלמטה למעלה, כמובן מדרז"ל (עה"פ פ' אלה הדברים" שבפרשת ויקהל) "דברים הדברים אלה הדברים, אלו ל"ט מלאכות" (שבת ע, א). ונעוץ תחלתן בסופן (סיום ספר חמישי, וכל חמשה חומשי תורה) - "לעני כל ישראל", "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם .. יישר כחך ששברת" (פרש"י עה"פ) - שעיי"ז נוסף על מעלת לוחות ראשונות, עבודת הצדיקים באופן של המשכה מלמעלה למטה, גם מעלת לוחות שניות, עבודת הבעלי תשובה באופן של העלאה מלמטה למעלה.

21 וכמרומו בלשון חז"ל "עלה ארץ כו' והחריב את אריאל כו' על מנת שיבוא ארץ כו' ויבנה אריאל" (יל"ש ירמ"י בתחלתו (רמז רנט)).

22 בשלח טו, יז.

23 פרש"י עה"פ.

24 ספרי דברים א, ב.

25 ראה מגלה עמוקות אופן קפה. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 346.

26 ויתירה מזה - אפילו ענינים שהתורה עצמה אומרת ש"בדותא היא" (ראה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' רסו).

27 בהבא לקמן - ראה לקו"ת פרשתנו (מטות) פג, ג. אוה"ת שם ריש ע' א'שכת. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 26 ואילך.

28 דה"א כט, כג.

29 חגי ב, ט.

30 ב"ב ג, סע"א ואילך.

31 יומא כא, ב.

* ובתורה גופא - "משנה תורה, ש"משה מפי עצמו אמר", ו"ברוח הקודש" (מגילה לא, ב ובתוס'), חיבור דמלמטלמ"ע עם מלמעלמ"ט.

** וכולל גם מלאכת הארבעים (ארבעים מלאכות חסר אחת) השייכת לשבת מלאכת שמים, היינו, שגם בירור העולם (מלמעלמ"ט) קשור עם העבודה בעניני קדושה (מלמעלמ"ט).

37 חודש תמוז³⁴) - גאולה הרביעית, ובחודש החמישי
 38 (כבשנה זו, שקורין פרשת מטות-מסעי בחודש
 39 החמישי³⁵) - גאולה החמישית.
 40 וזהו גם החיזוק על כל עניני התורה ומצוות (כנ"ל
 41 סעיף א), ובמיוחד בנוגע ל"מעשינו ועבודתנו כל זמן
 42 משך הגלות"³⁶ (לאחרי החורבן והגלות דבין המצרים)
 43 - כיון שעל-ידי-זה באים להחזוק והתוקף דגאולה
 44 האמיתית והשלימה, גאולה נצחית, ובית המקדש
 45 נצחי.

* * *

46 ח. ענין נוסף בשבת זה הקשור עם ערב שבת - "מי
 47 שטרח בערב שבת יאכל בשבת"³⁷ (מה שטרח) - שחל
 48 בראש חודש מנחם-אב, שמפורש בקרא בפרשתנו
 49 (מסעי³⁸): "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר ג' וימת שם
 50 ג' בחודש החמישי באחד לחודש", יום ההילולא של
 51 אהרן הכהן.
 52 ובהקדמה - שענין זה שיום המיתה נתפרש בתורה
 53 שבכתב ("בחודש החמישי באחד לחודש") הוא חידוש
 54 שלא מצינו דוגמתו בכל התורה כולה (אצל משה
 55 רבינו, אצל מרים אחותם, אצל ג' האבות וכו').
 56 ומסתבר לומר, שבתוכנו של יום זה ("בחודש
 57 החמישי באחד לחודש") מרומז כללות עבודתו של
 58 אהרן הכהן, שלכן, נעשה בו ביום גמר ושלימות
 59 עבודתו, ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל
 60 ימי חייו.. מתגלה ומאיר.. מלמעלה למטה.. ופועל
 61 ישועות בקרב הארץ"³⁹, כדלקמן.
 62 ט. ענינו המיוחד של אהרן הכהן למדים מיום
 63 הסתלקותו, גמר ושלימות עבודתו:
 64 כתיב⁴⁰ "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את
 65 אהרן שלוש יום כל בית ישראל"⁴¹, "האנשים והנשים,
 66 לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה כו"⁴²,

1 והחידוש דבית שלישי בגאולה השלישית (מספר
 2 שלש) הוא פְּחִיבוּר והאחדות דהעליון והתחתון גם
 3 יחד, שלכן יהיה באופן של חוזק ותוקף בתכלית
 4 השלימות, גאולה נצחית ("שיר חדש", לשון זכר,
 5 גאולה שאין אחריה גלות³²), ובית המקדש נצחי.
 6 ויש לומר, שמעלת החוזק והתוקף דבית המקדש
 7 השלישי וגאולה השלישית (מצד החיבור והאחדות
 8 דהעליון והתחתון) מודגשת יותר בכך שהגאולה
 9 העתידה נקראת לפעמים בשם גאולה רביעית
 10 (ולפעמים גם בשם גאולה חמישית)³³ - דרגא מיוחדת
 11 בפני עצמה, שכיון שאינה בהמשך לאחד ושנים (עליון
 12 ותחתון), מודגש שהיא למעלה מהגדרים דעליון
 13 ותחתון, ולכן נעשה על-ידה החיבור דעליון ותחתון
 14 (כנ"ל סעיף ד).
 15 ז. וענין זה מודגש ב"שבת חזק" דספר רביעי
 16 שבימי בין המצרים:
 17 בהכרזה "חזק חזק ונתחזק" (חזקה משולשת)
 18 שבשבת פרשת מטות-מסעי, מרומזת החזקה דבית
 19 המקדש השלישי וגאולה השלישית, שבאה לאחרי (ועל-
 20 ידי החיבור ד) בית ראשון ובית שני (לאחרי ההפסק
 21 דחורבנם בימי בין המצרים), על-ידי חיבור ב' המעלות
 22 דשניהם (בית ראשון ובית שני), עליון ותחתון,
 23 המשכה והעלאה - כמרומז בתוכן החיבור דמטות-
 24 מסעי.
 25 וחיבור זה הוא ברביעי, ועוד וגם זה עיקר, שעל-
 26 ידי-זה מסיימים ספר רביעי (ותיכף לאחרי-זה, בזמן
 27 המנחה, מתחילים ספר חמישי) - שמורה על דרגא
 28 בפני-עצמה שלמעלה לגמרי מהגדרים דעליון ותחתון,
 29 שעל-ידה נעשה החיבור דעליון ותחתון בבית המקדש
 30 העתיד וגאולה העתידה.
 31 ויש לומר, שפרטי המספרים השייכים לבית
 32 המקדש העתיד וגאולה העתידה, מרומזים גם בזמן
 33 שבו קורין פרשת מטות-מסעי ומכריזים "חזק חזק
 34 ונתחזק" על ספר רביעי: בג' השבועות - מרומזת
 35 המעלה דבית המקדש השלישי וגאולה השלישית, בחודש
 36 הרביעי (בשנים שקורין פרשת מטות-מסעי בסיומו של

34) וכיון שבו מברכים חודש החמישי - מרומזת בו גם גאולה החמישית.
 35) ומעלה יתירה כששבת פרשת מטות חל ביום השני בחודש החמישי (ולא בר"ח עצמו) - שאז חל תשעה באב בשבת, ונדחה לעשירי באב, ובזה גם מרומזת השלימות דעשר שתי" בהגאולה האמיתית והשלימה (שירה עשירית, מנין עשירי, וכיו"ב).
 36) תניא רפ"ז.
 37) ע"ז ג, סע"א.
 38) לג, לה.
 39) תניא אגה"ק סכ"ז-כח.
 40) חוקת כ, כט.
 41) משא"כ במשה כתיב "ויבכו בני ישראל", "הזכרים" (ברכה לד, ח ובפרש"י).
 42) פרש"י עה"פ.

32) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.
 33) להעיר, שבכמה מדרשי חז"ל נימנו ד' גלויות חוץ מגלות מצרים בין ד' הגלויות, ובכמה מדרשי חז"ל נימנו ד' גלויות חוץ מגלות מצרים (ראה לקו"ש חט"ז ע' 91. ושי"ג), ובה תלוי מנינה של הגאולה העתידה - גאולה רביעית או גאולה חמישית. ולהעיר מהרמז דארבע לשונות של גאולה - גאולה רביעית (ד' כוסות), ולשון חמישי של גאולה - גאולה חמישית (כוסו של אליהו).

1 ובלשון המשנה⁴³ "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את
2 הבריות ומקרבן לתורה".

3 ובהמשך לזה נאמר "וישמע הכנעני גו'", "שמע
4 שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד"⁴⁴, ועל-דרך-זה
5 בפרשתנו, שבהמשך למיתת אהרן נאמר "וישמע
6 הכנעני גו'", "ללמדך שמיתת אהרן היא השמועה
7 שנסתלקו ענני כבוד"⁴⁵.

8 ובביאור הקשר והשייכות דב' הענינים המודגשים
9 במיתת אהרן, גמר ושלמות עבודתו (רודף שלום וענני
10 הכבוד) - יש לומר:

11 המעלה המיוחדת ד"ענני כבוד" שהיו בזכות אהרן
12 גם לגבי ה"מן" וה"מים" שניתנו לכל העדה בזכות
13 משה ומרים⁴⁶ - שה"מן" ניתן במדידה והגבלה, "עומר
14 לגלגולת"⁴⁷. ה"מים", עם היות שלא היו במדידה
15 והגבלה, הרי הם באים באופן של התחלקות לכל אחד
16 ואחד בפני-עצמו⁴⁸, מה-שאי-כן "ענני כבוד" הם
17 בבחינת מקיף שלמעלה מהתחלקות, שהקיפו את
18 (והגינו על) כל בני ישראל בשווה.

19 וזהו גם תוכן הענין ד"אוהב שלום ורודף שלום
20 אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" - מצד הדגשת
21 נקודת האחדות של כל בני ישראל שלמעלה
22 מהתחלקות.

23 י. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו של
24 "אהרן"⁴⁹:

25 "הר" ("אהרן") - הוא ענין האהבה, והקדמת
26 האלף ("אהרן") מורה על שרש האהבה (א' שלפני
27 ה"הר") מבחינת "פלא", שלכן האהבה היא אהבה
28 רבה⁵⁰, שזהו החילוק שבין אברהם לאהרן, שאף
29 ששניהם בקו החסד והאהבה, מכל-מקום, מדת החסד
30 והאהבה דאברהם היא במדידה והגבלה דסדר
31 השתלשלות, ומדת החסד והאהבה דאהרן היא חסד
32 ואהבה רבה שלמעלה מהשתלשלות.

33 ויש לומר גם, שהענין דאהבה רבה מרומז גם בסדר
34 האותיות שכתבת "אהרן": "אה" - ראשי תיבות'
35 אהבה, והר' ראשי תיבות' רבה⁵¹. והנו"ן פשוטה
36 ("אהרן") - מורה על המשכת והתפשטות בחינת
37 האהבה רבה למטה מטה, גם לבני ישראל שנמצאים
38 בדרגת תחתונה, שהם בדוגמת אותיות התורה שלמטה
39 מן השורה, כידוע שבאותיות התורה ישנם ג' אופנים:
40 למעלה מן השורה, בשורה, ולמטה מן השורה⁵²,
41 ודוגמתם בבני ישראל שנמשלו לאותיות התורה, כידוע
42 ש"ישראל", שכללותם ששים ריבוא, ראשי תיבות' יש
43 ששים ריבוא אותיות לתורה⁵³.

44 ונקודת הענין - שדרגתו של אהרן היא בחינה
45 שלמעלה מהתחלקות, שלכן בכוחה לחבר ולאחד כל
46 פרטי ההתחלקות דבני ישראל בשווה.

47 יא. ובפרטיות יותר - מודגש בענינו של אהרן
48 חיבור והתאחדות ב' הקוין דהמשכה והעלאה (על-דרך
49 ובדוגמת החיבור דמטות-מסעי, כנ"ל סעיף ג), מצד
50 דרגא נעלית יותר שלמעלה מהתחלקות דעליון
51 ותחתון:

52 מהענינים העיקריים דאהרן הכהן הוא ענין ברכת
53 כהנים⁵⁴, "מצות עשה מן התורה שיברכו כהנים את
54 ישראל בכל יום בנשיאת כפים"⁵⁵, שישנו גם בזמן
55 הזה⁵⁶, בחוץ לארץ בכל יום טוב, ובארץ ישראל (כפי
56 שנהוג בכמה קהילות קדושות) גם בכל יום⁵⁷, ובכל
57 תפילה מן התפילות שביום (מלבד במנחה, משום
58 חשש שכרות⁵⁸).

59 וידוע⁵⁹ שבברכת כהנים ישנן ב' המעלות דברכה
60 ותפילה גם יחד, מעלת הברכה שענינה המשכה

(51) ובה מודגש העילוי בשם "אהרן" לגבי השם "מרים" - שאף
שבשם "מרים" ישנם כל ג' האותיות ד"מים", מ"מ, האות ר' שבאמצע
מפסיק (וי"ל שרומזו על ההתחלקות), משא"כ בשם "אהרן", שהר"ת
דאהבה רבה (אהר) הוא בהמשך אחד ללא הפסק בינתיים (נקודת
האחדות).

(52) ויש לומר, שנכללים כולם בנו"ן פשוטה: התגין דאות נו"ן הם
למעלה מן השורה, רובה של הנו"ן (ציור אות וא"ו) בתוך השורה,
וחלקה התחתון למטה מן השורה - אות אחת.

(53) מג"ע אופן קפו.
(54) ומודגש בנוסח הברכה: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן
כו"ו. - ולהעיר מהשייכות דברכת כהנים לאהבת ישראל - "לברך את
עמו ישראל באהבה" (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח סי"ט - ע"פ
זח"ג קמז, ב).

(55) שו"ע אדה"ז שם ס"א.
(56) נוסף על אמירתה ע"י כאו"א מישראל (שנקראים "ממלכת
כהנים") בהתחלת כל יום, לאחרי ברכת התורה, ובהדגשה יתירה -
בחזרת הש"ן במקום ברכת כהנים.

(57) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"א.
(58) שם ס"א. ר"ס קטט.

(59) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"י ע' 38.

(43) אבות פ"א מ"ב.

(44) כא, א ובפרש"י.

(45) לג, מ ובפרש"י.

(46) תענית ט, א.

(47) בשלח טז, טז.

(48) נוסף על ההתחלקות ש"כל נשיא ונשיא .. נוטל מקלו ומושך
אצל דגלו ומחנהו ומי האבר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית
כל שבט ושבט" (פרש"י חוקת כא, כ).

(49) בהבא לקמן - ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהרן (כרך ב'
בתחלתו). וש"נ.

(50) ולכן היתה הסתלקותו ב"הר ההר" - ש"הר" סתם מורה על
אהבה סתם, ו"הר ההר" מורה על אהבה רבה.

33 ימי חייו" - 'אחד' שלמעלה מהתחלקות שמאחד את
 34 כל חילוקי הדרגות, הן בנוגע לחיבור אופני העבודה
 35 והמשכה והעלאה שבברכת כהנים, והן בנוגע
 36 להאחדות דכל חילוקי הדרגות שבבני ישראל
 37 המודגשת בענני כבוד שבזכותו, ובעבודתו המיוחדת
 38 ד"אוהב שלום ורודף שלום", שכל זה נעשה על-ידי
 39 דרגא שאינה בערך לחילוקי הדרגות, דרגא חמישית
 40 (בריחוק הערך מדרגא השלישית (וגם מדרגא
 41 הרביעית) שבה ניכרת השייכות לב' הקוין, כנ"ל סעיף
 42 ד).

43 ויש להוסיף, ש"חודש החמישי באחד לחודש"
 44 (שכולל כל ימי החודש) הוא הכנה לכללות העבודה
 45 ד"אני לדודי ודודי לי"⁶⁴, העלאה מלמטה למעלה
 46 ("אני לדודי") והמשכה מלמעלה למטה ("דודי לי"),
 47 שמתחילה בראש חודש אלול ("אני לדודי") ונמשכת
 48 בחודש תשרי ("דודי לי")⁶⁵ - מצד נקודת האחדות
 49 שלמעלה מהתחלקות ("בחודש החמישי באחד
 50 לחודש") שעל-ידה נעשה חיבור ב' הקוין. ובפרטיות
 51 יותר - שב' הדרגות באהבה, מלמטה למעלה
 52 ומלמעלה למטה, "אני לדודי ודודי לי" (ש"דודי"
 53 מורה על ענין האהבה), באות לאחרי הקדמת האהבה
 54 רבה שלמעלה מהשתלשלות, חסד דאהרן, שיום
 55 הסתלקותו "בחודש החמישי באחד לחודש".

* * *

56 יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
 57 בפועל:
 58 בעמדנו בשבת חזק דספר רביעי, שבו מתחילים גם
 59 ספר חמישי, ובפרט כשחל בחודש החמישי, שבו
 60 מודגש החוזק והתוקף דבית המקדש העתיד בגאולה
 61 העתידה, שהיא (לא רק גאולה שלישית, אלא גם
 62 גאולה רביעית, ועד) גאולה חמישית, להיותה למעלה
 63 לגמרי מחילוקי הדרגות דבית ראשון ושני, גאולה
 64 ראשונה ושניה (כנ"ל סעיף ו) - צריכה להיות הדגשה
 65 מיוחדת בנוגע לנקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

66 וענין זה בא במעשה בפועל על-ידי ההליכה
 67 בדרכיו של אהרן (שיום הסתלקותו בחודש החמישי
 68 באחד לחודש) - כציווי והוראת המשנה במסכת
 69 אבות⁴³: "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף
 70 שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", על-ידי-זה
 71 שמגלים את נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

1 מלמעלה למטה, ומעלת התפילה שענינה העלאה
 2 מלמטה למעלה, להיותה מדרגא שלמעלה מהתחלקות
 3 דהמשכה והעלאה (עליון ותחתון), ולכן מחברת
 4 שניהם יחדיו.

5 ויש לומר, שחיבור ב' הקוין דהמשכה והעלאה
 6 (ברכה ותפילה) על-ידי בחינה שלישית שלמעלה
 7 משניהם, מרומז גם בכך שברכת כהנים היא ברכה
 8 משולשת.

9 ועל-פי-זה יש לומר הרמז במספר שנותיו של
 10 אהרן, "ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במותו בהר
 11 ההר"⁶⁰, שנוסף על השלימות דמאה ועשרים שנה,
 12 כשנות חייו של משה שנאמר בו⁶¹ "היום מלאו ימי
 13 ושנותי", כמו שכתוב⁶² "והיו ימיו מאה ועשרים
 14 שנה", חי עוד שלש שנים ("שלש ועשרים ומאת שנה")
 15 - שבמספר שלש שנים (היתרים על השלימות דק"כ
 16 שנה) מרומזת כללות עבודתו בחיבור ב' הקוין על-ידי
 17 בחינה השלישית שלמעלה משניהם.

18 יב. על-פי-זה יש לבאר הקשר והשייכות דדרגת
 19 ועבודת אהרן ליום הסתלקותו - "בחודש החמישי
 20 באחד לחודש":

21 "חודש החמישי" - קשור ושייך לדרגא החמישית
 22 שלמעלה מהתחלקות שבסדר השתלשלות,
 23 "החמישית לפרעה", ד"אתפריעו ואתגליין מיניה כל
 24 נהורין" (כנ"ל סעיף ד).

25 וגם "אחד לחודש" ("בחודש החמישי" עצמו) -
 26 קשור ושייך לדרגת האחדות שלמעלה מהתחלקות,
 27 כמודגש גם בענינו של ראש חודש, יום אחד⁶³
 28 שלמעלה מהתחלקות, ולכן כולל כל ימי החודש.

29 ויש לומר, שבזה שהתורה כותבת בפירוש
 30 שהסתלקותו של אהרן (גמר ושלימות עבודתו) היתה
 31 "בחודש החמישי באחד לחודש", מרומזת הנקודה
 32 העיקרית ד"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל

(60) לג, לט.

(61) פרש"י וילך לא, יב.

(62) בראשית ו, ג.

(63) שהרי ענינו של ראש חודש (ובפרט בזמן שמקדשים ע"פ
 הראי") הוא יום אחד, ורק כשנשתהו העדים (מצב בלתי-רצוי) עושין
 ר"ח שני ימים.

וגם בזמן הזה שקביעות החדשים היא ע"פ החשבון, שלאחרי כל
 חודש מלא עושין ר"ח שני ימים (חודש אחד יום אחד בלבד וחודש
 אחד שני ימים), עיקר ענינו של ראש החודש הוא ביום השני, ש"ממנו
 הוא המנין והוא יום הקביעה" (רמב"ם הל' קדוה"ח פ"ח ה"ד) - יום
 אחד.

ולהעיר, שר"ח אב הוא לעולם יום אחד בלבד (כיון שחודש תמוז
 הוא לעולם חסר).

(64) שה"ש ו, ג.

(65) ראה לקו"ת ראה לב, א. ובכ"מ.

34 בפרק דשבת זה - "רבי⁷⁵ שמעון אומר הוי זהיר
35 בקריאת שמע ובתפילה":
36 רבי שמעון דמשנתנו הוא רבי שמעון בן נתנאל
37 שנמנה לפני-זה⁷⁶ בין חמשת התלמידים של רבי יוחנן
38 בן זכאי, ובהמשך לזה באים מאמריהם, "הם אמרו
39 שלשה דברים וכו'"⁷⁷, ונקרא כאן "רבי שמעון" סתם
40 - לרמז על שייכותו לרבי שמעון בן יוחאי, שסתם רבי
41 שמעון הוא רבי שמעון בן יוחאי⁷⁸, ש"תורתו
42 אומנתו"⁷⁹, כולל ובמיוחד הלימוד בפנימיות התורה,
43 כרבי שמעון בן יוחאי מארין[ה] דהזוהר, כפי שמצינו⁸⁰
44 שרבי שמעון בן נתנאל "פתח במעשה מרכבה כו"⁸¹.
45 והטעם שרבי שמעון מדגיש "הוי זהיר בקריאת
46 שמע ובתפילה", אף שלכאורה היה צריך להדגיש
47 הזהירות בלימוד התורה באופן ד"תורתו אומנתו"⁸² -
48 כי, ההנהגה ד"תורתו אומנתו" באופן שאין מפסיקין
49 לקריאת-שמע ותפילה⁸³ היא הנהגה מיוחדת ששייכת
50 ליחידי סגולה בלבד (גם בין אלו ש"תורתם אומנתם"),
51 ולכן צריך רבי שמעון להזהיר את תלמידיו וכל בני
52 ישראל שיהיו זהירים בקריאת-שמע ובתפילה (כמו
53 שנתבאר בארוכה במקום אחר⁸⁴).

54 ויש לבאר דיוק הלשון "הוי זהיר בקריאת-שמע
55 ובתפילה", "זהיר" דייקא, מלשון זוהר ואור, כמו "זהר
56 הרקיע"⁸⁵ - שאף שעיקר ענין הזוהר והאור נעשה
57 על-ידי לימוד התורה, "תורה אור"⁸⁶ (ובפרט
58 כשהלימוד הוא באופן דתורתו אומנתו, שכל מציאותו
59 היא "תורה אור"), מכל-מקום, משתדל רבי שמעון
60 בטובתם של אלה שעדיין לא הגיעו להדרגת ד"תורתו
61 אומנתו", שגם אצלם יהיה ענין הזוהר והאור על-ידי
62 קריאת-שמע ותפילה (ועד שסוף-סוף יגיעו גם להזוהר

1 ובפרטיות יותר - על-פי דיוק הלשון המשנה "הוי
2 מתלמידיו של אהרן כו": (א) "הוי" - לשון ציווי,
3 שאין זה רק סיפור על-דבר הנהגה דמדת חסידות,
4 כבכמה ענינים במסכת אבות, אלא ציווי והוראה (ויש
5 לומר, שהלשון "הוי" כולל גם נתינת רשות והיכולת)
6 להיות מתלמידיו של אהרן, (ב) "מתלמידיו (של
7 אהרן)" דייקא, בלשון רבים (ולא "תלמידו") -
8 שהשתדלותו בקיום הנהגתו של אהרן היא ביחד עם
9 הרבים, שעל-ידי-זה ניתוסף בזה יותר מצד הענין
10 ד"קנאת סופרים תרבה חכמה"⁶⁶, "תרבה" דייקא,
11 שריבוי אמיתי הוא בלי גבול, היינו, לא רק באופן
12 ד"בכל מאדך", מאד שלך⁶⁷, אף שלגבי חבירו הרי זה
13 במדידה והגבלה, אלא שזהו באופן של בלי-גבול גם
14 לגבי חבירו (שאר תלמידיו של אהרן), ועד שקשור עם
15 בלי-גבול (מאד) האמיתי.

16 ויש להוסיף ולהדגיש הקשר והשייכות דאהבת
17 ישראל להגאולה העתידה - לא (רק) מפני שביטול
18 הגלות הוא על-ידי ביטול סיבת הגלות (שבא על-ידי
19 ההיפך דאהבת ישראל⁶⁸), שהרי בעמדנו לאחרי סיום
20 מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, לאחרי סיום
21 כל מ"ב המסעות ב"מדבר העמים"⁶⁹, ונמצאים כבר
22 "על ירדן ירחו"⁷⁰ (דרגתו של משיח ד"מורח
23 ודאין"⁷¹), על סף הגאולה, בודאי שכבר נתקנה סיבת
24 הגלות, ולכן, ההדגשה דאהבת ישראל היא - בתור
25 טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמיתית והשלימה
26 הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות,
27 שמודגשת באחדותם של ישראל, מצד בחינת היחידה
28 (דרגא החמישית) שבכל ישראל בשווה, שהיא ניצוץ
29 מנשמתו של משיח⁷², יחידה הכללית⁷³.

30 ועל-פי-זה יש להוסיף גם בהפירוש "ומקרבן
31 לתורה" - שהכוונה היא להקירוב ללימוד התורה
32 דגאולה העתידה, "תורה חדשה מאתי תצא"⁷⁴.

33 יד. ויש לקשר זה עם מאמר המשנה במסכת אבות

(75) פ"ב מי"ג.

(76) משנה ט.

(77) משנה י"ד.

(78) פרש"י שבועות ב, ב (ד"ה משמו). הקדמת הרמב"ם לפיה"מ (פרק הששי). ועוד.

(79) שבת יא, א.

(80) חגיגה יד, ב. ירושלמי שם (פ"ב ה"א).

(81) ראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 356 ואילך.

(82) ואף שגם ק"ש הוא בכלל לימוד התורה (כדברי רשב"י "זה שינון וזה שינון" (ירושלמי ברכות ושבת פ"א סה"ב)). הרי, נוסף לכך שהכוונה כאן לק"ש כפי שהיא חלק מתפילה, גם לימוד התורה שבק"ש אינו בגדר אופן הלימוד ד"תורתו אומנתו", אלא בגדר הלימוד דפרק אחד שחורית וערבית (כדברי רשב"י (מנחות צט, ב) "אפילו לא קרא אדם אלא קריית שמע שחורית וערבית קיים לא ימוש").

(83) ירושלמי שם.

(84) לקו"ש שם.

(85) דניאל יב, ג.

(86) משלי ו, כג.

(66) ב"ב כא, סע"א. שם כב, רע"א. וראה אוה"ת ויצא ריה, ב ואילך. וש"נ.

(67) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

(68) ראה יומא ט, ב.

(69) ראה לקו"ת פרשתנו פח, ג ואילך.

(70) לג, מח.

(71) סנהדרין צג, ב. וראה לקו"ת פרשתנו פט, ב.

(72) כידוע שהפסוק "דרך כוכב מיעקב" שקאי על מלך המשיח, קאי גם על כאו"א מישאל שנמשל לכוכב, כיון שבכאו"א מישאל יש ניצוץ מנשמת משיח (ראה לקו"ש ח"ב ע' 599. וש"נ).

(73) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

(74) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

33 ש"מקרכת את הגאולה"⁹⁷ - יש להשתדל במיוחד
 34 בשנה זו בעריכת הסיומים "ברוב עם הדרת מלך"⁹⁸,
 35 לאחד רבים מישראל בשמחה לגמרה של תורה, כולל גם
 36 הקטנים (לא רק קטנים בידיעות, אלא גם קטנים
 37 בשנים) שעדיין אינם שייכים להבנה והשגה, על-דרך
 38 ובדוגמת הסיום דערב פסח⁹⁹ שמהג ישראל להביא גם
 39 בכורים הקטנים.
 40 ולהעיר, שהסיום דערב פסח אינו דוגמא בעלמא,
 41 אלא שייך גם להסיומים דתשעת הימים¹⁰⁰ - כי, הסיום
 42 דערב פסח הוא הכנה להגאולה דפסח, והסיומים
 43 דתשעת הימים הם הכנה להגאולה העתידה שהיא
 44 "כימי צאתך מארץ מצרים (אראנו נפלאות)"¹⁰¹,
 45 ובהדגשה יתירה בשנה זו, היו תהא שנת אראנו נפלאות,
 46 כשעומדים על סף הגאולה.
 47 טז. ויהי-רצון שהדיבור וההחלטות טובות בכל
 48 הנ"ל ימהרו ויזרוזו ויביאו בפועל ובגלוי ממש את
 49 (החוזק והתוקף ד)גאולה השלישית ובית המקדש
 50 השלישי.
 51 ובפשטות - שנוסף לכך שכבר סימו כל פרטי מ"ב
 52 המסעות במדבר העמים שבזמן הגלות, ועומדים כבר
 53 "על ירדן ירחו", "מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"¹⁰²,
 54 עוברים את הירדן מערבה ונכנסים לארץ ישראל,
 55 ובארץ ישראל עצמה הולכים מערבה - לירושלים עיר
 56 הקודש, ולבית המקדש השלישי, ועד לקדש הקדשים
 57 (במערכו של בית המקדש), שבו נמצא הארון
 58 והלוחות.
 59 ו"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁰³, ומשה ואהרן (בעל
 60 ההילולא דראש-חודש מנחם-אב) עמהם¹⁰⁴, וכל
 61 הצדיקים ונשיאי ישראל עמהם, וכ"ק מו"ח אדמו"ר
 62 נשיא דורנו עמהם, ביחד עם נשמות בגופים דכל בני
 63 ישראל שבדורנו זה, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
 64 ובבנותינו"¹⁰⁵, "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני
 65 ישראל"¹⁰⁶, וכולם יחדיו לומדים "תורה חדשה

1 ואור דתורתו אומנתו) - על-דרך ובדוגמת תוכן
 2 המאמר "הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב את
 3 הבריות (כולל גם "בריות") ומקרבן לתורה".
 4 ויש לומר, שההוראה והנתינת-כח לזהירות
 5 בקריאת-שמע ובתפילה על-ידי רבי שמעון שתורתו
 6 אומנתו, היינו, שרבי שמעון שתורתו אומנתו "מכניס"
 7 הזוהר והאור ("זהר הרקיע") שלו בקריאת-שמע
 8 ותפילה - נמשכת מדרגת האחדות שלמעלה
 9 מהתחלוקת, שעל-ידי נעשה חיבור ב' אופני העבודה
 10 דתורה (המשכה מלמעלה למטה) וקריאת-שמע
 11 ותפילה (העלאה מלמטה למעלה).
 12 ויש להוסיף, שבלמוד התורה (תורתו אומנתו)
 13 גופא ישנם ב' האופנים דהמשכה והעלאה - כידוע
 14 פתגם הרב הצדיק רבי הלל מפאריטש⁸⁷ בנוגע לדברי-
 15 אלקים-חיים דה'צמח צדק' (ועל-דרך-זה אצל כל
 16 רבותינו נשיאינו), שאמירת המאמר היא באופן ד"שכינה
 17 מדברת מתוך גרונו", "כנתינתה מסיני"⁸⁸, מה-שאיין-כן
 18 הביאור והשקלא-טריא בהמאמר, אפילו על-ידי בעל
 19 המאמר בעצמו לאחרי אמירת המאמר, היינו, שבתורה
 20 גופא ישנם ב' האופנים דהמשכה מלמעלה למטה
 21 (כנתינתה מסיני) והעלאה מלמטה למעלה (ביאור
 22 ושקלא-טריא בשכל האדם), על-דרך ובדוגמת כללות
 23 החילוק שבין תורה (המשכה) לקריאת-שמע ותפילה
 24 (העלאה)⁸⁹.
 25 טז. האמור לעיל קשור גם לענין נוסף שהזמן גרמא
 26 - בנוגע לעריכת "סיומים" בתשעת הימים:
 27 נוסף על כללות המנהג⁹⁰ דעריכת סיומים בתשעת
 28 הימים כדי להרבות בשמחה של תורה ("פיקודי ה'
 29 ישירים משמחי לב"⁹¹), "שמחה לגמרה של תורה"⁹²,
 30 ודוגמתו בסיום מסכת, "כי חזינא צורבא מרבנן דשלים
 31 מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן"⁹³, כולל גם
 32 ההוספה בצדקה⁹⁴ ("במשפט (תורה)⁹⁵ ובצדקה"⁹⁶)

87 שיום ההילולא שלו ביי"א מנחם-אב (תרכ"ד) - ראה (ראשי
 פרקים מתולדותיו ב)הקדמה לספרו פלח הרמון בראשית ושמות.
 88 ועד"ז בנוגע לדרישה דר"ש במעשה מרכבה.
 89 וי"ל הפירוש ד"הוי זהיר בק"ש ובתפילה" (בתורה גופא) -
 שצ"ל זהירות מיוחדת בהביאור והשקו"ט במאמר ד"אח שאמירתו
 כנתינתה מסיני.
 90 ספר המנהגים-חב"ד ע' 46. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 223. וש"נ.
 91 תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א. טושו"ע או"ח ר"ס תקנד.
 92 טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.
 93 שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו.
 94 גם ב(הסיומים ד)יום השבת - באופן המותר, ע"י אכילה
 ושתי, וכיו"ב.
 95 לקו"ת ר"פ דברים (בפ' הכתוב: "ציון במשפט תפדה גו'").
 96 ירמ" ד, ב - סיום וחותרם הפטרת שבת זו.

97 ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

98 משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

99 ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח סת"ע.

100 להעיר מהסימן דקביעות השנה: א"ת - שבאותו יום שחל א'
 דפסח חל תשעה באב (טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ג. וראה לקו"ש ח"ח
 ע' 313).

101 מיכה ז, טו.

102 לד, טו.

103 ישע"י כו, יט.

104 ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד - פסחים קיד, סע"ב.

105 בא יו"ד, ט.

106 ישע"י כז, יב.

- 1 (ש)מאתי תצא, "אלה הדברים אשר דבר משה ("גואל דייקא, מראה באצבעו ואומר אלה¹⁰⁸, בפועל ובגלוי, 3
2 ראשון הוא גואל אחרון"¹⁰⁷) אל כל ישראל, "אלה" ותיכף ומיד ממש. 4

(108) שהרי לימוד התורה דלעתיד לבוא יהי באופן של ראי' (ראה לקר"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ).

(107) ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, ו' מנ"א, תשי"ט
ברוקלין.

הנהלת בית מדרש למורות, בית רבקה, ובית הספר בית רבקה, אשר בצרפת
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מג' מנ"א עם המצורף אליו, תכנית הלימודים בקשר עם שנת הלימודים הראשונה דבית מדרש למורות.

ונעם לי לקרות פרטי התכנית, ובאיזה מקומן בהאמור - באם יהא צורך - יבוא מכתב מהמל"ח.

ומה שעלי להוסיף, אשר בודאי גם בעש"ק מתחיל היום בלימודי קדש, נוסף על תפלה, עכ"פ איזה רגעים, ובפרט - הקשור בענין דיום זה, ז.א. פרשת השבוע, וכמדובר בשו"ע שביום זה יקראו שנים מקרא ואחד תרגום, כן הרי זה מענינים דשבועות אלו, להיות נותנים להתלמידים צדה לדרך, כוונתי לימי החופש, ואדרבה חדשים אלו [ובפרט תשרי] זקוקים לתוספת בכל עניני יהדות תורתנו ומצותי, שהרי מרובים הם בדינים ומנהגים וכו' נוסף על כל ימות השנה, ובהתאם להאפשריות - כדאי הי' למצוא מסגרת מתאימה שלא תפריע בהענין דחופש וביחד עם זה תמלא ימים אלו בהאמור - מרצונם הטוב ולא מתוך הכרח בית המדרש ובית הספר, ורואים במוחש אשר חדשים אלו ימי רצון הם ביחוד לקליטה טובה בעניני יהדות, וכמובן גם בשכל אנושי כיון שהלימוד מצורף למעשה בפועל עניני החג ושלפניהם ושלחריהם והשפעתם ניכרת במשך כל ימי השנה. וכמו שגם בפנימיות הענינים, הרי ידוע דכל יו"ט ומועד, כללי הוא לכל השנה בעניניו; ראש השנה לעניני קבלת עול מלכות שמים, יום הכפורים - ענין התשובה, סוכות - שמחה של מצוה וכו'.

בכללות בהנוגע לספרי לימוד אשר יש ספק בהם, ספק בכגון דא יש לדונו לחומרא, כי הרי המדובר בחינוך נוער אשר אפילו חסרון קטן יש להזהר ממנו, ביותר, וכידוע הדוגמא אשר חריץ קטן בגרעין יכול לקלקל כל גידול האילן ח"ו וק"ל.

ולהנ"ל אין להביא ראי' להיתר משימוש מספר שבו כמה מחברים מבלי הזכרת שם המחבר, ורק ליקוט מעט עניניו, משא"כ ספר שלם ממחבר מסוים, שזהו נתינת הכשר על כל עניניו.

ובימי בין המצרים אשר אמרו רז"ל (שבת קיט, ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תשב"ר, יוסיף כאו"א בתכ"י בתקון הענין ע"י הוספה והתאמצות יתירה בחינוך על טהרת הקדש של בני ישראל, דפשיטא שגם חינוך הבנות בכלל זה [וכמובא בפוסקים ומהם בהלכות ת"ת לרבנו הזקן סוף פרק א', גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן וכו'] כל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצות לא תעשה של תורה וד"ס], וגם זה יקרב היעוד אשר יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ותקוים ההבטחה דנחלה בלי מצרים.

בכבוד ובברכת הצלחה.

לקוטי שיחות פרשת מטות-מסעי כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

16 וכפי שמסביר השל"ה¹⁰, שהענינים שעליהם מדובר
 17 בפ' מטות – חטאי נדרים¹¹ ושבועה, הפוגמים בנשמה,
 18 וחטא רצח, הפוגם בגוף – שעליו מדובר בפ' מסעי – גרמו
 19 לחורבן בתי המקדשות, כהסברו בהרחבה¹².
 20 ויש לומר, שהקשר שבין פרשות אלו לבין המצרים
 21 איננו רק ענין הגלות הרמזו בהן, אלא אדרבה: מתן כח
 22 לעבודה שבימי בין המצרים¹³ לשם יציאה מן הגלות¹⁴.
 23 ההסבר לכך הוא: כשם שבפשוטו הרי אין חלים כלל
 24 דיני האבלות של ימי בין המצרים בשבת – שהרי אין עצב
 25 בה¹⁵ ולהיפך, מצוה לענגו¹⁶ וכו', ומכאן רואים ש"שבת"
 26 איננה נפגמת על-ידי עניני בן המצרים – כך, ויותר מכך,
 27 הם הדברים בפנימיות, כהסבר ה"צמח-צדק"¹⁷, שהשבתות
 28 של בין המצרים הם בבחינת "מקדים רפואה למכה" –
 29 תרופה מוקדמת לעניני בין המצרים¹⁸.
 30 כך מובן לגבי פרשות התורה הנקראות בזמן הזה,
 31 שכיוון ש"ציון"¹⁹ במשפט תפדה ושביה בצדקה",
 32 וב"משפט" כאן הכוונה לתורה²⁰, הרי מובן שהפרשות

א.

הקשרים בין פ' מטות-מסעי לבין ימי בין המצרים
 1 דובר כבר פעמים רבות על דברי השל"ה¹, שיש קשר
 2 בין פרשות התורה לבין הזמן בשנה שבו הן נקראות
 3 ונלמדות. כך, כמובן, גם בקשר לפ' מטות ומסעי הנקראות
 4 תמיד בימי בין המצרים, ויש להן קשר מיוחד לתוכן ימים
 5 אלו².
 6 בפשוטו, נראה הקשר שלהן לבין המצרים במספר
 7 פרטים³, כדלהלן:
 8 בפ' מטות⁴ מזכיר משה לבני גד ובני ראובן את חטא
 9 המרגלים, שבגללו נשתהו בני-ישראל במדבר ארבעים
 10 שנה, וזה בדומה להשתהות בגלות, שתחילתה בבין
 11 המצרים⁵. בתחילת מסעי מסופר על המסעות, שכאמור
 12 במדרש⁶ "אל הקב"ה למשה מנה להם כל המקומות היכן
 13 הכעיסוני...". – הסיבה לבין המצרים ולגלות⁷, ובהמשך
 14 הפרשה מדובר על ערי מקלט⁸ – הגלות הבאה בעקבות
 15 הריגת נפש בשגגה⁹.

(10) שם שטו, ב.

(11) וע"פ פנימיות הענינים, הצורך בענין הנדרים – אף שאינן בירושלמי
 (נדרים פ"ט ה"א) "דיין מה שאסרה לך התורה" – הוא מחמת ירידת האדם
 (ראה לקו"ת מטות פד, ס"ב. ובכ"מ), ע"ד הגזירות וסייגים שנתוספו לאחר
 החורבן (בית ראשון) דוקא (ראה לקו"ת [המתורגם] ח"ד ע' 57).
 (12) וראה גם במס' תענית שלו דרוש לפ' מטו"מ (רו, ס"א ואילך).
 (13) להעיר מהמבואר בכ"מ דגולה בתוס' א' – גאולה (ויק"ר ס"פ לב.
 לקו"ת בהעלותך לה, ג. ועוד).
 (14) להעיר שגם כפשוטו: בפרשיות אלו (פינחס מטות ומסעי) מדובר ע"ד
 חלוקת הארץ (פינחס כו, נג ואילך. מסעי לד, ז ואילך) ירושת הארץ, גבולות
 הארץ (מסעי לג, נג ואילך), כבוש הארץ (נחלץ חושים גו" (מטות לב, ז
 ואילך).
 (15) וגם תשעה באב שחל בשבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת
 ומעלה על שולחנו ואפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו – שו"ע או"ח סתקנ"ב
 ס"י. ובמג"א שם סק"ג.
 (16) טאו"ח (ושו"ע אדה"ז) סרמ"ב ובני"כ השו"ע. וש"נ.
 (17) ראה אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'צו: ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו
 מדבר במקום ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן. ובכל שבת ז' שבתות** נמצא
 ו' פעמים ז' עי"ז מכוניעים המדבר מ"ב כו' (היינו: המ"ב מסעות במדבר,
 כבלקו"ת ר"פ מסעי).
 (18) ראה בהנ"ל לקו"ת [המתורגם] ח"ד ע' 72 ואילך. וש"נ.
 (19) ישע"י א, כז.
 (20) לקו"ת דברים א, ס"ב ואילך.

(1) חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(2) ראה של"ה שם ריש פרשתנו (שטו, א) "פרשיות שלשה אלה מטות
 ומסעי ודברים הם תמיד בשבתות שבין המצרים ע"כ בדיבור א' כו", וע"ש
 ע"ב ואילך. וראה לקו"ת [המתורגם] ח"ט ע' 62 הערה 3 (וראה גם הערה 4
 שם) – דהשייכות נרמזת גם בלשון הטור או"ח סתכ"ח.
 (3) גם מודגשת השייכות דפ' פינחס (שקורין בבין המצרים ברוב השנים,
 כדלקמן בפנים) ומטות שבהן מדובר שמשא מת* ויהושע מכניס את ישראל
 לא"י (פינחס כז, ז ואילך. מטות לא, ב ואילך ובפרש"י) – והרי זה ה"י סיבת
 החורבן והגלות, כי אם משה ה"י מכניס לא"י לא ה"י נחרב ביהמ"ק לעולם
 ולא ה"י עוד גלות ושעבוד מלכיות (שעה"ת (לאדהאמ"צ) ח"ב חינוך
 בתחילתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג ואילך. וש"נ).
 (4) לב, ח ואילך.
 (5) ועוד ועיקר: "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ (בסיבת
 המרגלים) כו' ויבכו העם כו' אל הקב"ה אתם בכיתם בכ"י של חנם ואני קורבן
 לכם בכ"י לדורות" וזה היתה הסיבה לזה שתשעה באב "חרב הבית בראשונה
 כו' ובשני דתניא מגלגלין כו' חובה ליום חייב" (תענית כט, א). שה"י "יום
 חייב מצד הבכ"י של המרגלים.
 (6) תנחומא מסעי ג. במדבר"ר פכ"ג, ג.
 (7) ובפרט בפנימיות הענינים – ראה בארוכה לקמן ע' 424 (ס"ה וס"ז)
 ואילך (וש"נ). וראה לקמן הערה 17.
 (8) לה, יא ואילך (וראה שם, ואו).
 (9) וכן כללות ענין החורבן והגלות הוא מפני חטאינו שענינו "שפיכת דם
 וחיות אדם וקדושה באדם דקליפה" (לקו"ת במדבר יג, ג. ובכ"מ), ולאידך
 הגלות הוא גם כפרה – דוגמת ערי מקלט (מכות ב, ב. ועוד).

(* ולהעיר ממדר"ז (ר"ה יח, ב) "שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו", קשה לפני הקב"ה יותר כו' מחורבן בית המקדש" (איכ"ר א, ט). ובנוגע לפ' מסעי – הרי שם
 (לג, לדח"ט) הוא עיקר מקום הסיפור דמיתת אהרן – ראה לקו"ת [המתורגם] ח"ח ע' 203. וראה כלי יקר שם, מט. לקמן ע' 444.
 (** ואולי צ"ל "ב שבתות" (ובבלקו"ת בהר מב, א). ועפ"ז ו' פנמיים" היינו ב' שבתות בכל הג' שבתות הוא "זא"ו", "זו" הוא ז' ימי השבוע (שבכל ימי השבוע מאיר מב' שבתות
 שבכל שבת).

ג.

כאשר שתי פרשות מחוברות הן הופכות לפרשה אחת

- כדי להבין זאת, יש להסביר תחילה, שכאשר שתי פרשות מחוברות בשבת מסויימת, אין הכוונה שנקראות בשבת אחת שתי פרשות, אלא שהתחברותן יוצרת מהן פרשה אחת²⁴. הוכחה לכך: אין קוראים כל פרשה בנפרד בזמן אחר בשבת²⁵, ועוד: כאשר קוראים אותן ביחד, נעשית חלוקת הקריאה לשבעה קרואים (וכן חלוקת הפרשות לצורך לימוד שיעורי חת"ת במשך השבוע) באופן שאין ניכר ההפסק ביניהן – ארבעה קרואים באחת מהן, ושלושה באחרת וכדומה²⁶ – אלא לומדים וקוראים כ"רביעי" את סופה של הפרשה הראשונה ביחד עם התחלת השניה²⁷, וברכות שלפני הקריאה ולאחריה נאמרות על פסוקים משתי הפרשות גם יחד²⁸.
- לכאורה, הן בעצם שתי פרשות נפרדות, כשבשבת אחת, והיה צורך לקבוע ביניהן הפסק בשעת קריאתן, גם כאשר נקראות ביחד²⁹!?
- אך זוהי ההוכחה לכך, שכאשר שתי פרשות מחוברות, הן נעשות לפרשה אחת. כלומר, למרות שלכל אחת מהן יש תוכן עצמאי²⁷, כי התורה נחלקת לגין פרשות³⁰, בכל זאת, כאשר הן נקראות ביחד, הן הופכות לפרשה אחת³¹.

ס"ל דא' יחבר הסדרות והשגת המ"א בזה הוא להנ"ס. וראה מחזיק ברכה להחיד"א א"ח שם אות ז' ואילך.

27 תשובות מהר"ם מינץ שם (חלקה הובא במג"א סק"ה סק"ד). שו"ת דבר שמואל סי' פו. מג"א א"ח סי' רפ"ב סוסקט"ז. פמ"ג (משב"ז) ר"ס רפב. שערי אפרים שם סכ"א. ערוך השולחן שם סי"ב.

28 ויתירה מזה: כולוה ז' גברי כחד חשיבי* דהא בזמן התלמוד** הראשון מברך לפני והאחרון לאחר (מג"א א"ח ר"ס רפב. וראה שו"ע אדה"ו שם ס"ג) – הרי נמצא שהי' ברכה אחת לב' הפרשיות.

29 ראה זח"ב שם (הובא במג"א שם בתחילת הסי', עיי"ש): אסיר לי למאן דקאי באורייתא למפסק פרשתא או אפי' מלה דהא אלא באתר דפסק משה פרשתא לעמא קדישא, יפסיק, ולא יפסיק מלין דפרשתא דשבתא*** דא בפרשתא דשבתא אחרא, רוא דא כו' ואמרי אנא משבת פלוני כו', עיי"ש בארוכה. וראה אוה"ח שם ד"ה ישי כו'.

30 זהו בכ"מ (מהנ"ע בוח"א קד, ב. ח"ב שם. תקו"ז תי"ג (כט, ריש ע"ב)). סידור הרס"ג – קריאת התורה. ספר האורה לרש"י הל' ספר תורה סי' עג.

31 ובפרט בעניינו – פ' מטו"מ – שברוב השנים הן מחוברות, ורק בב' קביעות בלבד (ודמנעו ברות) הוי נפרדות – ראה הלוחות**** שכטור או"ח לאחרי הל' ר"ח.

- 1 הנקראות ונלמדות בזמן זה הן בכחינת "מקדים)
2 רפואה"²¹ ל"מכת" הגלות, כלומר, הוראה וחיזוק לעבודה
3 בימי בין המצרים המביאה ל"יהיו... לששון ולשמחה
4 ולמועדים טובים"²².

ב.

בשנה שמטות ומסעי מחוברות - נתינת הכח עצומה יותר

- כל עניני התורה הם מדוייקים ביותר (ובודאי יותר מעניני העולם שיש עליהם השגחה פרטית), לפיכך מובן, שכאשר פ' מטות ומסעי הן מחוברות, יש בכך הוראה ונתינת כח מיוחדת לעבודה של בין המצרים.
- הענין כפשוטו הוא: בשנים שבהן מטות ומסעי נפרדות, נקראות ונלמדות בבין המצרים שלוש פרשות בלבד: מטות, מסעי ודברים, ואילו כאשר מטות ומסעי מחוברות, נוספת לימי בין המצרים פרשה בתורה – פ' פינחס, ובמקרים מסויימים גם פ' בלק, הנקראת ביום י"ז בתמוז, הראשון בימי בין המצרים.
- וכיוון שבזמן זה יש תוספת לתורה, מובן, שניתן באמצעות זאת כח חזק ורב יותר ל"רפיו" עניני בין המצרים.
- עם זאת מובן, שנתינת הכח איננה קשורה רק להוספה בתורה, אלא לצירוף ההוראות של הפרשות מטות ומסעי²³ ביחד.

21 ראה אי"ר א, כג: הקד"ס ישעי' ורפאן.

22 זכר"י ה, יט.

23 וכן בנוגע לפ' פינחס ובלק – ראה לקמן בפנים ס"ח.ט. סי"א.ב.

24 ראה תשובות מהר"ם מינץ סי' פה בפ' מחוברות: הוי כמו חד סידרא לאותו שבת. וראה הל' הן שם. ולהעיר ממהנהג ישראל (שתורה הוא) דקורין לב' סדרות מחוברות "פרשת...". (ולא "פרשיות...").

25 להעיר מדגול מרבבה לאוי"ח סי' קלה סי"ב "כי כל יום השבת הוא זמן קריאה". והחיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ט"ז פליג. וראה שערי אפרים שער ז' בסופו ובפתי"ש שם סקל"א בסופו, חילוק בין לפני מנחה ולאחר מנחה. ובאוה"ח לזח"ב (רו, ב) ד"ה והרח"ו בסופו. ולהעיר מס' ברכת הבית שער מד, סי"ב, דאם היו ב' סדרות מחוברין ולא קראו רק אחד מהם אם נזכרו קודם שייצאו מביהכ"ס אף לאחר שהתפללו מוסף חזרו וקראו כל הסדרה בכרכה לפני ולאחרי כו'.

26 כן הוא מנהג תימן (נעתק בכתר תורה תאג'. ירושלים תשכ"ד). אבל המנהג בב"מ (ראה הערה הבאה) שרביעי מחובר שתי הפרשיות.

27 [נעפמ"ש במג"א א"ח סי' רפב סקט"ז בסופו (ובלבושי שרד שם) ס"ל להלבוש שם ס"ד שאין א' צריך לחבר שתי הסדרות. וראה גם מנחת אלעזר קונטרס שירי מנחה לסי' סו. אבל באלי' רבה או"ח שם סק"ט כתב דגם הלבוש

* וראה אוה"ח לוהר (שמפרש המג"א) שם ד"ה ורזא.

** כ"ה במג"א. ולהלן במג"א שם סק"א "גם בזמן התלמוד ה' כ"א מברך". אבל בשו"ע אדה"ו שם "בזמן חכמי המשנה שלא היו כל העולים כו' מברכים אלא ראשון כו'". ובהמשך הסעיף "בזמן חכמי הגמרא היו נוהגים כבר לברך כאו"א כו'". וכן משמע במקור הדברים – תשב"ץ ח"ב סו"ע (ובמג"א לא נחית לבאר החיזוק). וראה שו"ת הצ"צ או"ח סי' לה. ועוד. ואכ"מ.

*** וראה תחומא תשא ג. וכן משה למד תורה לישראל כו' נתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת. ולהעיר מאו"ו הל' שבת סי' מה.
**** ראה ע"ד לוחות אלה – פר"ח לא"ח הל' ר"ח. שו"ת אבני נור חז"ח סט"ו. חת"ס ח"ו סי' לה. קורות חשבון העבור ע"י קטג ואילך (דשם ע"י קטג). שבכת"י של הסודים באוקספורד 702 ובפריז 422 נמצאו באמת לוחות הקביעות בכ"ב שורות וכו'. והלואי שברוצאות הסוד הבאות יתוקנו הסי'.
לאחר זמן הראי אכנס א' הספר שארית יוסף (שאלוניקי. שכ"ח) שער ז', וז"ל שם (בתחילתו): וגם לז... כפי סדר... בעל הסודים ז"ל. לולי שנפלו בו טעות הסופרים והמדפיסים. (מביא כמה דוגמאות ומסיים) והשמר לך ושמור נפשך מאד אל תסמור ואל תשנע על סימני ה"ג מחזורי" שנדפסו עד הנה כו'.

26 העובדה שמקורם של נשמות ישראל הוא בשורש ואילן
27 של אלקות, של "אילנא דלעילא"³⁸. ברמז התואר
28 "שבטים" מורה על הנשמה כאשר היא מחוברת לאלקות
29 בגלוי, כאשר היא דבקה ל"אילנא דלעילא", ובאופן כללי
30 מורה התואר על הנשמה כאשר היא נמצאת למעלה,
31 כביטול ודבקות מתמדת לאלקות.

32 ואילו "מטות" מתאר את בני ישראל כאשר אינם
33 קשורים בגלוי אל המקור, דבקותם באלקות איננה גלויה.
34 ובאופן כללי מורה התואר על הנשמה כאשר היא יורדת
35 למטה, לגוף ונפש בהמית, ונעשית מנותקת, כביכול,
36 מ"אילנא דלעילא".

37 כך רומז גם שם הפרשה "מטות" לירידת נשמות³⁹
38 ישראל והפיכתן לדבר מגושם ומנותק מן המקור.

39 לעומת זאת משמעות השם "מסעי" היא – התרחקות
40 מוחלטת מן המקום הקודם והתקרבות לארץ הקודש,
41 למקום נעלה יותר. בעבודת ה' הכוונה היא לנסיעה
42 וה"הליכה" שאליה מגיעה הנשמה באמצעות ירידתה
43 למטה באופן של "מטות". כלומר, דוקא באמצעות הירידה
44 מגיעה הנשמה לדרגה גבוהה יותר מאשר לפני ירידתה⁴⁰:

45 לפני ירידתה נקראת הנשמה "עומד", כמלאכים, כי
46 עבודתה באהבת ה' ויראתו היא מוגבלת, וגם כאשר היא
47 עולה לדרגה גבוהה יותר, היא עדיין לא התרחקה לחלוטין
48 ממעמדה הקודם, ולכן נקראת זאת "עמידה".

49 אבל באמצעות ירידתה למטה, בגוף ובנפש הבהמית,
50 בבחינת "מטות", וכאשר באמצעותם היא מקיימת תורה
51 ומצוות – חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא – היא
52 מגיעה ל"מסעי", נעשית ל"מהלך", נעלית שלא בערך על
53 דרגתה לפני-כן, בהיותה למעלה.

1 ויש להבין בענינו: לכאורה אין שום קשר בין פ'
2 מטות למסעי³², שלא כמספר פרשות אחרות שאחת מהן
3 באה כהמשך – בזמן או בתוכן – לקודמת³³: פ' מטות
4 מספרת על הציוויים שצוו והמאורעות שארעו בסוף שנת
5 הארבעים לשהות בני ישראל במדבר, ואילו פ' מסעי
6 פותחת ב"מסעי בני ישראל", והיא מעין "סיכום" של
7 המסעות ומאורעות מסויימים שבהם, מתוך הספרים שמות
8 ויקרא במדבר המקיפים את כל ארבעים השנים במדבר.

ד.

משמעות שם הפרשה "מטות", לפי המשל, בשונה
מ"שבטים"

9 כבר דובר פעמים רבות על יסוד תורת הבעש"ט³⁴,
10 ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" הוא חיותו (של
11 נושא השם), ורומז לתוכנו, וכך הוא גם בשמות הפרשות:
12 תוכנה הפנימי של הפרשה כולה רמזו בשמה³⁵. בענינו:
13 תוכנה של פ' מטות רמזו בשמה לפי מנהג ישראל:
14 "מטות", וכך גם לגבי פ' מסעי³⁶.

15 ההסבר לכך הוא: קיימים שני תארים לבני ישראל
16 כשבטים: "שבטים" ו"מטות"³⁷. ההבדל ביניהם מובן
17 מתוך משמעותם במשל: "שבט" הוא ענף שעדיין רך,
18 ואילו "מטה" הוא מקל קשה וחזק. הסיבה להבדל זה היא:
19 "שבט" הוא ענף היונק עדיין מן האילן, ולפעמים עדיין
20 מחובר אליו, ולכן הוא רענן ורך, ואילו ה"מטה" נוצר
21 דוקא כאשר הענף נכרת ואינו יונק מן האילן, ולכן הוא
22 קשה.

23 דומה לכך הוא ההבדל בין שני התארים הנ"ל לעם
24 ישראל:

25 הן המושג "שבטים" והן המושג "מטות" מביעים את

האורה שם (ובפרשי עה"ת חקת כ, א "אלה מסעי"). וכן בטור או"ח סתכ"ח
"ראשי המטות"*. אבל מנהג ישראל (בדורות האחרונים) דהשם – "מטות",
"מסעי", כבפנים. וראה לקמן הערה 48.

37 בהבא לקמן – ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' רלו ואילך (וראה גם
ע' רמג). הגהות להמאמר באוה"ת מטות ע' ארצו ואילך. וראה אוה"ת בשלח
ס"ע תנו. המשך תער"ב ח"א ס"ע שכב ואילך.

38 תקס"ב שם (ע' רלח).

39 להעיר משל"ה (שבעה"ע 12) דרך כלל יש רמז בפרשיות הללו מטות
ומסעי על ענין הנשמה, ע"ש.

40 ראה לקו"ת שלח ד"ה ועתה יגדל (לח, ד), בלק ד"ה מי מנה (סז,
ד)**. וראה גם תו"א, ל, סע"א ואילך. לקו"ת מסעי צא, ג"ד. סה"מ תקס"ב
ע' קיו ואילך.

32 ולהעיר ממרו"ל (ב"ר פ"ב, ג. שמו"ר פ"ל, ג. וש"נ. הובא בפרשי
ר"פ משפטים) "כל מקום שנאמר אלה (כבפרשת מסעי) פסל את הראשונים
ואלה מוסיף כו".

ולהעיר, שבהתירוצים ההתאים מספר ג'ן סדרים לזה שבפועל הם נ"ד –
לא מצינו שימנו מטו"מ לפרשה אחת – ראה אוה"ח לזהר שם ד"ה והרח"ו.
ניצוצי אורות לוח"ב שם. דבש לפי מערכת פ' אות ג'. וראה סידור הרס"ג
שם. ספר האורה שם. בהנסמן בניצוצי זהר.

33 לדוגמא: ויק"פ, תו"מ, חו"ב, נצו"י. וגם בפ' אחו"ק הרי בשתייהם
נאמרה פ' עריות. ועד"ז מצינו בהשאר. ואכ"מ.

34 ראה שער היחוד והאמונה פ"א. או"ת להה"מ בראשית ד, סע"ב
ואילך. לקו"א סרמ"ד.

35 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 58 ואילך.

36 ב"סדר תפלות" להרמב"ם "ראשי המטות" אלה מסעי". ועד"ז בספר

(* בתוד"ה קללות מגילה לא. טע"ב (שאלו בביהמ"ש של רבינו ניסים). מטות מסעי" וכ"ה במדרכי שם "פרשת מטות ומסעי" אבל ברא"ש שם פ"ד סוס"י (שאלו לר"נ גאון).
ראשי המטות ומסעי".

(** באוה"ת שם (ע' ארצו. וראה תקס"ב שם) ירידה זו (דמטות) צורך עלי' והיינו שני"ז תהי' בבחי' בע"ת כו'. וממשיך שם "ונעמ"ש בד"ה ועתה יגדל נא שבועדס למעלה היו
בבחי' עומדים כו' וע"י ירידתן בגוף נעשו בחי' מהלכים כו' בבחי' בכל מאדך כו' וכמ"ש בד"ה מי מנה". והיינו המאמרים בלקו"ת הנ"ל.

28 בזמן הבית⁴⁵, כאשר עשרה⁴⁶ ניסים נעשו לאבותינו
 29 בבית המקדש, כשראו ישראל ושמעו אלקות בגלוי, ולכן
 30 היו תמיד בביטול ודבקות לאלקות (כדרך שבא לראות כך
 31 בא ליראות⁴⁷), ועבודתם היתה באהבה ויראה לאלקות –
 32 הרי על כך אי-אפשר לומר שהיו כ"מטות", מנותקים מן
 33 האילן, אלא כ"שבט", קשורים לשורש וגוף האילן, ולכן
 34 לא היו זקוקים לתוקף מיוחד כדי לקיים את עבודת התורה
 35 והמצוות, ומוכן מכך שגם לא נתגלה ה"איתן שבנשמה".
 36 אבל בזמן הגלות, כאשר האלקות איננה נראית
 37 ונשמעת כבזמן הבית, קיימים העלמות והסתרים רבים
 38 כל-כך על אלקות, ואז ישראל הם כ"מטות" – דבקותם
 39 לאלקות אינה גלויה – אז צריכים הם לגלות בעצמם
 40 עוצמה רבה יותר כדי להתגבר על ההפרעות בעבודת
 41 התורה והמצוות, ובמיוחד כדי להפוך את חושך הגלות
 42 לאור –
 43 לפיכך גם שכרם אז הוא באופן של "מטות", תוקף
 44 עצם הנשמה מתגלה יותר מאשר בזמן הבית, ויותר מאשר
 45 בהיות הנשמה למעלה, וכל זאת כ"מסעי" – הליכה⁴⁸.
 46 וכך גם לגבי שאר הענינים ב"מסעי".

ז.

כאשר מטות ומסעי מחוברות יש לדברים הנ"ל תוקף מיוחד

47 כל האמור לעיל קיים בפ' מטות ומסעי גם בפני עצמן,
 48 כשאינן מחוברות. אבל ברוב השנים, כאשר מטות ומסעי
 49 מחוברות, יש תוספת בהוראה ובנתינת הכח, שכל אחת
 50 מהן משפיעה על האחרת⁴⁹. כלומר, אז ניתן כח מיוחד,
 51 שהעבודה תהיה נעלה יותר, אך מצד שני, ויחד עם זאת
 52 תתבצע ביתר קלות:
 53 ב"מטות", בירידה בזמן הגלות, מודגש שזהו "מסעי",
 54 שהקב"ה סידר זאת כך – כמסעות במדבר כפשוטם, שהיו
 55 "על פי ה' יסעו"⁵⁰ – וזה מוסיף עוז לעבודה בגלות,
 56 כך גם העבודה של "מטות", כאשר היא ביחד עם

ה.

באופן פרטי קיימים שני הענינים גם ב"מטות" וגם ב"מסעי"

1 כך הוא הענין באופן כללי, שירידת הנשמה רמוזה בפ'
 2 מטות, והשכר עליה – בפ' מסעי. אך בפרטיות יותר
 3 רמוזות גם ירידת הנשמה וגם עבודתה, השכר והעליה –
 4 הן בפ' מטות והן בפ' מסעי, כדלהלן:
 5 הקושי והחוזק של "מטות" אינו מורה רק על ניתוק
 6 הנשמה מאלקות, אלא גם על תוקפה⁴¹ של העבודה
 7 שצריכה להתבצע על-ידי עם ישראל למטה. כדי להתגבר
 8 על עוצמת הנפש הבהמית והגוף, ושל העולם ככלל, יש
 9 לעמוד בתוקף של "מטה" – מקל חזק, אין להתרגש, אלא
 10 להתגבר על כל ההעלמות וההסתרים.
 11 וכאשר יהודי מקיים את עבודתו בתורה ובמצוות
 12 למטה בעוז, ואינו נבהל מכל ההסתרים, הרי גם שכרו הוא
 13 בבחינת "מטה" – ונתוסף לנשמה כח משורשה, מאיתן⁴¹
 14 שבנשמה⁴², יותר ממה שהיה לנשמה כאשר היתה למעלה
 15 בבחינת "שבט".

16 בדומה לכך רמוז הכל ב"מסעי"⁴³: "מסעי" (לשון
 17 רבים) רומז גם למסע הנשמה ממעלה למטה, לעולם הזה;
 18 גם לכך שצריכה להתבצע על-ידי ישראל למטה עבודה
 19 בדרך של מסע ועליה מדרגה לדרגה, וגם השכר שהנשמה
 20 מקבלת על כך הוא "מסעי" – התעלותה היא באופן של
 21 הליכה.

ו.

"מטות" ו"מסעי" - דוקא בזמן הגלות, בין המצרים

22 לפי האמור לעיל מובן הקשר בין פ' מטות ומסעי לבין
 23 המצרים:
 24 קיומם של הענינים הללו של מטות ומסעי – ירידת
 25 הנשמה למטה, ותפקידה לבצע את עבודתה בתוקף וכו',
 26 וכן השכר – הוא בעיקר בזמן הגלות⁴⁴, ב"בין המצרים",
 27 ולא כליכך בעצם ירידתה למטה:

הערה 36 – כי בדורות האחרונים דוקא, כאשר חושך והעלם הגלות נתגבר
 ביותר, הרי ע"פ תורה נתגלה ונפעל אז אצל כא"א מישראל בחי "מטות"
 ככל ג' הענינים שבפנים: הנשמה (לפי ראות עיני בשר) נפרדת מדביקותה,
 ההכרח לתוקף העבודה, השכר (גילוי בחי "המטות", תוקף שבנשמה) – ולא
 רק אצל "ראשי המטות". ולהעיר מלקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 109 ואילך לענין
 החילוק דשם פ' מצורע בדורות הראשונים ודורות האחרונים.
 (49) אבל ההוראה דקביעות שנה זו היא גם לכל השנים, גם כשהן נפרדות
 (וכפרט דברוב השנים הן מחוברות כנ"ל), וע"ד ההוראות דח"פ שהן לכל
 ימות השנה, וכיו"ב. וכמדובר כמ"פ.
 (50) בהעלותך ט, יח. כ, כג.

(41) ראה אוה"ת בשלח ע' תיז. אוה"ת מטות ע' א"ש.
 (42) ראה לקו"ת ר"פ ראה. קונטרס לימוד החסידות פ"ג. וש"נ.
 (43) ראה לקו"ת דרושי מסעי.
 (44) ראה אוה"ת תצא ע' תתק וע' תתקי. וראה ד"ה כי עמך ה'ש"ת
 בתחלתו. ובכ"מ.
 (45) בהבא לקמן – ראה לקו"ת ברכה צח, ב. אוה"ת מסעי ע' א'שנח.
 א'שסה. ד"ה קול דודי תש"ט פ"ב ואילך. פ"א ואילך. ועוד.
 (46) אבות פ"ה מ"ה.
 (47) חגיגה בתחלתה, וש"נ. וראה אוה"ת וירא קג, ב ואילך.
 (48) עפ"י הנ"ל אולי י"ל שלכן דוקא בדורות האחרונים נקבע השם
 (במנהג ישראל) "מטות", ולא "ראשי המטות" (כברמב"ם וטור) – כדלעיל

29 כמו "רתמה" – "על שם לשון הרע של מרגלים"⁵⁶, או
 30 ב"אבל השטים"⁵⁷ הקשור לחטא פעור⁵⁸?
 31 על כך התשובה היא – פ' פינחס: כאשר העז בעבודה
 32 נובע ממציאותו שלו, אז אין הוא יכול להיות בכל
 33 המסעות, מפני היות האדם מוגבל; אבל כשהתוקף הוא
 34 כאצל פינחס – "בקנאו את קנאתי"⁵⁹: הוא התייצב
 35 במסירות נפש נגד כל ישראל⁶⁰ – כאשר קיימת אצל
 36 היהודי מסירות נפש, יציאה ממציאותו שלו, הרי אז אין
 37 שוני בין מסע למסע, ותמיד קיום ציווי ה' הוא באותו
 38 תוקף.
 39 בכך מובן, ששלמות צירופן של "מטות" ו"מסעי"
 40 קיימת רק כשקוראים גם פ' פינחס בתקופה זו של בין
 41 המצרים (ובמיוחד כשקוראים גם את פ' בלק, שבסופה
 42 מסופר אודות מעשה מסירות הנפש שלו)⁶¹, שדרכו של
 43 פינחס נותנת כח לצירוף מטות ומסעי באופן מושלם⁶².

ט.

גם צירוף "מטות" ו"מסעי" בענין השכר מתאפשר
 על-ידי מסירות נפש

44 בדומה לכך קיימת שאלה על חיבורן של מטות ומסעי
 45 בענין השכר: כיצד יכולה הנשמה, במיוחד ברדתה למטה
 46 בבין המצרים של הגלות, להגיע ל"מסעי" – לעוצמה
 47 גדולה כל-כך, אף יותר ממעמדה בשורש הנשמה למעלה?
 48 ויתר-על-כן: שזה יאיר אצל הנשמה איך שהיא בדרגת
 49 "מטות", למטה בזמן הגלות?
 50 ולכאורה נאמר על עבודת "בכל מאודך", שאליה
 51 מגיעה הנשמה ברדתה למטה, ובמיוחד בזמן הגלות –
 52 ש"במותן רואים", לאחר זיכרון הגוף והנפש הבהמית
 53 בעבודת אתכפיא ואתהפכא, אך לא בחייהם⁶³?
 54 גם על כך, פ' פינחס הנקראת לפני זה בבין המצרים,
 55 היא תשובה: כל הנ"ל הוא כשהאדם עובד את ה' בהיותו
 56 במציאותו, כך שגם בדרגתו הגבוהה ביותר עדיין הוא
 57 מוגבל כנבוא, אבל כשעבודתו היא מתוך מסירות נפש,

1 "מסעי", נותנת התורה כח מיוחד לכך שכל פעולות⁵¹
 2 היהודי בזמן הגלות תהיינה בעוצמה של "מטות", ובאופן
 3 של "מסעי" – התעלות אחר התעלות בתוקף של
 4 "מטות"⁵².
 5 וכך גם בענין השלישי של "מטות": תוקפו של שורש
 6 הנשמה המתגלה בעבודה של "מטות" הוא באופן של
 7 "מסעי" – כשורש נעלה ביותר, עד שלבסוף זוהי עליה
 8 המגיעה לעוצמה רבה יותר מתוקף שורש הנשמה,
 9 שהרי בזמן הגלות, מתעלה הנשמה ליותר מכך –
 10 לאלקות שהיא בלי גבול – עד ל"אשתאבא בגופא
 11 דמלכא"⁵³ – שהיא מתאחדת, כביכול, עם עצמותו של
 12 הקב"ה⁵⁴.
 13 ומאידך, ה"מסעי", השכר וההליכה שבנשמה, אינם
 14 בזמן נפרד, כי אם באים יחד עם ה"מטות". כלומר, גם
 15 כאשר היהודי נמצא כאן למטה, מתקיימת בו הליכה
 16 ועליה.

ח.

עוז זה מתאפשר תמיד על-ידי מסירות נפש כשל
 פינחס

17 לפי זה יובן הקשר שבין צירוף מטות ומסעי, לבין
 18 קריאת פ' פינחס ב"בין המצרים", ולפעמים גם פ' בלק
 19 (כקביעות שנה זו):
 20 שהרי, לכאורה, מתעוררת השאלה: כיצד ניתן לדרוש
 21 מיהודי שבכל מסע יעמוד בעוז של "מטות" – הרי יש
 22 שוני בין מסעותיו של יהודי בימי חייו⁵¹, יש עליות
 23 וירידות, והם יכולים להשתנות מן הקצה אל הקצה,
 24 אמנם כאשר נמצאים ב"ויסעו מרעמסס", היציאה
 25 ממצרים, שהיתה "ביד רמה לעיני כל מצרים"⁵⁵, או במסע
 26 שהוביל למדבר סיני, ניתן להבין, שאז אפשר לדרוש תוקף
 27 הנצרך להתעלות בעבודה,
 28 אך כיצד ניתן לדרוש מיהודי תוקף כזה כשהוא במסע

(51) ראה דגל מחנה אפרים פ' מסעי בשם הבעש"ט (הובא בלק"ש [המתורגם] ח"ד ע' 64) דיש מ"ב מסעות במשך שני חייו דכל אחד ואחד.
 (52) להעיר מאוה"ת מטות ע' אישב "יש ב' בחי' מטות מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט, ע"ש. וברושים דמסעי בלקו"ת (צא, ד ואילך) ואוה"ת (ע' אישנה. אישסה) ב' בחי' במסעי, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.
 (53) ראה תו"א (ט, א) – העלי' דבכל מאדך הנעשה ע"י הירידה למטה וע"י טרדות הפרנסה.
 (54) ראה דרך חיים לח, סע"ג ואילך. ולהעיר ע"ד כהנ"ל מספר הערכים-חב"ד ח"א ס"ע תלג ואילך. ערך אהבת ה' – ההוספה שבה ע"י נה"ב, וש"נ.
 (55) מסעי לג, ג.

(56) שם, יח ובפרש"י.
 (57) שם, מט.
 (58) בלק כה, א ואילך.
 (59) פינחס כה, יא.
 (60) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 53 ואילך. לעיל ע' 324. 347 ואילך. ועוד.
 (61) ובעקבתא דמשיחא נתגלה גם חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר ב"ב-י"ג תמוז (שהנהגתו היתה באופן של מסירת נפש בפועל על כל צעד ושעל) כהכנה לבין המצרים – ראה לעיל ע' 336 ואילך.
 (62) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 55.
 (63) לקו"ת בחוקותי מז, ג-ד.

1 להיפך מטבעו, אז הוא משתחרר ממגבלותו כנבוא, ואף
2 את מגבלות הנשמה בשורש-שורשה, שהיא בכל זאת
3 לעצמה, וכך הוא מתאחד עם עצמותו של ה' "והרוח
4 תשוב אל האלקים אשר נתנה"⁶⁴.
5 על-ידי עבודה זו של מסירות נפש ממשית, נעשה
6 זינוך⁶⁵ הגוף והנפש הבהמית, ולפיכך יכולה להתקיים אצל
7 הנשמה, גם בהיותה למטה בגוף ובגלות, עליה בלתי-
8 מוגבלת (מסעי), שאליהן מגיעה הנשמה ע"י עבודתה⁶⁶.

י.

שלימות עליית הנשמה נגרמת ע"י הפיכת הנפש הבהמית והגלות לטוב

9 כמוזכר לעיל, יש ענין מיוחד נוסף, שכאשר מטות
10 ומסעי מחוברות, חל לעתים (כבשנה זו) יום הראשון בימי
11 בין המצרים, י"ז בתמוז (וכן יום האחרון – תשעה באב)
12 בשבת (פ' בלק).
13 ההסבר לכך והקשר להסבר הקודם על צירוף מטות
14 ומסעי הוא:
15 הכוונה העיקרית בירידת הנשמה למטה, במיוחד
16 בגלות, בבחינת "מטות", היא, כדברי אדמו"ר הזקן
17 בתניא⁶⁷ ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל..." אלא
18 ירדה כדי לתקן את הגוף והנפש הבהמית ואת "חלקה
19 השייך לה מכללות עולם הזה". מכך מובן שגם עיקר
20 העבודה בעזו של "מטות", וכן השכר האמיתי – צירוף
21 "מטות" ו"מסעי" בעבודה למטה, אינה רק התגברות
22 הנשמה על ההסתרים של הגוף והנפש הבהמית ועל חושך
23 הגלות, אלא בעיקר עבודת אתכפיא ואתהפכא⁶⁸ של הנפש
24 הבהמית ושל חושך הגלות שמחוצה לה.

64 לקו"ת ר"פ האיזו נהרי זהו העילוי הנעשה ע"י הירידה למטה בבחי
"מטות" (ובפרט בזמן הגלות) שנעשה בבחי' בע"ת כבס' מאמרי תקס"ב
ואוה"ת שבערה [37], וראה גם לקו"ת בלק עג, סע"א. ובכ"מ.

ואף שגם לפני ירידתם מושרשים בעצמות כמדו"ל (ראה רות רבה פ"ב,
ג) במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים, הרי זהו מצד בחי' הרצון שבו שייך ענין
ההמלכה, משא"כ מצד עצמותו ית' בעל הרצון, עיקר הכוונה הוא בתשובה
דוקא. וראה ד"ה מים רבים תשל"ח ס"ה (לקו"ש ח"כ ע' 279. סה"מ מלוקט
– ח"א ע' רעו) והערה 47. ד"ה ושבתי בשלום תשל"ח (סה"מ מלוקט – ח"ב
ע' קסח ואילך).

65 להעיר מהמשך תערוב"ח ג ע' ארפא ואילך.
66 ובלקו"ת בחוקותי שם "הארה מזה יוכל להיות בכל יום ובמיתתן אחר
שנבר הכל רואין כו".

67 פל"ז (מח, ב).
68 ראה תו"א ט, א, ל ב ואילך. וראה אוה"ת מטות שם (ע' א"ש. אישב).
וי"ל שגם האתהפכא נרמות ב"מטות" שהוא "לשון השתררות וממשלה"
(אוה"ת שם ע' א"ש).

69 ראה ד"ה לריח שמיני תש"ו פ"ו. ועוד. וראה לקו"ת מסעי צא, ג.
ספר הערכים-חב"ד שם ע' תצח ואילך. ע' תקד. וש"נ.

25 שהרי העוז⁶⁹ בנשמה ברדתה למטה, והעוז המתהווה
26 בה באמצעות ההסתרים של הנפש הבהמית והעולם, אינם
27 חידוש, כי הנשמה היא אלקות, ולפיכך אין נגרמת
28 באמצעותו עליה ("מסעי") מושלמת,
29 אך כשמשמשים ב"מטות", בתוקף, כדי להכניע
30 ולהפוך את הנפש הבהמית לטוב, להיפך מטבעה, שעל-
31 ידי כך "נפסד כל צורתו", ובמיוחד באמצעות אתהפכא של
32 חושך הגלות – אז נגרמת עליה בלתי מוגבלת, מושלמת,
33 גם בנפש האלקית, באופן של בכל מאודך, יותר מן
34 ה"מאוד" של הנפש האלקית, כי כך מתאחד היהודי עם
35 עצמותו ית', כביכול⁷⁰.

יא.

תכלית ימי בין המצרים - הפיכתם לשון

לפי זה מובנת משמעות חלותו של י"ז תמוז, היום
36 הראשון של בין המצרים⁷¹, בשבת פ' בלק:
37
38 תכלית ימי בין המצרים היא: "והפכתי אבלם לשון"
39 – ימי התענית עצמם ייפכו לשון ולשמחה⁷².
40 יש לומר שדבר זה רמוז בכך שהקדוש-ברוך-הוא
41 הראה לנביא ירמיהו "מקל שקד" כי "שוקד אני על דברי
42 לעשותו"⁷³, שזהו, כדברי חז"ל, רמוז לכ"א ימי בין
43 המצרים, בדיוק כפרי השקד ש"משעת חניטתו עד גמר
44 בישולו עשרים ואחד יום"⁷⁴,
45 ובכך רומז הקדוש-ברוך-הוא לא רק להיפך הטוב,
46 אלא בעיקר לכוונת הענין, שיהא "מקל שקד" מצד מעלתו,
47 כהסבר אדמו"ר הזקן⁷⁵ לענין "פרח מטה אהרן.. ויגמול
48 שקדים", שהסיבה לכך היא, שזה מצביע על מהירות
49 ועוצמת ההשפעה למטה.

70 נוסף לזה: מכיון שבאתהפכא דוקא נשלמת הכוונה שנתאוה הקב"ה
להיות לו דירה בתחתונים [תניא רפ"ו]. וראה שם בהמשך לזה "שכך עלה
ברצונו ית' להיות נח"ר לפניו ית' כד אתכפיא סט"א ואתהפכא חשוכא
לנהורא" – שתענוג זה הוא בעצמותו – הרי ע"ז מתיחד, כביכול, עם
עצמותו.

משא"כ התשובה והאהבה בנפח"א שגם בירידתה למטה היא דבוקה
באלקות – הוא דוגמת ענין לגלות שלימות כוחותיו ית' שהוא רק בבחי'
הגילויים (ראה לקו"ש ח"כ ע' 284 הערה 30. וראה שם בפנים ע' 283-4).
וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 265.

71 להעיר מהדיעות אם מברכין שהחיינו כשחל י"ז תמוז בשבת – מג"א
או"ח ס' תקנא סקמ"ב. ברכ"ש שם אות יא. שד"ח אסיפת דינים מערכת בין
המצרים בתחלתה. ובפאת השדה שם אות ב'.

72 ירמ' לא, יב. טור או"ח סוף ה' תענית (סו"ס תקפ).

73 ירמ' א, יא-יב.

74 רש"י שם, קה"ר עה"פ (יב, ז) וישב העפר. זו"ח שה"ש (סא, ג) איכה
(צג, א).

75 לקו"ת ס"פ קרה.

יב.

פ' בלק: אתהפכא

21 כך גם מצד הפרשה בתורה, פ' בלק, שתוכנה הוא
 22 ברכות בלעם, שהיו באופן של "ולא אבה ה' אלקיך
 23 לשמוע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה
 24 לברכה"⁸⁵.
 25 ולא רק עצם הענין של "ויהפך ה' אלקיך לך את
 26 הקללה לברכה", אלא שהיה זה דוקא באמצעות בלעם,
 27 הניגודיות של משה, שיא ההיפך מן הקדושה.⁸⁶
 28 ועוד: סיום נבואתו היה על "אחרית הימים", אודות
 29 הגאולה על-ידי משיח צדקנו, כהסבר הרמב"ם⁸⁷, שיוציא
 30 את ישראל מן הגלות ומבין המצרים לחלוטין.
 31 כאשר כל הענינים הללו מצטרפים ביחד: מטות ומסעי
 32 מחוברות, ולפיכך נקראת פ' פינחס בבין המצרים, ובמיוחד
 33 כשתחילת ימי בין המצרים היא בשבת פ' בלק – הרי
 34 מוחש יותר הענין של "יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה",
 35 ממקל השקד תצמח השקידה לטובה, שקידת הגאולה –
 36 "שקדתי להכניס בני לארץ ישראל מיד"⁸⁸.
 37 בשעתא חדא וברגעא חדא תהיה הגאולה על-ידי
 38 משיח צדקנו למטה מעשה טפחים.

(משיחת שבת פ' מטו"מ
 תשכ"ט תשל"ג תשל"ה
 ש"פ פינחס תשל"ז)

1 כשי"ז בתמוז, ותשעה באב, חלים בשבת, הרי דוחה
 2 השבת את התענית⁷⁶, ובנוסף לכך היא הופכת את היום
 3 של בין המצרים⁷¹ ליום ש"מצוה לשמחון⁷⁷ ולענגו", בדומה
 4 לענין והפכתי אבלם לששון⁷⁸.
 5 במיוחד כאשר זהו תוכן יום השבת בכלל, כנאמר
 6 בתורת כהנים⁷⁹ על מזמור שיר ליום השבת⁸⁰ – "למשבת
 7 מזיקים מן העולם", וה"צמח-צדק"⁸¹ מסביר זאת,
 8 ששלמות השבת היא הפיכת המזיקים לטוב;
 9 כך היה גם בשבת בתחילת הבריאה, ואף בגשמיות
 10 ממש, כדברי חז"ל⁸² "ל"ו שעות שמשו אותה האורה",
 11 כלומר שלמות השבת הוא ענין האתהפכא של בין
 12 המצרים בגלוי, כפי שענינה⁸³ בתחילת הבריאה היה
 13 הפיכת חושך הלילה לאור "ולילה כיום יאיר", להיפך מן
 14 הגלות ובין המצרים ההופכים יום ללילה⁸⁴,
 15 כך יוצא, שכאשר י"ז בתמוז, ראשית בין המצרים, חל
 16 בשבת, מתרחשת הקדמת רפואה למכה של בין המצרים –
 17 הימים נהפכים מיד בתחילתם.
 18 זה מיקל את עבודת האדם בבין המצרים, עבודה של
 19 "מטות" ו"מסעי", וצירופם ביחד, כמוסבר לעיל, בהפיכת
 20 הנפש הבהמית והגלות.

(81) אזה"ת (יהל אור) לתהלים ע' שכח ואילך. ס"ע תרל ואילך.
 (82) ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו.
 (83) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 64 ואילך, וש"נ.
 (84) ראה שהש"ר (פ"ג, א). זח"ג (סז, ריש ע"ב), דהגלות נמשל ללילה.
 (85) תצא כג, ו.
 (86) ראה בארוכה של"ה פ' בלק (שסב, א ואילך).
 (87) הל' מלכים פי"א ה"א. נת' לעיל ע' 294 ואילך.
 (88) פתיחתא דאיכ"ר כ.

(76) ולהעיר דתענית שנדחה (גם דתשעה באב) אינו חמור כולי האי –
 ראה שו"ע או"ח סי' תקנט ס"ט ובנו"כ שם.
 (77) ספרי בהעלותך י, יוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 72 הערה 31.
 (78) בסליחות ל"ז תמוז "הפך לנו לשמחה ולששון". ובסה"ש הי"ש"ת ס"ע
 157 (בהמשך להקביעות [דתר"מ] כבשנה זו [תשל"ח] שחל בשבת): זאל
 נדחה ווערן באמת ויהפך לששון ולשמחה.
 (79) בחוקתי כו, ו. ובי"ש שם רמז תערב.
 (80) תהלים צב, א.

ליקוטים מתורת לוי יצחק

מאמרי חז"ל מסכת ראש השנה

יש אוכלים דגים, לפרות ולרבות כדגים.¹

דג טהור שייך לראש השנה, כי סדר תשליך הוא בנהר שיש בו דגים.²

ורז"ל למדו³ את היבבא דתרועה דשופר מן ותיבב אם סיסרא⁴, דלעומת זה, כפי שלמדין קשקשת דדג טהור מהקשקשים של גלית.⁵

(ליקוטים ואגרות עמ' שצט)

אין לומר בראש השנה אבינו מלכנו שיש בו הזכרת חטא או עון.⁶

ראש השנה — הוא המשכת גבורות חיצוניות, מתבונה. לכן אסור להזכיר בו חטא ועון, כי מגבורות חיצוניות יכולה להיות יניקה ללעומת זה.

יום הכפורים — הוא המשכת גבורות פנימיות, מבינה עילאה.⁷ לכן צריך להתוודות בו ולומר על חטא, כי בינה עילאה היא רחמים ואין ממנה יניקה ללעומת זה. ואדרבה, משם נמשכות סליחה מחילה וכפרה.

(הערות לזהר ב עמ' 99ט)

כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים.⁸

ברית — היא בראש השנה, שאז הוא לעברך בברית ה' אלקיך,⁹ ואומרים זוכר הברית.¹⁰

והוא על ידי תקיעת שופר בפה, וברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור.¹¹

ואם יש מילה בראש השנה והתוקע הוא המוהל, לא ירחץ הפה מדם המציצה ויתקע בפה מלוכלך בדם מילה, כדי לערב מצות מילה במצות שופר.¹²

ויוסף, שהוא בחינת ברית המעור, יצא מבית האסורים בראש השנה¹³. והיה אז בן שלשים שנה¹⁴, כנגד השלשים קולות דשופר.

וכשם שנכנס לברית בראש השנה, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים, כי הכל תלוי בראש השנה, שהוא הראש של כל השנה.

(הערות לזהר א עמ' ט)

נוסח התפלה

זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלקים חיים¹⁵

בראש השנה מבקשים חיים, כי שלש הבחינות, בני חיי ומזוני, כולן הם חיים, כמאמר רז"ל¹⁶ ארבעה חשובין כמתים. . עני ומי שאין לו בנים, הרי שגם מזוני ובני הם בחינת חיים.

(ליקוטים ואגרות עמ' שפב)

ובכן תן כבוד. . במהרה בימינו¹⁷

כאן נאמר במהרה בימינו, מה שאין כן בובכן יתקדש וכן בובכן תן פחדך, לא נאמר מהרה.

טעם הדבר הוא, כי ובכן יתקדש הוא כנגד אברהם, חסד, ובכן תן פחדך הוא כנגד יצחק, גבורה, ובכן תן כבוד הוא כנגד יעקב, תפארת¹⁸ (וביעקב נאמר¹⁹ ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה).

בקו הימין אין מהירות, כי קו השמאל מעכב עליו, וכן בקו השמאל אין מהירות, כי קו הימין מעכב עליו.

אך בתפארת, קו האמצעי, בריח התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה²⁰, אין שום עיכוב ומניעה כלל והוא במהירות.

(הערות לזהר א עמ' רכו, הערות לתניא עמ' לח)

(1) שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תקפג, ב.

(2) שם ס"ז. ועיין בסידור בסדר תשליך.

(3) ראש השנה לג, ב.

(4) שופטים ה, כח.

(5) נדה נא, ב.

(6) סידור אדמו"ר הזקן.

(7) שם.

(8) סדר ברית מילה.

(9) נצבים כט, יא.

(10) תפלת מוסף של ראש השנה (ברכת זכרונות).

(11) ספר יצירה פ"א, ב.

(12) ט"ז או"ח סי' תקפד.

(13) ראש השנה י, ב.

(14) מקץ מא, מו.

(15) תפלת ימים נוראים.

(16) עבודה זרה ה, א.

(17) תפלת ימים נוראים.

(18) פרי עץ חיים שער תפלות ראש השנה פ"ז.

(19) ויצא לא, א.

(20) תרומה כו, כח. זח"א א, ב.

היווצרותו של יישוב יהודי

במשך¹⁰⁰ כל העת הופיעו באזורנו תושבים יהודים חדשים, מהערים שפוננו מיושביהן בשל המלחמה. ביניהם היו גם כמה ממכרינו. כך נעשינו מוכרים בכל האזור.

מצד אחד נעמה לנו העובדה שהולך ונוצר יישוב יהודי כלשהו, אולם מצד שני החילונו להרגיש את השינוי במצבנו בכלל. ואכן, גם בגשמיות היה המצב בלתי-נעים בעליל. הכל השתדלו לסייע לנו, אולם עצם הצורך להיזקק לעזרה שכזו אין בו משום הרחבת הדעת יתר על המידה.

הכבוד הגדול ביותר שרחשו לנו אנשים אלו התבטא בפשטות בכך שהם נהגו לבוא לבלות מעט במחיצתנו, לאחר שכבר שלא הורגלנו בכך זמן רב. מאחר שהגיעו לאזור משפחות הרבות, היו אנשים ונשים מגיעים לבקרנו, ומפעם לפעם היו באים להתייעץ אתנו.

כך הפכו חיינו להיות דומים יותר ויותר לחיים רגילים. אך הזמן שעבר השפיע רבות, ובחלל האוויר החלה לרחף המחשבה — ומה הלאה?

בינתיים הגיעו גלי-חום כבדים, ובריאותנו נחלשה. מהנעשה בביתנו היינו מנותקים לחלוטין בשל התלקחות המלחמה. רק מפעם לפעם הבקיעו את החומה מכתבים באמצעות נוסעים שנמלטו מעריהם למקומות רחוקים, ומכתבים אלו הזכירו לנו את חיינו בעבר עם ידידינו הטובים, לא בבדידות כחיינו היום.

שוב: "מה נאכל?"

שאלת "מה נאכל" עמדה בפנינו במלוא עוצמתה. אין זה נעים להרבות לדבר על כך, אך כשאדם אינו אוכל לשובע זמן רב, ולעתים הוא אף סובל פשוט מרעב — הופכת בעיית המזון לעיקר מחשבת הקיום; מתעורר בו רצון להשקיע כוחות כדי שלא ללכת לאבדון, מתוך פחד מתמיד מיום המחרת. נהגנו תמיד לחפש מקומות חדשים שבהם נוכל להשיג קמח כדי לאפות "לעפיאשקעס" — מין לחם שטוח שהיו אופים על בסיס שמרים או סודה¹⁰¹.

כדי לאפות לחמים אלו היינו מתרוצצים (בעיקר אני, שכן רציתי לשמור עליו מפני מלאכה זו) ומלקטים שיחים קטנים שהתייבשו בשמש הקופחת, או מיני עשבים עבים שהתייבשו כל-כך עד שהיו בוערים כקש. חומרי בערה אלה היו נשרפים תוך רגע קט, ולכן היה צורך ללקט תמיד עוד ועוד מהם. ביום, תחת השמש היוקדת, לא ניתן היה לצאת ללקט; ואילו בלילה, כשנעשה קריר יותר — עקצו היתושים, וגם אז היה צורך למהר במלאכה, כלומר — למהר ולבחור את הזרדים היבשים יותר, ומיד לחזור אל החדר, שבו הכל היה סגור ומסוגר, כדי למנוע מהיתושים להיכנס פנימה.

סגולה נוספת לגירוש החרקים המעופפים היתה העלאת עשן סמיך. וכך, כשהתעורר בנו הרצון לשבת מעט באוויר הפתוח, לאחר היום הקשה — נאלצנו להבעיר מיני חומרים שאינם מפיקים אש (כדי שלא ייווצר אור שימשוך את החיידקים), אך מעלים עשן כהה. לעתים קרובות נושבות שם רוחות חזקות, וכשנשבה רוח תוך כדי ההבערה והעיפה את עשן הקש המעורב בבוץ היישר אל פנינו — היה זה טעם בלתי-נעים כלל וכלל. למרות כל זאת, העלאת העשן הועילה מאוד, שכן החרקים המעופפים הסתלקו בשל העשן. אלא שעם הזמן התנוונו איכשהו חושיהם של החרקים והם התרגלו לעשן. אז היינו צוחקים וממשיכים לחפש עצות כיצד להסתתר מפני אורחים בלתי-קרואים אלו...

כך נמשכו חודשי הקיץ. בעייתנו העיקרית היתה לספק לעצמנו מזון כדי שלא נצטרך לסבול רעב, ובכל

100) כאן מסתיים תיאור התקופה הראשונה של הגלות (ת"ש-תש"א) על סדר הזמנים. מכאן עוברת הרבנית לתיאור כללי וממצה של השנים הבאות, ולאחר-מכן חוזרת לתיאור מפורט של השנה האחרונה (תש"ד).

101) "סודה לשתיה" — חומר מתפיח המשמש לאפייה.

פעם נאלצנו להשיג זאת בדרך אחרת. פעם השגנו גריסים לבישול דייסה, פעם — קמח, ופעם — "קוקוריזע"¹⁰² (מין קטניות טחונות). בזמנים שמצבנו הכספי היה טוב יותר — בישלנו אותם עם חלב וחמאה, והם היו טובים ומזינים.

אני זוכרת שנכנסתי פעם לאחד הבתים, גם זאת לשם סידור עניין מסויים, והיו שם על השולחן לביבות גבינה ומשקה קקאו לקינוח. בעלי-הבית היו יהודים עשירים, שהופקדו מטעם המרכז הממשלתי על אספקת מצרכי מזון לכלל הציבור. הללו כיבדו אותי לטעום מן המאכלים (ביתם היה בית כשר), אך אני — על-אף שזה זמן רב ששכחתי מה טעמם של מאכלים כגון אלה — התאפקתי ולא קרבתי לאף אחד מהמאכלים. כל זאת מתוך רגש של גאווה וכבוד עצמי — כדי לא לתת להם את האפשרות לחוש שהאכילו אשה רעבה. בצאתי משם, הייתי שבעת-רצון מאוד מכך שעמדתי בנסיון.

אינני מאחלת לאיש חווייה שכזו. כדי לעמוד בכך נדרשת מידה רבה של עוז-רוח. במצב שכזה נעשה האדם דומה לחיה, והאינסטינקט ליהנות מהמזון מתגבר מאוד. היו אנשים שלא יכלו לסבול זאת, והיו שהידרדרו לשפל כה עמוק, עד שלא התחשבו בשום-דבר, אלא פשוט הלכו וביקשו לחם ודברים דומים, ובלבד שיהיה להם מה לאכול.

(102) = תירס.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תמוז, תשי"ט
ברוקלין.
ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מיום 12/7, בו כותבת ראשי פרקים מאשר עבר עלי ואשר שואפת לחיים דתיים ולהתמסר לחינוך ילדים ילדי ישראל ברוח ישראל סבא, אלא שיראה מהשפעת הסביבה.

והנה בארצנו הקדושה תבנה ותכונן על ידי משיח צדקנו, כמה אפשריות ישנן לדור בסביבה דתית, והרי ציווי תורתנו תורת חיים הוא, וכהוראת המורה הגדול הוא הרמב"ם, צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד וכו' ויתרחק מן הרשעים כו' ילך למקום שאנשי צדיקים ונוהגים בדרך טובים, ולפני זה מבאר הטעם, כי - דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעו ומכריו.

ועד"ז? הוא ג"כ בהנוגע להתעסקות בחינוך דתי, אשר כמה וכמה מוסדות דתיים מחפשים מורות ברוח האמור במשכורת מתאימה ובתנאים מתאימים.

וכיון שכבר יש לה ותק בשטח החינוך, בודאי שבהשתדלות תמצא מקום מתאים לנצל כשרונותי בחינוך המקרב את לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, ובודאי שזכות עבודת הקדש תעמוד לה בענייני הפרטים, לשלוח פנימית שלוח אמיתית ולסידור מתאים בחיים בכלל ובנקודה התיכונה שידוך טוב בכל הפרטים.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

אמנם אבי' שבשמים הניא אותם שלא ילכו בעצת יצרים ושיחדלו לנדור ואז לא יקום יצרים עליהם, אבל בהיותם אלמנה וגרושה אז כל אשר אסרה יקום כי אין מי שיניא אותם ולמוכיחים אין מקשיב ואין עונה.

אמנם לעתיד שיהיו ישראל בבית אישה שנאמר (הושע ב, יח) והי' ביום ההוא תקראי אישי, ואז הפר יפר הקדוש ברוך הוא היצר הרע לגמרי שלא ישוב ויתגרה בבריות, כאמרם ז"ל שהקדוש ברוך הוא מדיחו אל ארץ צי' ושממה למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות שם.

וזהו סוד הפסוק אישה יקימנו ואישה יפרנו שהקדוש ברוך הוא הקים היצר הרע והוא יבטלו, כענין שנאמר (מיכה ד, ו) ואשר הרעותי שהקדוש ברוך הוא אומר אני גרמתי הכל שבראתי היצר הרע לפיכך אני מפירו לעתיד על דרך הפר עצת אויבינו.

עיר גיבורים

לג, ב – ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם

ב. אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם. ויש לפרש דמרכזו בזה לאמץ לבות בני ישראל על גאולה העתידה על פי המדרש דראשי-תיבות "אלה" "מסעי" "בני" "ישראל" הוא ד' גליות אדום מדי בבל יון, ועל ידי שהי' גאולת מצרים יהי' מופת לישראל על תקות הגאולה השלימה, ועל ידי שהי' גאולת מצרים על ידי בני אדם לכך יש אחרי' עוד גלות, אבל גאולה העתידה כיון דהשי"ת השכין שכנתו בתוך ישראל כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם הוא מופת על הגאולה שתהי' על ידי השי"ת ותהי' שלימה שאין אחרי' עוד גליות. וזה פירוש אלה מסעי בני ישראל, היינו ד' גליות על ידי שיצאו בני ישראל ביד משה ואהרן היינו בני אדם. ומטעם זה ויכתוב משה את מוצאיהם ממצרים כדי לחקות בלבות בני ישראל. למסעיהם על פי ה' היינו שהשכין שכנתו עם בני ישראל הנקרא פי ה', ועל ידי זה ואלה מסעיהם שהיא בצירוף שכנתו עמנו הוא מופת על הגאולה למוצאיהם שתהי' על ידו יתברך גאולה שלימה במהרה בימינו וז"ב.

באר שבע

ל, יג – ואם הפר יפר אותם אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם וה' יסלח לה

א. ואשה כי תדור נדר וגו'. הזכיר כאן ג' דינים בנדרים: א' אשה אצל בעלה, ב' נדר אלמנה וגרושה, ג' נדר אשה בבית אבי'.

ויש להתבונן כי בנדר אשה בבית אבי' אמר ואם הניא אבי' אותה, ובנדר אשה בבית בעלה אמר ואם הפר יפר אותה אישה.

ונראה לפרש כי ידוע שכנסת ישראל נקראו אשה שנאמר (ישעי' נד, ה) כי בועליך עושייך וכתוב (הושע ב, יח) והי' ביום ההוא תקראי אישי וגומר, וזהו דווקא לעתיד שאז יהי' לנו קירוב עם הקדוש ברוך הוא כקירוב אשה לבעל, אבל בזמן שבית המקדש הראשון קיים לא הי' הדביקות עמנו חזק כל כך, ואז הי' נקרא הקדוש ברוך הוא אב לישראל שנאמר (ירמי' לא, ח) כי הייתי לישראל לאב, וידוע שדביקות איש עם אשה גדול מדביקות האב עם בתו, על דרך שנאמר (בראשית ב, כד) על כן יעזוב איש את אביו וגו' לפיכך בבית ראשון ושני נמשל להם לאב, ולעתיד שאז יהי' לנו דביקות גמור עם הקדוש ברוך הוא ואז נמשל לנו לאיש, ובזמן החורבן נמשלו לישראל לאלמנה שנאמר (איכה א, א) היתה כאלמנה וכגרושה שנתגרשה מעל שלחן אבי'.

וכבר הזכרנו שהנודר נקרא חוטא לפי שאוסר עצמו במאסר של היצר הרע, ובבית ראשון אף על פי שהיו ישראל חוטאים, מכל מקום שלח להם הקדוש ברוך הוא נביאים להנחותם הדרך הישר, והניא להם אביהם נדרם רצה לומר שהניא להם על ידי נביאיו שישונו.

אבל בזמן החורבן שאז ישראל קרוין אלמנה וגרושה, ונעדרו כל מראות הנבואה, אין מעורר ומוכיח איש הישר בעיניו יעשה, לכך אמר ונדר אלמנה כל אשר אסרה על נפשה יקום שאין מי שיניא לה וכבר יצאו מרשות המוכיחים אין שומע ואין פונה להם ואז היצר הרע גובר ומעכב ביאת משיחנו, ולכך הוא אומר באשה בית אבי' שהוא רמז לישראל בבית ראשון שעשו כמה תועבות, לכך אמר והחריש לה אבי' על דרך שנאמר (תהלים נ, כא) אלה עשית והחרישתי וגומר ועל דרך שנאמר (ישעי' מב, כד) אחריש אתאפק, לפיכך וקמו כל נדרי' היינו שהיצר הרע יקום להתגבר עליהם.

השנה ועד אחרית שנה", היינו, שההשגחה העליונה היא בה באופן גלוי יותר מבכל הארצות⁵. וגם בענינה הגשמי נרגש אור אלקותו ית' בגילוי יותר. ועד שלא יתכן שיהי' בה (לולא בחירת האדם) רע והיפך הקדושה, כי "עיני הוי' אלקיך בה", והרי הקב"ה הוא "טהור עיניים מראות ברע"⁶, וזהו ענינה של א"י ברוחניות העניינים – גילוי אלקות (וכיו"ב).

וענין כיבוש הארץ בעבודת האדם הוא, שענין זה יהי' (לא רק בעניני תורה ומצוות, אלא) גם בכל העניינים הארציים והגשמיים, שיתגלה בהם אלקות, שזהו ע"י העבודה ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷, "בכל דרכיך דעה"⁸. ועד שכל מציאות הגשמיות תתהפך לקדושה, והיא לא תורגש (אצלו) כלל, ולא רק מפני ריבוי האור דקדושה המאיר בו (בהיותו כל כולו מסור ונתון לאלקות, אלא) משום שהדבר הגשמי עצמו נהי' ענין של קדושה.

וזוהי טענתם של אומות העולם "גזלנים שכבשתם ארץ שבעה עמים", דבשלמא כשאדם לומד ומתפלל ואינו עוסק ביישובו של עולם, הרי זה מלכתחילה ענין של קדושה, אך כאשר עוסק ביישובו של עולם, אינו שייך שיעשה כל עניני העולם בשביל הקדושה, שהרי מלכתחילה הם שייכים ל"שבעה אומות", והקב"ה ברא אותם שיהיו "עולם" ולא תורה. וא"כ הרי בזמנים שהוא מתעסק בהם צריך הוא להתנהג באופן המתאים לציורם הגשמי, שהרי כך הקב"ה ברא את עניני העולם והוא רוצה בהם, וכן גם ציווה בתורה⁹ "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ו"אין סומכין על הנס"¹⁰ וכו'!

ג. אבל באמת זוהי טעות גדולה, כי נכון שהקב"ה ברא את העולם בתור "עולם", אבל תכלית הכוונה בזה היא בכדי להמשיך בהם קדושה, כמאמר חז"ל¹¹ "נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", וכל ענינם בעולם הוא שעל ידם יתמלא רצון ה', לעשות מהתחתונים דירה לו ית'. ולכן ענין זה הוא לא רק דרישה מכללות ישראל, אלא מכל אחד ואחד, שעליו מוטלת החובה לכבוש את ארץ העמים ולעשותה ארץ ישראל. ובלשון התנחומא הנ"ל "שהארץ שלו ובידו להושיב בה כו" – לברוא העולם שיהי' גשמי כו', (ובידו) "לעקור אלו ולהושיב אחרים" – שבניי ע"י עבודתם יפקיעו את העולם מגשמיותו ויהפכוהו לאלקות כו'.

וזוהו שהפסוק מדגיש "כח (מעשיו הגיד לעמו)", כי כדי להסיר את הטענה והתלונה של אומות העולם אינה מספיקה הידיעה שהקב"ה ברא את העולם – "מעשיו", כי כנ"ל הרי זהו יסוד טענתם שהקב"ה ברא את מציאות העניינים הגשמיים בתור שכזה, וזה שאפשר להפוך העולם לאלקות הוא מצד "כח (מעשיו)" – הפנימיות והכח של כל העניינים הגשמיים, שהם נבראו בשביל להשלים את הכוונה העליונה להיות לו ית' דירה בתחתונים.

וזוהו גם הלשון "הגיד (לעמו)" – "הגיד" פירושו¹² המשיך¹³, היינו שהקב"ה נתן לישראל עמו את הכח להפוך את העניינים הגשמיים לקדושה¹⁴.

5) ראה פרש"י עה"ת שם. תענית י, רע"א. ובחדא"ג מהרש"א שם (ד"ה א"י). וראה לקו"ת מסעי פט, ב. דרושים לשמע"צ צב, ג. וראה תניא ספלי"ג. אגה"ק סי"ד. סכ"ה. תוי"א יג, א. סידור עם דא"ח קמט, סע"א.

6) חבקוק א, יג. וראה מפרשים שם.

7) אבות פ"ב מ"ב.

8) משלי ג, ו.

9) ואתחנן ו, טו. וראה שו"ע אדה"ז ה"ל שמירת גוף ונפש.

10) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב.

11) תנחומא נשא טז. וראה שם בחוקות ג. ב"ר ספ"ג, ו. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו.

12) ראה או"ת להה"מ עב, ג. שם ח"ש י, ד. לקו"א סצ"ד.

13) ע"ד (שבת פז, א. חגיגה יד, א. יומא עה, א) "שמושכין לבו של אדם כאגדה".

14) מלקו"ש ח"י ע' 1 (משיחת ש"פ בראשית ה'תשל"א). וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 249 ואילך. ולכללות הענין ראה חומש "אור מנחם" פי בראשית ע' ז-זי. וש"נ.

♦ יום ראשון כ"ה תמוז ♦

ל (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רְאִשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

כ"ה «ראשי המטות • חלק כבוד לנשיאים • ללמדם תחלה, ואחר כך לכל בני ישראל. ומנין שאף שאר הדברות כן? תלמוד לומר (שמות לד): "וישבבו אליו אהרן וכל הנשאים בעדה וידבר משה אליהם: ואחר-כך נגשו כל-בני ישראל". ומה ראה לאמרה כאן? למד, שהפרת נדרים ביחיד ממחה, ואם אין יחיד ממחה - מפר בשלשה הדיוטות. (ביב ק) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר כאן "זה הדבר", ונאמר בשחויטי חוץ (ויקרא יז) "זה הדבר", מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. זה הדבר • (ספרי) משה נתנבא (שמות יא) ב"פה אמר ה' פקחות הלילה". והנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי נדרים עז). דבר אחר: זה הדבר - מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון "התרה", ובעל (ואב) בלשון "הפרה" פלשון הפתוב כאן, ואם חלפו - אין מתר ואין מופר. ומבין

(ג) אִישׁ כִּי־יֵדֵר נָדָר לַיהוָה אִו־הִשָּׁבַע שְׁבַעַה לְאִסֵּר אִסֵּר
עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הַיֹּצֵא מִפִּיֹו יַעֲשֶׂה:

כ"ה «נדר • האומר: הרי עלי קונם, שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני, יכול אפלו נשבע שייאכל גבלות, אני קורא עליו "ככל-היוצא מפיו יעשה"? תלמוד לומר "לאסר אסר" - לאסר את המתר, ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו • כמו "לא יחל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"ג 9 לקו"ש ח"ד עמ' 1076 - מתוך 'לקראת שבת')

נדרים - ענין חיובי או שלילי

אִישׁ כִּי־יֵדֵר נָדָר לַיהוָה אִו־הִשָּׁבַע שְׁבַעַה לְאִסֵּר אִסֵּר עַל־נַפְשׁוֹ וְגו' (במדבר ל, ג)

בנוגע לנדרים איתא במשנה (אבות פ"ג): "נדרים סיגי לפרישות", היינו, דע"י שאוסר על עצמו דברים המתירים, ע"י מגיע לדרגת הפרישות, קדוש עצמוק במתן לך". מזה משמע שענין הנדרים הוא דבר רצוי. ואלו בירושלמי נאמר (נדרים פ"ט ה"א) "דנין מה שאסרה לך התורה", דנה שאדם אוסר על עצמו דברים המתירים - נדרים, הוא ענין שלילי. וצריך להבין איך זה מתאים עם מאמר המשנה הנ"ל? וי"ל, שהדבר תלוי בדרגת האדם: כאשר האדם מתנהג כדבעי למהו, פתכלית בריאתו אשר "האלקים עשה את האדם ישר", אינו צריך להתנזר מדברים המתירים, ואדרבה: חייב להתעסק עם עניני עולם הזה ולהעלותם לקדשה.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שייסמכו, אלא שרמז לו הפתוב (פסוק ג) לא יחל דברו, כלומר שלא אמר לא יעבר על דברו, אבל צוה שלא יחלל דברו שלא יעשה הנדר חלול, כי בבואו לבית דין וימצאו לו פתח ונחם עליו והם ימחלו לו איננו מחלל אותו: והטעם בזה כאשר אמרתי, שעשה התר הנדר והשבוועה בסתרי התורה, שלא יאמרו אלא לראויים להם, ויכתבו ברמיה. ובאה הפרשה הזאת בכאן, מפני שהזכיר נדרי גבוה לבר מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחותיכם ולנספיקים ולשלמיכם (לעיל כט לט), אמר עוד, מלבד אלה הנדרים הנזכרים יש עוד נדרי הדיוט וככל היוצא מפיו של אדם חייב לקיים ולעשות כל אשר אסר על נפשו, ובכלן לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו:

שמות האנשים אשר יחלו לכם את הארץ (להלן לד יז), או שהיו אחרים, כי שם ידבר הפתוב על העתיד, כי בעת חלוק הארץ יהיו הנזכרים חיים ויעמדו עליהם: וטעם וידבר משה אל ראשי המטות. כי אין צורך ללמד לכל בני ישראל שהאב והבעל יכולין להפר נדרי ענוי נפש, ואולי צריך להעלים אלה החקים מהם שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם למד המשפט. וירמו עוד למדרש רבותינו (נדרים עח), כי לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם, שייחיד ממחה מתיר הנדר: והנה התר הנדרים לא נתפרש בתורה אבל הוא הלכה למשה מסיני, תלאו הפתוב בחוט השערה, כמו שאמרו (חגיגה י) התר

(ב) וידבר משה אל ראשי המטות. לא הקדים הפתוב לאמר בכאן, וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל ראשי המטות ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ה', כמו שאמר בפרשת שחויטי חוץ (ויקרא יז ב) ובשאר פרשיות, אבל הזכיר זה בסוף הפרשה, שאמר (פסוק יז) אלה החקים אשר צוה ה' את משה. ובפרשת ויהי ביום השמיני נאמר (ויקרא ט ו) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מעשה, ולא הזכיר הצוואה כלל, וכן בפרשת המן (שמות טז לב), ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו וגו': וראשי המטות לבני ישראל, הם נשיאי הדגלים שהעמידו אותם המטות על דגליהם אחר שמתו נחשון בן עמינדב וכתביו, ואפשר שהיו הנזכרים בפרשת הנחלה אלה

אבל פאָשר עבודתו אינו פּדבועי, אַלא, "המה בקשו חשבונות רבים", דתחת אשר יחשב על תכלית בריאתו, הוא עסוק בחשבונות איר לשקע בעניני עולם הזה, ותענוגו הוא מדברים גשמיים, הנה אז לא רק שאינו מעלה את הגשמיות אלא אדרבה, התאנה והתענוג במאכל ובדבר הגשמי יורידו אותו ממדרגתו (וגם את הדבר הגשמי) ולכן עליו לגדר עצמו בנדרים ופרישות שלא יקשל ח"ו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד' עמ' שצו)

איש כי ידר נדר לה' (ג, ל) מצות נדרים מתחילה במ'פלא סמוך לאיש', וכדאיתא בספרי שכן י"ב שנה ויום א' נדריו נבדקים, ואלו שאר צווי התורה מתחילים רק מכן י"ג שנה. ויש לבאר, דהנה נדר הוא בגדר סיג, כמאמר (אבות ג, יג) נדרים סיג לפרישות, שאדם נודר בדבר המתיר כדי שלא יקשל בדבר אסור, בבחינת 'משמרת למשמרת'. ודבר זה הוא מן ההקרח, כי בקיום המצוות לבד הרי אפשר שיהיה 'נבל ברשות התורה' ר"ל. לכן מתחילה מצוות נדרים בגיל י"ב שנה, כדי לרמז לנו שבראש ובראשונה על האדם לקחת על עצמו גדר ו'משמרת' לתורה, ורק אחרי הכנה זו יש לחייבו בקיום שאר המצוות, כפשיהיה בן י"ג שנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 191)

איש כי ידר נדר לה' (ג, ל) בענין נדרים מצינו סתינה בדברי חז"ל. במקום אחד (אבות ג, יג) דברו בשבח הנודר ואמרו נדרים סיג לפרישות, ובמקום אחר (ירושלמי נדרים ט, א) דברו בגנותו של הנודר - לא דייך מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים? וידוע הבאור בזה, שמי שנמצא בדרגה נמוכה בעבודת ה' ונמשך אחרי מותרות, צריך לפרש גם מדבר המתיר, ועליו אמרו נדרים סיג לפרישות. אף מי שהגיע לדרגה נעלית בעבודת ה', ואין חשש שהדבר המתיר יגרם לו ירידה - אדרבה, עליו לעסק עם עניני העולם כדי לבררם ולזככם, ועליו אמרו לא דייך כו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפרוש רש"י ד' עמ' 263)

לא יעשה דבריו חלין (ג, ל) לפי זה יש כאן נתינת טעם לכך שאדם צריך לעמוד בדבורו, שהרי אם לא יעשה כן הרי הוא עושה דבריו חלין. וכמו שפרש רש"י בפרשת וינא (יה, כה) חלילה לך, חלין הוא לך, שהוא נתינת טעם שלא להמית צדיק עם רשע. מה שאין כן לפי התרגום, לא יבטל פתגמיה, אין כאן אלא החיוב עצמו ולא סבתו. רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת ברוס. אברמוביץ

ליה לזווי נפשיה (שם ח.) דכתיב (תהלים קיט קו) גשבעתי ואקמימה לשמור משפטי צדקך. ומפני כן בשבועות בלבד הוא נדרש לאסר אסר על נפשו. והלכות גדולות הן, הקבי מצאם במקומותם:

וטעם ידר נדר לה'. איינו כמו אשר נשבע לה' (תהלים קלב ב), כי הוא כמו וישבע לו (בראשית כד ט), שנשבע אליו לצרכו, אבל בשבועה יאמר ובשמו תשבע (דברים ו יג), ואשביעך בה' (בראשית כד ג), פאָשר נשבעתי לך בה' אלהי ישאל לאמר כי שלמה בנך ימלך אחרי (מ"א א ל), השבעה לי באלהים הנה (בראשית כא כג), אבל בנדר לא יאמר "ידר בה" אלא "לה'". וכבר רמזו החכמים טעם הנדר בספרי (מטות יד), אמרו מה הפרש בין נדרים לשבועות, בנדרים כנודר בחיי המלך, בשבועות כנשבע במלך עצמו, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר, חי ה' וחי נפשך אם אעזבך (מלכים ב ד ל):

והסוד, כי השבועה מלשון שבעה, כי בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, והנדר בתבונה, ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, נמצא שהנדרים על גבי תורה עולים ולפיכך חלים על דבר מצוה פדבר הרשות, והנה כל נדר לה' וכל הנשבע בו:

מפני שיש בהן חפץ נאסר להדיט ונתפס לגבוה לכשפירש, ולפיכך משעה ראשונה חל חיוב הנדר על נכסיו. אבל בנדרים בטוי אין לנו, לפי שאין שם חפץ כלל לא בתחלה ולא בסוף:

וכן "לאסר את המתיר ולא להתיר את האסור" אין ראוי להזכירו בנדרים, לפי שהן חלין על דבר מצוה פדבר הרשות, והאומר בנדר שאיני עושה סכה שאיני מניח תפלין, אסור (שם טז), ואף על פי שעובר על מצות עשה, וכן המדיר את אשתו מתשמיש המטה אסור (שם יד): אף על פי שמבטל מצות לא תעשה. וכן הן חלים בקיום לא תעשה, כגון שגדר שלא לאכל נבלה, ממה ששנינו (שם יז. ע"ש) יש נדר בתוף נדר וכו'. נמצא שהנדר חל לאסר את האסור, ולהתיר לעצמו שלא יעשה מה שהוא אסור לעבר עליו, אלא שאינם חלין לעבר בידים על לא תעשה:

אבל השבועות אינן כלל אלא לאסר את המתיר, אינן נוהגות פדבר מצוה כלל, לא בבטול מצות לא תעשה ולא בקימו, ולא בבטול מצות עשה, כגון שבועה שלא אעשה סכה ושל אנית תפלין. ואפלו בקיום מצות עשה אינן חלות, שאלו נשבע לקיים את המצוה ולא קיים אינו מתחייב בה משום שבועה ולא מלקות ולא קרן, אלא דשרי

(ג) איש כי ידר נדר. האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפלו שיאכל נבלה קורא אני עליו ככל היצא מפיו יעשה, תלמוד לומר לאסר אסר, לאסר את המתיר ולא להתיר את האסור, לשון רש"י:

ולשון ספרי (מטות קג) אינו כן, אלא שנו על לאסר אסר, יכול אפלו נשבע לאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים קורא אני עליו ככל היצא מפיו יעשה, תלמוד לומר לאסר אסר על נפשו, לאסר את המתיר ולא להתיר את האסור. הזכירו הדבר הנה בשבועות, והרב החליפו לנדרים:

ולפי דעתי שלא נזהר, שהרי אמרו (נדרים ב:) בנדרים דהנה אסר חפצא עליה, ולפיכך אינן חלין על דבר שאין בו ממש, כגון נדר עלי שלא אדבר עמך או שלא אלך או שלא אישן וכיוצא בהם. וכיון שהדבר כן, נראין הדברים שאפלו פדבר הרשות אם אמר נדר עלי שאוכל היום או שאוכל כפר זה אינו נדר, שאין הנדר חל על החפץ כלל אלא עליו שיעשהו, ולא הזכירו נדרים בגמרא בקום ועשה כלל. ואף על פי שמצינו בנדרים גבוה הרי עלי עולה הרי עלי שלמים, שאמירתו לגבוה נתחייבו בו נכסיו כמסירתו להדיט. או שהוא חומר נוהג בנדרים הקדש,

(ד) וְאִשָּׁה כִּי־תֵדַר נָדַר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית אָבִיהָ
בְּנֵעֲרִיהָ:
בְּבֵית אָבוּהָ אֶסְרָה בְּרִבּוּתָהּ:
בְּנֵעֲרִיהָ:

כ"ד"י < בְּבֵית אָבִיהָ • (ספרי) בְּרִשׁוֹת אָבִיהָ וְאָפְלוּ אִינְיָה בְּבֵיתוֹ. בְּנֵעֲרִיהָ • וְלֹא קִטְנָה וְלֹא בּוֹגְרָת, שֶׁהַקְטָנָה אֵין נִדְרָה נָדַר, וְהַבּוֹגְרָת אִינְיָה בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל אָבִיהָ לְהַפֵּר נִדְרֵיהָ. וְאֵי זֶה הִיא קִטְנָה? (נדה מ"ה ב) אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: בֵּת י"א שָׁנָה יוֹם אֶחָד נִדְרֵיהָ נִבְדָּקִין: אִם יָדְעָה לְשִׁם־מִי נִדְרָה וְלִשְׁם־מִי הִקְדִּישָׁה – נִדְרָה נָדַר. בֵּת י"ב שָׁנָה יוֹם אֶחָד אִינְיָה צְרִיכָה לְהַבְדִּיק. רמב"ן

ה וְיִשְׁמַע אָבוּהָ יֵת נִדְרָה וְאָסְרָה דִּי אָסְרָת
עַל נַפְשָׁה וְיִשְׁתּוֹק לָהּ אָבוּהָ וְיִקּוּמוּן כָּל
נִדְרָהָ וְכָל אָסְרֵי דִּי אָסְרָת עַל נַפְשָׁה
יְקוּמוּן:

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהָ וְאָסְרָהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ
וְהַחְרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֵיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה
עַל־נַפְשָׁה יָקוּם:

ו וְאִם אֶעֱדֵי אָבוּהָ יֵתָּה בְּיוֹמָא דְשָׁמַע כָּל
נִדְרָהָ וְאָסְרָהָ דִּי אָסְרָת עַל נַפְשָׁה לֹא
יְקוּמוּן וּמִן קָדָם יֵי יִשְׁתַּבֵּק לָהּ אָרִי אֶעֱדֵי
אָבוּהָ יֵתָּה:

(ו) וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נִדְרֵיהָ וְאִסְרֵיהָ
אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁה לֹא יָקוּם וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא
אָבִיהָ אֶתָּה:

כ"ד"י < וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֶתָּה • אִם מִנַּע אוֹתָה מִן הַנָּדַר, כְּלוּמַר שֶׁהִפֵּר לָהּ. "הֵנְאָה" זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יֵנִיא אוֹתָה וְהִפֵּר", הֵנִי אוֹמֵר: "הֵנְאָה" זֶה הִפְרָה. וּפְשׁוּטוֹ: לְשׁוֹן מְנִיעָה וְהִפְרָה; וְכֵן (לַקְמ"ן לב): "וְלָמָּה תִּנְיֹאוּן", וְכֵן (תהילים קמ"א): "שָׁמַן רֹאשׁ אֶל־יְנִי רֹאשִׁי", וְכֵן (לעיל ד'): "וַיִּדְעֻתֶם אֶת־תְּנוּאוֹתַי" – אֶת אֲשֶׁר סָרְתֶם מְעַלִּי. וְהֵי יִסְלַח־לָהּ • בְּמַה הִכְתוּב מְדַבֵּר? בְּאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזְיֹר וְשָׁמַע בְּעֵלָה וְהִפֵּר לָהּ, וְהִיא לֹא יָדְעָה וְעוֹבְרַת עַל נִדְרָה וְשׁוֹתָה יַיִן וּמִטְטָמָאָה לַמַּתִּים, זֶה הִיא שֶׁצְרִיכָה סְלִיחָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹפֵר. וְאִם הַמוֹפְרִים צְרִיכִים סְלִיחָה, קַל וְחֹמֶר לְשִׁאֲיֵן מוֹפְרִים • (ספרי).

ז וְאִם מִהֵנָּה תִּהְיֶה לְגַבֵּר וְנִדְרָהָ עֲלָהּ אוֹ
פְרוּשׁ סִפְתָּהָ דִּי אָסְרָת עַל נַפְשָׁה:

(ז) וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֵיהָ עֲלֶיהָ אוֹ מִכְּטֹא שִׁפְתֶיהָ
אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁה:

כ"ד"י < וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ • (נדרי"ט טז) זֶה אַרוּסָה; אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא נְשׂוּאָה? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה", הֵרִי נְשׂוּאָה אֲמוּרָה, וְכֵאֵן בְּאַרוּסָה; וְכֵאֵן לְחֶלֶק בָּהּ, שֶׁאָבִיהָ וּבְעֵלָה מְפִירִין נִדְרֵיהָ. הִפֵּר הָאָב וְלֹא הִפֵּר הַבְּעַל, אוֹ הִפֵּר הַבְּעַל וְלֹא הִפֵּר הָאָב, הֵרִי זֶה אֵינוֹ מוֹפֵר, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם קָיָם אֶחָד מֵהֶם. וְנִדְרֵיהָ עֲלֶיהָ • שֶׁנִּדְרָה בְּבֵית אָבִיהָ, וְלֹא שָׁמַע בְּהֵן אָבִיהָ וְלֹא הוֹפְרוּ וְלֹא הוֹקְמוּ. רמב"ן

ח וְיִשְׁמַע אִשָּׁה בְּעֵלָה בְּיוֹמָא דְשָׁמַע וְיִשְׁתּוֹק לָהּ
וְיִקּוּמוּן נִדְרָהָ וְאָסְרָהָ דִּי אָסְרָת עַל
נַפְשָׁה יְקוּמוּן:

(ח) וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהַחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֵיהָ
וְאִסְרָה אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁה יָקוּמוּ:
כ"ד"י < וְשָׁמַע אִשָּׁה וְגו' • הֵרִי לָהּ, שֶׁאִם קָיָם הַבְּעַל, שֶׁהוּא קָיָם.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְטַעַם הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ, שֶׁתִּהְיֶה אֵלָיו בְּבֵית אָבִיהָ וְלֹא כָּאֵל בֵּיתוֹ, וְהִיא הָאַרוּסָה שְׂגֵם הִיא יִקְרָאָנָה הַכְּתוּב אֲשֶׁת רַעְיוֹ (דברים כב כד). וְלֹא כֵּאֵן רַבּוֹתֵינוּ לְפָרֵשׁ שֶׁיִּפְר הַבְּעַל לְבַדּוֹ לְאִשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה הַנִּדְרִים שֶׁהִבִּיאָה מִבֵּית אָבִיהָ אֶל בֵּיתוֹ, כִּנְגֻלָּה מִן הַכְּתוּב, שֶׁאִם כֵּן מַה צְרִיךְ שִׁיחֹר וְיֵאמֵר (בכפוסק יא) וְאִם בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה, בְּקוּדְמִין הוּא מִפְּר בְּנִדְרִים שֶׁבִּיתוֹ לֹא כָּל שָׁבוּ, וְהַקְבָּלָה תְּכַרְעֵ:

(גזיר כב). דְּמִינָה גִּיזוּ וְאֵינוֹ עוֹקֵר נָדַר מִעֲקָרוֹ:
(ד"ט) וְאִם הִיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֵיהָ עֲלֶיהָ. עַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (נדרי"ט ע"א). יֵאמֵר, אִם הִיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ, כְּאִשָּׁה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנֵעֲרִיהָ, וְנִדְרֵיהָ עֲלֶיהָ, שֶׁלֹּא שָׁמַע בְּהֵן אָבִיהָ וְלֹא הוֹפְרוּ וְלֹא הוֹקְמוּ, וְשָׁמַע גַּם אִשָּׁה בְּהֵן, וְהִפֵּר אֶת נִדְרָהּ, כִּי גַם הוּא יִשְׁתַּמֵּךְ עִם הָאָב בְּהַפְרַת הַנִּדְרִים:

(ד"ו) וְאִשָּׁה כִּי תֵדַר נָדַר לָהּ, וְשָׁמַע אָבִיהָ. רָצָה הַכְּתוּב לְהַזְכִּיר הָאִסּוּר תַּחֲלָה, לְהַגִּיד כִּי גַם הַנֵּעֲרָה כִּלְאוּ הַנּוֹכַר שֶׁלֹּא יַחַל דְּבָרוֹ, וְעַל כֵּן אִם קָיָם לָהּ אָבִיהָ קָם הַנָּדַר, אֲבָל אִם הֵנִיא אוֹתָה לֹא יָקוּם. וְאָמַר וְהֵי יִסְלַח לָהּ כִּי הֵנִיא אֶתָּה, לְהַגִּיד שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "יִסְלַח לָהּ" רַק כְּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אַחֲרֵי הַנָּתַת הָאָב, לֹא מִתְחַלָּה אִם עָבְרָה עַל הַנָּדַר וְאַחֲרֵי כֵן הֵנִיא אוֹתָה, כִּמוֹ שֶׁאָמְרוּ

ט ואם ביוםא דשמע בעלה אעדי יתה ובטל ית נדרהא די עלה וית פרוש ספותהא די אסרת על נפשה ומן קדם יי ישתבק לה:

(ט) וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישָׁהּ יִנְיָא אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיְהוּהוּ יִסְלַח־לָהּ:

טז"י וְהִפֵּר אֶת־נִדְרָהּ • יְכוּל אֶפְלוּ לֹא הִפֵּר הָאָב? תְּלִמוּד לֹמַר "בְּנַעֲרִיהָ בֵּית אָבִיהָ" – כָּל שְׁבַע־נִדְרֵיהָ בְּרִשׁוֹת אָבִיהָ הִיא (קידושין יג).

י ונדר ארמלא ומתרכא כל די אסרת על נפשה יקום עליה:

(י) וְנָדַר אֶלְמָנָה וְגִרְוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקּוּם עָלֶיהָ:

טז"י כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקּוּם עָלֶיהָ • לְפִי שְׁאִינָה לֹא בְּרִשׁוֹת אָב וְלֹא בְּרִשׁוֹת בַּעַל; וּבְאֶלְמָנָה מִן הַנְּשׂוּאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר, (נדרים טו) אָבֵל אֶלְמָנָה מִן הָאֲרוּסִין – מֵת הַבַּעַל, נִתְרוֹקְנָה וְחֻזְרָה לְרִשׁוֹת הָאָב.

יא ואם בית בעלה נדרת או אסרת אסר על נפשה בקיום:

(יא) וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נִדְרָה אוֹ־אָסְרָה אֶסֶר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:

טז"י וְאִם־בֵּית אִישָׁהּ נִדְרָה • בְּנִשְׂוָאָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

יב וישמע בעלה וישתוק לה לא אעדי יתה ויקומון כל נדרהא וכל אסר די אסרת על נפשה יקומון:

(יב) וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהִחְרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקּוּם:

יג ואם בטלא יבטל יתהון בעלה ביוםא די שמע כל אפקות ספותהא לנדרהא ולאסר נפשה לא יקומון בעלה בטלונן ומן קדם יי ישתבק לה:

(יג) וְאִם־הִפֵּר יִפֵּר אַתָּם • אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל־מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלֹא־אֶסֶר נַפְשָׁהּ לֹא יִקּוּם אִישָׁהּ הַפֵּרִים וַיְהוּהוּ יִסְלַח־לָהּ:

יד כל נדר וכל קיומת אסר לסגפא נפש בעלה יקומון ובעלה יבטלונן:

(יד) כָּל־נִדְרֵי וְכָל־שְׁבַעַת אֶסֶר לַעֲנַת נַפְשׁ אִישָׁהּ יִקּוּמוּ וְאִישָׁהּ יִפְרְנוּ:

טז"י כָּל־נִדְרֵי וְכָל־שְׁבַעַת אֶסֶר וְגו' • לְפִי שְׁאֵמַר שֶׁהַבַּעַל מִפְּרֵי, יְכוּל כָּל נִדְרִים בְּמִשְׁמַע? תְּלִמוּד לֹמַר "לַעֲנַת נַפְשׁ" – אֵינוּ מִפְּרֵי אֶלָּא נִדְרֵי עֲגוּי נַפְשׁ בְּלִבְדָּה. וְהֵם מְפָרְשִׁים בְּמִסְכַּת נִדְרִים (דף עט). רמב"ן

טו ואם משתק ושתוק לה בעלה מיום ליום ויקנים ית כל נדרהא או ית כל אסרהא די עלה יקנים יתהון ארי שתק לה ביוםא דשמע:

(טו) וְאִם־הִחְרִישׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם וְהָקִים אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אָסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אַתָּם בִּיהִחְרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ:

טז"י מִיּוֹם אֶל־יוֹם • שְׁלֹא תֹאמַר מַעַת לַעַת, לְכָף גָּאָמַר "מִיּוֹם אֶל־יוֹם" – לְלַמַּדְךָ שְׂאִין מִפְּרֵי אֶלָּא עַד שְׁתַּחֲשֵׁךְ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

זכיתי לדון, תלמוד לומר אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו, על כרחך אתה מקיש את האב לבעל, מה הבעל אינו מפר אלא דברים שבינו לבנינה ודברים שיש בהם ענוי נפש, אף האב אין מפר אלא דברים שבינו לבנינה ודברים שיש בהם ענוי נפש. וכך היא שנויה עוד בגמרא של נדרים רישלמי (פ"א ה"א):

גם כן דברים שבינו לבנינה אף על פי שאין בהם ענוי נפש, כגון שלא אכחל ושלל אפקס ושלל אשמש משתי, והם שאמר בהם (פסוק יז) בין איש לאשתו, כדמפרש בפרק אחרון של נדרים (עט):
וכן הדין באב עצמו, דתניא בספרי (מטות כז), אין לי אלא בעל שאין מפר אלא נדרים שבינו לבנינה ונדרים שיש בהם ענוי נפש, האב מנין, הרי אתה דן וכו' עד שלא

(יד) כל נדר וכל שבעת אסר לענת נפש. לפי שאמר שהבעל מפר, יכול כל נדרים במשמע, תלמוד לומר לענת נפש, אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד, והם המפורשים במסכת נדרים, לשון רש"י:
ובלשון קצרה דבר הרב, כי הבעל מפר נדרי ענוי נפש והם כגון פרות העולם אסורים עלי, ואפלו נדרה שלא תטעם אהד מקל המינים (תוספתא נדרים פ"ז ה"ג), ומפר

שיעור יומי ליום ראשון כ"ה תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת מטות-מסעי מט

(טז) וְאִם-הָפַר יָפַר אַתֶּם אַחֲרָי שְׁמָעוּ וְנִשְׂא אֶת-עֹנֶה:
טו וְאִם בְּטָלָא יְבַטַּל יְתַהוֹן בְּתַר דְּשִׁמְעוּ וְיִקְבַּל יְתַ חוּבָה:
כז"י אַחֲרָי שְׁמָעוּ • אַחֲרָי שְׁשִׁמְעוּ וְקָנְסוּ, שְׁאָמַר: "אֶפְשִׁי בּוֹ" וְחִזַּר
וְהָפַר לֵה אֶפְלוּ בּוֹ בְּיוֹם. וְנִשְׂא אֶת-עֹנֶה • הוּא נִכְנָס תַּחְתֵּיהָ. לְמַדְנֵהוּ מִכָּאן, שֶׁהַגֹּרֵם תְּקַלָּה לְחַבְרוֹ, הוּא נִכְנָס
תַּחְתֵּיהָ לְכָל עוֹנְשֵׁי. רַמְבַּ"ן

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין-אָב לְבִתּוֹ בְּנַעֲרִיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ
יז אֵלֵין קִימְיָא דִּי פִקִּיד יְיָ יְתַ מִּשְׁה בֵּין גְּבֵר לְאִתְתָּהּ בֵּין אָבָא לְבִרְתָּהּ בְּרַבִּיתְהָא בֵּית אָבוּהָ:
א וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(ב) נָקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִינִים אַחַר תְּאַסֶּף אֶל-עַמִּיךָ:
כ אַתְּפַרְעַ פְּרַעֲנוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן מְדִינָא בְּתַר כִּן תַּתְּקַנְשׁ לְעַמִּיךָ:

כז"י מֵאֵת הַמְדִינִים • וְלֹא מֵאֵת הַמוֹאֲבִים, שֶׁהַמוֹאֲבִים נִכְנָסוּ לְדַבֵּר מִחַמַּת יִרְאַה, שֶׁהָיוּ יִרְאִים מֵהֶם שֶׁיְהִיוּ שׁוֹלְלִים אוֹתָם, שְׁלֹא נֶאֱמַר אֶלָּא (דְּבָרִים ט): "אֶל-תִּתְגַּר בָּם מִלַּחְמָה", אֲבָל מְדִינִים נִתְעַבְרוּ עַל רִיב לֹא לָהֶם. דְּבַר אַחַר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוֹת הַמוֹאֲבִיָּה וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית. רַמְבַּ"ן

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הֶעָם לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וְיִהְיוּ עִלְמֵדִין לְתַת נִקְמַת-יְהוָה בְּמִדְּוִן:
ג וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם עַמָּא לְמִימַר וְרִיזוּ מִכּוֹן גְּבָרִין לְחִילָא וְיִהְיוּ עַל מְדִינָא לְמִיבַח פְּרַעֲנוּת דִּין עַמָּא דִּינֵי בְּמִדְּוִן:

כז"י וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו' • (ספרי) אָף-עַל-פִּי שְׁשִׁמְעוּ שְׁמִיתָתוֹ תְלוּיָהּ בְּדַבְרֵהוּ, עֲשֵׂה בְשִׁמְחָה וְלֹא אַחַר. הַחֲלִיצוּ כְּתַרְגּוּמוֹ, לְשׁוֹן חֲלוּצֵי צָבָא מְזִינִים. אֲנָשִׁים • צְדִיקִים, וְכֵן (שְׁמוֹת טו): "בְּחַר-לָנוּ אֲנָשִׁים", וְכֵן (דְּבָרִים א): "אֲנָשִׁים חַכְמִים וַיִּדְעִים". נִקְמַת-ה' • שֶׁהָעוֹמֵד כְּגַדּוֹ יִשְׂרָאֵל, כְּאֵלוֹ עוֹמֵד כְּגַדּוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 264)

שְׁהָעוֹמֵד כְּגַדּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּאֵלוֹ עוֹמֵד כְּגַדּוֹ הַקְּבִ"ה (לא, ג) בְּשִׁנֵּי מִקּוֹמוֹת אַחֲרֵים מְבִיא רִש"י עֲנִין זֶה – בְּפִרְשַׁת בְּשַׁלַּח (טו, ז) וּבְפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ (י, לה), וְשֵׁם מְבִיא רִאשִׁיהָ לְכָךְ מִפְּסוּק (תהלים פג, ג-ד): כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיִיוּ וּמִשְׁנֵאִיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ, עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ טוֹד. וְאֵלוֹ כֵּן מְבִיא רִאשִׁיהָ לְדַבְרֵיהֶם. וְנִמְקוּ עִמּוֹ - כֵּן הָיוּ מִפְּרֵשׁ בְּפִתּוֹב נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . . . נִקְמַת ה' (פְּסוּקִים ב-ג), וְאֵין צָרַךְ בְּרִאשִׁיהָ מִמִּקּוֹם אַחַר. מֵה שְׁאִין כֵּן בְּפִרְשַׁת בְּשַׁלַּח וּבְפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ כְּתִיב רַק 'קְמִיךָ', 'מִשְׁנֵאִיךָ', וְתוֹ לֹא.

(ד) אֵלֶּךָ לְמַפְּהָ אֵלֶּךָ לְמַפְּהָ לְכָל מַפְּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא:
ד אֵלְפָא לְשַׁבְּטָא אֵלְפָא לְשַׁבְּטָא לְכָל לְשַׁבְּטָא דִּישְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּן לְחִילָא:

כז"י לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל • (ספרי) לְרַבּוֹת שְׁבַט לְיָי.

רמב"ן על התורה – מהדורת בזוס, אברמוביץ

(טז) וְנִשְׂא אֶת עֹנֶה. הוּא מְכַנֵּס תַּחְתֵּיהָ, לְמַדְנֵהוּ שֶׁהַגֹּרֵם תְּקַלָּה לְחַבְרוֹ הוּא נִכְנָס תַּחְתֵּיהָ לְכָל עוֹנְשֵׁי, לְשׁוֹן רִש"י מִסְפָּרִי (מטות ל). וְנִרְאֶה שֶׁהָאִשָּׁה הַזֹּאת שׁוֹנְגָת אוּ מוֹטְעָה, כִּי הַפְּתוּב מְדַבֵּר בְּכַעַל שְׁשִׁמְעוּ וְאֵין הָאִשָּׁה יוֹדַעַת בּוֹ, וְאַחַר זִמְן הָפַר וְאָמַר לֵה שֶׁהוּא יוֹם שְׁמָעוּ. וְלְמַדְנֵהוּ הַפְּתוּב שְׁנֵי דְבָרִים, שֶׁהַכַּעַל נוֹשֵׂא עוֹן כְּאֵלוֹ הוּא נִדְר וַיַּחַל דְּבָרוֹ, וְשֶׁהִיא פְּטוּרָה אֵין עֲלֶיהָ מַעֲשֵׂה הַשְּׁנֵגוֹת כָּלָל. אֲבָל אִם הָאִשָּׁה יוֹדַעַת שְׁלֹא הָפַר בְּיוֹם שְׁמָעוּ וּבְקִיאָהּ בְּדִין הַזֶּה, הִנֵּה הִיא חַיָּבַת, וְגַם הַכַּעַל

אֵינוֹ גֹרֵם תַּתְּקַלָּה אֲבָל עוֹנֵשׁוֹ כְּמִי שְׁיָכוֹל לְמַחֹת וְלֹא מִיחָה:
וְהַזְכִּיר הַפְּתוּב זֶה בְּכַעַל הוּא הַדִּין לְאָב, אֲבָל דְּבַר הַפְּתוּב בַּהֲוָה, כִּי הָאָב יִשְׁתַּמֵּר מִזֶּה לְאֶהְבַּת בְּתוֹ, וְהַכַּעַל אוֹלֵי יִשְׁנָא אוֹתָהּ וְחוֹשֵׁב לְתַת עֲלֶיהָ אֵשׁ. וְרַבִּי אֶבְרָהָם כְּתַב, וְנִשְׂא אֶת עֹנֶה, כִּי הִיא בְּרִשׁוֹתוֹ. אִם כֵּן עֲנִין הַפְּתוּב יִהְיֶה בְּמִכְרִית אוֹתָהּ לְעַשׂוֹת מַה שְׁאִסְרָה עַל נַפְשָׁהּ, וְאֵינוֹ נִכּוֹן:
(ב) נָקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְדִינִים אַחַר תְּאַסֶּף אֶל עַמִּיךָ. נִגְזַר עַל מֹשֶׁה

רְבִינֵי שְׁלֹא יַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, אֲבָל מֵעַבַר לַיַּרְדֵּן עָשָׂה כֹּל מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל, נִצַּח שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי הַגְּדוֹלִים וְחָלַק אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, וְהוּא רָאוּי שֶׁיַּעֲשֶׂה נִקְמָה בְּשׁוֹנְאֵי ה', וְאֵין עַל יְהוֹשֻׁעַ רַק מִצְוֹת הָאֶרֶץ. וְעוֹד שֶׁחָלַק לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבוֹד זֶה יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁמַח צְדִיק כִּי חֲזָה נָקֹם, וְזֶה טַעַם אַחַר תְּאַסֶּף אֶל עַמִּיךָ. וּמִשְׁה חָלַק כְּבוֹד לְפָנֶיךָ שֶׁהַתְּחִיל בְּמִצְוָה וְעָלִי לְגוֹמְרָהּ וְעָשָׂא מְשׁוּחַ מִלַּחְמָה זו, וְאֵין רָאוּי שֶׁיַּלְךְ אֶלְעָזָר, כִּי הוּא תַּהֲוֵן הַגְּדוֹל:

(ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֵּה שְׁנַיִם-עָשָׂר אֶלֶף
 הַוְּאֵתִּיחֶרֶוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלֶף לַמַּטֵּה שְׁנַיִם-עָשָׂר אֶלֶף
 לְשִׁבְטָא תְּרֵי עָשָׂר אֶלֶפִין מִזְרֵזֵי חִילָא:
 חֲלוּצֵי צָבָא:

כ"ה וַיִּמְסְרוּ • הַוְּאֵתִּיחֶרֶוּ שְׁבָחָן שֶׁל רוּעֵי יִשְׂרָאֵל בְּמָה הֵם חֲבִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל: עַד שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ בְּמִיתָתוֹ מַה הוּא אֹמֵר? (שְׁמוֹת טו): "עוֹד מֵעַט וּסְקֻלְנִי", וּמִשְׁשָׁמְעוּ שְׁמִיתַת מֹשֶׁה תְּלוּיָהּ בְּנִקְמַת מִדְּזָן, לֹא רָצוּ לְלַכֵּת עַד שֶׁנִּמְסְרוּ עַל כְּרַחֲוֵן.

(ו) וַיִּשְׁלַח אֶתְּם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֵּה לְצָבָא אֲתָם וְאֶת־פִּינְחָס
 בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן הַגָּדֹל לְצָבָא וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחַצְצֻרוֹת הַתְּרוּעָה
 בִּידוֹ:

כ"ו וַיִּשְׁלַח אֶתְּם וְאֶת־פִּינְחָס • מַגִּיד, שֶׁהִיָּה פִּינְחָס שְׁקוּל כְּגַדְד כֻּלָּם. וּמִפְּנֵי מַה הִלֵּךְ פִּינְחָס וְלֹא הִלֵּךְ אֶלְעָזָר? אָמַר הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי שֶׁהִתְחִיל בְּמַצְוָה, שֶׁהִרְג כְּזָבִי בֵּת צוּר, יִגְמַר. דְּבָר אַחֵר: שֶׁהִלֵּךְ לְנִקְם נִקְמַת יוֹסֵף אָבִי אִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית לו): "וְהַמְּדַנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ" (סוּטָה נ). וּמִזֵּינֵן שֶׁהִיָּתָה אִמּוֹ שֶׁל פִּינְחָס מִשְׁל יוֹסֵף? שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ו): "מִבְּנוֹת פּוּטֵי־אֵל" – מִזְרַע יִתְרוֹ שֶׁפִּטְסָם עַגְלִים לְעַבֹּדַת אֱלִילִים וּמִזְרַע יוֹסֵף שֶׁפִּטְסָם בִּיצְרוֹ. (סוּטָה נג) דְּבָר אַחֵר: שֶׁהִיָּה מִשׁוּחַ מִלְחָמָה. וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ • זֶה הָאָרוֹן וְהַצִּיץ, שֶׁהִיָּה בַלְעָם עִמָּהֶם וּמִפְּרִיַח מַלְכֵי מִדְּזָן בְּכַשְׂפִּים וְהוּא עֲצָמוֹ פּוֹרַח עִמָּהֶם, הִרְאָה לָהֶם אֶת הַצִּיץ שֶׁהִשֵּׂם חֲקוּק בּוֹ וְהֵם נּוֹפְלִים, לְכַף נֶאֱמַר: "עַל־חֲלָלֵיהֶם" בְּמַלְכֵי מִדְּזָן, שְׁנוֹפְלִים עַל הַחֲלָלִים מִן הָאָוִיר, וְכֵן בְּבַלְעָם כְּתִיב: "אֶל־חֲלָלֵיהֶם" בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (יג). בִּידוֹ • בְּרִשׁוֹתוֹ; וְכֵן (בְּמִדְבָר כא): "וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ". רַמְבַּ"ן

(ז) וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְּזָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיְהִרְגוּ
 כָּל־זָכָר:

(ח) וְאֶת־מַלְכֵי מִדְּזָן הִרְגוּ עַל־חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֹוֵי וְאֶת־רָקֹם
 וְאֶת־צוּר וְאֶת־חֹור וְאֶת־רְבַע חֲמֻשַׁת מַלְכֵי מִדְּזָן וְאֶת־
 בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר הִרְגוּ בַּחֲרֵב:

כ"ז וְאֶת־מַלְכֵי מִדְּזָן • וְכִי אֵינִי רוֹאֶה שֶׁחֲמֻשָּׁה מְנָה הַכְּתוּב, לְמַה הַזְקַק לוֹמַר "חֲמֻשַׁת"? אֵלָּא לְמַדְּד, שֶׁשְׁשׁוֹ כֻּלָּם בְּעֵצָה וְהִשְׁוּוּ כֻּלָּם בְּפִרְעֹנוּת. בַּלְעָם הִלֵּךְ שָׂם לְטַל שְׂכָר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל בְּעֵצָתוֹ, (סִפְרִי) וַיֵּצֵא מִמִּדְּזָן לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל וּמִשִּׁיֵּאֵן עֵצָה רָעָה. אָמַר לָהֶם: אִם כְּשֶׁהִיִּיתֶם שְׂשִׁים רְבוּא לֹא יִכְלַתֶּם לָהֶם, וְעַכְשָׁו כִּי־ב אֶלֶף אֲתָם בָּאִים לְהַלְחֵם? נִתְּנוּ לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם וְלֹא קִפְחוּהוּ. בַּחֲרֵב • הוּא בָּא עַל יִשְׂרָאֵל וְהִחְלִיף אֲמָנוֹתוֹ בְּאֲמָנוֹתָם, שָׁאִין נּוֹצְחִים אֵלָּא בְּפִיהֶם עַל־יְדֵי תַפְלָה וּבִקְשָׁה, וְכֹּא הוּא וְתַפְשׁ אֲמָנוֹתָם לְקַלְלָם בְּפִיו, אִף הֵם בָּאוּ עֲלָיו וְהִחְלִיפוּ אֲמָנוֹתָם בְּאֲמָנוֹת הָאֲמוֹת שֶׁבָּאִין בַּחֲרֵב, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית כז): "וְעַל־חֲרָבָהּ תִּחְיֶה".

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהַדּוֹרוֹת בְּלוּס, אַבְרָמֹוּבִיץ

בְּגַדָּם. וְעַל כֵּן קָצַף עַל הַנְּשִׂים הַיּוֹדְעוֹת מִשְׁכַּב וְזָכָר לֹא דְבָר אַחֵר, וְצוּהָ בִּשְׁפ הַזְּכָרִים לְנִקְמָה: וְהַגָּה קָצַף עַל פְּקוּדֵי הַחֵלֵל, וְחִלַּק כְּבוֹד לְפָנֶיהֶם כִּי הִשֵּׂם נֶתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתוֹ שְׁלוֹם. וְשִׁנְיָו בְּסִפְרֵי (מְטוֹת מג) אָמַר לוֹ פִּנְחָס כְּשֶׁם שֶׁפָּקְדָתָנוּ כֵּן עֲשִׂינוּ. וְלֹא יִדְעָתִי מַהוּ, שֶׁלֹּא פָקֵד אֹתָם דְּבָר בְּכַתוּב. וְאֵלּוֹ פָקֵד אֹתָם וְעִשׂוּ הַיָּאֵף יְכַעַס, וְאֵם פָקֵד אֹתָם חֲלִילָה שֶׁיַּעֲבֹר פִּנְחָס מִצְוֹתוֹ, כִּי שָׂאוֹל אֲבֹד מַלְכוּתוֹ עַל זֶה (ש"א טו יא). אָבֵל הַעֲנִיָּן כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתִּי שֶׁפָּקְדָם לְתַת נִקְמַת ה' בְּמִדְּזָן. וְאָמַר פִּנְחָס נִקְמָה גְדוֹלָה עֲשִׂינוּ בָהֶם:

תְּחַלַּת כָּל דְּבָר, גַּם לְנִקְמָה גַּם לְדִין הַתּוֹרָה וְאֵת הַבְּהִמָּה תִּהְרֹגוּ (ויקרא כ טו). וְכִינֵן שֶׁרָאָה שֶׁהָעַם חָפֵץ לְשַׁלַּל, מְחַל עַל הַטֵּף בְּנִשְׂיָם וְעַל הַשְּׁלָל: וַיִּתְכַּן עוֹד שֶׁנֶּאֱמַר, כִּי מֹשֶׁה נִצְטָוָה צְרוּר אֶת הַמְּדַנִּים (לְעֵיל כה יז) וְנִקְם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (לְפָנָיו סוּק ב), וְשֶׁלַּח שָׂם מְעֻטִים לְהַכּוֹת בְּעָרֵי הַפְּרוּזִי וְכָל עֵץ טוֹב לְהַפִּיל וְכָל מַעֲזָן מִיָּם לְסַחֵם וְכָל חֲלֵקָה טוֹבָה לְהַכְּאִיב בְּאֲבָנִים כְּמִנְהַג הַשׁוֹלְלִים, וְלֹא צוּהָ לָהֶם דְּבָר רַק לְהַנְקֵם כַּאֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָם, וְהִשֵּׂם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר לוֹ הַמְּלַחְמוֹת נֶתֵן מִדְּזָן וּמַלְכֵיהֶם וְעַרְיָהֶם

(ו) וַיִּשְׁלַח אֶתְּם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֵּה. לֹא שֶׁלַּח שָׂם כָּל עַם הַצָּבָא, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה הַמְּדַנִּים עִם רַב וְהַעֲרִים בְּצוּרוֹת גְּדוּלוֹת מֵאֹד. וְהַטְעָם כִּי הַנְּכַשְׁלִים בְּגִנוּת מוֹאֵב הָיוּ רַבִּים וְאֵינֶם רְאוּם לְנִקְמַת ה', עַל כֵּן בְּתָרוּ אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וַיְדוּעִים לְשִׁבְטֵיהֶם. וְהַגָּה מֹשֶׁה לֹא צוּהָ אֹתָם מַה יַּעֲשׂוּ, רַק אָמַר לָהֶם לְתַת נִקְמַת ה' בְּמִדְּזָן (פְּסוּק ג) וְחָשַׁב שֶׁלֹּא יִשְׁאִירוּ בָהֶם שְׂרִיד וּפְלִיט נִקְמַת עֲמֵלֵק אוֹ נִקְמַת שְׂבָעָה עֲמִמִּים. וְכַאֲשֶׁר רָאָה שֶׁהִשְׁאִירוּ הַנְּשִׂים וְהַטֵּף וְהַבְּהִמָּה, קָצַף עַל הַנְּשִׂים הַיּוֹדְעוֹת מִשְׁכַּב וְזָכָר, כִּי רְאוּי לְפָקוּדֵי הַחֵלֵל לְהוֹרְגוֹ

שיעור יומי ליום שני כ"ו תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת מטות-מסעי נא

ט וישבו בני ישראל את נשי מדן ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בזו: (ט)
ט וישבו בני ישראל את נשי מדן ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם ואת כל חילם בזו:

י ואת כל עריהם במושבתם ואת כל טירתם שרפו באש: (י)
י ואת כל עריהם במושבתם ואת כל טירתם שרפו באש:

י"א טירתם • מקום פלטרין שלהם, שהוא לשון מושב פומרים יודעי חקיהם. דבר אחר: לשון מושב שריהם, כמו שמתורגם "סרגי פלשתים" – "סרגי פלשתאי".

יא ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה: (יא)
יא וישבו ית כל עדאה ונת כל דברתא באנשא ובכעירא:

י"ב ויקחו את כל השלל וגו' • מגיד, שהיו פשרים וצדיקים, ולא נחשדו על הגזל לשלח יד בבזה שלא ברשות, שנאמר: "את כל השלל וגו'", ועליהם מפרש בקבלה "שנין כעדר הרחלים וגו'", אף אנשי המלחמה שבו כלם צדיקים. שלל • הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין. בז • הוא בנת מטלטלין, שאינם תכשיטין. מלקוח • אדם ובהמה. ובמקום שפתוב "שבי" אצל "מלקוח": "שבי" – באדם, ו"מלקוח" – בבהמה.

י"ג ויבאו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל עדת בני ישראל את השבי ואת המלקוח ואת השלל אל המחנה אל ערכת מואב אשר על ירדן ירחו: ס
יג ויאיתיו לות משה ולות אלעזר פהנא ולות פנשתא דבני ישראל ית שכניא ונת דברתא ונת עדאה למשריתא למישריא דמואב די על ירדנא דירחו:

♦ יום שני כ"ו תמוז ♦

י"ד ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ למחנה: (י"ד)
יד וינקפו משה ואלעזר פהנא וכל רבבי כנשתא לקדמותהון למברא למשריתא:

י"ה ויצאו משה ואלעזר הכהן • לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטף מן הבזה.

י"ו ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה: (י"ו)
י"ו ויגזיז משה על דממנן על חילא רבני אלפין ורבני מאנתא דאתו מחיל קרבא:

י"ז ויקצף משה על פקודי החיל • ממנים על החיל; ללמדך, שכל סרחון הדור תלוי בגדולים, שיש כח בידם למחות.

י"ח ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה: (י"ח)
יח ויאמר להון משה חקימתון כל נקבא:

י"ט הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל ביהוה על דבר פעור ותהי המגפה בעדת יהוה: (י"ט)
יט הא אנון הווא לבני ישראל בעצת בלעם לשקרא שקר קדם יי על עסק פעור והות מותנא בכנשתא די:

כ הן הנה • מגיד, שהיו מפירין אותן: זו היא שנכשל פלוני בה. בדבר בלעם • אמר להם: אפלו אתם מכניסים כל המונות (ס"א האמות) שבעולם, אין אתם יכולים להם; שמא מרבים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור? בואו ואשיאכם עצה: אלהיהם של אלו שונא זמה הוא וכו' כדאיתא בחלק ובספרי.

(ח) וְעַתָּה הֲרִגוּ כָל־זָכָר בְּטָרַף וְכָל־אִשָּׁה יַדְעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרִגוּ:

כ"ט « וְכָל־אִשָּׁה יַדְעַת אִישׁ • (יבמות ט) רְאוּיָה לְהַבְעֵל אֶף־עַל־פִּי שְׁלֵא נִבְעֵלָהּ. (יבמות ט) וּלְפָנַי הַצִּיץ הַעֲבִירוּם, וְהָרְאוּיָה לְהַבְעֵל פְּנִיָּה מִזְרִיקוֹת. הֲרִגוּ • (ספרי) לְמָה חֲזַר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הַעֲנֵן, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שָׂאֵם אֲנִי קוֹרָא: "הֲרִגוּ כָל־זָכָר בְּטָרַף וְכָל־אִשָּׁה יַדְעַת אִישׁ... וְכָל הַטָּרַף בְּנָשִׁים וְגו'», אִינִי יוֹדֵעַ אִם לְהַרְגַּ (וְכָל־אִשָּׁה יַדְעַת) עִם הַזְּכָרִים אִו לְהַחִיּוֹת עִם הַטָּרַף? לְכַף נֹאמֵר "הֲרִגוּ".

(יח) וְכָל הַטָּרַף בְּנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוֹ לָבִים:

יט וְאַתֶּם חַיּוֹ מַחֲוִץ לְמַחְנָה שְׂבָעַת יָמִים כָּל הַיּוֹם נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע בְּחַלָּל תַּחַטְטְאוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשִׁבְיָכֶם:

כ"ט « מַחֲוִץ לְמַחְנָה • שְׁלֵא יִפְנְסוּ לַעֲזָרָה. כָּל הַיּוֹם נֶפֶשׁ • (ספרי) רַבִּי מְאִיר אֹמַר: בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדָךְ הַפְּתוּב: שֶׁהַפְּלִי מְטַמֵּא אֶדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת, כָּאֵלוֹ נֹגַע בְּמַת עַצְמוֹ. אִו יְכוּל אֶפְּלוֹ זָרֵק בּוֹ חַץ וְהָרְגוּ? תְּלַמּוּד לֹמַר: "וְכָל נֹגַע בְּחַלָּל", מְקִישׁ הוֹרֵג לְנוֹגַע, מַה נֹּגַע עַל־יְדֵי חַבּוּרוֹ, אֶף הוֹרֵג עַל־יְדֵי חַבּוּרוֹ. תַּחַטְטְאוּ • בְּמֵי נְדָה כְּדִין שְׂאָר טְמָאֵי מֵתִים, שְׂאָף לְדָבְרֵי הָאוּמְרִים (יבמות טא) קְבָרֵי עוֹבְדֵי גִילּוּלִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאֵהֶל, שְׁנֹאמֵר (יחזקאל לז): "וְאַתֶּן צֹאֵן מְרַעִיתִי אֶדָם אַתֶּם", אַתֶּם קְרוּיִים אֶדָם וְאֵין עוֹבְדֵי גִילּוּלִים קְרוּיִן אֶדָם, מוֹדָה הוּא שֶׁהַעוֹבְדֵי גִילּוּלִים מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמִשָּׂא, שְׁלֵא נֹאמֵר אֶדָם אֶלָּא אֶצֶל טְמֵאֵת אֵהֶלִים, שְׁנֹאמֵר (במדבר ט): "אֶדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהֶל". אַתֶּם וְשִׁבְיָכֶם • לֹא שֶׁהַנְּכָרִים מְקַבְּלִין טְמָאָה וְצָרִיכִין הַזָּאָה, אֶלָּא מַה אַתֶּם בְּנֵי־בְרִית, אֶף שְׁבִיכֶם, כְּשִׁיבּוֹאוּ לְבְרִית וְיִטְמְאוּ, צָרִיכִין הַזָּאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 269)

בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמְדָךְ הַפְּתוּב שֶׁהַפְּלִי מְטַמֵּא אֶדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת כָּאֵלוֹ נֹגַע בְּמַת עַצְמוֹ (לא). יֵשׁ לְשֵׁאל, הֲרֵי בַפְּסוּק נֹאמֵר כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ, וּבַפְּסוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא מִשְׁמַע שֶׁהַפְּנָה הֵן בְּחֶרֶב הֵן בַּחֶץ? וְיֵשׁ לֹמַר, דְּהֵנָּה מַמָּה שְׁנֹאמֵר כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ מִשְׁמַע, שֶׁכָּל מִי שֶׁהוֹרֵג אֶדָם נִטְמָא בְּטַמְּאֵת מֵת, הֵינּוּ שֶׁהַטְּמָאָה אֵינָה קְשׁוּרָה לְנִגְיַעָה בְּמַת אִו עִם הַמַּצְאֹת בְּאֵהֶל הַמֵּת, אֶלָּא עִצָּם מַעֲשֵׂה הַהֲרִיגָה מְטַמְּא. וּלְפִי זֶה קֶשֶׁה: מִכַּיִן שִׂישׁ כָּאֵן גָּדַר חֲדָשׁ שֶׁל טְמֵאֵת מֵת, מִדּוּעַ לֹא נִזְכָּר דִּין זֶה לְעֵיל בְּפֶרֶשֶׁת חֻקֵּי (יט, א וְאֵלֶּף), שֶׁם נֹאמְרוּ כָּל דֵּינֵי טְמֵאֵת מֵת? וְעַל זֶה מְתַרְץ שֶׁהַטְּמָאָה הִיא פְּרֻט בְּטַמְּאֵת מַגָּע, עַלֶּיהָ כָּבַר לְמַדְּנֵה לְעֵיל, אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה מְפָרֶטֶת וּמְחַדְּשֶׁת כָּאֵן, שֶׁהַנוֹגַע בְּכָלִי הַנוֹגַע בְּמַת הֲרֵי זֶה כָּאֵלוֹ נֹגַע בְּמַת עַצְמוֹ. רַמְבַּ"ן

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִהַדוּרַת בַּלּוּם. אַבְרָמּוּבִיץ

קֶלֶה הֲרֵי הִיא מְטַמְּאָה בְּהֶסֶט מֵת חַמּוּר לֹא דִין הוּא שֶׁמְטַמֵּא בְּהֶסֶט, אִי מַה לְהֵלֵן טְמֵאֵת עָרֵב אֶף כָּאֵן טְמֵאֵת עָרֵב, אַמְרַת הֶסֶטוֹ כְּמַגָּעוֹ מְקוּם שְׁמַגָּעוֹ טְמֵאֵת שְׂבָעָה הֶסֶטוֹ טְמֵאֵת שְׂבָעָה מְקוּם שְׁמַגָּעוֹ טְמֵאֵת עָרֵב הֶסֶטוֹ טְמֵאֵת עָרֵב, רַבִּי מְאִיר אֹמַר וְכוּ'. וּמַכָּאן יִתְבָּרַר פְּרוּשָׁה שֶׁהִיא לְעֵנִן שְׂאֻמְרָנוֹ, הַבֵּיא תִּנְאָ קַמָּא מִשָּׂא הַמֵּת מִן הַקַּל וְחִמְרָ וְאֶפְלוֹ לְטַמְּאֵת שְׂבָעָה דְּלִית לִיהַ דִּיו, וְהַבֵּיאוּ רַבִּי מְאִיר מִן הַפְּתוּב הַזֶּה דְּאִית לִיהַ דִּיו, וְלֹא אֶתִּי בְּקַל וְחִמְרָ, כְּדֹאִיתָא בְּבָבְלָא קָמָא בְּפֶרֶק פִּיצַד הַרְגַּל (כד:): אַתֶּם וְשִׁבְיָכֶם. שִׁיחַטְאוּ הַשְּׁבִי בְּגִדֵיהֶם הַנוֹגְעִים בְּחַלָּל וְכָל בְּגָד וְכָל כְּלִי עוֹר אֲשֶׁר בְּיָדָם כְּדִין יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא יִטְמְאוּ אֵת הָעָם בְּגִדֵיהֶם וּבְכֵלֵיהֶם:

מְחַבֵּר בְּמַת יִטְמָא אוֹתוֹ כְּמַת עַצְמוֹ טְמֵאֵת שְׂבָעָה, טְמָאָה בְּחַבּוּרֵין מְדַרְבְּנָן הִיא בְּחַבּוּרֵי פְּלִים בְּמַת כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ בְּמִסְכַּת נְזִירוֹת בְּפֶרֶק שְׁלֹשָׁה מִינִין (מב:). וְלִשׁוֹנֵם בְּסַפְרֵי כֶּף הוּא, רַבִּי מְאִיר אֹמַר בְּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר שֶׁמְטַמֵּא בְּהֶסֶט, אִו יְכוּל אֶפְּלוֹ זָרֵק בּוֹ חַץ וְהָרְגוּ תְּלַמּוּד לֹמַר וְכוּ': וּפְרוּשָׁה, שְׂבָא רַבִּי מְאִיר לְלַמֵּד מְכָאן שֶׁהַמֵּת מְטַמֵּא בְּמִשָּׂא, וְאִם הֲרִגוֹ בְּמַקְל יָד אִו בְּרִמַח אֶפְלוֹ אֵין בּוֹ בְּרִזָּל וְנִשְׂאָו בְּהֵם בְּשָׂעָה שְׂמַת מְטַמֵּא אוֹתוֹ בְּמִשָּׂא טְמֵאֵת שְׂבָעָה, וְלֹא נִחְפּוֹן בְּ"דָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה" לְכֵלִי קְבוּל, אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהָאֶדָם מְקַבֵּל בּוֹ טְמָאָה מִן הַמֵּת עַצְמוֹ כְּגוֹן הַמִּשָּׂא. וְרִישָׁא דְּבִרְתָּא הַתָּם, מְנַיִן שֶׁמְטַמֵּא בְּהֶסֶט, אַמְרַת קַל וְחִמְרָ מַה וְכֵלֵה

(יט) כָּל הַיּוֹם נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע בְּחַלָּל. רַבִּי מְאִיר אֹמַר בְּהוֹרֵגוֹ בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְלִמְדָךְ הַפְּתוּב שֶׁהַפְּלִי מְטַמֵּא אֶדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת כָּאֵלוֹ נֹגַע בְּמַת עַצְמוֹ. יְכוּל אֶפְּלוֹ זָרֵק בּוֹ חַץ וְהָרְגוּ, תְּלַמּוּד לֹמַר וְכָל נֹגַע בְּחַלָּל, הַקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגַע, מַה נֹּגַע עַל יְדֵי חַבּוּרוֹ אֶף הוֹרֵג עַל יְדֵי חַבּוּרוֹ, לְשׁוֹן רַש"י: וְלֹא נִחְפּוֹנוּ דְּכָרִיו אֶצְלֵי, שָׂאֵם הוֹרֵג בְּדָבָר הַמְקַבֵּל טְמָאָה שֶׁל כְּלִי שֹׁטֵף, אֵין הָאֶדָם מְטַמֵּא טְמֵאֵת שְׂבָעָה וְלֹא צָרִיף הַזָּאָה לְפִי שֶׁהַפְּלִי אֵב לְטַמְּאָה וְהָאֶדָם שֹׁטֵטְמָא מִמְּנוֹ רֵאשׁוֹן, וְאִם בְּכֵלִי בְּרוּזל כְּבַר לְמַדְּנֵה (פסחים יד:): לְחֶרֶב שְׂהוּא כְּחַלָּל לְהַטְמָא טְמֵאֵת שְׂבָעָה. וְאִם סָבַר הֵרֵב שְׁפִינָן שְׁנַגַע בְּכֵלִי בְּעוֹד שְׂהוּא

(ב) וְכַל-פְּגַד וְכַל-פְּלִיעוּר וְכַל-מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכַל-פְּלִיעַיִן
תַּחֲטָאוּ: ׀

כ"ז ׀ וְכַל-מַעֲשֵׂה עֵזִים • (ת"י) לְהִבִּיא כְּלֵי הַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים וְהַעֲצָמוֹת.

(כא) וַיֹּאמֶר אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן אֶל-אַנְשֵׁי הַצֵּבָא הַבָּאִים
לְמַלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:
כ"ז ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְגו' • לְפִי שֶׁבֵּא מֹשֶׁה לְכָלל כַּעֵס, בָּא לְכָלל טְעוֹת, שֶׁנִּתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת גְּעוּלֵי
נְכָרִים, וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא בְּשִׁמְיִי לְמַלּוּאִים, שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא ט'): "וַיִּקְצַף (מֹשֶׁה) עַל-אֱלֹעֶזֶר וְעַל-אֵיתָמָר" - בָּא לְכָלל
כַּעֵס, בָּא לְכָלל טְעוֹת, וְכֵן (במדבר ט) ב"שִׁמְעוּ-נָא הַמְּרִים": "וַיִּף אֶת-הַסֵּלַע" - עַל-יְדֵי הַכַּעֵס טְעָה. אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • (ספרי) תְּלָה הַהוֹרָאָה בְּרַבּוֹ.

(כב) אַךְ אֶת-הַזֵּהב וְאֶת-הַכֶּסֶף אֶת-הַנְּחֹשֶׁת אֶת-הַבְּרֹזָל
אֶת-הַבְּדִיל וְאֶת-הַעֲפָרַת:
כ"ז ׀ אַךְ אֶת-הַזֵּהב וְגו' • אַךְ-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לָכֶם אֲלֵא עַל הַלְכוֹת טְמֵאָה, עוֹד יֵשׁ לְהִזְהִיר לָכֶם עַל הַלְכוֹת
גְּעוּלֵי. וְ"אַךְ" לְשׁוֹן מַעוּט, כְּלוּמַר מִמַּעֲטִין אַתֶּם מַלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹלֵים אֲפִלוּ לְאַחַר טְהוּרַתְךָ מִטְּמֵאֵת הַמֵּת עַד שִׁטְהָרוּ
מִבְּלִיעַת אֶסוּר גְּבֻלוֹת. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: "אַךְ אֶת-הַזֵּהב" לוֹמַר, שֶׁצָּרִיף לְהַעֲבִיר חֲלָדָה שְׁלוֹ קֶדֶם שִׁיגְעִילָנוּ, וְזֶהוּ
לְשׁוֹן "אַךְ", שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֵׁם חֲלָדָה, אַךְ הַמַּתְכֶּת יִהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא.

(כג) כִּלְדָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אֶךְ
בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים:
כ"ז ׀ כִּלְדָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאֵשׁ • לְבִשָּׁל בּוֹ כְּלוּם. תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ • (ע"ז ט) כְּדָרַף תִּשְׁמִישׁוֹ - הַגְּעַלְתוֹ, מֵהַ שִׁתְּשִׁמִּישׁוֹ
עַל-יְדֵי חַמִּין, יִגְעִילָנוּ בְּחַמִּין, וּמֵהַ שִׁתְּשִׁמִּישׁוֹ עַל-יְדֵי צֵלִי, כְּגוֹן הַשֶּׁפּוֹד וְהָאֶסְפָּלָה, לְכַנְּנוֹ בְּאוּר. אַךְ בְּמִי נִדְּהָ
יִתְחַטָּא • לְפִי פְּשׁוּטוֹ "חֲטוּי" זֶה לְטַהֵרוֹ מִטְּמֵאֵת מֵת. אָמַר לָהֶם: צָרִיכִין הַכֹּלִים גְּעוּל לְטַהֵרֵם מִן הָאֶסוּר, וְחֲטוּי
לְטַהֵרֵן מִן הַטְּמֵאָה. וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ מִכָּאן, שֶׁאֵף לְהַכְשִׁירֵן מִן הָאֶסוּר הַטְּעִין טְבִילָה לְכֹלֵי מַתְכוֹת, וּמִי נִדְּהָ הַכְּתוּבִין
כָּאן, דְּרָשׁוּ - מִים הָרְאוּיִם לְטַבֵּל בְּהֶם נִדְּהָ. וְכַמָּה הֵם? אַרְבַּעִים סָאָה. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בְּאֵשׁ • כִּלְ דָּבָר שֶׁאֵין
תִּשְׁמִישׁוֹ עַל-יְדֵי הָאוּר, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְצִלוֹחִיּוֹת שִׁתְּשִׁמִּישׁן בְּצוּגָן וְלֹא בְּלַעוֹ אֶסוּר. תַּעֲבִירוּ בְּמִים • מִטְּבִילוֹ וְדִיו,

וְדוּקָא כְּלֵי מַתְכוֹת. רַמְבַּ"ן

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה - מַהְדוּרַת בְּלוֹם, אַבְרָמֹבִיץ

מִן הָאֶסוּר שֶׁבָּהֶן מִלְּבַד הַטְּבִילָה הַזֶּה, וְאֵיךְ
לֹא יִזְכִּיר הַכְּשֵׁרֵן בְּאֵשׁ עֲשֵׂה בְּבָאִים בְּאֵשׁ.
וְכַשְׁלֵמְדוֹ חֲכָמִים טְבִילָה זֶה לֹא הִזְכִּירוּ בָּהּ
הַמִּקְרָא הַזֶּה, אֲלֵא דְרָשׁוּ (ע"ז שם) אַךְ בְּמִי
נִדְּהָ יִתְחַטָּא, מִיִּם שֶׁהִנְדָּה טוֹבֵלְתָ בְּהֶם. אַבְל
פְּרוּשׁ "תַּעֲבִירוּ בְּמִים", לְכַבֵּס וְלִשְׁפֹּף
אוֹתָם בְּמִים פָּה עַד שֶׁתְּסוּר חֲלוּדָה שְׁנֹדְבָקָה
מֵהֶם מִן הָאֶסוּר שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶם, שֶׁזֶּהוּ הַכְּשֵׁרֵן
מִן הָאֶסוּר:
יֹאמֶר הַכְּתוּב, דְּבַר שִׁתְּשִׁמִּישׁוֹ בְּאֵשׁ תְּבִיאֵר
בְּאֵשׁ כְּדָרַף שֶׁהִיא הַשְּׁמִישׁ בּוֹ בְּאֶסוּרוֹ,
אִם תִּשְׁמִישׁוֹ בְּאוּר מִמֶּשׁ כְּגוֹן הַבְּרֹזָל וְהַנְּחֹשֶׁת
וְגַם הַכֶּסֶף וְהַזֵּהב מִלְּבַדּוֹ בְּאוּר, וְאִם עַל יְדֵי
חַמִּין כְּגוֹן הַבְּדִיל וְהַעֲפָרַת מִגְּעִילוֹ בְּחַמִּין,
וְדָבָר שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁוּ בּוֹ בְּאֵשׁ אֲלֵא בְּצוּגָן

כג) תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר. אֵין הַכֹּלֵי שֶׁנֶּגַע
בְּמֵת אוֹ בְּנִבְלָה נִטְהַר בְּאֵשׁ, שֶׁאֵין טְבִילַת
הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּמִים, וְלִפְיָקָף הִצְרַכּוּ רַבּוּתֵינוּ
(ע"ז עה): לְפָרֵשׁ שֶׁזֶה הַטְּהוּרָה לְהַגְעִילֵם
מֵאֶסוּרֵי הַמַּאֲכָלוֹת שֶׁבְּלַעוּ בְּיַד הַגּוֹיִם, וְזֶה
אִמַּת בְּלֵי סַפָּק:
וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ. כִּלְ דָּבָר שֶׁאֵין
תִּשְׁמִישׁוֹ עַל יְדֵי הָאוּר כְּגוֹן כּוֹסוֹת
וְצִלוֹחִיּוֹת וְקִיתוּנוֹת שִׁתְּשִׁמִּישׁן בְּצוּגָן וְלֹא
כְּלַעוֹ אֶסוּר, תַּעֲבִירוּ בְּמִים, מִטְּבִילָן וְדִיו,
לְשׁוֹן רַש"י. וְאֵינוֹ נִכּוֹן בְּעִינֵי שֶׁאֵין לְשׁוֹן
"תַּעֲבִירוּ" טְבִילָה, כִּי הִיא אוֹמֶר "תְּבִיאֵר
בְּמִים" שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַטְּבִילָה, כְּמוֹ בְּמִים יָבֵא
וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר (ויקרא יא לב). וְעוֹד
שֶׁאֵף הַכֹּלִים שִׁתְּשִׁמִּישׁן בְּצוּגָן צָרִיכִין הַכְּשֵׁר

תְּדִיחוֹ אוֹתוֹ בְּמִים עַד שִׁתְּמַרְק וְיִטְהַר. וְכִּךְ
אָמְרוּ חֲכָמִים (שם), מִדִּיתֵן וּמִטְּבִילֵן וְהֵן
טְהוּרִים:
וְלְשׁוֹן סַפְרֵי (מטות נ), תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ, כְּגוֹן
הַסְּפִינִין מִפְּנֵי כּוֹיֹת הַגּוֹיִם, וְכֹל אֲשֶׁר
לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ, כְּגוֹן הַכּוֹסוֹת, תַּעֲבִירוּ בְּמִים
מִפְּנֵי גְעוּל הַגּוֹיִם. וְלֹא הִצְרַף הַכְּתוּב לְחִזּוֹר
וְלְהִזְכִּיר הַטְּבִילָה, שֶׁכָּבֵר הִזְכִּיר אוֹתָהּ אַךְ בְּמִי
נִדְּהָ יִתְחַטָּא, וְאַחֲרֵי פְּלִיטַת הָאֶסוּר כְּלָם שְׁוִים
בְּדִין הַטְּבִילָה:
וְלִכִּי מִהֲרַהֵר עוֹד לוֹמַר שֶׁהַטְּבִילָה הַזֶּה
מִדְּבָרֵיהֶם, וְהַמִּקְרָא אִסְמַכְתָּא עֲשׂוֹ
אוֹתוֹ, וְכֵן אוֹנְקְלוֹס מְתַרְגֵּם אוֹתוֹ בְּחֲטוּי הַזָּאָה
שֶׁל אָפֶר פָּרָה, וְהִצְרַכּוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים בְּכֹלֵי
הַמַּתְכוֹת בְּלִבָּד מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּהֶם כְּלָים

(כד) וּכְפַסְתֶּם בְּגֵדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמְהֵרֶתֶם וְאַחַר תֵּבְאוּ
כד ותחזרו לכושיכון ביום שביעי
ותדבון ובתר בן תעלון למשירתא:
אל-המחנה: ם

כ"ד אל-המחנה • למחנה שכינה, שאין טמא מת טעון שלוח ממחנה לזיה וממחנה ישראל.

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
כה ואמר יי למשה למימר:

(כו) שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׁבִי בְּאֶדְם וּבִבְהֵמָה אֹתָהּ
וכבועירא את ואלעזר כהנא ורישי אבהת
פנשתא:
שָׂא אֶת רֹאשׁ • קח את החשבון.

(כז) וְחִצִּיתָ אֶת־הַמְּלָקוֹחַ בֵּין תְּפִשִּׁי הַמְּלַחְמָה הַיְצֵאִים
לצבא ובין פל-העדה:
כז וחצית את-המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים

כ"ז וחצית את-המלקוח בין תפשי המלחמה וגו' • חציו לאלו וחציו לאלו.

(כח) וְהִרְמֹת מִכֶּס לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה הַיְצֵאִים
לצבא אחד נפש מחמש המאות מן-האדם ומן-הבקר
ומן-החמרים ומן-הצאן:
כח ותפרש נסיבא קדם יי מן גברי מגיחי
קרבא דנפקו לחילא חד נפשא מחמש
מאה מן אנשא ומן תורי ומן חמרי ומן
ענא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקוי"ש חז"ג עמ' 110 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אחד מחמש מאות בדייק

והרמת מכס ליהוה . . אחד נפש מחמש המאות (לא, כח)

בפרשתנו מספר שהקב"ה צוה למשה לחלק את המלקוח לשני חלקים, מחצית לתת לאנשי הצבא ומחצית לכל העדה, ולהפריש
מכס לה' - אחד מחמש מאות מחלק אנשי הצבא, ואחד מחמשים ממחצית השניה. לאח"כ מפרט הכתוב כמה היה סכום מחצית
המלקוח, וכמה הי' סכום אחד מחמש מאות שהפרישו אנשי הצבא.
והקשה האור החיים הקדוש וזה לשונו: "צל"ד למה האריך כל כך בפרטי החשבון בדבר שיכול כל הבא למנות לידע כי כף יעלה
למחצה וכן יעלה למכס וגו', גם בענין מחצת העדה . . דן אנכי שלא היה צריך לאומרו". וכן הקשו הרמב"ן ועוד מפרשים, ותרצו
באופנים שונים.

ויש לתרץ, דבזה בא הכתוב ליישב תמי' אפשרית, והיא: אלולא המפרש בפתוב, הרי בפשטות לא מסתבר כלל, שהשבי והמלקוח
באדם ובבהמה מספרם יעלה למספר מדיק עד כדי כך שמחציתו יחלק לקבוצות של חמשים וחמש מאות בדייק, בלי שיתר
עדר, וכלשון הגמ' (חולין כח, ב ועוד) "א"א לצמצם". ואם כן קשה, למה לא צוה הקב"ה מה לעשות עם העדר?

ולכן מפרט הכתוב את כל המספרים בפרטיות, להודיע שבנדוד"ד אכן היה לכל מין בפי"ע מספר מדיק, ולא נשאר עדר.

[והא דלא פרט כמה הי' אחד מחמשים, כי אחרי שכתב שלא הי' עדר קשחלקו לחמש מאות מובן מעצמו שגם בחמשים הי'
כן]. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

דרך הפשט, הזהירם ואתם חנו מחוץ למחנה
שבעת ימים ותחטאו כדי שלא יטמאו את
העם, אבל שם פלם היו שוים בדבר:
(כח) והרמת מכס לה'. גם המכס הזה מפני
שהיה השלל הזה מנקמת ה' בארץ לא
להם, אבל בארץ סיחון ועוג לא נתנו לכהנים
וללויים מהם כלום, אבל הוזהרו מהם, שנאמר
(לעיל יח כ) וחלק לא יהיה לך בתוכם, אפלו
בבזה:

דכתיב (שם ו יא) וכתיב מלאים כל טוב
אשר לא מלאת, ואמרו רבותינו (חולין יז.)
קדלי דחזירי אשתרי להו, אבל מדין לא היה
משלהם ולא לקחו את ארצם, רק לנקם
נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם, ולכך נהג
האסור בכליהם. וכן בדין השמאה שהזהירם
עשה (בפסוק יט) ואתם חנו מחוץ למחנה
שבעת ימים וגו', כי מלחמת סיחון ועוג בה
היו כל ישראל ושמאה התרה בצבור. ועל

שתשמישן באור ובכלי שני ובצונן, וזה צריך
תלמוד:
והזהיר אותם עשה בהגעלת כלי מדין מאסורי
הגוים, ולא אמר להם זה מתחלה
בכלי סיחון ועוג שלקחו גם שללם, כמו
שאמר (דברים ב לה) רק בהמה בזונו לנו
ושלל הערים אשר לכדנו. והטעם, כי סיחון
ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנתלת ישראל
היא, והתר להם כל שללם אפלו האסורים.

כט מפלגותהון תסבון ותייב לאלעזר פהנא
אפרשיתא קדם יי:

(כט) ממחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הפהן תרומת
יהוה:

ל ומפלגות בני ישראל תסב חד דאתחד מן
חמשין מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן
ענא מפל בעירא ותייב יתהון ללואי נטרי
מטרת משפנא דיי:

(ל) וממחצת בני ישראל תקח אחד אחז מן החמשים
מן האדם מן הבקר מן החמרים ומן הצאן מפל הבהמה
ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משפן יהוה:

לא ועבד משה ואלעזר פהנא פמא די פקיד
יי ית משה:

(לא) ויעש משה ואלעזר הפהן כאשר צוה יהוה
את משה: רמב"ן

לב ויהוה דברתא שאר פנא די כזו עמא די
נפקו לחילא ענא שית מאה ושבעין
וחמשא אלפין:

(לב) ויהי המלקוח יתר הפז אשר בזזו עם הצבא צאן
שש מאות אלף ושבעים אלף וחמשת אלפים:

כז ויהי המלקוח יתר הפז לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח, פתב את הלשון
הזה: ויהי המלקוח, שבא לכלל חלקה ולכלל מכס, שהיה עודף על כז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו,
ולא בא לכלל חלקה, מספר הצאן וגו'.

לג ותורי שבועין ותריין אלפין:

(לג) ובקר שנים ושבעים אלף:

לד וחמרים שתין וחד אלפין:

(לד) וחמרים אחד וששים אלף:

לה ונפשא דאנשא מן נשיא די לא ידעא
משכבי דכורא פל נפשתא תלתין ותריין
אלפין:

(לה) ונפש אדם מן הנשים אשר לא ידעו משכב זכר
כל נפש שנים וששים אלף:

לו ויהוה פלגותא חלק גבריא די נפקו
לחילא מגנן ענא תלת מאה ותלתין ושבע
אלפין וחמש מאה:

(לו) ויהוה המחצה חלק היצאים בצבא מספר הצאן
שש מאות אלף וששים אלף ושבעת אלפים וחמש
מאות: רמב"ן

לז ויהוה נסיבא קדם יי מן ענא שית מאה
שבועין וחמש:

(לז) ויהי המכס ליהוה מן הצאן שש מאות חמש ושבעים:

לח ותורי תלתין ושפא אלפין ונסיבהון קדם
יי שבועין ותריין:

(לח) ותבקר ששה וששים אלף ומכסם ליהוה שנים
ושבעים:

לט ותמרי תלתין אלפין וחמש מאה
ונסיבהון קדם יי שתין וחד:

(לט) וחמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליהוה
אחד וששים:

וכמה המכס, להודיע כי מן היום שלקחו
המלקוח הזה עד שמנו אותו וקצו אותו
והפרישו ממנו המכס ונתנוהו לאלעזר הפהן
מפל המקנה הגדול הזה לא מת אחד, וזה
נס. וכן במקצת העדה ללויים:

העדה בעבור שהוא דבר שבממון ולא יחשדו
את אלעזר שיקח יותר מן המצוה לו, והמצוה
רשות בהם, והם אמרו חלילה לנו כי מלאך
ה' הוא ואין צורך להיותנו שם:
(לו) ויהי המחצה חלק היצאים בצבא. הוצרך
הכתוב לפרט הזה שיזכיר כמה המחצה

(לא) וטעם ויעש משה ואלעזר הפהן. ולא
הזכיר הנשאים, כי בידוע שעשו מצות
משה שהוא השליט עליהם. אבל בענין
הפקודים אמר (לעיל א מד) אלה הפקודים
אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל. ואולי
הטעם בכאן, כי השם צוה שיהיו שם אבות

(מ) וּנְפֹשׁ אָדָם שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֵלֶּף וּמִכֶּסֶם לַיהוָה שָׁנִים
וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ:

(מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכְּסֵי תְרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(מב) וּמִמַּחְצֵית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצְהָ מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים
הַצְּבָאִים:

כ"ז"י ◀ וממחצית בני ישראל אשר חצה משה • לעדה והוציא להם מן האנשים הצבאים.

(מג) וַתְּהִי מַחְצַת הָעֵדָה מִן־הַצֹּאֵן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֵלֶּף
וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

כ"ח"י ◀ ותהי מחצת העדה • כף וכף.

(מד) וּבָקֵר שֵׁשֶׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּף:

(מה) וַחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶּף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

(מו) וּנְפֹשׁ אָדָם שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֵלֶּף:

(מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחְצַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאָחֻז אֶחָד
מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם
שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁבֵּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
כ"ט"י ◀ ויקח משה וגו'.

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֵלֶּפֶי הַצְּבָא שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

כ"י"י ◀ הפקדים • הממנים.

(מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי
הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:

כ"י"י ◀ ולא נפקד • ולא נחסר, ותרגומו "ולא שגא", אף הוא בלשון ארמי "חסרון", כמו (בראשית לא): "אנכי אחטונה" ותרגומו: "דהות שגיא ממנינא", וכן (שמואל א כ): "כי יפקד מושבך" – יחסר מקום מושבך, איש הרגיל לישוב שם, וכן (שם כ): "ויפקד מקום דוד" – נחסר מקומו ואין איש יושב שם. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(מט-ג) וטעם עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו. לאמר הנה השם עשה תשועה גדולה על ידינו, שלא מת במלחמה אחד מכל אנשי הצבא אשר בידינו ולא הקה בחרב שיפקד מן הצבא, ולפיכך אנהנו תפצים להקריב קרבן ה' המציל אותנו לתת לפנינו כופר נפשתינו אשר פדה ממות ובמלחמה מידי חרב: ורבותינו דרשו (שבת סד.) ולא נפקד ממנו איש, לדבר עברה, לומר שהיו בכל

על בידינו ולא נפקד איש מאחינו אשר בצבא אל מקום אחר לעבר עברה, ואמר להם משה אם פן קרבן זה לפה, אמרו לו לכפר על נפשתינו, מההורר הלב:

וַיִּקְרָב אֶת־קָרְבָּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי־זָהָב
וְאֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשׁוֹתֵינוּ
לִפְנֵי יְהוָה:

(א) וַיִּקְרָב אֶת־קָרְבָּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי־זָהָב
וְאֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשׁוֹתֵינוּ
לִפְנֵי יְהוָה:

(ב) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵתָם כָּל כְּלֵי
מַעֲשֵׂה:

(ג) וַיְהִי כִּלְזָהָב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שִׁשָּׁה
עָשָׂר אֶלֶף שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שָׂרֵי הָאֲלָפִים
וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

(ד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד זָכְרוֹן
לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ רמב"ן

(ה) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאֵת שָׂרֵי
הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד זָכְרוֹן
לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ רמב"ן

♦ יום שלישי כ"ז תמוז ♦

לב (א) וּמִקְנֵה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד עֲצוּם מְאֹד
וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעֲזֹר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם
מִקְנֵה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 18)

וּמִקְנֵה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד (לב, א) אֵיתָא בְּסִפְרֵים שְׁשִׁנֵּי הַשְּׁבֻטִים הִלְלוּ חֲבֹבֵי אֵת הַמֶּן וְלֹא אָכְלוּ מֵאֲכָלִים אַחֲרֵיהֶם,
וּלְפִיכֶף לֹא שָׁחֲטוּ אֵת צֹאנֵם וּבִקְרָם, פְּשֻׁבְטֵים הָאֲחֵרִים, וְכֶף הָיָה לָהֶם מִקְנֵה רֹב. וַיֵּשׁ לְבָאָר אֵת הַקֶּשֶׁר בֵּין הַסִּבָּה (חַבַּת הַמֶּן)
לְמוֹסָבֵב (הַרְצוּן לְהַשָּׂאָר בְּעֵבֶר הַיִּרְדּוֹן, שְׁהוּא מְקוֹם מִקְנֵה). דְּהִנֵּה, מִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁבַגֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן רְצוּ לְהַשָּׂאָר בְּעֵבֶר הַיִּרְדּוֹן וְלַעֲסֹק
בְּמִקְנֵה מִשׁוּם שְׁבַע־עֻבְדוֹת מְרַעָה הַצֹּאן אֵין טְרֻדוֹת, וּבַעֲסוּק זֶה יוֹכְלוּ תְּמִיד לְהִיּוֹת קְשׁוּרִים לְהַקְב"ה. מוֹבֵן אִם כֵּן, שְׁחַבַּת הַמֶּן,
לָהֶם מִן הַשָּׁמַיִם, הַבִּיָּאָה לָכֶף שְׁלֹא רְצוּ לְהַפְגִּס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלַעֲסֹק בְּעִנְיָנִים אֲרֻצִּיִּים.

(ב) וַיָּבֵאוּ בְנֵי־גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהִנֵּה מֹשֶׁה חָשַׁד אוֹתָם כִּי יֹאמְרוּ כֵּן מִפְּחַד
אֲנִשֵּׁי אֶרֶץ כְּנַעַן שְׂאֵמְרוּ בְּהֶם הַמְּרַגְלִים
(לְעִיל יג לא) לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי
חִזֵּק הוּא מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן אָמַר לָהֶם שְׂאֵינִם בּוֹטְחִים
בַּח' פְּאֻבּוֹתֵם, וַיִּסְּף עוֹד לְהַעֲנִישֵׁם בְּהֶם
לְהַנִּיחֵם בְּמִדְבָּר. וְלָכֶף עֵנּוּ אוֹתוֹ, חִלִּילָה שְׁנִירָא
מֵהֶם, אֲבָל נַעֲבֹר חַלּוּצִים לְמַלְחָמָה וְנִהְיֶה
מֵהִירִים וְרֹאשׁוֹנִים לִפְנֵי הָעָם לְהַלְחֵם בְּאוֹיְבֵי
ה' כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם:

לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי גָד כְּמִשְׁפָּט, כִּי הוּא הַכְּבוֹד
וּכְן הַגְּבִירָה, וְכֵן קְשִׁי־סֵפֶר הַכְּתוּב הַמַּעֲשֵׂה
הַזֶּה יֹאמֵר (דְּבָרִים ג טו) וְלְרְאוּבֵנִי וְלְגָדִי
נִתְחַי. אֲבָל כָּל הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת הִיא בְּנֵי גָד,
כִּי הֵם נִתְנוּ הַעֲצָה הַזֹּאת וְהֵם הָיוּ הַמְּדַבְּרִים
תְּחִלָּה לְמֹשֶׁה בְּנִחְלָה הַזֹּאת, וְהֵם הָיוּ גְבוּרִים
יֹתֵר מִבְּנֵי רְאוּבֵן, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שם לג כ)
וְטָרַף זְרוּעַ אֶף קָדְקֵד, וּלְפִיכֶף לֹא הָיוּ יֹרְאִים
לְשִׁבְתָּ לְבָדָם בְּאֶרֶץ הַזֹּאת מִפְּנֵי יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ:

(ג) וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל אֶהֱל מוֹעֵד זָכְרוֹן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל. יִרְאָה מִנֵּה שְׁעִשׂוּ מֵהֶם כְּלֵי שֵׁרֶת
וּמִסְרוֹם לְצַבּוּר, לְזָכְרוֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיעֲשׂוּ
בְּהֶם עֲבוֹדַת ה' לְדוֹרוֹת. שְׂאֵם בָּאוּ הַכְּלִים
הָאֵלֶּה לְאוֹצֵר בֵּית הָשֵׁם הָיָה רְאוּי שְׂאֵמֵר
"זָכְרוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה'", כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יְכַלֵּל
כָּל הָעָם, וְהַזָּכְרוֹן בְּדָבָר קָנִים הוּא:
(ד) וַיָּבֵאוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן. הַקְּדִים הַכְּתוּב
בְּנֵי רְאוּבֵן בְּפִסּוּק הַרְאִשׁוֹן וּמִקְנֵה רֹב הָיָה

ג מכללתא ומלכשתא וכומרינ ובית נמרין
ובית חשפנא ובעלי דכבא (וכימא) וסיעת
בית קברתא דמשה ובעון :

(א) עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושכם
ונבו ובען:

כ"ז - עטרות ודיבן וגו' • מארץ סיחון ועוג היו.

ד ארעא די מחא ?? ית יתבהא קדם כנשתא
דישראל ארע פשרא לבית בעיר היא
ולעבדיך אית בעיר :

(ד) הארץ אשר הבה יהוה לפני עדת ישראל ארץ מקנה
הוא ולעבדיך מקנה: ם

ה ואמרו אם אשפחנא רחמין בעיניך
תתיהב ית ארעא דא לעבדיך לאחסנא
לא תעברנא ית ירדנא :

(ה) ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת
לעבדיך לאחזה אל תעברנו את הירדן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה בלקו"ש ח"ח עמ' 186 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם רצונם דבני גד וראובן להשאר בעבר הירדן

ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך . . אל תעברנו את הירדן: (לב, ה)

בחסידות מבאר, שהטעם שחפצו בני גד וראובן להשאר בעבר הירדן ולעסוק במקנה הוא, היות שבעבודה זו אין רבוי הטרדה, ויוכלו להתקשר ולהדבק באלקות באין מפריע. ובדגמת האבות והשבטים שהיו רועי צאן מטעם הנ"ל.

ולכן השנה משה את בקשתם, לחטא המרגלים, "כה עשו אבותיכם בשלחי אותם וגו', היינו, שהנהגה זו היא בלתי רצויה, דקדם מתן תורה היתה נתינת מקום להנהגה זו של פרישות מעניגי העולם, אבל לאחר מ"ת - שהפונה של מ"ת היא לעשות את העולם הגשמי כלי לאלוקות - צריכים להתעסק עם הענינים הגשמיים ולעשות מהם דירה לו יתברך.

וע"ז היה מענה בני גד וראובן, ובהקדים:

הן אמת שעקר העבודה הוא קיים המצות בדברים גשמיים שעל ידי זה הוא המשכת העצמות למטה, "דירה בתחתונים", אף בכל זאת יש צורך ב'מארי תורה' שעקר עסקם הוא בתורה שהם מאירים את מעשה המצות של ה'מארי עובדין טבין', ועל ידם המשכת העצמות היא בגלוי.

ולכן בקשו שישארו הם בעבר הירדן, כדי שיוכלו להתעסק בלמוד התורה, כי כדי להשלים הפונה יש צורך גם במארי תורה. משא"כ המרגלים שרצו שכל ישראל ישארו במדבר שזה הפך הפונה.

וואמר משה לבני גד ולבני ראובן
האחיכון יעלון לקרבא ואתון תיתבון
הקא :

(ו) ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו
למלחמה ואתם תשבו פה:

כ"ז - האחיכם • לשון תמיהה הוא.

ז ולמא תונון ית לבא דבני ישראל מלמעבר
לארעא דיהב להון ?? :

(ז) ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבר אל הארץ
אשר נתן להם יהוה:

כ"ז - ולמה תניאון • תסירו ותמנעו לבם מעבר, שיהיו סבורים שאתם יראים לעבר מפני המלחמה וחזק הערים והעם.

ח כדון עבדו אבהתכון פד שלחית וזהון
מרקם גיאה למחזי ית ארעא :

(ח) כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות
את הארץ:

כ"ז - מקדש ברנע • כך שמה, ושני קדש היו.

ט וסליקו עד נחלא דאתפלא וחוזו ית ארעא
ואוניו ית לבא דבני ישראל כדיל דלא
למעל לארעא דיהב להון ?? :

(ט) ויעלו עד נחל אשכול ויראו את הארץ ויניאו את לב
בני ישראל לבלתיבא אל הארץ אשר נתן להם יהוה:

(י) ויחראף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר:

י ויתקף רגזא דני כיומא ההוא וקיים
למימר :

יא אם יחזון גבריא דסליקו ממצרים מפר עשרין שנין ולעלא ית ארעא די קמית לאברהם ליצחק וליעקב ארי לא אשלימו בטר דחלתו:

(יא) אַם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמְצָרִים מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָי:

יב אלהן פלב בר פנה קנזאה ויהושע בר נון ארי אשלימו בטר דחלתא די:

(יב) בְּלִתי פֶּלֶב בְּן־יִפְנֵה הַקְנִזִי וַיהוֹשֻׁעַ בְּנ־נוֹן כִּי מָלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה:

כז"י < הקנזי • (סוטה יא) חורגו של קנז היה, וילדה לו אמו של פלב את עתניאל.

יג ויתקף רגזא די בישראל וטרדנון במדברא ארבעין שנין עד דסוף פל דרא דעביד דביש קדם י:

(יג) וַיַּחֲרֹאף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תָּתֵם כָּל־הַדֹּר הַעֲשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

כז"י < וינעם • ויטלטלם, מן "נע ונד" (ס"א וטלטלם בנע ונד).

יד והא קמתון חלף אבהתכון תלמידי גבריא חיבא לאוספא עוד על תקוף רגזא די לישראל:

(יד) וְהִנֵּה קָמְתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבוֹת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לַסְּפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:

כז"י < לספות • כמו (ישעיה כט): "ספו שנה על-שנה" (ירמיה ז): "עלותיכם ספו וגו'" לשון תוספת.

טו ארי תובונו מבתר דחלתה ויוסף עוד לאחוריהון במדברא ותחבלון לכל עמא די:

(טו) כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשַׁחַתְתֶּם לְכָל־הָעַם הַזֶּה:

טז וקרבו לותה ואמרו חטרין דען נבני לבעירנא הכא וקריון לטפלנא:

(טז) וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֶת צֹאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטַפְּנוּ:

כז"י < נבנה למקננו פה • חסים היו על מונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה: לא כן, עשו העקר - עקר, והטפל - טפל. בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר-כך גדרות לצאנכם.

יז ואנחנא נודרו מעין קדם בני ישראל עד די נעלנון לאתריהון ונתבון טפלנא בקרוין פריכן מן קדם יתבי ארעא:

(יז) וַאֲנַחְנוּ נִחְלַץ חַשִׁים לַפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־יְהִי־אִנָּם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוֹ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

כז"י < ואנחנו נחלץ חשים • נודדין מהירים, כמו (ישעיה ח): "מהר שלל חש בז", (שם ט): "ימהר יחיש". לפני בני ישראל • בראשי גיסות, מתוך שגבורים היו, שכן נאמר בגד (דברים ל): "וטרף ירוע אף-קדקד". ואף משה חזר ופירש להם באלה הדברים (שם א): "ואצו אתכם בעת ההוא וגו' חלוצים תעברו לפני אחיכם בני-ישראל כל-בני-חיל". וביריחו כתיב (יהושע ז): "והחלוצ הלך לפניהם". זה ראובן וגד שקימו תנאם. וישב טפנו • בעודנו אצל אחינו. בערי המבצר • שנבנה עכשו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 279) ואף משה חזר ופרש להם באלה הדברים (לב, יז) לרש"י הוקשה, מדוע לא נאמר במענה משה לבני גד ולבני ראובן שילכו ראשונים, בראשי גיסות? ועל זה מביא שפפרשת דברים פרש משה את דבריו, שמה שאמר להם אם תחלצו לפני ה' למלחמה (פסוק ט) התכוון לומר שילכו ראשונים - חלוצים תעברו לפני אחיכם.

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ:

(ט) **כִּי לֹא נִחַלְתֶּם אִתְּם מַעֲבַר לִירְדֵן וְהִלֵּאתָ בְּיַד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי יַם סוּף וְעַבְרֵי יַם סוּף וְעַבְרֵי יַם סוּף וְעַבְרֵי יַם סוּף**
נִחַלְתֶּם אִתְּם מַעֲבַר לִירְדֵן מִזֶּרְחָה: פ
 כ"ט" - מעבר לירדן וגו' • בעבר המערבי • פי באה נחלתנו • כבר קבלנוה בעבר המזרחי • רמב"ן

♦ יום רביעי כ"ח תמוז ♦

(כ) **וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אִם־תַּחֲלִצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה:**

כ"אמר להון משה אם תעבדון ת פתגמא הדין אם תזדריון קדם עמא דני לקרבא:

(כא) **וְעַבְרֵי לָכֶם כָּל־חַלּוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הַזֵּרוּשׁוֹ אֶת־אֵיבּוֹ מִפְּנֵיו:**

כא ויעבר לכוון כל דמזרו ת ירדנא קדם עמא דני עד דיתרו ת פעלי דכבוהי מן קדמוהי:

(כב) **וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר תָּשׁוּבוּ וְהֵייתֶם נְקִים מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָה לִפְנֵי יְהוָה:**

ככ ותקבש הארץ לפני יהוה ואתר תשובו והייתם נקים תתבוין ותהון זכאין מן קדם יי ומישראל ותהי ארעא דדא לכוון לאחסנא קדם יי:

(כג) **וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כִּן הִנֵּה חֲטֵאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ חֲטֵאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצֵא אֶתְכֶם:**

כג ואם לא תעשוון כן הנה חטאתם ליהוה ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם:

(כד) **בְּנוֹ לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַעֲשׂוּ:**

כד בנו לכוון קרוין לטפלכוון ותטריון לעכוון ודיפוק מפורכוון תעבדון:

כ"ט" - לצנאכם • תבה זו מגזרת (תהלים ח): "צנה ואלפים כלם", שאין בו אלף מפסיק בין נו"ן לצד"י. ואלף שפא כאן אחר הנו"ן, במקום ה"א של צנה הוא, מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי בן. והיצא מפיכם תעשו • לגבה, שקבלתם עליכם לעבר למלחמה עד כבוש וחלוק; שמשה לא בקש מהם אלא "ונקבשה ... ואתר תשובו", והם קבלו עליהם "עד התנחל", הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן עשו.

(כה) **וַיֹּאמֶר בְּנֵי־גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבַדְיָךְ יַעֲשׂוּ כְאֲשֶׁר אָדָנִי מְצִוָּה:**

כה ואמרו בני גד ובני ראובן למשה למימר עבדיך יעבדון כמא די רבוני מפקד:

כ"ט" - ויאמר בני-גד • כלם כאיש אחד.

(כו) **טַפְּנוּ נַשִּׁינוּ מְקַנְנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יְהִיוּ־שֵׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד:**

כו טפלנא נשינו מקננו וכל בהמתנו יהיו-שם בערי הגלעד:

(כז) **וְעֲבַדְיָךְ יַעֲבְרוּ כָּל־חַלּוּץ צְבָא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כְּאֲשֶׁר אָדָנִי דָּבַר:**

כז ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא לפני יהוה למלחמה כאשר אדני דבר:

רמב"ן על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

(ט) פי באה נחלתנו אלינו. כבר קבלנוה בעבר המזרחי, לשון רש"י. ואינו הגון שיבדו פן לפני משה לאמר כבר קבלנוה, פי איננו בידם אכל ברצונו הדבר תלוי, ולא קבלוה עד שיתגנה הוא להם:

אבל כך אמרו, פי לא תחילנו אתם למעט נחלתם בארץ הטובה שלהם, פי באה אלינו הנחלה הראויה לנו שהיא ארץ מקנה ולנו המקנה יותר משאר השבטים, והיא דרך בקשה לא דרך מריבה:

או שיאמרו, פי לא נחל אתם, פי אפלו אם לא תחפץ לתת לנו עתה את הארץ נעבר עמכם אנו וכל אשר לנו, אבל לא נחל אתם כי נשוב אל הארץ הזאת שהיא נחלתנו הראויה לנו, ושאנחנו רוצים בה ואין שאר השבטים חפצים בה כלל:

וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְאֶת־רְאִשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כז"י וַיֵּצֵאוּ לָהֶם • כְּמוֹ עֲלֵיהֶם, וְעַל תְּנָאֵם מִנָּה אֱלֹעֶזֶר וְיְהוֹשֻׁעַ. כְּמוֹ (שמות יד): "ה' יִלְחֶם לָכֶם".

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם יַעֲבֹרוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן עִמָּכֶם יָת יִרְדְּנָא כָּל דְּמִזְרוּ לְקַרְבָּא קְדָם עֲמָא וְתִתְּכַבֵּשׁ אַרְעָא קְדָמִיכֹן וְתִתְּנוּן לְהוֹן יָת אַרְעָא דְגִלְעָד לְאַחֲזָה:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם־יַעֲבֹרוּ בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי־רְאוּבֵן אֶתְכֶם אֶת־הִירְדֵן כָּל־חֲלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה: רמב"ן

ל וְאִם לֹא יַעֲבֹרוּ מִזְרֵינִי עִמָּכֶם וְיִתְּנוּן בְּיַמֵּיכֹן בְּאַרְעָא דְכְנָעַן:

(ל) וְאִם־לֹא יַעֲבֹרוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתוֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

לא וַיַּעֲבֹרוּ בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶת־אֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדָיו בֶּן נַעֲשָׂה: רמב"ן

(לא) וַיַּעֲבֹרוּ בְּנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶת־אֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדָיו בֶּן נַעֲשָׂה: רמב"ן

לב נִחְנוּ נַעֲבֵר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתְּנוּ אַחֲזֵת נַחֲלָתְנוּ מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן:

(לב) נִחְנוּ נַעֲבֵר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתְּנוּ אַחֲזֵת נַחֲלָתְנוּ מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן:

כז"י וַאֲתְּנוּ אַחֲזֵת נַחֲלָתְנוּ • כְּלוֹמֵר, בְּיַדֵּינוּ וּבְרִשׁוֹתֵינוּ תִּהְיֶה אַחֲזֵת נַחֲלָתְנוּ מֵעֶבֶר הַזֶּה.

לג וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לְבְנֵי גֵד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן מִנְשֵׂה בְּנֵי־יִסָּף דְּמִנְשֵׂה בְּרֵי יִסָּף יָת מַלְכֹּת סִיחֹן מַלְכָּא דְאַמּוֹרָאָה וְיָת מַלְכֹּת עֹוג מַלְכָּא דְמִתְּנָן אַרְעָא לְקַרְוָהא בְּתַחֲמוּמֵינִי קְרוּי אַרְעָא סְחוּר סְחוּר:

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי מִנְשֵׂה בְּנֵי־יִסָּף אֶת־מַמְלַכַת סִיחֹן מַלְכֵי הָאֱמּוֹרִי וְאֶת־מַמְלַכַת עֹוג מַלְכֵי הַבְּשָׁן הָאָרֶץ לְעַרְיָהּ בְּנַבְלַת עַרְי הָאָרֶץ סָבִיב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 210 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

ירושלמי הארץ ע"י משה רבנו

וַיִּתֵּן לָהֶם | מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצֵי | שִׁבְטֵי | מִנְשֵׂה בְּנֵי־יִסָּף אֶת־מַמְלַכַת סִיחֹן . . וְאֶת־מַמְלַכַת עֹוג גּו'. (מטות לב, לג)

א"י בירושלמי (בכורים פ"א ה"ח) "חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן". ובפני משה' שם מפרש: "דויתן להם משה כתיב, והן לא בחרו מעצמן בתחלה כמו בני ראובן ובני גד".

וקשה, דהרי זה שבקשו בני גד ובני ראובן אחוזה מעבר לירדן לא הני' לרצון משה רבנו, ועד שהשונה אותם למרגלים, וא"כ, מדוע נתן משה רבנו מעצמו לחצי שבט מנשה ש"לא בחרו מעצמן" אחוזה בעבר הירדן?

ויש לומר בטעם הדבר, דהנה מציינו שכל הענינים העקריים השייכים לעם ישראל נפעלו על ידי משה רבנו, וכמו התורה ש"משה קבל תורה מסיני" (אבות פ"א מ"א), ועד ש"אפי' מה ששתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה מסיני" (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד), וכמו כן בנוגע לגאולת ישראל אמרו חז"ל "משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון" (ראה שמו"ר פ"ב, ו. דבר ספ"ט. ועוד). וכן הוא בנוגע לירושלתי הארץ, דאיתא בב"ב (נו, א) "כל שהרצהו הקב"ה למשה חייב במעשר", ומפרש ח"צפנת פענח' (ראה צפע"ו המלוקט עה"ת ברכה לד, א) "דהוא קדש בראי' שלו האויר", והיגו דירשת וקדשת הארץ היתה ג"כ על ידי משה.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(לא-לב) וַיַּעֲבֹרוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶת־אֶשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־עֲבָדָיו בֶּן נַעֲשָׂה. אֶמְרוּ לוֹ, אִין אֲדוֹנֵנוּ צְרִיף לְעִוּוֹת עֲלֵינוּ בְּתַנְיֵי כְּפֹל, חֲלִילָה לְעֲבָדֶיךָ מֵעֶבֶר עַל מַה שְּׂאֲדוּנֵי מִצְוָה, כִּי הִם דְּבָרֵי ה' וְלֹא נַעֲבֵר עַל מִצְוָתוֹ. וְזֶה טַעַם "אֶת אֶשֶׁר דִּבֶּר ה'", כִּי מִתְּחִלָּה אֶמְרוּ (פסוק כה) כְּאֶשֶׁר אָדִינִי מִצְוָה:

והנשיאים, אם יעברו אתכם תנו להם כל הארץ לאחוזת עולם, ואם לא ירצו לעבר אתכם תקחו מהם כל הארץ הזאת ותגרשו משם נשיהם וטפם, ותתנו להם אחוזה הראויה להם בארץ כנען שיקבשו אותה להם כאשר יעברו שם. ור"א אמר, ואם לא יעברו ברצונם, תולידם עמכם בעל כרחם ויאחזו שם בתוכם:

(כט) וַיַּעֲבֹרוּ בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וְגו' וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד. כִּי עֲתָה לֹא מִסַּר לָהֶם מֹשֶׁה כָּל אֶרֶץ סִיחֹן וְעוּג, בַּק קָצַת עָרִים בְּאֶרֶץ גִּלְעָד שֶׁהוּא מְקוֹם הַמְּקָנָה, וְהֵם עֲטוּרוֹת וְרִיבּוֹן וְהַנְּזָקִים כָּאֵן (פסוקים לד-לח) שִׁבְנוּ בָהֶם מִבְּצָרִים לְשִׁבְתָּ בָהֶם טַעַם וּמְקָנֵיהֶם, וּשְׂאָר הָאָרֶץ הַנִּיחִיָּה חֲרָבָה. וּלְכֹף צִוָּה לִיהוֹשֻׁעַ

והנה לעת"ל "ירחיב ה"א את גבולך" (פ' ראה יב, כ. שופטים יט, ח) ויירשו בני ישראל גם את ארץ קניי קנזי וקזמוזי (ספרי ראה שם. רש"י שופטים שם. ב"ר ספמ"ד. ועוד), ועל פי זה יש לומר שכלן נתן משה לבני מנשה (ש"י וסוף חבב את הארץ" (פירש"י פנחס כז, א)) חלק בעבר הירדן כדי שגם ירושת החלק שמעבר לירדן לעתיד לבא תהיה על ידי משה ובניו. ומבין

(ד) ויבנו בניגד את־דיבן ואת־עטרות ואת ערער: לו ויבנו בני גד ית דיבון וית עטרות וית ערער:

(ה) ואת־עטרות שופן ואת־עזר ויגבהה: לו וית עטרות שופן וית עזר ורמתא:

(ו) ואת־בית נמרה ואת־בית הרן ערי מבצר וגדרת צאן: לו וית בית נמרה וית בית הרן קרוין פריפן וחסרין דען:

ערי מבצר וגדרת צאן. זה סוף הפסוק מוסב על תחלת הענין: "ויבנו בניגד את־הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן".

(ז) ובני ראובן בנו את־חשבון ואת־אלעלא ואת קריתים: לו ובני ראובן בנו ית חשבון וית אלעלא וית קריתים:

(ח) ואת־נבו ואת־בעל מעון מוסבת שם ואת־שבמה ויקראו בשמת את־שמות הערים אשר בנו: לו וית נבו וית בעל מעון מקפן שמקן וית שבמה וקרו בשמהן ית שממה קרויא די בנו:

ואת־נבו ואת־בעל מעון מוסבת שם. נבו ובעל מעון – שמות עבודת אלילים הם, והיו האמוריים קורים עליהם על שם עבודת אלילים שלהם, ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים, וזהו "מוסבת שם" – נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר. ואת־שבמה. בנו שבמה, (ס"א בשמה ועין רמב"ן) והיא שכם האמורה למעלה. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום. אברומביץ

משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי מטה בני מנשה למשפחותם ויהי גבולם וגו': (לח) ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם. נבו ובעל מעון שמות עבודת זרה הם, והיו האמוריים קורין עליהם על שם עבודת זרה שלהם, ובני ראובן הסבו שמותם לשמות אחרים, וזהו מוסבות שם, נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר, לשון רש"י. והכתוב שאמר ויקראו בשמות את שמות הערים אשר בנו, על פלם ירמו, לא על נבו ועל בעל מעון בלבד. ועוד מה ששם שיזכיר אותם הכתוב בשם העבודה זרה ויאמר כי בני ראובן בנו אותן והסבו שמם, ולא יזכיר השם הטוב המוסב להם, ומנהג הכתוב לעולם בערים הנזכרות להזכיר השם הנדוש, ויקראו ללשם דן פלם דן אביהם (יהושע יט מז), ויקרא אתהן חות יאיר (להלן פסוק מא), ויקרא לה נבח (פסוק מב). גם ככל המוסבות שם יזכירם, ושם חברון לפנים קרית ארבע (יהושע יד טו), ושם דבר לפנים קרית ספר (שם טו טו):

והקרוב אלי, כי אלו השמות היו שמות הערים ביד מואב, וסידון כבש כל הערים האלה ממלך מואב הראשון, כי כן כתוב בחשבון ודיבון ומידבא, כמו שאמר (לעיל כ א) ונירם אבד חשבון וגו'. וכן יראה לי מדברי יפתח שאמר (שופטים יא

השבט פלו חלקים, ומצאו כי עשירית השבט בלבד נחלו בארץ השבט ועשר הדרות נשארו, ונתנו לו מחלק שבט שלם עשרה חבלים והאחד נשאר. ואולי בעבור היות שתי המשפחות האלה המכירי והגלעדי המעטות בשבט רצו להפדר משבטם כדי שתהיה להם נחלה רבה מהם פי ילדונה בחרבים, וכמו שנאמר (יהושע יז א) כי הוא היה איש מלחמה ויהי לו הגלעד והבשן. על כן הזכיר בשבט הזה חבלים, ולא הזכיר פן בשאר השבטים. כך נראה לי פרוש הכתוב הזה על דרך הפשט:

והנה לא הזכיר משה בתורה שיחלק ביניהם הארץ הזאת ויתן לכל אחד משני השבטים האלה חלקו בפני עצמו, אבל אמר שנתן להם ולחצי שבט המנשי ממלכות שני המלכים האלה, ובמשנה תורה (דברים ג יג) פרש שנתן לחצי שבט מנשה חלק בפני עצמו כל חבל הארצות וכל הבשן. והנה קצר בתורה, שלא רצה להזכיר בה חלוקת השנים באשר לא תזכר בה חלוקת שאר השבטים:

אבל בספר יהושע אמר בבאור כי משה חלק להם, ודקתיב (יהושע יג טו) ויתן משה למטה בני ראובן למשפחותם ויהי להם הגבול וגו', ודקתיב (שם פסוקים כד-כה) ויתן משה למטה בני גד למשפחותם ויהי להם הגבול וגו', ודקתיב (שם פסוקים כט-ל) ויתן

(לג) ולחצי שבט מנשה בן יוסף. מתחלה לא באו לפניו שבט מנשה, אבל כאשר חלק הארץ לשני השבטים ראה שהיא ארץ גדולה יותר מן הראוי להם ובקש מי שירצה להתנחל עמקם, והיו אנשים מושבט מנשה שירצו בה, אוילי אנשי מקנה היו, ונתן להם חלקם:

וטעם "ולחצי", חלק אחד מהם, וכן אז יחלק העם ישראל לחצי חצי העם היה אחרי תבני בן גינת והחצי אחרי עמרי (מ"א טז כא):

והענין, כי בני מנשה היו שמונה בתי אבות פתוח בפרשת הפקודים (לעיל כו כט-לב), ומשפחת המכירי ומשפחת הגלעדי ירשו בארץ הזאת כי היו אנשי חיל ולכוד אותה לעצמם ונתן להם חלק רב מהם, ושש המשפחות עברו את הירדן, ודקתיב ביהושע (יז ב) ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחותם לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכם ולבני חפר ולבני שמידע, וזהו מה שכתוב שם (פסוק ה) ויפלו חבלי מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והבשן אשר מעבר לירדן:

והטעם, כי עשו מן הארץ תשעה חלקים שונים לתשעת המטות, ולא גילו לתת למטה מנשה הנותרים חלק שלם, ולא חצי חלק כי רבם נשארו. והנה עשו מן

(למ) וַיִּלְכוּ בְּנֵי מִכְיָר בְּנֵי-מִנְשֵׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיֹּרְשׁוּ
 אֶת-הָאָמְרִי אֲשֶׁר-בָּהּ:
 לט וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מִכְיָר בְּנֵי מִנְשֵׁה לְגִלְעָד
 וַיִּכְבְּשׁוּהָ וַתְּרִידָה יְת אֲמֹרָאָה דִּי בַּהּ:

כז וַיֹּרְשׁוּ בְּנֵי מִכְיָר בְּנֵי-מִנְשֵׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּהָ וַיֹּרְשׁוּ אֶת-הָאָמְרִי אֲשֶׁר-בָּהּ. שְׁתַּבַּח רִישׁ מְשֻׁמֶשֶׁת שְׁתֵּי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וּלְשׁוֹן הוֹרְשָׁה, שֶׁהוּא טְרוּד וַתְּרוּדָה.

(מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת-הַגִּלְעָד לְמִכְיָר בְּנֵי-מִנְשֵׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ:
 מֵיְהִיב מֹשֶׁה יְת גִּלְעָד לְמִכְיָר בְּנֵי מִנְשֵׁה
 וַיֵּשֶׁב בָּהּ:

(מא) וַיֵּאִיר בְּנֵי-מִנְשֵׁה הַלֵּךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת-חֻתֵיהֶם וַיִּקְרְאוּ
 אֹתָהֶן חֻת יֵאִיר:
 מא וַיֵּאִיר בְּנֵי מִנְשֵׁה הָלֶךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת-חֻתֵיהֶם וַיִּקְרְאוּ
 אֹתָהֶן חֻת יֵאִיר:

כז וַיִּתֵּן חֻתֵיהֶם • כְּפָרְנִיָהוֹן • וַיִּקְרְאוּ אֹתָהֶן חֻת יֵאִיר • לְפִי שְׁלֵא הָיוּ לוֹ בָּנִים, קָרְאֵם בְּשֵׁמוֹ לְזַכְרוֹן. רַמְבַּ"ם

(מב) וַיִּנְבַּח הַלֵּךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת-קִנְיָתָהּ וַיִּקְרְאוּ לָהּ
 נִבְחָ בְּשֵׁמוֹ:
 מב וַיִּנְבַּח הָלֶךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת-קִנְיָתָהּ וַיִּקְרְאוּ לָהּ
 נִבְחָ בְּשֵׁמָהּ: פ פ פ

כז וַיִּקְרְאוּ לָהּ נִבְחָ • לְהָ אֵינוֹ מְפִיק ה"א, וְרֵאִיתִי בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁוֹן, לְפִי שְׁלֵא נִתְקַיֵּם לָהּ שֵׁם זֶה,
 לְפִיכֵף הוּא רַפְּהָ, שֶׁמְשֻׁמֶעוֹת מְדַרְשׁוּ כְּמוֹ 'לֵא'. וְתַמְהֵנִי מַה יִּדְרַשׁ בְּשְׁתֵּי תַבּוֹת הַדּוּמּוֹת לָהּ (רות ב): "וַיֹּאמֶר לָהּ
 בַּעֲזוֹ", (זכריה ה) "לְבָנוֹת-לָהּ בֵּית": רַמְבַּ"ם

קי"ב פסוקים, בקי"ב יק"ב סימן. חסלת פרשת מטות

רמב"ם על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

איש מלחמה ויהי לו הגלעד והבשן, גם כן על בניו שהיו אנשי מלחמה, כי הם הלכו גלעד וילקדוהו, ולכד נתן להם משה חלק גדול מהם. ואולי היה עדין מכיר קנם, ולא נגזרה עליו גזרת המדבר לפי שלא היה מפקודי משה ואהרן שהיה לו יותר מששים שנה, והארץ שנים פדורות הראשונים: (מב) ויקרא לה נבח. לא מפיק ה"א. וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן, לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה שמשמע מדרשו כמו לא, ותמה אני מה ידרש שתי תבות הדומות לזו, ויאמר לה בעז (רות ב יד), לבנות לה בית (זכריה ה יא), לשון רש"י:

והרי הרב אוצר בלום לתורה להלכות ולהגדות, ואשתמיטתיה זו שאמרו במדרש רות (רבה ה ה) ואנכי לא אהיה כאחת שפחתך (רות ב יג), אמר לה חס ושלום אין את מן האמהות אלא מן האמהות, ודכנתיה ונבח הלך וילמד את קנת ויקרא לה נבח בשמו, מלמד שלא עמד לה אותו השם, ודכנתיה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער, מלמד שאין לשקר תשועה, עד כאן באגדה. וכן בגמרא של מסכת סנהדרין (כד). אמרו, זו חנופה ונסות הרוח אשר רובו לבבל, אין לבבל נחות ואשתרובובי אשתרובוב לעילם, ויקא נמי דכתיב לבנות לה בית שמע מינה, והוא מדרש מן חסרון המפיק הזה שלא עמד לה הכית בארץ שנער:

עבודה ויה שלקם, אכל לא ראינו ביהושע שהסב שמות הערים שבבש. וטעם ואת שבמה, שבנו את שבמה, ואינה מוסבת שם: (מא) ויאיר בן מנשה. האישה הזו יתחס אל משפחת אמו בעבור שלקח אחותו עמהם, כי בדברי הנשים (א ב כא כב) מפרש שהוא בן חצרון בן פרץ בן יהודה ואמו בת מכיר בן מנשה, דכתיב ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד והוא לקחה והוא בן ששים שנה ותלד לו את שגוב, ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד. וכתוב (שם פסוק כג) ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם את קנת ואת בנותיה ששים עיר כל אלה בני מכיר אבי גלעד. ומזה נראה שהיה נבח הלוכד קנת ובנותיה בן יאיר, ולכן יקראו גם הן חות יאיר:

וטעם ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה (פסוק מ), למשפחתו, כי בניו לכדוהו, וכן ולמכיר נתתי את הגלעד (דברים ג טו), "ולמכיר". כי בעבור היותו נכבד וראש לכל זרעו יקראו בניו בשמו, כי כן יאמרו הכתובים בראשי השבטים בנחלתם נגבה לאפרים וצפונה למנשה (יהושע יז ט), וכן למנשה היתה ארץ תפוח וגו' (שם פסוק ח):

ומה שאמר הכתוב בספר יהושע (יז א) ויהי הגורל למטה מנשה כי הוא בכור יוסף למכיר בכור מנשה אבי הגלעד כי הוא היה

כח בשבת ישראל בחשבון ובכנותיה ובערעור ובכנותיה ובכל הערים אשר על ידי ארנן, והיא ערוער אשר לקחו מיד סיחון: והנה פאשר הגלה תגלת פלאסר מלך אשור לראובני ולגדי חזרו מואב ולשבו בארצם ובעריהם, כי מצאנו בספר ירמיהו (מח) פאשר החרים נבוכדנצר את מואב שלכד מהם כל הערים האלה, והזכיר בשמות חשבון ואלעלא (פסוק לד) וקרנתיים (שם כג) ודיבון ונבו (שם כב) ויעזר (שם לב) וערוער (שם יט) ובעל מעון שקראו בית מעון (שם כג) ובית נמרה שקראו נמרים (שם לד) ונהצה (שם כא), והרי הם כלם למואב. וכן בישעיהו (פרקים טו טז) כששטף סנחריב את מואב הזכירו שם רבן של ערים הללו, כי לראובני ולגדי הגלה תחלה ואחר כך שטף עמון ומואב:

ולכן נראה כי פרוש "מוסבות שם" שאלו הערים כלן הם מוסבות שם, שהסבו האמורי את שמם הראשון [כפאשר לכד אותם, וזה היה שמם הראשון] כשהיו ביד מואב, ובני ראובן ונד עוד קראו אותם בשמות כפאשר בנו אותם. ולא אמר הכתוב "ויקראו שמות לערים אשר בנו", אכל אמר ויקראו בשמות את שמות הערים, כי קראו להם בשמות את השמות הראשונים אשר היו להם מתחלה. כי צו להזכירם בשם הידוע להם מאז, או להוביש את מואב, או כפאשר הזכירו רבותינו שהיו האמורים קורין עריהם על שם

לג (א) אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצַבְאָתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

כ"ח אֵלֶּה מִסְעֵי • לְמָה נִכְתְּבוּ הַמִּסְעוֹת הַלְלוּ? לְהוֹדִיעַ חֲסָדָיו שֶׁל מְקוֹם, שְׂאֵף־עַל־פִּי שְׁגֹזֵר עֲלֵיהֶם לְטַלְטֵלם וְלְהַנִּיעֵם בַּמִּדְבָּר, לֹא תֹאמַר שֶׁהָיוּ נְעִים וּמְטַלְטְלִים מִמִּסְעָה לְמִסְעָה כֹּל אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא הִיְתָה לָהֶם מְנוּחָה, שֶׁהָרִי אֵין כָּאֵן אֶלָּא אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מִסְעוֹת; צֹא מֵהֶם י"ד, שְׁכֹלֵם הָיוּ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה קִדְמָה, מִשְׁנִסְעוֹ מִרְעַמְסָס עַד שִׁבְאוֹ לְרֵתְמָה שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁתַּלַּחוּ הַמְרַגְלִים, שְׁנֹאֲמַר (לעיל י"ב): "וְאַחַר נִסְעוּ הָעַם מִחֲצֵרוֹת וְגו'", (שם י"א): "שְׁלַח־לְךָ אַנְשִׁים וְגו'". וְכֵאֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיִּסְעוּ מִחֲצֵרַת וַיַּחֲנוּ בְּרֵתְמָה", לְמַדְתָּ, שֶׁהִיא בַּמִּדְבָּר פְּאָרְן. וְעוֹד הוֹצֵא מִשָּׁם שְׁמוֹנֶה מִסְעוֹת שֶׁהָיוּ לְאַחַר מִיתַת אַהֲרֹן – מֵהַר הָהָר עַד עֲרֻבוֹת מוֹאָב בְּשָׁנַת הָאֲרָבָעִים נִמְצָא שְׁכֹל שְׁמוֹנֶה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה לֹא נִסְעוּ אֶלָּא עֶשְׂרִים מִסְעוֹת. זֶה מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן. וְרַבִּי תַנְחוּמָא דַּרְשׁ בּוֹ דַּרְשָׁה אַחֲרָת: מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה בְּנוֹ חוּלָה וְהוֹלִיכוֹ לְמְקוֹם רְחוֹק לְרַפְאוֹתוֹ, כִּינֵן שֶׁהָיוּ חוּזְרִין, הַתְּחִיל אָבִיו מוֹנֶה כֹּל הַמִּסְעוֹת. אָמַר לוֹ: כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ, כָּאֵן חֲשִׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ וְכו' (במדבר רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 391 – מתוך 'לקראת שבת')

משל בן המלך – והנמשל

אלה מסעי

משל למלך שהיה בנו חולה, והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו, כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ, כָּאֵן חֲשִׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ וְכו'. (לג, א. ובפרש"י).

יש לומר שג' דגמאות אלו מכונות בדקדוק כנגד ג' המסעות הראשונות מארץ מצרים לים סוף: המסע הראשון מרעמסס סכותה נקרא "כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ", דלסכות באו ביום הראשון דיציאת מצרים ונסעו משם רק למחרתו (רש"י בשלה יג, כ) וא"כ נמצא שלאחר המסע הראשון נשארו ללון שם בלילה, וזהו המשמעות ד"כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ". במסע השני מסכות לאתם נתחדש ענין ענני הכבוד (ראה בשלה יג, כא ותיב"ע יב, לו) שענינם "לצל לבל פה בהם שרב ושמש", ולכן "כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ", דענני הכבוד שסוכו על בג"י הגנו עליהם מחם השמש וע"י כן נתקררו. ובמסע לים סוף כשפטענו ישראל נגד משה רבנו "טוב לנו עבד את מצרים ממותנו במדבר" – הרי זה בחי' "חששתי את ראשך" טענה שכלית שאינה ע"פ התורה. (לעמ' זה בשאר הנסיונות שהיו במדבר, עקר טענתם היתה מצד שהיו רעבים ללחם וצמאים למים ולא טענה שכלית).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 348 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

יציאת מצרים ברוחניות

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א)

ידועה הקשיא (ראה לקו"ת ריש פרשת מסעי) מדוע נאמר מסעי לשון רבים, הרי המסע שיצאו מארץ מצרים הוא מסע אחד בלבד, המסע מרעמסס לסכות, ושאר המסעות היו כבר אחרי היציאה ממצרים, ומהו מסעי לשון רבים? ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

מצרים הוא גם מלשון "מיצרים" וגבולים, והינו דברים המונעים ומעכבים מעבודת השי"ת. והעבודה היא לצאת מה"מצרים" הרוחניים, ששום דבר לא יעצר בעדו מלעבד את ה'.

אמנם גם פאשר "יצא" ממצריי הרוחניים, צריך לידיע, שאין זה מספיק עדן, כי אף שלגבי מצבו כבר יצא ממצרים, עדן יכול הוא להתעלות עוד יותר, ולגבי מדרגה נעלית יותר, עדן ב"מצרים" הוא.

ולכן נאמר "מסעי" לשון רבים – לרמז כי גם פאשר יצא ממצרים, הנה לגבי מדרגה נעלית יותר נמצא הוא עדן במצרים, וצריך להתעלות "ולהסיע" עצמו למדרגה יותר גבוהה.

ואל יאמר האדם שדי ומספיק לו בעבודתו הקודמת – כי תפקיד האדם וענינו הוא להיות "מהלך" ולא "עומד", ובכל יום ויום שנתן לו הקב"ה, עליו להתעלות לבחינה עליונה יותר מעבודתו ביום שלפני זה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חלק י"ח עמ' 390 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מסעות בני ישראל בזמן הגלות

אלה מסעי בני ישראל

משל למלך שהיה בנו חולה, והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, ואמר לו, כָּאֵן יִשְׁנֶנּוּ, כָּאֵן הוֹקְרֶנּוּ, כָּאֵן חֲשִׁשְׁתָּ אֶת רֹאשְׁךָ. כָּךְ אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מִנֵּה לָהֶם כֹּל הַמְּקוֹמוֹת הֵיכֵן הַכְּעִיסוּנִי, לְכָךְ נֹאמַר: אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (לג, א. ובפרש"י ומדרש תנחומא פרשתנו א)

לכאורה המושל אינו מתאים לגמרי למושל, דבמושל האב מנה לבנו את כל המסעות "כיון שהיו חוזרין", ואלו במושל – ישאל לא חזרו שוב על מסעותיהם?

וי"ל בזה ע"פ פנימיות הענינים:

הנה המ"ב מסעות רומזים גם על הברור של מדבר העמים בזמן הגלות, כי המדבר הוא מקום יניקת הקלפות "נחש שרף ועקרב" שהם ג' קלפות הטמאות ולכן אין במדבר גדול צמח ודשא כלל, כי ההשפעה באה מהקדשה, והקלפות אינם בטלים לקדשה ומשום הכי אינם מקבלים ההשפעה. וסיום המסעות הוא ב"ירדן ירחו" הרומז לגלוי המשיח שעליו נאמר "והריחו ביראת ה'", שאז תתבטל מציאות הרע דמדבר העמים ובלשון הפתוב "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ".

והנה לצרף עבודה זו דברור מדבר העמים ירדה הנשמה מאגרא רמה לבירא עמיקתא, מקום של העלם והסתר על אלקות, וירידה זו אינה רק לצרף עלית המדבר אלא גם לצרף עלית הנשמה, רק שבשעת המסעות גופא נרגש בהם הגלות והסתור אלא ששל ידם מגיעים (מאחר יתרה) לעליה, והגם שיוצעים הכונה והתכלית של הגלות שהיא העליה אבל במקום הגלות נרגשת ירידה, מצב של מדבר "אשר לא ישב אדם שם" הרומז על הקב"ה ו"הקעיסוני" שמצב זה הוא הפך רצון העליון.

ורק כאשר חוזרים היינו העליה שלאחר הירידה, מתגלה שהמסעות עצמם הנם חלק מהעליה "מנה להם כל המקומות שהקעיסוני" ע"ד הנאמר לע"ל "אודף ה' כי אנופת ביי" [על שפסעס עליון] שידו לקב"ה על כף, כי יתגלה שגם הסתר זה הוא חסדי ה'.

ואם תקשה: איך אפשר לומר על הירידה בגלות שהיא חלק מהעליה לכן המדרש מבהיר במושל שהבן מלך אינו הולך לבדו אלא עם המלך (הרומז על הקב"ה) ויתרה מזו המלך הולכו לשם, ויתרה מזו, מסעות אלו הם כפי לרפאותו וא"כ ברור שירידה זו גופא היא ענין של חסד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 227)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א) ונשאלת השאלה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים במסע אחד בלבד (המסע מרעמסס לסכות), ומדוע נאמר מסעי לשון רבים. ומבאר בחסידות, דהנה מצרים היא לשון מצר וגבול, וכל עוד לא הגיעו בני ישראל לירדן יריחו' (לקמן פסוק מח), רמז למשיח ש'מורח ודאין' (סנהדרין צג, ב) – הם עדין בתוך המצר והגבול של ארץ מצרים. לכן נאמר מסעי לשון רבים, כי מטרת כל המסעות היא – לצאת מכל מצר וגבול ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו. רמב"ן

ב וכתב משה ית מפקניהון למטלניהון על מימרא דיי ואלין מטלניהון למפקניהון :

(ב) וכתב משה את-מוצאייהם למסעיהם על-פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאייהם:

ג ונטלו מרעמסס בירחא קדמאה בחמשא עשרא יומא לירחא קדמאה מבתר פסחא נפקו בני ישראל בריש גלי לעיני כל מצראי :

(ג) ויסעו מרעמסס בתדש הראשון בחמשה עשר יום לתדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני-ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

מקומות אשר יהיה שם חריש וקציר, או יש שם עשבים וצמחים למאכל בני אדם, ושיהיה במקומות ההם בורות מים. על פן הרחיק מלבות בני אדם המחשבות האלה, וחקק אלה האותות פלם בזרזון המסעות, כדי שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות איך עמדו בני אדם במקומות ההם ארבעים שנה, כל אלו דבריו:

והנה מכתב המסעות מצות השם היא מן הטעמים הנזכרים, או מוזלתן ענין לא נתגלה לנו סודו, כי "על פי ה'" דבק עם "ויכתב משה", לא כדברי ר"א שאמר שהוא דבק עם "למסעיהם", שפכר הודיענו זה (לעיל ט כ) על פי ה' יתנו וצל פי ה' יסעו:

הנעשות היו אמתיות לכל רואיהם, אף בעתיד יהיו דברים בשמועה ויכזיבם השומע. ומאותות התורה ונפלאותיה העצמות עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום, והם מקומות רחוקות מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם לא מקום זרע ותאנה ונפן ורמון, ואמרה התורה (דברים כט ה) לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם, וכל אלה אותות הם במעשה נס נראות לעין. וכאשר ידע הבורא יחברף כי יעבר על אלה האותות מה שיעבר על דברי הנמים, לא יאמינו השומעים בהם, ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב מן הישוב מקום אשר בני אדם שם, כמו המדברות אשר ישכנו שם בני ערב היום, או

(א) אלה מסעי. אחרי נקמת מדן שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אחר תאסף אל עמך (לעיל לא ב) ואתרי שחלק ארץ סיחון ועוג ובנו הערים הנזכרות, נתן דעתו לכתב המסעות. ונתפנו בזה להודיע חסדיו של הקדוש ברוך הוא עמכם, שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר לא תחשב שהיו נעים ומטלטלין ממקום למקום תמיד ולא היתה להם מנוחה, אבל בכל הזמן הגדול לא הלכו אלא ארבעים ושנים מסעות, כמו שכתב הרב רש"י מדברי רבי משה הדרשן: והוסיף הרב במורה הנבוכים (ג נ) תועלת בידיעתם, לומר הצרף להזכיר המסעים גדול מאד, כי הנסים והאותות

ד ומצרים מקברים את אשר הנה יהוה בהם כל־בכור
ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:

(ד) ומצרים מקברים את אשר הנה יהוה בהם כל־בכור
ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:
כ"ט - ומצרים מקברים • טרודים באבלם.

ה ונטלו בני ישראל מרעמסם וישרו בסכת:

(ה) ויסעו בני־ישראל מרעמסם ויחנו בסכת:

ו ונטלו מסכת וישרו באתם די בסטר
מדברא:

(ו) ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:

ז ונטלו מאתם וקב על פום חירתא די קדם
בעל צפון ושרו קדם מגדל:

(ז) ויסעו מאתם וישב על־פי החירות אשר על־פני בעל
צפון ויחנו לפני מגדל:

ח ונטלו מן פום חירתא ועברו בגו נמא
למדברא ואזלו מהלף תלתא יומין
במדברא דאתם ושרו במרה:

(ח) ויסעו מפני החירות ויעברו בתוך־הים המדברה וילכו
דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה:

ט ונטלו ממרה ואתו לאילם ובאילם תרי
עשר מבויעין דמינן ושבעין דקלין ושרו
תמן:

(ט) ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה
עינת מים ושבעים תמרים ויחנו־שם:

י ונטלו מאילם ושרו על נמא דסוף:

(י) ויסעו מאילם ויחנו על־ים־סוף:

יא ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא דסין:

(יא) ויסעו מים־סוף ויחנו במדבר־סין:

יב ונטלו ממדברא דסין ושרו בדפקה:

(יב) ויסעו ממדבר־סין ויחנו בדפקה:

יג ונטלו מדפקה ושרו באלוש:

(יג) ויסעו מדפקה ויחנו באלוש:

יד ונטלו מאלוש ושרו ברפידם ולא הנה
תמן מיא לעמא למשתי:

(יד) ויסעו מאלוש ויחנו ברפידם ולא־היה שם מים לעם
לשתות: רמב"ן

טו ונטלו מרפידם ושרו במדברא דסיני:

(טו) ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני:

טז ונטלו ממדברא דסיני ושרו בקברי
דמשאלי:

(טז) ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברת התאוה:

יז ונטלו מקברי דמשאלי ושרו בחצרת:

(יז) ויסעו מקברת התאוה ויחנו בחצרת:

יח ונטלו מחצרת ושרו ברמתה:

(יח) ויסעו מחצרת ויחנו ברמתה:

כ"ט - ויחנו ברמתה • על שם לשון הרע של מרגלים, שנאמר (תהלים קכ): "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה
חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים".

כ"ט ונטלו מרמתה ושרו ברמון פריץ:

(כ"ט) ויסעו מרמתה ויחנו ברמון פריץ:

ל ונטלו מרמון פריץ ושרו בלבנה:

(ל) ויסעו מרמון פריץ ויחנו בלבנה:

(יד) ויחנו ברפידם ולא היה שם מים לעם
לשתות. לא הזכיר במרה גם המים ולא
במדבר סין ענין המן. אבל בעבור היות
עמלק, על פן הזכיר בקצרה ולא היה שם
מים לעם לשתות, כי הוא המקום הנכר
והנודע בו:

ענין רפידים דבר גדול, שנפסו את ה' ונקרא
המקום מסה ומריבה, ונקדש לעיניהם להוציא
להם מים מסלע, ובאה אליהם שם מלקמת

ענין רפידים דבר גדול, שנפסו את ה' ונקרא
המקום מסה ומריבה, ונקדש לעיניהם להוציא
להם מים מסלע, ובאה אליהם שם מלקמת

- שיעור יומי ליום רביעי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת מטות-מסעי 20
- (כא) וַיִּסְעוּ מִלְבָּנָה וַיַּחֲנוּ בְרֶסֶה:
- כא ונטלו מלבנה ושרו ברסה:
- (כב) וַיִּסְעוּ מִרֶסֶה וַיַּחֲנוּ בְקַהֲלָתָהּ:
- כב ונטלו מרסה ושרו בקהלתה:
- (כג) וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָהּ וַיַּחֲנוּ בְהַר־שֹׁפָר:
- כג ונטלו מקהלתה ושרו בטהר שופר:
- (כד) וַיִּסְעוּ מִהַר־שֹׁפָר וַיַּחֲנוּ בַחֲרָדָה:
- כד ונטלו מהר שופר ושרו בחרדה:
- (כה) וַיִּסְעוּ מִחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בְמִקְהֵלֹת:
- כה ונטלו מחרדה ושרו במקהלות:
- (כו) וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֵלֹת וַיַּחֲנוּ בְתַחַת:
- כו ונטלו ממקהלות ושרו בתחת:
- (כז) וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְתַרְח:
- כז ונטלו מתחת ושרו בתרח:
- (כח) וַיִּסְעוּ מִתַּרְח וַיַּחֲנוּ בְמַתְקָה:
- כח ונטלו מתרח ושרו במתקה:
- (כט) וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְחַשְׁמֹנָה:
- כט ונטלו ממתקה ושרו בחשמנה:
- (ל) וַיִּסְעוּ מִחַשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְמִסְרוֹת:
- ל ונטלו מחשמנה ושרו במסרות:
- (לא) וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבְנֵי יַעֲקֹן:
- לא ונטלו ממסרות ושרו בבני יעקן:
- (לב) וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַגְּדָד:
- לב ונטלו מבני יעקן ושרו בחר הגדד:
- (לג) וַיִּסְעוּ מִחַר הַגְּדָד וַיַּחֲנוּ בְיַטְבֵּתָהּ:
- לג ונטלו מחר הגדד ושרו ביטבתה:
- (לד) וַיִּסְעוּ מִיַּטְבֵּתָהּ וַיַּחֲנוּ בְעֵבְרָנָה:
- לד ונטלו מיטבתה ושרו בעברנה:
- (לה) וַיִּסְעוּ מֵעֵבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְעֵצִין גָּבֵר:
- לה ונטלו מעברנה ושרו בעצין גבר:
- (לו) וַיִּסְעוּ מֵעֵצִין גָּבֵר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צֶן הוּא קָדֵשׁ:
- לו ונטלו מעצין גבר ושרו במדבר צן הוא קדש:
- (לז) וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּחַר הַחֵר בְּקִצָּה אֶרֶץ אֲדוֹם:
- לז ונטלו מקדש ושרו בחר החר בקצה ארץ אדום:
- (לח) וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הַר הָהוּר עַל־פִּי יְהוָה וַיִּמַּת שֵׁם בְּשֵׁנַת הָאֲרָבָעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ:
- לח ויעל אהרן הכהן אל-ההר ההור על-פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני-ישראל מארץ מצרים בחודש החמישי באחד לחודש:
- על-פי ה' • מלמד שמת בנשיקה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 412)

וימת שם . . . בחודש החמישי באחד לחודש (לג, לה) מיתת אהרן, שהיתה בראש חודש מנחם-אב, קשורה בחרבן הבית, שהיה אף הוא בחודש זה, כמאמר רז"ל (ראש השנה יח, ב) שקולה מיתתו של צדיקים כשופת בית אלקינו. דהנה, יום מיתת צדיק הוא זמן של בכי ואבלות, אבל יחד עם זה הוא גם זמן ללמוד ממעשיו הטובים וללכת בדרכיו, שאז, כאשר זרעו בחיים, אף הוא בחיים (תענית ה, ב). ואף בחרבן הבית פו: מצד אחד, יש חיוב להתאבל על ירושלים, אך לאידך, הרי דוקא בין המצרים הוא זמן מיוחד לעסק בהלכות בית הבחירה, שאז מעלה עליו הכתוב פאלו עוסקים בבנין הבית (תנחומא צו יד). ויש בזה הדגשה מיוחדת: סבת חרבן בית שני היתה שנאת חנם (יומא ט, ב), והתקון הוא אהבת חנם: הוי מתלמידיו של אהרן . . . אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

(לט) וַאֲהֲרֹן בֶן־שֵׁלֶשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאֵת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּחַר הַחֵר:

לט ואהרן בן-שלוש ועשרים ומאת שנה במתו בחר החר:

(מ) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עָרֹד וְהוּא יֵשֵׁב בְּגִבּוֹת בְּאֶרֶץ כְּנַעַן מִשְׁמַע כְּנַעֲנָא מִלְכָּא דְעָרֹד וְהוּא יָתֵב בְּדְרוֹמָא בְּאַרְעָא דְכְנַעַן בְּמִיתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **בְּבֵא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

כ"ז"א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי • כָּאן לְמַדְדָּה, שְׁמִיתָת אֶהְרֵן הִיא הַשְּׁמוּעָה, שְׁנִסְתְּלִקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד, וְכִסְבוּר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶךָ חֲזַר וְכִתְבָּהּ.

– נקודות משיחות קודש – (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 290)

וְכִסְבוּר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל (לג, מ) וְשֵׁ לְדַקָּה בְּזֶה, הָרִי מְדַבֵּר בְּעַמְלֵק, כְּפִרוּשׁ רש"י לְעִיל (חַקַּת כ.א, א): וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי . . . זֶה עַמְלֵק. וְהָרִי עַמְלֵק הוּא רְצוּעַת מְרֹדוֹת יִשְׂרָאֵל, מִזְמֵן כָּל עַת לְפָרְעֹנֹת (רש"י שם), וְהוּא נִלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל גַּם בְּרִפְיָדִים, בְּחִיּוֹ שֶׁל אֶהְרֹן, וְיִמָּה הַכְּנַעֲנִי שֶׁסְּבוּר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל? אֵלֶּא כְּפִוְנַת רש"י הִיא, שְׁעַמְלֵק יֵצֵא לְמִלְחָמָה לֹא כְּעַמְלֵק, שְׁנִתְּנָה לוֹ הַזְּמִנּוֹת לִפְגַּע בְּיִשְׂרָאֵל, מִחֲמַת סְלוּק עֲנָנֵי הַכְּבוֹד, אֵלֶּא כְּפִנְעֵנִי, שֶׁסְּבוּר שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בָּהֶם. הַכְּתוּב מְלַמֵּדנוּ גְדֹל חֲשִׁיבוֹת מִיַּתֵּת אֶהְרֹן: מִיַּתֵּתוּ עֲצָמָה (לֹא סְלוּק עֲנָנֵי הַכְּבוֹד) יֵצְרָה אֶת הַרְשָׁם שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל.

(מא) וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה: רמב"ן

מב) וַיִּסְעוּ מִצִּלְמָנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוּנֵן:

מג) וַיִּסְעוּ מִפוּנֵן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ:

מד) וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב:

כ"ז"ב בְּעֵי הָעֵבְרִים • לְשׁוֹן חֲרָבוֹת וְגַלִּים, כְּמוֹ (מִיכָה א): "לְעֵי הַשָּׂדֶה", (תהילים עט): "שָׁמוּ אֶת-יְרֹשָׁלַיִם לְעַיִים".

מה) וַיִּסְעוּ מֵעַיִים וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֵן גֹּד:

מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֵן גֹּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמֹן דְּבִלְתִּימָה:

מז) וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמֹן דְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֵבְרִים לְפָנֵי נָבו:

מח) וַיִּסְעוּ מֵהָרֵי הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֵרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

מט) וַיַּחֲנוּ עַל-יַרְדֵּן מִבֵּית הַיְשׁוּמֹת עַד אֲבַל הַשְּׁטִים בְּעֵרְבַת מוֹאָב: ם

כ"ז"ג מִבֵּית הַיְשׁוּמֹת עַד אֲבַל הַשְּׁטִים • כָּאן לְמַדְדָּה שְׁעוֹר מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל י"ב מִיל, דְּאָמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה: "לְדִידֵי חֲזִי לִי הֵהוּא אֶתְרָא וְכוּ": אֲבַל הַשְּׁטִים • מִישׁוֹר שֶׁל שְׁטִים "אֲבַל" שָׁמוּ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כִּי כָּל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה הָיָה הַעֲנָן שֶׁמְסַסֵּו מֵהָר הָהָר עַד שְׁחֵנוּ בְּאוֹבוֹת. וְנִסְעוּ מֵאוֹבוֹת וַחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים, וּמִשָּׁם נִסְעוּ וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן גֹּד וּבְעֵלְמוֹן דְּבִלְתִּימָה וְהָרֵי הָעֵבְרִים, וְהֵם מִקְוֵמוֹת בְּנַחַל גֹּד:

אוֹתוֹ עַל הַנֵּס כָּל הַדֶּרֶךְ וּבְחֲנוֹתָם בְּצִלְמוֹנָה וּבְפוּנֵן, וְלֹא סָרָה מֵהֶם עַד שְׁחֵנוּ בְּאוֹבוֹת. וְעַל כֵּן לֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב בְּמֵאֲרָע הַהוּא שֶׁם מְקוֹם, וְאָמַר שֶׁם (לְעִיל כ.א י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ, וְלֹא אָמַר "וַיִּסְעוּ מִמְּקוֹם פְּלוּנֵי וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ" כְּאִשֶּׁר יֹאמַר בְּכָל הַמַּסְעִים,

(מא) וַיִּסְעוּ מֵהָר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה. הִיוּ אֵלֶּה הַמְּקוֹמוֹת צִלְמָנָה וּפוּנֵן בְּדֶרֶךְ יַם סוּף סָבִיב אֶרֶץ אֲדוֹם וְחֻקְצָר נֶפֶשׁ הַעַם בְּדֶרֶךְ. וְהָנָה דְּבָרוֹ בְּאַלְהִים וּבְמִשְׁהַ בְּדֶרֶךְ, וְשִׁלַּח בָּהֶם הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים בְּלַכְתָּם בְּדֶרֶךְ וּבְחֲנוֹתָם בְּמַחְנֵה. וְעָשָׂה מִשָּׁה נַחֵשׁ נַחֵשׁ נַחֵשׁ וְהָיוּ מוֹלִיכִים

♦ יום חמישי כ"ט תמוז ♦

ג ומליל יי עם משה במישריא דמואב על ירדנא דירחו למימר:

(ג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר:

גא מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען:

(גא) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:

גכ"י < כי אתם עברים את-הירדן וגו' והורשתם וגו' • והלא כמה פעמים הזכירו על כך? אלא כך אמר להם משה: כשאתם עוברים בירדן בפישה, על-מנת כן תעברו. ואם לאו – מים באין ושוטפין אתכם; וכן מצינו שאמר להם הושע בעודם בירדן.

גד ותתרכון ית כל יתבי ארעא מן קדמיכון ותבדון ית כל בית סגדתהון וית כל צלמי מתכתהון תבדון וית כל כמתהון תשצון:

(גד) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאִבְדֶתֶם אֶת כָּל־מִשְׁכֵּי־תֵינֶם וְאֵת כָּל־צִלְמֵי מִסְכַּתְכֶם תִּאבְדוּ וְאֵת כָּל־בְּמוֹתֵי תְשִׁמְדוּ:

גכ"י < והורשתם • וגרשתם. משפיתם • כתרגומו: "בית סגדתהון", על שם שהיו מספכין את הקרקע ברצפת אבנים של שיש להשתחוות עליהם בפשוט ידים ורגלים, כדכתיב (ויקרא כז): "ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה". מסכתם • כתרגומו: מתכתהון.

גה ותתרכון ית יתבי ארעא ותיבכון בה ארי לכון יתבי ית ארעא למירת ית:

(גה) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבַתֶּם־בָּהּ כִּי לַכֶּם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ:

גכ"י < והורשתם את-הארץ • והורשתם אותה מיושביה, ואז וישבתם-בה – תוכלו להתקיים בה, ואם לאו – לא תוכלו להתקיים בה. ומבין

גד ותחסנון ית ארעא בעדבא לזרעיתכון לסגיאי תסגון ית אחסנתהון ולזעירי תזעירון ית אחסנתהון לדיפוק לה תמן עדבא די לה יהי לשבטי אבהתכון תחסנון:

(גד) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ בְּגֹזֶל לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם לְרָב תִּרְבּוּ אֶת־נַחַלְתּוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת־נַחַלְתּוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שָׁמָּה הַגּוֹרֵל לוֹ יִהְיֶה לְמִשׁוֹת אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחַלוּ:

גכ"י < אל אשר-יצא לו שמה • מקרא קצר הוא זה: אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל, לו יהיה. למשות אבותיכם • (בר"ב קיז) לפי חשבון יוצאי מצרים. דבר אחר: בשנים עשר גבולין פמנן השבטים.

גה ואם לא תתרכון ית יתבי ארעא מן קדמיכון ויהי די תשארון מנהון לסיען נטלן זון לקבליתכון ולמשרין מקפנכון ויעיקון לכון על ארעא די אתון יתבין בה:

(גה) וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׁפִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְעֵינֵם בְּצַדִּיקֵם וְצָרְרוּ אֲתָכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:

גכ"י < והנה אשר תותירו מהם • יהיה לכם לרעה. לשפים בעיניכם • ליתדות המנקרים עיניכם. תרגום של

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטיינו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה. ויחזיר המצוה הזו במקומות רבים, באו ורשו את הארץ (דברים א ח): אבל רש"י פרש, והורשתם את הארץ,

ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה': ומה שהפליגו רבותינו (כתובות קי): במצות התישבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידגונו כמורדת האשה שאינה רוצה

(ג) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה. על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולקבש

שיעור יומי ליום חמישי כ"ט תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת מטות-מסעי
יתדות: "סיפא". ולצנינם. פותרים בו הפותרים לשון מסוכת קוצים הסוכת אתכם לסגר ולכלא אתכם מאין
יוצא וכו'. וצרו אתכם. פתגומו. ומבין

נו ויהי כמא די חשבת למעפד להון אעבד
לכון:
א ומליל יי עם משה למימר:

(נו) והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: פ

לד (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל ותימר להון ארי אתון
עלין לארעא דכנען דא ארעא די תהפלג
לכון באחסנא ארעא דכנען לתחומהא:

(ב) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם פיראתם באים
אלהארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה
ארץ כנען לגבלתיה:

ע"כ «זאת הארץ אשר תפל לכם וגו'» לפי שהרבה מצוות נהגות בארץ ואין נוהגין בחוצה לארץ, הצרף לכתב
מצרני גבולי רוחותיה סביב. לומר לך: מן הגבולים הללו ולפנים המצוות נהגות. תפל לכם. על שם שנתחלקה
בגורל, נקראת חלוקה לשון נפילה. ומדרש אגדה אומר: על-ידי שהפיל הקדוש-ברוך-הוא שריהם של שבועים
אמות מן השמים וכפתן לפני משה, אמר לו: ראה, אין בהם עוד כח! ומבין

רמב"ן על התורה - מהדורת ברוך אברמוביץ

למגרש אלף אמה בסביבות העיר כנגדה,
שיהיו לה לארצה אלף אמה, חמש מאות
לרות האחד, ולרחבה כמו כן אלף אמה,
חמש מאות אמה לכל רוח, ואחר כך אמר
שנעשו מרבע אלפים אמה על אלפים אמה
ותהיה העיר באמצע הרבוע. הוסיף להם
מגרש שלא כנגד העיר כשעור הראשון שכנגד
העיר, עד שנמצא כשתשאר למגרש אלף
אמה בסביבותיה כאשר עשה בתחלה תהיה
העיר אלף על אלף ברבוע, והנה העיר רביע
במה שיתנו ללוים:

ידע, כי לשון פאה יאמר על הצד פלו, וכן
מאה באמה ארץ לפאה האחת (שמות
כז ט), לעבר פלו, וכן כל הנזכרים שם, וכן
הפאות שבסוף ספר יחזקאל. ועוד, שאם היה
אומר למדוד מן העיר אל החוץ אלפים אמה
לכל רוח, היה אומר ומדותם מחוץ לעיר
לפאת קדמה וגו'. אבל "ומדותם את פאת
קדמה" היא מדידת הצד ההוא כאשר פרשתי,
וכן נאה להם לערים שתהיה להם אחוזה
מרבעת, לא שימדדו אלפים אמה לארבע
הרוחות כנגד העיר והקדמות לא תהינה להם.
ודומה לזה, סביב שמונה עשר אלף (יחזקאל
מח לה), כי העיר בין כל סביבותיה שמונה
עשר אלף, כי מנה בארבע הפאות ארבעת
אלפים וחמש מאות שהן שמונה עשר אלף
לכלן:

ונכון הוא שיהיו אלף אמה אשר נתן להם
סביב כנגד העיר למגרש שלא יזרע
והאלף אשר הוסיף בכתוב השני בארבע
הפאות לשדות וקדמים כמו שקבלו רבותינו,
אבל שם הכל מגרש בלשון הכתוב, אלא
שזה נעבד ונזרע וזה לא יעבד ולא יזרע,
ולכך הפרישן זה מזה:

פן אעשה לכם ולא אשאיר מכם בארץ גם
אחד:

וכענין הזה אמר יהושע והיו לכם לפח
ולמוקש ולשוטט בצדכם ולצנינים
בעיניכם עד אבדכם מעל האדמה. אמר פח
ומוקש בטעות אשר יטעו אתכם, כמו כי
תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש.
ולשוטט בצדכם, שייסרו אתכם בשוטים
לשלא ולבוז ולהכאיב מאד. ולצנינים
בעיניכם, הוא ערוך עיני הלב לטעות עוד
אחרי אלהיהם עד אבדכם מעל הארץ, כענין
פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולקבו יבין
ושב וירפא לו:

(ב) אל הארץ כנען. כמו והנבואה ערך הנביא
(דחי"ב טו ח), והשעם אל הארץ ארץ
כנען, לשון רבי אברהם. וכן כתב רש"י
(בראשית לא יג) והביאו לדמיון האל בית
אל, וכבר פרשתי סודו (שם):

והנכון בעיני ב"אל הארץ כנען", כי שם
הארץ הזאת כנען, כמו מצרים שם
הארץ בשם העם, וכן ישיב כנען (שמות טו
טו), וכן כנען ארץ פלשתים והאבדתיך מאין
יושב (צפניה ב ה), והנה "אל הארץ כנען"
כמו שאמר העיר ירושלים, והמלך דוד (מ"א
א א), והאיש גבריאל (דניאל ט כא):

(ב) ומגרש. רוח מקום חלק חוץ לעיר סביב
להיות לעיר לנוי, ואין רשאים לבנות בו
בית ולא לטע כרם ולא לזרע זרעה. אלף
אמה סביב (פסוק ד), ואחרי אומר אלפים
אמה (פסוק ה), הא כיצד, אלפים הוא נותן
להם סביב, ומתם אלף פנימים למגרש
והחצונים לשדות סביב ולקדמים, לשון רש"י
מדברי רבותינו (סוטה כז):

והנכון בעיני על דרך הפשט, שיאמר שיתנו

והורשתם אותה מיושביה, או וישבתם בה,
תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו
להתקיים בה, ומה שפרשנו הוא העקר:
(נהנו) לשקים בעיניכם. ליתדות המנקרות
עיניכם. תרגום של יתדות שמים.
ולצנינם, פותרין בו הפותרין לשון משכת
חדק הסוכת אתכם לסגר ולכלא אתכם מאין
יוצא וכו', לשון רש"י:

והנה ברור הוא כי "שמים" קוצים חדים,
מלשון הסר משופתו (ישעיה ה ה),
הנני שף את דרכך (הושע ב ח). הלא אתה
שכת בערו (איוב א י), ושמת שפין בלעך
(משלי כג ב), דבר חד מקץ או מברזל.
"ולצנינים" גם כן סלון ממאיר, מלשון ואל
מצנים יקחהו (איוב ה ה), צנים פחים בדרך
עקש (משלי כב ה), שחקרו אות הפל.
אבל הפנה "בשמים בעיניכם", להטעות
אתכם ולא תראו ולא תבינו, כמו פי השחד
יעור פקחים (שמות כג ח), וכן ולפני עור
לא תתן ממשל (ויקרא יט יד) על דעת
רבותינו (תורת כהנים קדושים פרשה ב
יד):

יאמר כי ינקרו עיניכם להטעות אתכם ולא
תראו ולא תבינו, וילמדו אתכם בכל
תועבותיהם ולעבד את אלהיהם, כמו שאמר
(שמות כג לג) לא ישובו בארצך פן יחטיאו
אותך לי כי תעבד את אלהיהם. ואחר שיהיו
שמים בעיניכם ונטעו אתכם לשוב מאחרי,
יהיו צנינם בצדיכם, שיכאיבו ויצערו אתכם
לשלא ולבוז אתכם. ואחר כך וצרו אתכם,
שילחמו ככם ויביאו אתכם במצור, ואני אגלה
אתכם מפניהם גלות שלמה. כי כאשר דמיתי
לעשות להם על ידיכם, שיגלו פלם מן הארץ
ולא תחירו מהם שם, ולא שמעתם בקולי,

(א) וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת-נֹגֵב מִמְדַּבְּרֵי צֶן עַל-יְדֵי אָדוֹם וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל גֹּבֹל מִקְצֵה יַם-הַמֶּלַח קִדְמָה:

ע"י וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת-נֹגֵב • רוח דרומית אשר מן המזרח למערב. ממדבר-צן • אשר אצל אדום מתחלת מקצוע דרומית-מזרחית של ארץ תשעת המטות. כיצד? שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ-ישראל זו אצל זו: קצת ארץ מצרים, וארץ אדום כלה, וארץ מואב כלה; ארץ מצרים במקצוע דרומית-מערבית, שנאמר בפרשה זו: "מעצמון נחלה מצרים, והיו תוצאותיו הימה". ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, שנאמר (יהושע יא): מן-השיחור אשר על-פני מצרים. ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ-ישראל, וארץ אדום אצלה לצד המזרח, וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח, וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב את פניסתם לארץ, היה מעבידם לצד צפון ובאין לארץ-ישראל, ולא עשה כן; וזהו שנאמר (שמות יא): "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען - כענין שנאמר בפלשתים (צפניה ב): "ישבי חבל הים גוי פרתים". ולא נחם אותו הדרך, אלא הסבן והוציאם דרך דרומה אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל ב): "מדבר העמים", לפי שהיו כמה אמות יושבות בצדו והולכין אצל דרומו מן המערב כלפי מזרח תמיד, עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו ממלך אדום שיינחם לעבר דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה, ולא רצה. והצרכו לסבב את כל דרומה של אדום, עד בואם לדרומה של ארץ מואב, שנאמר (שופטים יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". והלכו כל דרומה של מואב עד סופה, ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה; וכשכלו את מזרחה, מצאו את ארץ סיחון ועוג, שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והינדן מפסיק ביניהם; וזהו שנאמר בפתח (עו): "וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב, ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב". וכבשו את ארץ סיחון ועוג, שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרבו עד הינדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. נמצא, שארץ כנען שבבער הינדן למערב - היה מקצוע דרומית-מזרחית שלה אצל אדום.

(ב) וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לְמַעַלְה עֲקֵרָבִים וְעֵבֶר צֶנֶה וְהָיָה תּוֹצְאֹתָיו מִנֹּגֵב לְקִדְשׁ בְּרִנֵּעַ וַיֵּצֵא חֲצֵר-אֲדָר וְעֵבֶר עֲצִמְנָה:

ע"י וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֹּגֵב לְמַעַלְה עֲקֵרָבִים • כל מקום שנאמר "ונסב" או "ויצא" מלמד שלא היה המצר שנה אלא הולך ויצא לחוץ. ויצא המצר ועוקם לצד צפונה של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבים. נמצא מעלה עקרבים לפניו מן המצר. ועבר צנה • אל צין, כמו "מצרימה". והיו תוצאותיו קצותיו. בדרומה של קדש ברנע. ויצא חצר-אדר • מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר-אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים. ולשון "נסב" האמור כאן לפי שכתב ויצא חצר-אדר, שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע. ורחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמון, ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים, ומשם לצד המערב אל הים הגדול, שהוא מצר מערבה של כל ארץ ישראל. נמצא, שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית.

(ג) וְנָסַב הַגְּבוּל מִעֲצִמּוֹן נַחְלָה מִצְרַיִם וְהָיָה תּוֹצְאֹתָיו הַיָּמָה:

ע"י וְהָיָה תּוֹצְאֹתָיו הַיָּמָה • אל מצר המערב, שאין עוד גבול נגב מארץ לצד המערב משם והלאה.

(ד) וְגְבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַגְּדוֹל וְגְבוּל זֶה-יְהִיָּה לָכֶם גְּבוּל יָם:

ע"י וְגְבוּל יָם • ומצר מערבי מהו? והיה לכם הים הגדול • למצר. וגבול • הנסין שבתוף הים, אף הם מן הגבול, והם איים שקורין "איזל"ש".

(ז) וְזֶה־יְהִי־לָכֶם גְּבוּל צִפּוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדֹל תְּתָאוּ לָכֶם וְדִין יְהִי לְכוֹן תַּחֲוֹם צִפּוֹנָא מִן יַמָּא רַבָּא תְּכַוְּנוּן לְכוֹן לְהַר טוּרָא :
 הַר הַהָרִי:

ז"ע גבול צפון • מצר צפון • מן־הים הגדל תתאו לכם הר ההר • שהוא במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים, וגש מרחב הים לפנים הימנו וחוצה הימנו • תתאו • תשפיעו לכם לנטות ממערב לצפון, אל הר ההר • תתאו • לשון סבה, כמו (ד"ה ב יב) : "אל־תא הרצים", (יחזקאל כ) : "ותאי השער" - היציע, שקורין "אנפרי"ץ", שהוא מסב ומשפע.

(ח) מֵהַר הַהָר תְּתָאוּ לְבֵא חֶמֶת וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת הַגְּבֹל צָרְדָּה:
 ח מהר טורא תכוונון למטי חמת ויהון מפקנהי דתחומא לצדד :

ז"ע מהר ההר • תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא • תוצאת הגבל • סופי הגבול • כל מקום שנאמר תוצאות הגבול, או המצר פלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל, או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרחב הראשון. ולענן רחב המדה הראשון קראו "תוצאת", ששם פלטה אותה מדה. ומבין

(ט) וַיֵּצֵא הַגְּבֹל וּפְרָנָה וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו חֶצֶר עֵינָן זֶה־יְהִי־לָכֶם גְּבוּל צִפּוֹן:
 ט ויפוק תחומא לזפרון ויהון מפקנהי לחצר עינן דין יחי לכוון תחום צפוינא :

ז"ע והיו תוצאתיו חצר עינן • הוא היה סוף המצר הצפוני, ונמצאת חצר עינן במקצוע צפונית-מזרחית. ומשם התאוויתם לכם אל מצר המזרחי.

(י) וְהִתְאוּיְתֶם לָכֶם לְגְבוּל קְדָמָה מַחְצֵר עֵינָן שְׂפֵמָה:
 י ותכוונון לכוון לתחום קדומא מחצר עינן לשפם :

ז"ע והתאויתם • לשון הסבה ונטיה, כמו "תתאו". שפמה • במצר המזרחי ומשם הרבלה.

(יא) וַיֵּרֶד הַגְּבֹל מִשְׂפַּם הַרְבֵּלָה מִקְדָּם לְעֵין וִירֵד הַגְּבֹל וּמַחָה עַל־כַּתְּף יַם־כַּנְתִּי קְדָמָה:
 יא ויחזות תחומא משפם הרבלה מקדמה לעין ויחזות תחומא וימטי על כף ים גגסר קדומא :

ז"ע מקדם לעין • שם מקום, והמצר הולך במזרחו. נמצא העין לפניו מן המצר, ומאריך־ישראל היא. וירד הגבל • כל שהגבול הולך מצפון לדרום, הוא יורד והולך. ומחה על־כתף ים־כנתי קדמה • שיהא ים כנתי תוך לגבול במערב, והגבול במזרח ים כנתי, ומשם יורד אל הירדן, והירדן מושף ובא מן הצפון לדרום באלכסון נוטה לצד מזרח ומתקרב לצד ארץ פנען פנגד ים כנתי, ומושף לצד מזרח של ארץ־ישראל פנגד ים כנתי עד שנופל בים המלח, ומשם פלה הגבול בתוצאותיו אל ים המלח, שממנו התחלת מצר מקצוע דרומית מזרחית, הרי סוכבת אותה לארבע רוחותיה.

(יב) וַיֵּרֶד הַגְּבֹל הַיִּרְדָּנָה וְהָיוּ תּוֹצְאוֹתָיו יַם הַמֶּלַח זֹאת תְּהִי־לָכֶם הָאָרֶץ לְגְבֻלְתֶּיהָ סָבִיב:
 יב ויחזות תחומא לירדנא ויהון מפקנהי לימא דמלחא דא תהי לכוון ארעא לתחומהא סחור סחור :

(ח) מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעיטו. גם זה על דעת רבותינו (בבא בתרא קכב.) מאת בתי האבות שגחלו הרבה יקחו הרבה כמו שהזכיר למשפחותיכם (לעיל לג נד), אבל השבטים שוים היו בגחלה. ואף על פי שתמצא בספר יהושע (פרק כא) שאין מספר הערים אשר נתנו ללויים שנה לשבטיהם, מפני שווי הערים היה שהיו חשובות זו מזו, כי בשומא נחלקה הארץ. תדע, שהרי נתנו מיהודה ושמעון ובנימן ערים י"ג וממטה

יששכר אשר ונפתלי וחצי מנשה י"ג, ואלו מרבים על הראשונים במנינם, ונתנו ממטה אפרים ערים ארבע וממטה דן ערים ארבע, והיו בני דן כפלים כבני אפרים:

יג ופקיד משה ית בני ישראל למימר דא ארעא די תתחטוון יתה בעדבא די פקיד יי למתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא :

(יג) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטּוֹת:

יד ארי קבילו שבטא דבני ראובן לבית אבנתהון ושבטא דבני גד לבית אבנתהון ופלגות שבטא דמנשה קבילו אחסנתהון :

(יד) כִּי לָקַחוּ מִטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטֵּה בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֻצֵי מִטֵּה מְנַשֶּׁה לָקַחוּ נַחֲלָתָם: רמב"ן

טו תרין שבטין ופלגות שבטא קבילו אחסנתהון מעברא לירדנא דירחו קדומא מדינתא :

(טו) שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטּוֹת לָקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יַרְחוֹ קִדְמָה מִזְרְחָה: פ

ס"א קדמה מזרחה • אל פני העולם, שהם במזרח, שרות מזרחית קרויה "פנים" ומערבית קרויה "אחור", לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל.

♦ יום שישי א' מנחם-אב ♦

טז ומליל יי עם משה למימר :

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז אלין שמעת גבראי די יחסנון לכוון ית ארעא אלעזר כהנא ויהושע בר נון :

(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲלֶעָזֶר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

ס"ב אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם • בשבילכם. כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים, ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון. ומה שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשואים שלוחים. ולא יתכן לפרש "לכם" זה, ככל "לכם" שבמקרא, שאם בן היה לו לכתב "ינחילו לכם", "ינחלו" – משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם, כמו (שמות יד): "ה' ילחם לכם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 297)

כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון (לד, יז) יש לשאל, מנין לו לרש"י שהנשיאים חלקו את נחלת השבט למשפחות, ולא שחלקו את הארץ לשבטים? ויש לומר, דהנה תפקידו של הנשיא נחלק לשנים. א. מצד ישראל – הוא שלוחם של ישראל לספוק כל צרכיהם, ודאגתו מצד תפקיד זה היא בעקר לצרכי הכלל, וכדרך העולם, שכל קבוץ של אנשים מונה מנהיג שדואג לצרכי הכלל. ב. מצד הקב"ה – הקב"ה מנה

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

מושל עיר יקראו לו מלך, פאשר אתה רואה מלך ירושלים אחר מלך חברון אחר (יהושע יב י) ובניהם מתלך חצי יום, וכן הנפירו תקמים (שמו"ר לב ב) בין בית אל לעיר ארבעת מילין שליו מלך וליו מלך: ויתכן שכן היה המנהג בדורות ההם שכל אדון עיר יקרא מלך, או היה לכבוד ארץ ישראל כמדרש רבותינו ז"ל. מכל מקום לא היו מלכי ארצות רק מלכי עיר ועיר, וכן כתוב (שופטים א ז) שבעים מלכים בהנות ידיהם ורגליהם מקצצים היו מלקטים תחת שלחני. והנה היתה עבר הירדן גדולה מאד, ראוייה לשלש ערי מקלט ככל ארץ ישראל מן הירדן והלאה, והיו אלה השש ערים לבדן קולטות, והארבעים ושנים למגרשי הלויים לא למקלט:

י. הכתוב שאמר (לעיל פסוק ו) ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר, כלם למקלט צנה בהם, והנה היו מהם בארץ כנען ל"ו ערים ובעבר הירדן ו' וכלן קולטות לדעת רבותינו ז"ל. והנה היו המקלטים לכל ארץ ישראל בישר והשנייה, כי ארבע ערי מקלט יגיעו לשבט, גם השב שבט מנשה בארץ כנען מפני שרבו שם היה. ואולי בערי המועדה רבה ה' בעבר הירדן לכבוד משה, שבידיל הוא חצין, אבל בכללן במדה ובמנין היו: ועל דרך הפשט נראה בעיני, כי ארץ עבר הירדן היתה גדולה מאד, כי הם שני מלכי האמורי גדולים שהמקראות מפליגים בהם, ואף כי עמון ומואב טהרו (ס"א: נזקרו) בהם, ומלכי ארץ כנען מלכי צירות לכל

(יד) את שלש הערים. ואף על פי שבארץ כנען תשעת המטות וכאן אינם אלא שנים וחצי, השנה מנין ערי מקלט שלהם, כי בגלעד נפישו רוצחים, דכתיב (הושע ו ח) גלעד קרית פעלי און עקבה מדם, לשון רש"י מדברי רבותינו ז"ל (מכות ט): ואף על פי שאין המקלט אלא בשוגגין, היו שופכי דמים במרמה ומראין עצמן כשוגגין, והצריך להרבות להם ערי מקלט לקלט את כלן שלא נודע מי המזיד. ואם בן צנה הקדוש ברוך הוא זה על שם העתיד, על דרך וקם העם הזה ונהה (דברים לא טז), או שאמרו שהיה אורי ארץ גלעד מגדלת רוצחים מאז היתה לגוי: ואני תמה, כי על דעת רבותינו ז"ל (מכות

אותו (על ידי משה) להיות נשיא שבטו, ומצד מנוי זה פעלתו כוללת גם את צרכי הפרט. שהרי הוא נשיאו של כל אחד מן החד. והנה, בפסוק נזכרו אלעזר ויהושע, שקבלו מנוי מיוחד מאת ה', ומזה למד רש"י שאף לגבי הנשיאים כן: מדבר במנוי מיוחד מאת ה' להיות ממנים ו'בעלים' על כל עניני השבט. לכן מפרש רש"י שכל נשיא הוא אפטרופוס לשבטו והוא דואג לצרכיו של כל יחיד בפרט.

(יח) וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמֵּטֶה תִּקְחוּ לְנַחַל אֶת־הָאָרֶץ:

ע"פ ל' לנחל את-הארץ • שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם.

(יט) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמֵטֶה יְהוּדָה כָּלֹב בֶּן־יִפְנֹה:

(כ) וּלְמֵטֶה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:

(כא) לְמֵטֶה בְּנֵימָן אֶלִּידָד בֶּן־כְּסִלּוֹן:

(כב) וּלְמֵטֶה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא בְּקִי בֶן־יִגְלִי:

(כג) לְבְנֵי יוֹסֵף לְמֵטֶה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאל בֶּן־אֶפַד:

(כד) וּלְמֵטֶה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן:

(כה) וּלְמֵטֶה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֵילִיצָפָן בֶּן־פְּרֻנְדִּי:

(כו) וּלְמֵטֶה בְּנֵי־יִשְׁשָׁכָר נָשִׂיא פְּלִטְיָאֵל בֶּן־עֵזֶן:

(כז) וּלְמֵטֶה בְּנֵי־אֲשֵׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:

(כח) וּלְמֵטֶה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדֵהָאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:

(כט) אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחַל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ

ע"פ ל' לנחל את בני ישראל • שהם ינחילו אותה להם למחלקותיה. רמב"ז

לה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן וַיֹּאמֶר:

רמב"ן על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

וכן בחלב (שם ג יז), שלא נתלה אותו בקרבנות:
ואולי הם דורשים "אלה לכם לחקת משפט" על הסנהדרין הנזכרים בפרשה תמיד שנאמר לפני העדה למשפט (פסוק יב), ונשפטו העדה (פסוק כד), ויאמר שתהיה לנו לדורות עדה שופטת אפלו לאחר חרפון, לדון דיני קנסות וגזלות וחקלות וכל דבר שבממון ושל חלקות ארבעים:

שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות (שמות כא יד), אם יש לך מזבח אתה ממת ואם לא אין אתה ממת:
אבל לא מצאתי במצוה שתלויה בזמן הבית שיאמר בה "לדורותיכם בכל מושבותיכם", כי זה יורה אפלו על זמן הגלות בחוצה לארץ, כמו שנאמר בשביתת חג השבועות (ויקרא כג כא) ובאסור הקדש (שם פסוק יד), לחייב בהם בחוצה לארץ בזמן הזה, שלא נתלה אותו בעמר ובמנחה חדשה,

(כט) בכל מושבותיכם. למד שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל, לשון רש"י. וכן הדבר שלאחר החרבן אינה נוהגת לא בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ, כמו שאמרו רבותינו בפרק ארבע מיתות בית דין (סנהדרין נב:), ובאת אל הפהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בקימים ההם (דברים יז ט), בזמן שיש בהן יש משפט בזמן שאין בהן אין משפט. וישנו במקבילתא, מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית.

(ב) צו את-בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת ומגורש לערים סביבותיהם תתנו ללויים:

כ"ז"י ומגורש • רוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר, ואין רשאים לבנות שם בית ולא לנטע פרי ולא לזרע זריעה.

(ג) והיו הערים להם לשבת ומגורשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם:

כ"ח"י ולכל חיתם • לכל צרכיהם.

(ד) ומגורשי הערים אשר תתנו ללויים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב:

כ"ט"י אלף אמה סביב • (עירובין כ"א) ואחריו הוא אומר: "אלפים באמה". הא כיצד? אלפים הוא נותן להם סביב, ומהם אלף הפנימיים למגורש והחיצונים לשדות וכרמים.

(ה) ומדתם מחוץ לעיר את-פאת-קדמה אלפים באמה ואת-פאת-נגב אלפים באמה ואת-פאת-ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה יהיה להם מגורשי הערים:

(ו) ואת הערים אשר תתנו ללויים את שש-ערי המקלט אשר תתנו לגם שמה הרצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר:

(ז) פל-הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמונה עיר אתהן ואת-מגורשיהן:

(ח) והערים אשר תתנו מאחזת בני-ישראל מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעטו איש כפי נחלתו אשר ינחלו יתן מעריו ללויים: פ

◆ שבת קודש ב' מנחם-אב ◆

(ט) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(י) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם פי אתם עברים את-הירדן ארצה כנען:

(יא) והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה-נפש בשגגה:

כ"י"י והקרייתם • אין "הקריה" אלא לשון הזמנה; וכן הוא אומר (בראשית כו): "כי הקרה ה' אליהיך לפני".

ה ותמשחון מברא לקרוא את רוח קדומא תרין אלפין אמין ונת רוח דרומא תרין אלפין אמין ונת רוח מערבא תרין אלפין אמין ונת רוח צפונא תרין אלפין אמין וקרוא במציעא דין יהי להון רוחי קרוא:

ו ונת קרוא די תתנו ללואי את שית קרוי שזכותא די תתנו למערק תמן קטולא ועליהון תתנו ארבעין ומרתין קרוין:

ז כל קרוא די תתנו ללואי ארבעין וממני קרוין תתנו ונת רוחיהן:

ח וקרוא די תתנו מאחזת בני ישראל מן סגיא תסגון ומן זעירי תזעירון גבר כפום אחסנתה די יחסנון יתן מקרויהי ללואי:

ט וימליל יי עם משה למימר:

י מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין את ירדנא לארעא דכנען:

יא ותזמנון לכון קרוין קרוי שזכותא יהון לכון ויערוק לתמן קטולא דיקטול נפשא בשלוי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ז ח"ב עמ' 494 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שש מצות התמידיות – מקלט מניצח הרע

והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם (לה, יא)

בספר החנוך כותב, שהסמון לשש המצוות התמידיות הוא שש ערי המקלט.

וניש לבאר השניות ביניהם:

מכיון ש"יצר לב האדם רע מנעוריו" לכן הקב"ה מסיעו להאדם שיוכל להתגבר על יצרו הרע, ומאחר שיצרו של אדם עומד עליו תמיד להחטיאו, לכן העזר צריך להיות בדבר תמידי, שעל ידו יוכל להנצל בתמידות מהיצר, ולקח נתן הקב"ה שש מצוות שמשפך זמן חיובם הוא תמידי, שעל ידם יוכל להנצל תמיד מהיצר הרע.

וזוהו שיכותם לערי מקלט: דשש מצוות התמידיות הם בדגמת ערי מקלט, כי תפקידם הוא להציל היהודי מהיצר, דגואל הדם הוא השטן ויצר הרע, כמאחז"ל (ב"ב טו, ב) "הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 596)

ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (לה, יא) נפש – רומז לנפש השנית בישראל (תנא ריש ב"ב), שהיא חלק אלוהי ממעל ממש. מכה נפש – רומז לחטא ועון, שגורם לשפיכת הדם והחיות של 'אדם דקדושה' ב'אדם דקליפה', כמבאר בחסידות. בשגגה – ביהודי לא שרף חטא במזיד, שהרי כל יהודי רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות (רמב"ם הלכות גרושין ב, ט).

יב ויהיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט: כה"ג מגאל • מפני גואל הדם, שהוא קרוב לנרצח.

יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח

עד-עמדו לפני העדה למשפט:

כה"ג מגאל • מפני גואל הדם, שהוא קרוב לנרצח.

יג וקרויאת די תתנון שית קרוי שזכותא יהונו לבון:

יג) והערים אשר תתנו שש-ערי מקלט תהיינה לכם:

כה"ג שש-ערי מקלט • (מכות ט) מגיד, שאף על פי שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן, לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען (ספר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ז ב עמ' 494)

שש ערי מקלט תהיינה לכם (לה, יג) ספר החנוך נותן סימן לשש המצוות התמידיות – שש ערי מקלט. ויש לבאר את הקשר בין שש מצוות אלה לערי מקלט, דהנה יצרו של אדם 'עובד' תמיד, ללא הפסק, ומוכן אפוא שיש צורך במצוות תמידיות, שישמרו על האדם מפני יצרו. והרי גם ערי מקלט מגנות על היהודי מפני 'גואל הדם' - השטן והיצר הרע. ובדרך הרמז: מי שנמצא בששת ימי המעשה ומתעסק בעניני חליו, זקוק למצוות תמידיות שישמרו עליו מפני היצר. אבל מי שנמצא ביום השביעי ומקיים מצוות שבת, אין לו צורך כל כך בשש מצוות אלה. ואדרבה, הוא מקיים אותן בדרך נשעלת יותר - לא בתור הגנה מפני היצר אלא בעניני קדושה.

יד ואת תלת קרויאת תתנון מעברא לירדנא ונת תלת קרויאת תתנון בארעא דכנען קרוי שזכותא יהונו:

יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהיינה:

כה"ג את שלש הערים וגו' • (מכות טז) אף על פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי, השוה מגין ערי מקלט שלהם, משום דבגלעד נפיש רוצחים, דכתיב (הושע י): "גלעד קרית פעלי און עקבה מדם".

טו לבני ישראל ולגויא ולתובא ביניכון יהונו שית קרויאת האליו לשזבא למערוק לתמן כל דיקטול נפשא בשלו:

טו) לבני ישראל ולגוי ולתושב בתוכם תהיינה שש-ערי מקלט לנום שמה כל-מכה-נפש בשגגה:

טז ואם במן דפרזלא מכהי וקטלה קטולא הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

טז) ואם-בכלי ברזל וכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח:

הרצח:

כה"ג ואם-בכלי ברזל הנהו • אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו, אלא בהורג במזיד; וכאן ללמד, שההורג בכל דבר, צריך שיהיה בו שעור כדי להמית, שנאמר בכלם: "אשר-ימות בו" דמתרגמינן: "דהיא כמסת דימות בה", חוץ מן הברזל, שגלוי וידוע לפני הקדוש-ברוך-הוא, שהברזל ממית בכל שהוא, אפלו מחט, לפיכך לא

שיעור יומי לשבת קודש ב' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - לה - פרשת מטות-מסעי עז
נתנה בו תורה שעור לכתב בו: "אשר ימות בו". ואם תאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר, הרי הוא אומר למטה:
"או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות וגו'". למד על האמורים למעלה, שבהורג במזיד הכתוב מדבר.

(יז) ואם באבן יד אשר-ימות בה הפהו וימת רצח הוא
מות יומת הרצח:
יז ואם באבןא דמתנסבא בידיא דהיא כמסת
די ימות בה מחיה וקטלה קטולא הוא
אתקטלא יתקטל קטולא:

ע"י • באבן יד • (ספרי) שיש בה מלא יד. אשר-ימות בה • שיש בה שעור להמית, כתרגומו. לפי שנאמר (שמות כא):
"והכה איש את רעהו באבן" ולא נתן בה שעור. יכול כל שהוא? לךך נאמר: "אשר-ימות בה".

(יח) או בכלי עץ-יד אשר-ימות בו הפהו וימת רצח הוא
מות יומת הרצח:
יח או במן דאע דמתנסב בידיא דהיא כמסת
די ימות בה מחיה וקטלה קטולא הוא
אתקטלא יתקטל קטולא:

ע"י • או בכלי עץ-יד • לפי שנאמר (שמות כא): "וכי יכה איש את-עבדו או את-אמתו בשבט". יכול כל שהוא?
לךך נאמר בעץ: "אשר-ימות בו", שיהא בו כדי להמית.

(יט) גאל הדים הוא ימית את-הרצח בפגעו-כו הוא ימתנו:
כ"י • בפגעו-כו • אפלו בתוף ערי מקלט.
יט גאל דמא הוא קטול ית קטולא פד
אתחייב לה מן דינא הוא קטלנה:

(כ) ואם בשנאה יהדפנו או-השליך עליו בצדיה וימת:
כ"י • בצדיה • כתרגומו "בכמנא" במארב.
כ ואם בסנאה דחיה או רמא עלוהי בכמנא
וקטלה:

(כא) או באיבה הפהו בידו וימת מות-יומת המכה רצח
הוא גאל הדים ימית את-הרצח בפגעו-כו:
כא או בדכבו מחיה בידה וקטלה אתקטלא
יתקטל מחיא קטולא הוא גאל דמא יקטול
ית קטולא פד אתחייב לה מן דינא:

(כב) ואם בפתע בלא-איבה הדפו או-השליך עליו כל-כלי
בלא צדיה:
כב ואם בתכף בלא דכבו דחיה או רמא
עלוהי כל מן בלא כמן לה:

ע"י • בפתע • באנס. ותרגומו "בתכף", שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו.

(כג) או בכל-אבן אשר-ימות בה בלא ראות ויפל עליו
וימת והוא לא-איב לו ולא מבקש רעתו:
כג או בכל אבןא דהיא כמסת די ימות בה
בלא חזי ורמא עלוהי וקטלה והוא לא סגי
לה ולא תבע בישתה:

ע"י • או בכל-אבן אשר-ימות בה • הפהו. בלא ראות • שלא ראהו. ויפל עליו • (מכות יא) מכאן אמרו: ההורג
דרך ירידה, גולה. דרך עליה, אינו גולה.

(כד) ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדים על המשפטים
האלה:
כד וידונון פנשתא בין מחיא ובין גאל דמא
על דינינא האלין:

(כה) והצילו העדה את-הרצח מיד גאל הדים והשיבו
אתו העדה אל-עיר מקלטו אשר-נס שמה וישב בה
עד-מות הפהו הגדל אשר-משח אתו בשמן הקדש:
כה וישזבוין פנשתא ית קטולא מיד גאל
דמא ויתיבוין יתה פנשתא לקרית שזבויתה
די ערק לתמן ויתב בה עד דימות פהנא
רבא די רבי יתה במשח קודשא:

ע"י • עד-מות הפהו הגדל • שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה
מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר: לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל
שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו. אשר-משח אתו בשמן הקדש • לפי פשוטו, מן המקראות הקצרים הוא,
שלא פירש מי משחו, אלא כמו: "אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש". ורבותינו דרשוהו במסכת מכות

עז שיעור יומי לשבת קודש ב' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת מטות-מסעי
לראית דבר, ללמד שאם עד שלא נגמר דינו, מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו, ולאחר מכאן נגמר דינו, חוזר
במיתתו של שני, שנאמר: "אשר-משח אותו", וכי הוא משחו לכהן, או הכהן משח אותו? אלא להביא את
הנמשח בנמיו, שמחזירו במיתתו (מכות יא ב).

כונאם מפך יפוך קטולא ית תחום קרית
שזכותה די ערק לתמן:

(כו) ואם-יצא יצא הרצח את-גבול עיר מקלטו אשר ינום
שמה:

כונשפח תה גאל דמא מברא לתחום
קרית שזכותה ויקטול גאל דמא ית קטולא
לית לה דמא:

(כו) ומצא אתו גאל הדים מהוין לגבול עיר מקלטו ורצח
גאל הדים את-הרצח אין לו דם:
כש"י אין לו דם • (מכות ז) הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם.

כח ארי בקרית שזכותה יתב עד דימות
כהנא רבא וכתר דימות כהנא רבא יתוב
קטולא לארע אחסנתה:

(כח) כי בעיר מקלטו יישב עד-מות הכהן הגדל ואחרי-
מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל-ארץ אחזתו:

כט ויהוין אליו לכוז לגזרת דין לדריכוון בכל
מותכניכוון:

(כט) והיו אלה לכם לחקת משפט לדורתיכם בכל
מושבתיכם:

כש"י בכל מושבתיכם • למד שתהא סנהדרין [קטנה] נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ-ישראל.

ל כל דיקטול נפשא לפום סהדין יקטול ית
קטולא וסהיד חד לא יסהד באנש למקטול:

(ל) כל-מכה-נפש לפי עדים ירצח את-הרצח ועד אחד
לא-יענה בנפש למות:

כש"י כל-מכה-נפש וגו' • הפא להרגו על שהכה את הנפש. לפי עדים ירצח • שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו.

לא ולא תקבלוון ממוז על אנש קטול די הוא
תיב למקטול ארי אתקטלא יתקטול:

(לא) ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע למות
בי-מות יומת:

כש"י ולא-תקחו כפר • (כתובות לו) לא יפטר במקומו. רמב"ן

לב ולא תקבלוון ממוז למערוק לקרית
שזכותה למתוב למתב בארעא עד דימות
כהנא:

(לב) ולא-תקחו כפר לנום אל-עיר מקלטו לשוב לשבת
בארץ עד-מות הכהן:

כש"י ולא-תקחו כפר לנום אל-עיר מקלטו • למי שנס אל עיר מקלטו, שהרג בשוגג, אינו נפטר מגלות במקומו
לתן כפר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות הכהן. לנום • כמו לנס (בשוא ודקמ"ז), כמו (מייבא ב) "שובי מלחמה" – ששבו
מן המלחמה. וכן (צפיה א) "נוגיי ממועד", וכן (יהושע ה) "כי מלים היו". באשר תאמר "שוב" על מי ששב כפר,
ו"מול" על מי שמל כפר, כן תאמר "לנום" על מי שנס כפר, וקורו "נום", כלומר מברח. ואם תאמר "לנום"
– לברח, ותפרשהו: לא תקחו כפר למי שיש לו לברח, לפטרו מן הגלות, לא ידעתי היאך יאמר: "לשוב לשבת
בארץ", הרי עדין לא נס, ומהיכן ישוב?.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בכפר שלא ינום שם. אבל אחרי נוסו, ידבר
בכפר שישוב אל ארצו ולא יתעבב שם כל
מי הכהן. ואחרי שיכרח ויעמד לפני העדה
למשפט ופטרו אותו לא יפחד, ואז ירצה
לשוב אל ביתו קדם הזמן, ועל כן הוזהירו
הכתוב מזה. או יחסר ו"ו" מן לשוב, ויהיה
טעמו "או לשוב", והראשון נכון בעיני:

מחייבי הגלות אשר הזכיר שבהם עקר הפרשה.
כאלו אמר, וכן לא תקחו כפר מן רוצח שינום
וישוב לשבת בארץ קדם שימות הכהן:
ולא היה הצורך לומר שלא נקח כפר שלא
ינום שם כלל, כי כל הורג נפש בשגגה
מתחלה יפחד מגאל הדים שלא ימיתהו בהם
לכבו, או שיחשד אותו במזיד, ולא ידבר

(לא-לב) ולא תקחו כפר וגו'. הנכון בפתוב
הזה, כי בתחלה הוזהירו מן המזיד
ולא תקחו כפר פדיון ממוז לנפש רוצח אשר
הוא רשע למות, כי על כל פנים יומת לא יציל
בשום ענין מן המיתה לא בגלות ולא במכות
וענשים אחרים. ואחר כן אמר, ולא תקחו כפר
שינום וישוב לארץ, עד מות הכהן, ויחזור אל

לג וְלֹא תִחַנְּפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הִיא הִיא יְחִנְיָה אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר שִׁפְּדָה בָּהּ בְּיָאֵם בְּדָם שֹׁכְבֵי:

לג) וְלֹא תִחַנְּפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הִיא הִיא יְחִנְיָה אֶת־הָאָרֶץ וְלֹא יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר שִׁפְּדָה בָּהּ בְּיָאֵם בְּדָם שֹׁכְבֵי:

לג"א וְלֹא תִחַנְּפוּ • וְלֹא תִרְשִׁיעוּ, כְּתַרְגוּמוֹ וְלֹא תִחַנְּבוּן. רמב"ן

לד וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

לד) וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

לד"א אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ • שְׁלֵא תִשְׁכִּינּוּ אוֹתִי בְּטִמְאַתָּהּ. כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אִף בְּזִמְנֵי שְׁהֵם טִמְאִים, שְׁכִינָה (שְׁרוּיָה) בְּיַנְיָהֶם.

א וְקָרְבֵי רִישֵׁי אֲבֹהֹתָ לְזֹרְעֵיט בְּנֵי גִלְעָד בְּרִ מְכִיר בְּרִ מְנַשֶּׁה מְזֹרְעֵיט בְּנֵי יוֹסֵף וּמְלִילוֹ קָדָם מִשֶּׁה וְקָדָם רְבֻכְיָא רִישֵׁי אֲבֹהֹתָ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לו) וְיִקְרְבוּ רִאשֵׁי הָאֲבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בְּנֵי־מְכִיר בְּנֵי־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וְיִדְבְּרוּ לְפָנַי מִשֶּׁה וְלְפָנַי הַנְּשָׂאִים רִאשֵׁי אֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ב וְיָאֲמְרוּ אֶת־אֲדֹנָי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ בְּנַחְלָהּ בְּגוֹרָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנָי צִוָּה בִּיהוָה לָתֵת אֶת־נַחְלַת צֶלְפָחָד אֲחִינוּ לְבָנֹתָיו:

לב) וְיָאֲמְרוּ אֶת־אֲדֹנָי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ בְּנַחְלָהּ בְּגוֹרָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנָי צִוָּה בִּיהוָה לָתֵת אֶת־נַחְלַת צֶלְפָחָד אֲחִינוּ לְבָנֹתָיו:

ג וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁבִטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרָה נַחְלָתָן מִנַּחְלַת אֲבֹתָיו וְנוֹסֵף עַל נַחְלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגְרָל נַחְלָתָנוּ יִגְרַע:

לג) וְהָיוּ לְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁבִטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרָה נַחְלָתָן מִנַּחְלַת אֲבֹתָיו וְנוֹסֵף עַל נַחְלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגְרָל נַחְלָתָנוּ יִגְרַע:

לג"א וְנוֹסֵף עַל נַחְלַת הַמִּטָּה • שְׁתָּרִי בְּנֵה יוֹרְשָׁה וְהִבֵּן מִתִּיחַס עַל שְׁבֵט אָבִיו.

ד וְאִם־יְהִיָּה הַיֵּבֶל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵף עַל נַחְלָתָן מִמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחְלַת מִטָּה אֲבֹתָיו יִגְרַע נַחְלָתָן:

לד) וְאִם־יְהִיָּה הַיֵּבֶל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵף עַל נַחְלָתָן מִמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחְלַת מִטָּה אֲבֹתָיו יִגְרַע נַחְלָתָן:

לד"א וְאִם־יְהִיָּה הַיֵּבֶל • מִכָּאֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֵתִיד הַיֵּבֶל שִׁיפְסֹק. וְאִם־יְהִיָּה הַיֵּבֶל • כְּלוֹמַר אֵין זֹו מְכִירָה שְׁחוּזָרָה בַּיֵּבֶל, שְׁהִירְשָׁה אֵינָה חוּזָרָה, וְאִפְלוֹ אִם יְהִיָּה הַיֵּבֶל, לֹא תִחַזֵּר הַנַּחְלָה לְשִׁבְטוֹ, וְנִמְצָא שְׁנוֹסֵפָה עַל נַחְלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם.

רמב"ן על התורה - מהדורת בוס, אברמוביץ

כבוד השם בהיות בה דם נקי שלא נתכפר בדם שופכו: ובכספרי (מסעי קסא) אמרו, ולא תחניפו את הארץ, הרי זו אזהרה לחנפין. כי הזהיר מתחלה שלא נקח שוחד ברוצחים, וחסור הזהיר שלא נחניף להם למעלתם או לתקפם וכבוד משפחתם בלי מקח שוחד, כי אם אנהנו נחניף להם הנה נחניף את הארץ תחת יושביה:

תאסף, כרמים תטע ועבדת וזין לא תשתה, זיתים יהיו לך ושמן לא תסוך, כל עצף ופרי אדמתך יירש הצלצל. כי כל חנופה עשות הפך הנראה והנחמה לעינים, והוא ענש בארץ בעבודה זרה ובשפיכות דמים ובגלוי עריות, כמו שנאמר (ירמיה ג א) הלווא הנוף תחנף הארץ, והארץ חנפה תחת יושביה (ישעיה כד ה), וסתניפי ארץ בנותיך (ירמיה ב). וענין הטמאה, שתהיה הארץ טמאה ולא ישכן בה

לג) ולא תחניפו את הארץ. מפני שאמר תחלה והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם, שאלו המשפטים נוהגים גם בחוצה לארץ, חסר והתמיר ביושבי הארץ יותר לכבוד השכינה אשר שם, והזהיר שלא נחניף אותה ואלא נטמא אותה: וענין החנופה הוא הנאמר בקללות (דברים כח לח-מ), נרע רב תוציא השדה ומעט

(ה) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֹּן מִטָּה בְּנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים:

ה ופקיד משה ית בני ישראל על מימרא דיני למימר אות שבטא דבני יוסף ממללין:

(ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַבָּנוֹת צִלְפַּחַד לֵאמֹר לָטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים:

ו דיין פתגמא די פקיד יי לבנת צלפחד למימר לדתקין בעיניהון תהוון לנשין ברם לזרעית שבטא דאבוהן תהוון לנשין:

(ז) וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מִטָּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: רמב"ן

ז ולא תסחר אחסנא לבני ישראל משבטא לשבטא ארי גבר באחסנת שבטא דאבהתוהי ידבקון בני ישראל:

(ח) וְכַל־בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָחֵד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:

ח וכך ברמא ירשת אחסנא משבטיא דבני ישראל לחד מזרעית שבטא דאבוהא תהי לאנתו בדיל די ירתון בני ישראל גבר אחסנת אבהתוהי:

ט"ז וְכַל־בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה • שְׁלֵא הָיָה בֶן לְאִבִּיהָ.

ט ולא תסחר אחסנא משבטא לשבטא אחרנא ארי גבר באחסנתה ידבקון שבטא דבני ישראל:

(ט) וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עָשׂוֹ בְּנוֹת צִלְפַּחַד:

י פמא די פקיד יי ית משה בן עבדו בנת צלפחד:

(יא) וְתִהְיֶינָה מַחֲלָה תְּרֻצָּה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה וְנַעֲמָה בְּנוֹת צִלְפַּחַד לַבְּנֵי דְדִיהֶן לְנָשִׁים:

יא ויהאנא מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעמה בנת צלפחד לבני אחי אבוהן לנשין:

ס"ז מַחֲלָה תְּרֻצָּה וְגו' • (כ"ב ק"ט) כָּאֵן מְנָאן לְפִי גְדֻלַּתֵּן זֹו מִזֹּו בְּשָׁנִים, וְנִשְׂאוּ כִסְדֵר תּוֹלְדוֹתֵן. וּבְכָל הַמִּקְרָא מְנָאן לְפִי חֲכָמְתֵּן, וּמַגִּיד, שֶׁשְּׂקוּלוֹת זֹו כְּזֹו.

זאן מנאן לפי גדלתן זו מזו בשנים, ונשאו כסדר תולדותן. ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן, ומגיד, ששקולות זו כזו.

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

והזהיר מתחלה בבנות צלפחד, ואחרי כן בכל בת יורשת נחלה. ואמר בכל ישראל שלא תסב נחלה ממשא אל משה, שאף הנשואות, או המוזהרות אם יעברו על המצוה, ירשו אותן אנשי המשטה, שיהיו דבוקים וקשורים בנחלת משה אבותם לא תפךד נחלתם מהם והם לא יפךרו מנחלת אבותם. ולא נהג כל זה רק בדור הנוחל את הארץ בעת החלוקה. והנה נתן להם עצה בפניות אשר שאלו, ותקן גם בנשואות: נשלים ספר הפקודים ודגלי העבאות, ולא להים צבאות, שבת והודאות, למאות ולאלפים ולרבואות, וכאשר עשה עם אבותינו הגדולות והנוצרות, יחיש בימינו קץ הפלאות, יבנה הבית והלשכות וגבול לפני התאות, ויכין שם לבית דוד פסאות, ועינינו רואות, והוא ברממי ונקנו מנסתרות ומכל שגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות, אמן בן יהי רצון: תם ונשלם

כי על בן לא דברו. וצוה הפתוב, שאם ימות אדם מן היום שהוא עד שתחלק הארץ לשבטיהם ותהיה בתו יורשת אותו, לא תנשא לשבט אחר שלא יבא האיש שהוא בעת חלוק הארץ לקחת לו נחלה בתוך משה אחר, כי הקפדה להם תהיה יותר גדולה בעת החלוק שלא יתערבו השבטים זה עם זה בנחלה, כי אחרי כן כבר נודעה נחלתן ולא יקפידו כל כך, ובעבור שלא נודע זמן החלוק הנהיר בכל הדור. והשם אשר כידו נפש כל חי אין לו לחוש מקאן ואילך: ונכון הוא על דרך הפשט, שאין "ולא תסב נחלה" טעם, כדי שלא תסב הנחלה, אבל הן שתי מצוות צוה בירשת נחלה, שלא תנשאנה רק למשה אביהן, וצוה בנשואת כבר ואשר תבא אליהן נחלה אחרי היותן לאיש שלא תסב הנחלה ממשא למשה אחר, אבל ירשו אותן אחיהן וקרוביהן לא בניהן ולא בעליהן:

(ז) ולא תסב נחלה לבני ישראל ממשא אל משה. לא חשש הפתוב אלא לתקן העת שהיא, כי אם היו בישראל נשים נשואות לשבט אחר, והן יורשות נחלה היום, או שתירשנה מיום זה ואילך שימות אביהן או אחיהן בלא בנים, על פרחנו תסב נחלתן ממשא אל משה, ומי יוכל לתקן בזמן את אשר עתנו. כי לא רצתה התורה לצוות שלא יירשו אותן הבן והבעל, שלא ראתה לעקר משפט הירושה. וכן לא יחוש הפתוב למקרים העתידיים לבא, כי הבנות שאינן יורשות נחלה יכולות להנשא לכל השבטים, ואפשר שמהינה יורשות נחלה בזמן הבא כי ימותו אחיהן בחיי האב ומעבר נחלת אביהן או קרוביהן להן: ועל דעת רבותינו (בבא בתרא כ.כ.) שדךשו דבר זה לא יתא ונהג אלא בדור זה בלבד, יתכן שלא היו בכל הדור ההוא הבא בארץ בנות יורשות נחלה זולתי בנות צלפחד.

סדר חקמתן דבנות צלפחד

ותהינה מחלה תרצה ותגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים:

מחלה תרצה וגו'. כאן מנאן לפי גדלתן זו מאז בשנים, ונשאנו פסדר תולדותן, ובכל המקרא מנאן לפי חקמתן, ומגיד ששקולות זו כזו. (במדבר לו, יא. ובפרש"י)

כד דיקת הדברים סתרי אהדי: בתחלה אמר ש"בכל המקרא מנאן לפי חקמתן" והינו שלא היו שוות בחכמה, ותכף לאח"י הוסיף "ומגיד ששקולות זו כזו"?

והנראה בזה: בחכמה ישנם ב' סוגים: א. עקר החכמה – המגיעה על ידי למוד ויגיעה. ב. חכמה הנקנית על ידי רבוי השנים שחלפו – "ימים ידברו ורב שנים יודיעו חכמה".

ולפי זה נועה אף שהיתה הצעירה בבנות צלפחד, מפל מקום היתה שניה בחכמה, פי על ידי רבוי יגיעתה, הגיעה לחכמה יתרה מפמה מאחיותיה. ולאידך, מפיון שהיתה הצעירה מביניהם חסר אצלה המעלה ד"רב שנים יודיעו חכמה", ובזאת הנה לתרצה (שהיתה שניה בסדר התולדה ואחרונה במנין החכמה) מעלה עליה.

וזהו פגנת רש"י "ששקולות זו כזו" היינו דכאשר מצרפים יחד ב' סוגי החכמה, - חקמתה דתרצה שמוצד רבוי השנים, וחקמתה דנועה שמוצד הגיעה - הסרי-הכל הוא, "שקולות זו כנגד זו".

יב מוצענת בני מנשה בר יוסף תואה לנשין ויהו אחסנתהן על שבטא זרעית אביהן:

(יב) ממשפחת בני-מנשה בן-יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על-מטה משפחת אביהן:

יג אליון פקודיא ודיניא די פקיד יי פידא דמשה לות בני ישראל במישריא דמואב על ירדנא דירחו: חזק

(יג) אלה המצוות והמשפטים אשר צוה יהוה ביד-משה אל-בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו:

חזק חזק ונתחזק

קל"ב פסוקים, חול"ה מוחל"ה סימן. חסלת פרשת מסעי

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק א

א א דברני ירמיהו בן-חלקיהו מן-הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: באשר היה דבר-יהוה אליי בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה בשלש-עשרה שנה למלכו: ויהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה ער-תם עשתי-עשרה שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות ירושלים בתחדש החמישי: ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך כבטן ידעתיד ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ויאמר אהה אדני יהוה הנה לא-ידעתני דבר פי-נער אנכי: ויאמר יהוה אלי אל-תאמר גער אנכי פי על-פל-אשר אשלחך תלך ואת פל-אשר אצוך תדבר: ה אל-תירא מפניהם פי-אתך אני לחצקך נאם-יהוה: ט וישלח יהוה את-ידו ויגע על-פי ויאמר יהוה אלי הנה נתתי דברי בפיו: י ראה הפקדתיך | היום הנה עלי-הגוים ועל-הממלכות לנתוש ולנתוץ ולהאבד ולהרוס לבנות ולנמוע: יא ויהי דבר-יהוה אלי לאמר מה-אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי היטבת לראות פי-שקד אני על-דברי לעשותו: יג ויהי דבר-יהוה | אלי שנית לאמר מה אתה ראה ואמר סיר נפוח אני ופניו מפני צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון תפתח הרעה על פל-ישבי הארץ: טו פי | הגני קרא לכל-משפחות ממלכות צפונה נאם-יהוה וכאו ונתנו איש כסאו פתח | שערי ירושלים ועל פל-חומותיה סביב ועל פל-ערי יהודה: טז ודברתי משפטי אותם על פל-דעתם

אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיִּקְפְּרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם: י וַאֲתָהּ תִּאָּזֵר מִתְּנִיף וְקִמְתָּ וּדְבַרְתָּ
 אֲלֵיהֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲנֹכִי אֶצְנֹךְ אֶל-תַּחַת מַפְנֵיהֶם פֶּן-אֲחַתְךָ לִפְנֵיהֶם: יא וְאֲנִי הִנֵּה נִתְתִּיף הַיּוֹם לְעִיר
 מִבְּצָר וּלְעַמּוּד בְּרוֹזַל וּלְחֻמּוֹת נְחֹשֶׁת עַל-כָּל-הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַתְּנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ:
 יב וְנִלְחַמוּ אִלַּיךְ וְלֹא-יִוָּכְלוּ לָךְ כִּי-אֲתָךְ אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה לְהַצִּילְךָ: **ב** א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כ הֲלֹךְ
 וְקָרָאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַיִם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כָּל-יְלָדֶיךָ לְכַתְּבָךְ אַחֲרַי
 בַּמִּדְבָּר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה: ג קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לְיְהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כֹּל אֲכָלְיוֹ יִאֲשְׁמוּ רָעָה תָּבֵא אֲלֵיהֶם
 נָאִם יְהוָה:

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום נדפסה בעמ' קצו

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תמוז, תשי"ט
 ברוקלין.

ועד הרוחני דכפר חב"ד באה"ק ת"ו מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ר אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ב תמוז עם המצורף אליו, ועל ראשון ראשון וכו'.

(א) במה שלא קבלו תשובה מכאן על המכתבים.

כבר כתבתי לכמה מאנ"ש, וזה כמה פעמים שבקשתי כפולה ומשולשת לא

להתחשב עם עכוב המענה, ואפילו כשאין מענה, שהוא מרוב הטרדות, ואם בכלל הדברים אמורים,
 עאכ"כ ועד רוחני, שבזה דין תורתנו חק', אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות על אתר, ובעניני תורה
 ומצות, הרי יפה שעה אחת קודם.

(ב) בענין השמיטה והצרכני'.

הנה אף שלכל לראש ענין הזהירות בענינים אלו נוגע להצרכני' כיון שרוב האוכלים מגיע לכפר
 חב"ד על ידה, מובן שצריך לפרסם בכלל רשימות אוכלים המותרים בלי פקפוק וכו' שהרי בודאי שכמה
 אוכלים וכמה מאנ"ש קונים שלא ע"י הצרכני', וק"ל.

וכיון שכמה חילוקי דיעות בכשרות הנ"ל, הרי על הועד הרוחני בראשיתו של מרא דאתרא, לברר
 דעת תורה ולפרסם זה...

ויהי רצון שכאו"א בתוככי כללות התמימים ואנ"ש ימלא תפקידו להפצת המעינות חוצה אשר
 עי"ז מקרבים יעוד ימים אלו אשר מבין המצרים יגיעו לנחלה בלי מצרים ועד למרחב העצמי (יעוין רשימות
 הצ"צ לאיכה א, ג) ויהי זה בעגלא דידן ע"י משיח צדקנו.

בברכה לבשו"ט.

נתעכב השילוח ובנתיים נתקבל מכו' בהנוגע להקס"ד דבנין מקוה בביהכ"ס הישן, וכבר עניתי
 להרימ"מ ש"י ליס בשלילה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מטות מסעי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ח תמוז מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום ראשון - כ"ה תמוז פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום חמישי - כ"ט תמוז מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שני - כ"ו תמוז פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>יום שישי - א' מנחם אב פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>	<p>יום שלישי - כ"ז תמוז מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>
<p>שבת קודש - ב' מנחם אב פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז</p>	

יום ראשון כ"ה תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 196, פרק ט וביאור הענין... עד עמ' צט, דר"ה:

43 הרי אין הוא מסתפק בגילוי האהבה בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו
44 אהבה משכלו והתבוננותו, וכן בְּיָרְאָה וְפָחַד – שאין הוא מסתפק
45 בגילוי יראה ופחד טבעיים בלבד, אלא הוא יוצר בתוכו יראה ופחד
46 משכלו והתבוננותו או בּוֹשֶׁה וְכוּ', – "יראת בוש" שהוא מתבייש
47 מגדלות הקב"ה לעשות את
48 הרע בעיני ה', בְּנֹדָע – כפי
49 שאמר בפרק ד' בחלק הראשון, שאת היראה
50 והבושה הוא יוצר בתוכו
51 משכלו והתבוננותו. או –
52 היא, נְקִרְאת "האם רְבָצָה
53 עַל הָאֲפֻרְחִים וְכוּ'". –
54 כלומר, על היראה והאהבה
55 שה"בינה" (בינתו) ילדה
56 ויצרה. וְהֵנָּה, עֵקֶר הָאֲהָבָה
57 הִיא אֲתֵדְבָקוֹת רִוְחָא
58 בְּרוּחָא, – עיקר האהבה
59 הוא ההתדבקות של רוח
60 אחת ברוח שניה (רוח האדם
61 עם הרוח שלמעלה), כְּמוֹ
62 שְׂבִתוּבִי: "יִשְׁקֵנִי
63 מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגו'",
64 בְּנֹדָע. – כשם שב"נשיקין"
65

1 פֶּרֶק ט בסוף הפרק הקודם, פרק ח', הסביר רבנו הזקן, שהתשובה באופן זה
2 שלאחר שהנפש נוקתה מהחטאים, היא מסוגלת להתעלות מעלה מעלה
3 למקורה ושרשה ולהיות מיוחדת עם הקב"ה ביהוד נפלא כפי שהיתה לפני
4 ירידתה בגוף – זו היא "תשובה עילאה" הבאה אחרי "תשובה תתאה". והביא
5 על כך מהזוהר הקדוש,
6 ש"תשובה עילאה" היא –
7 שיעסוק בתורה מתוך יראה
8 ואהבה אל הקב"ה. ברם, נדרש
9 עדין ביאור בענין: בפרק ד'
10 הביא רבנו הזקן מהזוהר,
11 ש"תשובה עילאה" היא "תשוב
12 ה' עילאה", שובה של ה'
13 עילאה, (אות ה"א הראשונה של
14 שם הוי') – איזו שייכות יש לכך
15 לאהבה וליראה (ללימוד תורה
16 מתוך אהבה ויראה), השייכות
17 לאות ו' של שם הוי' – לתשובה
18 של ה' עילאה של שם הוי'?
19 בתחילת הפרק הנוכחי, מסביר
20 רבנו הזקן, שהכוונה במה
21 שאומרים ש"תשובה עילאה"
22 היא לימוד תורה מתוך יראה
23 ואהבה, היא יראה ואהבה

אגרת התשובה

פרק ט וביאור הענין כמ"ש בזה"ק ותיקוני' בכמה מקומות. דבינה איהי תשובה

עילאה והאם רובצת על האפרוחים וכו'. דהיינו שע"י שמתבונן בגדולת ה' בהעמקת הדעת ומוליד מרוח כינתו דו"ר שכליים ובטוב טעם ודעת כענין שנא' לאהבה את ה' אלקך משום כי הוא חייך וכו' ולא די לו באהבה טבעית המסותרת לכו' וכו'. וכן ביראה ופחד או בוש"ה וכו' כנודע. אזי נקראת האם רובצת על האפרוחי' וכו'. והנה עיקר האהבה היא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו וכו' כנודע. וע"ז נאמר ובכל נפשך שהם הם כל חלקי הנפש שכל ומדות ולבושיהם מחשבה דיבור ומעשה לדבקה כולן בו ית' דהיינו המדות במדותיו ית' מה הוא רחום וכו'. והשכל בשכלו וחכמתו ית' הוא עיון התורה דאורייתא מחכמה נפקא. וכן המחשבה במחשבתו ית' והדיבור בדבר ה' זו הלכה וכמ"ש ואשים דברי בפך ודברי

24 הנצרות משכל, כלומר, מהשכל המתבונן בגדלותו של הקב"ה, שזהו עגינה
25 של בינה (ההתבוננות בגדלות הוי') ויראה ואהבה אלו דוקא הן החיבור של
26 הה"א עם הו"א (של השכל המתבונן עם המדות הנולדות מהשכל). לאחר
27 מכן יסביר רבנו הזקן מדוע לפגם הברית נדרש דוקא ענין של "תשובה
28 עילאה".

29 וְבִיאור הָעֵינָן, – לאיזו אהבה ויראה יש שייכות לה' עילאה, כְּמוֹ
30 שְׂבִתוּב בְּיָרְאָה תְּקוּרוֹשׁ וְתִקְוִינִים בְּכִמְה מְקוֹמוֹת, דְּבִינָה – אִתִּי
31 – היא, תְּשׁוּבָה עֵלְיָא, – כלומר, הכוונה לאופן הבינה כפי שהיא
32 נקראת "אם", ככתוב: "וְהָאֵם רְבָצָה עַל הָאֲפֻרְחִים" וכו'. דְּהֵינָן,
33 שְׂעַל יְדֵי שְׂמֵתְבוּנָן בְּגִדְלוֹת ה' פְּהַעְמַקְתָּ תְּדַעַת, ומוליד מרוח
34 בִּינְתוֹ דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׂכֻלִים, – יראה ואהבה שכליות, – לא
35 שהשכל מגלה בלבד את האהבה והיראה הטבעיות² שכבר נמצאות
36 בו, אלא שהשכל יוצר בו אהבה ויראה, וְכִמְטוּב טַעַם וְדַעַת, – שיש
37 לו על אהבה או יראה אלו טעם שכלי מדוע עליו לאהוב את הקב"ה
38 ומדוע עליו לירא ממנו, כְּעֵינָן שְׂנַאֲמְרֵי: "לְאֲהָבָה אֵת ה' אֱלֹקֵינוּ",
39 מְשׁוּם "כִּי הוּא חַיָּךְ וְגו'", – המלה "כי" היא נתינת טעם מדוע
40 עליו לאהוב את ה' אלקך – מפני (משום) "כי הוא חייך", זוהי אהבה
41 בעלת טעם שכלי, וְלֹא דִי לֹא – אין הוא מסתפק, בְּאֲהָבָה טְבָעִית
42 הַמְסֻתְרָת לְכוּ' וְכוּ', – בלבו של כל יהודי, ושיש לגלותה בלבד,

1. לשון הכתוב – תצא כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וביורור אם כן הוא. וצ"ל"ע בפמ"ד ועוד". 3. נצבים ל, כ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כו"כ שינוים (בכ"י אתדבקות רב"ר) למשנת" בפמ"ט". 5. שה"ש א, ב. 6. ואתחנן ו, ה. 7. ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. ובכ"מ. 8. זח"ב פה, א. 9. שבת קלח, ב.

תקונו הוא דיתעסק באוריתא, דמתחמה נפקא. - שיעסוק
 בתורה הבאה מחכמה, לכן תיקון פגם הברית, כמובא לעיל בפרק ד'
 מהוזהר הקדוש (לפי פירוש ה"ראשית חכמה"). הוא דוקא "תשובה
 עילאה", שהיא הענין של "יתעסק באורייתא בדחילו ורחימו
 דקוב"ה". וזהו שכתוב
 בתנא דבי אליהו¹⁴: אדם
 עבר עברה ונתחייב מיתה
 למקום, - הוצאת זרע
 לבטלה היא עבירה שעונשה
 מיתה בידי שמים, מה עשה
 ויתקן? אם היה רגיל
 לקרות דף אחד - יקרא ב'
 דפים, לשנות פרק אחד -
 ישנה ב' פרקים וכו'. -
 כלומר, תוספת בלימוד
 התורה יש בה משום תיקון
 על העבירה שעבר ואשר
 עונשה מיתה בידי שמים,
 כמו ענין פגם הברית.
 ההכפלה של הדבר הנלמד,
 במקום דף אחד - שני דפים,
 במקום פרק אחד - שני
 פרקים, היא מפני, והינינו,
 במשל הכל הנפסק וחוזר וקושרו, שבמקום הקושר הוא כפול
 ומכפל, וככה הוא ב"הכל נחלתו" וכו'. - הנשמה היא הרי
 קשורה בשרשה ומקורה, ואם על ידי עבירה נפסקה התקשרות זו,
 ועל ידי תשובה נקשרת הנשמה מחדש - הרי שהחבל במקום
 הקישור צריך להיות כפול ומכופל, וזה ענינה של תורה. וזהו
 שאמר הכתוב¹⁵: "בחדר ואמת יכפר עון וגו'", "ואין אמת
 אלא תורה וכו"¹⁶, - כלומר, על ידי תורה באה כפרתו של העון,
 ועון בית עלי - עליו נאמר¹⁷ "אם יכופר עון בית עלי בזבח ומנחה",
 אומרים חכמינו ז"ל, בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר - אבל
 מתכפר בתורה וגמילות חסדים, בדיאתא - כמו שכתוב, בסוף
 פרק קמא - ראשון, דראש השנה: - הרבי שליט"א מצין
 ב"הערות ותיקונים" שנדפסו עם ספר ה"תניא", שדרוש קצת ביאור,
 מדוע אומר רבנו הזקן שזה נמצא בסוף הפרק הראשון, בשעה שזה
 נמצא ארבעה דפים לפני סוף הפרק, בדף י"ח.

שכתוב: - על תורה¹⁰: "ואשם דברי פפיה", - התורה נקראת
 "דברי" (הדיבורים שלי), דיבוריו של הקב"ה, וזאת "בפיה", בפיו של
 האדם הלומד תורה, "ודברי אשר שמתו בפיה"¹¹; והמעשה -
 התאחדות המעשה של האדם עם המעשה שלמעלה, הוא - על ידי,
 מעשה הצדקה, - וחסד,
 להחיות רוח שפלים, - על
 ידי כך נעשה מעשה האדם
 מאוחד עם המעשה
 שלמעלה, שענינו גם
 להחיות את הנבראים שהם
 שפלים, כמו שכתוב¹²: "כי
 ששת ימים עשה ה' וגו'",
 - על בריאת הנבראים
 והיותם, כתוב הלשון עשה;
 "ששת ימים עשה ה'", שכן,
 וזהו ירידה של כוחות
 אלקיים, הנמצאים בירידה
 ובצמצום בבריאה, כדי
 לברוא ולהחיות נבראים
 שהם שפלים, פגוע -
 ומבואר, במקום אחד, וזו
 היא אתדבקות דרוקא
 ברוקא - התדבקות רוח
 ברוח, בתכלית הדבקות -
 ותיחוד, כשהיא מחמת אהבה וכו'. - למרות שגם בשלימוד
 התורה אינו מתוך אהבה אלא מתוך קבלת עול, הרי זה גם כן
 דביקות של רוח ברוח, אך מתי זה בתכלית הדביקות והיחוד - הרי
 זה דוקא כשזה בא מצד אהבה. ולכן ענינה של "תשובה עילאה"
 דוקא הוא "דיתעסק באורייתא בדחילו ורחימו (ביראה ואהבה)
 דקוב"ה", לימוד התורה מתוך אהבת ה' ויראת ה', שכן, דוקא או זה
 תכלית הדביקות והיחוד, שזהו תוכנה של "תשובה עילאה" -
 הדביקות ויחוד הנפש עם אלקות בתכלית הדביקות והיחוד. ולפי
 שפגם הברית בהוצאת זרע לבטלה, ואין צריך לומר בעריות,
 או שאר אפורי ביאה דאוריתא, או דרבנן - איסורי ביאה מן
 התורה או איסורי ביאה מדרבנן, (כי חמורים דברי סופרים -
 דברים שאיסורם הוא רק מדרבנן, וכו'¹³ - יותר מדברי תורה,
 מאיסורי תורה). וכיון שענינים אלה פוגם - פוגמים, בפה, לכן

אגרת התשובה

אשר שמתו בפיה. והמעשה הוא מעשה הצדקה
 להחיות רוח שפלים כמ"ש כי ששת ימים עשה ה'
 וכו' כנודע במ"א. וזו היא אתדבקות דרוקא ברוקא
 בתכלית הדביקות והיחוד כשהיא מחמת אהבה וכו'.
 ולפי שפגם הברית בהוצאת ז"ל ואצ"ל בעריות או
 שאר איסורי ביאה דאורייתא או דרבנן (כי חמורים
 ד"ם וכו') פוגם כמוח לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא
 דמחכמה נפקא. וז"ש בתנא דבי אליהו אדם עבר
 עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויחיה אם היה
 רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק
 א' ישנה ב' פרקים וכו'. והיינו כמשל חבל הנפסק
 וחוזר וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל.
 וככה הוא בחבל נחלתו וכו'. וז"ש בחדר ואמת
 יכופר עון וכו' ואין אמת אלא תורה וכו'. ועון בית
 עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר
 בתורה וגמ' ח כדאי' בספ"ק דר"ה:

יום שני כ"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צט, פרק י והנה... עד עמ' 198, כנודע.

77 שרוח האדם מתדבק ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין לימוד התורה ובצדקה
 78 (וגמילות חסדים).

75 פרק י בפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן ענין "תשובה עילאה", וכפי
 76 שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבקות רוחא ברוקא",

1 והנה, תשובה עלאה זו, דאנתדבקותא דרוחא פרוחא, – של
2 התדבקות רוח ברוח, על ידי תורה וגמילות חסדים, היא
3 בבחינת המשכה מלמעלה למטה, – שכן, גם תורה וגם גמילות
4 חסדים, אינן התעלותו העצמית של האדם שהוא מתעלה על ידי
5 עבודתו, אלא כפי שהוא
6 מתעלה מצד כוח עליון,
7 המעלה אותו למעלה באין
8 ערוך מאשר התעלותו מצד
9 מדריגתו ועבודתו העצמית,
10 להיות – שיהיה דבר ה'
11 ממש בפיו, – שהרי אין זה
12 מצד כוחו ועבודתו של
13 האדם, שכן בעבודתו לא
14 היה יכול אף פעם להגיע
15 לידי כך, אלא זהו כוח
16 שמעניקים לו מלמעלה,
17 שכשיהודי לומד תורה,
18 יהיה בדיבורו "דבר הוי"
19 ממש, ובמו שפתיב:
20 "ואשם דברי פסיד", –
21 הקב"ה עושה זאת,
22 "אשים", שבפיו של יהודי
23 הלומד תורה יהיה "דברי",
24 דיבורו של הקב"ה. הרי
25 שבלימוד התורה זה ענין
26 שמלמעלה למטה, שהקב"ה

27 מעניק לאדם כוח זה ומעלה אותו למעלה מעלה מכפי שהוא עצמו
28 מצד עבודתו היה מגיע. כך גם ההתעלות שעל ידי גמילות חסדים
29 היא גם כן מלמעלה למטה, "וימינו תתקני" – יד ימינו של
30 הקב"ה תחבק אותי, על ידי גמילות חסדים, ד"תקד דרועא
31 וימינא וכו". – מפני שחסד הוא זרוע הימין, כביכול, שלמעלה,
32 ועל ידי גמילות חסדים ממשיך יהודי על עצמו חסד שלמעלה,
33 המחבק את היהודי העוסק בגמילות חסדים ובצדקה. הרי זה גם כן
34 ענין מלמעלה למטה, שהחסד שלמעלה מחבק ומלפף את האדם,
35 למעלה מעלה מכפי שהיה יכול להגיע בעבודתו הוא. אבל אדם
36 התחתון צריך לילך – ללכת, ממדרגה למדרגה ממש למעלה,
37 שיתעלה בעצמו על ידי עבודתו הנפשית העצמית, היא בבחינת
38 תשובה עלאה ואתדבקותא רוחא פרוחא, – התדבקות רוח ברוח,
39 בכוננת הלב בתפלה, – זוהי עבודת האדם עצמו, שעל ידי
40 העבודה שלו בכוחות הנפש שלו, הוא מתעלה בדבקות של רוח
41 ברוח עם אלקות, ובפרט בקריאת שמע וברכותיה, – בהן
42 מתבטאת במיוחד עבודת הנפש להתעלות בדבקות באלקות, פרי
43 לומר: – ב"קריאת שמע", "ואהבת גו בכל לבבך ובכל נפשך

אגרת התשובה

פרק י והנה תשובה עילאה זו דאתדבקותא רוחא
ברוחא ע"י תורה וגמ"ה. היא בכחי
המשכה מלמעלה למטה להיות דבר ה' ממש בפיו
וכמ"ש ואשים דברי בפך. וימינו תחבקני כגמ"ה
דחסד דרועא ימינא וכו'. אבל אדם התחתון צריך
לילך ממדרגה למדרגה ממש למעלה היא בכחי
תשובה עילאה ואתדבקות רוחא ברוחא בכוננת הלב
בתפלה ובפרט בק"ש וברכותיה. כדי לומר ואהבת
כו' בכל לבבך ובכל נפשך וכו' באמת לאמתו. וכן
והיו הדברים האלה וכו' ודברת בם וכו' להיות דבר
ה' בפיו באמת ואין אמת וכו'. וכן לקיים כל המצוות
כמ"ש אשר קדשנו במצותיו כמו הרי את מקודשת לי
היא בחי' קדש העליון לשון פרישות והבדלה שאינו
יכול להתלבש תוך עלמין משום שכולא קמיה כלא
חשיב אלא בכחי' סוכב כ"ע הוא רצון העליון ב"ה וכו'
כמ"ש בלק"א פמ"ו. וגם אחר התפלה אומרים אלך
ה' נפשי אשא דהיינו לאתדבקא רוחא ברוחא כל היום
וכו'. וכל זה ע"י ההתבוננות בגדולת א"ם ב"ה
בהעמקת הדעת בשתים לפניו ובפסקי דומרה כגודע.

44 וגו', באמת לאמתו, – זוהי עבודת האדם מלמטה למעלה,
45 להתעלות ממדריגה למדריגה בענין האהבה להקב"ה, כך גם צריך
46 להיות לימוד התורה באופן של מלמטה למעלה, שעל ידי עבודתו
47 הוא עושה עצמו לכלי לכך, שדבר הוי' יהיה בפיו – ובלשון רבנו

48 הזקן: וכן: – גם, "יהי
49 הדברים האלה וגו',
50 ודברת בם וגו', – שגם
51 זה מוסב הרי על ענין
52 התורה, להיות דבר ה'
53 בפיו באמת, – מפני שהוא
54 כלי לדבר הוי" שבפיו, הרי
55 זה אז באמת, "ואין אמת
56 וכו'", – אלא תורה. וכן
57 לקיים כל המצוות, כמו
58 שנאמר: "אשר קדשנו
59 במצותיו", כמו: – המלה
60 "קדשנו" היא כמו, "הרי
61 את מקודשת לי", – שעל
62 ידי מצוות נעשה "קדשנו",
63 היא בבחינת קדש העליון,
64 – שיהודי ממשיך על עצמו
65 על ידי מצוות. "קדש" היא
66 לשון פרישות והבדלה, –
67 שהיא בבחינה ומדריגה כמו
68 שמופרשת ובדלת, שאינו
69 יכול להתלבש תוך
70 עלמין, – בתוך העולמות, להיות להם חיות פנימית מותאמת
71 למדריגתם, משום דכלא קמיה פלא חשיב, – מפני שהכל לגביו
72 יתברך אינו נחשב לכלום, ואין מדריגה זו יכולה להתלבש לפי ערך
73 העולמות, כי אין לעולמות שום ערך כלל לגבי מדריגה זו, אלא
74 בבחינת סוכב כל עלמין, – המקיפה כל העולמות ומשפיעה
75 בהם בהיותה למעלה מעלה במדריגה מהם, הוא רצון העליון
76 ברוח הוא וכו', – הנמשך על ידי ענין המצוות, כמו שנתבאר
77 בלקוטי אפרים – ספר ה"תניא", חלק ראשון, פרק מו. וגם אחר
78 התפלה אומרים: "אלך ה' נפשי אשא", – התעלות הנפש
79 להקב"ה – מלמטה למעלה, דהיינו לאתדבקא רוחא פרוחא –
80 התדבקות רוח ברוח, כל היום וכו'. – על ידי ענין המצוות. וכל
81 זה על ידי ההתבוננות בגדולת אין סוף ברוח הוא, בהעמקת
82 הדעת, ב"שתים" – בשתי הברכות, לפניה" – שלפני קריאת שמע,
83 ובפסקי דומרה, כגודע. – שעל ידי ההתבוננות הוא יוצר בקרבו
84 אהבה להקב"ה, שתבטא בלימוד התורה ובקיום המצוות. זה
85 ענינה של "תשובה עילאה" מלמטה למעלה – ענינה של עבודת
86 התפלה והתוצאה שמעבודה זו.

1. ישעיה נא, טז. 2. שה"ש ב, ו. 3. הקדמת תקו"ז. 4. ואתחנן ו, ה ואלך. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבד"ת הכתוב מדבר – ברכת (יג, ב), וראה ח"א ספמ"ט". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ספמ"ז". 7. תהלים פו, ד.

יום שלישי כ"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה):

31 תיעוצה, - לכך היא, להקדים בחינת תשובה תתאחז בתקון
32 חצות בנזכר לעיל. - שהזמן המסוגל לחשבון הנפש ולהתבוננות
33 המביאה להכנעה ול"לב נשבר" - הוא ב"תיקון חצות"¹². ומי שאי
34 אפשר לו - לערוך "תיקון חצות", בכל לילה¹³ - על כל פנים לא
35 יפחת - בעבודת "תיקון

36 חצות", מפעם אחת
37 בשבוע, לפני יום השבת,
38 בנודע ליוצעים, שהשבת
39 היא בחינת תשובה
40 עלאה, ושבת - אותיות
41 תש"ב אנוש¹⁴, - הרי
42 ששבת היא ענין התשובה,
43 ואיזו תשובה היא שבת? -
44 בחינת "תשובה עילאה", כי
45 בשבת היא עליות
46 העולמות למקורם כו', -
47 והיא גם זמן עליית הנשמה
48 למקורה בענין התשובה,
49 ובפרט תפלות השבת, -
50 שגם בימות החול מהווה
51 התפלה, כאמור, ענין
52 "תשובה עילאה" ובמיוחד
53 בשבת, ודי למכין. (ובזה
54 יובן מה שכתוב¹⁵: - אחרי
55 "מחיתי כעב וגו'": "שוכה
56 אלי כי גאלתיך", פרוש
57 כי מאחר ש"מחיתי כעב פשיעך" היא העברת הסמרא אחרא,
58 ו"גאלתיך" מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים,
59 באתערותא דלתא - בהתעוררות שמלמטה, בתשובה תתא
60 בנזכר לעיל - אזי "שוכה אלי" בתשובה עלאה):

1 ומאחר שהתפלה היא בחינת תשובה עלאה - צריך להקדים
2 לפניה בחינת תשובה תתאחז. - הענין של הכנעה ו"לב נשבר",
3 כפי שהסביר לעיל. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה
4 במשנה⁸: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך בלב ראש", ופרש
5 רש"י - "הכנעה", -
6 שהאדם שבור ונכנע בתוכו,

7 והיא בחינת תשובה
8 תתאחז לעורר - על עצמו,
9 רחמים בנזכר לעיל, -
10 בפרק ד' ובפרק ח', ובדילוף
11 התם בגמרא⁹ מקרא, -
12 כפי שלומדת הגמרא שם
13 מפסוק, דכתוב¹⁰: - שכתוב
14 בחנה: "והיא מרת נפש". -
15 והתפללה להקב"ה. הרי,
16 שכדי להתפלל להקב"ה זה
17 צריך להיות על ידי הכנה
18 של נפש מרה, ענינה של
19 "תשובה תתאחז". אכן,
20 בברייתא שם¹¹: "תנו רבנן,
21 אין עומדין להתפלל אלא
22 מתוך שמחה". - כלומר,
23 שתיכף ומיד עליו לעבוד
24 ממצב של מרידות למצב
25 של שמחה, שלמרות
26 שבתחילה צריכה להיות

27 ההכנה לתפלה במרידות, הרי בעמדו להתפלל, עליו להיות במצב
28 של שמחה, ועכשיו ברור יתום הזה, שאין הכל יכולין להפך
29 לבם כרגע מן הקצה, - אל הקצה, ממרידות לשמחה, כך שלמרות
30 שרגע לפני כן היה במרידות, יעבור מיד לשמחה, אזי עצה

יום רביעי כ"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק י"א ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

69 - כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת התפלה תשרור
70 בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר רבנו הוקן, שלמרות
71 האמור לעיל, אפשר הדבר שתהינה שתיקה יחידה, הכנעה ולב נשבר
72 מ"תשובה תתאחז" והשמחה של העבודה להקב"ה בתפלה - שהרי, למרות
73 שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרידות ושמחה, בכל זאת, כשהן באות
74 משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון
75 עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר,
76 הקב"ה מחל לו - דבר שהוא בשלעצמו מביא לשמחה.

61 פרק י"א. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו הוקן, כיוון שתפלה היא ענין
62 "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה תתאחז", שהיא
63 הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש והתעוררות רחמים על נפשו.
64 כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", שלפי
65 פירוש רש"י, הכוונה להכנעה, שהיא "תשובה תתאחז"; אך, בברייתא כתוב,
66 שתפלה צריכה להיות מתוך שמחה. "אין עומדין להתפלל אלא מתוך
67 שמחה", וכיוון שבזמננו אנו, לא כל אחד יכול לעבור תיכף ומיד מהכנעה ולב
68 נשבר לשמחה - הרי העצה היעוצה היא, לעסוק ב"תשובה תתאחז" בזמן אחר

8. ברכות רפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ז". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איאתא הב"י ע"ז בקוני' התפלה פ"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ להיות בכל לילה כו'". 14. תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. 15. ישעיה מד, כב.

43 תַּפְּלַת י"ח - תפלת "שמונה עשרה", תַּכְּף - מיד לאחר, שִׁמְבֻקְשִׁים
44 "סֵלַח לָנוּ כו'" - הרי מיד לאחר שמבקשים "סלח לנו", אומרים:
45 "בְּרוּךְ אַתָּה ה' תַּנּוּן הַמְרַבֵּה לְסֵלַח", - מברכים מיד על סליחתו
46 ומחילתו של הקב"ה, וְהָרִי - הדין הוא: סִפְּק בְּרָבוֹת לְהַקְלֵל, - ולא

47 לברך, מְשׁוּם חֲשַׁשׁ בְּרָכָה
48 לְבַטְלָהּ. - שלכן, אם אדם

49 מסופק אם עליו לברך ברכה
50 מסויימת או לא, עליו להקל

51 ולא לברך. שאם היה עדיין
52 ספק אם הקב"ה מוחל או

53 לא, כיצד ניתן לברך "חנן
54 המרבה לסלוח"? אֵלֵא אֵין

55 פֶּאז שׁוּם סִפְּק בְּלָל,
56 מֵאַחַר שֶׁבִּקְשָׁנוּ "סֵלַח לָנוּ"

57 "מְחַל לָנוּ", - ודאי הדבר
58 שהקב"ה מוחל לנו, וְאֵלֵא

59 לֹא הֵינּוּ חוֹזְרִים וְחוֹמְאִים
60 - הֵינּוּ נִגְאָלִין מִיָּד, כְּמוֹ

61 שְׂאֵנוּ מְבָרְכִין: "בְּרוּךְ
62 אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". -

63 שהקב"ה גואל את בני
64 ישראל, שכן, אחרי תשובה

65 ומחילה, באה הגאולה מיד.
66 מדוע, אכן, אין הגאולה

67 באה בפועל? - הרי זה מפני
68 שחוזרים וחוטאים. וְהָרִי

69 אִפְּלוּ בְּמַדַּת בְּשׂוּר וְדָם בָּן,
70 שְׂצָרִיף הָאָדָם לְמַחַל תַּכְּף

71 וּמִיָּד שִׁמְבֻקְשִׁים מִמֶּנּוּ
72 מְחִילָה, וְלֹא יְהֵא אֲכֹרִי

73 מְלַמְחַל, - אלא עליו למחול מיד, וְאִפְּלוּ בְּקוּמַע יָד הַבְּרוּ, -
74 ומבקש מחילה מחבירו - על חבירו למחול לו, בְּרִיאִתָּא - כאמור

75 בְּגִמְרָא בְּסוּף פֶּרֶק ח דְּבִבְאָ קַמָּא, וְאִם בְּקַשׁ מִמֶּנּוּ ג' פְּעֻמִּים
76 וְלֹא מְחַל לוֹ - שׁוּב אֵין צְרִיף לְבִקְשׁ מִמֶּנּוּ, וְהַגְּבֻעוֹנִים שֶׁבִּקְשׁ

77 דְּוֵד הַמְּלַךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם מֵהֶם מְחִילָה בְּעַד שְׂאוֹל שְׁהֵמִית אֶת
78 הַגְּבֻעוֹנִים, וְלֹא רִצּוֹ לְמַחַל - גִּזְרֵ דְוֵד עָלֵיהֶם שְׂלֵא יִבְאוּ בְּקַחַל

79 ה', שֶׁהֶם רְחֻמָּנִים וְכוּ', - שכיוון שחסרה לגבועונים הרחמנות ולא
80 רצו למחול, אין הם שייכים לקהל ה', בְּרִיאִתָּא - כאמור בְּפֶרֶק ח

81 דִּיבְּמֻתָּא. - ואם כך הדבר במדתו של אדם, שעליו למחול
82 כשמבקשים ממנו מחילה, הרי וּבְמַדַּת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, עַל

83 אַחַת בְּמָה וּבְמָה לְאֵין קִין. - שהוא מוחל כשמבקשים ממנו
84 מחילה.

1 וְאִמְנָם, לְהָיוֹת - כדי שיהיו בְּלָבוֹ הַהֲכַנְעָה, - ושברון הלב, הוּא
2 בְּחֵינַת הַשׁוּבָה תַּתְּאָה בְּנִזְכָּר לְעֵיל, וְגַם הַשְּׂמִיחָה בָּהּ, - וכן
3 השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה, תהיינה
4 שְׂמִיחָה בְּיַחַד - לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים, ההכנעה

5 ו"תשובה תתאה" בשעת
6 "תיקון חצות", והשמחה

7 בשעת התפלה, אלא בשעת
8 התפלה עצמה תהיינה

9 שתיהן יחד, בְּכָר מְלִתָּא
10 אֲמוּרָה - הדברים אמורים

11 כבר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים -
12 בספר ה"תניא" חלק ראשון,

13 סוּף פֶּרֶק לָד, - שכיוון
14 שהמרידות ו"לב נשבר" שלו

15 באים מצד מצב גופו ונפשו
16 הבהמית, והשמחה באה

17 מצד הנשמה - הנפש
18 האלקית והניצוץ האלקי

19 המלוכשים בו להחיותו, הרי
20 כיוון שהם באים משתי

21 סיבות נפרדות - יש
22 באפשרות שתי התנועות

23 (תנועת המרידות ו"לב
24 נשבר" ותנועת השמחה)

25 להיות יחד. כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב
26 בְּזֵהר הַקְּדוּשָׁה: "הָרִיף

27 תְּקִיעָא בְּלָבָא מִסְּמָרָא
28 דָּא וְכוּ'". - שמחה תקועה

29 בלבי מצד זה, ובכיה מהצד
30 השני, את זאת אמר ר'

31 אלעזר ב"ר שמעון כשמעו מאביו סודות התורה בענין חורבן בית
32 המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה ושברון לב מגודל החורבן

33 (שזה עתה נודע לו גודל החורבן) ומצד שני היתה בו שמחה מסודות
34 התורה שנתגלו לו. הרי שבשעה שישנן שתי סיבות שונות, יכולות

35 שתי התנועות, חדרה ובכיה, להיות יחד. וּבְצִרוּף עוֹד הָאִמְנוּנָה
36 וְהַבְּטוּחָה, - וכשמצטרפים לכך האמונה והבטחון דלהלן בוודאי

37 שישנה שמחה לְהָיוֹת נִכּוֹן לְבוֹ בְּמוּת בָּהּ, בִּי חֲפִיז חֶסֶד הוּא,
38 וְתַנּוּן וְרַחוּם וְרַב לְסֵלַח, תַּכְּף וּמִיָּד שִׁמְבֻקְשׁ מְחִילָה וְסֵלִיחָה

39 מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ ("בְּרַב רַחֲמֵיךָ מַחַה פְּשְׁעֵי", "בְּכַסְּנֵי שְׂתַרְנֵי", -
40 מחטאי, "וְיָכַל עֲוֹנוֹתֵי מַחַה וְכוּ'"), - כל הבקשות הללו - מוחל

41 לו הקב"ה מיד, בְּלִי שׁוּם סִפְּק וְסִפְּק סִפְּקָא בְּעוֹלָם. - אם הקב"ה
42 מוחל לו, אלא בוודאי הוא מוחל לו, וְכְמוֹ שְׂאֵנוּ מְבָרְכִין בְּכָל

אגרת התשובה

פרק יא ואמנם להיות בלבו ההכנעה היא בחי' תשובה תתאה כנ"ל וגם השמחה

בה' שתיהן ביחד. כבר מילתא אמורה בלק"א ס"פ ל"ד. כמ"ש בזה"ק חדרה תקיעא בלבאי מסמרא דא

וכו' ובצירוף עוד האמונה והבטחון להיות נכון לבו בטוח בה' כי חפץ חסד הוא וחנון ורחום ורב לסלוח תיכף

ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית' (כרוב רחמין מחה פשעי כבסני טהרני וכל עוונותי מחה וכו') בלי

שום ספק וס"ם בעולם. וכמו שאנו מברכין בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו' ברוך אתה ה'

חנן המרבה לסלוח והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה אלא אין כאן שום ספק כלל

מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו. ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד כמו שאנו מברכין

בא"י גואל ישראל. והרי אפי' במדת ב"ו כן שצריך האדם למחול תיכף ומיד שמבקשים ממנו מחילה ולא

יהא אכזרי מלמחול ואפי' בקוטע יד חבירו כדאי' בגמ' בספ"ח דב"ק. ואם ביקש ממנו ג"פ ולא מחל

לו שוב א"צ לבקש ממנו. והגבועונים שביקש דוד המלך ע"ה מהם מחילה בעד שאוול שהמית את

הגבועונים ולא רצו למחול גזר דוד עליהם שלא יבאו בקהל ה' שהם רחמנים וכו' כדאי' בפ"ח דיבמות.

ובמדת הקדב"ה עאכ"ו לאין קין.

יום חמישי כ"ט תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ק, ומה שמשבחים ומברכים... עד עמ' 200, היא מיד.

45 שהקב"ה מוחל או, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה¹⁰: תפלה
46 כנגד תמידין תקנות, ותמיד של שחר הנה מכפר על עבירות
47 הלילה, ותמיד של בין הערבים – היה מכפר, על – עבירות, של
48 יום, וכן מדי יום ביום לעולם; – היתה המחילה שמחל הקב"ה
49 על העבירות על ידי קרבן

50 התמיד (ועתה על ידי תפלה

51 ותשובה). אך, במה מתבטא

52 ההבדל בין המחילה שבכל

53 יום, למחילה של יום כיפור,

54 שאנו אומרים "מעביר

55 אשמותינו בכל שנה ושנה" –

56 המוסב על יום כיפור? –

57 אלא שיום הכפורים

58 מכפר על עבירות חמורות.

59 ותמיד, שהוא קרבן

60 עולה, מכפר על מצות

61 עשה בלבד. וכן – גם,

62 התפלה בזמן הנה – כשאין

63 אפשרות להקריב קרבנות,

64 עם התשובה, – שבשעת

65 התפלה, תפלה היא הרי

66 במקום קרבנות התמיד –

67 היא גם כן מכפרת רק על

68 מצות עשה בלבד, כגון

69 לעיל. – שבשעת התפלה

70 מברכים "חנן המרבה

71 לסלוח" – על המחילה

72 שמוחל או הקב"ה. ואין זה

73 – ענין של "אחטא ואשוב",

74 – שחכמינו ז"ל אומרים¹¹ על

75 האומר כך: "אין מספיקין

76 בידו לעשות תשובה",

77 שלכאורה קשה: אם שלש

78 פעמים ביום אומרים "חנן המרבה לסלוח" מפני שעושים או תשובה,

79 ובינתיים ישנו שוב ענין החטאים, הרי שהוא עוסק תמיד בחטא

80 ובתשובה על החטא? כי – "אחטא ואשוב", היינו דוקא שישע

81 החטא הנה יכול לכבש יצרו, אלא שסוף כלבו על התשובה,

82 – שיעשה לאחר מכן, ובגלל כך אין הוא כובש את יצרו הרע והטא,

83 ולכן הואיל והתשובה גורמת לו לחטא – שהרי הוא סומך על

84 התשובה, ולכן הוא חטא, "אין מספיקין וכו'". – בידו לעשות

85 תשובה, ואף גם זאת – בשעה שהוא סומך על תשובתו המאוחרת,

86 וזה גורם לו לחטא, הרי, "אין מספיקין" דוקא, – חכמינו ז"ל

87 משתמשים בלשון "אין מספיקין" דוקא, שלא עוזרים לו בכך, על ידי

88 מתן אפשרות לעשות תשובה, אבל אם רחוק ונתחוק ונתגבר על

1 ומה שמשבחים ומברכים את ה' "חנן המרבה לסלוח" – כל

2 השבחים שמשבחים בהם את הקב"ה ב"שמונה עשרה" הם הרי

3 דברים שרק הקב"ה עושה אותם ולא האדם, ואם משבחים את

4 הקב"ה שהוא מרבה לסלוח הרי הכוונה היא גם שרק הוא עושה כך;

5 וכיוון שאנו אומרים, שגם

6 מדתו של אדם היא כך,

7 שעליו למחול כשמבקשים

8 ממנו מחילה, איזה שבח יש

9 בכך להקב"ה? – אלא,

10 השבח להקב"ה מתבטא בכך

11 שהוא "המרבה" – לסלוח,

12 דוקא, – דוקא, וכמו

13 שכתוב בעזרא: "ורב

14 לסלוח", דהיינו שבמדת

15 בשר ודם, אם יחטא איש

16 לאיש ויבא ממנו מחילה

17 ומחל לו ואחר כך חזר

18 לסורו – וחטא שוב כנגדו,

19 קשה מאד שימחל לו

20 שנית, ומכל שכן

21 בשלישית ורביעית, – אם

22 מחל לו והוא שוב חטא נגדו,

23 בודאי שקשה הדבר מאד

24 למחול לו שוב בפעם

25 השלישית ובפעם הרביעית.

26 אבל במדת הקדוש ברוך

27 הוא אין הפרש בין פעם

28 אחת לאחת פעמים, כי

29 המחילה – שמוחל הקב"ה,

30 היא ממתן הרחמים, –

31 של הקב"ה, ומדותיו

32 הקדושות – של הקב"ה,

33 אינן כפחית גבול

34 ותכלית, אלא כפחית אינסוף, – בלי גבול ותכלית, כמו

35 שכתוב: "כי לא כלו רחמי", – שמדת הרחמים של הקב"ה היא

36 בלי סוף. ולגבי פחיתת אינסוף אין הפרש כלל בין מספר קטן

37 לגדול, וכלל קמיה בלא ממש חשיב, – שכן, הרי לפניו אינו

38 נחשב לכלום, ומשווה קטן וגדול וכו'. – הרי שאין הבדל כלל אם

39 שהוא מוחל בפעם הראשונה או הרבה פעמים, ולכן "מעביר

40 אשמותינו בכל שנה ושנה", וכל החטאים שמתנודים – עליהם,

41 ב"על חטא" מדי שנה, אף שחזר ועבר עליהם – חוזר ומתנדף

42 עליהם ביום הכפורים בשנה הבאה, וכן לעולם. ו"ככל שנה

43 ושנה" לא דוקא, אלא כמו בן בכל יום ויום ג' פעמים

44 מברכים: "ברוך אתה ה' חנן המרבה לסלוח"; – על המחילה

אגרת התשובה

ומה שמשבחים ומברכים

את ה' חנן המרבה לסלוח המרבה דייקא וכמ"ש

בעזרא ורב לסלוח. דהיינו שבמדת ב"ו אם יחטא איש

לאיש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו

קשה מאד שימחול לו שנית ומכ"ש בשלישית ורביעית.

אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף

פעמים כי המחילה היא ממדת הרחמים ומדותיו

הקדושות אינן כפחית גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס

כמ"ש כי לא כלו רחמיו. ולגבי בחי' א"ס אין הפרש

כלל בין מספר קטן לגדול וכולא קמי' כלא ממש

חשיב ומשווה קטן וגדול וכו'. ולכן מעביר אשמותינו

בכל שנה ושנה וכל החטאי' שמתנודים בעל חטא מדי

שנה אף שחזר ועבר עליהם חוזר ומתודע עליהם

ביוה"כ בשנה הבאה וכן לעולם. ובכל שנה ושנה

לאו דוקא אלא כמו כן בכל יום ויום ג"פ מברכי' בא"י

חנן המרבה לסלוח וכמארו"ל תפלה כנגד תמידין

תקנוה. ותמיד של שחר ה' מכפר על עבירות הלילה

ותמיד של בין הערביים על של יום וכן מדי יום ביום

לעולם. אלא שיוה"כ מכפר על עבירות חמורות.

והתמיד שהוא קרבן עולה מכפר על מ"ע בלבד. וכן

התפלה בזמן הזה עם התשובה כנ"ל. ואין זה אחטא

ואשוב. כי היינו דוקא שבשעת החטא היה יכול לכבוש

יצרו אלא שסומך בלבו על התשובה ולכן הואיל

והתשובה גורמת לו לחטא אין מספיקין וכו'. ואף

גם זאת אין מספיקין דייקא. אבל אם דחק ונתחוק

1 יצרו ועשה תשובה - מקבלין תשובתו. - כל האמור הוא
 2 בשעה שישנו הענין של "אחטא ואשוב", כי בשעת החטא הוא
 3 סומך על התשובה, אבל אנו שמבקשים בכל יום: "סלח לנו"
 4 - אנו מקדימין לבקש:
 5 "והחזירנו בתשובה
 6 שלמה לפניך", -
 7 שהתשובה תהיה שלמה,
 8 דהיינו שלא נשוב עוד
 9 לבקלה, - שלא נחטא עוד,
 10 וכן ביום הכפורים
 11 מבקשים: "יהי רצון
 12 מלפניך שלא אחטא עוד".

אגרת התשובה

ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו. אבל
 אנו שמבקשים בכל יום סלח לנו אנו מקדימין לבקש
 והחזירנו בתשובה שלימה לפניך דהיינו שלא נשוב
 עוד לכסלה וכן ביום מבקשים יהי רצון מלפניך
 שלא אחטא עוד מספיקין ומספיקין כמארו"ל הבא
 לטהר מסייעין אותו הבא דייקא מיד שבא ואי לזאת
 גם הסליחה והמחילה היא מיד.

יום שישי א' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 200, ומ"ש וחטאתי... עד עמ' קא, פשעיו:

25 ומה שכתוב¹³: "וחטאתי נגדי תמיד" - אין המכוון להיות
 26 תמיד עצב נבזה חס ושלום, - להיות שרוי בעצבות תמידית
 27 מפאת חטאיו, דהא בתיב בתיבה¹⁴: - שהרי כתוב לאחר מכן:
 28 "תשמיעני ששון ושמחה ונג' ורוח נדיבה תסמכני ונג'¹⁵,
 29 ומשום שצריך להיות כל
 30 ימיו בתשובה עלאה,
 31 שהיא - התנועה של
 32 "תשובה עילאה" היא
 33 בשמחה רבה בגן עד
 34 לעיל. - הרי מה שחכמינו
 35 ז"ל אומרים¹⁶ שעל אדם
 36 להיות "כל ימיו בתשובה",
 37 הכוונה היא ל"תשובה
 38 עילאה" הנעשית בשמחה
 39 גדולה, שלכן מבקשים
 40 "תשמיעני ששון ושמחה",
 41 להיות שרוי בשמחה
 42 מתשובה זו, אלא - הכוונה
 43 במה שכתוב "וחטאתי נגדי
 44 תמיד" היא, "נגדי" דייקא, -
 45 ממולי דוקא, כמו: "ואתה
 46 תתיצב מנגד"¹⁷,
 47 סביב לאהל מועד ונגד¹⁸,
 48 שהכוונה היא, שמרחוק, במחשבתו, יזכור תמיד על חטאו. והמכוון,
 49 - והכוונה בכך היא רק לבלתי רום לבבו, ולהיות שפל רוח
 50 בפני כל האדם, בשהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'. -
 51 בודאי שלא ירום לבבו, ויהיה שפל רוח בפני כל אדם (כפי שמוסבר
 52 בפרק ל', בחלק הראשון, שגם לגבי קל שבקלים הוא יכול להיות
 53 שפל רוח, בהתבוננו במעמד ובמצב של אותו קל שבקלים ובמעמד
 54 ובמצב שלו). ולא זו בלבד, שהזכרון מרחוק של חטאיו, לא ישפיע

אגרת התשובה

עליו עצבות, אלא אדרבה, זה יעזור לו להיות בשמחה, שכן -
 ואדרבה, לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת, בכדי
 לקבל בשמחה כל המאורעות המתרגשות ובאות, בין מן
 השמים, בין על ידי הכריות, כדבור או במעשה - שמצערם
 אותו על ידי דיבורים, או
 עושים לו רע במעשים -
 ומ"ש וחטאתי נגדי⁸ יקבל כל זאת בשמחה,
 בידעו שהוא חטא אי פעם,
 ובצער שמצערם אותו יש
 משום יסורים העוזרים
 לכפרתו. (וזה - זכרון
 תויצב מנגד מנגד סביב לאהל מועד יחנו ופרש"י מרחוק,
 והמכוון רק לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני
 כל האדם כשהיה לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'.
 ואדרבה לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת
 בכדי לקבל בשמחה כל המאורעות המתרגשות ובאות
 בין מן השמים בין ע"י הכריות כדבור או במעשה
 (וזה עצה טובה להנצל מכעס וכל מיני קפידא וכו')
 וכמארו"ל הנעלבים ואינן עולבין שומעי' חרפתם ואין
 משיבי' עושים מאהבה ושמחי' בסורי' וכו' וכל
 המעביר על מדותיו מעבירי' לו על כל פשעיו:
 מאהבה ושמים בפורים
 וכו', - עליהם אומר הכתוב²⁰: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו",
 חכמינו ז"ל מונים כאן שלש מדרגות; אלה שנעלבים ואינם
 עולבים, הם מתרצים את עצמם, אבל אינם עולבים את הזולת;
 שומעים חרפתם ואינם משיבים כלל; לא זו בלבד שאינם עולבים
 את מעליביהם, ואף אינם עונים להם כלל, אלא הם גם שמחים
 ביסורים שמייסרים אותם; מחמת שהם זוכרים, שהם חטאו אי פעם,
 הם שמחים ביסורים המהווים כפרתם. ו"כל המעביר על מדותיו
 - מעבירם לו על כל פשעיו"²¹.

12. שבת קד, א. יומא לח, ב. 13. תהלים שם, ה. 14. שם, י. 15. שם, יד. 16. ראה שבת קנג, א. 17. שמואל ב יח, יג. 18. במדבר ב, ב. 19. שבת פח, ב. גיטין לו, א. 20. שופטים ה, לא. 21. ראש השנה יז, א.

יום שבת קודש ב' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קא, פרק יב ומעם השמחה... עד עמ' 202, ימצא טוב:

42 בנמשל, בכהינת השתלשלות העולמות – ממדרגה למדרגה,
43 מרום המעלות עד עולם הנה הנשמי, – הרי זה הרבה למעלה
44 מזה, ולכן פעולה שנעשית כאן בעולם הזה, באה אחרי שדבר זה
45 נעשה באופן נעלה ביותר בעולמות העליונים, וממילא – השפעת

1 פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו חזקן, שמה שעל בעל תשובה
2 לזכור תמיד שחטא, "וחטאתי נגדי תמיד", אין הכוונה שהדבר ישפיע עליו
3 עצבות ובושה תמידיים, המהווים הפרעה לעבודה בשמחה, אלא הכוונה היא
4 שהזכרון יהיה מרחוק בלבד, כעומד לנגד עיניו מה שחטא בעבר, וזה משפיע
5 שלא יגבה לבו ויהיה שפל בפני
6 כל אדם.

אגרת התשובה

פרק יב ומעם השמחה ביסורי הגוף לפי שהיא טובה גדולה ועצומה לנפש

46 פעולה בעולם הזה, יש לה

47 השפעה גדולה בהרבה

48 בעולמות העליונים. וכן נודע

49 ממה שכתוב בזה

50 הקדוש, מענין עליות

51 עולמות העליונים

52 באתערותא דלתתא, –

53 בהתעוררות מלמטה,

54 מעולם זה, בהקרבת עוף

55 אחד בן יונה או תור על

56 גפי המזבח או קמין מנחה.

57 – שעל ידי הקרבת משוה

58 ממין החי (עוף) או ממין

59 הצומח (קומץ מנחה) נגרמת

60 למעלה עליה בעולמות

61 העליונים, וכן הוא ככל

62 המצות מעשיות, –

63 שעושים למטה בעולם זה

64 בדברים גשמיים, ציצית

65 בצמר גשמי, תפילין בקלף

66 גשמי, וכדומה, יש לפעולות

67 גשמיות אלו בעולם הזה

68 השפעה חזקה בעולמות

69 העליונים, כנודע מהאר"י

70 וזוהו שאמר רבותינו

71 וברזנס לברכה על פסוק:

72 "והתקדשתם והייתם קדשים" – אדם מקדש עצמו מעט (כ"ק

73 אדמו"ר שליט"א: כמות) מלמטה, (כ"ק אדמו"ר שליט"א: איכות)

74 מקדשין אותו הרבה מלמעלה וכו' – פעולתו הפעוטה של האדם

75 למטה בקידוש עצמו – גורמת קדושה רבה ביותר עליו מלמעלה,

76 (וכמו שנתבאר לעיל – בפרק י' באגרת התשובה ובפרק מ"ז

77 בחלק הראשון, בענין אשר קדשנו במצותיו וכו', – ש"קדשנו"

78 מלשון "קדש" היינו בחינת "סוכב כל עלמין", וכו'). – שלמעלה

79 מעולמות, ואין באפשרותה להתלבש בהם בפנימיות, רק בבחינת

80 סוכב ומקיף על העולמות; הרי, שעל ידי מצוה בפעולה גשמית

81 למטה, ממשיך יהודי על עצמו קדושה לא רק מהעולמות העליונים

82 ביותר, אלא ממדרגה שהיא למעלה מכל העולמות. וזכה ממש

7 זאת ועוד – זכרון החטא יהיה בו
8 מעלה בנוגע לענין השמחה,
9 שכן, על ידי כך יקבל בשמחה
10 כל מה שיאירע לו, הן אירועים
11 מן השמים והן אירועים על ידי
12 בני אדם העולבים בו בדיבור או
13 עושים לו רע במעשה – יקבל
14 כל היסורים הללו בשמחה, מפני
15 שהוא זוכר את החטא שחטא
16 נגד הקב"ה.

17 בפרק הנוכחי, יסביר רבנו חזקן
18 טעמו של דבר, מדוע היסורים
19 שהוא סובל – יביאו לו שמחה.
20 ומעם השמחה – שישמח,
21 ביסורי הגוף, לפי שהיא –
22 היסורים ההם מוכה גדולה
23 ועצומה לנפש החוטאת,
24 למרקה בעולם הנה
25 ולהצילה מהמירוק בגיהנם
26 (בפרט בדורותינו אלה, –
27 שאין ביכולת להתענות
28 כפי מקפר כל הצומות
29 שבתקוני תשובה מהאר"י
30 ו"ל, – כנזכר לעיל בפרק ג,

31 הצריכות למרוק הנפש, להצילה ממרוק בגיהנם). וכמו שכתב
32 הרמב"ן ז"ל בהקדמה לפרוש איוב, שאפלו יסורים של איוב ע'
33 שנה – אין להן ערך כלל ליסורי הנפש שעה אחת בגיהנם, –
34 שעה אחת של יסורי הנפש בגיהנם, גרועה בהרבה מיסורי איוב
35 שבעים שנה בעולם הזה, כי אש אחת משישים וכו'.⁵ – מגיהנם,
36 אלא לפי שעולם הנה "חסד ויגה", – הרי לכן, וביסורין קלין
37 בעולם הנה נצול מדינים קשים של עולם הבא, כמשל הלוח
38 והעתקת הצל בארץ טפה – בזמן שהצל זו בארץ מרחק של טפה,
39 הרי לפי הלוח גלגל השמש ברקיע – ההילוך הוא שם או אלפים
40 מילין וכו'. – בשעה שהשמש זזה ברקיע מרחק של אלפי מילין, זו
41 הצל בארץ מרחק של טפה אחד בלבד, ויתר על כן לאין קץ הוא

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקודה בכ"ז שהחילוק והטובה בשנים בכמות ובאיכות; יסורי הגוף (הנפש), אש דעוה"ז (דגיהנום) א' משישים צל (גלגל השמש), טפה (אלפים מילין)". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הלי' – י"ל כמות, איכות". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא צאתו מעוה"ז – כביאתו". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע שזהו עוד ענין". 5. ברכות נז, ב. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סתם כמ"ד לגלגל חוזר ומזל קבוע (פסחים צד, ב. וידוע השקו"ט בסוגיה זו. ואכ"מ). וראה אוצר הגאונים לפסחים שם". 7. יומא לט, א. 8. קדושים כ, ז.

1 הוא פְּעִינָן שְׁכַר וְעֵנֶשׁ, - ששכר המצוה הוא לאין־ערוך נעלה
 2 מהפעולה של המצוה כאן למטה, כך גם בענין העונש, שהעונש
 3 שהאדם סובל כאן למטה בא
 4 במקום עונש גדול ביותר
 5 שהיה סובל בעולם הבא,
 6 כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּם
 7 לְבָרְכָהּ: "שְׁכַר מַצְוָה -
 8 מַצְוָה וְכוּ", - וכיוון

אגרת התשובה

כמארו"ל שכר מצוה מצוה וכו' וכמ"ש במ"א. ודעת
 לנבון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב:

9. אבות פ"ד מ"ב.

9 שאמרנו, שעל ידי מצוה נמשך אור שלמעלה לגמרי מעולמות, והוא
 10 "שכר מצוה" - מובן הרי ממילא, ששכר המצוה בעולמות העליונים
 11 הוא נעלה שלא בערך
 12 מפעולת המצוה כאן למטה,
 13 וְכֵמוּ שְׁפָתַי בְּמָקוֹם
 14 אַחֵר. וְדַעַת לְנַבּוֹן נֶקֶל,
 15 וּמְשַׁכֵּיל עַל דְּבַר יִמְצָא
 16 טוֹב:

המשך ביאור למס' נדה ליום שישי עמ' ב

1 שְׁפַעְלָה בְּחַטָּאת - אם מצאה את הדם לאחר שפרשה מהטהרות,
 2 בשיעור זמן שאם היתה מוצאת דם לאחר שבא עליה בעלה, היה
 3 חייב חטאת על ביאה זו, כי אנו מחזיקים שודאי כבר היה הדם בשעת
 4 ביאה, והיינו כשראתה את הדם בשיעור וסת [מיד], מְהֵרָזְתִּיהָ
 5 טְמֵאוֹת - כמו כן אנו מחזיקים שודאי הדם כבר היה בשעת עסיקתה
 6 באותן טהרות, והטהרות טמאות בודאי, ושורפים אותן. בְּעֵלָה
 7 בְּאִשָּׁם תְּלוּי - מצאה את הדם לאחר שפרשה מהטהרות, בשיעור
 8 זמן שאם היתה מוצאת דם לאחר שבעלה בא עליה, היה חייב אשם
 9 תלוי, כי יש ספק אם כבר היה דם בשעת ביאה או רק לאחריה, והיינו
 10 כששהתה כדי ירידה מן המטה והדחת אותו מקום, מְהֵרָזְתִּיהָ
 11 תְּלוּיֹת - כמו כן לגבי טהרות שנגעה בהן, יש ספק אם היה דם
 12 בשעה שעסקה בהן או לא, ולכן דין הטהרות שהן ספק טמאות,
 13 שאסור לאוכלן לנסור לשורפן. בְּעֵלָה פְּטוּר - מצאה את הדם
 14 לאחר שפרשה מהטהרות, בשיעור זמן שאם היתה מוצאת דם לאחר
 15 שבעלה בא עליה, היה פטור אפילו מאשם תלוי, והיינו שעד שראתה
 16 את הדם עבר זמן ארוך יותר מכדי ירידה מן המטה והדחה, שבאופן
 17 זה חזקת הדם שבא לאחר ביאה, מְהֵרָזְתִּיהָ מְהוֹרֹת - כמו כן
 18 הטהרות שנגעה בהן ועבר שיעור גדול כזה, הן טהורות.
 19 וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא חלק על הדין הראשון של בר פדא וְאָמַר, אֲפִילוּ
 20 בְּעֵלָה בְּחַטָּאת - אפילו אם ראתה דם לאחר עסיקתה בטהרות
 21 באופן שבעלה היה חייב חטאת והיינו כשראתה מיד [שיעור וסת],
 22 מכל מקום מְהֵרָזְתִּיהָ תְּלוּיֹת - הטהרות אינן טמאות אלא מספק.
 23 רבי אושעיא חילק במצאה בשיעור וסת, שלגבי הבעל אנו אומרים
 24 שהיא נחשבת לנדה ודאית ובעלה בחטאת, ולגבי טהרות אנו
 25 אומרים שאין זה ודאי שהדם היה כבר קודם כשנגעה בטהרות, אלא
 26 טמאים רק מספק. הגמרא מבארת את ההבדל ביניהם: בְּשִׁלְמָא
 27 הָתָם, כשבאים לטמא את האשה למפרע כשרואה דם בשיעור וסת
 28 לאחר שבא עליה בעלה, כי אנו אומרים שכבר היה דם בשעת ביאה,
 29 ומה שלא יצא כבר אנו, אִימַר שְׂמֵשׁ עֲבָבִיהָ לְדָם - ניתן לומר שהוא
 30 משום שאבר התשישי עיכב את הדם מלצאת, [אֲבָל] הָקָא -
 31 שנגעה בטהרות ואחר כך ראתה דם בשיעור וסת, אִם אִיתָא דְהוּי
 32 דָם, מֵאֵן עֲבָבִיהָ - אם אכן כבר היה דם כשנגעה בטהרות, מי עיכב
 33 אותו מלצאת לגמרי, לכן אין זה ודאי שכבר היה אז דם, והטהרות

34 טמאות רק מספק משום גזירת חכמים שכל טהרותיה שעשתה תוך
 35 מעת לעת ממציאתה, טמאות מספק.
 36 מעתה מתבאר, שהתנא במשנתנו ששנה שתולות את הדם באשה
 37 שבדקה בשיעור וסת ונמצאת טמאה, סבר כבר פדא שמציאת הדם
 38 בשיעור וסת גורמת לה טומאה ודאית למפרע, ולכן הן תולות בה
 39 וטהרות, אבל לשיטת רבי אושעיא, שמציאת הדם בשיעור וסת
 40 אינה מטמאה אותה בודאי למפרע, אם כן בנדון שבמשנתנו אין שאר
 41 הנשים יכולות לתלות בה, כיון שהיא טמאה למפרע רק מספק.
 42 הגמרא מביאה שתי דוגמאות לסברת רבי אושעיא שרק לאחר ביאת
 43 בעלה אנו אומרים שהדם כבר היה קודם: אִמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, מִשָּׁל
 44 דְרַבִּי אוֹשְׁעִיא שאמר, שהשמש מעכב את הדם מלצאת, לְמַה הִדְבַר
 45 דוּמְיָהּ, לִילֵד וְזָקֵן שֶׁהֵיוּ מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ מַחוּץ לְעִיר, כֹּל זֶמַן שֶׁהֵיוּ
 46 בְּדֶרֶךְ, יֵלֵד שׁוֹהָא לְבָא, כלומר הולך בנחת וממתין לזקן, נִכְנְסוּ
 47 לְעִיר וּנְפַרְדָּה דְרַכָּם, הִזְקֵן לְצַד בֵּיתוֹ וְהִילֵד לְצַד בֵּיתוֹ, אִזּוּ הִילֵד מִמַּהֲרָה
 48 לְבָא. וְאָמַר אַבְנִי, מִשָּׁל דְרַבִּי אוֹשְׁעִיא לְמַה הִדְבַר דוּמְיָהּ, לְאָדָם
 49 שְׁנוֹתָן אֲצַבֵּעַ פְּעוּן - מניח את אצבעו בתוך עינו, ודבר זה גורם
 50 שתדמע עינו, אבל מכל מקום כֹּל זֶמַן שֶׁאֲצַבֵּעַ פְּעוּן, דְּמַעָה שׁוֹהָא
 51 לְבָא, ורק כשנמל האצבע, דְּמַעָה מְמַהֲרַת לְבָא.
 52 שנינו במשנה: וְתוֹלוֹת זוּ כְּזוֹ. הגמרא מביאה ברייתא המבארת על
 53 איזה אופנים שנינו במשנה שמי שאינה ראויה לראות, תולה
 54 בחברתה הראויה לראות: תְּנֵנוּ רַבָּנָן, בִּיצַד תּוֹלוֹת זוּ כְּזוֹ כְּשֶׁנִּמְצָא
 55 כְּתָם בֵּינֵיהֶן, עוֹבְרָה - מעוברת שאינה ראויה לראות, וְשִׁאֲיִנָּה
 56 עוֹבְרָה, תּוֹלָה עוֹבְרָה בְּשִׁאֲיִנָּה עוֹבְרָה. מְנִיקָה שאינה ראויה
 57 לראות, וְשִׁאֲיִנָּה מְנִיקָה, תּוֹלָה מְנִיקָה בְּשִׁאֲיִנָּה מְנִיקָה. זְקֵנָה שאינה
 58 ראויה לראות, וְשִׁאֲיִנָּה זְקֵנָה, תּוֹלָה זְקֵנָה בְּשִׁאֲיִנָּה זְקֵנָה. בְּתוֹלָה -
 59 בתולת דמים, והיינו שלא ראתה דם נידות מימיה, וְשִׁאֲיִנָּה בְּתוֹלָה
 60 - שראתה דם נידות מימיה, תּוֹלָה בְּתוֹלָה בְּשִׁאֲיִנָּה בְּתוֹלָה, מפני
 61 שבתולת דמים אינה ראויה לראות.
 62 הברייתא מבארת את מה ששנינו במשנה ז'אם לא היו ראיות, רואין
 63 אותן כאילו הן ראיות: הֵיוּ שְׁתֵּי הֵן שֶׁנִּמְצָא בֵּינֵיהֶן דָּם, עוֹבְרוֹת, או
 64 שְׁתֵּי הֵן מְנִיקוֹת, או שְׁתֵּי הֵן זְקֵנוֹת, או שְׁתֵּי הֵן בְּתוֹלוֹת דָּמִים, שאלו
 65 אינן ראיות לראות, זוּ הֵיא שְׁשֵׁנֵינוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ, לֹא הֵיוּ רְאוּיוֹת
 66 לְרְאוּת, רְאוּיָן אותן

ה'תש"ג	כה תמוז	יום רביעי		יום ראשון
--------	---------	-----------	--	------------------

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו'.

אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפראכען: א) א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באווען ניט האָבען. (ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפגעריסען פון ג-טליכקייט.

דער אמת איז אז די צוויי אויסשפראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפגעריסען פון ג-טליכקייט.

בְּחִסְדוֹת יְשׁוּ שְׁנַי בְּטוֹיִים מְאֹד אֶפְיָנִים: (א) יְהוּדֵי מִכִּיר בְּאֵלְקוֹת וְחָשׂ אֶת הַעַל־טְבְּעֵי וְאִינוּ יְזַקֵּק לְשׁוֹם הַוְּכָחוֹת עַל כָּף. (ב) יְהוּדֵי אֵינוּ רוֹצֵה וְאִינוּ יְכוֹל לְהִיּוֹת מִנְתַּק מֵאֲלֻקוֹת. הָאֲמֵת הִיא, שְׁשְׁנַי הַבְּטוֹיִים חֵד הֵם: יְהוּדֵי מִכִּיר בְּאֵלְקוֹת וְחָשׂ אֶת הַלְמַעְלָה מִן הַטְּבַע, לְכֹן אֵינוּ רוֹצֵה וְאִינוּ יְכוֹל לְהִיּוֹת מִנְתַּק מֵאֲלֻקוֹת.

ה'תש"ג	כו תמוז	יום חמישי		יום שני
--------	---------	-----------	--	----------------

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: והאיך . . . בתשובה כנודע.

אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאווען איז די איבעגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.

אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאווען - ווי א קינד בא א פאָטער.

בְּלִמּוּד - הַתְּמַסְרוֹת הָאָדָם הִיא לְדַבֵּר שֶׁהוּא חָפֵץ לְהִבִּין, וּמִבִּין. בְּתַפְלָה - הַהֲתַמְסְרוֹת הִיא אֶל הַנַּעֲלָה מִהַבְּנָה. בְּלִמּוּד תּוֹרָה מְרַגֵּשׁ יְהוּדֵי אֶת עֲצָמוֹ כְּתַלְמִיד בְּפָנֵי רַבּוֹ, בְּתַפְלָה - כִּבְּן אֶצֶל אָבִיו.

ה'תש"ג	כז תמוז	יום ששי		יום שלישי
--------	---------	---------	--	------------------

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: ואף מי . . . כנגד כולן.

אָחַד מִהַעֲלוּיִים הַמְּפָרְסָמִים, בַּעַל כְּשָׁרוֹן גָּדוֹל וְעִמְקוֹן גָּפְלָא, בָּא לְלִיאֲזֹנָא וְשָׁקַד בְּלִמּוּד הַחֲסִידוֹת, וּבְגִדְל כְּשָׁרוֹנוֹתָיו רָכַשׁ לוֹ בְּמִשָּׁף זְמַן קָצָר יְדִיעָה גְדוֹלָה וּרְחֻבָּה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת. בְּיַחֲדוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּכְנַס לְרַבְּנּוֹ הַזֶּקֶן שָׂאֵל: רַבִּי, מַה חֶסֶד לִי? וַעֲנָהּ רַבְּנּוֹ הַזֶּקֶן: אֵין חֶסֶד לָךְ מֵאוּמָה, כִּי יֵרָא אֲלֵקִים אִתָּה וְלִמְדוֹן, וְרַק צָרִיף אִתָּה לְהוֹצִיא אֶת הַחֲמִץ שֶׁהוּא הִישׁוּת וְגִסּוֹת הַרוּחַ, וְלִהְיֵנִס מִצָּה שֶׁהוּא בְּשׁוּל. וְכִלֵּי שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיִשׁוּת, שְׁנַדְמָה לוֹ שֶׁהוּא אוֹר, כִּגּוֹן

שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך לבון. ונהלכון הוא עד שיהיו הניצוצות דהברורים נתזין ונכללין בהאור האמתי.

ה'תש"ג	כח תמוז	שבת	יום רביעי
			מברכים ראש חדש מנחם אב. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות. הפטורה: שמעו - אלקיך יהודה. אם תשוב - ובו יתהלל. שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: פרק ח. והנה . . . למלכא וכו'.
			לכל אחד מהרביים [=האדמו"רים] היו מאמרים קבועים ביחוד בשביל זה (לטהר אויר העולם), אשר פעם בשתים או בשלש שנים היו חוזרים עליהם ברבים. אחד ממאמרי רבנו הזקן - "החלצו" שב"לקוטי תורה" בלי ההגהות. אחד ממאמרי אדמו"ר האמצעי - "יפה שעה אחת", ותכנו עשרה פרקים הראשונים דדבור המתחיל "הנה כל אחד ואחד אומר אלקי נשמה" [ש] בספר "דרך החיים". אחד ממאמרי ה"צמח צדק" - "מה טבו" שב"לקוטי תורה". אחד ממאמרי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] - "מי כמוכה באלים". אחד ממאמרי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] - "וידעת היום", מאסקווא רנ"ז.

ה'תש"ג	כט תמוז	יום ראשון	יום חמישי
			שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קמ"ג. תניא: פרק ט. וביאור . . . דר"ה.
			מצאו פתקא כתב יד קדש ה"צמח צדק", ותכנה, שהחליט ללמד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה, ותודה לה' שקיים ועבר על ש"ס בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שלחן ערוך בצינן.

ה'תש"ג	א מנחם אב, ראש חדש	יום שני	יום שישי
			שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק י. והנה . . . דומרה כנודע.
			מעלת המשיח, שיהיה ענו. דהגם שיהיה בתכלית הגדלות, וילמד תורה עם האבות ומשה רבנו עליו השלום, בכל זה יהיה בתכלית הענוה והבטול ללמד גם עם אנשים פשוטים.

ה'תש"ג	ב מנחם אב	יום שלישי	שבת קודש
			שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה.
			הוראה לרבים: מתחילין להניח תפלין שני חדשים קדם הבר מצוה. בתחלה בלא ברכה, וכעבור איזה שבועות בברכה.

יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ב

יש 'בילה' בדבר יבש?

על הפטור ולכן "מעשר מכל אחת ואחת". ומה שאמרו בגמרא (ר"ה יג, ב) "אין בילה אלא בין ושמן", הוא הדין בכל דבר הנבלל ודומה ליין ושמן.

אך לדעת הרא"ש אין 'בילה' בדברים יבשים, אלא שבדמאי הקילו ואמרו יש 'בילה' אף ביבש, וזאת רק בדברים קטנים המתערבים היטב ולא בפרוסות פת או פלחי דבלה.

וה'משנה ראשונה' (דמאי שם) מוסיף ומבאר את המשך ההלכה לדברי הרא"ש: "אימתי? בזמן שהמתנה מרובה, אבל במתנה מועטת - מעשר מכל מתנה ומתנה". ואם יש 'בילה' בדבר יבש מה ההבדל בין מתנה מועטת למתנה מרובה, הרי הבליה פועלת שבכל 'משהו' בתערובת יש משניהם ומפריש הן מהחייב על החייב והן מהפטור על הפטור? אלא שמעיקר הדין אין 'בילה' ביבש, ובדמאי הקילו שיש 'בילה' גם ביבש, אך כל זה כש'המתנה מרובה' וכולם נותנים במידה שווה, ולכל הנותנים יש חלק במעשר. אבל כש'המתנה מועטת', כי כל אחד נותן כפי יכולתו והמתנות אינן שוות, יש לחשוש שיפריש רק מהמתנה הגדולה יותר (כי "כל דפריש מרובא פריש"), ותהיה זו הפרשה מהפטור על החיוב או מהחיוב על הפטור, ולכן "מעשר מכל מתנה ומתנה".

הלכות מעשר פרק יד, הלכה ח: הלוקח מן העני, וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבלה - מעשר מכל אחת ואחת. ובתמרים ובגרוגרות, בולל הכל ומעשר. אימתי? בזמן שהמתנה מרבה; אבל במתנה מועטת, מעשר מכל מתנה ומתנה.

הלוקח מן העני צריך לעשר מכל פרוסה ומכל פלח, כיון שהעני קיבלם מאנשים שונים ויתכן שאחד עישר ואחד לא עישר ואם יעשר מכולם יחד יתכן שיעשר מן הפטור על החיוב, אבל העני עצמו צריך לעשר מה שקיבל מכל נותן ואם קיבל מנותן אחד כמה פרוסות או כמה פלחים יכול לעשר מאחד על כולם. ואם המתנות שקיבל נתערבו לו, גם העני צריך לעשר מכל פרוסה ומכל פלח (תוס' אנשי שם דמאי פ"ה מ"ה).

ומדוע "בתמרים ובגרוגרות בולל הכל ומעשר", היינו שמעשר מתוך התערובת על כולה?

מבאר ה'משנה למלך' (בשם המהרי"ט ח"א סי' י"ח): לדעת הרמב"ם, בדברים קטנים ודקים יש 'בילה' גם ביבש ולכן המעשר תערובת תמרים או גרוגרות ומפריש מהמעורב הרי הוא מעשר מן החיוב על החיוב ומן הפטור על הפטור, אבל בפרוסות פת או פלחי דבילה, כיון שמפריש פרוסה אחת או פלח אחד יש לחשוש שמא מעשר מהפטור על החיוב או מחיוב

יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ב

האם מותר לאכול מעשר שני בזמן הזה?

הרמב"ם כאן, שמעשר שני אינו נאכל אלא בפני הבית. אלא שבדבריו בא לודן באפשרות פדיית פירות מעשר שני בירושלים, ועל זה כתב שאם הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה ראויים הם לאכילה אך אינם מותרים באכילה כי אין לנו מזבח בזמן הזה וכן משום שכולנו טמאים ובכל זאת נחשבים הפירות 'ראויים לאכילה' שמא יבוא משיח בן דוד ויתגלה אפר פרה ויבנה המזבח. ומכיון שראויים לאכילה אין לפדותם בירושלים שהרי "אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמאו" (להלן ה"ח). ולכן, האפשרות היחידה היא להכשירם לקבל טומאה ולאחר שנטמאו אפשר לפדותם גם בירושלים.

וה'חתם סופר' כתב (י"ד סי' רל"ה): אדרבה, ראוי להכשיר פירות מעשר שני לקבל טומאה ולטמאם בידים, שאם לא כן, כיון שאי אפשר לפדות פירות טהורים בירושלים נצטרך לגנום עד שירקבו, ואזי יש לחשוש לתקלה שמא יאכלו בטומאת הגוף.

הלכות מעשר שני פרק ב, הלכה א: מעשר שני... אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית... מפי השמועה למדו, מה כבוד אינו נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית.

ב'ספר התרומה' (הובא בכסף משנה) כתב שאם הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה, מותר לאכולם בירושלים בזמן הזה. ותמה ה"ח (י"ד סי' של"ה ד"ה אח"ס): הרי גם אם הפירות אינם מקבלים טומאה אסור לאכולם משום טומאת הגוף, כי כולנו טמאי מת בזמן הזה, והאוכל מעשר שני בטומאה, בין שהאדם טמא והמעשר טהור ובין שהאדם טהור והמעשר טמא, לוקה, שנאמר "ולא ביערתי ממנו בטמא" (יבמות ע"ג, ב) ?

ובספר 'מלבושי יום טוב' (חובת קרקע סי' יח) מבאר: אין הכוונה ב'ספר התרומה' להתיר אכילת מעשר שני בירושלים בזמן הזה, שהרי כתב בהמשך דבריו שקדושת ירושלים המתירה לאכול בתוכה מעשר שני הוא רק "אם בנה מזבח, אבל בלא מזבח לא, דאיתקש מעשר לבכור" כדברי

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ב

לקחת? - תחללו!

והקשו הראשונים: כלל הוא בידינו שאין אדם יכול להקדיש או לחלל דבר שאינו ברשותו (ב"ק סט, א). ואם כן, איך יחלל הלוקח על המעות שביד המוכר והרי אינם ברשותו?

ותירצו התוספות (קדושין נו, א ד"ה מתקין בשם הריב"א): אמנם אין החילול מועיל והכסף שביד המוכר נשאר

הלכות מעשר שני פרק ז, הלכה יז: לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה... אם גרע המוכר, הרי זה יאכל בגנדין אותן המעות בירושלים בתורת מעשר.

והטעם להלכה זו הוא כי מאחר שהלוקח עבר איסור, קנסו אותו חכמים לחלל את המעות שביד המוכר על מעות שבידו ויעלם הוא לירושלים ויאכל אותם כדין מעשר שני.

מהבעלים ובמקרה זה גם הנגזל וגם הגזול אינם יכולים לחלל, הנגזל – לפי שאינו ברשותו ובשליטתו, והגזול – לפי שאינו שלו. ולכן אין הנגזל יכול לחלל אף שהגזול היה מעוניין בכך, כי אי אפשר לעשות פעולה עבור אדם בתורת שליחות כאשר האדם עצמו אינו יכול לעשותה. ואילו כאן המעות לא באו ליד המוכר בגולה והוא אכן בעלים עליהן ובידו לחלל ולכן גם אחר יכול לחלל עבורו כשלוחו.

בקדושתו, אך מכל מקום חייבו חכמים את הלוקח לעשות כן בתורת קנס על מה שעשה אף שבאמת אין הוא מתקן בכך את המעות.

ועוד תירצו (שם בשם הר"מ):

מאחר והמוכר עצמו יכול לחלל כי המעות הן שלו ואם היה יודע הרי היה מעוניין בכך, יכול הלוקח לחלל עבורו מדין 'זכין לאדם שלא בפניו'. ומה שנאמר בגמרא (ב"ק שם) שאי אפשר לחלל על דבר שאינו ברשותו, אמור באופן שהדבר נגזל

יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ב

נטיעת לולב חייבת בערלה?

(כמו גדר לגינה או קורות לבנין), פטור מן הערלה (לעיל הל' ב), בשונה מאתרוג שחייב בערלה כיון שמשמש גם למאכל? ומבאר: בנטיעת אילן שלא למאכל אלא לשימוש אחר כוונת הנוטע לצורך אותו שימוש אך לא לפירות, אבל הנוטע לולב מתכוין לצורך כל מה שיגדל בעץ, הן הלולב והן הפירות, וכיון שהנטיעה היא גם לצורך הפרי – חייבת בערלה. ויש שביאר את שיטת הרא"ש על פי חידושו של הגאון הרוגצ'ובי (צפנת פענח הל' לולב פ"א), שלולב הבא מעץ דקל שאינו מגדל תמרים אינו כשר למצווה, כי התורה אמרה 'כפות תמרים' ואם העץ אינו נושא פירות אין אלו 'כפות תמרים'. ומאחר שאי אפשר ליטול לולב מעץ שאינו נושא תמרים, ודאי כוונת הנוטע גם לתמרים וחייב בערלה ואינו דומה לנוטע אילן לשימוש אחר (גדר או קורות) שאכן אין כוונתו לפירות (מילי דמרדכי מע"ש פ"א ה"ז).

הלכות מעשר שני פרק י, הלכה ז: הנוטע למצוה – גזון שנטע אתרוג ללולב... חוב בערלה.

מלשון הרמב"ם "שנטע אתרוג ללולב" משמע שאינו מדבר בנטיעת הלולב אלא בנטיעת האתרוג לנטילת לולב, וכלשונו בהלכות לולב (פ"א ה"ה) "ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן... וכולן נקראים מצות לולב". וגם במקור ההלכה בירושלמי (ערלה פ"א ה"ב) מובא רק "אתרוג שנטעו למצווה חייב בערלה" (דברי חמודות הל' ערלה ס"ק מ).

אבל הרא"ש (בפירושו למס' ערלה, פ"א מ"א אות ג) כתב: "אם נטעו למצווה, ללולב או לאתרוג חייב". וכך הביאו גם הטור וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רצד): "הנוטע לצורך מצוה, כגון לצורך לולב או אתרוג, חייב".

והקשה על זה ה'דררישה' (יו"ד שם ס"ק ז): מדוע הנוטע לולב למצוה חייב בערלה והרי נטיעתו אינה לצורך אכילת הפרי, והנוטע אילן שלא לצורך הפירות אלא לצורך השימוש בעץ

יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ב

ראש השנה בחנוכה

הוא חג העצרת של השנה הנוכחית ולא של השנה הקודמת ולכן יש להמתין עד עצרת (ראה תורת זרעים בכורים עמ' קלב). ולשיטת הרמב"ם מבוארת גם ההלכה שנשים מביאות בכורים אף שלכאורה כיון שהמצוה נוהגת עד חנוכה הרי היא מצות עשה שהזמן גרמא – כי גם לאחר חנוכה מוטל על האדם חיוב להביא בכורים מהפירות שיש בידו עתה (אלא שאין להביאם עתה אלא רק לאחר העצרת), וכיון שהחיוב קיים גם עתה הרי זו כמצווה שאין הזמן גרמא (המקנה, קדושין לו, א). ואפשר שאף לדעת הראב"ד החולק וסובר שאם הפריש לאחר חנוכה אינם בכורים, בכל זאת צריך להביאם, שהרי טעמו הוא כפי שנימק זאת "מפני שהפירות שמתבכרים אחר חנוכה אינן אלא פסולת הפירות, והתורה אמרה 'מרמאשית'". כלומר: החיסרון הוא באיכות הפירות הגדלים לאחר חנוכה. ולפי זה, פירות טובים שנגמרו בזמנם אלא שלא הפרישם עד חנוכה, יפרישם לאחר מכן ויביאם אחר העצרת (המקנה שם).

הלכות בכורים פרק ב, הלכה ו: וכן אין מביאין בכורים אחר חנוכה - שהבכורים ששכרו אחר חנוכה, הן חשויבין משנה הבאה; ויניח אותן עד אחר העצרת.

לדעת הרמב"ם, אם הפריש בכורים לאחר חנוכה קדשו ונעשו בכורים, אלא שאינו מביאם מיד אלא רק לאחר עצרת, היינו חג השבועות, אך הראב"ד הביא מהירושלמי שאם הפריש בכורים לאחר חנוכה לא קדשו ואינם בכורים. וביאור המחלוקת:

לדעת הראב"ד חנוכה הוא סוף זמן חיוב הבכורים, ולאחר מכן אין הפירות נעשים בכורים. אך לדעת הרמב"ם חנוכה מציין את תחילת השנה לענין הבאת הבכורים, ולענין זה נחשבת השנה מחנוכה ועד חנוכה. ולפי זה חלה קדושת הבכורים אף אחרי חנוכה, אלא שאין מביאים בכורים קודם עצרת. ולכן עד חנוכה – הקובע הוא חג העצרת של השנה החולפת (הנמשכת לענין זה עד חנוכה) והרי זה 'אחרי עצרת', אך לאחר חנוכה התחילה השנה החדשה ומכאן ואילך הקובע

יום שישי א' מנחם אב ה'תשע"ב

'הבכורים טעוניהן כלי'

הבכורים, וחזור הכלי לבעליו. ואם הביאם בסלים של ערבה ותלה וכיצא בקו, הרי הבכורים והסלים לכהנים.

הלכות בכורים פרק ג, הלכות ז"ח: הבכורים טעוניהן כלי, שנאמר: 'ושמת כמנא'... הביאם בכלי מתכות - נוטל הכהן

– כאופן הא') וב'פעולה' (שפעולת נתינת הביכורים ופעולת נתינת הסל הם שתי פעולות הקשורות זו בזו, כאופן הב' הנ"ל), אלא השייכות היא גם בינפעל', הפירות והסל נעשים מציאות אחת של מצות ביכורים.

ונראה שדעת הרמב"ם היא כאופן השלישי, ולכן הרמב"ם מדגיש שכלי מתכות יש בו דין מיוחד שהכלי "חוזר לבעליו", כי מעיקר הדין הוא חלק מהביכורים ושייך לכהן, אלא שבכלי מתכות יש טעם מיוחד שבגללו הכלי מוחזר לבעלים (בניגוד לסלי נצרים וכיו"ב שנשארים בידי הכהן).

(לקוטי שו"ת כ"ט עמ' 145)

בגדר החיוב של נתינת הסל לכהנים אפשר לומר כמה אופנים:

- א. השייכות של הסלים והביכורים היא בהבאתם אבל אין שייכות בין חיוב נתינת הסל לחיוב נתינת הביכורים.
- ב. נתינת הסלים שייכת לנתינת הביכורים, היינו שחיוב נתינת הביכורים גורר חיוב לתת גם את הסלים, אבל נתינת הסלים אין עניינה נתינת ביכורים, והיא רק כנספח אליה.
- ג. נתינת הסל ונתינת הביכורים הם דבר אחד ממש כי השלימות של הביכורים היא כאשר הפירות מובאים בתוך כלי, והכלי נעשה חלק מפירות הביכורים ממש. בסגנון אחר: השייכות אינה רק ב'פעול' (שיש להביא ביכורים יחד עם כלי

שבת קודש ב' מנחם אב ה'תשע"ב

זמן הפרשת חלה

אך הראב"ד הקשה על כך: מבואר במשנה (חלה טו) שמתור לאכול אכילת עראי מהעיסה קודם הגלגול, משום שהאיסור הוא מדרבנן וגזרו על אכילת קבע ולא על אכילת עראי. ואם מהתורה כבר חל חיוב להפריש, הרי העיסה היא כבר טבל מהתורה ואין לאכול ממנה אף ארעי.

ובביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד יש לפרש:

לדעת הראב"ד, חיוב הפרשת החלה ואיסור האכילה מהעיסה שלא הופרשה תלויים זה בזה, כי חיוב ההפרשה נובע מכך שהעיסה כבר נעשתה 'טבל' ואם המצוה היא להפריש מיד בנתינת המים הרי זה משום שמשעה זו העיסה נחשבת טבל ואסורה באכילה, ואילו לדעת הרמב"ם הפרשת חלה היא מצוה כשלעצמה ואיננה כתוצאה מאיסור טבל שעל העיסה, ומשעת נתינת המים יש מצוה בהפרשה, אף שעדיין לא חל איסור טבל (חדושי הגר"ז מנחות סז, א. אוצר מפרשי התלמוד חלה פ"ג מ"א הערה 185, 219).

הלכות בכורים פרק ח, הלכה ב: אִמְתִּי מִפְּרִישֵׁן הַחֶלֶה?
בְּשֵׁיתֵן הַמַּיִם... שְׁנֵאמַר: 'רֵאשִׁית עֲרֵסְתֶכֶם'.

לדעת כמה ראשונים, מעיקר הדין עדיף לא להפריש חלה מיד בשעת נתינת המים, אלא כשתיגמר העיסה ותיעשה גוש אחד אלא שמדרבנן לכתחילה מפרישים בעת נתינת המים כדי שהאשה תמהר להפריש בטהרה, פן תארע טומאה בעיסה ותטמא החלה. והלימוד מהכתוב 'ראשית עריסותיכם' הוא רק שמהתורה אפשר להפריש חלה מנתינת המים וכבר אז נקראת עיסה (ר"ש חלה פ"ג, א). ולפי זה, בימינו שכל העיסות טמאות מוטב להמתין עד גמר הלישה (ש"ך יו"ד סי' שכו).

ובדעת הרמב"ם יש שהבינו שמעיקר הדין יש להפריש מיד בנתינת המים, שהרי כתב (בהל' ג) שאם הניח העיסה עד שלש הכל ואחר כך הפריש "אין בכך כלום", ומשמע שרק אם עשה כן בדיעבד לא החסיר כלום, אך לכתחילה יש להפריש מיד בנתינת המים.

המשך ביאור למס' נדה ליום שני עמ' ב

1 וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין, שסוברים דְּכוּתֵיִם גְּרֵי אֲרִיזוֹת הֵן – שלא נתגיררו
2 אלא מפחד האריות (כמבואר במלכים ב' יז כה) והרי הם כעובדי
3 כוכבים. מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שטעמם של חכמים הוא
4 מפני שהכותים נחשבים כגוים ודמם טהור, מדוע נימקו חכמים את
5 טעמם, מפני שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ עַל פְּתֻמְיָהוּן, גְּרֵי אֲרִיזוֹת מִכְּעֵי לִיָּה –
6 היה להם לומר שהטעם שכתמיהם טהורים, מפני שהם גרי אריות
7 והם כגוים. אֵלֶּא הָכִי קֹאֲמַר – כך כוונת המשנה, כתמים שבאו מִכְּפִין
8 יִשְׂרָאֵל וּמִכְּפִין [–או מבין] הַכּוּתִיִם, כלומר מבתיהם, מִמְּאִין לְדַבְּרֵי
9 הַכֵּל, שסובר התנא של משנתנו, דְּכוּתֵיִם גְּרֵי אֲמַת הֵן וְדַמָּם טָמֵא,
10 אבל כתמים הַנִּמְצָאִין בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל – שמצאו אותם במקום גלוי,
11 מְהוֹרָין, משום שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל פְּתֻמְיָהֶם, להשליכם
12 במקומות שמצויים שם בני אדם, מחשש שמא ייטמאו מהם, וְאֲנֻנְעֵי
13 מִצְּנֵעֵי לָהּ – והן מצניעות אותם, ולכן תולים שהכתם בא מדם של
14 חיה או בהמה, וכתמים הַנִּמְצָאִין בְּעָרֵי בּוֹתֵיִם, רַבִּי מֵאִיר מְטַמֵּא,
15 דְּנִחְשְׁדוּ הַכוּתִיִם עַל פְּתֻמְיָהֶם שְׁלֹא לְהַצְנִיעַ אוֹתָם, וְחֻכְמַיִם
16 מְטַהְרִין, שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ עַל פְּתֻמְיָהוּן, והם מצניעים אותם.

משנה

17 משנתנו ממשיכה לדון בענין כתמים הנמצאים, ובנאמנותם של
18 כותים בענייני טהרות ואיסורים: כָּל הַכְּתָמִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם

20 של ישראל, מְהוֹרָין, לפי שישראל מצניעים את כתמיהם. הוּיָן מִן
21 הַנִּמְצָאִים בְּתַרְוֵיִם, שהם מקומות מוצנעים, ורגילות הנשים להצניע
22 שם את כתמי נידתן, וכן הנמצאים בְּכַסְבֵּיבּוֹת בֵּית הַטְּמָאוֹת – הוא
23 חדר שהנשים משתמשות בו בימי נידתן.
24 בֵּית הַטְּמָאוֹת שֶׁל בּוֹתֵיִם מְטַמֵּאִין בְּאֵהָל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם קוֹבְרִין שָׁם
25 אֶת הַנְּפִלִים, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לֹא הָיוּ הַכוּתִיִם קוֹבְרִין כֻּלָּל אֶת
26 הַנְּפִלִים [מהטעם שיבואר בגמרא], אֵלֶּא מְשַׁלְּבִין אוֹתָם, וְחֵיהּ
27 גְּזַרְתָּהּ, ולכן אין בתי טומאות שלהם מטמאים באהל.
28 נִאֲמָנִים הַכוּתִיִם לִזְמַר קְבָרְנוּ שָׁם אֶת הַנְּפִלִים והמקום טמא, או
29 לֹא קְבָרְנוּ, ששומרים הם על טומאת מת, שהיא מן התורה. וכן
30 נִאֲמָנִים לִזְמַר עַל הַפְּהֶמָה אִם בְּכַרְהָ – אם כבר ילדה, וולדה זה
31 שנוולד אינו בכור, ומותר בגיזה ועבודה, אִם לֹא בְּכַרְהָ, והולד
32 שנוולד עכשיו הוא בכור ואסור בגיזה ועבודה, שגם איסור זה אמור
33 בתורה. נִאֲמָנִים עַל צִיּוֹן קְבָרוֹת – לציון מקום הקבר, וסומכים
34 עליהם, ועושים טהרות במקום שלא ציינו. וְאִין נִאֲמָנִין לֹא עַל
35 הַסְּבָבוֹת וְלֹא עַל הַפְּרָעוֹת וְלֹא עַל בֵּית הַפְּרָס, כל אלו יתבארו
36 בגמרא, ואסרום מפני ספק טומאה, וכותים אינם חוששים להם. זֶה
37 הַכָּלָל, דְּכָר שֶׁחֲשׂוּדִים בּוֹ וְאִינֵם זְהִירִים בּוֹ, אִין נִאֲמָנִין עָלָיו.
38 ובגמרא יתבאר מה בא התנא לרבות.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ה תמוז-ב' מנחם-אב ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ב

הלכות מעשרות

פרק יג

1 א. פרות שחזקתן מן ההפקר - כגון השיתין [תאנים
2 מדבריות], והרימין [שיח של פירות גרועים], והעזורין,
3 ובנות שוח [תאנים לבנות], ובנות שקמה [תאנים מדבריות],
4 והגפנין [מין ענבים], ונזבלות תמרה [תמרים שנפלו מהרוח],
5 והן שעדין לא הטילו שאור [שלא נגמר בישולם], והנזפה
6 [97], והפסבר, וכיוצא בהן - פטורין מן הדמאי. והלוקח
7 אותן מעם הארץ - אינו צריך להפריש מהן לא תרומת
8 מעשר ולא מעשר שני, מפני שחזקתן מן ההפקר. אפלו
9 אמר לו עם הארץ 'אינן מעשרין' - הרי אלו פטורין מן
10 המעשרות, עד שיגדע לו שהן מן השמור.
11 ב. הפכורות [פירות שהבשילו ראשונים] והספות [שהבשילו
12 בסוף] שפבקעה, פטורין מן הדמאי [- מעשר מספק];
13 ושבגנה - חביבין, מפני שהן נשמרין. ואלו הן הפכורות?
14 כל הפרות שפברו עד שלא הושיבו שומר על הפקעה
15 לשמר פרותיה; והספות - הן הפרות שישארו אחר
16 שיקפלו המקצועות [מחצלות לייבוש] מן השדות, ויגיהו
17 בלא שומר. וכן החמץ העשוי מן התמרים, פטור מן
18 הדמאי.
19 ג. כשגזרו על הדמאי [לעשרו], לא גזרו אלא על פרות
20 הארץ שהחזיקו בה עולי בבל, שהוא מפזיב ולפנים;
21 וכזיב עצמה, פלחון. וכל הפרות הנמצאות כזיב ולחון
22 - פטורין מן הדמאי, שחזקתן מפרות מקום שנמצאו בו.
23 ד. פרות שידוע שהן מפרות הארץ שהחזיקו עולי בבל,
24 אף על פי שהן נמצאות בסוריה [שטחים שנכבשו ע"י דוד],
25 ואין צריך לומר, בארץ שהחזיקו עולי מצרים בלבד - הרי
26 אלו חביבין בדמאי, ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר
27 שני לפיכך, הדבילה השמנה שאין ממותה אלא בארץ
28 שהחזיקו עולי בבל, וכן התמרים הגדולים, והחורבין
29 הגדולים השוין [ישירים], והארז הלכן ביותר, והכמון הגדול
30 - מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל ובסוריה; וכן כל כיוצא
31 בפרות אלו.
32 ה. התמרים שהביאו פרות לצור, חביבין בדמאי - שחזקתן
33 מהארץ שהחזיקו עולי בבל, שהיא הקרובה לה; והארז,
34 אין חוששין לו - אלא כל הארז הנמצא חוצה לארץ
35 שהחזיקו עולי בבל, פטור מן הדמאי, אלא אם כן היה נפר,
36 כמו שבארנו.
37 ו. הלוקח מבצלי אוצרות [מחטנים] בצור - פטור מן
38 הדמאי, ואין אומרים: 'שמה מפרות הארץ אצרו'. וכן חמור

1 יחידי שנכנס לצור, והוא טעון פרות - פטור מן הדמאי,
2 שחזקתן משדה העיר.
3 ז. הלוקח מבצלי אוצר בצידון - חביב בדמאי, מפני שהיא
4 קרובה יותר מצור, שחזקתה שאוצרין מפרות הארץ
5 שהחזיקו עולי בבל; אבל הלוקח מן החמרים בצידון -
6 פטור מן הדמאי, מפני שחזקתן שמביאין מחוצה לארץ.
7 ח. הלוקח מן הגוי בארץ שהחזיקו עולי בבל - אם היה
8 תגר גוי שהוא לוקח מישאאל, הרי פרותיו דמאי; לפיכך,
9 בראשונה, בזמן שהיה רב ארץ ישראל ביד ישראל, היה
10 הלוקח מכל תגר גוי מעשר דמאי פלוקח מעם הארץ.
11 ט. איזה הוא תגר? זה שהביא ושנה ושלש; אבל אם הביא
12 פעם אחת, אפלו הביא שלשה משואין בבת אחת, או
13 שהביא הוא ובנו ופועל - עדין לא החזק תגר.
14 י. כשגזרו על הדמאי, לא גזרו על פרות חוצה לארץ
15 שנכנסו לארץ.
16 יא. פרות הארץ שרבו על של חוצה לארץ, הרי אלו חביבין
17 בדמאי; ושל חוצה לארץ שרבו על פרות הארץ, וכן דברים
18 שחזקתם תדיר מחוצה לארץ, כגון אגוזים ודרמסקניות [מין
19 שזיף] - הרי אלו פטורין מן הדמאי.
20 יב. לא הלכו חכמים בפרות חוצה לארץ, לא אחר המראה,
21 ולא אחר הטעם, ולא אחר הריח - אלא אחר הרכ: כל
22 שרבו לו, מתר; ושלש רבו לו, אסור. כיצד? רבו בעיר אבל
23 לא במדינה, או שרבו במדינה ולא רבו בעיר, רבו בקר ולא
24 רבו בפקעה, או שרבו בפקעה ולא רבו בקר, רבו לחנוני
25 ולא רבו לבעל הבית, רבו לבעל הבית ולא רבו לחנוני -
26 זה שרבו בו, מתר; ומקום שלא רבו בו, חביב בדמאי.
27 יג. רבו פרות חוצה לארץ בשוק, ונתמעטו - חזר השוק
28 לישנו: הלוקח ממנו חביב בדמאי.
29 יד. ואלו דברים שלא גזרו עליהן בשעה שגזרו על הדמאי:
30 הלוקח פרות לזריעה או להאכיל לבהמה, או קמח לעורות
31 או למלוגמא או לרטיה [- תחבושות], שמן להדלקת הנר או
32 לסוף בו את הכלים, יין לקילור [משחה], ונחלת [- הפרשת
33 חלה של] עם הארץ, והמדמע [תרומה וחולין מעורבים],
34 והלקוח בכסף מעשר שני, ושיירי המנחות, ותוספת
35 הכפורים - כל אלו פטורין מן הדמאי; וכיון שאמר לו עם
36 הארץ: 'מתקנין הן', אינו צריך לעשר.
37 טו. הלוקח פרות לאכילה, ונמלך עליהן לבהמה - הרי זה
38 לא ימכרם לגוי, ולא יאכילם לבהמה אפלו לבהמת אחרים,
39 עד שיתקנם דמאי.
40 טז. שמן ערב - פטור מן הדמאי, שאין חזקתו לאכילה.
41 שמן שלוקח הסורק לתת אותו בצמר - פטור מן הדמאי,
42 מפני שהוא נבלע בצמר; אבל שהאורג לוקח לסוף בו
43 אצבעותיו, חביב בדמאי - מפני שהוא נבלע בגופו, וסיכה
44 כשתיה היא בכל מקום.

46 - שָׁאֲנֵי אוֹמְרִים: 'חֲטִיִּים שֶׁל אָמֵשׁ הָיוּ מִשָּׁל אֶחָד, וְשָׁל הַיּוֹם
47 מִשָּׁל אֶחָד'.
48 ו. הַלּוֹקֵחַ מִן הַפְּלִטָּה (- קוֹנֵה מִהֲנַחְתּוֹס וּמוֹכֵר לֵאחֲרָיִם) - אָף
49 עַל פִּי שֶׁהָן דְּפוּסִין הֶרְבֵּה - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל;
50 שֶׁהֲנַחְתּוֹס שֶׁהוּא מוֹכֵר לַפְּלִטָּה עוֹשֶׂה עִסְתּוֹ דְּפוּסִין הֶרְבֵּה.
51 אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִן הַמִּנְפּוּל - מַעֲשֵׂר מִכָּל דְּפוּס וּדְפוּס;
52 שֶׁהַמִּנְפּוּל לּוֹקֵחַ מִשְׁנֵי נַחְתּוּמִין.
53 ז. תְּשַׁעֲהוּ מִנְפּוּלִין שְׁלוֹקֵחִין מַעֲשֵׂה נַחְתּוּמִין - הוֹאִיל
54 וְאֶחָד מֵהֶן לּוֹקֵחַ מִשְׁנֵים - כָּל הַלּוֹקֵחַ מֵאֶחָד מִן הַתְּשַׁעֲהוּ,
55 מַעֲשֵׂר מִכָּל דְּפוּס וּדְפוּס.
56 ח. הַלּוֹקֵחַ מִן הָעֲנִי, וְכֵן הָעֲנִי שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ פְּרוּסוֹת פֶּת אוֹ
57 פְּלִחֵי דְבִלָּה [תַּאֲנָה מִיּוֹבֶשֶׁת] - מַעֲשֵׂר מִכָּל אַחַת וְאַחַת.
58 וּבִתְמָרִים וּבְגִרְוֹגְרוֹת, בּוֹלָל הַכֹּל וּמַעֲשֵׂר. אֵימְתִי? בְּזִמְן
59 שֶׁהַמִּתְּנָה מְרַבֶּה; אֲבָל בְּמִתְּנָה מוֹעֲטָה, מַעֲשֵׂר מִכָּל מִתְּנָה
60 וּמִתְּנָה.
61 ט. שֶׁחָק אֵת הַפֶּת וְעִשָׂה אוֹתָהּ פְּרוּרִין, וְאֵת הַגְּרוּגְרוֹת
62 וְעִשָׂה אוֹתָן דְּבִלָּה - מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל.
63 י. פּוֹעֲלִים אוֹ אוֹרְחִים שֶׁהָיוּ מְסַבִּין וְאוֹכְלִין, וְהוֹתִירוּ
64 פְּרוּסוֹת - מַעֲשֵׂר מִכָּל אַחַת וְאַחַת.
65 בְּרִיד רַחֲמָנָא דְסִיְעָן

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

66 יֵשׁ בְּכֻלָּן תְּשַׁע מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת
67 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי;
68 (ב) שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דְמִיּוֹ בְשָׂאֵר צְרָכֵי הָאָדָם, חוּץ מֵאֲכִילָה
69 וְשִׁתְּיָה וְסִיכָה; (ג) שֶׁלֹּא לְאָכְלוּ בְּטִמְאָה; (ד) שֶׁלֹּא לְאָכְלוּ
70 בְּאֵינִיּוֹת; (ה) שֶׁלֹּא לְאָכַל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דִּגְן חוּץ
71 לִירוּשָׁלַיִם; (ו) שֶׁלֹּא לְאָכַל מַעֲשֵׂר תִירוֹשׁ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם;
72 (ז) שֶׁלֹּא לְאָכַל מַעֲשֵׂר יֵצֵהָר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ח) לְהִיּוֹת נֹטַע
73 רְבִיעִי כֹּל קֹדֶשׁ, וְדִינוֹ לְהֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם לְבַעֲלָיו כְּמַעֲשֵׂר
74 שְׁנִי לְכָל דָּבָר; (ט) לְהִתְּרוֹת וְדוּי הַמַּעֲשֵׂר. וּבִאֹר מִצְוֹת
75 אֵלוּ - בְּפָרְקִים אֵלוּ.
76

פָּרֵק יָד

77 א. אַחַר שֶׁמִּפְּרִישִׁין מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה - מִפְּרִישִׁין
78 מַעֲשֵׂר שְׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר אֵת כָּל תְּבוּאֹת וְרִבְדֶּךָ";
79 וּבִשְׁנֵה שְׁלִישִׁית וְשִׁשִׁית [מִשְׁנוֹת הַשְּׁמִיטָה] - מִפְּרִישִׁין מַעֲשֵׂר
80 עֲנִי חֲלָף מַעֲשֵׂר שְׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
81 ב. בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי, הוּא רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת
82 וְיִרְקוֹת; וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'רֵאשׁ הַשָּׁנָה' סָתֵם, הוּא אֶחָד
83 בְּתִשְׂרִי. וּבְחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בְּשַׁבָּט, רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר
84 הָאֵילָנוֹת. פִּיצַד? תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשֵׂרוֹת
85 [- שְׁצַמְחוּ שְׁלִישׁ מִגּוֹדֵלִם] לְפָנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁלִישִׁית -
86 אָף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר וְנֶאֱסַפּוּ בְּשִׁלִישִׁית, מִפְּרִישִׁין מֵהֶן מַעֲשֵׂר
87 שְׁנִי; וְאִם לֹא בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשֵׂרוֹת אֲלֹא לְאַחַר רֵאשׁ הַשָּׁנָה
88 שֶׁל שְׁלִישִׁית, מִפְּרִישִׁין מֵהֶן מַעֲשֵׂר עֲנִי. וְכֵן פְּרוֹת הָאֵילָן
89

1 יז. גוֹי שֶׁשָּׂאֵל מִיִּשְׂרָאֵל [הֵנֵאֱמַן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת] לִתֵּן לוֹ שֶׁמֶן
2 עַל מִכְתּוֹ - בְּיֹדָאֵי [טבול], אָסוּר; וּבִדְמָאֵי, מִתֵּר. נִתֵּן הַגּוֹי
3 שֶׁמֶן עַל גִּבֵּי טְבִילָה לְהַתְּעַגֵּל [לְהַתְּגַלְגֵּל] עָלֶיהָ - מִשְׁעֵמֶד,
4 מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לִישֵׁב אַחֲרָיו.
5 יח. מִי שֶׁנֶּפֶל שֶׁמֶן דְּמָאֵי עַל בְּשָׂרוֹ - מִשְׁפָּשְׁפוֹ, וְאִינוּ
6 חוֹשֵׂשׁ. הַלּוֹקֵחַ יֵינן לְמוֹרֵס [צִיר דְּגִים] אוֹ לְאֵלוֹנִיתִית יֵינן
7 מַעֲרַב בַּשְּׁמֶן, קִטְנִיּוֹת לְעִשׂוֹתָן טְחִינִין [לְטוּחָנִם וְלַעֲרַבֵם
8 בַּדְּבַשׁ] - חֲזֵב בְּדָמָאֵי. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מוֹרֵס שֵׁשׁ בּוֹ יֵינן
9 אֵלוֹנִיתִית, אוֹ שֶׁלֶקַח טְחִינִין - הָרִי אֵלוּ פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאֵי;
10 שֶׁלֹּא גְזָרוּ עַל תְּעַרְבַת דְּמָאֵי. וְאִם הָיָה הַדְּבָר שֶׁחֲזֵב בְּדָמָאֵי
11 שֶׁנֶּתְעַרְבַּ, כְּגוֹן תְּבִלִין וְשֵׁאוֹר - הוֹאִיל וְטַעְמוֹ נִפְרַ, אֵינָן
12 בְּטִלִין, וְנִמְצָאָת כָּל הַתְּעַרְבַת חֲזֵבַת בְּדָמָאֵי.
13 יט. כָּל אֵלוּ הַפְּטוּרִין מִן הַדְּמָאֵי שֶׁלֹּא גְזָרוּ עָלֵיהֶן - אִם
14 הַתְּקִינִין דְּמָאֵי וְהַפְּרִישׁ מֵהֶן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, מֵה
15 שֶׁעֲשָׂה עֲשׂוּי; אֲבָל אִם תִּקֵּן אֵת הַדְּמָאֵי כְּיֹדָאֵי וְהַפְּרִישׁ
16 מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָה וּמַעֲשֵׂרוֹת, אוֹ שֶׁתִּקֵּן אֵת הַיֹּדָאֵי כְּדָמָאֵי
17 - לֹא עֲשָׂה כְּלוּם.
18 כ. כָּל הָעִיר מוֹכְרִין יֹדָאֵי וְאֶחָד מוֹכֵר דְּמָאֵי, וְלֶקַח וְאֵינן
19 יָדוּעַ מִמֵּי לֶקַח - פִּיצַד מִתְּנָה? מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה וְתְרוּמַת
20 מַעֲשֵׂר, וְנוֹתֵן לְכַהֵן; וּמִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּלֶבֶד, וְהָרִי הוּא
21 כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמָאֵי.
22 כא. וְכֵן אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי קָפוֹת, אַחַת טְבִילָה וְאַחַת מִתְּקֵן,
23 וְאַבְדָּה אַחַת מֵהֶן - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִן הַשָּׁנָה תְּרוּמָה גְּדוּלָה
24 וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְנוֹתֵן לְכָל כַּהֵן שִׁירְצָה; וּמִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי
25 בְּלֶבֶד, כְּדָמָאֵי.
26 פָּרֵק יָד
27 א. הַלּוֹקֵחַ [קוֹנֵה] מִן הַסִּיטוֹן [סִיטוֹנָאֵי], וְחִזּוֹר וְלֶקַח מִמֶּנּוּ
28 פַּעַם שְׁנִיָּה - לֹא יַעֲשֵׂר מִזֶּה עַל זֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִין
29 אֶחָד, אֲפִלּוּ מִקְּפָה אַחַת, אָף עַל פִּי שֶׁמִּפְּרִישׁ אֵת הַחֲבִית
30 שֶׁהִיא הִיא; מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיטוֹן לּוֹקֵחַ מֵאֲנָשִׁים הֶרְבֵּה וּמוֹכֵר,
31 וְשִׁמָּא לֶקַח זֶה שֶׁמִּכֵּר בְּתַחֲלָה מֵעַם הָאֶרֶץ שֶׁפְּרוֹתָיו דְּמָאֵי,
32 וְזֶה שֶׁלֶקַח בְּסוֹף מִחִבֵּר שֶׁפְּרוֹתָיו מִתְּקַנִּין; וּכְבָר בְּאַרְנוּ,
33 שֶׁאֵינן מַעֲשֵׂרִין מִן הַחֲזֵב עַל הַפְּטוּר, וְלֹא מִן הַפְּטוּר עַל
34 הַחֲזֵב. וְאִם אָמַר הַסִּיטוֹן: 'מִשָּׁל אֶחָד הֵן' - נֶאֱמַן.
35 ב. הָיָה מוֹכֵר קָשׁוֹת [קִישׁוּא] אוֹ יֶרֶק, וְהָן מְבִיאִין וְצוֹבְרִין
36 לְפָנָיו - הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר מִכָּל קָשׁוֹת וְקָשׁוֹת, וּמִכָּל אֲגָדָה
37 וְאֲגָדָה, וּמִכָּל תְּמָרָה וְתִמְרָה.
38 ג. הַלּוֹקֵחַ מִבְּעַל הַבַּיִת, וְחִזּוֹר וְלֶקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה - מַעֲשֵׂר
39 מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מִשְׁתֵּי קָפוֹת, אֲפִלּוּ מִשְׁתֵּי עִירוֹת;
40 שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁאֵינוּ מוֹכֵר אֲלֹא מִשָּׁלוֹ.
41 ד. בְּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מוֹכֵר יֶרֶק בְּשׁוּק - בְּזִמְן שֶׁמְבִיאִין לוֹ
42 מִגְּנוֹתָיו, מַעֲשֵׂר מֵאֶחָד עַל הַכֹּל; וּבְזִמְן שֶׁמְבִיאִין לוֹ מִגְּנוֹת
43 אַחֲרוֹת - אִם לֶקַח מִמֶּנּוּ וְחִזּוֹר וְלֶקַח מִמֶּנּוּ פַּעַם שְׁנִיָּה, לֹא
44 יַעֲשֵׂר מִזֶּה עַל זֶה.
45 ה. הַלּוֹקֵחַ פֶּת מִן הַנַּחְתּוּס, לֹא יַעֲשֵׂר מִן הַחֲמָה עַל הַצּוֹנְנַת

48 לְזַרַע וּלְיֶרֶק, או שְׂזָרְעוּ לְזֶרַע וְחָשַׁב עָלָיו לְיֶרֶק - מֵעֶשֶׂר
 49 מְזָרְעוּ עַל יֶרֶקוֹ, וּמִיֶּרֶקוֹ עַל זֶרְעוֹ. לֹא הֵבִיא שְׁלִישׁ לְפָנָי רֹאשׁ
 50 הַשָּׁנָה - אִם זָרְעוּ לְזֶרַע, וְזָרְעוּ מֵתֵעֶשֶׂר לְשַׁעֲבֵר, וְיֶרֶקוֹ בְּשַׁעַת
 51 לְקִיטּוֹ; וְהוּא, שְׁלֶקֶט מִמֶּנּוּ לְפָנָי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲבָל אִם לָקַט
 52 אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - בֵּין יֶרֶקוֹ בֵּין זָרְעוֹ מֵתֵעֶשֶׂר לְהִבָּא. וְזָרְעוּ
 53 לְזֶרַע, וְחָשַׁב עָלָיו לְיֶרֶק - הוֹלְכִין אַחֵר מֵחֻשְׁבָּתוֹ. וְזָרְעוּ לְיֶרֶק,
 54 וְחָשַׁב עָלָיו לְזֶרַע - אִין מֵחֻשְׁבָּת זֶרַע חִלָּה עָלָיו, אֲלֵא אִם כֵּן
 55 מִנֵּע מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ אֲרִיזוֹת [השקאות]; וְהוּא, שֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לְפָנָי
 56 רֹאשׁ הַשָּׁנָה; אֲבָל הֵבִיא אַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא
 57 נִמְנַע מִלְאָרוֹת מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ אֲרִיזוֹת. וְזָרְעוּ לְזֶרַע, וְעִשָּׂה כֻּלּוֹ
 58 קֶצְצִים גְּמוּרִים [גדלו הזרעים לגמור] לְפָנָי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - וְזָרְעוּ
 59 מֵתֵעֶשֶׂר לְשַׁעֲבֵר, וְיֶרֶקוֹ בְּשַׁעַת לְקִיטּוֹ; מִקְצָתוֹ עֲשֵׂה קֶצְצִין
 60 גְּמוּרִין, וּמִקְצָתוֹ לֹא עֲשֵׂה - זֶה הוּא שְׂאֵמְרוֹ: 'צוּבֵר גֵּרְנוֹ
 61 לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מֵעֶשֶׂר מְזָרְעוֹ עַל יֶרֶקוֹ וּמִיֶּרֶקוֹ עַל זֶרְעוֹ'.
 62 יֵא. פְּרוֹת שָׁנָה שְׁנִיָּה שְׁנִיָּה שְׁנִיָּה עֲבָרְכוּ בְּפְרוֹת שְׁלִישִׁית, או שֶׁל
 63 שְׁלִישִׁית בְּרִבְעִית - הוֹלְכִין אַחֵר הֵרֵב. מִחֻצָּה לְמַחֻצָּה -
 64 מִפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר שָׁנִי מִן הַכֵּל, אֲבָל לֹא מֵעֶשֶׂר עָנִי; שֶׁמֵּעֶשֶׂר
 65 שָׁנִי חִמּוּר, שֶׁהָרִי הוּא קֹדֶשׁ, וּמֵעֶשֶׂר עָנִי חַל. וְכֵן פְּרוֹת שְׁהֵן
 66 סֶפֶק אִם פְּרוֹת שְׁנִיָּה הֵן או פְּרוֹת שְׁלִישִׁית, מִפְּרִישׁ מִהֵן
 67 מֵעֶשֶׂר שָׁנִי.
 68 יב. כָּל הַפְּטוּר מִמֵּעֶשֶׂר רֹאשׁוֹן, פְּטוּר מִן הַשָּׁנִי וּמִן הָעֲנִי; וְכָל
 69 וְכָל שֶׁחִיב בְּרֹאשׁוֹן, חִיב בְּהֵן. וְכָל הַתּוֹרֵם [- אדם הראוי
 70 לַתּוֹרוֹם], מֵעֶשֶׂר; וְכָל שְׂאִינוֹ תוֹרֵם, אֵינוֹ מוֹצִיא מֵעֶשֶׂר זֶה. וְכָל
 71 מִי שְׂאֵם תְּרָם, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה - כִּף אִם עֶשֶׂר מֵעֶשֶׂר זֶה, הָרִי
 72 הוּא מֵעֶשֶׂר; וְכָל מִי שְׂאִין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה - כִּף אִם הוֹצִיא
 73 מֵעֶשֶׂר זֶה, אֵינוֹ מֵעֶשֶׂר.
 74 יג. פְּרוֹת שֶׁהוֹצִיא מִהֵן מֵעֶשֶׂר רֹאשׁוֹן קֹדֶם שֶׁיִּקְבְּעוּ
 75 [שיתחייבו] לְמֵעֶשֶׂר - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִהֵן עֲרָא, קֹדֶם שֶׁיּוֹצִיא
 76 מֵעֶשֶׂר שָׁנִי; שְׂאִין הָרֹאשׁוֹן קוֹבֵעַ לְשָׁנִי. אֲבָל מִשְׂנֹקְבָעוֹ
 77 לְמֵעֶשֶׂר - אָף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת הָרֹאשׁוֹן - אֲסוּר לְאַכֵּל
 78 מִהֵם עֲרָא, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת הַשָּׁנִי אוֹ אֶת מֵעֶשֶׂר עָנִי.
 79 יד. מֵעֶשֶׂר שָׁנִי - הוֹאִיל וְהוּא טֵעוֹן הִבָּאת מְקוּם [-
 80 לירושלים] - אִין מֵבִיאִין אוֹתוֹ מֵחוּצָה לְאֶרֶץ, כִּכְבוֹר בְּהֵמָה;
 81 לְפִיכָף, לֹא חִיבּוֹ לְהַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר שָׁנִי בְּסוּדְהָה [- מקומות
 82 שכבש דוד ולא נתקדשו בקדושת הארץ]. וְיִרְאָה לִי, שֶׁמֵּעֶשֶׂר
 83 שָׁנִי שֶׁמִּפְּרִישִׁין בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר [בבל] וּבְאֶרֶץ מִצְרַיִם - פּוֹדִין
 84 אוֹתוֹ שֵׁם, וּמֵבִיאִין דְּמִי לִירוּשָׁלַיִם; וְכֵן יִרְאָה לִי, שְׂלֵא
 85 חִיבּוֹ מְקוּמוֹת אֵלּוֹ מִמֵּעֶשֶׂר שָׁנִי, אֲלֵא כְּדִי לְקַבֵּעַ מֵעֶשֶׂר עָנִי
 86 - כְּדִי שֶׁיְּהִי עָנִי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין עָלֶיהֶן.
 87 **יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ב**
 88 **פָּרָק ב**
 89 א. מֵעֶשֶׂר שָׁנִי נֶאֱכָל לְבַעְלֵיו לְפָנָי מִחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם -
 90 שְׂנַאֲמַר: "וְאִכְלַת לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכַּן
 91 שְׁמוֹ שָׁם וְגו'". וְנִזְהָג בְּפָנָי הַבַּיִת [בזמן המקדש] וְשְׂלֵא בְּפָנָי
 92 הַבַּיִת, אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱכָל בִּירוּשָׁלַיִם אֲלֵא בְּפָנָי הַבַּיִת, שְׂנַאֲמַר:

1 שְׂבָאוֹ לְעוֹנַת הַמֵּעֶשֶׂרוֹת [כל פרי בשונתו] קֹדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
 2 בְּשִׁבְטֵי שְׁלִישִׁית - אָף עַל פִּי שְׂנַגְמָרוֹ וְנֶאֱסָפוֹ אַחֲרֵי כֵן
 3 בְּסוּף שָׁנָה שְׁלִישִׁית, מֵתֵעֶשֶׂר לְשַׁעֲבֵר וּמִפְּרִישִׁין מִהֵן
 4 מֵעֶשֶׂר שָׁנִי. וְכֵן אִם בָּאוֹ לְעוֹנַת הַמֵּעֶשֶׂרוֹת קֹדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
 5 בְּשִׁבְטֵי שְׁלִישִׁית - אָף עַל פִּי שְׂנַגְמָרוֹ וְנֶאֱסָפוֹ בְּרִבְעִית,
 6 מִפְּרִישִׁין מִהֵן מֵעֶשֶׂר עָנִי. וְאִם בָּאוֹ לְעוֹנַת הַמֵּעֶשֶׂרוֹת אַחֵר
 7 חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְטֵי, מֵתֵעֶשֶׂר לְהִבָּא.
 8 ג. וְהַחֲרוּבִין - אָף עַל פִּי שֶׁחֲנָטוּ פְּרוֹתֵיהֶן קֹדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר
 9 בְּשִׁבְטֵי - מֵתֵעֶשֶׂר לְהִבָּא, הוֹאִיל וּמֵעֶשֶׂר שְׁנוֹתֵיהֶן מִדְּבָרֵי
 10 סוּפְרִים [מתקנות חכמים]. יִרְאָה לִי, שְׂאִין הַדְּבָרִים אַמּוּרִים,
 11 אֲלֵא בְּחֲרוּבֵי צְלַמּוּנָה וְכִיּוֹצָא בְּהֵן - שְׂאִינָן רֹאִיִין לְמֵאֱכֹל רֹב
 12 אָדָם, וְהֵן הֵן שֶׁמֵּעֶשֶׂר שְׁנוֹתֵיהֶן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; אֲבָל שְׂאֵר
 13 הַחֲרוּבִין, יִרְאָה לִי שֶׁהֵן כְּשֶׁאֵר פְּרוֹת הָאֵילָן.
 14 ד. הֵיךְ - בְּשַׁעַת לְקִיטּוֹ, עִשּׂוּרֹ. בְּיָד? אִם נִלְקַט בְּיוֹם
 15 רֹאשׁ הַשָּׁנָה [ע"י גו' ע"י גו'] שֶׁל שְׁלִישִׁית - אָף עַל פִּי שְׂבָאוֹ לְעוֹנַת
 16 הַמֵּעֶשֶׂרוֹת וְנִגְמַר בְּשָׁנִיָּה, מִפְּרִישִׁין מִמֶּנּוּ מֵעֶשֶׂר עָנִי; וְאִם
 17 נִלְקַט בְּרִבְעִית, מֵעֶשֶׂר שָׁנִי.
 18 ה. וְכֵן הֵאֲתָרוּג בְּלֶבֶד מֵשְׂאֵר פְּרוֹת הָאֵילָן - הָרִי הוּא כִּיֶּרֶק,
 19 וְהוֹלְכִין אַחֵר לְקִיטּוֹ בֵּין לְמֵעֶשֶׂר בֵּין לְשַׁבְעִית. בְּיָד? אִם
 20 נִלְקַט בְּשְׁלִישִׁית אַחֵר חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְטֵי - מִפְּרִישִׁין מִמֶּנּוּ
 21 מֵעֶשֶׂר עָנִי, אָף עַל פִּי שְׂנַגְמָר בְּשָׁנִיָּה; נִלְקַט בְּהַ קֹדֶם חֲמִשָּׁה
 22 עֶשֶׂר בְּשִׁבְטֵי, מִפְּרִישִׁין מִמֶּנּוּ מֵעֶשֶׂר שָׁנִי. וְכֵן אִם נִלְקַט
 23 בְּרִבְעִית קֹדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְטֵי, מִפְּרִישִׁין מִמֶּנּוּ מֵעֶשֶׂר
 24 עָנִי.
 25 ו. וְאָף עַל פִּי שֶׁהוֹלְכִין אַחֵר לְקִיטּוֹ, אֲתָרוּג בַּת שְׁשִׁית
 26 שְׂנַנְכֶסָה לְשַׁבְעִית [- שמיטה שפטורה ממעשרות] - אֲפִלּוּ
 27 הִיָּתָה פְּזִיזָה וְנִעֲשֶׂת כְּכֹד, חִיבָת בְּמֵעֶשֶׂרוֹת.
 28 ז. הָאֵבִיוֹנוֹת [- הפרי] שֶׁל צֶלֶף - נוֹתְנִין עָלֶיהֶן חִמְרֵי אֵילָן
 29 וְחִמְרֵי זֶרְעִים: שְׂאֵם הָיוּ מִשְׁנָה שְׁנִיָּה שְׂנַנְכֶסָה לְשְׁלִישִׁית,
 30 וְנִלְקָטוּ קֹדֶם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשִׁבְטֵי - מִפְּרִישִׁין מֵעֶשֶׂר רֹאשׁוֹן,
 31 וְאַחֵר כִּף מִפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר [שנן] אַחֵר וּפּוֹדְהוּ; וְאַחֵר שְׁפּוֹדְהוּ -
 32 נוֹתְנוֹ לְעֲנִיִּים, וְאוֹכֵל פְּדִיוֹנוֹ בְּתוֹרַת מֵעֶשֶׂר שָׁנִי. וְנִמְצָא כְּמִי
 33 שֶׁהַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר שָׁנִי וּמֵעֶשֶׂר עָנִי.
 34 ח. הָאָרוֹ וְהִדְחָן [מיו קטנית] וְהַפְּגִין וְהַשְּׂמָמִין - אָף עַל
 35 פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִין הוֹלְכִין בְּהֵן אֲלֵא אַחֵר
 36 גִּמַר הַפְּרִי, וּמֵתֵעֶשֶׂר לְהִבָּא. וְכֵן פּוֹל הַמִּצְרֵי - אָף עַל פִּי
 37 שֶׁמִּקְצָתוֹ הִשְׁרִישׁ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתוֹ לְאַחֵר רֹאשׁ
 38 הַשָּׁנָה - צוּבֵר גֵּרְנוֹ לְתוֹכוֹ, וְתוֹרֵם וּמֵעֶשֶׂר מִן הַכֵּל כְּאֶחָד;
 39 שֶׁהַכֵּל הוֹלֵף אַחֵר גִּמַר הַפְּרִי.
 40 ט. הַבְּצָלִים הַסְּרִיסִים [שאינם מוציאים עלים, ומשקים אותם
 41 הרבה] שֶׁמִּנֵּע מִהֵן מִיָּם שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנָי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְשֶׁל
 42 בַּעַל [- הסריסים, שנחרעו במקום גשמים] שֶׁמִּנֵּע מִהֵן שְׁלֹשׁ
 43 עוֹנוֹת [של השקאה] לְפָנָי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מֵתֵעֶשֶׂר לְשַׁעֲבֵר; מִנֵּע
 44 מִהֵן פְּחוֹת מְכָאן - אָף עַל פִּי שֶׁהִתְחִילוּ לִיבֹשׁ קֹדֶם רֹאשׁ
 45 הַשָּׁנָה, מֵתֵעֶשֶׂר לְהִבָּא.
 46 י. פּוֹל הַמִּצְרֵי שֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לְפָנָי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִם זָרְעוּ
 47 לְזֶרַע, מֵתֵעֶשֶׂר לְשַׁעֲבֵר; וְזָרְעוּ לְיֶרֶק, מֵתֵעֶשֶׂר לְהִבָּא. וְזָרְעוּ

מִדְּבָרֵיהֶם [מתקנת חכמים]. אִפְלוּ מֵעֵשֶׂר שְׂאִין בְּחֻמְשׁוֹ שָׁנָה 48
 פְּרוּטָה, שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם - מְחִיצוֹת קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ, וְאָסוּר 49
 לְהוֹצִיאָו; אֲבָל מַעוֹת מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי - נִכְנְסִין לִירוּשָׁלַיִם, 50
 וְיוֹצֵאִין. 51
 י. פְּרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָן, וְעָבְרוּ בְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, וְיֹצְאוּ - 52
 אֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת שְׁלֹא 53
 נִכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם; אֲלֹא יִחְזוּר מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי שְׁלֵהֶן וְיֹאכְלוּ 54
 בִירוּשָׁלַיִם, וְאֵינּוּ נִפְדָּה בַחוּץ. אִפְלוּ עָשָׂה כָּל הַפְּרוֹת הָאֵלוּ 55
 מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי אַחַר שִׁצְעָאוּ, עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת שְׁלֹא נִכְנְסוּ - 56
 יִחְזְרוּ כֻלָּם, וְיֹאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם; חֲמֵר הוּא בְּמְחִיצוֹת - הוֹאִיל 57
 וְקָלְטוּ, וְקָלְטוּ. 58
 יא. פְּרוֹת שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן, שֶׁעָבְרוּ בִירוּשָׁלַיִם וְיֹצְאוּ, 59
 כַּגֹּן סְלִי עֲנָבִים לְגַת, וְסְלִי תַאנִּים בְּמִקְצָה [לִיְיִבוּשׁ] - מִתָּר 60
 לְפְדוֹת מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי שְׁלֵהֶן בַּחוּץ; וְכֵן פְּרוֹת דְּמַאי - אֵף עַל 61
 פִּי שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָן, וְעָבְרוּ בִירוּשָׁלַיִם וְיֹצְאוּ - פּוֹדִין 62
 מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי שְׁלֵהֶן בַּחוּץ. 63
 יב. פְּרוֹת מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי שֶׁנִּטְמְאוּ בִירוּשָׁלַיִם, וּפְדִין - אִם 64
 נִטְמְאוּ בְּוֶלֶד הַטְּמֵאָה [כַּגֹּן: מֵאֲכַל שֶׁנִּטְמָא ע"י שֶׁנִּטְמָא בַּדָּבָר 65
 טַמְא] - אָסוּר לְהוֹצִיאָן, אֲלֹא יֹאכְלוּ בְּפָנִים; מִפְּנֵי שְׁוֶלֶד 66
 הַטְּמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְאִם נִטְמְאוּ בְּאֵב הַטְּמֵאָה, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ 67
 בַּחוּץ וְאִפְלוּ בְּוֶלֶד הַטְּמֵאָה - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם 68
 - הֲרִי אֵלוּ נִפְדִּין, וְנֹאכְלִין בְּכָל מְקוֹם. 69
 יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֲכִינְסוּן עַל מְנַת שְׁלֹא תִתְפָּשֵׁן 70
 הַמְּחִיצוֹת; אֲבָל אִם לֹא הִתְנָה - הוֹאִיל וְנִכְנְסוּ וְהֲרִי הוּא 71
 טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה, שְׂאִין וְלֹד מִטְמָא שְׂנֵי מִן הַתּוֹרָה, כְּבָר 72
 קָלְטוּהוּ מְחִיצוֹת, וְאֵינּוּ יוֹצְאִים. 73
 יד. תִּלְתָן [מִין תְּבוּאָה] שֶׁל מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי - מִתָּר לְאֲכֹלָה 74
 צְמַחוּנִין [בְּתַחֲלִית גְּדִילָתָם], שֶׁכֶּף הִיא רְאוּיָה לְאֲכִילָה; וְכֵן 75
 כְּרִשְׁיִי [מֵאֲכַל בַּהֲמָה] מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי, יֹאכְלוּ צְמַחוּנִין. וְאִם 76
 עָשָׂה מֵהֶם עֶסֶה - הֲרִי זֶה מִתְּרַת לְהַפְּנִס לִירוּשָׁלַיִם 77
 וְלְהוֹצִיאָהּ, שְׂאִינָן בְּכָלֵל הַפְּרוֹת; וְאִם נִטְמְאוּ בִירוּשָׁלַיִם, 78
 יִפְדוּ וְיֹאכְלוּ בַּחוּץ. 79
 טו. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וְנוֹפוֹ [עַנְפוֹ] 80
 נוֹטֵה חוּץ לְחוּמָה - אֵין אוֹכְלִין תַּחַת נוֹפוֹ מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי; 81
 וּמֵעֵשֶׂר שֶׁנִּכְנְסוּ תַּחַת נוֹפוֹ - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, שֶׁהֲרִי הוּא כְּמָה 82
 שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם. 83
 טז. בְּתִים שֶׁבָּצַד הַחוּמָה, שֶׁפְּתַחֲהֶן לְפָנִים מִן הַחוּמָה 84
 וְחָלְלָן לְחוּץ - מִפְּנֵי הַחוּמָה וְלְפָנִים, כְּלָפְנִים לְכָל דָּבָר; 85
 וּמִכְּנֵי הַחוּמָה וְלְחוּץ, אֵין אוֹכְלִין שֶׁם וְאֵין פּוֹדִין שֶׁם 86
 לְהַחְמִיר. הִיא חָלְלָן לְפָנִים וּפְתַחֲהֶן לְחוּץ - מִכְּנֵי הַחוּמָה 87
 וְלְחוּץ כְּלָחוּץ, פּוֹדִין בּוֹ וְאֵין אוֹכְלִין; וּמִכְּנֵי הַחוּמָה 88
 וְלְפָנִים, אֵין אוֹכְלִין שֶׁם וְאֵין פּוֹדִין לְהַחְמִיר. וְהַחֲלוּנוֹת 89
 וְעֵבֵי הַחוּמָה, כְּלָפְנִים. 90

פָּרָק ג

א. הָאוֹכֵל מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי בְּטְמֵאָה לֹקְהָ, שֶׁנִּטְמָא: "וְלֹא בַעֲרַתִּי 92
 מִמֶּנּוּ בְּטְמָא" - בֵּין שֶׁהִמְעֵשֶׂר טְמָא וְהָאוֹכֵל טְהוֹר, בֵּין 93

1 "מֵעֵשֶׂר דִּגְגָה תִירֶשֶׁף וְיִצְהַרְךָ, וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ" - מִפִּי
 2 הַשְּׂמוּעָה [מִסוּרַת מִמִּשְׁה רַבִּינוּ] לְמָדוּ, מֵה בְּכוֹר אֵינּוּ נֹאכְל
 3 אֲלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת, אֵף מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי לֹא יֹאכְלוּ אֲלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת.
 4 ב. מֵדַת חֲסִידוֹת, שֶׁפּוֹדִין מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי בְּזִמְן הַזֶּה בְּשׁוּיָהּוּ,
 5 כְּדֶרֶךְ שֶׁפּוֹדִין אוֹתוֹ בְּפָנֵי הַבַּיִת. וְהוֹרוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁאִם רָצָה
 6 לְפְדוֹת שָׁנָה מִנֶּה בְּפְרוּטָה לְכַתְּחֵלָה בְּזִמְן הַזֶּה - פּוֹדֵה; לֹא
 7 יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִן הַהֶקְדָּשׁ [שְׁמוֹתוֹ לְפְדוּתוֹ בְּפְרוּטָה];
 8 וּמִשְׁלֵיךְ הַפְּרוּטָה לִים הַגְּדוֹל.
 9 ג. וְכֵן אִם חָלַל מֵעֵשֶׂר שָׁנָה מִנֶּה עַל שָׁנָה פְּרוּטָה מִפְּרוֹת
 10 אַחֲרוֹת, הֲרִי זֶה מְחַלֵּל; וְשׁוֹרֵף אֶת הַפְּרוֹת שֶׁחָלַל עֲלֵיהֶן,
 11 כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה תִּקְלָה לְאַחֲרִים, כְּפְדִיּוֹן נִטְע רַבְעֵי - פִּירוֹת
 12 שֶׁל שָׁנָה רַבִּיעִית - לְאַחַר עֵרְלָה] בְּזִמְן הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
 13 בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מִאֲכֹלוֹת.
 14 ד. כֶּשֶׁם שְׂאִין אוֹכְלִין מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי בְּזִמְן הַזֶּה בִירוּשָׁלַיִם -
 15 כֶּף אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ שֶׁם, וְאֵין מְחַלְלִין אוֹתוֹ שֶׁם, וְאֵין
 16 מוֹכְרִין אוֹתוֹ. וְאִם נִכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם, אֵף בְּזִמְן הַזֶּה - אֵין
 17 מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשֶׁם, אֲלֹא מִנִּיחִין אוֹתוֹ שֶׁם עַד שִׁירְקָב. וְכֵן
 18 אִם עָבַר וְהוֹצִיאָו מִשֶׁם, מִנִּיחִין אוֹתוֹ עַד שִׁירְקָב. לְפִיכָה,
 19 אֵין מְפָרִישִׁין מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי בִירוּשָׁלַיִם בְּזִמְן הַזֶּה, אֲלֹא
 20 מוֹצִיאִין אֶת הַפְּרוֹת בְּטַבְּלָן חוּץ לְעִיר, וּמְפָרִישִׁין אוֹתוֹ שֶׁם,
 21 וּפּוֹדְהוּ. וְאִם הִפְרִישׁוּ שֶׁם בְּזִמְן הַזֶּה, יִרְקָב.
 22 ה. כָּל הָאוֹכֵל בְּזִמְן הַזֶּה מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי, אוֹ שֶׁשֶׁתָּה מִמֶּנּוּ רַבִּיעִית
 23 יֵין חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם - לֹקְהָ, שֶׁנִּטְמָא: "לֹא תוֹכֵל לְאָכֵל
 24 בְּשַׁעֲרֶיךָ, מֵעֵשֶׂר דִּגְגָה וְגו'"; וְלֹקְהָ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנֵי
 25 עֲצָמוֹ. לְפִיכָה, אִם אֲכַל שְׁלֵשֶׁת חוּץ לְחוּמָה, לֹקְהָ שְׁלֹשׁ
 26 מְלִקְיֹת - שֶׁנִּטְמָא: "וְאֹאכְלֶתָ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָה
 27 תִירֶשֶׁף וְיִצְהַרְךָ", וְנִטְמָא: "לֹא תוֹכֵל לְאָכֵל בְּשַׁעֲרֶיךָ, מֵעֵשֶׂר
 28 דִּגְגָה וְגו'"; לְמָה פָּרְטוּן, וְלֹא נִטְמָא "לֹא תֹאכְלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ?"
 29 לְחִיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ.
 30 ו. אֵינּוּ לֹקְהָ מִן הַתּוֹרָה, עַד שִׁיאֲכַל אוֹתוֹ אַחַר שֶׁנִּכְנְסוּ
 31 לְחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם - שֶׁנִּטְמָא: "לֹא תוֹכֵל לְאָכֵל בְּשַׁעֲרֶיךָ וְגו'";
 32 "וְאֹאכְלֶתָ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'"; בֵּין שֶׁנִּכְנְסוּ לְמְקוֹם אֲכִילָתוֹ,
 33 וְאֲכָלוּ חוּץ - לֹקְהָ; אֲבָל אִם אֲכָלוּ קֶדֶם שֶׁיִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם,
 34 מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת מִדְּבָרֵיהֶם.
 35 ז. מְקַצֵּת מֵעֵשֶׂר בְּפָנִים, וּמְקַצְתוֹ בַּחוּץ - הָאוֹכֵל מִזֶּה שֶׁעָדִין
 36 לֹא נִכְנְסוּ, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת; וְהָאוֹכֵל בַּחוּץ מִזֶּה
 37 שֶׁנִּכְנְסוּ, לֹקְהָ.
 38 ח. אֵין פּוֹדִין מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי בִירוּשָׁלַיִם אֲלֹא אִם כֵּן נִטְמָא,
 39 שֶׁנִּטְמָא: "כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמְּקוֹם" - בְּרַחוּק מְקוֹם הוּא נִפְדָּה,
 40 וְאֵינּוּ נִפְדָּה בְּמְקוֹם. הִיא הוּא בְּפָנִים וּמִשְׁאוֹ בַּחוּץ, אִפְלוּ
 41 הִיא אוֹתוֹ אוֹתוֹ בְּקֶנֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִכְנְסוּ הַמֵּעֵשֶׂר, הֲרִי זֶה
 42 מִתָּר לְפְדוּתוֹ שֶׁם בָּצַד הַחוּמָה.
 43 ט. מֵעֵשֶׂר שְׂנֵי שֶׁנִּכְנְסוּ לִירוּשָׁלַיִם - אִפְלוּ שֶׁל דְּמַאי - פִּירוֹת
 44 טַפֵּק מִנְעוּשָׁרִים] - אָסוּר לְהוֹצִיאָו מִשֶׁם, שֶׁכְּבָר קָלְטוּהוּ
 45 מְחִיצוֹת [חוּמוֹת הַעִיר]; וְכֵן פְּרוֹת הַנִּלְקַחִין בְּכֶסֶף מֵעֵשֶׂר,
 46 שֶׁנִּטְמָא: "וְאֹאכְלֶתָ שֶׁם, לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". עָבַר וְהוֹצִיאָן, אוֹ
 47 שִׁצְעָאוּ בְּשֶׁנֶּה - יִחְזְרוּ וְיֹאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְקָלִיטָה מְחִיצוֹת,

מתוך מהדורת חזק

48 נתתי ממנו למת", כלומר לא הוצאתי אותו בדבר שאינו
 49 מקיים את הגוף; ואם הוציא ממנו בשאר דברים - אפלו
 50 בדבר מצוה, כגון שלקח ממנו ארון ותכריכים למת מצוה
 51 - הרי זה אוכל כנגדו בתורת מעשר.
 52 יא. במעשר - אוכל דבר שדרכו להאכל, ושותה דבר
 53 שדרכו לשותה, וסוף דבר שדרכו לסוף; ולא יסוף בין וחמץ,
 54 אכל סוף הוא את השמן. ולא יסחט את הפרות להוציא מהן
 55 משקין, חוץ מזיתים וענבים בלבד. ואין מפטמין את השמן
 56 (במיני מרקחת), אכל מפטמין את הזין. ואין מחביין אותו
 57 לאכל פת שעפשה ושמן שנסרח; אלא בין שנפסל מאכל
 58 אדם, פקעה ממנו קדשה.
 59 יב. כל שמתר לזרים לאכלו בתרומה, כף מתר במעשר שני
 60 לאכלו בתורת חלין. שמרים של מעשר שני שנתן עליהן
 61 מים - [בפעם ה -] ראשון הרי זה אסור במעשר, ושני מתר
 62 כחלין; של דמאי, ואפלו ראשון - מתר.
 63 יג. זין של מעשר שנפל לתוכו דבש ותבלין והשביחו,
 64 השבח לפי חשבון [- יבאר לקמן]; וכן דגים שנתבשלו עם
 65 קפלוטות [מין חציר] של מעשר שני והשביחו, השבח לפי
 66 חשבון.
 67 יד. עסה של מעשר שאפיה והשביחה, השבח לשני [-
 68 למעשר שני]. זה הפלל: כל ששכחו נכר [בטעמו] - אם
 69 הותר [הוסיף] במדה, השבח לפי חשבון; ואם לא הותרה
 70 מדה, השבח לשני בלבד. וכל שאין שכחו נכר - אפלו
 71 הותר במדה, השבח לשני בלבד.
 72 טו. ביצד השבח לפי חשבון? זין של מעשר ששונה שלשה,
 73 שנפל לתוכו דבש ותבלין שזה זוי אחד, והוסיפו במדתו,
 74 והשביחוהו והרי הפל שנה חמשה - חושבין הכל [באופן
 75 יחסי בין המעשר לחולין] בארבעה ורביעי [- בכפולות של ארבע
 76 וחלוקות רביעיות, בחלקים יחסיים]. וכן על דרך זו בשאר
 77 הדברים.
 78 טז. מעשר שני - אף על פי שנתן לסיכה - אין נותנין אותו
 79 לא על גבי צנית, ולא על גבי תזנית [- חברות]; ואין עושין
 80 ממנו קמיע וכיוצא בו; שהרי לא נתן לרפואה.
 81 יז. מעשר שני - ממון גבוה הוא, שנאמר: "לה' הוא".
 82 לפיכך, אינו נקנה במתנה, אלא אם נתן לו השכל והמקבל
 83 מפריש המעשר; ואין מקדשין בו את האשה, ואין מוכרין
 84 אותו, ואין ממשפנין אותו, ואין מרהינין [- כעין משכון] ואין
 85 מחליפין אותו.
 86 יח. ביצד אין ממשפנין אותו? לא יכנס לביתו, ומשפנינו
 87 מעשר שני שלו. עבר ומשפן, מוציאין אותו מידו. ביצד אין
 88 מרהינין אותו? לא יאמר לו: 'הא לך מעשר זה ויהיה בך',
 89 ותן לי עליו חלין'. ביצד אין מחליפין אותו? לא יאמר: 'הא
 90 לך זין מעשר, ותן לי שמן מעשר'. אכל אומר לו: 'הא לך
 91 זין, שאין לי שמן', ואם רצה חברו לתן לו שמן, מתר -
 92 שהרי לא החליף עמו, אלא הודיעו שאין לו, ואם רצה הלה
 93 לתן, יתן.
 94 יט. מעשר שני - אין שוקלין כנגדו [כמשקולות] אפלו דיגרי

1 שהמעשר טהור והאוכל טמא; והוא, שיאכל אותו
 2 בירושלים קדם שיפדה - שאינו לוקה על אכילתו בטמאה,
 3 אלא במקום אכילתו. אכל אם אכלו בטמאה חוץ
 4 לירושלים, מפין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].
 5 ב. ואפלו להדליק בו את הנר אחר שנטמא - אסור עד
 6 שיפדה, שנאמר: "ולא בערתי ממנו בטמא".
 7 ג. כבר בארנו, שהמעשר שנטמא, אפלו בירושלים - פודין
 8 אותו, ויאכל; ואוכלין את דמיו בטרה, בתורת פרות
 9 מעשר, כמו שיתבאר. אפלו נטמאו הפרות בלן כשהן טבל
 10 - מפריש מעשר שני בטמאה, ופודה.
 11 ד. הערל - בטמא; ואם אכל מעשר שני - לוקה מן התורה,
 12 כדרך שלוקה על אכילת תרומה; שהתרומה קרויה 'קדש',
 13 ומעשר שני קרוי 'קדש' - שהרי נאמר בו: "קדש לה".
 14 וטמא שטבל - אוכל מעשר שני, אף על פי שלא העריב
 15 שמשו [- טרם שקעה השמש, שאז יטהר לגמרי].
 16 ה. האוכל מעשר שני באנינות של תורה - לוקה, שנאמר:
 17 "לא אכלתי באני ממנו"; והוא, שיאכל אותו במקום
 18 אכילתו, בירושלים. אכל אם אכלו בחוץ באנינות, או
 19 שאכלו בפנים באנינות של דבריהם [מתקנת חכמים] - מפין
 20 אותו מכת מרדות.
 21 ו. אינה הוא אונן? זה המתאבל על אחד מן הקרובים
 22 שהוא חוב להתאבל עליהם. וביום המיתה בלבד - הוא
 23 אונן מן התורה, וללילה - אונן מדבריהם, שנאמר:
 24 "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'", היום אסור
 25 וללילה מתר. נשפחה המת ימים רבים, ואחר כף נקבר -
 26 כל אותן הימים שאחר יום המיתה, עם יום הקבורה, הוא
 27 אונן מדבריהם; ואין יום הקבורה תופש לילו.
 28 ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים בלן - אם אכלן
 29 באנינות של תורה, לוקה; ובאנינות דבריהם, מפין אותו
 30 מכת מרדות.
 31 ח. אין נותנין פרות מעשר שני לעם הארץ, ולא פרות
 32 הנלקחות [הניקנות] במעות מעשר, ולא מעות מעשר -
 33 מפני שהוא בחזקת טמאה. ומתר לאכל מעשר שני של
 34 דמאי [- פירות טפח מנושרים] באנינות, ולתנו לעם הארץ;
 35 והוא, שיאכל כנגדו. אין מפקדין מעשר שני אצל חבר,
 36 שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ; אכל
 37 מפקדין מעשר שני של דמאי אצל עם הארץ.
 38 ט. מעשר שני, אסור לאבד אפלו מעוטו בדרכים, אלא
 39 מוליכו כל שהוא, או מוליך דמיו לירושלים; ומתר לאבד
 40 מעוט מעשר שני של דמאי בדרכים. וכמה היא מעוט?
 41 פחות מכגורוגרת [- תאנה], בין באכל שלם בין בפרוד; אכל
 42 כגורוגרת, אין מאבדין אותו. המפריש מעשר שני של דמאי
 43 פחות מכגורוגרת - הרי זה נותנו לעם הארץ, ואוכל כנגדו.
 44 אכל לא יפרישונו לכתחלה לאבדו, שאין מפרישין לאבד.
 45 י. מעשר שני נתן לאכילה ושתיה, שנאמר: "ואכלת לפני
 46 ה' אלהיך וכו'"; וסיכה, כשתיה. ואסור להוציא בשאר
 47 צרכיו, כגון שיקח בו פלים וכגדים ועבדים - שנאמר: "לא

ה. אין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות - בין 47
 שהיו אלו ואלו כסף, או אלו ואלו נחשת, או הראשונות 48
 כסף והשניות נחשת, או הראשונות נחשת והשניות כסף; 49
 ואם עבר וחלל, הרי אלו מחללין. 50
 ו. אין מחללין מעות מעשר על הפרות; ואם חלל - יעלו 51
 הפרות, ויאכלו בירושלים. ולא יחללם על בהמה חיה ועוף 52
 חיים; ואם חלל - לא קנה מעשר, שמה נגדל מהן עדריים. 53
 אבל אם חלל על השחוטין - הרי הן כשאר הפרות, ויעלו 54
 ויאכלו בירושלים, ויצאו המעות לחלין. 55
 ז. בשעת הדחק, מתר לחלל מעות הכסף על של נחשת - 56
 לא שיקים בן, אלא עד שימצא רוח, ויחזור ויחלל מעות 57
 הנחשת על מעות הכסף. 58
 ח. מעשר שני של דמאי - מחללין אותו לכתחלה כסף על 59
 כסף, וכסף על נחשת, ונחשת על כסף, ונחשת על נחשת, 60
 ונחשת על הפרות; ויעלו אותן הפרות, ויאכלו בירושלים. 61
 ט. אין פודין פרות מעשר אלא בכסף, שנאמר: 'וצרת 62
 הכסף'; וכן אם פדה לעצמו והוסיף חמש, לא יהיה החמש 63
 אלא כסף פקרן. ואין פודין בכסף שאינו מטבע, אלא בכסף 64
 מפתח שיש עליו צורה או כתב; ואם פדה בלשון של כסף 65
 וכיוצא בו, והוא הנקרא 'אסימון' - לא עשה כלום. ואין 66
 פודין בפחות מפרוטה, מפני שהוא כפודה באסימון. 67
 י. אין פודין במטבע שאינו יוצא [- בשימוש] באותו זמן 68
 ובאותו מקום - שנאמר: 'ונתתה הכסף בכל אשר תאנה 69
 נפשך', עד שיהיה ראוי להוצאה; ומטבע מלכים 70
 הראשונים - אם יוצא משקם [בידיעת המלכות], פודין בו. 71
 יא. אינו פודה במעות שאינן ברשותו, שנאמר: 'וצרת 72
 הכסף בידך'. נפל כיסו [עם מעות] לבור, והוא יכול 73
 להוציאו - פודה בו, מפני שהוא ברשותו. 74
 יב. היה בא בדרך ומעות בידו, ואנס בא כנגדו - אם יכול 75
 להציל על ידי הדחק, פודה בהן פרות שבביתו; ואם אינו 76
 יכול להציל, ואמר: 'פרות שיש לי בתוך ביתי מחללין על 77
 המעות האלו' - לא אמר כלום. 78
 יג. המניח מעות להיות מחלל עליהן מעשר שני, הרי זה 79
 פודה בהן בחזקת שהן קמיין; מצאן שאבדו, חושש לכל 80
 מה שפדה בהן למפרע. 81
 יד. מי שהיה בטבריה, ויש לו ממטבע בכל בכבל - אינו 82
 מחלל עליהן; היו לו מעות ממטבע טבריה בכבל, מחלל 83
 עליהן. וכן כל כיוצא בזה. 84
 טו. האומר: 'מעשר שני מחלל על סלע שתעלה בידי מכיס 85
 זה', יעל סלע שאפרט מדינר זהב זה, 'על פונדיון שאפרט 86
 מסלע זה' - הרי זה חלל; וסלע שתעלה בידו או שיפרט, 87
 תהי מעשר. 88
 טז. אמר: 'הרי המעשר מחלל על סלע שהיתה ביד בני' - 89
 לא חלל; שמה לא היתה בידו באותה שעה. 90
 יז. הפודה מעשר שני קדם שיפריש אותו, כגון שאמר: 91
 'מעשר שני של פרות אלו פדוי במעות אלו' - לא אמר 92
 כלום, ולא קבע מעשר; אבל אם קבעו, ואמר: 'מעשר שני 93

1 זקב, ואפלו לחלל עליהן מעשר שני אחר; גזרה - שמה יבנו
 2 ממנו משקלות, ונמצאו הפרות חסרין, והוא שוקל בהן
 3 מעות לחלל עליהן מעשר אחר, ונמצא מוציא מעשר לחלין
 4 בפחות מדמיו.
 כ. האחים שחלקו [בירושה] מעשר שני, לא ישקלו זה כנגד
 5 זה. וכן מעות מעשר שני - אין שוקלין כנגדן, ואין מוכרין
 6 אותן, ואין מחליפין, ולא מרהינין, ולא יתנם לשלחני
 7 להתנאות בהן, ולא ילונה אותן להתגדל בהן; ואם הלון
 8 שלא יעלו חלדה, מתר.
 כא. ואין פורעין מהן את המלוה, ואין עושין מהן
 10 שושבינות [מתנות נישואין], ואין משלמין מהן תגמולין
 11 [עבור פירות ששלח לו מחותנו], ואין פוסקין מהן צדקה
 12 בבית הפנסת; אבל משלמין מהן דברים של גמילות חסדים,
 13 וצריף להודיע [למקבל שזה מעשר].
 כב. לא יאמר אדם לחברו: 'העל את הפרות האלו
 15 לירושלים, ואתה נוטל מהן חלקך' - שנמצא זה כנותן שכר
 16 ממעשר שני על הבאתו לירושלים; אבל אומר לו: 'העלם,
 17 שנאכלם ושנשתם בירושלים'.
 כג. ואומר אדם לחברו בירושלים לסוף אותו בשמן מעשר
 19 שני, ואף על פי שידו נסוכה; ואין זה כשכר סיכותו.
 כד. כבר בארנו, שהמעשר מוזן גבוה. לפיכך אני אומר,
 21 שהגויב מעשר שני, אינו משלם תשלומי כפל; והגוזלו,
 22 אינו משלם חמש.
 כה. המקדיש מעשר שני שלו לדרך הבית - הרי זה פודה
 24 אותו מי שפודהו [- כל הרוצה], על מנת לתן להקדש את
 25 שלו ולמעשר שני את שלו [פודה פעמיים, תחילה מההקדש
 26 ואח"כ פודה המעשר לחולין]. 27

פרק ד

א. הרוצה לפדות פרות מעשר שני, פודה אותן בדמיהן; 29
 ואומר: 'הרי המעות האלו תחת הפרות האלו', או 'הרי 30
 הפרות האלו מחללות על המעות האלו'. ואם לא פרש, 31
 אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפרות - דיו, ואינו צריך 32
 לפרש; ויצאו הפרות לחלין. ויעלו המעות לירושלים 33
 ויוציאם שם, שנאמר: 'וכי ירבה ממך הדרך, כי לא תוכל 34
 שאתו'. 35
 ב. וכן אם רצה לחלל פרות המעשר על פרות אחרות - 36
 יעל הפרות השניות, ויאכלו בירושלים. ולא יחלל ממין על 37
 שאינו מינו, ולא מן הכפה על הרע ואפלו באותו המין; 38
 ואם חלל, הרי אלו מחללות. 39
 ג. הפודה מעשר שני, מברך 'על פדיון מעשר שני'; ואם 40
 חלל על פרות אחרות, או שחלל מעות על הפרות - מברך 41
 'על חלול מעשר שני'. והפודה או המחלל מעשר שני של 42
 דמאי [- פירות שספק מעושרים], אינו צריך ברכה. 43
 ד. כשפודין את המעשר, אין פודין אותו לשם מעשר אלא 44
 לשם חלין; ואומרין כמה שוין פרות חלין אלו, ואף על פי 45
 שהכל יודעין שהן מעשר - כדי שלא יתבזה. 46

46 ופדיונו משלו, אינו מוסיף חמש; ומעשר שני של דמאי, 47 אינו מוסיף עליו חמש.
 48 ה. הפודה מעשר שני, והיה לו מעשר שני אחר שלא נפדה 49 - אם אין בחמשו [- של מה שלא נפדה] שנה פרוטה [ולכך 50 לא יכול לחלו על פרוטה] - דיו שיאמר: 'הוא וחמשו 51 מחלל על מעות הראשונות' [- של המעשר שני הידאשון], 52 לפי שאי אפשר לאדם לצמצם את מעותיו [- לדייק כשמחלל 53 עליהם, ולכן נשאר מעט במעות הראשונות שיכול לחלל 54 עליהם עוד].
 55 ו. והפודה מעשר ביתר על דמיו, לא נתפסה התוספת 56 למעשר.
 57 ז. בעל הבית אומר בסלע, ואחד אומר בסלע - בעל הבית 58 קודם, מפני שהוא מוסיף חמש. בעל הבית אומר בסלע, 59 ואחד אומר בסלע ופרוטה - האחר קודם, מפני שהוסיף 60 על הקרן.
 61 ח. מתר להערים על פדיון מעשרו. כיצד? אומר אדם לבנו 62 ובתו הגדולים, ולעבדו העברי: 'הא לך את המעות האלו, 63 ופדה לך בהן המעשר' - כדי שלא יוסיף חמש; אבל לא 64 יאמר לו: 'פדה לי בהן'. וכן אם אמר לו: 'פדה לך משלך' 65 - אינו מוסיף חמש.
 66 ט. אבל לא יתן המעות לפדות לבנו ובתו הקטנים, לעבדו 67 ושפחתו הפגועים - מפני שיפדו פדו. נתן לשפחתו העבריה 68 - אם מעשר שני זה מדבריהם [מתקנת חכמים], כגון שהיה 69 מעצין שאינו נקוב - דבריו קצמין; שאמה עבריה קטנה 70 היא, ואין הקטן זוכה לאחרים אלא בדבר שהוא מדבריהם. 71 י. וכן מערים, ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו ואומר 72 הנותן: 'הרי הפרות האלו מחללין על מעות שבבית'.
 73 יא. שני אחין, שני שתפין, אב ובנו - פודין זה לזה מעשר 74 שני, כדי שלא יוסיפו חמש. אשה שהכניסה [בנישואיה] 75 לבעלה מעשר שני - הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו, 76 לא קנה בעל; לפיכך, אם פדה אותו, אינו מוסיף חמש.
 77 יב. הפודה מעשר שני לעצמו, ונתן את הקרן ולא נתן את 78 החמש - אף על פי שאין החמש מעבב, והרי נתחלל - לא 79 יאכל עד שיתן החמש, ואפלו בשבת; גזרה, שמה יפשע 80 ולא יתן.
 81 יג. מעות מעשר שני - אם רצה לצרף אותן כדיגרי זהב 82 כדי להקל משאן, מצרף; ואם צרפן לעצמו - אינו מוסיף 83 חמש, שאין זה דרף פדיה.
 84 יד. הפורט סלע ממעות מעשר שני, בין בירושלים בין חוץ 85 לירושלים - לא יצרף אותה בלה במעות הנחשת, אלא 86 בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת.
 87 טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות המעשר, על הכסף; 88 והוא, שהיה בפרות פחות משנה דינר. אבל אם היה שנה 89 דינר - לא יחלל אותן עם הכסף, אלא בפני עצמן. כיצד? 90 היה לו פרות שנה דינר, ושלשה דינרין של מעשר שני - 91 אינו מחלל הכל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר 92 פרות, וחצי דינר מעות - מחלל שניהן על דינר אחד.

1 שְׁלֵהֶן בְּצִפּוֹן' או 'בְּדָרוֹם מְחַלֵּל עַל מְעוֹת אֵלוֹ' - הָרִי זֶה 2 פְּדִי.
 3 יח. כְּשֹׁפְדִין מַעֲשֵׂר שָׁנִי, פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּשָׁנָיו. וְיֵשׁ לוֹ לְפִדּוֹת 4 בְּשַׁעַר הַזּוֹל, כְּמוֹת שֶׁהַחֲנֻנִי לֹקֵחַ, וְלֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מוֹכֵר; 5 וְנוֹתֵן הַמְּעוֹת [- כְּשֶׁמִּחְחַל עַל מְעוֹת] - כְּמוֹת שֶׁהַשְּׁלֵחָנִי [חֲלַפָן] 6 פּוֹרֵט [שְׁנוֹת פּוֹחוֹת], לֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מְצַרֵּף [- כְּשֶׁנּוֹתֵן סֹלַע 7 מִקְּבֵל יוֹתֵר מִשְׁוִיין]. וְאִם עֵבֶר וּפְדָה שָׁנָה מִנָּה בְּפְרוּטָה, או 8 חֲלַל שָׁנָה מִנָּה עַל שָׁנָה פְּרוּטָה - הָרִי זֶה מְחַלֵּל.
 9 יט. הֵיטָה הַסְּלַע חֲסֵרָה שְׁתוּת [שִׁישִׁית מֵעֵרְכָה], או פְּחוֹת 10 מְשֻׁתוֹת - אִם הֵיטָה יוֹצֵאת [נִסְחָרָת] עַל יְדֵי הַדַּחַק - מְחַלֵּל 11 עָלֶיהָ לְכַתְּחֵלָה בְּשָׁנָה סְלַע, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ; פְּדָה בְּסֹלַע, 12 וְנִמְצְאתָ רָעָה - יִחְלִיף אוֹתָהּ.
 13 כ. אֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שָׁנִי אֲכִסְרָה [בַּהֲעֵרְכָה]; אֲלֹא מִדְּקָדָק 14 בְּמִדְתּוֹ אוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ, וְנוֹתֵן דָּמָיו. אִם הָיוּ דָּמָיו יְדוּעִים, 15 יִפְדֶּה עַל פִּי אֶחָד. וְאֵת שְׂאִין דָּמָיו יְדוּעִין - כְּגוֹן יֵין 16 שֶׁהִתְחַלֵּל לְהַחְמִיץ, וּפְרוֹת שֶׁהִקְיָבוּ, וּמְעוֹת שֶׁהִתְחַלְדוּ - 17 יִפְדֶּן עַל פִּי שְׁלֹשָׁה תַּגְרִים [סוּחִירִים]; וְאִפְלוּ הֵיךְ אֶחָד מֵהֶן 18 גוֹי, אוֹ בְּעַל הַמַּעֲשֵׂר, וְאִפְלוּ אִישׁ וּשְׁתֵּי נָשִׁים - פּוֹדִין עַל 19 פִּיָּהֶן. וְכוּפִין אֵת הַבְּעָלִים לְפָתַח רֵאשׁוֹן. וְזֶה חֵמֶר בְּמַעֲשֵׂר 20 מְבַהֲקֵדֶשׁ.
 21 כא. אֵין מוֹלִיכִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר מִמְּקוֹם לְמִקְוֹם לְפִדּוֹתָן שָׁם; 22 וְהַמּוֹלִיף מִמְּקוֹם הַיָּקָר לְמִקְוֹם הַזּוֹל, אוֹ מִמְּקוֹם הַזּוֹל לְמִקְוֹם 23 הַיָּקָר - פּוֹדֶה כְּשַׁעַר מְקוֹם הַפְּדִיָּה. וְאִם הָיוּ דְמָאֵי [- סֹפֶק 24 מֵעוֹשֵׁר] - פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַר הַזּוֹל, הוֹאִיל וְנִרְאוּ לְהַמְכֹּר 25 בְּזוֹל.
 26 כב. הָיוּ לוֹ פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שָׁנִי בַּגֵּרָן, וְהוֹצִיא עָלֶיהֶן יִצִּיאוֹת 27 מִבֵּיתוֹ עַד שֶׁהִבְיָאן לְעִיר, וְהִשְׁבִּיחוּ - פּוֹדֶה בְּשַׁעַר הָעִיר, 28 וְהַפְּסִיד יִצִּיאָתוֹ.

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ב

פרק ה

31 א. הפודה מעשרו לעצמו - בין שהוא שלו, בין שנפל לו 32 בירשה, בין שנפגם לו בטבלו מתנה כמו שבארנו - הרי זה 33 מוסיף עליו חמש; אם היה שנה ארבעה, נותן חמשה, 34 שנאמר: "ואם גאל וגאל איש ממעשרו - חמשיתו יסף 35 עליו".
 36 ב. ואשה שפדת מעשר שני שלה לעצמה, אינה מוסיפה 37 חמש - מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו: "איש 38 ממעשרו", ולא אשה. וכן אם פדה פדיון פרות המעשר 39 לעצמו, מוסיף חמש.
 40 ג. פדה פרות מעשרו, והוסיף חמש, וחזר ופדה הפדיון 41 לעצמו פעם שנייה - מוסיף חמש שני על הקרן בלבד, ואינו 42 מוסיף חמש על החמש.
 43 ד. מעשר שני שאין בחמשו פרוטה, אינו מוסיף עליו 44 חמש; וכן מעשר שאין דמיו ידועין, דיו שיאמר: 'הוא 45 וחמשו מחלל על הסלע הזה'. וכל מעשר שאינו הוא

פָּרָק ו

1 א. מעות חלין ומעות מעשר שנתפזרו, ולקט מכאן ומכאן
 2 [בלא הבחנה] - מה שלקט, לקט למעשר עד שישלם;
 3 והשאר חלין. ואם בלל [אותו יחד] וחספן, או שלקט מצד
 4 אחד, ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון. ביצד? היו מאתים
 5 מעשר שני, ומאה חלין, נתפזרו ובללן וחספן הפל, נמצאו
 6 מאתים ושבעים - הרי מאה ושמונים מהן מעשר, ותשעים
 7 חלין. זה הכלל: המתלקטין [- ליקט בלא הבחנה], למעשר
 8 שני; והנבללין, לפי חשבון. ומתנה ואומר: 'אם אלו שבירי
 9 הן המעשר, השאר חלין; ואם הן חלין, הרי מעות המעשר
 10 בכל מקום שהן מחללין עליהן'.
 11 ב. סלע של מעשר שני ושל חלין שנתערבו - מביא בסלע
 12 מעות, ואפלו מעות נחשת, ואומר: 'סלע של מעשר שני
 13 בכל מקום שהוא, מחללת על המעות האלו'; ואחר כך
 14 בורר את היפה שבשתייהן ומחלל המעות של נחשת עליה,
 15 ותחזר הסלע היפה למעשר.
 16 ג. האומר לבנו: 'מעשר שני בזוית זו', ונמצאת בזוית
 17 אחרת - הרי אלו חלין; אומר לו: 'הרי שם מנה', ומצא
 18 מאתים - השאר חלין; 'הרי שם מאתים', ומצא מנה - הרי
 19 היא חלין. הניח מנה מעשר ומצא מאתים, מאתים ומצא
 20 מנה - אפלו היה בשני כיסין, הכל חלין.
 21 ד. אמר לו אביו: 'כיס [של מעות] מעשר שני לי בבית',
 22 הלך ומצא שם שלשה כיסין - הגדול שבכלן מעשר,
 23 והשאר חלין; ואף על פי כן לא יאכל מן הקטנים, עד
 24 שיחללם על הגדול.
 25 ה. מי שנשתתק, ואמר לו: 'מעשר שני שלך במקום
 26 פלוני', והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה פעמים בדרך
 27 שבודקין לגטין, ויהיו דבריו קמיין.
 28 ו. אמרו לו בחלום: 'מעשר שני של אביך שאתה מבקש,
 29 הרי הוא במקום פלוני' - אף על פי שמצא שם מה שנאמר
 30 לו, אינו מעשר; דברי חלומות, לא מעלין ולא מורידין.
 31 ז. האומר לבניו: 'אפלו אתם מתים, אל תגעו בזוית זו',
 32 ומצאו שם מעות - הרי אלו חלין; טמן מעות בפניהם,
 33 ואמר להם: 'של פלוני הן', או 'של מעשר שני הן' - אם
 34 כמערים, אין חוששין לדבריו; ואם כמתפונן, דבריו קמיין.
 35 ח. המוצא פלי, וכתוב עליו מם - הרי מה שבתוכו מעשר
 36 שני; דלת, דמאי; טית, טבל; תו, תרומה; קוף, קרן; ואם
 37 היה של מתכת, הוא ומה שבתוכו קרפן; שפן היה כותבין
 38 אות אחת מן השם בשעת הסכנה.
 39 ט. מעות הנמצאות בירושלים - אפלו דיגרי זהב עם הפסוף
 40 ועם המעות - הרי אלו חלין, הואיל ושוגי ירושלים
 41 מתפדין [מתנקים] בכל יום. מצא בתוכן חרש, וכתוב בו
 42 מעשר - הרי אלו מעשר שני. במה דברים אמורים? בשאר
 43 ימות השנה; אבל בשעת ההגל, הכל מעשר.
 44 י. מעות הנמצאות לפני סוחר ביהמה בירושלים, לעולם
 45 מעשר - שחזקת רב העם מביאין מעות מעשר שני, וקונין

47 בו בהמות; והנמצאות בהר הבית, לעולם חלין - שחזקתן
 48 מתרומת הלשכה, שחללום הגזברין על הבהמה.
 49 יא. תכה שנשתמש בה חלין ומעשר שני, ומצא בתוכה
 50 מעות - אם רב מניחי מעשר, הרי המעות מעשר; ואם רב
 51 מניחי חלין, חלין; מחצה למחצה, חלין.
 52 יב. מצא פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה, יפלו
 53 לקרוב. מחצה למחצה, יאכלו כחמרי שניהן; אסורין לזרים
 54 וטעונין רחיצת ידים והערב שמש, כתרומה; ואסורין לאונן
 55 וטעונין הבאת מקום, כמעשר. וכן במעות הנמצאות בין
 56 חלין למעשר.
 57 יג. מעשר שני של דמאי [- פירות ספק מעושרים] ושל ודאי
 58 שנתערבו, יאכלו כחמר שלהן.
 59 יד. פרות מעשר שנתערבו בפרות חלין - יאכל הכל בטרהרה
 60 במקום, או יפדה את המעשר. לפיכך, אם נתערבו
 61 בירושלים, אסורין בכל שהן במינן - הואיל והוא
 62 בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מתיירין [- שנאסר
 63 בתערובת מין במינו]; ויאכל הכל בטרהרה.
 64 טו. הזורע מעשר שני אחר שנקנס לירושלים, הגדולין
 65 מעשר שני. אבל אם זרעו קדם שיכנס - הגדולין חלין,
 66 ואפלו בדבר שאין זרעו בלה; ופודין אותו בשעת זריעתו.
 67 טז. מעשר שני, בטל ברב. באיזה מעשר אמרו? במעשר
 68 שנקנס לירושלים ויצא, ונפלו מחיצות [חומות העיר] -
 69 שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם, ואי אפשר לפדותו
 70 מאחר שנקנס, ואף על פי שאין בו שנה פרוטה; ונמצא דבר
 71 שאין לו מתיירין, ובטל ברב, כמו שבארנו בהלכות אסורי
 72 מאכלות.

פָּרָק ז

74 א. פרות הנלקחות [הניקנות] בכסף מעשר שני - אינן נפדין
 75 ברחוק מקום, אלא אם כן נטמאו בצב הטמאה; אלא יעלו
 76 הן עצמן, ויאכלו בירושלים;
 77 ב. זה חמר בלוקח בכסף מעשר, מפרות מעשר עצמן. ואם
 78 נטמאו בולד הטמאה [כגון ממאכל שנטמא], יפדו ויאכלו
 79 בירושלים.
 80 ג. אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגדוליו מן
 81 הארץ, או גדולי גדוליו מן הארץ - כגון הפרט המפרש
 82 בתורה, "בכקר ובצאן, ובינן ובשכר".
 83 ד. לפיכך, אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח, כמהין
 84 ופטירות - לפי שאין גדוליהן מן הארץ; ולא פרות מחברין
 85 לקרקע, ולא פרות שאינן יכולים להגיע לירושלים - לפי
 86 שאינן דומין לבקר וצאן.
 87 ה. הדבש והחלב והביצים, הרי הן בכקר וצאן - שאף על
 88 פי שאינן גדולי קרקע, הן גדולי גדוליהן.
 89 ו. התמד [פסולת ענבים שעושים מהם חומץ] - עד שלא
 90 החמיץ - אינו נלקח בכסף מעשר, מפני שהוא כמים; ו
 91 ומשהחמיץ, נלקח כזין וכשכר. לקחו עד שלא החמיץ,
 92 והחמיץ - קנה מעשר.

48 לְאֲכִילָהּ וּשְׂתִיָּהּ וְסִיכָהּ מִדְּמֵי מַעְשֶׁר, וּבְרַח הַמוֹכֵר אוֹ מֵת -
 49 יֹאכַל כִּנְגֻדוֹ; וְאִם הָיָה הַמוֹכֵר קָטָן, יִחְזְרוּ דְמֵים לְמִקוֹמָן.
 50 וְכֵן אִם הֵבִיא עוֹלוֹת וְחֻטְאוֹת וְאֲשָׁמוֹת מִדְּמֵי מַעְשֶׁר, יֹאכַל
 51 כִּנְגֻדָן.
 52 יח. לָקַח חֲזֵה לְזֹבְחֵי שְׁלָמִים, וּבִהְמָה לְבָשֶׁר תֵּאָהוּ [חולין]
 53 - הָרִי זֶה כְּמֵי שְׁקֵנָה שׁוֹר לְחִרְיִשָּׁה, וְלֹא קָנוּ שְׁלָמִים. לָקַח
 54 בְּהֵמָה לְשָׁלְמִים, וְנִפְלַ בָּהּ מוֹם - פְּקָעָה מִמֶּנָּה קִדְשֵׁת מַעְשֶׁר
 55 [ונותרה קדושת שלמים], וּפְזָרָהּ אוֹתָהּ; וְאִין הִדְמִים מַעְשֶׁר.
 56 וְאִף עַל פִּי כֵן, אִם פְּדִיָּה לְעַצְמוֹ - מוֹסִיף חֲמִשׁ.
 57 יט. הַמִּתְפִּיס [הקדיש] מַעוֹת מַעְשֶׁר לְשָׁלְמִים - לֹא קָנוּ
 58 שְׁלָמִים; שֶׁקִּדְשֵׁת שְׁלָמִים אֵינָה חֵלָה עַל קִדְשֵׁת מַעְשֶׁר,
 59 שֶׁהַמַּעְשֶׁר מִמּוֹן גְּבוּהָ הוּא. וְאִין צָרִיף לֹאמַר, אִם הִתְפִּיס
 60 פְּרוֹת הַמַּעְשֶׁר עֲצָמָן לְשָׁלְמִים, שֶׁלֹּא קָנוּ שְׁלָמִים.
 61 כ. הַאוֹכֵל מַעְשֶׁר שְׁנֵי בְּתוּרַת חֲלִין, אֶפְלוּ בְּמִזֵּיד - אִם פְּרוֹת
 62 הַמַּעְשֶׁר עֲצָמָן אֲכָל, {יִצְעַק לְשָׁמַיִם} {יֵצֵא יָדֵי שָׁמַיִם}. וְאִם
 63 כֶּסֶף מַעְשֶׁר אֲכָל - יִחְזְרוּ דְמֵים לְמִקוֹמָן, וְיַעֲלוּ וְיִאָּכְלוּ
 64 בִּירוּשָׁלַיִם; אוֹ יֹאכַל כִּנְגֻדָן בִּירוּשָׁלַיִם, אִם אֵינּוּ יָכוֹל
 65 לְהַחְזִיר אֶת הַדְּמִים.

יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ב

פָּרָק ח

67
 68 א. הַלוֹקַח [קונה] בְּהֵמָה לְזֹבְחֵי שְׁלָמִים, וְחִזָּה לְבָשֶׁר תֵּאָהוּ
 69 [חולין], מִמֵּי שְׂאִינּוּ תִּגְר [סוחר], וְאֵינּוּ מִדְּקָדֵק - יֵצֵא הָעוֹר
 70 לְחֲלִין, אֶפְלוּ הָיוּ דְמֵי הָעוֹר מֵרַבֵּין עַל דְּמֵי הַבָּשָׂר; אֲבָל
 71 הַלוֹקַח מִן הַתֵּגֵר, לֹא יֵצֵא הָעוֹר לְחֲלִין.
 72 ב. וְכֵן הַלוֹקַח כִּדֵּי זֵין סְתוּמוֹת, מְקוֹם שֶׁדָּרְכָן לְהַמְכֹּר
 73 סְתוּמוֹת, מִמֵּי שְׂאִינּוּ תִּגְר - יֵצֵא הַשְּׂנָקָן לְחֲלִין; לְפִיכָּה, צָרִיף
 74 הַמוֹכֵר לְפָתַח רְאִשֵׁי הַבַּדִּין, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַשְּׂנָקָן לְחֲלִין.
 75 וְאִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וּלְמַכֵּר בְּמִדָּה - יֵצֵא הַשְּׂנָקָן
 76 לְחֲלִין.
 77 ג. לָקַח פְּתוּחוֹת אוֹ סְתוּמוֹת בְּמִקוֹם שֶׁדָּרְכָן לְהַמְכֹּר
 78 פְּתוּחוֹת, אוֹ שֶׁלָּקַח מִן הַתֵּגֵר שֶׁמִּדְּקָדֵק בְּמִכְרֵתוֹ - לֹא יֵצֵא
 79 הַשְּׂנָקָן לְחֲלִין. לָקַח סְלֵי תֵּאֲנִים וְעֹנָבִים עִם הַפְּלִי, לֹא יֵצֵאוּ
 80 דְּמֵי הַפְּלִי לְחֲלִין.
 81 ד. לָקַח אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, יֵצֵאוּ קְלַפֵּיהֶן לְחֲלִין.
 82 לָקַח חוֹתֵל [סל] תְּמָרִים, יֵצֵא חוֹתֵל לְחֲלִין. קִפָּה שֶׁל תְּמָרִים
 83 - אִם דְּרוֹסוֹת [שכך הם מחוברות לקופה], יֵצֵאוּ הַקְּפוֹת
 84 לְחֲלִין; וְאִם אֵינֶן דְּרוֹסוֹת, לֹא יֵצֵאוּ הַקְּפוֹת לְחֲלִין.
 85 ה. מִי שֶׁהָיָה לוֹ זֵין שֶׁל מַעְשֶׁר שְׁנֵי, וְהִשְׁאִיל קִנְיָנוֹ לְאוֹתוֹ
 86 מַעְשֶׁר - אִף עַל פִּי שֶׁסִּתְּמָם אֶת פִּיהֶן, לֹא קָנָה הַמַּעְשֶׁר אֶת
 87 הַקִּנְיָנִים. כִּנְסָ אֶת הַזֵּינִן לְתוֹכָן סִתְּמָם - אִם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ
 88 מַעְשֶׁר עַד שֶׁלֹּא סִתְּמָם אֶת פִּיהֶן, לֹא קָנָה מַעְשֶׁר; וְאִם
 89 מִשְׁסִּתְּמָם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעְשֶׁר - קָנָה מַעְשֶׁר אֶת הַקִּנְיָן.
 90 הַפְּקִיד לְתוֹף הַשְּׂנָקָן רְבִיעִית חֲלִין, אוֹ שֶׁכִּנְסָ לְתוֹכָן שְׁמֹן אוֹ
 91 חֶמֶץ אוֹ צִיר [שמן דגים] וְדִבְשָׁ שֶׁל מַעְשֶׁר שְׁנֵי סִתְּמָם - בֵּין
 92 שִׁסְתְּמָם בֵּין שֶׁלֹּא סִתְּמָם, לֹא קָנָה מַעְשֶׁר אֶת הַשְּׂנָקָנִין.

1 ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְתָן שְׁלֹשָׁה [מידות של] מֵים,
 2 וּמֵצֵא פְּחוֹת מְאֹרְבָּעָה; אֲבָל אִם נָתַן שְׁלֹשָׁה, וְהוֹצִיא אַרְבָּעָה
 3 - הָרִי זֶה כִּינּוּן מְזוּג, וְנִלְקַח בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר.
 4 ח. לְזֹלְבֵי זְרָדִין [מיו קנים] וְהַחְרוּבִין - עַד שֶׁלֹּא זָמְתִיקוּ,
 5 אִין נִלְקַחִין; וְאַחַר שִׁמְתִיקוּ, נִלְקַחִין. אֲבָל הַלוֹף [מיו בצל]
 6 וְהַחֲרָדֵל וְהַחְרוּמוֹסִין [מיו קיטנית] וְשָׂאֵר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין, בֵּין
 7 מִשְׁמִיתִיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא זָמְתִיקוּ - נִלְקַחִין. וְהַקּוֹר [עץ לבן
 8 רך מהדקל] - נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר.
 9 ט. הַפְּרָכָם - אֵינּוּ נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר, שְׂאִינּוּ אֵלָּא לְמַרְאָה;
 10 וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בּוֹ מִנּוֹחֵי רִיחַ וּמְרָאָה וְטַעַם - הוֹאִיל וְאֵינּוּ
 11 לְאֲכִילַת גּוֹפֵן אֵלָּא לְטַעַם שְׁנוֹתָן, אִין נִלְקַחִין בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר.
 12 לְפִיכָּה, רְאִשֵׁי בְּשָׁמִים, וְהַפְּלִפְלִין, וְהַקֶּשֶׁט [בּוּשָׁם], וְהַחֲלִיתִית
 13 [פרי חריר], וְחִלּוֹת חֲרִיעַ, וְכָל כִּיּוּצָא בְּאֵלוּ - אִין נִלְקַחִין
 14 בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר.
 15 י. הַשֶּׁבֶת - אִם לָתֵן טַעַם בְּקִדְרָה, אֵינָה נִלְקַחֶת; וְאִם לְכִמְדָּה
 16 [נתערבות מי חלב ולחם] וְכִיּוּצָא בּוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל גּוֹפָה, נִלְקַחֶת
 17 בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר. עֲרַב מֵים וּמֶלַח - אִם נָתַן לְתוֹכָן שְׁמֹן - הָרִי
 18 הֵן כְּמוּרִיס, וְלוֹקַח מִהֶן בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר; וּמִכְלִיעַ דְּמֵי הַמֵּים
 19 וְהַמֶּלַח בְּדְמֵי הַשְּׁמֹן.
 20 יא. אִין לּוֹקַחִין תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמַּעַט
 21 אֲכִילָתוֹ וְאֲכִילַתָּהּ; שְׂאִין אוֹכְלִין אוֹתָהּ אֵלָּא כְּהָנִים [שטבלן]
 22 מְעַרְבֵי שְׁמֵשׁ [והמתינו לשקיעת השמש], וּמִתְּרַת לְאוּגֵן [מת
 23 קרובו וטרם נקבר], וְנִאָּכְלַת בְּכָל מְקוֹם; וְהַמַּעְשֶׁר מִתַּר
 24 לְזָרִים, וְלְטָבוּל יוֹם [שאינו ממתין לשקיעה], וְאִסוּר לְאוּגֵן,
 25 וְאֵינּוּ נִאָּכַל אֵלָּא בִירוּשָׁלַיִם. נִמְצָא מִמַּעַט אֲכִילַת הַמַּעְשֶׁר
 26 וְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.
 27 יב. לּוֹקַחִין בְּהֵמָה לְזֹבְחֵי שְׁלָמִים מִכֶּסֶף הַמַּעְשֶׁר, מִפְּנֵי
 28 שֶׁהַשְּׁלָמִים נִאָּכְלִין לְזָרִים. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ לּוֹקַחִין בְּהֵמוֹת
 29 לְאָכְלוֹ חֲלִין מִכֶּסֶף מַעְשֶׁר שְׁנֵי, כִּדֵּי לְהַבְרִיחָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ;
 30 גָּזְרוּ בֵּית דִּין, שְׂאִין לּוֹקַחִין בְּהֵמָה מִמַּעוֹת מַעְשֶׁר אֵלָּא
 31 לְשָׁלְמִים בְּלַבָּד. אֲבָל חִזָּה וְעוֹף - לּוֹקַחִין, שְׂאִינֶן רְאוּיִין
 32 לְשָׁלְמִים.
 33 יג. וְאִין לּוֹקַחִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית מִכֶּסֶף מַעְשֶׁר - לְפִי שֶׁהוּא
 34 חַיֵּב לְבַעַר, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר.
 35 יד. הַלוֹקַח מֵים וּמֶלַח, אוֹ פְּרוֹת מִחֲבָרִין, אוֹ פְּרוֹת שְׂאִינֶן
 36 יְכוּלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא קָנָה הַמַּעְשֶׁר, אִף עַל פִּי
 37 שֶׁיֵּצֵאוּ הַמַּעוֹת לְחֲלִין.
 38 טו. הַלוֹקַח פְּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר - בְּשׁוּגָג,
 39 כּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְהַחְזִיר הַדְּמִים לְבָעֲלִים, וְהֵן מַעְשֶׁר כְּמוֹת
 40 שֶׁהָיוּ בְּמִזֵּיד, יַעֲלוּ הַפְּרוֹת וְיִאָּכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין
 41 מִקְדָּשׁ, יֵנִיחֶם עַד שִׁיִּרְקָבוּ.
 42 טז. וְכֵן אִין לּוֹקַחִין בְּהֵמָה בְּכֶסֶף מַעְשֶׁר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם.
 43 וְאִם לָקַח - בְּשׁוּגָג, יִחְזְרוּ הַדְּמִים לְמִקוֹמָן; בְּמִזֵּיד, תַּעֲלֶה
 44 וְתֵאָכַל בִירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ, תִּקְבַּר הִיא וְעוֹרָהּ.
 45 יז. לָקַח עֲבָדִים וְקִנְיָנוֹת וּבִהְמָה טְמֵאָה, בֵּין בְּמִזֵּיד בֵּין
 46 בְּשׁוּגָג - אִם בְּרַח הַמוֹכֵר, הָרִי זֶה יֹאכַל כִּנְגֻדָן אוֹתָן הַמַּעוֹת
 47 בִירוּשָׁלַיִם בְּתוּרַת מַעְשֶׁר. זֶה הַפְּלִי: כָּל שֶׁהוֹצִיא חוּץ

48 אָבֵל בְּשֶׁל וּדְאֵי - לֹא יֵצֵא לְחֻלִּין עַד שִׁישְׁאָר מִמֶּנּוּ פְחוֹת
49 מִשְׁנֵה פְרוּטָה אַחֵר שְׁמוּסִיפִין אֶת הַחֵמֶשׁ, כַּגֹּן שֶׁנִּשְׁאָר
50 מִמֶּנּוּ פְחוֹת מֵאַרְבָּעָה חֲמִשֵּׁי פְרוּטָה.
51 טו. טְמֵאִין וְטְהוּרִין שֶׁהֵיוּ אוֹכְלִין אוֹ שׁוֹתִין כְּאָחֵד
52 בִּירוּשָׁלַם, וְרָצוּ הַטְּהוּרִין לֵהִיּוֹת אוֹכְלִין מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׁלֶהֶן
53 - מִנִּיהִין סְלַע שֶׁל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי, וְאוֹמְרִין: 'כֹּל שֶׁהַטְּהוּרִין
54 אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, סְלַע זֶה מִחֻלְלֵת עֲלָיו'; וְתֵצֵא הַסְּלַע לְחֻלִּין,
55 שֶׁהָרִי אָכְלוּ וְשָׁתוּ בְּשׁוֹיָה בְּטְהֵרָה - וּבִלְבָד שְׁלֵא יִגְעוּ
56 הַטְּמֵאִים בְּמֵאֶכֶל, שְׁלֵא יִטְמְאוּהוּ.

פֶּרֶק ט

57 א. נָטַע רְבֵעִי [עַן פְּרִי בִּשְׁנַתוֹ הַרְבִּיעִית] - הָרִי הוּא קֹדֵשׁ,
58 שְׁנֵאמַר: 'וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִית, יִהְיֶה כֹּל פְּרִיו קֹדֵשׁ הַלוּלָם
59 לָהּ'; וְדִינוּ לְהַאֲכִיל לְבֻעְלָיו בִּירוּשָׁלַם, כְּמֵעֵשֶׂר שְׁנֵי. וְכַשֵּׁם
60 שָׁאִין מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּסוּרְיָה [מִקוּמוֹת שִׁכְבֵּשׁ דוּד וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ
61 בַקְּדוּשַׁת הָאָרֶץ], כִּף אֵין נָטַע רְבֵעִי בְּסוּרְיָה. וּבְנָטַע רְבֵעִי הוּא
62 אוֹמֵר: 'וְאִישׁ אֶת קֹדֵשׁוֹ, לוֹ יִהְיֶה' - שָׁאִין לָךְ קֹדֵשׁ שְׁלֵא
63 נִתְפָּרֵשׁ דִּינוּ בְּתוֹרָה לְמִי הוּא, חוּץ מִנָּטַע רְבֵעִי.

64 ב. הַרוֹצֵה לְפָדוֹת נָטַע רְבֵעִי, פוֹדֶה כְּמֵעֵשֶׂר שְׁנֵי; וְאִם פָּדָהוּ
65 לְעֵצְמוֹ, מוֹסִיף חֵמֶשׁ. וְאֵין פוֹדִין אוֹתוֹ, עַד שִׁיִּגַּיעַ לְעוֹנֹת
66 הַמַּעֲשָׂרוֹת - שְׁנֵאמַר: 'לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ', עַד שִׁיַּעֲשֶׂה
67 תְּבוּאָתוֹ; וְאֵין פוֹדִין אוֹתוֹ בְּמַחֲכָר [לְקוֹרְעֵן], כְּמֵעֵשֶׂר שְׁנֵי.
68 וְהָרִי הוּא מִמּוֹן גְּבוּהָ, כְּמֵעֵשֶׂר שְׁנֵי; לְפִיכָף, אֵינוּ נִקְנָה
69 בְּמַתְנָה, אֲלָא אִם נָתַנוּ בְּסֵר. וְדִינוּ בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים, לְעַנְּן
70 אֲכִילָה וּפְדֵיָה - כְּמֵעֵשֶׂר.

71 ג. וְהַפּוֹדֶה כֶּרֶם רְבֵעִי - רָצָה, פוֹדֵהוּ עֲנָבִים, רָצָה, פוֹדֵהוּ
72 יֵינ; וְכֵן הַיַּיִתִּים. אָבֵל שָׂאֵר פְּרוֹת, אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מְבָרְיָתָן.
73 ד. כֶּרֶם רְבֵעִי - אֵין לוֹ לֹא [דִּינִי] שְׂכָחָה, וְלֹא פָּאָה, וְלֹא
74 פָּרֵט, וְלֹא עוֹלָלוֹת; וְאֵין מְפָרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת,
75 כְּמוֹ שָׁאִין מְפָרִישִׁין מִמֵּעֵשֶׂר שְׁנֵי, אֲלָא כֹּל עוֹלָה
76 לִירוּשָׁלַם, אוֹ נִפְדָּה וְיַעֲלוּ הַדְּמִים וְיֵאָכְלוּ בִירוּשָׁלַם -
77 כְּמֵעֵשֶׂר.

78 ה. עֲנָבִים שֶׁל כֶּרֶם רְבֵעִי - הַתְּקִינֵנוּ בֵּית דִּין, שִׁיִּהְיֶה עוֹלֵין
79 לִירוּשָׁלַם [מִמְרַחֵק שֵׁל] מִהֶלֶךְ יוֹם לְכָל צֵד [וְלֹא יִפּוֹד
80 בַמַּעוֹת], כְּדִי לְעַשֵּׂר שׁוֹקֵי יְרוּשָׁלַם בְּפְרוֹת; וּמִשְׁתַּרְבֵּית בֵּית
81 הַמְּקַדָּשׁ, נִפְדָּה אֶפְלוֹ סְמוּף לְחוּמָה. וּשְׂאֵר כֹּל הַפְּרוֹת, אֶפְלוֹ
82 בְּזֵמַן הַמְּקַדָּשׁ, נִפְדִּין סְמוּף לְחוּמָה.

83 ו. כִּיצַד פְּדִיּוֹן נָטַע רְבֵעִי? מַנִּיחַ אֶת הַסֵּל עַל פִּי שְׁלֹשָׁה,
84 וְאוֹמֵר: 'כְּפָה אֲדָם רוֹצֵה לְפָדוֹת לוֹ בְּסָלַע, עַל מְנַת שִׁיּוּצֵיָא
85 יֵצִיאוֹת הַשּׁוּמְרִים מִבֵּיתוֹ, וְהַחֲמָרִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ?' -]
86 שׁוּי הַפִּירוֹת עֲצַמֵּם בְּלִי הַהוּצָאוֹת] וְאַחֵר שְׁקוֹצְבִין אֶת
87 הַשֵּׁעַר, מַנִּיחַ אֶת הַמַּעוֹת, וְאוֹמֵר: 'כֹּל הַנְּלֻקָּט מִזֶּה - מִחֻלְלֵ
88 עַל הַמַּעוֹת הָאֵלוּ, מִשְׁעֵר כִּף וְכָף סְלִים בְּסָלַע'. וּבִשְׂבִיעִית,
89 פוֹדֵהוּ בְּשָׁוִי; שָׁאִין שֵׁם לֹא שוּמְרִים, וְלֹא פוֹעֲלִים; וְאִם
90 יִהְיֶה הַפְּקָר, אֵין לוֹ אֲלָא שֹׁכֵר לְקִיטָה בִּלְבָד.

91 ז. מִי שֶׁהִזָּה לוֹ נָטַע רְבֵעִי בְּשַׁנַּת הַשְּׂמִטָּה, שִׁיד הַכֵּל שְׁנָה
92 [שֶׁהַכֵּל הַפְּקָר] - צָרִיף לְצִינּוּ [לְטַמְנוּ] בְּקוֹזוֹת [תְּלוּלִיּוֹת]
93

1 זָבִי שֶׁלְקַחוּ בְּכֶסֶף מֵעֵשֶׂר, וְמַת - יִקְבֵּר בְּעוֹרוֹ; לְקַחוּ חֵי,
2 וּשְׁחָטוּ, וְנָטַמְּא - הָרִי זֶה יִפְדָּה כְּשָׂאֵר פְּרוֹת מֵעֵשֶׂר שֶׁנִּטְמְמוּ.
3 הַמַּנִּיחַ דִּינָר שֶׁל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי, לֵהִיּוֹת אוֹכֵל כַּגְּגָדוֹ עַד שִׁיַּצַּא
4 לְחֻלִּין -] קוֹנֵה מַעַט פִּירוֹת וּמַחֲלֵל עֲלֵיהֶם, עַד שִׁיקְנָה בְּשׁוּי כֹּל
5 הַדִּינָר], וְהִיָּה הַדִּינָר יוֹצֵא [שׁוּוּה] בְּעַשְׂרִים מְעָה, אָבֵל עֲלָיו
6 בְּעַשְׂרֵי מְעִין, וְהוּוֹלוּ הַמַּעוֹת לְאַחַר זְמַן, וְהָרִי הַדִּינָר יוֹצֵא
7 בְּאַרְבָּעִים מְעָה - צָרִיף לְאָכֵל עֲלָיו בְּעַשְׂרִים מְעָה, וְאַחֵר כִּף
8 יֵצֵא לְחֻלִּין; הַוּקְרוּ הַמַּעוֹת, וְהָרִי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֵשֶׂר מְעִין -
9 אוֹכֵל עֲלָיו בְּחֵמֶשׁ מְעִין, וְאַחֵר כִּף יֵצֵא לְחֻלִּין.

10 ז. הַלוֹקֵחַ פְּרוֹת בְּסָלַע שֶׁל כֶּסֶף מֵעֵשֶׂר, וּמִשְׁפָּךְ הַפְּרוֹת, וְלֹא
11 הַסְּפִיק לְתֵן הַסְּלַע, עַד שֶׁהוּקְרוּ הַפְּרוֹת וְעַמְדוֹ בַּשָּׂתִים - הָרִי
12 זֶה מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן סְלַע בִּלְבָד, שְׁנֵאמַר: 'וְנָתַתְּ אֶת הַכֶּסֶף, וְקָם
13 לוֹ', בְּנִתְיַת הַכֶּסֶף קוֹנֵה; וְהַשְּׂכָר לְמַעֲשֶׂר.

14 ח. מִשְׁפָּךְ פְּרוֹת בְּשָׂתֵי סְלָעִים, וְלֹא הַסְּפִיק לְתֵן הַמַּעוֹת, עַד
15 שֶׁהוּוֹלוּ הַפְּרוֹת וְעַמְדוֹ בְּסָלַע - אֵינוּ מְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן מִמַּעוֹת
16 מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי אֲלָא סְלַע אַחַת; וּמוֹסִיף עֲלֵיהָ סְלַע שְׁנֵי מִן
17 הַחֻלִּין, וְנוֹתֵן לְמוֹכָר. וְאִם יִהְיֶה הַמוֹכָר עִם הָאָרֶץ, הָרִי זֶה
18 מְתָר לְתֵן לוֹ סְלַע שְׁנֵי מִמַּעוֹת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל דְּמָאִי. נָתַן
19 לוֹ סְלַע שֶׁל מֵעֵשֶׂר, וְלֹא הַסְּפִיק לְמִשְׁפָּךְ אֶת הַפְּרוֹת, עַד
20 שֶׁעַמְדוֹ בַּשָּׂתִים - מַה שֶּׁפְּדָה פְּדָה, וְהִדִּין בִּינֵיהֶן.

21 ט. נָתַן לוֹ שְׁנֵי סְלָעִים שֶׁל מֵעֵשֶׂר, וְלֹא הַסְּפִיק לְמִשְׁפָּךְ
22 הַפְּרוֹת, עַד שֶׁחָזְרוּ לֵהִיּוֹת בְּסָלַע - מַה שֶּׁפְּדָה פְּדָה, וּמִדַּת
23 הַדִּין בִּינֵיהֶן; שֶׁמֵּעֵשֶׂר שְׁנֵי, פְּדָתוֹ הִיא מְשִׁיכָתוֹ.
24 י. מִי שֶׁהִיוּ לוֹ פְּרוֹת חֻלִּין בִּירוּשָׁלַם, וְהִיוּ לוֹ מַעוֹת מֵעֵשֶׂר
25 שְׁנֵי חוּץ לִירוּשָׁלַם - אוֹמֵר: 'הָרִי הַמַּעוֹת הָהֵם מִחֻלְלִין עַל
26 הַפְּרוֹת הָאֵלוּ, וְיֵאָכֵל הַפְּרוֹת שֵׁם בְּטְהֵרָה, וְיֵצְאוּ אוֹתָן
27 הַמַּעוֹת לְחֻלִּין בְּמִקּוֹמָן.

28 יא. הִיוּ לוֹ מַעוֹת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַם, וְיָשׁ לוֹ פְּרוֹת חוּץ
29 לִירוּשָׁלַם - אוֹמֵר: 'הָרִי הַמַּעוֹת הָאֵלוּ מִחֻלְלִין עַל הַפְּרוֹת
30 הָהֵם, וְיֵצְאוּ הַמַּעוֹת לְחֻלִּין, וְיַעֲלוּ הַפְּרוֹת וְיֵאָכְלוּ
31 בִירוּשָׁלַם; שָׁאִינוּ צָרִיף לֵהִיּוֹת הַמַּעוֹת וְהַפְּרוֹת בְּמִקּוֹם אֶחָד
32 בְּשַׁעַת הַחֻלּוּל.

33 יב. מִי שֶׁהִיוּ לוֹ מַעוֹת מֵעֵשֶׂר בִירוּשָׁלַם, וְצָרִיף לָהֶם, וְיָשׁ
34 לְחַבְּרוֹ פְּרוֹת חֻלִּין שְׂרוּצָה לְאָכֵלָן - אוֹמֵר לְחַבְּרוֹ: 'הָרִי
35 הַמַּעוֹת הָאֵלוּ מִחֻלְלִין עַל פְּרוּתֵיךְ, וְנִמְצָאוּ אוֹתָן הַפְּרוֹת
36 לְקוֹחִין בְּכֶסֶף מֵעֵשֶׂר, וְיֵאָכֵל אוֹתָן חִבְּרוֹ בְּטְהֵרָה; וְלֹא
37 הַפְּסִיד כְּלוּם, וְיֵצְאוּ הַמַּעוֹת לְחֻלִּין.

38 יג. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִזָּה חִבְּרוֹ בַעַל הַפְּרוֹת חִבְּרוֹ -]
39 נֵאמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת] - שָׁאִין מוֹסְרִין פְּרוֹת מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל
40 וּדְאֵי אֲלָא לְחַבְּרוֹ; לְפִיכָף, אִם הִיוּ הַמַּעוֹת שֶׁל דְּמָאִי -] חוֹלְלוּ
41 עַל פִּירוֹת שְׂסוּפָה מַעוֹשְׂרִים], אוֹמֵר בְּן אָף לְעַם הָאָרֶץ. וּמְתָר
42 לְחַלֵּל עַל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל פְּרוֹת עִם הָאָרֶץ, וְעַל מַעוֹתָיו;
43 וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שְׂמָא שֶׁל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי הֵן.

44 יד. הַמַּנִּיחַ דִּינָר שֶׁל מֵעֵשֶׂר לֵהִיּוֹת אוֹכֵל כַּגְּגָדוֹ וְהוֹלֵף -]
45 קוֹנֵה מַעַט פִּירוֹת וּמַחֲלֵל עֲלֵיהֶם, עַד שִׁיקְנָה בְּשׁוּי כֹּל הַדִּינָר]
46 - בִּינּוֹן שָׂאֲבֵל עֲלָיו עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ אֲלָא פְּחוֹת
47 מְפָרוּטָה, יֵצֵא לְחֻלִּין. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמָאִי;

ב. הנוטע אילן מאכל, ודעתו עליו שיהיה סיג לגנה, או
 שנטעו לקורות האילן, לא לפרותיו - הרי זה פטור מן
 הערלה; ונטעו לסיג, וחסר וחשב עליו למאכל, או שנטעו
 למאכל, וחסר וחשב עליו לסיג - פיון שערב בו מחשבת
 חיוב, חיב. ונטעו שלש שנים לסיג, ומכאן ואילוף למאכל -
 אין לו רבעי; שפך שאין לו ערלה, אין לו רבעי.
 ג. נטע אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל
 והחיצון לסיג, או שיהיה הצד הפתוח למאכל והעליון
 לסיג - זה שחשב עליו למאכל, חיב בערלה; וזה שחשב
 עליו לסיג או לעצים, פטור; שהדבר תלוי בדעתו של נוטע.
 והצלק - חיב בערלה האביונות [- הפרי] בלבד, אבל
 הקפריסין [עלים] מתרות.
 ד. הנוטע לרבים בתוף שדהו, חיב בערלה - שנאמר:
 "ונוטעם", אפלו לרבים. במה דברים אמורים? בארץ
 ישראל; אבל בחוצה לארץ, פטור.
 ה. הנוטע ברשות הרבים, והנוטע בספינה, והעולה מאליו
 ברשות היחיד, והנקרי שנטע בין לישראל בין לעצמו,
 והגולן שנטע - חיבין בערלה וברבעי.
 ו. העולה מאליו במקום פכשים [יערות], פטור; אפלו
 הנוטע במקום שאינו ישוב, פטור; והוא, שלא יהיה עושה
 [פירות רבים] כדי טפול [- שמשלם] שמשפך בפרותיו עד
 שמביאן לישוב. אבל אם היה עושה כדי טפולו, חיב
 בערלה.
 ז. הנוטע למצוה - כגון שנטע אתרוג ללולב, או זית
 למנורה - חיב בערלה. הקדיש ואחר כך נטע, פטור מן
 הערלה; ונטע ואחר כך הקדיש, חיב בערלה.
 ח. הנוטע בעציץ שאינו נקוב - חיב בערלה; אף על פי
 שאינו פאָרץ לזרעים, הרי הוא פאָרץ לאילנות.
 ט. ואילן שנטעו בתוף הפינה, חיב בערלה. זה שנטעו גוים
 עד שלא באו אבותינו לארץ, פטור; אבל משבאו לארץ, אף
 מה שנטעו גוים חיב - שנאמר: "כי תבאו אל הארץ,
 ונטעם", משעת ביאה.
 י. וגוי שהרפיב אילן מאכל על גבי אילן סרק, חיב בערלה.
 ויש לנכרי נטע רבעי - שאם בא להגה במצוה זו, הרי הוא
 קדש כנטע רבעי של ישראל.
 יא. אחד הנוטע גרעניה, או יחור [ענף] מן האילן, או שעקר
 את כל האילן ממקום ונטעו במקום אחר - הרי זה חיב
 בערלה, ומונה משעת נטעתו. וזעזע את האילן ולא עקרו,
 ואחר כך מלא סביבותיו בעפר - אם יכול לחיות אלו לא
 מלא סביבותיו, הרי זה פטור; ואם לאו - הרי זה כמי שעקר
 ונטע, וחיב.
 יב. וכן אילן שנטע, ונשאר ממנו בארץ שרש אחד, אפלו
 כמחט שמלפפין עליה הרוקמים את השני, והחזירו למקומו
 ונטעו - פטור, מפני שיכול לחיות. נעקר כלו, ונעקרה הסלע
 ששרשיו בה עמו, וחסר ונטעו כמה שהוא, בכל האדמה
 שסביבות שרשיו - אם יהיה יכול לחיות מאותה אדמה אלו
 לא נטעו, הרי הוא כמי שלא נעקר; ואם לאו, חיב.

אדמה, כדי שיכירו בו, ולא יאכלו ממנו עד שיפדו. ואם
 היה בתוף שני ערלה - מצינין אותו בחרסית, כדי שיפרשו
 ממנו; שאם צינו בקוזות אדמה, שמה יתפרדו - שאסור
 ערלה חמור הוא, שהיא אסורה בהנהגה. והצנועין היו
 מניחין את המעות בשנת השמיטה, ואומרים: 'כל הנלקט
 מפרות רבעי אלו, מחלל על המעות האלו' - שהרי אי
 אפשר לפדותו במחבר, כמו שבארנו.
 ח. באחד בתשרי, ראש השנה לערלה ולרבעי; ומאימתי
 מונין לערלה ולרבעי? משעת נטיעה. ואינו מונה מראש
 השנה לראש השנה, אלא שלשים יום בשנה חשובין שנה
 - והוא, שתקלט הנטיעה קדם השלשים יום; וכמה הוא
 סתם קליטה לכל האילנות? שתי שבתות.
 ט. נמצאת למד, שהנוטע ארבעה וארבעים יום קדם ראש
 השנה, עלתה לו שנה; ואף על פי כן, אין פרות הנטיעה
 הזאת מתרין בערלה או ברבעי, עד חמשה עשר יום בשבט
 - שהוא ראש השנה לאילן.
 י. ביצד? הנוטע אילן מאכל בחמשה עשר באב משנה
 עשירית ביובל - הרי הוא בתוף שני ערלה, עד חמשה עשר
 בשבט משנת שלש עשרה; וכל מה שיוציא האילן בתוף
 זמן זה - הרי הוא ערלה, אף על פי שנגמרו לאחר כמה
 ימים. ומחמשה עשר בשבט משנת שלש עשרה ביובל, עד
 חמשה עשר בשבט משנת ארבע עשרה - הוא נטע רבעי;
 וכל מה שיוציא בתוף זמן זה - הרי הוא רבעי, וצריך
 פדיון. ואם נתעברה השנה, נתעברה לרבעי או לערלה.
 יא. נטעו בששה עשר באב משנת עשר [משנות היובל] -
 לא עלתה לו שנת עשר, אלא הרי הוא ערלה שנת אחת
 עשרה ושנת שתיים עשרה ושנת שלש עשרה כלה; והרי
 הוא נטע רבעי מראש השנה של שנת ארבע עשרה, עד
 סופה.
 יב. נטע הנטיעה מראש חודש [תשרי] עד חמשה עשר יום
 בשבט - מונה לה שלש שנים מיום ליום לערלה, ומיום
 ליום לרבעי. וראיתי לגאונים דברים בתשובת ערלה ורבעי
 - אין ראוי להאריך ולהשיב עליהן, ונדאי טעות סופרים
 הן; והאמת - כבר בארנו דרכה.
 יג. העלין, והלולבין, ומי גפנים, והסמדר [הפרח שממנו
 יוצא הפרי] - מתרין בערלה וברבעי. והענבים ששדפן
 הקדים [רוח חמה] והפסידן, והמחצנין והזוגין [קליפת הענב]
 והתמד [חרצנים וחיגין שנישרו במים] שלקחן, וקלפי רמון והגן
 [פרח] שלו, וקלפי אגוזים, והגרעינין - אסורין בערלה,
 ומתרין ברבעי; והנובלות [פירות שפלוו טרם שבשלו], פלן
 אסורות.
 פרק י
 א. כל שהוא חיב בערלה, יש לו רבעי [פירות השנה
 הרביעית קודם], וכל שפטור מן הערלה, אינו חיב ברבעי -
 שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל. ובשנה
 הרביעית, יהיה כל פריו קדש הלולים לה".

ב. ואין מתנדין ודוי זה, אלא אחר השנה שמפרישין בה
 מעשר עני - שנאמר: "כי תכלה לעשר ואמרת לפני ה'
 אלהיך, בערתי הקדש מן הבית".
 ג. אימתי מתנדין? במנחה ביום טוב האחרון של פסח של
 [שנה] רביעית ושל שביעית - שנאמר: "כי תכלה לעשר",
 [של שנה] רביעית, אלא וכל [=רק כשכל] פרות שלישית
 [כבר] נתעשרו, בין פרות האילן בין פרות הארץ.
 ד. אין מתנדין אלא ביום, וכל היום פשר לווי המעשר;
 ובין בפני הבית [בזמן המקדש] בין שלא בפני הבית, חזק
 לבער ולהתנדות.
 ה. ודוי זה, נאמר בכל לשון - שנאמר: "ואמרת לפני ה'
 אלהיך", בכל לשון שאתה אומר. וכל אחד ואחד אומר
 בפני עצמו; ואם רצו רבים להתנדות כאחד, מתנדין.
 ו. ומצותו במקדש, שנאמר: "ואמרת לפני ה' אלהיך"; ואם
 התנדו בכל מקום, יצא.
 ז. אינו מתנדו אלא עד שלא ישאר אצלו אחד מן המתנות,
 שכן הוא אומר בודוי: "בערתי הקדש מן הבית וכו'". וערב
 יום טוב האחרון, היה הבעור; ולמחר מתנדין.
 ח. ביצד הוא עושה? אם נשאר אצלו תרומה ותרומת
 מעשר, נותנה לפנה; מעשר ראשון, נותנו ללוי; מעשר עני,
 נותנו לעניים; ונשארו אצלו פרות מעשר שני של ודאי, או
 נטע רבעי [פירות אילן בשנה הרביעית], או מעות פדיתן -
 הרי זה מבער אותן, ומשליך לים או שורף; נשאר אצלו
 מעשר שני של דמאי [=פירות ספק מעושרים], אינו חזק
 לבערו. נשאר אצלו בפורים, הרי הן מתבערין בכל מקום.
 ט. במה דברים אמורים ששורף ומבער? בשנשארו אצלו
 פרות שאינו יכול לאכלן כלן קדם שיפגס יום טוב. אבל אם
 נשאר לו תבשיל של מעשר שני ונטע רבעי, אינו צריך לבערו
 - שהתבשיל כמבער; וכן יין ותבלין, הרי הן כמבערין.
 י. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הבעור - אינן
 מעכבין אותן להתנדות, ואינו חזק לבער אותן.
 יא. מי שהיו פרותיו רחוקין ממנו, והגיע יום הבעור - הרי
 זה קורא שם [מעשר] למתנות, ומזכה בהן לבעליהן [=כגון
 לכהן] על גב קרקע, או למי שזוכה בהן [כשליח] לבעליהן,
 ומתנדו למחר; שנתנת המטלטלין על גבי קרקע, אינה
 אלא מתנה שיש בה חזוק; אבל אינו יכול להקנות להן
 המעשרות בתליפין, מפני שגוראה כמכירה, והמעשרות
 והתרומות, נאמר בהן נתינה לא מכירה.
 יב. ומנין שאינו יכול להתנדות, עד שיוציא כל המתנות?
 שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית". "הקדש" - זה מעשר
 שני ונטע רבעי, הקרויין קדש; "מן הבית" - זו חלה, שהיא
 המתנה של כהנים בבית; "נתתיו ללוי", זה מעשר ראשון;
 "וגם נתתיו" - מקלל שקדמתו מתנה אחרת, והיא תרומה
 גדולה ותרומת מעשר. "לגר ליתום ולא למנה" - זה מעשר
 עני, ולקט שכחה ופאה, אף על פי שאין לקט שכחה ופאה
 מעכבין את הודוי.

יג. אילן שקצצו מעם [עד פני הארץ, והחליף [חזר וגדל] -
 חזק בערלה, ומנין לו משעת קציצה.
 יד. אחד הנוטע, ואחד המכיר, ואחד המרכיב - חזק. במה
 דברים אמורים? בשעתם בד [ענף] אחד מן האילן והכריכו
 בארץ, או הרכיבו באילן אחר; אבל אם מתח בד אחד מן
 האילן הנזק והכריכו בארץ, או הרכיבו באילן אחר ועקר
 הפד מערה באילן הנזק - הרי זה פטור.
 טו. גדל זה הילד שהכריף ועשה פרות, ואחר כך נפסק
 עקרו שהיה מערה באילן הנזק - מונה משעה שנפסק.
 ואותן הפרות מתרין, מפני שנדלו בהתר; ואם הניחן אחר
 שנפסק העקר, עד שהוסיפו במאתים [=חלק אחד ממאתים
 מכפי שהיו] - הרי אלו אסורין.
 טז. ילדה שספכה [הרכיבה] בזקנה, והיו פרות בילדה -
 אפלו הוסיפו מאתים - הרי אלו הפרות של ילדה אסורין;
 שאין גדולי התר מעלין את העקר האסור.
 יז. אילן שהכריף ממנו בד בארץ, ואחר כך נעקר האילן
 פלו, והרי הוא חזקה מן הפד שהכריף בארץ - נעשה אותו
 אילן פאלו עתה נטע, וחזק בערלה; ומונה לאילן ולמה
 שצמח מן ההכרחה, משעה שנעקר.
 יח. הרי שהכריף בד בארץ, וצמח, והכריף בד אחר ממה
 שצמח בארץ, וצמח, וחזר והכריף מן השלישי, אפלו הן
 מאה מערין זה בזה - הואיל ולא נפסקו מן העקר הראשון,
 הכל מתר; ואם נפסק עקר הראשון, מונה לכל משעה
 שנפסק.
 יט. ואילן היוצא מן הגזע [=מעל הקרקע], פטור מן
 הערלה; מן השרשין, חזק בערלה. ילדה פחות מטפה,
 חבת בערלה כל שנותיה - מפני שהיא נראית כנטיעה בת
 שנתה. במה דברים אמורים? בנטיעה אחת, או שתיים כנגד
 שתיים ואחת יוצאה וזב; אבל אם היה הפרם פחות
 מטפח - הרי זה יש לו קול, ומנין לו כדרך שמונין לשאר
 האילנות.
 כ. נוטעין יחור של ערלה; ואין נוטעין אגוז של ערלה -
 מפני שהוא פרי, ופרות ערלה אסורין בהנה, כמו שבארנו
 בהלכות אסורי מאכלות. ואם עבר ונטע אגוז של ערלה,
 הרי הצומח מתר כשאר האילנות.
 כא. וכן אין מרכיבין בפניות [לולבי תמרים] של ערלה
 בדקלים, מפני שהפניות פפרי. עבר והרכיב, מתר; שכל
 דבר שיש לו שני גורמין, אחד אסור ואחד מתר - הרי זה
 הנוגרם משניהם מתר. לפיכך, הצומח מפרות ערלה - מתר,
 שהרי גרם לו לצמח הפרי האסור והארץ המתרת.
 יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ב
 פרק יא
 א. מצות עשה להתנדות לפני ה', אחר שמוציאין כל
 המתנות [מעשרות וכדומה] שבזרע הארץ; וזה הוא הנקרא
 'ודוי מעשר'.

בתורה; ועל פלן נכרתה ברית לאהרן. וכל כהן שאינו מודה
 בזה - אין לו חלק בכהנה, ואין נותנין לו מתנה מהן.
 ב. וכל האוכל מתנה שיש בה קדשה מהן, מקריב: 'אשר
 קדשנו בקדשתו של אהרן, וצונו לאכל כהן וקד'.
 ג. שמונה מתנות מהן - אין אוכלין אותן הכהנים אלא
 במקדש, לפנים מחומת העזרה; וחמש מתנות - אין אוכלין
 אותן אלא בירושלים, לפנים מחומת העיר; וחמש מתנות
 - אין זוכין בהן מן התורה, אלא בארץ ישראל בלבד;
 וחמש מתנות מהן - זוכין בהן בין בארץ בין בחוצה לארץ;
 ומתנה אחת - זוכין בה מן המקדש.
 ד. מה הן השמונה שאין נאכלין אלא במקדש? בשור
 החטאת, אחד חטאת העוף ואחד חטאת הבהמה, ובשור
 האשם, בין [אשם] תלוי בין ודאי, וזבחי שלמי צבור,
 ומותר העמר, ושירי מנחות ישראל, ושתי הלחם
 [שמקריבים בשבועות], ולחם הפנים, ולג שמן של מצרע -
 אלו אין נאכלין אלא במקדש.
 ה. ומה הן החמש שאין נאכלין אלא בירושלים? חזה
 ושוק של שלמים, והמזבח מן התורה, והמזבח מאיל נזיר,
 ובכור בהמה טהורה, והבכורים - אלו אין נאכלין אלא
 בירושלים.
 ו. ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה ותרומת מעשר
 והחלה, ושלתן קדש, וראשית הגז [מהצאן] ושדה אהנה
 [- שהוקדשה ונמכרה, חוזרת ביובל להקדש ומתחלקת לכוהנים
 שבמשמד], ושניהן חלין - אלו אין זוכין בהן מן התורה
 אלא בארץ ישראל. ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ
 ישראל, אלא בארץ ישראל.
 ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום? המתנות
 [זרוע לחיים וקיבה מכל בהמת חולין], ופדיון הבן, ופטור
 חמור, וגזל הגר [שמת ואין לו יורשים], והתרמים [כל דבר
 שהוחרם לכהן]; וחמשותף חלין לכל דבר.
 ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש, היא עורות העולות;
 והוא הדין לשאר עורות קדשי קדשים - כלן לפניהם.
 ט. השמונה מתנות שאין נאכלין אלא במקדש - כלן קדשי
 קדשים הן, ואין נאכלין אלא לזכרי כהנה, כמו שיתבאר
 במקומו; ובהן נאמר: "כל זכר יאכל אתו וגו'".
 י. החמש שבירושלים - קדשים קלין הן, ונאכלין לזכרים
 ולנקבות; ובהן נאמר: "לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך
 לחק עולם". ואף על פי כן, אין נתנין אלא לזכרי כהנה,
 שהרי לאנשי משמר [העובדים באותו שבוע במקדש] הן;
 והבכור מקריבין חלפו ודמו, ואין מקריב אלא איש. וכן
 עורות קדשי קדשים, ושדה אהנה, והתרמים, וגזל הגר -
 אין זוכין בהן אלא אנשי משמר, כמו שיתבאר; וכן פדיון
 הבן לזכרי כהנה, שפן נאמר בו: "ונתת הפסח לאהרן
 ולבניו". ופטור חמור, לזכרי כהנה - שדין הבכורות כלן
 שוה, לזכרים ולא לנקבות.
 יא. הנה למדת, שהמתנות שנתנין לנקבות כזכרים, חמש
 מתנות: תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, ומתנות בהמה,

יג. וצריך להפריש את המתנות על הפר, ואחר כך יתודה
 - שנאמר: "ככל מצותך אשר צויתני", הא אם הקדים
 מעשר שני לראשון, אינו יכול להתודות; נשרף טבלו, אינו
 יכול להתודות - שהרי לא הפריש מתנות, ולא נתנן
 לבצליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לפניהם [בזמן
 עזרא] - לא היו מתודין, שנאמר: "וגם נתתיו ללוי".
 יד. מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד - מתודה, שעקר
 הודוי במעשר הוא; וכן אם לא היה לו אלא בכורים בלבד
 - מתודה, שנאמר: "בערתי הקדש", הקדש הראשון שהוא
 הבכורים. אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה - אינו
 מתודה; שאין התרומה טעונה ודוי, אלא בכלל שאר
 המתנות.
 טו. "לא עברתי ממצותיך" - שלא הפריש ממין על שאינו
 מינו, ולא מן התלוש על המחבר, ולא מן המחבר על
 התלוש, ולא מן הקדש על הישן, ולא מן הישן על הקדש.
 "ולא שכחתי" - שלא שכח מלברכו ולהזכיר שמו עליו.
 "לא אכלתי באני ממנו" - הא אם אכלו באניה [שמת קרובו
 וטרם נקבר], אינו מתודה. "ולא בערתי ממנו בטמא" - הא
 אם הפרישו בטמאה, אינו מתודה. "ולא נתתי ממנו למת"
 - שלא לקח ממנו ארון ותכריכין למת, ולא נתנו לאוננים
 אחרים. "שמעתי בקול ה' אלהי", שהביאו לבית הבחירה.
 "עשיתי ככל אשר צויתני" - ששמח ושמח בו, שנאמר:
 "ושמחת בכל הטוב".
 טז. "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וכו'" עד "כאשר
 נשבעת לאבותינו, ארץ זבת חלב ודבש", זו בקשה שיתן
 טעם בפרות.
 יז. ישראל וממזרים, מתודין; אבל לא גרים ועבדים
 משתחררים - מפני שאין להם חלק בארץ, והרי הוא אומר:
 "כאשר נשבעת לאבותינו". כהנים ולויים מתודים, שאף על
 פי שלא חלקו בארץ, יש להם ערי מגרש.
 בריך רחמנא דייען
הלכות בכורים עם שאר
מתנות כהנה שבגבולין
 יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות עשה, ואחת מצוות
 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורים ולהעלותן
 למקדש; (ב) שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירושלים;
 (ג) לקרות עליהן; (ד) להפריש חלה לכהן; (ה) לתת זרוע
 ולחיים וקבה לכהן; (ו) לתן לו ראשית הגז; (ז) לפדות
 בכור הבן, ולתן פדיונו לכהן; (ח) לפדות פטר חמור, ולתן
 פדיונו לכהן; (ט) לערף פטר חמור, אם לא רצה לפדותו.
 ובאור מצוות אלו - בפדיון אלו.
פרק א
 א. ארבע ועשרים מתנות כהנה נתנו לפניהם, וכלן מפרשין

ד. אין מביאין בכורים משקין, חוץ מזיתים וענבים בלבד, 47
 שנגאמר: "פרי האדמה"; ואם הביא משקה, אין מקבלין 48
 ממנו. 49
 ה. הקרובים לירושלים, מביאין תאנים וענבים לחים; 50
 והרחוקים, מביאין אותן גרוגרות [תאנים מיובשות] 51
 וצמוקין. 52
 ו. אין מביאין בכורים קדם עצרת, שנגאמר: "וחג הקציר 53
 בכורי מעשיך". ואם הביא, אין מקבלין ממנו; אלא יניחם 54
 שם עד שתבוא עצרת, ויקרא עליהן. וכן אין מביאין 55
 בכורים אחר חגכה - שהבכורים שפכרו אחר חגכה, הן 56
 חשובין משנה הבאה; ויניח אותן עד אחר העצרת. 57
 ז. אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן, ולא מן 58
 הישן על החדש. כיצד? לא יביא מפרות שחנטו קדם 59
 חמשה עשר בשבט, על פרות שחנטו אחר חמשה עשר בו. 60
 אחד הנוטע ואחד העולה מאליו, שנגאמר: "בכורי כל אשר 61
 בארצם". 62
 ח. ופרות של שתפין חיבין בבכורים, שנגאמר: "בכורי כל 63
 אשר בארצם". 64
 ט. הגדל בעצין, אף על פי שהוא נקוב, והגדל בספינה - 65
 אינו מביא ממנו כל עקר, שנגאמר: "בארצם"; אבל מביא 66
 מן הגדל בגג ובחרכה. 67
 י. הנוטע אילן בתוף שדהו, והכריכו [- השחיל ממנו ענף 68
 בקרקע והוציאו] לתוף שדה חברו או לרשות הרבים, או 69
 שהיה נטוע בשדה חברו או ברשות הרבים, והכריכו בתוף 70
 שדהו, או שהיה עקרו בתוף שדהו והכריפו קצתו בתוף 71
 שדהו, ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת באמצע בין 72
 העקר והצד המכריף - אינו מביא בכורים, לא ממה שהוציא 73
 ברשות זו, ולא מן הצד שברשות האחרת, שנגאמר: "בכורי 74
 אדמתך", עד שיהיו כל הגדולים מאדמתך. 75
 יא. נתן לו חברו רשות להכריף בתוף שלו, אפלו לשעה 76
 - הרי זה מביא. ואם היה האילן סמוך למצר [גבול שדה] 77
 חברו, או נוטה לשדה חברו - אף על פי שחיב להרחיק, 78
 הרי זה מביא ממנו וקורא; שעל מנת בן הנחיל יהושע את 79
 הארץ. 80
 יב. האריסין, והחוקרין [- עובדים בשדה תמורת חלק 81
 מהפרות], ובעלי זרוע שאונסין את הבעלים ולוקחין [קונים] 82
 ארצותם מהן בפחות [משווין], והגזלנין - אינן מביאין 83
 בכורים, ואפלו נתיאשו הבעלים, שנגאמר: "בכורי 84
 אדמתך". 85
 יג. הקונה אילן בתוף שדה חברו - אינו מביא, לפי שאין 86
 לו קרקע. והקונה שלש אילנות, יש לו קרקע; ואף על פי 87
 שאין לו אלא האילנות בלבד, הרי הוא כמי שקנה קרקע. 88
 קנה אילן אחד וקרקעו, הרי זה מביא. 89
 יד. הלוקח [קונה] פרות תלושין, ולקח הקרקע - הרי זה 90
 מביא בכורים, שהרי יש לו קרקע ופרותיה. מכר לו פרות 91
 חוץ מן הקרקע, אפלו מחפרין - מוכר אינו מביא, שהרי 92
 אין לו פרות; ולוקח אינו מביא, שהרי אין לו קרקע. תנור 93

וראשית הגז. ומנין אני אומר, שראשית הגז נתנת לכהנת? 1
 שהרי נאמר: "ראשית דגנך וירשהך, וירשהך, וראשית גז 2
 צאנך - תתן לו" - מה ראשית דגן נתנת לנקבות כזכרים, 3
 אף ראשית הגז נתנת לנקבות כזכרים. 4
 יב. מנו חכמים מתנות אלו על דרך אחרת, ואמרו: עשרים 5
 וארבע מתנות כהנה נתנו לאהרן, ואלו הן - עשר במקדש, 6
 וארבע בירושלים, ועשר בגבולין [חוץ לירושלים]: 7
 יג. עשר במקדש - חטאת, וחסאת העוף, אשם ודאי, 8
 ואשם תלוי, זבחי שלמי צבור, ולג שמן של מצרע, שתי 9
 הלחם, ולחם הפנים, שגרי מנחות, ומותר העמר. 10
 יד. ארבע בירושלים - הבכורה, והבכורים, ומורס - כל 11
 מה שמונה] מתודה ואיל נזיר, ועורות קדשים. 12
 טו. עשר בגבולין - תרומה, ותרומת מעשר, וחלה, 13
 וראשית הגז, והמתנות, ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור, 14
 שדה חרמים, ושדה אהנה, וגזל הגר. ולפי חשבון זה, חשב 15
 כל המורס מקדשים קלים מתנה אחת - והן חזה ושוק 16
 המורס מפל זבח שלמים, עם הלחם המורס עמהם אם היה 17
 תודה, עם הזרוע המורקמת מאיל נזיר, עם הלחם המורס 18
 עמה עם חזה ושוק; הואיל ושלשתן שלמים הן, חשב 19
 המורס מהן מתנה אחת. 20
 טז. כל המתנות שהן תלויות בקרבנות, תתבאר כל אחת 21
 ואחת מהן במקומה מהלכות הקרבנות; וכן גזל הגר תבאר 22
 בהלכות גזלה. וכבר בארנו דין שדה אהנה ודין החרמים 23
 בהלכות ערכין, ודין תרומה ותרומת מעשר בהלכות 24
 תרומות. ובהלכות אלו, אבאר משפטי המתנות שאינן 25
 תלויות בקרבנות; והן - הבכורים, והחלה, והמתנות, 26
 וראשית הגז, ופדיון הבן, ופטר חמור. 27

פרק ב

א. מצות עשה להביא בכורים למקדש; ואין הבכורים 29
 נוהגין אלא בפני הבית [בזמן המקדש] ובארץ ישראל בלבד, 30
 שנגאמר: "ראשית בכורי אדמתך, תביא בית ה' אליהך". 31
 ומביאין בכורים מדבריהם [מתקנת חכמים] מערי סיחון 32
 ועוג ומסוריה [- מקום שכבש דוד ולא נתקדש בקדושת הארץ], 33
 שהקונה בסוריה קונה בירושלים. אבל עמון ומואב, 34
 ומצרים ובבל - אף על פי שהן חיבין בתרומה ומעשרות 35
 מדבריהם, אין מביאין מהן בכורים; ואם הביא בכורים 36
 מחוצה לארץ, אינן בכורים. 37
 ב. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין האמורים 38
 בשבח הארץ, והן: החטים והשעורים והענבים והתאנים 39
 והרמונים והזיתים והתמרים; ואם הביא חוץ משבעת 40
 המינין, לא נתקדשו. 41
 ג. אין מביאין לא מתמרים שבהרים, ולא מפרות 42
 שבעמקים, ולא מזיתי שמן שאינן מן המבחר; אלא 43
 מתמרים שבעמקים ומפרות שבהרים, לפי שהן מן המבחר. 44
 ואם הביא שלא מן המבחר - כגון תמרים שבהרים, ותאנים 45
 סכות ומרקבות, וענבים מאבקות ומעשנות - לא נתקדשו. 46

- 1 המוכר ולקח הפרות מן הלוקח - הרי זה מביא, שהרי יש
2 לו קרקע ופרותיה.
- 3 טו. המוכר שדהו לגוי, וחזר ולקחה ממנו - הרי זה מביא
4 ממנה בכורים מן התורה; שאינה נפקעת מן המצוות בקנין
5 הגוי, כמו שבארנו.
- 6 טז. אשרה [עץ לעבודה זרה] שבטלה - אין מביאין ממנה
7 בכורים; שהבכורים כקדשי מקדש הן.
- 8 יז. הבכורים - אין להן שעור מן התורה, אבל מדבריהם
9 [של חכמים] צריך להפריש אחד מששים; והרוצה לעשות
10 כל שדהו בכורים, עושה.
- 11 יח. הפריש בכוריו, וחזר והוסיף עליהן, או עטרן - הרי
12 התוספת כבכורים. במה דברים אמורים? בשהביא מארץ
13 ישראל; אבל אם הביא מעבר הירדן, או מסוריה [מקום
14 שכבש דוד ולא נתקדש בקדושת הארץ] - אין תוספת
15 הבכורים כבכורים. ואף על פי שאינה כבכורים, אינה
16 נאכלת אלא בטרהה. ואין מעטרין את הבכורים בכל מקום,
17 אלא משבעת המינים.
- 18 יט. כיצד מפרישין הבכורים? יורד אדם לתוף שדהו
19 ורואה תאנה שבפרה, אשכול שבכר, ורמון שבכר - קושין
20 בגמי, ואומר: 'הרי אלו בכורים'; והן נעשין בכורים
21 במחבר, משקרא להם שם, ואף על פי שעדין לא בשלו
22 כל צרכן. ומשיגמרו ויתלש אותן מן הקרקע, אינו צריך
23 לחזר ולקרות להם שם. לא הפרישין במחבר, ולא קרא להם
24 שם, ותלש את הפרות - הרי זה מפריש אחר שנתלשו.
25 ואם נטמאו הפרות בלן, אינו מפריש בטמאה; אלא
26 מפריש מן השהור על הטמא, לכתחלה. ואם אין לו פרות
27 אחרות להפריש מהן - יראה לי שאינו מפריש בטמאה,
28 שאין מפרישין לאבד. וכן יראה לי, שהבכורים שנטמאו -
29 אינו מסיק בהן התנור בתרומה טמאה, מפני שהן כקדשי
30 מקדש.
- 31 כ. המפריש בכוריו, ונמקו או נקזו או אבדו או שנגבו
32 או שנטמאו - חייב להפריש אחרים תחתיהן, שנאמר:
33 "תביא בית ה' אלהיך" - מלמד שהוא חייב באחריותן, עד
34 שיביאם להר הבית.
- 35 כא. המפריש בכוריו להעלותן ביזו לירושלים, לא ישלחם
36 ביז שליח; ואם לקטם מפתחלה על מנת לשלחם ביז
37 שליח, הרי זה מותר לשלחם.
- 38 יום שישי א' מנחם-אב ה'תשע"ב
- 39 פרק ג
- 40 א. הבכורים נתנין לאנשי משמר [השבועי במקדש], והן
41 מחלקין אותן ביניהן כקדשי המקדש. וכבר בארנו, שהן
42 קרויין 'תרומה'; ולפיכך, ור שאכל בכורים בכל מקום, חייב
43 מיתה בידי שמים - והוא שיאכל אותן מאחר שנגנסו
44 לחומת ירושלים.
- 45 ב. היו מקצתן [של הפירות] בפנים ומקצתן בחוץ - זה
- 46 שבפנים, חייבין עליו מיתה; והרי הוא הקדש לכל דבריו.
47 וזה שבחוץ, הרי הוא כחלין לכל דבריו.
- 48 ג. כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים מאחר שנגנסו לפניו
49 מן החומה - לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תוכל לאכל
50 בשעריך וגו' ותרומת ידך", והן הבכורים, כמו שבארנו
51 בהלכות תרומה. וכן אם אכלן הכהן בירושלים קדם הנחה
52 בעזרה - לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ; לפי שהן
53 טעונין הנחה בעזרה, שנאמר: "והנחתו לפני מזבח ה'
54 אלהיך".
- 55 ד. ומשהניחן המביא אותן בעזרה - התרו לכהן, ואף על
56 פי שעדין לא התורה עליהן; שאין הקריאה מעכבת
57 אכילתן. ובכורים שניצאו חוץ למחיצתן [חוץ לירושלים]
58 וחרזו, מותרין באכילה.
- 59 ה. אכילת בכורים, באכילת תרומה לכל דבר. ויתר
60 בבכורים - שהן אסורין לאונן [- מי שמת קרובו וטרם נקבר],
61 וטעונין הקבאת מקום [- לירושלים]; וכהן טהור שאכל
62 בכורים טמאים - לוקה, כשם שלוקה ישראל טהור שאכל
63 מעשר שני שנטמא; מה שאין כן בתרומה.
- 64 ו. ומנין שהבכורים אסורין לאונן? שהרי נאמר בהן:
65 "ושמחת בכל הטוב" - מפלל שהוא חייב לאכלן בשמחה,
66 לא באנינות. והאוכלן באנינות, מפיין אותו מפת מרדות
67 [מלקות מדרבנן].
- 68 ז. הבכורים טעונין פלי, שנאמר: "ושמחת בטמא". ומצוה
69 מן המבחר להביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו; ואם
70 הביא בכלי אחד, יצא. ולא יביאם בערבוב - אלא שעורים
71 מלמטה, וחסים על גביהן, וזיתים על גביהן, ותמרים על
72 גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים למעלה מן הכל; ויהיה
73 דבר אחד מפסיק בין מין ומין, כגון הוציא [עלי דקל] וחלף
74 [מין עשב], או עליו וכיוצא בהן. ומקריף לתאנים, אשכולות
75 של ענבים מבחוץ.
- 76 ח. הביאם בכלי מתכות - נוטל הכהן הבכורים, וחוזר
77 הכלי לבעליו. ואם הביאם בסלים של ערבה [וחלף]
78 [קלופה] וכיוצא בהן, הרי הבכורים והסלים לפניהם; ואם
79 נטמאו הבכורים, אין הסלים לפניהם.
- 80 ט. כשהיו מביאין את הבכורים, היו מביאין בידם תורין
81 ובגני יונה; וכן היו תולין מצדי הסלים תורין ובגני יונה, כדי
82 לעטר את הבכורים. אלו שעם הסלים, היו קרבים עולות;
83 ואלו שבידיהן, היו נתנין לפניהם.
- 84 י. מצות עשה להתודות על הבכורים במקדש בשערה
85 שמביאין. מתחיל וקורא: "הגדתי היום לה' אלהיך, כי
86 באתי אל הארץ וגו' ארמי אבד אבי", עד שגומר כל
87 הפרשה, עד "אשר נתת לי ה'". ואין קורין אותה אלא
88 בלשון הקדש - שנאמר: "וענית ואמרת", בלשון הזאת.
89 יא. בראשונה, כל מי שהיה יודע לקרות, קורא; וכל מי
90 שאינו יודע לקרות, מקריין אותו. נמנעו אלו שאין יודעין
91 לקרות מלהביא, כדי שלא יבלמו. התקינו בית דין שיהיו
92 מקריין את מי שהוא יודע, כמי שאינו יודע.

ה. הפריש בכוריו, ומכר את שדהו - מביא ואינו קורא; 47
 שאינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", שהרי אין לו. 48
 והלוקח [הקונה] אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו 49
 המין, שפכר הפריש ממנו מוכר; ואם הפריש, מביא ואינו 50
 קורא. אכל ממין אחר, מפריש ומביא וקורא. 51
 ו. המוכר את שדהו לפרות - הלוקח מביא ואינו קורא, 52
 שקנן הפרות אינו קנן הגוף. אכל מביא אדם מנכסי 53
 אשתו בכורים, וקורא - אף על פי שאין לו גוף הקרקע, 54
 שנאמר בהן: "אשר נתן לך ה' אלהיך - וילביתך"; אף על 55
 פי שמטה אשתו אחר שהפריש, והוא בדרך - מביא וקורא. 56
 ז. המוכר שדהו או שמכר אילנות וקרקע, בזמן שהיובל 57
 נהג - הרי זה מביא וקורא ביובל ראשון בלבד, שעדין לא 58
 סמכה דעתו של מוכר שתחזור לו הקרקע; אכל אם חזר 59
 ומכרה ביובל שני, הרי זה מביא ואינו קורא - שפכר סמכה 60
 דעתו שאין לו אלא הפרות, וקנן פרות אינו קנן הגוף. 61
 ח. הפריש בכורים וקלה, והרי הוא מספן - זה שראוי 62
 לירשו, מביא ואינו קורא. הפריש בכוריו, ושלחן בנד 63
 אחר, ומת השליח בדרך - אף על פי שחזר הוא והביא, 64
 אינו קורא, שנאמר: "ולקחת . . ובאת", עד שתהיה לקיחה 65
 והבאה באחד. 66
 ט. הפריש בכוריו, ואבדו קדם שביצע להר הבית, והפריש 67
 אחרים תחתיהן - מביא השניים, ואינו קורא; לפי שאינו 68
 יכול לומר: "את ראשית פרי האדמה", לפי שאינן ראשית. 69
 ואילו השניים, [זר שיאכלם] אין חייבין עליהן חמש 70
 בככורים. 71
 י. הביא בכוריו, ונטמאו בעזרה - נופץ אותן שם [מוציאם 72
 מהסל], ואינו קורא. 73
 יא. הביא בכוריו מאחד מן המינין, וקרא, וחזר והביא 74
 בכורים ממין אחר - אינו קורא עליהן, שנאמר: "הגדתי 75
 היום לה' אלהיך" - פעם אחת בשנה הוא מגיד, ואינו מגיד 76
 וחזר ומגיד בשנה אחרת. 77
 יב. הפריש בכוריו, ונכש המעין [המסקה שדהו], או שנקצץ 78
 האילן - מביא ואינו קורא; לפי שזה כמי שאין לו קרקע, 79
 שהרי אבדה. 80
 יג. המביא בכורים מאחד חג הסוכות, ועד חנכה - אף על 81
 פי שהפרישן קדם החג [- סוכות], מביא ואינו קורא, 82
 שנאמר: "ושמחת בכל הטוב", ואין קריאה אלא בשעת 83
 שמחה, מחג השבועות ועד סוף חג הסוכות. ושאר כל 84
 המביאין חוץ מאלו - מביאין וקוראין. 85
 יד. הבכורים, והתרומות, והחלה, והקרבן והחמש, ומתנות 86
 בהמה - הם נכסי הפה; יש לו [- רשאי] לקנות מהן עבדים 87
 וקרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלן בחובו, והאשה 88
 בכתבתה, וקונה בהן ספר תורה. 89
 טו. אף על פי שהבכורים והתרומות אסורין להאכל 90
 לזרים. 91
 טז. אף על פי שהבכורים עולין [- בטלים אם נתערבו 92
 בחולין] באחד ומאה, בתרומה - אם נתערבו בחלין 93

יב. המביא את הבכורים - יש לו רשות לתנם לעבדו 1
 וקרובו בכל הדרך, עד שמגיע להר הבית. הגיע להר הבית 2
 - נוטל הסל על כתפו הוא בעצמו, ואפלו היה מלך גדול 3
 בישראל, ונכנס עד שמגיע לעזרה, וקורא ועודה הסל על 4
 כתפו, "הגדתי היום לה' אלהיך וגו'". ומוריד הסל מעל 5
 כתפו, ואוחז בשפתיו, והכהן מניח את ידיו תחתיו ומניח, 6
 וקורא: "ארמי אבד אבי, וירד מצרמה וגו'" עד שגומר. 7
 ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית, בדרומה של 8
 קרן; וישתתה ויצא. ומנין שהבכורים טעונין תנופה? 9
 שנאמר: "ולקח הפה הסנא מידך, לרבות הבכורים 10
 לתנופה. וכשם שטעונין תנופה, כך טעונין קרבן שלמים 11
 ושיר, שנאמר בהן: "ושמחת בכל הטוב", ולהלן הוא אומר 12
 ברגלים: "ושמחת בחגך" - מה שמחת החג בשלמים, אף 13
 כאן בשלמים. ואין הקרבן מעכב. 14
 יג. ואימתי קוראין בשיר עליהן? כשיגיע לעזרה, מתחילין 15
 היו הלויים וקוראין: "ארוממה ה', פי דליתני". 16
 יד. הבכורין טעונים לניה. ביצד? הביא בכוריו למקדש, 17
 וקרא, והקריב שלמיו - לא יצא באותו היום מירושלים 18
 לחזר למקומו, אלא ילין שם ויחזר למחר לעירו, שנאמר: 19
 "ופנית בבקר, והלכת לאלהיך" - כל פונות שאתה פונה 20
 מן המקדש לכשתבוא לו, לא יהיו אלא בבקר. נמצאת 21
 אומר, שהבכורים טעונין שבועה דברים: הבאת מקום, 22
 בכלי, וקריאה, וקרבן, ושיר, ותנופה, ולינה שם בירושלים. 23
 פרק ד 24
 א. כל המביא בכורים, טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה; 25
 אכל הודוי אינו שנה בכל - לפי שיש שתיבין להביא 26
 בכורים, ואינן קוראין עליהן. 27
 ב. ואלו מביאין, ולא קוראין: האשה; והטמטום [אטום 28
 ואין ניכר מינו] והאנדורגיגוס [יש בו סימני זכר ונקבה] - לפי 29
 שהם ספק אשה, ואין יכולין לומר "אשר נתת לי ה'". וכן 30
 האפטרופין [על יתומים] והעבד והשליח אינן קוראין, לפי 31
 שאינן יכולין לומר "אשר נתת לי ה'". 32
 ג. אכל הגר מביא וקורא - לפי שנאמר לאברהם: "אב 33
 המון גוים נתתיך", הרי הוא אב כל העולם כלו שנוכסין 34
 תחת פניו שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחלה, 35
 שירשו בניו את הארץ. וכן פהנים ולויים מביאין וקוראין, 36
 מפני שיש להן ערי מגרש. 37
 ד. הקונה שני אילנות בתוף של חברו - מביא ואינו קורא, לפי 38
 שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו. וכיצד עושה? מקדיש 39
 אותן תחלה לכדק הבית [למקדש] - מפני שהן ספק חלין, ואין 40
 מכניסין חלין לעזרה; והכהן פודה אותן מיד ההקדש, ואחר 41
 כך אוכלן. ומפריש מהן תרומה ומעשרות, מפני שהן ספק 42
 חלין; ונותן מעשרות שלהן לכהנים, שמא בכורים הן ואסורין 43
 לזרים. ואינו מביא אותן בעצמו, אלא משלח אותן ביד שליח 44
 - כדי שלא תעכב אותן הקריאה מלאכלן; שכל שאינו ראוי 45
 לקריאה מפני הספק, הקריאה מעצבת בו. 46

מתוך מהדורת חזק

הבית. והנחתום שעשה עשה קטנה - מפריש אחד מארבעים
 47 ושמונה, שלא לחלק בעטת הנחתום.
 48 ד. נטמאת העסה בשוגג או באנס - מפריש אחד מארבעים
 49 ושמונה; ואם טמאה בנדון - מפריש אחד מעשרים
 50 וארבעה, כדי שלא יהיה חוטא נשכר. וחלה טמאה - לכהן
 51 להסקה, בתרומה טמאה.
 52 ה. אין חבין בחלה מן התורה, אלא בארץ בלבד, שנאמר:
 53 "והיה באכלכם מלחם הארץ וגו'"; ובזמן שכל ישראל שם,
 54 שנאמר: "בבאכם אל הארץ" - ביאת כלכם, ולא ביאת
 55 מקצתכם. לפיכך, חלה בזמן הזה, אפלו בימי עזרא, בארץ
 56 ישראל - אינה אלא מדבריהם, כמו שבארנו בתרומה.
 57 ו. פרות חוצה לארץ שנקנסו לארץ, חבין בחלה; ופרות
 58 הארץ שיצאו לחוצה לארץ, פטורין, שנאמר: "אשר אני
 59 מביא אתכם שמה" - שמה אתם חבין, בין על פרות הארץ
 60 בין על פרות חוצה לארץ.
 61 ז. מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים, כדי שלא
 62 תשפח תורת חלה מישראל. ואין מביאין חלת חוצה לארץ
 63 לארץ, כשם שאין מביאין תרומה ובכורים משם; ואם הביא
 64 - מניח אותה עד ערב הפסח, ותשרף בתרומה.
 65 ח. שלשה דינין לחלה, בשלש ארצות: כל הארץ שהחזיקו
 66 בה עולי בבל עד כזיב - מפרישין בה חלה אחת בפשעור,
 67 והיא נאכלת לכהנים. ושאר ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי
 68 מצרים ולא החזיקו בה עולי בבל, שהיא מכזיב ועד אמנה
 69 - מפרישין בה שתי חלות: האחת נשרפת, והאחת נאכלת.
 70 ומפני מה מפרישין בה שתי חלות? מפני שהחלה הראשונה
 71 טמאה - שהרי לא נתקדשה אותה הארץ בימי עזרא,
 72 וקדשה ראשונה בטלה משגלו; והואיל והיא ארץ ישראל -
 73 מפרישין בה חלה אחד מארבעים ושמונה, ושורפין אותה.
 74 ומפרישין חלה שניה, ונותנין אותה לכהן לאכלה - כדי
 75 שלא יאמרו: תרומה טהורה נשרפת, שהרי נשרפה
 76 הראשונה, אף על פי שלא נטמאת טמאה ידועה לכל. וזו
 77 השניה, אין לה שעור; אלא כל [כמות] שרוצה מפריש -
 78 מפני שהיא מדבריהם [של חכמים]. וכל הארץ שמאמנה
 79 ולחוצה, בין בסוריה [מקומות שכבש דוד ולא נתקדשו בקדושת
 80 הארץ] בין בשאר הארצות - מפרישין שתי חלות: אחת
 81 לשרפה, כדי שלא יאמרו: ראינו תרומה טמאה נאכלת,
 82 ואחת לאכילה, כדי שלא תשפח תורת חלה מישראל.
 83 והואיל וזו וזו מדבריהם, מוטב לרבות בנאכלת; לפיכך,
 84 של שרפה, אין לה שעור אלא כל שהוא, ושל אכילה, אחד
 85 מארבעים ושמונה. וזו של אכילה, מתרת לזבים ולזבות;
 86 ואין צריך לומר, לשאר טמאים.
 87 ט. בזמן הזה, שאין שם עסה טהורה, מפני טמאת המת -
 88 מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל, אחד מארבעים
 89 ושמונה, ושורפין אותה, מפני שהיא טמאה, ויש לה שם
 90 עקר מן התורה. ומכזיב עד אמנה - מפרישין שניה לכהן
 91 לאכילה, ואין לה שעור; כשהיה הדבר מקדם.
 92 י. חלת חוצה לארץ - אף על פי שהיא טמאה, הואיל ועקר

1 בירושלים, אוסרין בכל שהן במינן כמעשר שני; שהוא
 2 מקום אכילתן, עשו אותן כדבר שיש לו מתירין [שאינו
 3 בטל]. ואף על פי שהבכורים אסורין לזרים אף בירושלים
 4 - הרי הן אוסרין בכל שהן. אפלו זרע הבכורים אחר
 5 שנקנסו לירושלים - הרי הגדולין אסורין; ואוסרין בכל
 6 שהן, אם נתערבו בירושלים. אבל הזרע בכורים קדם
 7 שיכנסו לירושלים - הגדולין חלין.
 8 טז. כיצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבמעמד,
 9 מתפנסות לעירו של מעמד, כדי שלא יעלו יחידים,
 10 שנאמר: "ברב עם, הדרת מלך". ובאין ולגין ברחובה של
 11 עיר, ולא יכנסו לבתים - מפני אהל הטמאה; ובשחר
 12 הממנה אומר: 'קומו ונעלה ציון, אל ה' אלהינו.' והשור
 13 הולך לפניהם, וקרניו מצפות זקב; ונעטרה של זית בראשו,
 14 להודיע שהבכורים משבעת המינין. והחליל מכה לפניהם,
 15 עד שהם מגיעין קרוב לירושלים. והם הולכין בכל הדרך,
 16 וקוראין: "שמחתי באמרים לי, בית ה' גלך"; ולא היו
 17 מהלכין כל היום, אלא שתי ידות בלבד [שני שלישי מהיום].
 18 הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהן שלוחין להודיע
 19 לאנשי ירושלים. ועטרו את בכוריהם, ופרקסו אותם; ואם
 20 היה להם לח ויבש, מראין את הלח מלמעלה. והפחות
 21 [סגני הכהנים] והסגנים [של הלויים] והגזברים, יוצאין
 22 לקראתם מירושלים. לפי הבאים הן יוצאין: אם באו
 23 אנשים הרבה, יוצאין לקראתם רבים; ואם מעט, מעט.
 24 וכשיכנסו פלן בשערי ירושלים, יתחילו לקרות: "עמדות
 25 היו רגלינו בשעריך, ירושלים".
 26 יז. כל בעלי אמניות שבירושלים, עומדין לפניהם ושואלין
 27 בשלומם: 'אחינו אנשי מקום פלוני, באתם בשלום? והם
 28 מהלכין בתוך ירושלים, והחליל מכה לפניהם, עד שהם
 29 מגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית, נטל כל אחד ואחד
 30 סלו על כתפו, ואומרין: "הללו יה, הללו אל בקדשו וכו'";
 31 עד "כל הנשמה תהלל יה, הללו יה"; והם מהלכים בהר
 32 הבית, וקוראין עד שמגיעין לעזרה. הגיעו לעזרה, דברו
 33 הלויים בשיר: "ארוממך ה', כי דליתני וגו'".

פרק ה

34
 35 א. מצות עשה להפריש תרומה מן העסה לפהן, שנאמר:
 36 "ראשית ערסתכם - חלה, תרימו תרומה". וראשית זו, אין
 37 לה שעור מן התורה - אפלו הפריש בפשעורה, פטר את
 38 העסה; והעושה כל עסתו חלה, לא עשה כלום - עד שישיר
 39 מקצת.
 40 ב. ומדברי סופרים [חכמים], שמפרישין אחד מעשרים
 41 וארבעה מן העסה, כדי שיהיה בה כדי מתנה לכהן -
 42 שנאמר: "מתן לו", תן לו דבר הראוי לתנו מתנה. והנחתום
 43 העושה למכר בשוק, מפריש אחד מארבעים ושמונה - לפי
 44 שעסתו מרבה, יש בשעור זה כדי מתנה.
 45 ג. העושה עסה למשתה בנו - אף על פי שהיא מרבה -
 46 מפריש אחד מעשרים וארבעה, שלא לחלק בעטת בעל

45 הנעשית מאלו. אכל העושה פת ארו או דחן, וכיוצא בהן
 46 מן הקטניות - אינן חביבין בחלה פלל.
 47 ג. הלקט והשכחה והפאה, והתפקר, ותבואה שלא הביאה
 48 [גדלה] שליש - אף על פי שהן פטורין מן התרומה, הרי
 49 הן חביבין בחלה. וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבילים -
 50 הקדים הלוי ליטול מעשר לפני שקיבל הכהן תרומה גדולה]
 51 שנטלה תרומתו [תרומת מעשר], אף על פי שיש בו חלק
 52 תרומה גדולה, ומעשר שני והקדש שנפדו, ומותר העמר
 53 וישתי הלחם [הקרבים בשבועות] ולחם הפנים כשיפדו כל
 54 אותן המותרות - הכל חביבין בחלה.
 55 ד. עסה של מעשר שני בירושלים, ועסת שביעית, וספק
 56 מדמע [עיסת חולין שספק אם נפלה בה תרומה] - חביבין
 57 בחלה; אבל המדמע [תרומה מעורבת בחולין], פטור מן
 58 החלה.
 59 ה. חלות [הבאות עם קרבן] תודה ורקיקי גזיר - עשה אותן
 60 לעצמו - פטורין מן החלה, מפני שהן קדש; עשאו למכרן
 61 בשוק לגזירים ולמקריבי תודה - חביבין בחלה, לפי
 62 שפדעו שאם לא תמכר יאכלנה.
 63 ו. עסת השתפין, והעושה עסה לרבים - חביבת בחלה.
 64 ז. העושה עסה מן הטבל [תבואה לא מעושרת] - בין
 65 שהקדים חלה לתרומה, בין שהקדים תרומה לחלה - מה
 66 שעשה, עשוי; ואם החלה הפריש תחלה, לא תאכל עד
 67 שיוציא עליה תרומה ותרומת מעשר; ואם תרומה הפריש
 68 תחלה, לא תאכל עד שיוציא עליה חלה.
 69 ח. העושה עסה להאכיל הפת שלה לבהמה או לחיה,
 70 פטורה; עסת הפלבים - בזמן שהרועים אוכלים ממנה,
 71 חביבת בחלה. עסת הנכרי, פטורה.
 72 ט. היו ישראל ונכרי שתפין בעסה - אם היה בחלק ישראל
 73 שעור עסה החביבת בחלה, הרי זו חביבת.
 74 י. נכרי שהפריש חלה, אפלו בארץ ישראל - אינה חלה;
 75 אלא מודיעין אותו שאינו צריך, ותאכל לזר. ולמה לא
 76 חששו לה שמא עסה של ישראל היא, ותלה אותה ביד
 77 גוי כדי לפטרה? שאם ירצה ישראל, יפטר עצמו ויעשה
 78 עסתו פחות משעור חלה.
 79 יא. המערב קמח חטים וקמח ארו, ועשה מהן עסה - אם
 80 יש בה טעם דגן, חביבת בחלה; ואם לאו, פטורה. אפלו
 81 היה השאור חטים לתוף עסת ארו - אם יש בה טעם דגן,
 82 חביבת; ואם לאו, פטורה.
 83 יב. עסה שגלושה ביין, או שמן, או דבש, או מים רותחין,
 84 או שנתן לתוכה תבלין, או שהרתים המים והשליף הקמח
 85 לתוכו ולשו - אם אפיה, בין בתנור, בין בקרקע, בין על
 86 המחבת והמרחשת [מין מחבת], בין שהדביק את הבצק
 87 במחבת ובמרחשת ואחר כך הרתיתו באש מלמטה עד
 88 שנגאפת הפת, בין שהרתיתו ואחר כך הדביק הבצק - כל
 89 אלו חביבין בחלה. אבל העושה עסה לנפשה בחמה בלבד,
 90 או לבשלה בקדרה - הרי היא פטורה מן החלה; שאין

1 חיובה מדבריהם - אינה אסורה באכילה, אלא על כהן
 2 שטמאה יוצאה עליו מגופו, והם: בעלי קראין, וזבים,
 3 וזבות, ונדות, ויולדות, ומצרעין. אבל שאר הטמאים במגע
 4 שאר הטמאות, אפלו טמאי מת - מתרים לאכלה. לפיכך,
 5 אם היה שם כהן קטן בחוצה לארץ, בין בסוריה בין בשאר
 6 ארצות, ורצה [אחר] להפריש חלה אחת - מפריש אחד
 7 מארבעים ושמונה, והיא נאכלת לקטן שעדין לא ראה קרי,
 8 או לקטנה שעדין לא ראתה נדה; ואינו צריך להפריש שניה
 9 לאש.
 10 יא. וכן אם היה שם כהן גדול שטבל משכבת ורעו, או
 11 מזיבתו - אף על פי שלא העריב שמשו, ואף על פי שהוא
 12 טמא מת - הרי זה מתר לאכל החלה הראשונה, ואינו צריך
 13 להפריש שניה בחוצה לארץ. כל המפריש חלה, מברך
 14 תחלה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש חלה', בין
 15 בארץ, בין בחוצה לארץ; כשם שהוא מברך על הטהורה,
 16 כף הוא מברך על הטמאה. לפיכך, אין האיש הערם מפריש
 17 חלה, שאינו יכול לברך; אבל האשה הערמה שישבה וכל
 18 פניה [של מטה] טוחות בקרקע, מברכת ומפרשת חלה.
 19 יב. הנדה וכיוצא בה, מברכת ומפרשת חלה חוצה לארץ
 20 - שאינה מזוהרת על מגעה, אלא על אכילתה. ואם היה שם
 21 כהן קטן, או כהן שטבל, שהיא מתרת לו לאכילה, כמו
 22 שבארנו - הרי זה מתר לאכלה עם הזר על שלחן אחד;
 23 לפי שאינה מדמעת [אינה אוסרת אם מתערבת באחרות],
 24 ואפלו נתערבה שוה בשוה. ונותנין אותה לכהן עם הארץ,
 25 מפני שהיא טמאה באויר ארץ העמים. ואין בה משום כהן
 26 המסיע במתנותיו, שהוא אסור - אינו איסור על הכהן לסייע
 27 ליטלם. ואם רצה לאכל תחלה, ואחר כך יפריש החלה
 28 בחוצה לארץ - מתר, שאין עקרה אלא מדבריהם [של
 29 חכמים].
 30 יג. החלה נקראת 'תרומה'. לפיכך, אינה נטלת אלא מן
 31 המקף [- ממה שנמצא במקום אחד], בתרומה; ואינה נטלת
 32 מן הטהור על הטמא לכתחלה.
 33 יד. וכל שאמרנו בתרומה 'לא יתום, ואם תרם אינה
 34 תרומה' - כך בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה, אינו אוכל
 35 חלה; וכל האוכל תרומה, אוכל חלה.
 36 טו. הסומא והשכור, מפרישין חלה לכתחלה - שאין בעסה
 37 רע ויפה, כדי שייכוננו ויפרישו מן היפה.
 38 יום שבת קודש ב' מנחם-אב ה'תשע"ב

פָּרָק ו

39
 40 א. הלוקח מן הנחתום - מפריש מן החמה על הצוננת ומן
 41 הצוננת על החמה, אפלו מדפוסין הרבה [צורות שונות].
 42 ב. אין חביבין בחלה אלא חמשה מיני תבואה בלבד, והם:
 43 החטים, והשעורים, והכסמין, ושבלת שועל, והשפוף,
 44 שגאמר: "באכלכם מלחם הארץ", ואין קרוי לחם אלא פת

48 חִיבֵת בַּחֲלָה - שְׁאֵם לֹא תִמְכַּר, יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פֶּת. אֲכַל
49 הָעוֹשֶׂה עִסָּה לְחִלְקָה בְּצֶק [לכמה אנשים], פְּטוּרָה.
50 כ. נְשִׂים שֶׁנִּתְּנוּ לְנִחְתוּם לַעֲשׂוֹת לֶהֱן שְׂאוּר - אִם אֵין בְּשֵׁל
51 אַחַת מֵהֶן בְּשַׁעוֹר - אֵף עַל פִּי שְׂיֵשׁ בְּכֻלָּן בְּשַׁעוֹר, פְּטוּרָה.

פֶּרֶק ז

53 א. שְׂתֵי עֲסוֹת שְׂיֵשׁ בְּשִׁתְּיָהֶן שַׁעוֹר הַחֵיב בַּחֲלָה, וְאֵין
54 בְּאַחַת מֵהֶן בְּשַׁעוֹר, שֶׁנִּגְעוּ זֶה בְּזֶה, וְנִשְׁכּוּ זֶה אֶת זֶה - אִם
55 הָיוּ שֵׁל שְׁנַיִם - אֲפֹלוּ הֵן מִמִּין אֶחָד, פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה;
56 שֶׁסֶּתֶם שְׁנַיִם מִקְפִּידִין. וְאִם יָדוּעַ שְׂאֵינָן מִקְפִּידִין עַל עָרוֹב
57 הָעֲסוֹת, הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת.

58 ב. הָיוּ שְׂתֵי הֶן שֵׁל אִישׁ אֶחָד - אִם הָיוּ מִמִּין אֶחָד, מִצְטָרְפִין
59 וְחִיבוֹת בַּחֲלָה; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין, אֵין מִצְטָרְפִין; שֶׁסֶּתֶם
60 אֶחָד אֵינוֹ מִקְפִּיד. וְאִם הָיָה מִקְפִּיד שְׁלֹא תִגַּע עִסָּה זֶה בְּזֶה,
61 וְלֹא תִתְעַרֵב עִמָּה - אֲפֹלוּ הָיוּ מִין אֶחָד, אֵין מִצְטָרְפוֹת.
62 ג. וְכִיצַד מִצְטָרְפוֹת אִם הָיוּ שֵׁל אֶחָד מִמִּין אֶחָד? עֲסַת
63 הַחֲטִים שֶׁנִּגְעָה בְּעֲסַת הַכֶּסְמִין, מִצְטָרְפוֹת; נִגְעָה בְּשְׂאוֹר
64 הַמִּינִין, אֵין מִצְטָרְפוֹת. וְכֵן עֲסַת שְׁעוֹרִין שֶׁנִּגְעָה בְּעֲסַת
65 הַכֶּסְמִין, אוֹ שְׁבֹלֶת שׁוּעַל, אוֹ שְׁפוֹן, וְכֵן עֲסַת כֶּסְמִין וְשֵׁל
66 שְׁבֹלֶת שׁוּעַל וְשֵׁל שְׁפוֹן שֶׁנִּגְעָה כָּל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁתָן בַּחֲבֵרָתָהּ
67 - הָרִי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת.

68 ד. עֲסַת חֲדָשׁ [מיבול השנה החדשה] אֵינָה מִצְטָרְפֶת לְשֵׁל
69 יֵשׁוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִמִּין אֶחָד - כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ: 'תוֹרְמִין
70 מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֵּשׁוּ'; וְלֹא יִתְרֵם מֵאֲמַצֵּעַ שְׂתֵי הֶן - אֲלֹא
71 יָבִיא עִסָּה אַחֲרַת חֲדָשׁ אוֹ יֵשׁוּ, וְיִצְרַף לֶהֱן לְהַשְׁלִים הַשַּׁעוֹר.
72 בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִסָּה שֶׁנִּגְעָה בְּעִסָּה אַחֲרָת; אֲכַל
73 הַבּוֹלֵל קִמַּח חֲמִשָּׁת הַמִּינִין, וְעִשָּׂה מֵהֶן עִסָּה אַחַת - הָרִי
74 חֲמִשָּׁתָן מִצְטָרְפִין לַשַּׁעוֹר עֲסַת חֲלָה, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרָנוּ.

75 ה. עִסָּה שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִכֶּשֶׁעוֹר מְכָאן, וְעִסָּה פְּחוּתָה
76 מִכֶּשֶׁעוֹר מְכָאן, וְעִסָּה שְׂאֵינָה חִיבֵת בַּחֲלָה בְּאֲמַצֵּעַ, כְּגוֹן
77 עֲסַת אֲרוֹז אוֹ עֲסַת תְּרוּמָה אוֹ מְדַמֵּעַ [תְּרוּמָה שֶׁנִּתְעַרְבָה
78 בַּחוּלִין] אוֹ עֲסַת גּוֹי - אֵף עַל פִּי שֶׁנּוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה - אֵינָן
79 מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהָרִי דְבַר הַפְּטוּר מִן הַחֲלָה מְבַדִּיל בְּאֲמַצֵּעַ.

80 ו. הָיָה בְּאֲמַצֵּעַ עִסָּה שֶׁהוֹרְמָה חֲלָתָה - מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהָעִסָּה
81 שְׂבִיגִיָּהֶן כְּבָר הָיְתָה מְחִיבֵת בַּחֲלָה. וְכֵן אִם הָיָה בִּינֵיהֶן עֲסַת
82 הַקֶּדֶשׁ - מִצְטָרְפוֹת; מִפְּנֵי שְׂרָאוּיָהּ לַפְּדוּתָהּ, וְתַתְּחִיב בַּחֲלָה.
83 וְכֵן אִם הָיְתָה בִּינֵיהֶן עֲסַת מִין אַחֵר, אוֹ עֲסַת אִישׁ אַחֵר, אוֹ
84 עֲסַת חֲדָשׁ - הָרִי שְׂתֵי הָעֲסוֹת שֶׁבְּצַדֵּיהֶן מִצְטָרְפוֹת לְחֲלָה.
85 ז. שְׂתֵי עֲסוֹת שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן פְּחוּתָה מִכֶּשֶׁעוֹר, שֶׁהִפְרִישׁ
86 מִזֶּה חֲלָה וּמִזֶּה חֲלָה, וְחִזְרוּ וְנִגְעוּ זֶה בְּזֶה, וְהָרִי בְּשִׁתְּיָהֶם
87 בְּשַׁעוֹר - חִיבִין לְהִפְרִישׁ מֵהֶן חֲלָה; שֶׁהַחֲלוּת הִרְאוּנוֹת
88 אֵינָן כְּלוּם.

89 ח. שְׁנֵי גוֹיִם שֶׁעָשׂוּ עִסָּה בְּשַׁעוֹר, וְחִלְקוּ אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן
90 נִתְּגִירוּ, וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל חֲלָקוֹ אַחַר שֶׁנִּתְּגִיר עַד
91 שֶׁהַשְׁלִימוּ לַשַּׁעוֹר - הָרִי זֶה חִיבֵת; שְׁלֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת
92 חוֹכָה כְּשֶׁהָיוּ גוֹיִם, שֶׁהָרִי פְּחוּת מִכֶּשֶׁעוֹר הָיָה כְּדִי כָּל אֶחָד
93 מֵהֶן.

1 מַעֲשֶׂה חֲמָה לְחֵם, בֵּין שְׁלֹשָׁה בְּמִים בֵּין בְּשְׂאוֹר מִשְׁקִין. וְכֵן
2 קָלִי [קִמַּח קְלוֹי] שְׁלֹשִׁין אוֹתוֹ בְּמִים אוֹ בְּדָבָשׁ, וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ
3 בְּלֹא אֶפְיָה - פְּטוּר; שְׂאֵין חִיבֵת, אֲלֹא עִסָּה שֶׁסּוֹפָה לְהֵאֲפוֹת
4 לְחֵם לְמֵאֲכַל אָדָם.

5 יג. עִסָּה שְׁלֹשָׁה תַּחֲלָה לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲשֶׂה חֲמָה, וְהַשְׁלִימָהּ
6 לַעֲשׂוֹתָהּ פֶּת, אוֹ שֶׁתְּחִיל בָּהּ לְאֲפוֹתָהּ פֶּת, וְהַשְׁלִימָהּ
7 לַעֲשׂוֹתָהּ מַעֲשֶׂה חֲמָה, וְכֵן קָלִי שְׁלֹשׁוֹ לְאֲפוֹתוֹ פֶּת - חִיבִין
8 בַּחֲלָה.

9 יד. לְחֵם הָעֲשׂוֹי לְכַתָּח [- תַּעֲרוּבוֹת מִי חֵלֶב וְלֶחֶם], מַעֲשִׂיָּהּ
10 מוֹכִיחִין עָלֶיהָ: עֲשִׂיָּהּ כְּעִכְוִין, חִיבֵת בַּחֲלָה; עֲשִׂיָּהּ כְּלִמּוּדִין
11 [- עִיסָה עֲבָה שֶׁאִפָּה אוֹתָהּ כְּדוֹךְ בְּלִילָה רַכָּה], פְּטוּרָה מִן
12 הַחֲלָה.

13 טו. כְּמָה שַׁעוֹר הָעִסָּה שֶׁחִיבֵת בַּחֲלָה? מֵלֹא הָעֵמֶר קִמַּח -
14 בֵּין מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִים, בֵּין מִחֲמִשָּׁתָן - כֵּלָן מִצְטָרְפִין
15 לַשַּׁעוֹר. וְכְמָה הוּא שַׁעוֹר הָעֵמֶר? שְׁנֵי קִבִּין פְּחוּת חֲמִשׁ;
16 וְהִקָּב אֲרַבְעַת לְגִין, וְהִלֵּג אֲרַבְעַת רְבִיעִיּוֹת. וְהִרְבִּיעִיּוֹת
17 אֲצָבָעִים עַל אֲצָבָעִים בְּרוּם אֲצָבָעִים וְחִצֵי אֲצָבָע וְחֲמִשׁ
18 אֲצָבָע; וְכָל הָאֲצָבָעוֹת, הֵם רַחֵב גּוֹדֵל שֵׁל יָד. וְנִמְצְאוּ לְמַד,
19 שֶׁהַמְּדָה שְׂיֵשׁ בָּהּ עֲשׂוֹר אֲצָבָעוֹת עַל עֲשׂוֹר אֲצָבָעוֹת בְּרוּם
20 שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת וְחִשִּׁיעַ אֲצָבָע בְּקְרוֹב, הוּא הָעֵמֶר; וְכֵן מְדָה
21 שְׂיֵשׁ בָּהּ שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פְּחוּת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע עַל שְׁבַע
22 אֲצָבָעוֹת פְּחוּת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע בְּרוּם שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פְּחוּת
23 שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע, הִיא מְדַת הָעֵמֶר. וְשְׂתֵי הַמְּדוֹת - כְּאֶחָד
24 הֵן עוֹלִין. וְכְמָה מְכִילָה מְדָה זֶה? כְּמוֹ שְׁלֹשׁ וְאַרְבַּעִים בִּיעִים
25 בִּינוּנוֹת וְחֲמִשׁ בִּיעָה; וְהֵן מִשְׁקַל שֶׁשָּׁה וּשְׁמוֹנִים סְלָעִים
26 וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי סְלָע מִקְמַח הַחֲטִים שֶׁבְּמִצְרַיִם, שֶׁהֵן מִשְׁקַל
27 חֲמִשׁ מֵאוֹת זָוֹ וְעֶשְׂרִים זָוֹ וְעֶשְׂרִים זָוֹ מִזֵּוֹי מִצְרַיִם בְּזִמְן הַהֵן. וּמְדָה
28 שֶׁהִיא מְכִילָה כְּמִשְׁקַל הַהֵן מִקְמַח הַחֲטִים הַהֵן, בָּהּ מוֹדֵדִין
29 לְחֲלָה בְּכָל מְקוֹם.

30 טז. אֲסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת עֲסוֹתוֹ פְּחוּת מִכֶּשֶׁעוֹר, כְּדִי לְפַטְרָה
31 מִן הַחֲלָה; וְהַמְּפָרִישׁ חֲלָה מִעִסָּה שֶׁהִיא פְּחוּתָה מִכֶּשֶׁעוֹר -
32 לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם, וְהָרִי הִיא חֲלִין כְּשֶׁהִיָּתָה. עֲשֶׂה עִסָּה פְּחוּתָה
33 מִכֶּשֶׁעוֹר, וְאֶפְיָה וְנִתְּן הַפֶּת לְסַל, וְחִזְרוּ וְאֶפְיָה פֶּת אַחֲרָת וְנִתְּן
34 לְסַל - אִם נִתְּקַבֵּץ בְּסַל שַׁעוֹר חֲלָה, הַסַּל מְצָרְפֵן לְחֲלָה,
35 וּמְפָרִישׁ הַחֲלָה מִן הַפֶּת - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלְּחֵם
36 הָאָרֶץ", מִלְּמַד שֶׁהוּא מְפָרִישׁ מִן הָאֶפְיָה. וְאֵין הַתְּגוּר מְצָרְפֵן
37 לְחֲלָה.

38 יז. הָיוּ הַכְּפָרוֹת נוֹשְׁכוֹת זֶה בְּזֶה [בעודן עִיסָה], וְנִתְּקַבֵּץ מִן
39 הַכָּל שַׁעוֹר חֲלָה - חִיבִין בַּחֲלָה, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן בְּסַל. אֶפְיָה
40 מְעַט מְעַט, וְקִבֵּץ הַכָּל עַל הַלּוּחַ שְׂאֵין לוֹ תוֹף - הָרִי זֶה
41 סֶפֶק; וְאִם חֲלָה שֵׁל דְּבָרֵיהֶם הִיא - אֵינָה חִיב לְהִפְרִישׁ, עַד
42 שֶׁיִּצְרַף אוֹתָן כְּלֵי שְׂיֵשׁ לוֹ תוֹף.

43 יח. קִמַּח שְׁלֹא רָקְדוּ [- נִיפָה], אֲלֹא לָשׁוּ בְּסִבִּין שְׁלוֹ - הוֹאִיל
44 וְיֵשׁ בְּכָל הַקִּמַּח עֵמֶר, חֵיב בַּחֲלָה; אֲכַל אִם נָטַל הַמְּרוֹסֵן
45 [קְלוֹיפּוֹת] מִן הַקִּמַּח, וְחִזְרוּ וְהַשְׁלִים שַׁעוֹר הָעִסָּה בְּמִרְסָן
46 שֶׁהִחְזִירוּ לְקִמַּח - אֵינוֹ חֵיב בַּחֲלָה.

47 יט. נִחְתוּם שֶׁעָשָׂה עִסָּה לַעֲשׂוֹתָהּ שְׂאוֹר [שְׁמוּרִים] לְחִלְקוֹ,

- 1 **ט.** אָבֵל שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שָׁעֲשׂוּ כֵן, וְחִזְרוּ כָּל אֶחָד אַחֵר
2 שֶׁחָלְקוּ וְהוֹסִיף עַל חֶלְקוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעֲרוֹ - הָרִי זֶה
3 פְּטוּרָה; שֶׁכָּבַר הִיָּתָה לָהּ שַׁעַת חוֹבָה, וְהָיָה פְּטוּרִין בְּאוֹתָהּ
4 שָׁעָה, מִפְּנֵי שָׁעֲשׂוּ אוֹתָהּ לְחֶלֶק.
5 **י.** הִיָּתָה הָעֶסֶה בֵּין הַגּוֹי וְהַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁפּוֹת, וְחָלְקוּ, וְאַחֵר
6 כִּף נִתְגַּיַר הַגּוֹי, וְהוֹסִיף הַגֵּר עַל שְׁלוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵלִי עַל שְׁלוֹ עַד
7 שֶׁהִשְׁלִימָה כָּל אֶחָד עִסְתּוֹ לְשַׁעֲרוֹ - שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֲזִיבָת, וְשֶׁל
8 גּוֹי פְּטוּרָה.
9 **יא.** הַנוּטֵל שְׂאוֹר מֵעֶסֶה שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֶלְתָּהּ, וְנִתְּנוּ לְתוֹךְ
10 עֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֶלְתָּהּ - הָרִי זֶה מְבִיא עֶסֶה שְׁנֵיהֶם שִׁיָּהִי בָּהּ
11 עִם שְׂאוֹר זֶה שַׁעֲרוֹ עֶסֶה שֶׁחִיבָת בְּחֶלְהָ, וְנוֹתֵן אוֹתָהּ בְּצַד
12 הָעֶסֶה שֶׁהוֹרְמָה חֶלְתָּהּ, וּמְפָרִישׁ מִן הָעֶסֶה הַשְּׁנֵיהֶם שַׁעֲרוֹ
13 חֶלְהָ עֲלֶיהָ וְעַל הַשְּׂאוֹר, כְּדֵי שִׁיטֵּל מִן הַמֶּקֶץ - [כִּשְׁכּוֹלִים
14 בַּמָּקוֹם אַחַד]. וְאִם אֵין לוֹ עֶסֶה שְׁנֵיהֶם - נַעֲשֶׂת זֶה כְּלָה טָבֵל,
15 וּמְפָרִישׁ חֶלְהָ עַל הַכֵּל; שֶׁהֵטֵבֵל בְּמִינוֹ אוֹסֵר כָּכֵל שֶׁהוּא.
16 **יב.** עֶסֶה הַטְּבוּלָה לְחֶלְהָ - [שֶׁלֹּא הוֹפֵרֵשׁ מִמֶּנָּה חֶלְהָ] אֵינָהּ
17 כְּחֶלְהָ, וְהָרִי הִיא כְּחֶלְהָ לְעֵנֵן טְמֵאָה - שֶׁאֵין הַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
18 שְׁלִישִׁי בְּחֶלְהָ, כְּמוֹ שִׁיִּתְבָּאֵר בַּמָּקוֹמוֹ; וּמִתֵּר לְגֵרִים טְמֵאָה
19 לְחֶלְהָ שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. לְפִיכֶף, שְׁתֵּי עִסוֹת, אַחַת טְמֵאָה
20 וְאַחַת טְהוֹרָה - נוֹטֵל כְּדֵי חֶלְהָ שֶׁתִּיָּהֵן מֵעֶסֶה שֶׁלֹּא הוֹרְמָה
21 חֶלְתָּהּ, וְנוֹתְנוֹ בְּאֶמְצַע סְמוּךְ לְעֶסֶה הַטְּהוֹרָה, וּמוֹשֵׁף מִן
22 הַטְּמֵאָה לְטְהוֹרָה כְּדֵי בִיזָה, כְּדֵי לְתַרֵם מִן הַמֶּקֶץ.
23 **יג.** עוֹשֶׂה אֶדָם עֶסֶה טְהוֹרָה, וְאֵינוֹ מְפָרִישׁ חֶלְתָּהּ,
24 וּמְנִיחָהּ אוֹ מְנִיחַ מִקְצָתָהּ לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֶיהָ וְהוֹלֵךְ
25 חֶלְוֹת שֶׁל עִסוֹת אַחֲרוֹת, וְאֶפְלוּ נִטְמְאוּ הָעִסוֹת - עַד
26 שֶׁתַּעֲשֶׂה הָעֶסֶה שֶׁהֵנִיחַ כְּלָהּ חֶלְהָ, וְיִתְּנָהּ לְכַהֵן; וְהוּא,
27 שֶׁלֹּא תִפְסֵל מֵאֶכֶל אֶדָם; אָבֵל מִשְׁתַּרְחֵחַ, אֵינוֹ מְפָרִישׁ
28 עֲלֶיהָ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה אוֹתָן הָעִסוֹת
29 שֶׁמְפָרִישׁ עֲלֵיהֶן סֶפֶק אִם הוֹרְמָה מִהֵן חֶלְהָ אוֹ לֹא הוֹרְמָה
30 - שֶׁחֶלְתָּהּ דְּמֵאֵי [פסוק] נִטְלָת מִן הַטְּהוֹר עַל הַטְּמֵא
31 לְכַתְּחֶלְהָ, וְשֶׁלֹּא מִן הַמֶּקֶץ.
32 **פֶּרֶק ח**
33 **א.** הַמְּפָרִישׁ חֶלְתּוֹ קִמַּח - אֵינָהּ חֶלְהָ, וְגוֹל בֵּיד כַּהֵן, וְשֶׁאֵר
34 הָעֶסֶה חִיבָת בְּחֶלְהָ; וְאוֹתוֹ הַקִּמַּח שֶׁהִפְרִישׁ לְשֵׁם חֶלְהָ -
35 אִם יֵשׁ בוֹ עֶמֶר, וְעָשָׂהוּ עֶסֶה - הָרִי זֶה מְפָרִישׁ מִמֶּנּוּ חֶלְהָ,
36 כְּשֶׁאֵר כָּל קִמַּח חֶלְהָ.
37 **ב.** אֵימְתִי מְפָרִישִׁין הַחֶלְהָ? כְּשִׁיתֵן הַמִּים, וְיִתְעַרֵב הַקִּמַּח
38 בְּמִים - מְפָרִישׁ הַחֶלְהָ מִמֶּנּוּ מִתְחַלֵּת דְּבַר שְׁנֵי לִשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר:
39 "רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם". וְהוּא, שֶׁלֹּא יִשְׂאֵר שֵׁם קִמַּח בְּעֶרְבָה
40 [קַעֲרָה] שֶׁלֹּא נִתְעַרֵב בְּמִים, שַׁעֲרוֹ עֶמֶר; וְאִם אָמַר: 'הָרִי זֶה
41 חֶלְהָ עַל הָעֶסֶה וְעַל הַשְּׂאוֹר וְעַל הַקִּמַּח שֶׁנִּשְׁתַּיַּר,
42 וְלִכְשֶׁתַּעֲשֶׂה כְּלָהּ עֶסֶה אַחַת תִּתְקַדֵּשׁ זֶה שֶׁכְּבָדוֹ לְשֵׁם חֶלְהָ'
43 - הָרִי זֶה מִתֵּר.
44 **ג.** הֵנִיחַ הָעֶסֶה עַד שֶׁלֵּשׁ הַכֵּל וְעֶרְבָהּ, וְאַחֵר כִּף הַפְּרִישׁ -
45 אֵין בְּכֶף כְּלוּם; וְאִם לֹא הַפְּרִישׁ הַחֶלְהָ בְּצֶק, אֶלֶּא אָפָה הַכֵּל
46 - הָרִי זֶה מְפָרִישׁ מִן הַפֶּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

- 47 **ד.** מֵאֵימְתִי תִתְחַיֵּב הָעֶסֶה בְּחֶלְהָ? מִשְׁתַּתְּגַלְגֵּל בְּחֻטִּים
48 וְיִתְעַרֵב הַקִּמַּח בְּמִים, אוֹ שֶׁתִּטְמָטֵם בְּשַׁעֲרוֹרִים - [שִׁדְבָקוּ
49 אַחַד לְשֵׁנִי] וְתַעֲשֶׂה כְּלָהּ גּוֹף אֶחָד; וְאוֹכְלִין עֲרָאִי מִן הָעֶסֶה,
50 עַד שֶׁתַּתְּגַלְגֵּל בְּחֻטִּים וְתִטְמָטֵם בְּשַׁעֲרוֹרִים. וְהַכְּסָמִין בְּחֻטִּים,
51 וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְהַשְּׁפוֹן בְּשַׁעֲרוֹרִים.
52 **ה.** נִתְגַלְגְּלָה בְּחֻטִּים וְנִטְמָטֵמָה בְּשַׁעֲרוֹרִים - הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ
53 קִדְּם הַפְּרִשְׁתָּ חֶלְהָ חִיב מִיתָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא טָבֵל. לְפִיכֶף, אִם
54 הִיָּתָה הָעֶסֶה חִיבָת בְּחֶלְהָ מִן הַתּוֹרָה, הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ לֹא קָה
55 כָּכֵל אוֹכֵל טָבֵל; וְאִם הִיָּתָה חִיבָת בְּחֶלְהָ מִדְּבָרֵיהֶן, מִפְּנֵי
56 אוֹתוֹ מִפֶּת מְדוּת [מַמְלָקוֹת מְדוּבָנִין].
57 **ו.** עֶסֶה שֶׁנִּדְמָעָה [שֶׁנִּשְׁתַּעֲרַבָה בַּה תְּרוּמָה] עַד שֶׁלֹּא תִתְגַלְגֵּל,
58 פְּטוּרָה; וּמִשְׁתַּתְּגַלְגְּלָה, חִיבָת. וְכֵן הַמְּקַדֵּשׁ עִסְתּוֹ אוֹ
59 הַמְּפָקִיר אוֹתָהּ קִדְּם שֶׁתַּתְּגַלְגֵּל, וּפְדִיָּה אוֹ זָכָה בָּהּ, וְאַחֵר
60 כִּף גִּלְגֵּלָה, אוֹ שֶׁהִקְדִּישָׁה אוֹ הַפְּקִיר אוֹתָהּ אַחֵר
61 שֶׁנִּתְגַלְגְּלָה, וּפְדִיָּה וְזָכָה בָּהּ - הָרִי זֶה חִיבָת בְּחֶלְהָ.
62 **ז.** הַקְּדִישָׁה קִדְּם שֶׁתַּתְּגַלְגֵּל, וְנִתְגַלְגְּלָה בֵּיד הַהִקְדָּשׁ, וְאַחֵר
63 כִּף פְּדִיָּה - פְּטוּרָה; שֶׁבִשְׁעַת חוֹבָתָהּ, הִיָּתָה פְּטוּרָה.
64 **ח.** וְכֵן נְכָרִי שֶׁנִּתֵּן לְיִשְׂרָאֵל לְעִשׂוֹת לוֹ עֶסֶה, וְנִתְּנָהּ לוֹ
65 בְּמִתְּנָה עַד שֶׁלֹּא גִלְגְּלָה - חִיבָת; וְאִם נִתְּנָהּ לוֹ אַחֵר
66 שֶׁנִּתְגַלְגְּלָה, פְּטוּרָה.
67 **ט.** גֵּר שֶׁנִּתְגַּיַר וְהִיָּתָה לוֹ עֶסֶה - אִם נִתְגַלְגְּלָה עַד שֶׁלֹּא
68 נִתְגַּיַר, פְּטוּרָה; וְאִם מִשְׁתַּתְּגַּיַר נִתְגַלְגְּלָה, חִיבָת. וְאִם סֶפֶק
69 - חִיבָת בְּחֶלְהָ, לְפִי שֶׁהוּא עֲזוֹן מִיתָה; וְנִרְ שֶׁאֵבֵל חֶלְהָ סֶפֶק
70 זֶה וְכִיּוֹצֵא בוֹ, אֵין חִיב עֲלֶיהָ [קַנַּס] - חֲמִשׁ.
71 **י.** עֶסֶה שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סֶפֶק טְמֵאָה קִדְּם שֶׁתַּתְּגַלְגֵּל - יַעֲשֶׂנָהּ
72 בְּטְמֵאָה, לְפִי שֶׁמִּתֵּר לְטֵמֵא חֶלְהָ שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל; וְתִשְׁרֹף
73 חֶלְתָּהּ. נוֹלַד לָהּ אַחֵר שֶׁנִּתְגַלְגְּלָה סֶפֶק טְמֵאָה, שֶׁנּוֹדָאָה
74 מִטְמֵא אֶת חֶלְהָ מִן הַתּוֹרָה - יִגְמַנְהָ בְּטְהוֹרָה; שֶׁכֵּל
75 שֶׁנּוֹדָאָה מִטְמֵא אֶת חֶלְהָ - גְּזוּרָה עַל סֶפֶקוֹ בְּחֶלְהָ הַטְּבוּלִים
76 לְחֶלְהָ, שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ אוֹתָן הוֹאִיל וְנִטְבְּלוּ לְחֶלְהָ. וְתִהְיֶה
77 הַחֶלְהָ הַזֹּאת תְּלוּיָהּ, לֹא נֶאֱכָלָת וְלֹא נִשְׂרָפָת.
78 **יא.** לֹא יַעֲשֶׂה אֶדָם עִסְתּוֹ בְּטְמֵאָה לְכַתְּחֶלְהָ, אֶלֶּא יִזְהַר
79 וְיִשְׁתַּדֵּל; וְיִטְהַר הוּא וְכִלְיוֹ, כְּדֵי לְהַפְרִישׁ חֶלְהָ בְּטְהוֹרָה.
80 הִיָּה בֵּינוֹ וּבֵין הַמִּים יֵתֵר מֵאַרְבַּעַת מִלִּין - יַעֲשֶׂנָהּ בְּטְמֵאָה,
81 וְיִפְרִישׁ חֶלְהָ טְמֵאָה.
82 **יב.** אֵין עוֹשִׂין חֶלְהָ עִם הָאֶרֶץ - [עֵיסָה שְׁלִימָה שֶׁתִּהְיֶה חֶלְהָ
83 עֲבוּר הַרְבֵּה עֵיסוֹת] בְּטְהוֹרָה, אָבֵל עוֹשִׂין עִסְתָּ חֶלְהָ
84 בְּטְהוֹרָה. כִּיֶּצֵד? מִגְּבֹל הָעֶסֶה זֶה הַחֶבֶר - [נֶאֱמַן עַל מַעֲשֵׂרוֹת],
85 וּמְפָרִישׁ מִמֶּנּוּ כְּדֵי חֶלְהָ; וּמְנִיחָהּ בְּכִלֵּי גִלְגִּים אוֹ כְּלֵי
86 אֲבָנִים אוֹ כְּלֵי אֲדָמָה, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְכִשְׁיִבּוֹא עִם
87 הָאֶרֶץ - נוֹטֵל אֶת שְׁתֵּיהֶן, אֶת הָעֶסֶה וְאֶת חֶלְהָ; וְאוֹמְרִין
88 לוֹ: 'הִזְהַר, שֶׁלֹּא תִגַּע בְּחֶלְהָ, שֶׁלֹּא תִחַזֵּר לְטְבִילָה'. וּמִפְּנֵי
89 מָה הִתִּירוּ לוֹ זֶה? מִשּׁוּם כְּדֵי חֲזִיו [פֵּרֶשׁוֹת] שֶׁל מְגִבֵּל -
90 לֵשׁ, שִׁיּוּכֵל לְלוֹשׁ עֵיסוֹת שֶׁל עִם הָאֶרֶץ.
91 **יג.** אֲשֶׁת חֶבֶר, מְרַקְדָּת [מִנְפָּה] וּבוֹרְרָת עִם אֲשֶׁת עִם
92 הָאֶרֶץ; אָבֵל מִשְׁתַּטִּיל מִים לְעֶסֶה - לֹא תִסִּיעַ אוֹתָהּ, מִפְּנֵי
93 שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עִסְתָּה בְּטְמֵאָה. וְכֵן הַנְּחֻתוֹם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה

- 1 בַּטְמָאָה - לא לְשִׁין וְלֹא עוֹרְכִין עִמוֹ, שְׁאִין מְחַזְּקִין יָדֵי
2 עוֹבְרֵי עֲבָרָה; אֲבָל מוֹלִיכִין עִמוֹ פֶּת לַפְּלִטָּר [מוכר].
3 יֵד. הַלּוֹקֵחַ מִנְחָתוֹם עִם הָאָרֶץ בְּסוּרְיָה [- מִקוּמוֹת שִׁכְבָּש
4 דוּד וְלֹא נִתְקַדְּשׁוּ בַקְדוּשַׁת הָאָרֶץ], וְאָמַר לוֹ: 'הַפְּרָשְׁתִּי חֲלָה'
5 - אֵינוֹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ חֲלָה מִסַּפֵּק; כִּשֵּׁם שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ כָּל
- 6 יִשְׂרָאֵל בְּאָרֶץ עַל תְּרוּמָה גְדוּלָּה, כִּף לֹא נִחְשְׁדוּ בְּסוּרְיָה
7 עַל הַחֲלָה.
8 טו. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ בְּחוּצָה לְאָרֶץ מִן הַנְּחָתוֹם, צָרִיף לְהַפְרִישׁ
9 חֲלָה מִסַּפֵּק; אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִבְּעַל הַבַּיִת, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר
10 הַמִּתְאַרֵם אֲצֵלוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ מִסַּפֵּק.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה תמוז ב' מנחם-אב ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ב

הלכות שבת

פרק כז

- 11 א. הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה בְּשַׁבָּת - לּוֹקֵה, שְׁנֹאֲמַר:
12 "אֵל יִצְאָ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי"; מִקוּם זֶה, הוּא תַחוּם
13 הָעִיר. וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה שְׁעוֹר לְתַחוּם זֶה; אֲבָל חֲכָמִים
14 הִעֲתִיקוּ [קִיבְלוּ בַמְסוּרֹת], שֶׁתַּחוּם זֶה הוּא חוּץ לְשָׁנִים עֶשֶׂר
15 מִלִּיל כְּנֶגֶד מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, וְכִף אָמַר לָהֶם מִשֵּׁי רַבְנוּ: 'לֹא
16 תֵצְאוּ חוּץ לְמַחְנֵה'. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שְׁלֹא יֵצֵא אָדָם חוּץ
17 לְעִיר, אֲלֵא עַד אֲלַפִּים אֲמָה; אֲבָל חוּץ לְאֲלַפִּים - אֲסוּר;
18 שְׁאֲלַפִּים, הוּא מִגְרֵשׁ [מִתַּחַם] הָעִיר.
19 ב. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁמֵּתֵר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הָעִיר
20 כְּלָה, אֲפִלּוּ הֵיחָה [גְדוּלָּה] כְּנִינָה, בֵּין שְׁהֵיחָה מִקְּפַת חוֹמָה,
21 בֵּין שְׁלֹא הֵיחָה מִקְּפַת חוֹמָה. וְכֵן מֵתֵר לוֹ לְהַלֵּךְ חוּץ לְעִיר
22 אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ מִרְבָּעוֹת כְּטַבְּלָה מִרְבַּעַת, כְּדִי שְׁהֵיחָה
23 נִשְׁפָּר [מְרוּיחַ] אֶת הַזְּוִיוֹת. וְאִם יֵצֵא חוּץ לְאֲלַפִּים - מִכֵּין
24 אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת [מִלְקוֹת מְדוּבְנוּ], עַד שָׁנִים עֶשֶׂר מִלִּיל;
25 אֲבָל אִם יֵצֵא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יָתֵר עַל שָׁנִים עֶשֶׂר מִלִּיל,
26 אֲפִלּוּ אֲמָה אַחַת - לּוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה.
27 ג. הַמְהַלֵּךְ חוּץ לְתַחוּם לְמַעְלָה מִעֲשָׂרָה טַפְחִים, כְּגוֹן
28 שְׁקַפֵּץ עַל גְּבִי עֲמוּדִים שְׁגוּבֵהִין עֲשָׂרָה וְאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
29 אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה סַפֵּק [בַּגְּמָרָא] אִם יֵשׁ תַּחוּמִין
30 לְמַעְלָה מִעֲשָׂרָה; אֲבָל אִם הֵלֵךְ עַל מְקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעָה
31 עַל אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה כְּמַהֲלֵךְ עַל הָאָרֶץ, וְיֵשׁ אֲסוּר תַּחוּמִין
32 שָׁם.
33 ד. מִי שֶׁשָּׁכַח כְּדִיר [שֵׁטח מְגוּדָר לְצֵאתוֹ] שֶׁבְּמִדְּבָר, אוֹ בְּסִהַר
34 [מִגְרֵשׁ מְגוּדָר], אוֹ בְּמַעְרָה, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִרְשׁוֹת הַיַּחֲדֵד -
35 מְהַלֵּךְ אֶת כְּלָה, וְחוּצָה לָהּ אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ כְּרַבּוּעֵי.
36 וְכֵן הַשּׁוֹכֵת בְּכַקְעָה, אֲפִלּוּ הֵיחָה יִשׁוּן בְּשַׁעַה שְׁנֹכְנֵס הַשַּׁבָּת,
37 שְׁלֹא קָנָה [לֹא תַחֲוּן לְקִנּוּת] - שְׁבִיחָה - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ
38 מִמְּקוֹמוֹ אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ כְּרַבּוּעֵי. הֵיחָה מְהַלֵּךְ בְּכַקְעָה,
39 וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ [הֵיחָךְ] תַּחוּם שַׁבָּת - מְהַלֵּךְ אֲלַפִּים פְּסִיעוֹת
40 בְּיִנּוּגִיּוֹת, וְזֶה הוּא תַּחוּם שַׁבָּת.
41 ה. הַמְהַלֵּךְ אֲלַפִּים אֲמָה שֵׁישׁ לוֹ לְהַלֵּךְ, וְשִׁלְמָה מְדָתוֹ בְּתוֹךְ

- 42 דִּיר אוֹ סִהַר אוֹ מַעְרָה אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֲלֵא
43 עַד סוּף מְדָתוֹ; וְאֵין אוֹמְרִין: 'הוֹאִיל וְכָלְתָה מְדָתוֹ בְּתוֹךְ
44 רְשׁוֹת הַיַּחֲדֵד, מְהַלֵּךְ אֶת כְּלָה'. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
45 בְּשִׁכְלָתָה מְדָתוֹ בְּמַקְצֵת הָעִיר, אוֹ בְּמַקְצֵת הַמַּעְרָה; אֲבָל
46 אִם הֵיחָה אוֹתָהּ רְשׁוֹת הַיַּחֲדֵד מְבַלְעַת בְּתוֹךְ אֲלַפִּים אֲמָה
47 שְׁלוֹ - תִּחְשַׁב לוֹ כֹּל אוֹתָהּ הָרְשׁוֹת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמְשַׁלְּמִין
48 לוֹ אֶת הַשָּׂרָר.
49 ו. כִּיצַד? הָרִי שְׁהֵיחָה אֲלֵף אֲמָה מִמְּקוֹם שְׁבִיחָתָה, אוֹ מִחוּץ
50 לְעִיר, עַד מְדִינָה אוֹ מַעְרָה שֵׁישׁ בְּאַרְבָּעָה אֲלֵף אֲמָה, אוֹ
51 פְּחוֹת מֵאֲלֵף - מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּדִינָה אוֹ הַמַּעְרָה שְׁפָנַע בָּהּ,
52 וּמְהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ אֲלֵף אֲמָה פְּחוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת.
53 ז. אֲבָל אִם הֵיחָה בְּמְדִינָה אוֹ בְּמַעְרָה שְׁפָנַע בָּהּ בְּתוֹךְ מְדָתוֹ,
54 אֲלֵף אֲמָה וְאַמָּה - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֲלֵא אֲלֵף אֲמָה בְּלִבְדּוֹ,
55 שֶׁהוּא תְּשֻׁלוּם אֲלַפִּים שֵׁישׁ לוֹ.
56 ח. מִי שֶׁכָּלְתָה מְדָתוֹ בְּחֻצֵי הָעִיר - אֵף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ מְהַלֵּךְ
57 אֲלֵא עַד סוּף מְדָתוֹ, מֵתֵר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי וְרִיקָה.
58 וְכֵן מִי שֶׁשָּׁכַח בְּכַקְעָה, וְהִקְיִפוּהוּ גוֹיִם מְחִיצָה בְּשַׁבָּת - אֵינוֹ
59 מְהַלֵּךְ בָּהּ אֲלֵא אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
60 בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה; וּמֵתֵר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִיצָה עַל יְדֵי
61 וְרִיקָה, אִם הִקְיִפוּהָ לְשֵׁם דִּירָה.
62 ט. מִי שְׁהֵיחָה כֹּא בְּדָרָף לְכִנְס לְמְדִינָה, בֵּין שְׁהֵיחָה כֹּא בֵּינִים,
63 בֵּין שְׁהֵיחָה כֹּא בְּחֻרְבָה [בִּיבֻשָׁה] - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אֲלַפִּים
64 אֲמָה קְרוֹב לְעִיר, קֹדֶם שֶׁיִּכְנַס הַשַּׁבָּת - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
65 הִגִּיעַ לְמְדִינָה [לְעִיר] אֲלֵא בְּשַׁבָּת, הָרִי זֶה יִכְנַס וְיַהֲלֵךְ אֶת
66 כְּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ.
67 י. הֵיחָה כֹּא לְמְדִינָה וְיִשָּׁן בְּדָרָף, וְלֹא יַעוֹר אֲלֵא בְּשַׁבָּת,
68 וְכִשְׁנָעוֹר, מִצָּא עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַתַּחוּם - הָרִי זֶה יִכְנַס לָהּ,
69 וְיַהֲלֵךְ אֶת כְּלָה וְחוּצָה לָהּ אֲלַפִּים אֲמָה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי
70 שֶׁדַּעְתּוֹ הֵיחָה לְהַלֵּךְ לְמְדִינָה זֶה, וְלִפְיָכֵף קָנָה שְׁבִיחָה עִם
71 כְּנֵי הַמְּדִינָה כְּמוֹתֵן - שְׁהֵרִי נִכְנַס עִמָּהֶן בְּתַחוּם.
72 יא. מִי שֶׁיֵצֵא חוּץ לְתַחוּם, אֲפִלּוּ אֲמָה אַחַת - לֹא יִכְנַס;
73 שֶׁהָאַרְבַּע אַמּוֹת שֵׁישׁ לוֹ לְאָדָם, תַּחֲלָתָן מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד
74 בּוֹ; לְפִיכֵף, כִּיּוֹן שֶׁיֵצֵא חוּץ מִתַּחוּמוֹ אֲמָה אוֹ יָתֵר, יֵשֵׁב
75 בְּמִקוּמוֹ, וְאֵין לוֹ לְהַלֵּךְ אֲלֵא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת מִמְּעִמִּיד
76 רְגְלָיו וְלַחוּץ. וְכֵן מִי שֶׁהִחְשִׁיף חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה, אֲפִלּוּ
77 אֲמָה אַחַת - הָרִי זֶה לֹא יִכְנַס לָהּ, אֲלֵא יַהֲלֵךְ מִמְּקוֹם שְׁנֹכְנֵס

יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ב

פרק כח

47 א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [העיר] - אם היה
 48 בינו ובין המדינה שבועים אמה ושני שלישי אמה, שהוא
 49 צלע [צד אחד מהמרובע של] בית סאתים המרבעת, או פחות
 50 מזה - הרי זה מצטרף למדינה, ונחשב ממנה; וכשמודדין
 51 לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.
 52 ב. היה בית זה קרוב למדינה בשבועים אמה, ובית שני
 53 קרוב לבית ראשון בשבועים אמה, ובית שלישי קרוב לשני
 54 בשבועים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים - הרי הכל כמדינה
 55 אחת; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא
 56 שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יתר.
 57 ג. וכן בית הפנסט שיש בו דירה לחנין [שמשים], ובית
 58 עבודה וזה שיש בו דירה לכמרין, והאוצרות [מחסני
 59 תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית
 60 דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע
 61 אמות על ארבע אמות, והברגנין [סוכות שומרים], והבית
 62 הבנוי בים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה, והמערה שיש
 63 בגן על פיה ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה,
 64 אם היו בתוך שבועים אמה ושניים [שני שלישי אמה];
 65 ומאותו הבית היוצא, רואין פאלו חוט מתוח על פני כל
 66 המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין חוץ לאותו החוט
 67 אלפים אמה.
 68 ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין עליהן
 69 תקרה, אף על פי שדרין ביניהן; והגשר והקבר ובית
 70 הפנסט ובית עבודה וזה והאוצרות, שאין בהן בית דירה;
 71 והבור [עמוק] והשיט [ארוך וצר] והמערה [חצובה בטלע]
 72 והשוקף, ובית שבספינה - כל אלו וכיוצא בהן, אין
 73 מצטרפין עמה.
 74 ה. היו שתי עירות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה
 75 וארבעים ואחת ושליש, כדי שיהיה שבועים אמה ושניים
 76 לזו ושבועים אמה ושניים לזו - חושבין שתייהן כעיר אחת;
 77 ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר השניה וחוצה
 78 לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משלשין - אם יש בין
 79 האמצעי ובין כל אחד מן החיצונים אלפים אמה או פחות
 80 מכאן, ובין השנים החיצונים מאתים שלש ושמונים פחות
 81 שלישי, כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי פשתא
 82 אותו פאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אמה ושליש
 83 - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין להם אלפים אמה
 84 לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר שהקפה [חומה] ולבסוף
 85 ישבה [באוכלוסין], מודדין לה מלישבתה; וישבה ולבסוף
 86 הקפה, מודדין לה מחומותיה.
 87 ו. עיר שהיתה ארבה או מרבעת, הואיל ויש לה ארבע
 88 זוויות שוות, מניחין אותה כמות שהיא, ומודדין לה אלפים
 89 אמה לכל רוח מארבע רוחותיה; היתה עגלה, עושין לה
 90 זיגון.

1 עליו השבת והוא עומד בו, אלפים אמה בלבד. ואם פלטה
 2 מדתו במקצת העיר, מהלך עד סוף מדתו [בלבד], כמו
 3 שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום, ורגלו אחת חוץ
 4 לתחום - הרי זה נכנס.
 5 יב. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו - כגון שהוציא והו
 6 גזים או רוח רעה, או ששגג ויצא - אין לו אלא ארבע
 7 אמות. חזר לדעת [בכוונה], אין לו אלא ארבע אמות;
 8 החזירוהו, כאלו לא יצא. ואם נתנוהו ברשות הפחד - כגון
 9 שנתנוהו גזים בדיר וסתר ומערה, או בעיר אחרת - יש לו
 10 מהלך את בלה; וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה, ונזכר
 11 והוא בתוך - מהלך את בלה.
 12 יג. יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שחזר שלא לדעת,
 13 כגון שהחזירוהו גזים או רוח רעה - אין לו אלא ארבע
 14 אמות; וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף על פי שהוא
 15 בתוך רשות הפחד, כגון דיר וסתר - אין לו אלא ארבע
 16 אמות. המפרש [בספירה] בנים הגדול - אף על פי שהוא חוץ
 17 לתחום ששבת בו, מהלך את כל הספינה בלה, ומטלטל
 18 בכלה.
 19 יד. מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקף במחיצה
 20 בשבת - יש לו מהלך כל אותה המחיצה; והוא, שלא
 21 תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא ממנו
 22 מקלע מקצתו בתוך המחיצה שנעשת שלא לדעתו -
 23 הואיל ויש לו מהלך את כל המחיצה, הרי זה נכנס
 24 לתחומו; וכיון שיכנס, הרי הוא כאלו לא יצא.
 25 טו. כל מי שאין [שאסור] לו לזוז ממקומו, אלא בתוך
 26 ארבע אמות - אם נצרך לנקביו, הרי זה יוצא ומרחיק
 27 ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיצא
 28 ממנו, בעת שירחיק להפנות - הואיל ונכנס ונכנס, וכאלו
 29 לא יצא; והוא, שלא יצא בתחלה לדעת [בכוונה]; אבל
 30 אם יצא לדעת - אף על פי שונכנס, אין לו אלא ארבע
 31 אמות.
 32 טז. כל מי שיצא ברשות בית דין - כגון העדים שבאו
 33 להעיד על ראית הלכנה, וכיוצא בהן ממי שמותר לו
 34 לצאת לדבר מצוה - יש לו אלפים אמה לכל רוח, באותו
 35 מקום שהגיע לו; ואם הגיע למדינה - הרי הוא כאנשי
 36 העיר, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.
 37 יז. היה יוצא ברשות, ואמר לו והוא הולך בדרך: 'כבר
 38 נעשת המצוה שיצאת לעשותה' - יש לו ממקומו אלפים
 39 אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו
 40 ברשות, מקלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו - הרי זה
 41 חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל
 42 נפשות ישראל מיד גזים, או מן הנקר, או מן הפלגת
 43 - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו;
 44 ואם היתה יד הגזים תקיפה, והיו מפתדין לשבות
 45 במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי
 46 זיגון.

- 1 זויות [מחשיבים אותה כמרובעת], ורואין אותה כאלו היא
2 בתוף מרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים
3 אמה לכל רוח - שנקמצא משתפר [מרויח] הנויות.
4 ז. וכן אם היתה משלשת, או שיש לה צלעות רבות -
5 מרבעין אותה, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה
6 לכל רוח; וכשהוא מרבעה, מרבעה פרבוע העולם [צפונה
7 כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומו וכו'], כדי שתהא כל רוח
8 ממנה משיכה כנגד רוח מרווחת העולם, ומכוננת כנגדה.
9 ח. היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד - רואין אותה
10 כאלו היא כלה רחבה. היתה עשויה כמין גם [ג' ויונית כעין
11 כ"ף סופית שלנו], או שהיתה עשויה כקשת - אם יש בין
12 שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן
13 היתר [ויתר] - בחבל הנמתח בשני קצות הקשת, ורואין את
14 כל הרחב שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא בתים; ואם
15 היתה בין שני ראשיה ארבעת אלפים - אין מודדין לה אלא
16 מן הקשת [מהישוב עצמו].
17 ט. עיר שישוּבָת על שפת הנחל - אם יש לפניה רקה
18 [יציקת קרקע גבוהה בשפת הנחל] רחב ארבע אמות על שפת
19 הנחל, כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל - נמצא הנחל
20 בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השנייה,
21 ויעשה הנחל פלו בכלל המדינה, מפני הרקה הבנויה מצדו.
22 ואם אין שם רקה, אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן;
23 ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם.
24 י. יושבי צריפין [רועי צאן הדרים בבתי קנים], אין מודדין
25 להן אלא מפתח בתיהן; ואם יש שם שלש חצרות של שני
26 שני בתים [בתי עץ או אבן], הקבעו בלם [גם הצריפים
27 נחשבים לבית קבוע], ומרבעין אותה ונותנין להם אלפים
28 אמה לכל רוח, כשאר העירות.
29 יא. אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות
30 ולא יתר; ובחבל של פשתן, כדי שלא ימשך יתר. הגיע
31 לגיאי [עמק] - אם היתה רחב חמשים אמה, שייכול להבליעו
32 בחבל המדה - מבליעו; והוא שיהיה בעמקו פחות
33 מארבעת אלפים.
34 יב. במה דברים אמורים? בשניה חוט המשקלת [חוט
35 שבראשו אבן לצורך מדידה] יורד כנגדו [כשמניח החוט בשפת
36 העמק נופלת האבן ללא עיכוב], שאי אפשר להשתמש בו;
37 אבל אם אין חוט המשקלת יורד כנגדו, אינו מבליעו, אלא
38 אם פן היתה עמק אלפים, או פחות מכן.
39 יג. היתה גיאי מעקם [מדרונו משופע] - מקדד ועולה, מקדד
40 ויורד [שיטת מדידה בדילוגים לשיפוע המפורטת להלן]; היתה
41 גיאי רחב מחמשים, שאינו יכול להבליעו [כיון שהחבל נ'
42 אמה] - הולך למקום שהוא יכול להבליעו [מקום בגיא
43 שיכול למדוד], ומבליעו, וצופה כנגד מדתו [מעריך את
44 התחום לפי עיונו], וחוזר.
45 יד. הגיע לכתל, אין אומריין 'קרב את הכתל'; אלא אומד
46 [מעריך] רחבו, והולך לו. ואם אפשר להשתמש בו, מודדו

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ב

פרק כט

- 85
86 א. מצות עשה מן התורה, לקדש יום השבת בדברים -
87 שנקאמר: "זכור את יום השבת לקדשו", פלומר זכרהו
88 זכירת שבת וקדושו; וצריך לזכרהו בכניסתו וכיצאיתו -
89 בכניסתו בקדושו היום, וכיצאיתו בהבדלה.
90 ב. וזה הוא נוסח קדושו היום: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך

אף על פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל על הכוס מבעוד
 48 יום, אף על פי שעדין היא שבת; שמצות זכירה לאמרה
 49 בין בשעת פניסתו ויצירתו, בין קדם לשעה זו במעט.
 50 יב. מי שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו היום והוא
 51 בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן [לכסות הפת עד
 52 אחר הקידוש], ומקדש; וגומר סעודתו, ואחר כך מקבר
 53 ברפת המזון. היה אוכל בשבת, ונצא השבת והוא בתוך
 54 סעודתו - גומר סעודתו, ונוטל גדיו [מים אחרונים], ומקבר
 55 ברפת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו; ואם היה
 56 בתוך השתיה [יין] - פוסק ומבדיל, ואחר כך חונך
 57 לשתייתו.
 58 יג. היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת, מקבר
 59 ברפת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על כוס שני, ולא
 60 יברך ויקדש על כוס אחד - שאין עושין שתי מצוות
 61 בכוס אחד; שמצות קדוש היום ומצות ברפת המזון, שתי
 62 מצוות של תורה הן.
 63 יד. אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי
 64 המזבח; לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור, אפלו
 65 בטפת חרדל בחבית גדולה - אין מקדשין עליו; כך אנו
 66 מורים בכל המערב. ויש מי שמתיר לקדש עליו, ואומר:
 67 לא נאמר היין הראוי לנסף על גבי המזבח, אלא להוציא
 68 יין שריחו רע, או מגלה [פוחח ללא מכסה], או מבשל -
 69 שאין מקדשין על אחד מהן.
 70 טו. יין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח יין,
 71 אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים - אף
 72 על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן. במה
 73 דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה [מידות
 74 מסוימות] מים, והוציא פחות מארבעה; אבל אם הוציא
 75 ארבעה - הרי זה יין מזוג [מעורב במים], ומקדשין עליו.
 76 טז. כלי שהיה מלא יין, אפלו מחזיק כמה רביעיות -
 77 אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין מקדשין
 78 על השאר; מפני שהוא כשיירי כוסות.
 79 יז. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין עליו;
 80 וכן יין מזוג. ויין צמוקים - מקדשין עליו; והוא שיהיו
 81 צמוקים שיש בהם לחלוהית, שאם ירף אותן יצא מהן
 82 דבש [מיץ]. וכן יין חדש מגתו, מקדשין עליו; וסוחט
 83 אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו. מדינה שרב
 84 יינה שכר - אף על פי שהוא פסול לקדוש - מתר להבדיל
 85 עליו, הואיל והוא חמר המדינה.
 86 יח. כשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת
 87 - כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאי יתן
 88 ובמוצאי יום הכפורים - שפקלם שבתות ה' הן. ומבדילין
 89 במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום
 90 טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת.
 91 יט. נוסח קדוש יום טוב: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 92 העולם, אשר קדשנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, בחר
 93 בנו ונגדלנו, רצה בנו ויפארגנו; ותתן לנו ה' אלהינו

1 העולם, אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו, ושבת קדשו
 2 באהבה וברצון הנחילנו - וזרון למעשה בראשית, תחלה
 3 למקראי קדש, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו
 4 קדשת מכל העמים, ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו.
 5 ברוך אתה ה', מקדש השבת'.
 6 ג. וזה הוא נוסח ההבדלה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 7 העולם, המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין
 8 ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. ברוך
 9 אתה ה', המבדיל בין קדש לחל'.
 10 ד. עקר הקדוש, בלילה; אם לא קדש בלילה, בין בשוגג
 11 בין במזיד - מקדש והולך כל היום פלו. ואם לא הבדיל
 12 בלילה - מבדיל למחר, ומבדיל והולך עד סוף יום רביעי;
 13 אבל אינו מקבר על האור, אלא בליל מוצאי שבת בלבד.
 14 ה. אסור לאדם לאכל או לשתות יין, משיקדש היום - עד
 15 שיקדש. וכן משצא היום, אסור לו להתחיל לאכל
 16 ולשתות, ולעשות מלאכה, או לטעם פלוג - עד שיבדיל;
 17 ולשתות המים, מתר. שכח או עבר, ואכל ושתה קדם
 18 שיקדש או קדם שיבדיל - הרי זה מקדש ומבדיל אחר
 19 שאכל.
 20 ו. מדברי סופרים, לקדש על היין ולהבדיל על היין. ואף
 21 על פי שהבדיל בתפלה, צריך להבדיל על הכוס; ומאחר
 22 שיבדיל ויאמר 'בין קדש לחל', מתר לו לעשות מלאכה,
 23 אף על פי שלא הבדיל על הכוס. ומברך על היין תחלה,
 24 ואחר כך מקדש; ואינו נוטל את גדיו עד שיקדש.
 25 ז. ביצד הוא עושה? לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או
 26 יתר, ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ, וממלאהו יין, ואוחזו
 27 בימינו, ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר, ולא יסייע
 28 בשמאל. ומברך על הגפן, ואחר כך מקדש; ומנהג פשוט
 29 בכל ישראל, לקרות בתחלה פרשת 'ויכלו', ואחר כך
 30 מברך על היין, ואחר כך מקדש. ושותה מלא לגמיו,
 31 ומשקה לכל בני חבורה; ואחר כך נוטל גדיו, ומברך
 32 'המוציא' ואוכל.
 33 ח. אין [נחשב] קדוש, אלא במקום סעודה. ביצד? לא
 34 יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר; אבל אם קדש בזוית
 35 [פינה] זו, אוכל בזוית שניה. ולמה מקדשין בבית הפנסת?
 36 מפני האורחין שאוכלין ושותין שם.
 37 ט. היה מתאנה לפת יותר מן היין, או שלא היה לו יין -
 38 הרי זה נוטל גדיו תחלה, ומברך 'המוציא', ומקדש, ואחר
 39 כך בוצע ואוכל. ואין מבדילין על הפת, אלא על הכוס.
 40 י. מי שנתפון לקדש על היין בלילי שבת, ושכח ונטל גדיו
 41 קדם שיקדש - הרי זה מקדש על הפת, ואינו מקדש על
 42 היין אחר שנטל גדיו לסעודה. ומצוה לברך על היין ביום
 43 השבת, קדם שישעוד סעודה שניה; וזה הוא הנקרא 'קדושה
 44 רבא'. מברך 'בורא פרי הגפן' בלבד, ושותה, ואחר כך יטל
 45 גדיו, ויסעד; ואסור לו לאדם שישעם פלוג קדם שיקדש.
 46 וגם קדוש זה, לא יהיה אלא במקום סעודה.
 47 יא. יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום,

מתוך מהדורת חזק

עליו במוצאי שבת. אור שהקדח [שהוצא] מן העצים ומן
האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא היתה תחלת
בריתו בידי אדם. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום
הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור
ששבת [שהיה דלוק מערב יום הכפורים ושבת]; אף על פי
שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים, מברכין עליו -
שהרי שבת מעברה.

כח. יום טוב שקל להיות באמצע שבת [שבוע], אומר
בהבדלה: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין
ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה',
כדרך שאומר במוצאי שבת - שסדר ההבדלות הוא מונה.
ואין צריך לברך לא על הבשמים, ולא על הנר; וכן אינו
צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים.

כט. ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת? מפני
שהנפש דואגת ליציאת השבת, משמחין אותה ומישיבין
אותה בריח טוב.

יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ב

פרק ל

א. ארבעה דברים נאמרו בשבת - שנים בתורה, ושנים
מדברי סופרים, והן מפרשין על ידי הנביאים. שבתורה -
"זכור", ו"שמור"; ושתפשו על ידי הנביאים - כבוד
וענו, ונאמר: "תקראת לשבת ענו, לקדוש ה' מכבוד".

ב. איזה הוא כבוד? זה שאמרו חכמים שמצנה על אדם
לרחץ פניו ידיו ורגליו בתמין בערב שבת, מפני כבוד
השבת. ומתעטף בציצית, ויושב בכבוד ראש, מיחל
להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך.
וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת,
ומתעטפין ואומרים: 'בואו ונצא לקראת שבת המלך'.

ג. ומכבוד השבת, שילפש כסות נקיה. ולא יהיה מלבוש
השבת כמלבוש החל; ואם אין לו להחליף, משלשל
[מפשיל קפלי] טליתו, כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש
החל. ועזרא תקן, שיהו העם מכבסין בתמישי, מפני כבוד
השבת.

ד. אסור לקבוע סעודה ומשתה [כגון לאירוטין] בערב שבת,
מפני כבוד השבת. ומתיר לאכל ולשתות עד שתחשך; ואף
על פי כן, מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ומעלה
מלקבוע סעודה, כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאנה לאכל.

ה. מסדר אדם שלחנו בערב השבת, ואף על פי שאינו
צריך אלא לכניית; וכן מסדר שלחנו במוצאי שבת, ואף על
פי שאינו צריך אלא לכניית - כדי לכבדו בכניסתו
ובציאתו. וצריך לתקן ביתו מבעוד יום לכבוד השבת;
ויהיה נר דלוק, ושלחן ערוך, ומטה מצעת - שכל אלו
לכבוד שבת הן.

ו. אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר, ואין דרכו לקח
דברים מן השוק, ולא להתעסק במלאכות שפבית - תב

באהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום
טוב מקרא קדש הנה, את יום חג המצות הנה - או חג
השבועות הנה, או חג הסוכות הנה - זמן חרותנו - או
זמן מפת תורתנו, או זמן שמחתנו - באהבה, וזכר ליציאת
מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, ומועדי
קדשך בשמחה ובששון הנחתנו. ברוך אתה ה', מקדש
ישראל והזמנים. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת
וחותם כדרך שחותם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל
והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: 'ותתן לנו ה' אלהינו באהבה, את
יום טוב מקרא קדש הנה, את יום הזכרון הנה, וזכרון
תרועה באהבה, וזכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו
קדשת מכל העמים, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה',
מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל
להיות בשבת - חותם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון',
כדרך שחותם בתפלה.

כא. בליל יום טוב, מקדש על היין כבשבת; ואם אין לו
יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום
טוב מקדש קדושא ורבא, כדרך שמקדש בשבת.

כב. ביצד מברכין בליל יום טוב שקל להיות באחד
בשבת [ולילו הוא מוצאי שבת]? בתחלה מברך על הגפן,
ואחר כך מקדש קדוש יום טוב, ואחר כך מברך על הנר,
ואחר כך מבדיל - וחותם בהבדלה 'המבדיל בין קדש
לקדש', ואחר כך מברך 'שהחיינו'.

כג. כל לילי יום טוב וביליל יום הכפורים - אומרים
'שהחיינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחיינו', מפני
שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברך על הזמן בתחלת הפסח.
כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על היין, ואחר כך
על הבשמים, ואחר כך על הנר. וכיצד מברך על הנר?
'בורא מאורי האש'. ואחר כך מבדיל.

כה. אין מברכין על הנר, עד שיאורו [יהנו] לאורו, כדי
שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת; ואין
מברכין על הנר של גוים, שסתם מסבתם לעבודה זרה;
ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על הנר של
מתים.

כו. ישראל שהדליק מגוי, או גוי מישראל - מברכין עליו;
גוי מגוי, אין מברכין עליו. היה מהלך חוץ לברך, וראה
אור - אם רב אנשי הברך גוים, אינו מברך; ואם רב
ישראל, מברך. אור של כבשן, של תנור, ושל כירים -
לכתחלה לא יברך עליו; הגחלים - אם פשיכנים קיסם
ביניהן דולק מאליו, מברכין עליהן. אור של בית המדרש
- אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין
עליו; של בית הכנסת - אם יש שם חזן [שמם] שהוא דר
שם, מברכין עליו. ואבוקה להבדלה, מצוה מן המבחר.
ואין מחזירין על האור כדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא
אם בא, מברכין עליו.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה ולחיה [יולדת], מברכין

47 יהיו מבהלים וטרודים בשבת. ומפני זה אין מפליגין
 48 בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת, כדי שתתישב
 49 דעתו עליו קדם השבת, ולא יצטרע יותר מדי; ולדבר
 50 מצוה, מפליג בים אפלו בערב שבת, ופוסק עמו [עם הנכרי]
 51 לשבת, ואינו שוכת [אם לא עמד בהסכס אין כאן איסור].
 52 ומצר לצידון [מקומות סמוכים] וכיוצא בהן - אפלו לדברי
 53 הרשות מתר להפליג בערב שבת; ומקום שנהגו שלא
 54 מפליגו בערב שבת כלל, אין מפליגין.
 55 יד. תשמיש המטה, מענג שבת הוא; לפיכך, עונת תלמידי
 56 חכמים הבריאים, מלילי שבת לילי שבת. ומתר לבעל
 57 בתולה לכתחלה בשבת, ואין בזה משום חובל ולא משום
 58 צער לה.
 59 טו. השבת ועבודה זרה - כל אחת מהן, שקולה כנגד שאר
 60 כל מצוות התורה; והשבת היא האות שביין הקדוש ברוך
 61 הוא ובינינו, לעולם. לפיכך, כל העובר על שאר המצוות,
 62 הרי הוא בכלל רשעי ישראל; אבל המחלל שבת
 63 בפירוט, הרי הוא כעובד עבודה זרה - ושניהם כגוים
 64 לכל דבריהם.
 65 טז. לפיכך משבח הנביא ואומר: "אשרי אנוש יעשה זאת,
 66 וכן אדם יחזיק בה - שמר שבת מחללו" וגו'. וכל המשמר
 67 את השבת כהלכתה, ומכבדה ומעננה כפי כחו - כבר
 68 מפרש בקבלה שכרו בעולם הזה, יתר על השכר הצפון
 69 לעולם הבא, שנאמר: "אז תתענג על ה', והרפכתיד על
 70 בומתי ארץ; והאכלתיד ונחלת יעקב אביך - כי פי ה' דבר".
 71 בריך רחמנא דסימן

יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ב

הלכות ערובין

74 מצוות עשה אחת מדברי סופרים, ואינה מן המגזין. ובאור
 75 מצוה זו בפסקים אלו.

פרק א

77 א. חצר שיש בה שכנים הרבה, כל אחד מהן בבית לעצמו
 78 - דין תורה הוא, שיהיו בלן מתרין לטלטל בכל החצר,
 79 ומבתי לחצר, ומחצר לבתי; מפני שכל החצר רשות
 80 היחיד אחת, שמתר לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי [- רחוב
 81 שממנו נכנסים לחצרות שבהם כמה בתים] שיש לו [- בצד
 82 הפתוח] לחי [- עמוד ניצב מחובר לדופן] או קורה [- מעליו]
 83 - שיהוא [שיהיו] כל בני המבוי מתרין לטלטל בכלו [-
 84 שהוא כרשות היחיד], ומחצרות למבוי, ומבוי לחצרות;
 85 שכל המבוי, רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא
 86 מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים, שיש לה דלתות ננעלות
 87 בלילה - שכלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה.
 88 ב. אבל מדברי סופרים [- מדברי חכמים], אסור לשכנים
 89 לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירון [בדירות],

1 לעשות דברים שהם לצרף השבת בגופו, שזה הוא כבודו.
 2 חכמים הראשונים - מהם מי שהיה מפצל העצים לבשל
 3 בהן, ומהם מי שהיה מבשל, או מולח בשר, או גודל [שוחך]
 4 פתילות, או מדליק גרות, ומהם מי שהיה יוצא וקונה
 5 דברים שהוא צריך לשבת ממאכל ומשקה, אף על פי שאין
 6 דרכו בכך. וכל המרבה בדבר זה, הרי זה משבח.
 7 ז. אינה הוא ענוג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל
 8 שמן ביותר, ומשקה מבשם, הכל לשבת - הכל לפי ממונו
 9 של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים
 10 וטובים, הרי זה משבח. ואם אין ידו משגת, אפלו עשה
 11 שלק [תבשיל כל שהוא] וכיוצא בו משום כבוד השבת -
 12 הרי זה ענג שבת; ואינו חיב להצר לעצמו ולשאל מאחרים
 13 כדי להרבות במאכל שבת; אמרו חכמים הראשונים: 'עשה
 14 שבתך כחל, ואל תצטרף לבדך'.
 15 ח. מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת - צריך
 16 לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות,
 17 משנה זמן האכילה: אם היה רגיל להקדים, מאחר; ואם
 18 היה רגיל לאחר, מקדים.
 19 ט. חיב אדם לאכל שלש סעודות בשבת - אחת ערבית,
 20 ואחת שחרית, ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלש סעודות
 21 אלו, שלא יפחות מהן כלל; ואפלו עני המתפרנס מן
 22 הצדקה, סועד שלש סעודות. ואם היה חולה מרב האכילה,
 23 או שהיה מתענה [כגון תענית חלוס] - פטור משלש
 24 סעודות. וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, ולבצע
 25 על שתי כפרות. וכן בימים טובים.
 26 י. אכילת בשר ושתיית יין בשבת, ענוג הוא לה - והוא,
 27 שתהיה ידו משגת. ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת
 28 ובמים טובים בשעת בית המדרש; אלא כף הוא מנהג
 29 הצדיקים: יתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הנסות,
 30 ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה, וילך לבית המדרש, יקרא
 31 וישמע עד המנחה, ויתפלל מנחה; ואחר כך יקבע סעודה
 32 שלישית על היין, ויאכל וישתה עד מוצאי שבת.
 33 יא. אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלש
 34 פרסאות מתחלת היום, כדי שיגיע לביתו ועוד היום רב,
 35 ויכין סעודה לשבת - שיהי אין אנשי ביתו יודעין שהיום
 36 יבוא, כדי להכין לו. ואין צריך לומר, אם היה מתארח אצל
 37 אחרים - שהוא מבישן, מפני שלא הכינו להם דבר הראוי
 38 לאורחים.
 39 יב. אסור להתענות ולזעק ולהתתנן ולבקש רחמים בשבת;
 40 ואפלו בצרה מן הצרות שהצבור מתענין ומתריעין עליהן
 41 - אין מתענין ולא מתריעין בשבת, ולא בקמים טובים; חוץ
 42 מעיר שהקיפוה גוים או נהר, או ספינה המטרפת
 43 [מיטלטלת] בים - שמתריעין [תוקעים] עליהן בשבת לעזר
 44 אותן, ומתתננין ומבקשין עליהן רחמים.
 45 יג. אין צרין על עירות של גוים, פחות משלשה ימים קדם
 46 השבת, כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא

מתוך מהדורת חזק

ט. וכמה שעור [כמות] האכל שמשתתפין בו? כגורגרת
 [תאנה יבשה] לכל אחד ואחד מבני המבוי, או מבני המדינה
 - והוא שיהיו שמונה עשר, או פחות; אבל אם היו מרבין
 על זה - שעורו שתי סעודות, שהן כשמונה עשר גרוגרות,
 שהן כששה ביצים בינוניות; אפלו היו המשתתפין אלפים
 ורבות, שתי סעודות לכלן.
 י. כל אכל שהוא נאכל כמות שהוא - כגון פת, ומיני דגן,
 ובשר חי - אם ישתתפו בו, שעורו מזון שתי סעודות; וכל
 שהוא לפתן [תבשיל שנאכל עם לחם], ודרך העם לאכל בו
 פתן - כגון זין מבשל, ובשר צלי, וחמץ, ומורס, ויתים,
 ואמהות של בצלים - שעורו כדי לאכל בו [עם לחם] שתי
 סעודות.
 יא. נשתתפו ביין חי [ללא מים], שעורו שתי רביעיות
 לכלן; וכן בשכר, שתי רביעיות. ביצים, שתיים; ומשתתפין
 בהן, ואפלו הן חיות. רמונים, שתיים. אתרוג, אחד. חמשה
 אגוזים, חמשה אפרסקין. ליטרא ירק, בין חי בין שלוק;
 ואם היה בשל ולא בשל - אין מערבין, לפי שאינו ראוי
 לאכילה [ולהלן מפרט של מידות ומשקלות]. עוכלא תבלין,
 קב תמרים, קב גרוגרות, מנה דבלה, קב תפוחין. כשות [מין
 צמח], כמלא היד. פולין לחין, כמלא היד. חזין, ליטרא.
 והתדרין - הרי הן בכלל הירק, ומערבין בהן. עלי בצלים
 - אין מערבין בהן, אלא אם הבצילו ונעשה ארף כל עליה
 מהן זרת; אבל פחות מכאן, אינו אכל. וכל אלו הדברים
 האמורין - כלפתן הן, ולפיכך נהנו בהן שעורין אלו. וכן
 כל פיוצא בהן. וכל האכלין מצטרפין לשעור השתוף.
 יב. ליטרא האמורה בכל מקום, מלא שתי רביעיות;
 ועוכלא, חצי רביעית. ומנה האמורה בכל מקום, מאה דינר;
 והדינר, שש מעין; והמעצה, משקל שש עשרה שעורות;
 והסלע, ארבעה דינרין. והרביעית, מחזקת מן המים או מן
 היין משקל שבועה עשר דינרין וחצי דינר בקרוי; נמצאת
 הליטרא, משקל חמשה ושלשים דינר, והעוכלא, משקל
 תשעה דינרין פחות רביע.
 יג. סאה האמורה בכל מקום, ששת קבין; והקב, ארבעת
 לגין; והלג, ארבע רביעיות; וכבר בארנו מדת הרביעית
 ומשקלה. ואלו השעורין שאדם צריך לזכר אותן תמיד.
 יד. אכל שהוא מתר באכילה - אף על פי שהוא אסור לזה
 המערב - הרי זה מערב בו ומשתתף בו. כיצד? משתתף
 הוא הנזיר ביין, וישאל בתרומה. וכן הנזיר מאכל זה, או
 שנשבע שלא יאכלנו - מערב בו ומשתתף בו; שאם אינו
 ראוי לזה, הרי הוא ראוי לאחר.
 טו. אבל דבר האסור לכל - כגון טבל [תבואה לא מעושרת],
 אפלו טבל של דברי סופרים, וכן מעשר ראשון שלא נטלה
 תרומתו בהגן, וכן מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכה -
 אין מערבין ומשתתפין בהן. אבל מערבין ומשתתפין
 בדמאי [ספק מעושר], מפני שראוי [ומותר] לעניים; ובמעשר
 שני והקדש שנפדו, אף על פי שלא נתן את החמץ [ו- תוספת

1 עד שיערבו] - יתאגדו בעירוב חצרות] כל השכנים בלן
 2 מערב שבת - אחד חצר, ואחד המבוי, ואחד המדינה
 3 [העיר]; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו הוא.
 4 ג. וכן יושבי אהלים, או סכות, או מחנה שהקיפוהו מחיצה
 5 - אין מטלטלין מאהל לאהל, עד שיערבו בלן. אבל שירה
 6 שהקיפה מחיצה - אין צריכין לערב, אלא מוציאין מאהל
 7 לאהל בלא ערוב; לפי שהן בלן מערבין, ואין אותם אהלים
 8 קבועין להן.
 9 ד. מפני מה תקן שלמה דבר זה? כדי שלא יטעו ויאמרו:
 10 'כשם שמתר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה
 11 ושוקיה, ולהכניס מהן לחצרות - כך מתר להוציא מן
 12 המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה למדינה'; ויחשבו
 13 שהשוקים והרחובות, הואיל והן רשות לכל, הרי הן פשרות
 14 וכמדברות, ויאמרו שחצרות בלבד הן רשות היחיד, וידמו
 15 שאין ההוצאה מלאכה, ושמותר להוציא ולהכניס מרשות
 16 היחיד לרשות הרבים.
 17 ה. לפיכך תקן, שכל רשות היחיד שתחלק בדירין, ויאחו
 18 כל אחד ואחד בה רשות לעצמו, וישאר ממנה מקום
 19 ברשות בלן, ויד בלן שנה בו, כגון החצר לפתים - שנחשב
 20 אותו המקום שיד בלן שנה בו, כאלו הוא רשות הרבים,
 21 ונחשב כל מקום ומקום שאחו כל אחד מן השכנים וחלקו
 22 לעצמו, שהוא בלבד רשות היחיד; ויהיה אסור להוציא
 23 מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד בלן שנה בו, כמו שאין
 24 מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים, אלא ישתמש כל
 25 אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד, עד שיערבו בלן, אף על
 26 פי שהכל רשות היחיד.
 27 ו. ומה הוא הערוב הזה? הוא שיתערבו במאכל אחד
 28 שמניחין אותו מערב שבת - כלומר: שפלגו מערבין, ואכל
 29 אחד כללנו, ואין כל אחד ממנו חולק; אלא כשם שיד
 30 פלגו שנה במקום זה שנשאר כללנו [בחצר], כך יד פלגו
 31 שנה בכל מקום שאחו כל אחד לעצמו, [בכל הבתים
 32 הפתוחים לחצר] והרי אנו פלגו רשות אחת. ובמעשה הזה,
 33 לא יבואו לטעות ולדמות שמתר להוציא ולהכניס מרשות
 34 היחיד לרשות הרבים.
 35 ז. הערוב שעושים בני החצר זה עם זה, הוא הנקרא 'ערובי
 36 חצרות'; ושעושים אנשי המבוי זה עם זה, או כל בני
 37 המדינה, הוא הנקרא 'שתוף'.
 38 ח. אין מערבין בחצרות, אלא בפת שלמה בלבד. אפלו
 39 כפר מאפה סאה [משקל גדול], והיא פרוסה - אין מערבין
 40 בה; היתה שלמה, והיא כאסר [סוג מטבע] - מערבין בה.
 41 וכשם שמערבין בפת תבואה, כך מערבין בפת ארז ובפת
 42 עדשים; אבל לא בפת דחן. ושתוף, בין בפת בין בשאר
 43 אכלין. בכל אכל משתתפין - חוץ מן המים בפני עצמן, או
 44 מלח בפני עצמו; וכן כמהין ופטריות - אין משתתפין בהן.
 45 שאינן חשובין כאכלים. ערב מים עם מלח - נעשה כמורס
 46 [רוטב דגים], ומשתתפין בו.

לכני המבוי שהרי זכה להן וערב עליהן - שזכות היא להן, 47
ונזכין לאדם שלא בפניו. 48

כא. אין מערבין ולא משתתפין בשבת, אלא מבעוד יום; 49
ומערבין ערובי תצרות ושתופי מבואות בין השמשות, אף 50
על פי שהוא ספק מן היום, ספק מן הלילה. ולעולם צריך 51
שיהא הערוב או השתוף מצוי ואפשר לאכלו כל בין 52
השמשות. לפיכך, אם נפל עליו גל [אבנים], או אבד, או 53
נשרף, או שהיה תרומה ונטמאת מבעוד יום - אינו ערוב; 54
[אבד] משתשכה [- ונכנסה שבת], הרי זה ערוב; ואם ספק, 55
הרי זה ערוב - שספק הערוב, כשר. 56

כב. נתן הערוב או השתוף במגדל, ונעל עליו, ואבד 57
המפתח קדם שחשכה - אם אי אפשר לו להוציא הערוב, 58
אלא אם פן עשה מלאכה בין השמשות - הרי זה כמי שאבד 59
ואינו ערוב, שהרי אי אפשר לאכלו. הפריש תרומת מעשר 60
או תרומה גדולה, והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד 61
שתחשף - אין מערבין בה; שעדין היא טבל כל בין 62
השמשות, וצריך שתהיה סעודה הראויה מבעוד יום. 63

יום שישי א' מנחם-אב ה'תשע"ב

פרק ב

א. אנשי החצר שערכו בלן, חוץ מאחד מהן שלא ערב 64
עמהן - בין מזיד, בין שזכח - הרי זה אוסר עליהן, ואסור 65
לכלן להוציא מבתיהם לחצר או מן החצר לבתיהם. בטל 66
להן זה שלא ערב רשות חצרו בלבד, הרי אלו מתרין 67
להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר ומחצר לבתיהם; אבל 68
לביתו, אסור. בטל להן רשות ביתו ורשות חצרו, הרי בלם 69
מתרין; הן מתרין, מפני שערכו, והרי בטל להן רשות ביתו 70
וחצרו; וגם הוא מתר, מפני שלא נשאר לו רשות, והרי 71
הוא כאורח אצלם, והאורח אינו אוסר. 72

ב. המבטל רשותו סתם [-ולא פירש ביתו או חצרו] - רשות 73
חצרו בטל, רשות ביתו לא בטל. והמבטל רשותו לכני 74
חצר, צריך לבטל לכל אחד ואחד בפרוש, ואומר: 'רשותי 75
מבטלת לך, ולך, ולך'; והיורש מבטל רשות אף על פי 76
שמת מורישו בשבת, שהיורש - תחת מורישו הוקם לכל 77
דבר, ובטול רשות בשבת מתר לכתחלה. 78

ג. בטלו אלו המערבין רשותם לזה שלא ערב - הוא מתר, 79
שהרי נשאר לבדו; והם אסורין, שלא נשאר להן רשות. 80
ואין אומרין: 'יהיו כאורחים אצלנו'; שאין רבים אורחין 81
אצל אחד. 82

ד. היו אלו שלא ערכו, שנים או יתר - אם בטלו רשותם 83
למערבין - המערבין מתרין, ואלו שלא ערכו אסורין [שאין 84
הרבים נעשים אורחים]. ואין המערבין יכולים לבטל רשותם 85
לשנים שלא ערכו, שכל אחד מהן אוסר על חברו; ואפלו 86
חור האחד שלא ערב, ובטל רשות לשני שלא ערב - הרי 87
זה אוסר, שבשעה שבטלו לו המערבין, אסור היה. אחד 88

1 מחיר לפדיה] - שאין החמש מעכב; ומערבין במעשר שני
2 בירושלים, מפני שהוא ראוי שם לאכילה - אבל לא
3 בגבולין [חוץ לירושלים].

טז. כיצד מערבין בתצרות? גובין חלה אחת שלמה מכל 4
בית ובית, ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר, 5
אפלו בבית התבן או בבית הבקר או בית האוצר [מחסו]; 6
אבל אם נתנו בבית שער [חדר שומר השער], אפלו בית שער 7
של יחיד, או באכסדרה [חדר בעל שלש קירות], או במרפסת, 8
או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו ערוב. 9
וכשמקבץ הערוב, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך 10
העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו על מצות ערוב'; 11
ואומר: 'בערוב זה יהיה מתר לכל בני החצר להוציא 12
ולהכניס מבית לבית בשבת. ויש לקטן לגבות ערובי 13
תצרות. ובית שמניחין בו ערוב, אינו צריך לתן [- כשאר 14
השכנים] את הפת; ואם היו רגילין להניח בו [- בבית זה] 15
- אין משנין אותו, מפני דרכי שלום. 16

יז. וכיצד משתתפין במבוי? גובה אכל כגרוגרת מכל אחד 17
ואחד, או פחות מגרוגרת אם היו מרבין, ומניח הכל בכלי 18
אחד בתוך מחצרות המבוי, או בבית מן הבתים - אפלו 19
בית קטן או אכסדרה או מרפסת - הרי זה שתוף; אבל אם 20
הניחו באויר מבוי, אינו שתוף. ואם הניח הפלי בתוך - 21
צריך להגביה הפלי מן הקרקע טפח, כדי שיהיה נפר. 22
ומברך על מצות ערוב, ואומר: 'בזה השתוף יהיה מתר 23
לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשבת. 24
יח. חלקו את הערוב או את השתוף - אף על פי שהוא 25
בבית אחד, אינו ערוב; אבל אם מלאו את הפלי מן הערוב, 26
ונשאר ממנו מעט והניחיהו בכלי אחר - מתר. 27

יט. המשתתפין במבוי, צריכין לערב בתצרות, כדי שלא 28
לשכח התינוקות תורת ערוב, שהרי אין התינוקות מפירין 29
[ויודעים] מה נעשה במבוי; לפיכך, אם נשתתפו במבוי 30
בפת, סומכין עליו, ואין צריכין לערב בתצרות, שהרי 31
התינוקות מפירין בפת. בני חבורה שהיו מסבין בבית, 32
וקדש עליהן היום [נכנסה שבת, וטרם עירבו] - פת שעל 33
השליחן, סומכין עליה משום ערובי תצרות; ואם רצו לסמוך 34
עליה משום שתוף - סומכין, אף על פי שהן מסבין בתוך. 35
כ. לקח אחד מבני החצר פת אחת, ואמר: 'הרי זה לכל בני 36
החצר', או אכל בשתי סעודות, ואמר: 'הרי זה לכל בני 37
המבוי' - אינו צריך לגבות מכל אחד ואחד; אבל צריך 38
לזכות [להקנות] להן בו על ידי אחר [- כדי שייצא מרשותו 39
לרשות השכנים]. ויש לו [- ויכול] לזכות להן על ידי בנו 40
ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו העברי, ועל ידי אשתו; אבל 41
לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו 42
הכנעניים - מפני שידם כידו. וכן יש לו לזכות להן על ידי 43
{שפחתו העברית}, {עבדו ושפחתו העברים} אף על פי 44
{שהיא קטנה} {שהם קטנים} - שהקטן זוכה לאחרים בדבר 45
שהוא מדברי סופרים. ואינו צריך להודיע לבני החצר או 46

47 שישפכו ממנו רשותו, ויעשה הגוי כאלו הוא אורח עמהן.
 48 וכן אם היו גוים רבים - משפירין רשותם לישראלים,
 49 והישראלים מערבין ומתריין. וישראל אחד ששכר מן הגוי
 50 - מערב עם שאר הישראליים, ויתרו בלם; ואין כל אחד
 51 ואחד צריך לשכר מן הגוי.
 52 יא. שתי חצרות זו לפניו מזו, וישראל אחד וגוי דרים
 53 בפנימית וישראל אחד בחיצונה, או שהיה ישראל וגוי
 54 בחיצונה וישראל אחד בפנימית - הרי זה אוסר על
 55 החיצונה עד שישכרו ממנו, שהרי רגלי שני ישראליים וגוי
 56 מצויים שם; והפנימי, מתר בפנימית.
 57 יב. שוכרין מן הגוי אפלו בשבת; שהשכירות כבטול רשות
 58 היא, שאינה שכירות ודאית, אלא הפר בלבד; לפיכך,
 59 שוכרין מן הגוי אפלו בפחות משנה פרוטה, ואשתו של גוי
 60 משפרת שלא מדעתו, וכן שכירו או שמשו משפירין שלא
 61 מדעתו; ואפלו היו שכירו או שמשו ישראלי, הרי זה
 62 משפיר שלא מדעתו. שאל מן הגוי מקום להניח בו חפציו,
 63 והשאלו - הרי נשתתף עמו ברשותו, ומשפיר שלא
 64 מדעתו. היו לגוי שני שכירים או שמשים או נשים רבות -
 65 אם השפיר אחד מהן, דינו.
 66 יג. שני ישראליים וגוי הדרים בחצר אחת, ושכרו מן הגוי
 67 בשבת - חוזר האחד ומבטל רשותו לשני, ומת; וכן אם
 68 מת הגוי בשבת - מבטל הישראלי לישראל האחר, ויהיה
 69 מתר לטלטל.
 70 יד. גוי שהשפיר מגוי - אם אין הראשון יכול להוציא
 71 הגוי השני עד שישלם זמן שכירותו - שוכרין מזה הגוי
 72 השני, שהרי נכנס תחת הבעלים; ואם יש רשות לראשון
 73 להוציא את הגוי השוכר ממנו בכל עת שירצה - אם לא
 74 היה השני עומד ושכרו הישראליים מן הראשון, הרי אלו
 75 מתריין.
 76 טו. חצר שישראלים וגוי שרויין [גרים] בה, והיו חלונות
 77 פתוחות מבית ישראלי זה לבית ישראלי זה, ועשו ערוב
 78 דרך חלונות - אף על פי שהם מתריין להוציא מבית לבית
 79 דרך חלונות, הרי הם אסורין להוציא מבית לבית דרך
 80 פתחים, מפני הגוי, עד שישפיר; שאין רבים נעשים בערוב
 81 כיחיד, במקום הגוי.
 82 טז. ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא [ברבים], או
 83 שהוא עובד עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבריו; ואין
 84 מערבין עמו, ואינו מבטל, אלא שוכרין ממנו כגוי. אכל
 85 אם היה מן המינים שאין עובדין עבודה זרה, ואין
 86 מחללין שבת, כגון צדוקין, וביתוסין, וכל הכופרים
 87 בתורה שבעל פה - כללו של דבר: כל מי שאינו מודה
 88 במצות ערוב - אין מערבין עמו, לפי שאינו מודה בערוב,
 89 ואין שוכרין ממנו, לפי שאינו כגוי; אכל מבטל הוא
 90 רשותו לישראל הכפר, וזו היא תקנתו. וכן אם היה
 91 ישראל אחד פשר, וזה הצדוקי, בחצר - הרי זה אוסר
 92 עליו, עד שיבטל לו.

1 שערב, אינו מבטל רשותו לאחד שלא ערב; אכל האחד
 2 שלא ערב, מבטל רשותו לאחד שערב.
 3 ה. כשם שבעל בית זה מבטל לבעל בית זה רשותו בחצר
 4 אחת, כך מבטלין מחצר לחצר; ומבטלין, וחוזרין ומבטלין.
 5 כיצד? שנים ששרויין בחצר ולא ערבו - אחד מהן מבטל
 6 רשותו לשני, ונמצא השני מטלטל ברשותו שבטל לו חברו
 7 [הראשון], עד שיעשה [השני] צרכיו [שימושיו בחצר,
 8 ויבטל הביטול]; וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון,
 9 ומטלטל הראשון ברשותו שבטל לו; וכן במה פעמים. ויש
 10 בטול רשות בחרבה [בית ריק, שפתוחים אליו שני בתים],
 11 כדרך שהוא בחצר.
 12 ו. מי שבטל רשותו, וחזר וטלטל ברשותו שבטל - אם
 13 במזיד הוציא - הרי זה אוסר עליהן, שהרי לא עמד
 14 בבטולו; ואם בשוגג הוציא - אינו אוסר, שהרי הוא עומד
 15 בבטולו. במה דברים אמורים? שלא קדמו והחזיקו אלו
 16 שבטל להן; אכל אם קדמו והחזיקו והוציאו - אם חזר
 17 הוא והוציא בין שוגג בין מזיד, אינו אוסר עליהן.
 18 ז. שני בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום גוים מחיצה
 19 בשבת - אין מבטלין זה לזה, הואיל ואי אפשר להם לערב
 20 מאמש. אחד מבני חצר שמת, והניח רשותו לאחד מן
 21 השוק - אם מת מבעוד יום, הרי הירוש שאינו מבני החצר
 22 אוסר עליהן; ואם מת משחשכה, אינו אוסר עליהן. אחד
 23 מן השוק [שיש לו דירה בחצר, אבל לא צריך לערב, כי לא
 24 גר בה] שמת, והניח רשותו לאחד מבני החצר - אם מבעוד
 25 יום מת - אינו אוסר, שהרי פלן מערבין; ואם מת
 26 משחשכה - אוסר עליהן, עד שיבטל להן רשות מורישו.
 27 ח. ישראל וגר ששרויין במערה אחת, ומת הגר מבעוד יום
 28 - אף על פי שלא החזיק [וקנה] ישראל אחר בנכסיו עד
 29 שחשכה [למרות זאת -] - הרי זה המחזיק [אחר כניסת שבת]
 30 אוסר עד שיבטל, שהרי הוא פיורש; ואם מת הגר
 31 משחשכה [ועשו ערוב לפני השבת] - אף על פי שהחזיק
 32 ישראל אחר בנכסיו - אינו אוסר עליו, אלא בהתירו הראשון
 33 הוא עומד.
 34 ט. ישראל הדר עם הנכרי או עם גר תושב [גוי שמקיים
 35 מצוות בני נוח] בחצר, אינו אוסר עליו; שדירת הגוי אינה
 36 דירה, אלא כבהמה הוא חשוב. ואם היו שני ישראליים או
 37 יתרו, וגוי שוכן עמהם - הרי זה אוסר עליהם; ודבר זה -
 38 גזרה, כדי שלא ישכנו גוי עמהם, שלא ילמדו ממעשיו.
 39 ולמה לא גזרו בישראל אחד וגוי אחד? מפני שאינו דבר
 40 מצוי - שהרי יחד שמה יתיחד עמו וינהגנו, וכבר אסרו
 41 להתיחד עם הגוי.
 42 י. שני ישראליים וגוי השוכנים בחצר אחת, וערבו
 43 הישראליים לעצמם - לא הועיל כלום; וכן אם בטלו לגוי,
 44 או בטל להן, או בטלו הישראליים זה לזה ונעשו כיחיד עם
 45 הגוי - לא הועילו כלום; שאין ערוב מועיל במקום גוי,
 46 ואין בטול רשות מועיל במקום גוי; ואין להן תקנה, אלא

בין הזיו המפתחון ובין הארץ פחות מעשרה, ובין הזיו
העליון ובין ראש הפתל פחות מעשרה; ומערבין אחד, אם
48
ז. דקל שחתכו וסמכו על ראש הפתל ועל הארץ - מערבין
אחד, אם רצו; ואינו צריך לקבועו בכנף. וכן הסלם - כבדו
קובעו, ואינו צריך לחברו בכנף. היו קשין מבדילין בין
שתי החצרות, וסלם מכאן וסלם מכאן - אין מערבין אחד;
שהרי אין פה הרגל עולה בסלם, לפי שאין לו על מה יסמוך
[- שהסולם יתמוטט]. הנה הסלם באמצע, וקשין מכאן וקשין
מכאן [- מחיצה מקש ובאמצע עמוד לתמיכת הסולם] - אם
רצו, מערבין שנים.
ח. הנה אילן בצד הפתל, ועשהו סלם לפתל - אם רצו,
מערבין אחד, הואיל ואסור שבות [- מדברי חכמים] הוא
שגורם לו שלא יעלה באילן. עשה אשרה [אילן לעבודה זרה]
סלם לפתל - אין מערבין אחד, מפני שאסור לעלות עליה
מן התורה, שהרי היא אסורה בהנהגה.
ט. כתל שגבוה עשרה, וקא למעטו [ע"י הגבהת הקרקע]
כדי לערב ערוכ אחד - אם יש בארץ המעוט [- לרוחב
הכותל] [ארבעה] {עשרה} טפחים, מערבין אחד; סתר
מקצת הפתל [מלמעלה] עד שנתמעט מעשרה [בצד אחד] -
צדו הקצר, נותנין אותו לקצר זו [להשתמש ולהניח חפצים
על הכותל], ושאר הפתל הגבוה, לבין שתי החצרות.
י. נפרץ הפתל הגבוה שביניהן - אם היתה הפרצה [לרוחב]
עד עשר אמות, מערבין שני ערובין; ואם רצו, מערבין
אחד, מפני שהיא כפתח. ואם היתה יתר מעשר - מערבין
ערוב אחד, ואין מערבין שני ערובין.
יא. היתה הפרצה פחות מעשר, וקא להשלימה ליתר
מעשר - חוקק [סותר] כפתל גבה עשרה טפחים, ומערבין
ערוב אחד; ואם בא לפרץ לכתחלה פרצה יתר מעשר בכל
הפתל, צריך להיות גבה הפרצה מלא קומתו [- שיראו
הבתים בברור דרך הפתח].
יב. חריץ [במקום] שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב
ארבעה או יתר - מערבין שני ערובין; פחות מכאן -
מערבין אחד, ואין מערבין שנים. ואם מעט עמקו בעפר
או בצורות - מערבין אחד, ואין מערבין שנים; שסתם
עפר וצורות בחריץ, מבטלין הן. אבל אם מלאהו תבן או
קש - אינן ממעטין עד שיבטל [- יחליט להשאירם סם].
יג. וכן אם מעט רחבו בלוח או בקנה [- שאסור לטלטלם
בשבת] שהושיטו בארץ כל החריץ - מערבין אחד, ואין
מערבין שנים; וכל הדבר הנטל בשבת, כגון הסל והספל
- אין ממעטין בו, אלא אם כן חברו בארץ חבור שאי
אפשר לשמטו עד שיחפר בדרך [מעדר].
יד. נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רחב החריץ,
מערבין אחד; ואם רצו, מערבין שני ערובין. וכן שתי
גצצטריות [מרפסות] זו כנגד זו - אם הושיט לוח שרחב
ארבעה טפחים מזו לזו, מערבין ערוכ אחד; ואם רצו,
מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד

יום שבת קודש ב' מנחם-אב ה'תשע"ב 1
2
3 א. חלון שבין שתי חצרות - אם יש בו ארבעה טפחים על
4 ארבעה טפחים או יתר על זה, והנה קרוב מן הארץ בתוך
5 עשרה טפחים, אפלו פלו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך
6 עשרה, או פלו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה - אם
7 רצו יושבי שתי החצרות לערב בלן ערוכ אחד, הרשות
8 בידן, ויעשו כחצר אחת, ויטלטלו מזו לזו; ואם רצו,
9 מערבין שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן. הנה החלון
10 פחות מארבעה, או שהיה פלו למעלה מעשרה - מערבין
11 שני ערובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן.
12 ב. במה דברים אמורים? בחלון שבין שתי חצרות; אבל
13 שבין שני בתים, אפלו היה למעלה מעשרה. וכן חלון שבין
14 בית לעליה [- עליית הגג] - אם רצו מערבין ערוכ אחד, אף
15 על פי שאין ביניהן סלם; והוא, שיהיה בו ארבעה על
16 ארבעה. הנה חלון עגל - אם יש בו כדי לרבע בו ארבעה
17 על ארבעה, הרי הוא כמרבץ.
18 ג. כתל שבין שתי חצרות, או מתבן [ערמת תבן] שבין שתי
19 חצרות - פחות מעשרה טפחים [- אינו גורם להחשיבם לב'
20 חצרות ולכן] - מערבין ערוכ אחד, ואין מערבין שנים. הנה
21 גבוה עשרה, או יתר על כן - מערבין שני ערובין, אלו
22 לעצמן ואלו לעצמן; ואם היה ביניהן סלם מכאן וסלם
23 מכאן, הרי הן כפתח, ואם רצו, מערבין אחד [- במשותף].
24 ואפלו היה הסלם זקוף וסמוך לפתל, שהרי אין יכולין
25 לעלות בו עד שימשוף ויתרחק מתחתיו מן הפתל - הרי זה
26 מתיר; ואפלו לא היה מגיע ראש הסלם לראש הפתל - אם
27 נשאר ביניהן פחות משלשה [טפחים], הרי זה מתיר,
28 ומערבין אחד, אם רצו.
29 ד. הנה הפתל רחב ארבעה, ועשה סלם מכאן וסלם מכאן
30 - אף על פי שהסלמות מרחקות זה מזה - אם רצו, מערבין
31 אחד. אין ברחב הפתל ארבעה - אם אין בין הסלמות
32 שלשה, מערבין אחד; הנה ביניהם שלשה, מערבין שנים.
33 ה. בנה מצבה [ספסל] על גבי מצבה בצד הפתל - אם יש
34 פתחונה [- בספסל התחתון] ארבעה, ממעט [- ונחשב כפחות
35 מ' טפחים]; אין פתחונה ארבעה, ואין בינה לבין העליונה
36 שלשה, ממעט; ואם רצו, מערבין אחד. וכן במדרגות של
37 עץ שסמכן לפתל.
38 ו. כתל גבוה שבין שתי חצרות, וזיו [בליטה] יוצא
39 באמצעיתו - אם נשאר מן הזיו עד ראש הפתל פחות
40 מעשרה, מניח סלם לפני הזיו, ומערבין אחד, אם רצו; אבל
41 אם הניח הסלם בצד הזיו, אינו ממעט. הנה הפתל גבוה
42 תשעה עשר טפח - מוציא [זיו] אחד באמצע, ומערבין
43 אחד, אם רצו; שהרי מן הזיו עד הארץ פחות מעשרה, ומן
44 הזיו עד ראש הפתל פחות מעשרה. הנה הפתל גבוה
45 עשרים טפח, צריך שני זיוין זה שלא כנגד זה, עד שיהיה

מתוך מהדורת חזק

כ. וכן אם שבת הפלי בבית, והוציאו לחצר - לא יעברנו
לחצר אחרת, או לגג אחר, או לראש הכתל, או לקרפף,
אלא אם כן ערכו כל אנשי המקומות שמעבירין בהן כלי
זה, ערוב אֶחָד.

כא. בור [מים] שבין שתי חצרות - אין ממלאין ממנו
בשבת, אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים,
כדי שיהיה כל אחד ואחד דולה מרשותו. והיכן מעמידין
את המחיצה? אם היתה למעלה מן המים, צריך שיהיה
טפח מן המחיצה יורד בתוך המים; ואם היתה המחיצה
בלה בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן
המים - כדי שיהיה נפרת רשות זה מרשות זה.

כב. וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ארבעה טפחים
- זה ממלא מצד הקורה, וזה ממלא מצדה השני, וכאלו
הבדילה חלק זה מחלק זה, אף על פי שהמים מערבין
מלמטה; קל [הקלה] הוא שהקלו חכמים במים.

כג. באר שבאמצע השביל בין שני כתלי חצרות - אף על
פי שהיא מפלגת [ורחוקה] מכתל זה ארבעה טפחים ומכתל
זה ארבעה טפחים - שניהם ממלאים ממנה, ואין צריכין
להוציא זיוין [- קרש קטן להיכר] על גבה; שאין אדם אוסר
על חברו דרך אור.

כד. חצר קטנה שנופרצה במלואה לחצר גדולה מבעוד יום
- אנשי גדולה מערבין לעצמן ומתריין, שהרי נשאר להן
פסין [דפנות] מכאן ומכאן; ואנשי קטנה אסורין להוציא
מבתיהן לחצר שלהן, עד שיערכו עם בני הגדולה ערוב
אחד; שדירורין [הדיירין] של גדולה תשובין בקטנה
[שהקטנה כפתח לגדולה], ואין דיורי קטנה תשובין בגדולה.

כה. שתי חצרות שערכו ערוב אחד דרך הפתח שביניהן,
או דרך החלון, ונסתם הפתח או החלון בשבת - כל אחת
ואחת מתרת לעצמה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה
כלה. וכן שתי חצרות שערכה זו לעצמה וזו לעצמה, ונפל
כתל שביניהן בשבת - אלו מתרים לעצמן ומוציאין מבתיהן
ומטלטלין עד עקר המחיצה, ואלו מטלטלין כן עד עקר
המחיצה; הואיל והתרה מקצת שבת, התרה בלה, אף על
פי שנתוספו הדירורין - שהדירורין הבאין בשבת, אינן
אוסרין. נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה, או שעשו גוים
לדעתן [מדעת עצמם] - חזרו להתרן. וכן שתי ספינות שהיו
קשורות זו בזו וערכו, ונפסקו - אסור לטלטל מזו לזו,
ואפלו היו מקפות מחיצה; חזרו ונקשרו בשוגג, חזרו
להתרן.

80

זו, ואינן בשנה, אלא אחת למעלה מחברתה - אם יש
ביניהן פחות משלשה טפחים, הרי הן כגוצצטרה אחת; ואם
יש ביניהם שלשה או יותר, מערבין אלו לעצמן ואלו
לעצמן.

טו. כתל שבין שתי חצרות שהוא רחב, והיה גבוה מעשרה
טפחים מחצר זו ושנה לקרקע חצר שניה - נותנין רחבו
לכני החצר שהוא שנה להן, ויחשב מחצרו; הואיל
ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו, נותנין אותו
לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי חצרות,
עמק עשרה טפחים מצד חצר זו ושנה לקרקע חצר שניה
- נותנין רחבו לחצר שהוא שנה לו; מפני שתשמישו נחת
לזה וקשה לזה, נותנין אותו לאלו שתשמישו להם בנחת.
טז. היה הכתל שבין שתי החצרות נמוך מחצר העליונה
וגבוה מחצר התחתונה, שנמצאו בני העליונה משתמשין
בעביו [- בגג הכותל] על ידי שלשול [חבל], ובני התחתונה
משתמשין בעביו על ידי זריקה - שניהן אסורין בו, עד
שיערכו שתיהן ערוב אחד; אבל אם לא ערכו - אין
מכניסין מעבי כתל זה לבתים, ואין מוציאין מהבתים
לעביו.

יז. שני בתים שביניהם חרבה שהיא רשות היחיד - אם
יכולין שניהן להשתמש בחרבה על ידי זריקה, אסורין זה
על זה; ואם היה השתמש לזה בנחת, והאחר אינו יכול
לזרק לה מפני שהיא עמקה ממנה - הרי זה שהיא לו בנחת,
משתמש בה על ידי זריקה.

יח. כל גגות העיר, אף על פי שנה גבוה וזה נמוך, עם כל
החצרות, עם כל הקרפפות [- מין חצר] שהקפו שלא לשם
דירה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים [- מאה אמה
על חמישים], עם עבי הכתלים שבין החצרות, עם המבואות
שיש להם לחי או קורה - פלן רשות אחת הן; ומטלטלין
בכלן בלא ערוב, כלים ששבתו בתוכן [נששו שם בשבת],
אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית, אלא אם כן ערכו.

יט. כיצד? כלי ששבת בתוך החצר - בין ערכו אנשי
החצר, בין לא ערכו - מתר להעלותו מן החצר לגג, או
לראש הכתל, ומן הגג לגג אחר הסמוך לו אפלו היה גבוה
ממנו כל שהוא או נמוך, ומן הגג האחר לחצר שניה,
ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית, ומגג שלישי
למבוי, ומן המבוי לגג רביעי. עד שיעברנו כל המדינה
כלה דרך גגות וחצרות, או דרך גגות וקרפפות, או דרך
חצרות וקרפפות, או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה -
ובלבד שלא יבנס בכלי זה לבית מן הבתים, אלא אם ערכו
אנשי כל המקומות האלו ערוב אחד.

41

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה תמוז-ב' מנחם-אב ה'תשע"ב

הַמְצוּזִן, כְּאֵלוֹ נִתְּנוּ לְמֵת, שְׂאִין תּוֹעֵלֶת לְמֵת בְּכֶךְ (ולכן הזכיר
44
45 צרכי המת).

יום שני כ"ו תמוז ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קנ. קנא.
הַמְצוּזָה הַמְשֻׁלֵּימָה מֵאָה וְחֲמִשִּׁים — הָאֲזֵהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
48 מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּטַמְאָה אֶפְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁיִּפְדָּה.
49 לְפִי שֶׁהִקְלֵל אֶצְלָנוּ שְׂמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁנֹטְמָא פּוֹדִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ
50 בִירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שְׁנֹתְבָאָר בְּמִכּוֹת (יט). וְהָאֲזֵהְרָה עַל זֶה
51 הוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-בְעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטַמְא" (דברים כו, יד), וְכֹא
52 בְּקִבְלָה (מכות, שם): בֵּין שְׂאִי טַמָּא וְהוּא טְהוֹר בֵּין שְׂאִי
53 טְהוֹר וְהוּא טַמָּא. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת נִתְבָּאָר עוֹד, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר
54 וְהַבְּכוּרִים אֲסוּר לְבַעַר (לאכול) מֵהֶם בְּטַמְאָה, וְהָאֲכֹלִים
55 בְּטַמְאָת עֶצְמָן — לוֹקָה, וּבִתְנַאי שִׂיאֵכֵל מַעֲשֵׂר זֶה בְּטַמְאָה
56 בִירוּשָׁלַיִם בְּלִי פְדִיּוֹן וְאֵז לְקָה, כְּמוֹ שְׁזַכְּרָנוּ. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ
57 דִּינֵי מְצוּזָה זֶה בְּסוּף מִכּוֹת (שם).
58

הַמְצוּזָה הַקְנ"א — הָאֲזֵהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
59 בְּאֵינִינּוֹת (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב להתאבל מן
60 התורה – נקרא "אונן"), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-אֶכְלֵתִי בְּאֵינִי
61 מִמֶּנּוּ" (שם), וְלִשׁוֹן הַמְשֻׁנָּה (בכורים פרק ב משנה ב),
62 שֶׁהַמַּעֲשֵׂר וְהַבְּכוּרִים טְעוּנִין הִבָּאת מְקוֹם (לירושלים) וְטְעוּנִין
63 וְדוּי וְאֲסוּרִין לְאוּנָן. וְכֵן כְּלִ-אוּנָן אֲסוּר לְאָכֹל בְּקִדְשֵׁים
64 מִפְּסוּק זֶה. וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן: "וְנִתְקַרְּנָה אוֹתִי כְּאֵלָה
65 וְאֶכְלֵתִי חֲטָאת הַיּוֹם הַיֵּיטִב בְּעֵינֵי ה'" (ויקרא י, יט). וְכִבֵּר
66 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי הָאֵינִינּוֹת בְּפֶרֶק ח' מִפְּסוּקִים (צא): וּפְרָק ב'
67 מִזְּבָחִים (טז), וְהָאֲכֹל קִדְשֵׁים אוּ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּאֵינִינּוֹת —
68 לוֹקָה.
69

יום שלישי כ"ז תמוז ה'תשע"ב

מצות לא תעשה קמא. קמב. קמג.

הַמְצוּזָה הַקְמ"א — הָאֲזֵהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר
73 שְׁנֵי שָׁל דָּגָן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוּץ לִירוּשָׁלַיִם,
74 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תוֹכֵל לְאָכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר
75 דָּגָנְךָ" (דברים יב, יז). וְהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּלִי פְדִיּוֹן —
76 לוֹקָה; וְדוּקָא בְּתַנַּאי שְׁנֹתְבָאָר בְּסוּף מִכּוֹת (יט), וְהוּא:
77 שִׂיאֵכְלָנוּ בְּחוּץ (לירושלים) אַחַר שְׂרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת, כְּלוּמַר:
78 לְפָנִים מִחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא אָמְרָם שֵׁם: מֵאֵימֵתִי חִבְּיִן
79 עָלָיו? מִשִּׁירָאָה פְּנֵי הַבַּיִת (ואחר כך יצא מירושלים ואכלו).
80

הַמְצוּזָה הַקְמ"ב — הָאֲזֵהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל מַעֲשֵׂר
81 שְׁנֵי שָׁל תִּירוּשׁ (י"ז) חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
82

יום ראשון כ"ה תמוז ה'תשע"ב

מצות עשה קכז. קכח.

מצות לא תעשה קנב.

הַמְצוּזָה הַקְכ"ז — הַצּוּי שְׁנֹצְטוּיִנוּ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִצְמַח
5 הָאָרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' לַה'"
6 (ויקרא כז, ל) [כִּי אֶת-מַעֲשֵׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה'
7 תְּרוּמָה" (במדבר יג, כד)]. וְכִבֵּר בְּאֵר הַכְּתוּב (במדבר יח, כא),
8 שֶׁהַמַּעֲשֵׂר הֵזָה לְלוּיִם. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוּזָה זֶה בְּמִסְכַּת
9 מַעֲשָׂרוֹת; וְנִהוּ הַנִּקְרָא: מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאֵינּוּ חוֹבָה מִן-
10 הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל.
11

הַמְצוּזָה הַקְכ"ח — הַצּוּי שְׁנֹצְטוּיִנוּ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי,
12 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר אֶת כָּל-תְּבוּאוֹת וְרֵעֶךָ
13 הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה" (דברים יח, כב), וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת
14 ראה): "שְׁנָה שְׁנָה — מִלְּמַד שְׂאִין מַעֲשָׂרִין אוֹתוֹ מִשְׁנָה
15 לְחֻבְרָתָה (אין לעשר יבול שנה אחת על-ידי הפרשת מעשר מיבול
16 שנה אחרת). אֵינּוּ לִי אֲלָא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁבוּ דְבַר הַכְּתוּב, מִנִּין
17 לְרִבּוֹת שְׂאָר מַעֲשָׂרוֹת? תְּלַמּוּד לּוֹמַר, עֲשֵׂר תַעֲשֵׂר" וּמִפְּרִשׁ
18 בַּתּוֹרָה (שם, כג), שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי זֶה עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם וְבַעֲלֵיו
19 אוֹכְלִים אוֹתוֹ שֵׁם. וְכִבֵּר הִזְכַּרְנוּ מִקְדָּם (מצות עשה קיט)
20 אֶת-דְּבָרֵיהֶם בְּעִנְיָן זֶה וְכִבֵּר עֶסֶק הַכְּתוּב בְּהִלְכוֹת מְצוּזָה זֶה
21 וְאָמַר, שְׂמָה שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְהִבְיֹאוּ מִחֲמַת רְחוּק הַדֶּרֶךְ, יִפְדָּה
22 וְיַעֲלֶה דְמִי לְבֵית הַבְּחִירָה וְיִוצִיאֵם שֵׁם עַל מְזוֹן בְּלִבְד,
23 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכִי-יִרְחַק מִמֶּךָ הַמְּקוֹם כִּי לֹא תוֹכֵל
24 שְׂאָתוֹ" (שם, כד), גַּם אָמְרָה הַתּוֹרָה בְּהִלְכוֹת מְצוּזָה זֶה, שְׂאֵם
25 יִפְדָּה אוֹתוֹ לְעֶצְמוֹ יוֹסִיף חֲמֵשׁ וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
26 "וְאֵם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו" (ויקרא
27 כז, לא). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ כְּלִ-דִּינֵי מְצוּזָה זֶה בְּמִסְכַּת מַעֲשֵׂר
28 שְׁנֵי. וְגַם הִיא אֵינָה חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא לְפָרוֹת אָרֶץ
29 יִשְׂרָאֵל וְאֵינּוּ מַעֲשֵׂר זֶה נֶאֱכָל אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת. וְלִשׁוֹן סְפָרִי
30 (פרשת ראה): "מִקִּישׁ אֶכִּילֶת כְּכוֹר לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי: מַה כְּכוֹר
31 אֵינּוּ נֶאֱכָל אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת אִם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לֹא יִהְיֶה נֶאֱכָל
32 אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת".
33

הַמְצוּזָה הַקְנ"ב — הָאֲזֵהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹצִיא דְמֵי
34 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי (שהיה רחוק מירושלים ונפדה), בְּזוּלַת הָאֶכִּילָה
35 וְהַשְׂתִּיחָה, וְהוּא אָמְרוּ בו': "וְלֹא-נִתְתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת" (דברים
36 כו, יד), וְלִשׁוֹן סְפָרִי (ריש פרשת כי תבוא): "שְׁלֹא לְקַחְתִּי
37 מִמֶּנּוּ אֶרוֹן וְתִכְרִיכִין". וְאֵם הוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵיזָה דְבַר —
38 יֵאֱכָל כְּנָגֵדוּ, כְּמוֹ שְׁנֹתְבָאָר בְּמִקּוּמוֹ. וְהִזְכִּיר אֶת-הַמֵּת
39 לְחֻזּוֹק כְּאֵלוֹ יֵאֵמַר: אִם-עַל-פִּי שְׂהִיא מְצוּזָה — לֹא יוֹצִיא
40 עָלָיו מַעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי. וְנִרְאָה לִי שֶׁפִּינִן שְׂצוּהָ יִתְעַלָּה
41 לְהוֹצִיא דְמֵי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּמְזוֹן בְּלִבְד, כְּמוֹ שְׂאָמַר: "וְנִתְתָה
42 הַכֶּסֶף וְגו'" (שם יד, כו) — הָרִי הַמוֹצִיא אוֹתוֹ בְּזוּלַת
43

מתוך מהדורת חזק

1 "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותרשף" (שם);
 2 והאוכלו — לוקה, ובאותו התנאי שנתבאר במעשר דגן.
 3 המצוה הקמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני
 4 של יצהר (שמן זית) חוץ לירושלים, והוא אמרו: "לא-תוכל
 5 לאכל בשעריך מעשר דגנך ותרשף ויצהרך" (שם);
 6 והאוכל חייב מלקות ובאותו תנאי שקדם במעשר דגן.
 7 ושמה תתמה על שמנינו מעשר דגן ומעשר תירוש ומעשר
 8 יצהר, שלש מצות; דע שאם אכל שלשפן באחד — לוקה
 9 על כל-אחת ואחת: לפי שלא זו שבפסוק זה אינו לאו
 10 שבכללות שאין לוקין עליו, אלא הוא לחלק. ובפרוש
 11 אמרו בגמרא כרתות (ד): "אכל מעשר דגן ותירוש ויצהר
 12 — חייב על כל-אחת ואחת. וכי לוקין על לאו שבכללות?
 13 קרא ותירא כתיב (מצאנו פסוק מיותר ללמד שלוקה). מכדי
 14 (הנה), כתיב: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשף
 15 ויצהרך וכו'" (שם יד, כג) ולמה לי למהדר למכתבינהו
 16 לבלהו (לצורך מה חוזר ומפרט את כולם?) שמע מינה לחלק"
 17 (בכוונת הפסוק, בפרוט הנוסף, "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין
 18 כאיסור בפני עצמו). ובגמרא מכות אמרו: "מכדי, כתיב:
 19 "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשף ויצהרך",
 20 לכתוב רחמנא: לא-תוכל לאכל אותם בשעריך, מהדר
 21 פרושינהו (חוזר ומפרט) לבלהו למה לי? שמע מינה ליחודי
 22 (ליחד) לאו לכל-חד וחד". הרי נתבאר שכל-מה שהזהיר
 23 עליו בפסוק זה, כל-ענין וענין לאו בפני עצמו. ואחזר
 24 להשלים שאר הלאוין שכלל אותם הפסוק.

יום רביעי כ"ח תמוז ה'תשע"ב

מצות עשה קיט.

27 המצוה הקי"ט — הצווי שנוצטוינו שיהא נטע רבעי
 28 (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) בלו קדש, והוא
 29 אמרו: "יהיה כל-פריו קדש הלוים לה" (ויקרא יט, כד),
 30 ודינו: שיעלה לירושלים ויאכלוהו בעליו שם כמו מעשר
 31 שני, ואין לכהנים בו כלום. ולשון ספרי (פרשת נשא):
 32 "ואיש את-קדשיו לו יהיו" (במדבר ה, י) — "משך הכתוב
 33 כל-הקדשים ונתנם לכהן ולא שיר מהם אלא תודה
 34 ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי
 35 שיהיו לבועלים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות
 36 בפסק אחרון ממסכת מעשר שני.

יום חמישי כ"ט תמוז ה'תשע"ב

מצות עשה קלא.

קכה.

40 המצוה הקל"א — הצווי שנוצטוינו להתודות לפניו
 41 יתעלה, שהפרשנו את חובת המעשרות והתרומות
 42 ולהתנקות מהם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה

במעשרות, ולהכריז זאת) גם בדבור, כדרך שהתנקינו
 44 מלהחזיק בהן בפעל, וזהו הנקרא: "ודי מעשר". והצווי
 45 בזה הוא אמרו יתעלה: "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי
 46 הקדש מן-הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה
 47 וגו'" (דברים כו, ג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו ואפן הבעור
 48 וענינו בפסק אחרון ממעשר שני.

49 המצוה הקכ"ה — הצווי שנוצטוינו להפריש את-
 50 הפכורים (ראשוני פרות ארץ-ישראל משבעת המינים) ולהביאם
 51 למקדש, והוא אמרו יתעלה: "ראשית בכורי אדמתך תביא
 52 בית ה' אלהיך" (שמות כג, יט). ופשוט, שמצוה זו אינה
 53 נוהגת אלא בפני הבית, ואינם באים אלא מפרות ארץ
 54 ישראל וסוריא ועבר הירדן — ומשבעת המינים בלבד.
 55 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורים. ושם (פרק ג
 56 משנה יב) נתבאר שהם, כלומר: הפכורים, נכסי כהן (שייכים
 57 לכהן).

יום שישי א' מנחם-אב ה'תשע"ב

מצות עשה קלב.

מצות לא תעשה קמט (קמח*).

61 המצוה הקל"ב — הצווי שנוצטוינו לספר חסדיו יתעלה
 62 אתנו, ואיך הצילנו מאז ראשית מצבו של יעקב אבינו
 63 ומשעבוד המצרים וענינים לנו, ולהודות לה' על כל-זה,
 64 ולבקש ממנו שיתמיד הברכה — (כל זאת אנו אומרים)
 65 בזמן שאנו מביאים את-הפכורים. והוא אמרו יתעלה:
 66 "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי" (דברים כו,
 67 ה) ושאר כל-אותה הפרשה. ומצוה זו נקראת "מקרא
 68 בכורים". וכבר נתבאר דיניה במסכת בכורים ובפסק ז'
 69 מסוטה" (לב). ואינה חובה לנשים.

70 המצוה הקמ"ט — האזהרה שהזהר הכהן מלאכול את
 71 הפכורים בחוץ (מירושלים) והוא אמרו: "לא-תוכל לאכל
 72 בשעריך וגו' ותרומת ידך". בא בבבליה (מכות יז):
 73 "ותרומת ידך" — אלו הפכורים. לפי שלא הניח —
 74 בפסוק זה דבר הטעון הבאת מקום (לירושלים) שלא הזכירו
 75 בפרוש, ואמר בכללם "ותרומת ידך" — הרי אלו
 76 הפכורים בלי ספק, שבאר בהם שהם טעונין הבאת מקום,
 77 והיאך זהיר על אכילתה בשעריך! ולשון ספרי (פרשת
 78 ראה שם): "לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים שלא קרא
 79 עליהם (ראה מצות עשה קלב מה שיש לקרוא עם הבאת
 80 הבכורים), שהוא עובר בלא-תעשה". וכבר נתבאר בסוף
 81 מכות (ט). שאינו חייב עליהם אלא קדם שייניחם בעורה;
 82 אבל משיניחם בעורה — הרי הוא פטור עליהם, אף-על-
 83 פי שלא קרא. וגם בפכורים אותו התנאי שבמעשר שני,
 84 כלומר שאין כל-מי שאכלם בחוץ חייב עליהם, עד שיראו
 85 פני הבית; ואם אכל מהם מי שיאכל אחר שראו פני הבית

19 **יום שבת קודש ב' מנחם-אב ה'תשע"ב**

20 **מצות עשה קלג. קמג. קמד.**

21 המצוה הקל"ג — הצווי שנוצטוינו להפריש חלה מכל-

22 עפה ולתנה לכהן, והוא אמרו יתעלה: "ראשית ערסתכם

23 חלה תרימו תרומה" (במדבר טו, כ). וכבר נתבאר פל-דיגי

24 מצוה זו במסכת חלה ובמסכת ערלה (פרק ב משנה א)

25 ואינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל בלבד.

26 המצוה הקמ"ג — הצווי שנוצטוינו לתן לכהן את הזרוע

27 והלחיים והקבה מכל-בהמה טהורה שאנו שוחטים, והוא

28 אמרו יתעלה: "וזה יהיה משפט הפהנים מאת העם מאת

29 זבחי הנבחה אם שור אם שה" (דברים יח, ג). וכבר נתבאר דיגי

30 מצוה זו בפסוק י' מחלין (קל). ואין הלויים חייבים במצוה זו.

31 המצוה הקמ"ד — הצווי שנוצטוינו להפריש ראשית הגז

32 (חלק מהצמר הנגזז מהצאן) ולתנו לכהן, והוא אמרו יתעלה:

33 "ראשית גז צאנך תתן-לו" (שם, ד), ומצוה זו אינה נהגת

34 אלא בארץ וכבר נתבאר פל-דיגי מצוה זו בפסוק י"א

35 מחלין (קלה).

1 קדם הנחה בעזרה — חייב מלקות בלבד אם הוא פהן;

2 אכל הישראלי — הרי הוא מחייב מיתה בידי שמים, אם

3 אכל בכורים, אפלו אחר קריאה. ובפרוש אמרו (בכורים

4 פרק ב משנה א): התרומה והבכורים חייבין עליהן חמש

5 ומיתה ואסורין לזרים. אם אכלם בודון — חייב מיתה

6 בידי שמים ובשגגה מוסיף חמש פדין התרומה. לפי

7 שפיון שקראם יתעלה תרומת ידך, חלו עליהם פל-דיגי

8 התרומה. וראוי לך להבין כאן היטב פדי שלא ישתבשו

9 לך הענינים והוא: שהכהן אם יאכל הבכורים משראו פני

10 הבית קדם הנחה בעזרה — לוקה, ואזהרתיה מ"לא תוכל

11 לאכל בשעריך וגו' ותרומת ידך", כמו שנתבאר בגמרא

12 מפות, כמו ישראל במעשר שני שלוקה על אכילתו חוץ

13 למקום אף-על-פי שהוא שלו; אכל הישראלי שאכל

14 בכורים אחר שראו פני הבית בכל-מקום שאיכלם (בין

15 בירושלים ובין מחוצה לה) — חייב מיתה בידי שמים,

16 ואזהרתיה מן "וכל-זר לא-יאכל קדש" (שם י, כ) כמו

17 שפארנו במצוה קל"ג ממצות אלו. וכבר נתבאר דיגי

18 מצוה זו בגמרא מפות.

המשך ביאור למס' נדה ליום שבת קודש עמ' א

23 אל משה, אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו. שואלת הגמרא: מכדי

24 - הרי סיחון ועוג אחי הוו - אחים היו, דאמר מר - שנאמר

25 שמועה בשם אחד מהחכמים, סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו

26 - היו, מאי שנא מעוג דקמסתפי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי

27 - מה שונה עוג שמשה רבינו פחד ממנו, מסיחון שאף הוא היה ענק

28 ולא פחד ממנו. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, אמר רבי שמעון

29 בן יוחי, מתשובתו של אותו צדיק - מהתשובה שהוצרך הקדוש

30 ברוך הוא להשיב למשה רבינו כדי שלא יירא מעוג, אתה יודע מה

31 היה בלבו של משה, כלומר, שהיתה סיבה ליראתו ממנו. אמר משה

32 רבינו, שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שבא עוג להודיע

33 לו שנשבה לוט, שנאמר (בראשית יד ג) 'ויובא הפליט ויגד לאברהם

34 העברי, ואמר רבי יוחנן, זה עוג שנקרא פליט על שם שפלט מדור

35 המבול - שהיה היחיד מבני הנפילים שנשאר אחר המבול, ומפני

36 טובה זו שעשה עוג לאברהם אבינו, פחד משה רבינו שמא תעמוד לו

37 זכות אברהם.

38 לעיל עסקה הגמרא בטומאת מת שאבדה, הגמרא מביאה ברייתא

39 שדנה בדין דם נדה שאבד בבגד: תנו רבנן, בגד שאבד בו פתם -

40 שהיה בו פתם דם נדה, ולאחר מכן התלכלך הבגד, כגון בדם בהמה,

41 וכעת אינו מוצא את הדם הטמא, מעביר עליו - על הבגד, שבעה

42 מיני סממנין האמורים במשנה להלן (ע"ב). ועל ידם מבטלו - את

43 הדם הטמא. רבי שמעון בן אלעזר חולק ואומר, אין צורך לכבסו,

44 אלא

1 הרגו, והלא ישמעאל בן נתניה הרגו, משיבה הגמרא: אלא מתוך

2 שהיה לו לחוש לעצת יוחנן בן כנרת שהתרה בו להשמר מישמעאל

3 בן נתניה שרוצה להרגו, ולא חש לאזהרתו עד שאכן הרגו ישמעאל,

4 ועל ידי זה נגרם שהרג גם את שאר החללים, לכן מעלה עליו

5 הכתוב פאילו גדליה עצמו הרגו.

6 הגמרא מבארת מדוע עשה גדליה שלא כהוגן, במה שלא האמין

7 ליוחנן בן קרח: אמר רבא, האי לישראל בישא - לשון הרע, אף על

8 פי דלקבולי לא מפעי - אף שלקבל אותו ולהאמין לו אסור, מכל

9 מקום מיהש ליה מפעי - יש לחוש לו.

10 הגמרא מביאה מעשה שאמרו בו כדברי רבא: הנהו בני גלילא דנפק

11 עליהו קלא דקטול נפשא - היו מבני הגליל שיצא עליהם קול

12 שהרגו, אתו לקמיה דרבי טרפון - באו לפני רבי טרפון ואמרו ליה,

13 לטמירנו מר - החבא אותנו. אמר להו רבי טרפון, היכי נעביד -

14 איך נעשה, אי לא אטמירנכו - אם לא אחביאכם, הווי תתיבו -

15 יראו אתכם שליחי המלכות ויהרגו אתכם, אטמירנכו - אם

16 אחביאכם, הא אמור רבנן - הרי אמרו חכמים, האי לישראל בישא

17 אף על גב דלקבולי לא מפעי, מיהש ליה מפעי, ויש לי לחשוש

18 שמא אכן הרגתם, ואסור לי להצילכם, לכו וילו אתון טמרו

19 נפשויכו - לכו והתחבאו ללא עזרתי.

20 הגמרא מביאה שגם אברהם אבינו חשש ללשון הרע שאמר עוג על

21 כדלעומר: לאחר שכבש משה רבינו את ארצו של סיחון, וביקש אף

22 לכבוש את ארצו של עוג, נאמר בתורה (במדבר כא לד) 'ויאמר ה'

מלכים א ב א"ט

ב א ויקרבו ימירוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר: ב אנכי הלך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש: ג ושמרת את משמרת | יהיה אלהיך ללכת בדרךך לשמור חקתי מצותי ומשפטיו ועדותי ככתוב בתורת משה למען תשפיל את כל אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם: ד למען יקים יהוה את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת בכל לבכם ובכל נפשם לאמר לא יכרת לך איש מעל פסא ישראל: ה וגם אתה ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר ולעמשא בן יתר ויהרגם וישם דמי מלחמה בשלם ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו ובנעלו אשר ברגליו: ו ועשית כחכמתך ולא תורד שיבתו בשלם שאל: ז ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו באכלי שלחנך פירבן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך: ח והנה עמך שמעי בן גרא בן הימיני מבחרים והוא קללני קללה נמרצת ביום לכתני מחנים והוא ירד לקראתי הירדן ואשבע לו ביהוה לאמר אם אמיתך בחרב: ט ועתה אל תנקהו פי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאל:

רש"י

(ה) את אשר עשה לי. שהראה הספר ששלח דוד ביד אוריה, (במדרש רבי תנחומא שם): דמי מלחמה בשלום. שהיה להם שלום עמו, ולא היו נשמרים ממנו: בחגורתו אשר במתניו. שחגר חרבו מצומדת על מתניו, שלא כדרך החוגרים, בצאתו לקראת עמשא, ופיה למטה כדי שתפול, כמה שנאמר (שמואל ב כ ח): והוא יצא ותפול, וכשנפלה ונטלה, כסכור עמשא שלא נטלה אלא להגביהה מן הארץ, ולא נשמר מהחרב אשר ביד יואב: ובנעלו אשר ברגליו. את אבנר הרג בערמה, ששאלו גידמת היאך חולצת, כמה שנאמר (שם ג כו): ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו 'בשלי', לשון 'של' נעלך: (ו) ולא תורד שיבתו בשלום שאל. אל תניחהו למות מיתת עצמו וליפול בגיהנם: (ח) קללה נמרצת. מפורשת, כמו (איוב ט ג): מה ימריצך, (שם ו כה): ומה נמרצו כמו מה נמלצו: (ט) כי איש חכם אתה. תן לבך למצוא לו עון מות בשביל דבר אחר, וזהו וידעת את אשר תעשה לו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(ב) בדרך וגו'. רצה לומר: כמנהג הנהוג בכל הבריות: והיית לאיש. עם שאתה עורך נער, התחזק עצמך להיות כאיש השלם בשניו, הואיל ואמות, ואיני להדריךך בדרך תלך: (ג) משמרת ה'. הדברים אשר צוה ה' לשמרם, ואל בינתך אל תשען: ללכת בדרךך. להיות רחום ורב חסד כמוהו: חקותיו הם המצות שלא נתגלו טעמיהם, והמה חקך וגזירה: מצותיו. מה שבין אדם למקום: ומשפטיו. מה שבין אדם לחברו: ועדותיו. הם המצות אשר טעמיהם להעיד על נפלאות ה', כשבת ומועדי ה' והדומים: למען תשכיל. רצה לומר: כשתשמור כל המצות, תשכיל עוד מהם את כל אשר תעשה, מהדברים אשר לא נאמרו בתורה, כי מהם חכמה תקח לעבוד את ה': ואת וגו'. הוא כפל ענין במלות שונות: (ד) לאמר לא יכרת. לפי שארכו הדברים, אמר שוב לאמר: (ה) וגם אתה ידעת. רצה לומר: כמו שידע אני, כמו כן אתה ידעת, ואין מהצורך לספר לך פרטי הדברים: אשר עשה לי. והזור ומפרש שזהו אשר עשה לשני שרי וגו', כי על כי הם באו בהבטחת דוד והלכו בשליחותו ועם כל זאת הרגם יואב, יחשב אם כן לדוד לכלימה בזה: לשני שרי צבאות. כי גם עמשא היה שר צבא לאבשלום, אף בדעת דוד היה להעמידו תחת יואב: דמי מלחמה. הדם הראוי לשפוך באנשי מלחמתי, שפך הוא באנשי שלומי: ויתן דמי מלחמה. הדם הראוי לשפוך במלחמה בגבורה מפורסמת, שפך באנשי שלומי בערמתו: בחגורתו וגו'. רצה לומר: במה שחגר חרבו מצומדת במתניו לרחבו, בכדי שתהא נוחה ליפול בשחיה מועטת, וכשיצא מול עמשא שחה מעט לתקן מנעלו, ונפלה החרב מתערה, והגביה בידו והכהו נפש ועמשא לא נשמר, על כי ראה אשר מעצמה נפלה מתערה: (ו) כחכמתך. לפי חכמתך תמצא לו עילה: ולא תורד שיבתו. רצה לומר: עם שהוא איש שיבה, לא תהדר פניו, וראה שלא ירד לקבר בשלום במיתת עצמו: (ז) כי כן. רצה לומר: בזה הדבר עצמו קרבו אותי לאכול על שולחן אביהם. וכאומר עוד תעשה עמהם חסד זולת מה שיהיו באוכלי שולחנך, כי זהו תשלום גמול, ולא לחסד יקרא: (ח) עמך. ורצה לומר: אוהבך היושב עמך בתמידות ורבותיננו ז"ל אמרו שהיה מלמדו תורה: ביום לכתני מחנים. כי כשברח מפני אבשלום, הלך עד מחנים, וישב בה עד חזרתו לירושלים: והוא ירד. לפייס אותי, ונשבעתי לו אז לבל אמיתו, ולזה לא אוכל בעצמי לקחת נקמתי ממנו: (ט) ועתה. הואיל ואתה תמלוך תחתי, אל תנקה אותו מהעון הזה, מבלי לשלם לו גמול הראוי: כי איש חכם אתה. ותוכל למצוא העילה, את אשר תעשה לו: שיבתו. רצה לומר: אל תחוש להדרו בעבור שיבתו: בדם שאל. רצה לומר: לא תניחו למות על מטתו, כי אם ישפך דמו בחרב:

תהלים נו א-יד

נו. א לְמַנְצָחַ | עַל־יוֹנֵת אֵלֶם רַחֲקִים לְדוֹר מִכְתָּם בָּאֲחֻז אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים בְּנֹת: ב חֲנִנִי אֱלֹהִים פִּי־שֹׁאֲפֵנִי
 אֲנוּשׁ פְּלִי־הַיּוֹם לַחֵם יִלְחָצֵנִי: ג שְׁאֲפוּ שׁוֹרְרֵי פְּלִי־הַיּוֹם פִּירְפִּים לַחֲמִים לִי מָרוֹם: ד יוֹם אִירָא אֲנִי
 אֲלִיךְ אֲבַטַח: ה בְּאֱלֹהִים אֶהְלֵל דְּבָרוֹ בְּאֱלֹהִים בְּטַחְתִּי לֹא אִירָא מִה־יַעֲשֶׂה בְּשֵׁר לִי: ו פְּלִי־הַיּוֹם דְּבָרִי
 יַעֲצֹבוּ עָלַי פְּלִמְחֻשְׁבָּתֶם לָרַע: ז יְגוּרוּ | (כתיב יצפנו) יִצְפֹּנוּ הַמָּה עַקְבֵי יִשְׁמְרוּ כָּאֲשֶׁר קוּוּ נַפְשֵׁי:
 ח עַל־אֹוֹן פְּלִט־לָמוּ בָּאֵף עַמִּים | הוֹרֵד אֱלֹהִים: ט נְדִי סִפְרָתָה אֶתָּה שִׁימָה דְּמַעְתִּי בְּנֹאדְךָ הֲלֵא
 בְּסִפְרָתְךָ: י אֲזוּ יָשׁוּבוּ אוֹיְבֵי אַחֹר בְּיוֹם אֶקְרָא זֶה־יִדְעֵתִי פִּי־אֱלֹהִים לִי: יא בְּאֱלֹהִים אֶהְלֵל דְּבָרִי בְּיַהֲוֶה
 אֶהְלֵל דְּבָרִי: יב בְּאֱלֹהִים בְּטַחְתִּי לֹא אִירָא מִה־יַעֲשֶׂה אֶדָּם לִי: יג עָלַי אֱלֹהִים נְדַרְיֶךָ אֲשַׁלֵּם תּוֹדַת לָךְ:
 יד פִּי הַצֵּלָתָ נַפְשֵׁי מִמּוֹת הֲלֵא רַגְלֵי מִדְּחֵי לְהַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי אֱלֹהִים בְּאֹור הַחַיִּים:

רש"י

האורכי' לו ומאימתם ברח אצל אכיש: יגורו. ילינו:
 יצפנונו. יארוכו: כאשר קוו נפשי. כשהם יודעים
 ומקווים לי דרך זו ילך: (ח) על און פלט למו.
 למצוא הצלה ועושר על דבר עון ורשע, פלט כמו
 לפלט, מצפים שכר מאת שאול על כך: באף עמים
 הורד. באפך הורד אומה זו שאני בתוכם מחמתם
 וממחשבותם שאומרים להרגני: (ט) נודי ספרתה.
 אתה ידעת מנין המקומות שנודתי לברוח: שימה
 דמעתי בנאדך. שים דמעתי בנאד שלך ותהא שמורה
 לפניך: הלא בספרתך. במנינך תתננה למנותה עם שאר
 צרותי, (ומנחם חברו לשון ספר ממש): (יא) באלהים אהלל,
 בה' אהלל. על מדת הדין ועל מדת הרחמים אהלל:
 (יד) באור החיים. לשוב לארץ ישראל:

(א) יונת אלם רחוקים. על עצמו אמר שהיה רחוק
 מארץ ישראל אצל אכיש והיו אחיו של גלית מבקשים
 רשות מאכיש להרגו שנאמר הלא זה דוד מלך הארץ
 (ש"א כ"ח) והוא היה ביניהם כיונה אלמת: (ב) שאפני.
 מצפים לבלעני גלושי"ר בלע"ז, כמו שאפה רוח (ירמיה
 ב'): לחם. לשון מלחמה: (ג) מרום. הקב"ה שהוא
 יושב מרום: (ה) באלהים אהלל דברו. אף בשעה
 שהוא בא עמי במדת הדין אהלל דברו ואבטח בו:
 (ו) כל היום דברי יעצבו. מעציבים אותי ורודפי עד
 שכל דברי פי עצב וצעקה: (ז) יגורו יצפנונו. המה
 אורכים ולנים במקום שהם מקוים שאני אלך שם
 ושומרים את עקבי טר"צש בלע"ז, לרגלני ולהוליך
 ורודפי שם, כל זה היה מקובל על רשעי ישראל

מצודת ציון

(ב) שאפני. ענין בליעה כמו שאפה רוח (ירמי' ב'): לוחם.
 מלשון מלחמה: יחלצני. מל' לחץ ודחק: (ז) יגורו. יאספו
 כמו יגורו עלי עזים (לקמן נ"ט): יצפנונו. יסתירו לארוב כמו
 נצפנה לנקי (משלי א'): עקבי. מהלך רגלי: (ח) הורד. מל'
 ירידה: (ט) בנאדך. שם כלי משקה כמו נאד החלב (שופטים
 ט):

מצודת דוד

(א) על יונת אלם. בעבור כי היה אז כיונה פותה אין לב
 והיא נאלמה ואף היה אז רחוק מארצו והיה מן הנמנע לברוח:
 מכתם. המזמור הזה היה חביב בעיניו ככתם פז: באחוז אותו.
 כאשר אחזוהו פלשתים בגת להרגו על אשר הרג בפלשתים
 בהיותו עם שאול: (ב) שאפני אנוש. בני אדם רוצים לבלוע
 אותי וכל הימים ילחץ אותי הלוחם בי כי בברחו מפני שאול
 פגעו בו פלשתים ואין לו מקום לנוס: (ג) שאפו שוררי.
 המסתכלים בי לרעה חושקים לבלעני: מרום. ר"ל אתה ה' היושב בשמי מרום ראה כי רבים לוחמים עמי והם שאול ופלשתים:

(ד) יום אירא. אבל ביום שתגדל מוראי אבטח אליך כי בידך להצילני מיד כולם: (ה) באלהים. ר"ל אבטח באלהים ואהללנו
 על דברו שהבטיח לי המלוכה ועל כי בטחתי באלהים לא אירא שוב כי מה יעשה אדם לי הלא לא יוכל לבטל הבטחת ה':
 (ו) דברי יעצבו. על ידיהם כל דברי המה דברי עצבון וצער כי כל מחשבותם עלי לרעה ודואג אני בזה: (ז) יגורו יצפנונו.
 יאספו יסתירו עצמם לארוב עלי ושומרים פסיעות רגלי כאשר יקוו ללכוד נפשי ר"ל כאשר רואים שיש מקום ללכדני אז יארכו
 עלי: (ח) על און. וכי מהראוי שיהיה להם פליטה והצלה על האון שעושים לי: באף. לזה הורידם באף וידי לא תהיה בהם:
 (ט) נודי. הלא ידועות וספורות לפניך מרבית הנדודים שאני נודד מפניהם: בנאדך. להיות שמורים אצלך והלא המה ידועות
 וספורות לפניך ושמרם לשלם להם גמול על כולם: (י) אז ישובו. וכשישובו אויבי אחור בו ביום שאקרא אליך אז אדע בזה
 כי אלהים לי לעזרה ולא במקרה בא: (יא) באלהים. ר"ל בין מתנהג עמי במדת אלהים שהוא דין אהלל דברו ובין מתנהג
 עמי במדת ה' שהוא רחמים אהלל דברו ואברך על הרעה כמו על הטובה: (יב) באלהים בטחתי. אף במדת הדין בטחתי שלא
 יעשה בי כלה ומה א"כ יעשה אדם לי: (יג) עלי. מוטל עלי לשלם הנדרים שנודתי לך בעת צרה ואשלם בתודה והלל: (יד) כי
 הצלת. על אשר הצלת נפשי ממות ואף הלא הצלת גם רגלי מלהיות נדחים עוד מדחי אל דחי בכדי להתהלך לפני אלהים
 בבית מקדשו ולעסוק באור החיים הם התורה והמצות כי לא אהיה עוד מוטרד להיות נדחה ומורדף:

פ ר ק ש ל י ש י

א אלו נערות שיש להן קנס: הפא על הממזרת, ועל הנתינה, ועל הפותית; הפא על הגיורת, ועל השבויה, ועל השפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד; הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה – יש להן קנס; אף על פי שהן בהפרת, אין בהן מיתת בית דין.

ב ואלו שאין להן קנס: הפא על הגיורת, ועל השבויה, ועל השפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד. רבי יהודה אומר: שבויה שנפדית – הרי היא בקדשתה, אף על פי שהיא גדולה. הפא על בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת בנה, על בת בתה – אין להן קנס, מפני שמתייב בנפשו, שמיתתו בידי בית דין; וכל המתחייב בנפשו אינו משלם כמון, שנאמר (שמות כא, כב): "ולא יהיה אסון, ענוש וענוש". ג נערה שנתארסה ונתגרשה – רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס. רבי עקיבא אומר: יש לה קנס, וקנסה לעצמה.

פירוש ברטנורא

ג א אלו נערות. שאף על פי שהן פסולות יש להן קנס. אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשים כסף: הנתינה. מן הגבועים. ועל שם שנתם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים. והם אסורים לבא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגוים הם חשובים: פחותות מבנות שלש שנים. דבחוקת בתולות הן, שאף על פי שנבעלו בשביה או בגיורת, בתוליהן חזורים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחד מהן ונתגרשה מן האירוסין, ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד. וכתר אינו פוסט מן התשלומין. והני מלי, שלא היתה שם התראה. אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס, דק"ל כל חיובי כריתות שהתרו בהן לוקין, ואין אדם לוקה ומשלם:

ב יתירות על בנות שלש שנים. רבין דרביא לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיורת, והשבויה בשבייתה: הרי היא בקדושתה. ואינה בחזקת בעולה אף על פי שנשבות כשהיא גדולה. ואין הלכה כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש וענוש. הא אם יהיה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין, שנהרג אחד מהן, לא יענש ההורג בממון, שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לוח. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למודר לעולם פטור מתשלומין. אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה, ואינו משלם:

ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה, הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס

משניות מבוארות – קהתי

חייב לשלם קנס. וכן האונס אחת מן העריות, שהבא עליהן חייב מיתת בית דין, לא חל עליו חיוב תשלום קנס.

ואלו שאין להן קנס – אלו המפורטות להלן, אם אנס אדם אחת מהן, אינו חייב לשלם קנס: הפא על הגיורת, ועל השבויה, ועל השפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד – הואיל והן בחזקת בעולות (עיין לעיל א, ז), לפיכך אין להן קנס, שדין קנס אינו נוהג אלא בבתולה, כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת. רבי יהודה אומר: שבויה שנפדית, שלא נבעלה, אף על פי שהיא גדולה – שנשבתה כשהיא גדולה; הלכך האונס אותה חייב לשלם קנס. ואין הלכה כרבי יהודה.

כגון שנתארסה ונתגרשה, שקנסה לעצמה ולא לאביה (כדעת רבי עקיבא במשנה הבאה), או שבא עליה כשהיא נערה ולא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה, שאף בכגון זה קנסה לעצמה (כלהלן ד, א), על בת בתו, על בת בנו, על בת אשתו, על בת בנה, על בת בתה – כל אלו הן עריות, שהבא עליהן חייב מיתת בית דין, אין להן קנס – מי שאנס אחת מאלו, אינו חייב לשלם קנס, מפני שמתייב בנפשו – שעל מעשהו זה הוא נידון בעונש מיתה, שמיתתו בידי בית דין – שאם היה מזיד והתרו בו, הריהו חייב מיתת בית דין, וכל המתחייב בנפשו אינו משלם כמון, שנאמר: "ולא יהיה אסון, ענוש וענוש" – פסוק זה בא ללמדנו, שאין אדם נענש בתשלומים אלא כשלא היה אסון בנפשו, שלא הרג אדם, אבל אם הרג אדם, ועונשו מיתת בית דין, אין להעניש את הרוצח אף בממון. בגמרא מבואר, שכל עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין, אף אם עשאה אדם בשוגג ואינו חייב מיתה, לעולם פטור מתשלומים.

באור משנה ג

בפרשת האונס נאמר (דברים כב, כח): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה". וכבר בארנו, שפסוק זה בא ללמדנו שאין חיוב קנס באונס אלא אם כן אנס "נערה" שהיא "בתולה". ולמה נאמר "אשר לא אורשה"? על כך חולקים במשנתנו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא. לדעת רבי יוסי הגלילי בא פסוק זה להוציא נערה בתולה שהיתה ארוסה,

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים כב, כח-כט): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה, ותפשה ושכב עמה, ונמצאו. ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, וזו תהיה לאשה תחת אשר ענה. לא יוכל שזכה כל ימיו". פרשה זו באה ללמדנו, שאם אדם אנס נערה בתולה, חייב הוא לשלם לאביה קנס "חמשים כסף", היינו חמשים סלע שהם מאתיים דינר; וכן חייב הוא לקחת את האנוסה לאשה (אם אביה והיא מסכימים), ואסור לו לגרשה. כן למדים אנו ממה שנאמר: "כי ימצא איש נערה בתולה". שדין תשלום קנס נהגה: א. דווקא ב"נערה". היינו משהביאה סימני נערות (שתי שערות) לאחר שהגיעה לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד, עד שנעשית בוגרת, כעבור ששה חדשים; ב. דווקא ב"בתולה". היינו נערה שלא נבעלה לאיש. – משנתנו באה ללמד, שחיוב קנס ישנו לא רק בנערות כשרות שיכול לקיים בהן "ולו תהיה לאשה", אלא אף בפסולות; ואפילו בעריות שהבא עליהן חייב כרת, חייב האונסן לשלם קנס.

אלו נערות שיש להן קנס – אף על פי שהן פסולות: הפא על הממזרת – כגון נערה שנולדה מאחת העריות (עיין יבמות ד, יג), ועל הנתינה – מן הגבועים שנתגירו בימי יהושע (עיין באורנו ליבמות ב, ז), ועל הפותית – היינו שומרונית (עיין מלכים ב' יז, כד ואילך); הפא על הגיורת, ועל השבויה, ועל השפחה, שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו, פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד – שבחזקת בתולות הן (עיין לעיל א, ב). הפא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו – בהיותן נערות בתולות, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו – שנתקדשה להם ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין בחזקת בתולה, ועל הנדה – נערה בימי ווסתה, יש להן קנס – אם אנס אדם אחת מהן, חייב לשלם לאביה קנס "חמשים כסף"; אף על פי שהן בהפרת – שהבא על אחותו או על אחות אביו וכו', חייב כרת (ויקרא יח, טו-יז, כ, יז-כא), מכל מקום אין בהן מיתת בית דין – הואיל ואין חייבים עליהן מיתת בית דין, אין חיוב כרת פוסט את האונס מקנס. בגמרא אמרו: במה דברים אמורים? שלא התרו בו, אבל אם התרו בו, הריהו חייב מלקות, ואין אדם לוקה ומשלם.

באור משנה ב

כחמשך למשנה הקודמת, באה משנה זו ללמד, שהאונס נערה שהיא בחזקת בעולה, אינו

ז איזוהי בַשֶּׁת? הַכֵּל לְפִי הַמְבִישׁ וְהַמְתַּבֵּישׁ. פֶּגֶם? רואין אותה פֶּאֱלוּ היא שֶׁפָּחָה נִמְכְּרָת, פֶּמָּה הִיתָה יָפָה וְכִמְּהָ היא יָפָה. קָנָם – שׁוּה בְּכָל אָדָם. וְכָל שֵׁישׁ לוֹ קִצְבָה מִן הַתּוֹרָה, שׁוּה בְּכָל אָדָם.
ח כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ מְכָר – אין קָנָם; וְכָל מְקוֹם שֵׁישׁ קָנָם – אין מְכָר. קִמְנָה יֵשׁ לָהּ מְכָר, ואין לָהּ קָנָם; נִעְרָה יֵשׁ לָהּ קָנָם, ואין לָהּ מְכָר. הַבּוֹגֶרֶת אין לָהּ לֹא מְכָר, וְלֹא קָנָם.
ט הָאוֹמֵר: פְּתִיתִי אֶת בְּתוּ שֶׁל פְּלוֹנִי – מְשַׁלֵּם בַּשֶּׁת וּפְגָם עַל פִּי עֲצָמוֹ, ואינו מְשַׁלֵּם קָנָם. הָאוֹמֵר: גִּנְבְּתִי וּמְכַחְתִּי

פירוש ברטנורא

ז **הכל לפי המבייש**. אדם בינוני המבייש, בשתו קשה מאדם בווי ומאדם חשוב. כך מצאית בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי אדם קל שבייש, בושתו מרובה. וכן עיקר: **והמתבייש**. לפי חשיבותו בושתו: **כאילו היא שפחה**. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו. ובגמרא פרך מנלן דנותן בושת ופגם וצער, אימא חמישים כסף אמר ר' רבנא לכל מילי. ומתרי, אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף, הנאת שכיבה לכה היא חמישים כסף חוץ מהבושת והפגם והצער:

ח **כל מקום שיש מכר**. לאב בבתו, דהיינו בקטנותה, אין לו בה קנס, דאין קנס לקטנה. ולית הלכתא כהא מתניתין, דהא מתניתין ר' מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס. אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס, והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מכת ג' עד י"ב שנה ויום אחד וחביא שתי שערות: **כל מקום שיש קנס**. משהיא נערה. והיא כשתיה בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות, שזו יש לה קנס: **אין מכר**. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: **הבוגרת**. מכת שתיים עשרה שנה וששה חדשים ויום אחד והביאה שתי שערות היא הנקראת בוגרת, ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס:

ט **האומר פתיתי את בתו של פלוני**. לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעו של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם על פי עצמו, אלא אפילו האומר פתיתי, דפגם לה טפי שלעו של מפותה גדול וסד"א דלא מוהימנין ליה להחויק הלעו, קמ"ל דניחא לה לדידה להחויק הלעו כרי להשתכר

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

כתוב בתורה (שמות כא, ז): "וכי ימכור איש את בתו לאמה, ופירשו חכמים: בקטנה הכתוב מדבר (גמרא ערכין כט, ב), כלומר שאין אדם זכאי למכור את בתו אלא כשהיא עדיין קטנה, היינו עד שהביאה סימני נערות (שתי שערות) לאחר שהגיעה לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד. אבל משהביאה סימני נערות לאחר שתיים עשרה שנה ויום אחד, הרי היא נעשית "נערה", ומאז אין אביה זכאי למכרה לאמה. דין זה למדים בקל וחומר: "ומה מנורה כבר יוצאה (זו שמכרה אביה בקטנותה, משהביאה סימני נערות הריהו משתחררת, שנאמר: "ויצאה חנם אין כסף", ודרושהו חכמים לסימני נערות), עכשיו שאינה מנורה, אינו דין שלא תימכר?" (עיין גמרא ערכין כט, ב). – תקופת הנערות אינה אלא ששה חדשים, וכעבור ששה חדשים מיום שנעשתה "נערה", הרי היא נעשית "בוגרת".

כל מקום שיש מכר – לאב בבתו, שהוא זכאי למכור אותה לאמה, היינו כל זמן שהיא קטנה, כמבואר להלן במשנתנו, **אין קנס** – אין לאב בבתו קנס, שאין קנס לקטנה; **וכל מקום שיש קנס** – היינו כשהיא נערה, שאם אנס או פיתה אותה אדם, חייב לשלם קנס "חמשים כסף", **אין מכר** – אין האב זכאי למכרה. והרי פירוש הדברים: **קטנה** – עד שהיא מגיעה לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד ומביאה סימני נערות, **יש לה מכר** – אביה זכאי למכור אותה לאמה, **ואין לה קנס** – אם אנס או פיתה אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס. בגמרא מבואר, שמשנתנו (וכן משנה א בפרקנו) היא לדעת רבי מאיר, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים, שגם קטנה (מכת שלוש שנים ויום אחד) יש לה קנס; והלכה כחכמים. **נערה** – משהביאה סימני נערות לאחר שתיים עשרה שנה ויום אחד, **יש לה קנס** – אם נאנסה או נתפתתה, **ואין לה מכר** – אין אביה זכאי למכרה לאמה, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו. **הבוגרת** – כעבור ששה חדשים לאחר שנעשתה "נערה", **אין לה לא מכר, ולא קנס** – אין אביה יכול למכרה לאמה, ואם נאנסה או נתפתתה אין לה קנס. ברם, בושת ופגם יש לה. ודווקא כשנאנסה, אבל בוגרת שנתפתתה אין לה כלום, שכן מחלה לו ("תוספות יום טוב").

באור משנה ט

היסוד ההלכתי של משנתנו הוא הכלל: "מודה בקנס ופוגם". **האומר** – הבא לבית הדין ואומר: **פתיתי את בתו של פלוני** – והרי הוא נאמן, אף על פי שהוא פוגם אותה, ואין צורך לומר באומר "אנסתי את בתו של פלוני". שאינו פוגם אותה כל כך, שהוא נאמן (גמרא). **משלם בשת ופגם על פי עצמו** – מחייבים אותו על פי עדות עצמו, שהודה שפיתה אותה, לשלם דמי בושת ופגם, לפי שתשלומי ממון הם ולא קנס, **ואינו משלם קנס** – ואין מחייבים אותו לשלם

על פי שיש לה אב, שהרי היא כיתומה בחייו האב. שקנסה לעצמה. **רבי אֶלְעָזָר אֹמֵר: הַמְּפַתֵּחַ פְּטוּר** – מתשלום קנס, שהואיל ומדעתה נתפתתה לו, הרי מחלה לו את קנסה. **והאונס תיב** – אבל האונס חייב לשלם לאנוסתו את הקנס, הואיל ואנסה בעל כורחה.

באור משנה ז

לאחר ששינוי לעיל (משנה ד), שהאונס והמפתח חייבים לשלם בושת ופגם, דנה משנתנו בשיעור תשלומים אלו.

איזוהי בַשֶּׁת – איזהו שיעורה של בושת, כלומר כמה דמי בושת חייב האונס או המפתח לשלם? **הכל לפי המבייש והמתבייש** – בית הדין מעריך את דמי הבושת לפי המבייש ולפי המתבייש, שכל שהמבייש נקלה יותר בושתו מרובה, וכל שהמתבייש חשוב יותר בושתו מרובה (הר"ן; "תפארת ישראל"). והרמב"ם כותב: "הכל לפי המבייש והמתבייש, שאינו דומה מבייש נערה חשובה וממשפחה מיוחסת למבייש קטנה עניה בזויה, ואינו דומה מתבייש מאדם חשוב וגדול למתבייש מאחד הנבילים וקל מן הקלים". יש כותבים: אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם בווי ומאדם חשוב (רש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). **פֶּגֶם** – איזהו שיעורו של פגם? **רואין אותה פֶּאֱלוּ היא שֶׁפָּחָה נִמְכְּרָת** – בית הדין מעריך, כמה היה אדם משלם בעדה, אילו נמכרה לו כשפחה בשביל להשיאה לעבדו הנאמן, שיש לו קורת רוח הימנו (גמרא). **פֶּמָּה הִיתָה יָפָה** – כמה היתה שווה, כשהיתה בתולה, **וְכִמְּהָ היא יָפָה** – וכמה היא שווה עכשיו לאחר שנבעלה; ואת ההפרש חייב המפתח או האונס לשלם כדמי פגם. **קָנָם, שׁוּה בְּכָל אָדָם** – בין הבא על בת מלכים בין הבא על בת כל שבקלים, קנסה "חמישים כסף", והם מאתיים דינר כסף טהור. **וְכָל שֵׁישׁ לוֹ קִצְבָה מִן הַתּוֹרָה** – כל תשלום ששיעורו קצוב בתורה, כגון "שלושים שקלים" בשור שהמית עבד כנעני (שמות כא, לב), ו"מאה כסף" במוציא שם רע (דברים כב, יט), וכיוצא בהם, **שׁוּה בְּכָל אָדָם** – שאין מבדילים בו בין אדם קל לאדם חשוב.

בגמרא שואלים: מניין שחייב בבושת ובפגם ובצער, והרי אפשר לומר, ש"חמישים כסף" שאמרה התורה כוללים את כל הדברים, היינו גם בושת ופגם וצער? ומשייבים: נאמר באונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף" – הנאת שכיבה לבד היא חמישים כסף, מכלל שיש בושת ופגם וצער. משנתנו מבארת את שלשת הדברים שישנם גם באונס וגם בפתחה: בושת, פגם וקנס, ואילו צער שישנו באונס בלבד אין משנתנו מפרשת. ויש כותבים הטעם, משום שפשוט הוא "מלאכת שלמה". ברם, הרמב"ם מפרש: "צער – לפי קטנותה ובניין גופה ולפי שניו וגופו".

ומכרתי – משלם את הקרן על פי עצמו, ואינו משלם תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמשה. המית שורי את פלוני, או: שורו של פלוני – הרי זה משלם על פי עצמו; המית שורי עבדו של פלוני – אינו משלם על פי עצמו. זה הפלל: כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.

פ ר ק ר ב י ע י

א נערה שנתפתתה – בשתה ופגמה וקנסה של אביה; והצער בתפוסה. עמדה בדין עד שלא מת האב – הרי הן של אב; מת האב – הרי הן של אחין; לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב – הרי הן של עצמה. עמדה בדין עד שלא בגרה – הרי הן של אב; מת האב – הרי הן של אחין; לא הספיקה לעמוד בדין עד שפגרה – הרי הן של עצמה. רבי שמעון אומר: אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב – הרי הן של עצמה. מעשה ידיה ומציאתה,

פירוש ברטנורא

הממון: ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור, דאמר קרא (שמות כ"ב) אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו: המית שורי את פלוני. והריני חייב בכופר. משלם על פי עצמו, דקסבר כופרא ממונא: עבדו של פלוני. והריני חייב שלשים סלע, פטור, דקנס ניהו, שאפילו אינו שוה סלע נותן שלשים:

ד א נערה. והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה: מת האב. משעמדה בדין בנערותה, בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה, הרי הן של אחין, דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: לא הספיקה לעמוד בדין וכו'. כיון דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו: רבי שמעון אומר. אע"פ שעמד בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לדיה, דכתוב (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, לא וכתה תורה לאב אלא משעת נתינה. ואין הלכה

משניות מבוארות – קהתי

ואת הקנס "חמישים כסף", שהמודה בקנס פטור מלשלם. דין זה למדים ממה שנאמר (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", ודרשו חכמים: "אשר ירשיעון אלהים" – פרט למרשיע את עצמו (גמרא בבא קמא סד, ג). **האומר: גנבתי וטבחתי ומכרתי** – כתוב בתורה (שמות כא, ז): "כי יגנב איש שור או שוה וטבחז או מכרו. חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השנה". וכבר הבאנו לעיל את הפסוק "אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו". הבא למדנו, שהגנב משלם בגניבת כל דבר תשלומי כפל, והוא הדין בגניבת שור או שוה בזמן שלא טבחז ולא מכרו. והרי תשלומים אלו – תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה – תשלומי קנס הם; לפיכך, גנב הבא לבית דין ואומר: גנבתי וטבחתי ומכרתי – שור או שוה, **משלם את הקרן על פי עצמו** – מחייבים אותו לשלם, על סמך הודאת עצמו, את הקרן בלבד, היינו שוויה של הבהמה, שאין הקרן קנס אלא תשלומי ממון, **ואינו משלם תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמשה** – שתשלומי קנס הם, והמודה בקנס פטור. האומר: **המית שורי** – המועד, **את פלוני** – ואני חייב כופר, כמו שכתוב בשור מועד שהמית איש או אשה (שמות כא, ל): "אם כופר יושע עליו. ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושע עליו". או האומר: המית שורי המועד את **שורו של פלוני** – ואני חייב בתשלומי נזק, כמו שכתוב (שמות כא, לו): "שלם ישלם שור תחת השור". **הרי זה משלם על פי עצמו** – שתשלום כופר ותשלומי נזק של שור מועד אינם קנס אלא תשלומי ממון. אבל האומר: **המית שורי עבדו של פלוני** – שעל כך נאמר בתורה (שמות כא, לב): "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". **אינו משלם על פי עצמו** – כיון שהודה בעצמו אינו חייב לשלם, לפי שתשלום "שלשים שקלים" אינו ממון אלא קנס. זה הפלל – בענין קנס: **כל המשלם יתר על מה שהזיק** – כתשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, או בשור שהמית עבד, שאפילו העבד אינו שווה סלע, בעל השור חייב לשלם שלושים סלעים, וכן באונס ובמפתה ובמציאת שם רע, **אינו משלם על פי עצמו** – שקנס הוא, והמודה בקנס פטור.

ופגם וקנס שהמפתה משלם, כמו ששינונו לעיל (ג, ד), של אביה הם; **והצער בתפוסה** – באנוסה; מלבד בושת ופגם וקנס גם תשלומי צער שהאונס משלם הם של אביה ("בתפוסה" על פי לשון הכתוב: "ותפשה ושכב עמה" – רש"י), **עמדה בדין** – עם המפתה או עם האונס לתבוע את תשלומיה, **עד שלא מת האב** – קודם שמת האב, **הרי הן של אב** – כל התשלומים הם של אביה; **מת האב** – משעמדה בדין בנערותה, **הרי הן של אחין** – הואיל ועמדה בדין בחיי האב, זכה האב בתשלומים, ואלה עוברים אחרי מותו בירושה לבניו, שהם אחיה. **לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב**, **הרי הן של עצמה** – שקודם שעמדה בדין לא זכה האב בתשלומים, ואין הם ממונו שיורשים לבניו. ובגמרא למדים ממה שנאמר (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם" – אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם; מגיד, שאין אדם מוריש זכות בתו (זכות שזיכתה לו תורה בבתו) לבנו. ברם, יש מפרשים, שדין זה אינו אלא בקנס, אבל בושת ופגם שממון הם, זכה בהם האב אפילו קודם שעמדה בדין, והוא מורישם לבניו (רש"י עפ"י המאירי והרמב"ן. ועיין "תוספות יום טוב"). **עמדה בדין** – עם המפתה או עם האונס, בחיי אביה, **עד שלא בגרה** – קודם שבגרה, **הרי הן של אב** – התשלומים לאביה הם; **מת האב** – לאחר שעמדה בדין, **הרי הן של אחין** – כמו שבארנו לעיל, שכבר זכה האב בתשלומים, והם עוברים בירושה לבניו. **לא הספיקה לעמוד בדין עד שפגרה** – וכן אם נישאה קודם שעמדה בדין, **הרי הן של עצמה** – הואיל ובגרה (או נישאה) קודם שעמדה בדין, הרי יצאה מרשות אביה, ולכן התשלומים שלה הם. **רבי שמעון אומר: אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב** – אף על פי שעמדה בדין בחיי אביה, מכל מקום אם מת אביה קודם שהספיקה לגבות את התשלומים, **הרי הן של עצמה** – רבי שמעון סובר, שאף על פי שעמדה בדין מכל מקום אין האב זוכה בתשלומים להורישם לבניו אלא משהגיעו לידו, שנאמר בפרשת האונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף" – לא זיכתה התורה לאב אלא משעת נתינה. ואין הלכה כרבי שמעון. **מעשה ידיה** – שעשתה הנערה בחיי אביה, **ומציאתה** – אם מצאה מציאה בחיי האב, **אף על פי שלא גבתה** – כלומר שעדיין לא גבתה את השכר בעד מעשה ידיה, הרי זה כבר ממון של אביה, ולכן **מת האב, הרי הן של אחין** – שהואיל וזכה האב בממון זה, הרי הוא מורישו לבניו. בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "ומציאתה", אף על פי שאין ענין של גבייה במציאה, כדי להשמיענו, שמעשה ידיה כמציאתה, מה מציאתה: בחיי האב – לאב, לאחר מיתת האב – לעצמה, כלומר שאין האחים זוכים

בגמרא מבואר, שהוא הדין במשלם פחות ממה שהזיק, כגון חצי נזק של שור תם, שקנס הוא ואינו משלם על פי עצמו, אלא הואיל ויש חצי נזק צרורות (הבהמה שהיתה מהלכת, והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה, ושכרו כלים, שבעל הבהמה משלם חצי נזק). שהלכה היא מפי הקבלה, שממון הוא, לפיכך נקטה המשנה "כל המשלם יתר על מה שהזיק".

באור משנה א

משנתנו דנה בזכויותיו של האב בתשלומי אונס ומפתה.

נערה שנתפתתה, בשתה ופגמה וקנסה של אביה – דמי בושת

אף על פי שלא נכתבה, מת האב – הרי הן של אחיו.

ב המאָרס את בתו, וגרשה; ארסה, ונתארמלה – פתתה שלו. השיאה, וגרשה; השיאה, ונתארמלה – פתתה שלה. רבי יהודה אומר: הראשונה של אב. אמרו לו: משהשיאה – אין לאביה רשות בה.

ג הגיורת שנתגירה בתה עמה, ונתתה – הרי זו בחנק. אין לה לא פתח בית האב, ולא מאה סלע. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה – הרי זו בסקילה. אין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע. היתה הורתה ולדתה בקדשה – הרי היא פבת ישראל לכל דבר. יש לה אב ואין לה פתח בית אב; יש לה פתח בית אב ואין לה אב – הרי זו בסקילה; לא נאמר: "פתח בית-אביה" (דברים כב, כא) אלא למצוה.

פירוש ברטנורא

כרבי שמעון: מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אף על פי שלא נכתבה, כגון שכר פעולה; ומציאתה. כגמרא פריך, מציאתה ממואן נביא. ומשני, הכי קאמר, מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה, כלומר שאין האחים זוכים כמה שמצאה הבת לאחר מיתת האב, כך מעשה ידיה בחיי האב לאב, וזכו בהן האחים אף על פי שלא נכתבה שכר פעולה. אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת האב לעצמה, ואין לאחין זכות במעשי ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב:

ב כתובתה של אב. כתובתה שהיא גובה משני אירוסין הללו. וקסבר יש כתובה לארוסה. ובימי נערות וקמנות קאמר: כתובתה שלה. דמשהשיאה פקע רשותו, ובתר גובינא אולינן, וגובינא בתר הכי הוא. ולא אולינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תהיו דאב: הראשונה של אב. דקסבר ר' יהודה בתר כתיבה אולינן, והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפי הנשואין בעוד שהבת ברשות האב, היא דאב. ואין הלכה כר' יהודה:

ג וזנתה. מן האירוסין והיא נערה: הרי זו בחנק. ואפילו נתגירה פחותה מבת ג' שנים דבחקת בתולה היא. דכי כתיבא סקילה בעורה מאורסה בבת ישראל כתיב, דכתיב (דברים כ"ב) כי עשתה נבלה בישראל: ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן. דכולה פרשה בישראל כתיבא: ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה. דאמר קרא (שם) וסקלוה באבנים ומתה, שאין צריך לומר ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה. ומיהו לקנס לא מרבינן לה, דלמיתה נתרבות ולא לקנס: יש לה אב. בישראלית קמירי: ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לאב בית:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ג

בפרשת מוציא שם רע כתוב (דברים כב, יט-כא): "וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה, כי הוציא שם רע על בתולת ישראל... ואם אמת היה הדבר הזה (פירוש: שבאו עדים והעידו שזינתה לאחר האירוסין)... והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי נערה באבנים ומתה, כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה". – משנתנו באה ללמד, שדין מוציא שם רע ודין סקילה לנערה מאורסה שזינתה אינם אלא ב"בתולת ישראל", כמו שכתוב בפרשה, אבל לא בניורת, אפילו היא בחזקת בתולה.

הגיורת שנתגירה בתה עמה – ואפילו נתגירה בתה כשהיתה פחותה מבת שלש שנים, שהיא בחזקת בתולה, וזנתה – הבת כשהיתה נערה מאורסה, הרי זו בחנק – ולא בסקילה, שלא נאמרה סקילה בנערה מאורסה אלא בבת ישראל, שכתוב: "כי עשתה נבלה בישראל". אין לה לא פתח בית האב – אין צריכים להוציאה אל פתח בית אביה להרגה, כדן נערה המאורסה, ולא מאה סלע – ואין בעלה חייב לשלם קנס "מאה כסף", אם הוציא עליה שם רע, שדין זה לא נאמר אלא ב"בתולת ישראל" כמו שהבאנו לעיל. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה – שהרתה אותה אמה קודם שנתגירה וילדה אותה לאחר שנתגירה, הרי זו בסקילה – כשזינתה בהיותה נערה מאורסה, שנאמר: "וסקלוה אנשי עירה באבנים ומתה", ודרשו חכמים, שהואיל ואין הכתוב צריך לומר "ומתה", הרי תיבה זו באה לרבות "הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה", שאף היא בסקילה.

ברם, למיתה בלבד נתרבתה, אבל כשאר הדברים אין דינה כבת ישראל: אין לה לא פתח בית האב ולא מאה סלע – כמו שבארנו לעיל. היתה הורתה ולדתה בקדשה – שאף ההריון היה לאחר שנתגירה האם, הרי היא פבת ישראל לכל דבר – האמור בפרשת מוציא שם רע. יש לה אב ואין לה פתח בית אב – בת ישראל שיש לה אב, אבל אין לה פתח בית האב, כגון שאין לאביה בית; או יש לה פתח בית אב ואין לה אב – שאביה מת, ונמצא שאין אפשרות לקיים בה "והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה", מכל מקום הרי זו בסקילה – כשזינתה בהיותה נערה מאורסה; לא נאמר: "פתח בית-אביה" אלא למצוה – שמצוה להוציאה אל פתח בית אביה, אבל אם אין אפשרות לקיים מצוה זו, אין זה מעכב את עונש הסקילה.

במה שמצאה הבת לאחר מיתת האב, אף מעשה ידיה: בחיי האב – לאב, לאחר מיתת האב – לעצמה, שאין לאחיים זכות במעשה ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב (כתובות מג, א).

ב אור משנה ב

משנתנו מוסיפה לדון בזכויותיו של האב בבית שטרם בגרה, והיא באה ללמד, שהאב זוכה בכתובתה, אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, מה שאין כן אם נתגרשה או נתאלמנה מן הנישואין. ואמנם, כפי שבארנו במקומות אחרים, כותבים את ה"כתובה" בשעת הנישואין, אבל משנתנו עוסקת בכגון שכתב לה הארוס כתובה בשעת האירוסין (ה"ל). ולכן אף אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, מקבלת היא את כתובתה. ויש מפרשים, שהתנא של משנתנו סובר: יש כתובה לארוסה (רש"י: ברטנורא).

המאָרס את בתו – כשהיא נערה או קטנה, וגרשה – הארוס: והוא הדין לנתאלמנה; ארסה – אביה לאחר, ונתארמלה – ונתאלמנה מן הארוס השני; והוא הדין לנתגרשה, כסף הכתובה משני אירוסין אלו, שלו – של אביה הוא, לפי שעדיין לא יצאה מרשותו. השיאה – אבל אם השיא האב את בתו, וגרשה – בעלה, השיאה – לאחר, ונתארמלה – ונתאלמנה מבעלה השני, כתבתה שלה – אפילו כתובתה מבעלה הראשון, שנכתבה בזמן שהיתה עדיין ברשות אביה, שלה היא, שמששיאה פקעה רשות האב מעליה. רבי יהודה אומר: הראשונה של אב – הכתובה הראשונה שנכתבה לפני הנישואין בעודה ברשות אביה, הרי היא של האב, שלדעת רבי יהודה הולכים אחר כתיבת הכתובה. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: משהשיאה, אין לאביה רשות בה – אין הולכים אחר כתיבת הכתובה אלא אחר גבייתה, והרי בשעת גביית הכתובה כבר יצאה מרשות האב, שמששיאה אין לאביה רשות בה, ולכן אם נתגרשה או נתאלמנה מן הנישואין, כתובתה שלה היא. והלכה כחכמים.

כגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "המאָרס את בתו וגירשה אירסה ונתארמלה", וכן "הנישה וגירשה השיאה ונתארמלה" (פעם "וגירשה" ופעם "ונתארמלה"), ולא נקטה "ונתארמלה" בשתי הפעמים, לפי שלא רצתה המשנה לנקוט דרך פורענות; ובה התנא ללמדנו דרך אגב שסתם משנתנו כרבי, הסובר: "נישאת לראשון ומת, ולשני ומת, לשלישי לא תישא", שבשתי פעמים מוחזקת היא לקטלנית (בריייתא ביבמות סד, ב). מטעם זה לא נקטה גם המשנה בשתי הפעמים "וגירשה", כדי שתהא נשמעת ממנה ההלכה של רבי (עיין "תוספות יוס טוב" "תפארת ישראל").

ד האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף, בשטר ובביאה; וזכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובחפירת נדריה; ומקבל את גפיה; ואינו אוכל פרות בחייה. נשאת – יתר עליו הפעל שאוכל פרות בחייה; וחייב במוזנותיה, בפרקונה ובקבורתה. רבי יהודה אומר: אפלו עני שבשיראל לא יפחת משני חלילים ומקוננת. ה לעולם היא ברשות האב, עד שתפנס לרשות הפעל לנשואין. מסר האב לשלוחי הפעל – הרי היא ברשות הפעל.

פירוש ברטנורא

ד האב זכאי בבתו. בקמנותה ובערותה: בקדושיה בכסף. שכסף קדושה שלו, דכתיב באמה העבירה (שמות כ"א) ויצאה חנם אין כסף, ודרשינן, אין כסף לאדון זה, כלומר לאדון שקנאה שיצאה מאתו חנם כסימני נערות, אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו אב, שכסף קדושה שלו אפילו כשהוא נערה עד שתבגור: בשטר ובביאה. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שרצה, דכתיב והיתה, אתקוש הויות להדרי, מה כסף שהוא אחר מן ההויות, ברשות אביה, אף קדושי שטר וביאה ברשות אביה: במציאתה. משום איבה: ובמעשה ידיה. דכתיב (שמות כ"א) וכי ימכור איש את בתו לאמה, מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה: ובחפירת נדריה. דכתיב (במדבר ה) בנעוריה בית אביה: ומקבל גיטתה. דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה, אתקש יציאה להויה, כשם שהאב מקבל קדושה בקמנותה ונערותה, כך מקבל גיטה. ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה, אין אביה אוכל פירותיהן בחייה, אא"כ מתה והוא יורשה: יתר עליו הפעל. שהוא זוכה בכל השנויים למעלה שהאב זכאי בבתו, ואוכל פירות הנכסים שנפלו לה בירושה משנישאת לו: ובפרקונה. אם נשבת חייב לפדותה: בקבורתה. שהכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה: משני חלילים. להספד:

ה לעולם היא ברשות האב. אם בת ישראל מאורסת לכהן היא אינה אוכלת בתרומה, ואפילו הגיע הזמן שקבעו לנשואין ולא נישאת שהבעל חייב במוזנותיה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

– אם מתה חייב הבעל בקבורתה. בגמרא מובאת ברייתא: "תיקנו מוזנות תחת מעשה ידיה, ופרקונה תחת פירות (שאוכל מנכסיה שנפלו לה בירושה לאחור הנישואין). וקבורתה תחת כתובתה (היינו תחת הנדונים שהכניסה לו, שהיא כתובה בשטר הכתובה, והוא יורש – רש"י). רבי יהודה אומר: אפלו עני שבשיראל לא יפחת משני חלילים ומקוננת – נוהגים היו בימיהם לשכור להספד המתים ספדנים וחלילים ומקוננות, וסובר רבי יהודה, שאפילו עני שבשיראל צריך לשכור לכל הפחות שני חלילים ומקוננת אחת להספד אשתו, שבכלל צרכי הקבורה הוא. בגמרא מבואר, שאם דרך בני משפחה להספיד בחלילים ובמקוננות, אף על פי שאין דרך בני משפחתו בכך, אף תנא קמא סובר שחייב לעשות לה כמשפחתה, לפי שעולה עמו ואינה יורדת עמו, כלומר שאפילו לאחר מיתה אינה יורדת עמו. אלא שבמשנתנו מדובר בכגון שדרך בני משפחתו בכך ולא דרך בני משפחתה, שתנא קמא סובר: דווקא מחיים או אומרים שעולה עמו, אבל לא לאחר מיתה. ורבי יהודה סובר: אפילו לאחר מיתה עולה עמו. ומכל מקום אף לדעת רבי יהודה דיה שלא לפחות לה משני חלילין ומקוננת.

משנתנו ממשיכה בפירוט זכויותיו של האב בבתו עד שתיבגר או עד שתינשא; ומזכויות האב עוברת המשנה כפיא לזכויות הבעל באשתו, וכן לענין חובותיו של הבעל לאשתו. **האב זכאי בבתו** – כשהיא קטנה או נערה, **בקדושיה בכסף** – שכסף קידושיה שלו; **בשטר** – שהאב מקבל שטר קידושין על בתו והיא מקודשת; ו**בביאה** – שרשאי האב למסור את בתו לאיש שיקדש אותה בביאה; ו**זכאי** – האב, **במציאתה** – במציאה שבתו מצאה; בגמרא מבואר הטעם: משום איבה, שלא יימנע מלפרנסה; ו**במעשה ידיה** – בגמרא למדים זה ממה שנאמר באמה העבירה (שמות כא, ז): "וכי ימכור איש את בתו לאמה" – מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה. ואף על פי שהכתוב מדבר בקטנה, שהרי נערה אין האב יכול למכרה לאמה (כמו שהזכרנו לעיל ג, ח), מכל מקום הואיל ודורשים מתיבת "לאמה" (שמיותרת היא) להקיש בת לאמה, כמו שהבאנו לעיל, הרי אין צורך בהקיש זה לקטנה, שאם רשאי אביה למכרה, הרי ודאי הוא שמעשה ידיה שלו, אלא ההקיש בא ללמד על נערה, שאף על פי שאין אביה רשאי למכרה, מכל מקום מעשה ידיה שלו; ו**בחפירת נדריה** – שאם נדרה, זכאי אביה להפר את נדריה ביום שמעו, כמפורש בתורה (במדבר יז, ו): "ואם הניא אביה אותה ביום שמעו, כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום"; ובגמרא למדים זה ממה שנאמר (שם שם, ח): "בנעוריה בית אביה", ומפרש רש"י: בנעוריה ברשות אביה היא, כלומר שמפסוק זה למדים שכשהיא נערה זכאי אביה בהפרת נדריה. ויש דורשים פסוק זה על כל זכויות האב בבתו: "בנעוריה בית אביה" – כל שבח נעורים לאביה. וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "אלו העניינים שהאב זכאי בהם כל זמן שבתו נערה, לפי שנאמר: "בנעוריה בית אביה", ובא בקבלה: כל שבח נעורים לאביה. אבל משתיבגר אין לאביה רשות בה ואין לו דין עליה כלל"; ו**מקבל את גיטה** – אם נתגרשה מן האירוסין, בעודה נערה, אביה מקבל את גיטה. בגמרא למדים זה ממה שנאמר (דברים כד, א): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר" – מקיש יציאה להווייה, כשם שהאב זכאי לקבל קידושיה של בתו עד שתיבגר, כך זכאי הוא לקבל את גיטה מן הארוס. אבל משבגרה או משנישאה שוב אין לאביה רשות בה; ו**אינו אוכל פרות בחייה** – אם נפלו לה נכסים בירושה מבית אבי אמה, אין אביה אוכל פירותיהם בחייה; אבל אם מתה, אביה יורשה. **נשאת** – אם נישאה, זוכה הבעל בזכויות שהיו לאב, היינו במציאתה ובמעשה ידיה ובחפירת נדריה, ועוד **יתר עליו הפעל** – יש לבעל זכות יתירה על האב, **שאוכל פרות בחייה** – שהוא אוכל את הפירות מהנכסים שנפלו לה בירושה לאחר הנישואין; ו**חייב במוזנותיה** – לבעל, **במוזנותיה** – לתת מוזנות – (וכן בגדים ודירה) לאשתו, **בפרקונה** – בפדינה, שאם נשבתה חייב הבעל לפדותה, ו**בקבורתה**

באור משנה ה

כבר הזכרנו (לעיל א, א) שלפנים קדמו האירוסין (היינו הקידושין) לנישואין זמן רב, ובמשך תקופת האירוסין ישבה הארוסה בבית אביה עד שהגיע מועד הנישואין, וזו היא בעלה כונסה לחופה ומביאה כאשתו לביתו. להלן (בפרק ה) שנו, שאם הגיע זמן הנישואין, ולא נכנסה לחופה מחמת עיכוב מצד הארוס, הריהו חייב במוזנותיה. משנתנו באה, איפוא, ללמד – כהמשך למשנה הקודמת – אימתי עוברת נערה מאורסת מרשות אביה לרשות בעלה. דין זה נישנה כאן בעיקר – כמבואר בגמרא – לענין בת ישראל מאורסת לכהן, שכן כל זמן שהיא ברשות אביה אינה אוכלת בתרומה (עיי' יבמות ז, ד).

הַלֵּךְ הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבְּעַל, או שְׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבְּעַל – הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הָאֵב. מָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבְּעַל – הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַבְּעַל.

פירוש ברטנורא

אינה אוכלת בתרומה: עד שתכנס לחופה. לשם נישואין, שהיא מסורה לרשות הבעל: מסרו שלוחי האב. שפגעו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרוה להם:

משניות מבוארות – קהתי

לתרומה – ומה ששינינו לעיל: "עד שתיכנס לרשות הבעל לנישואין". מפרש רב אסי: עד שתימסר לרשות הבעל לשם נישואין, כי "מסירתה זו היא כניסתה לחופה". הַלֵּךְ הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבְּעַל – אם לא מסר האב את בתו לשלוחי הבעל, אלא הלך אתם יחד, או שְׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבְּעַל – שאף על פי שפגשו שלוחי האב את שלוחי הבעל, לא מסרוה להם אלא הלכו אתם, וכולם כאחד הולכיה לבית בעלה, הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הָאֵב – עדיין היא ברשות אביה. מָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבְּעַל – ואם שליחי האב בפגשם את שליחי הבעל, מסרו להם את הבת, הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַבְּעַל – כמו שבארנו לעיל.

לְעוֹלָם הִיא – הנערה – בְּרִשׁוֹת הָאֵב – אפילו מאורסה שכבר הגיע זמן נישואיה, כל זמן שלא עברה לרשות הבעל, הרי היא ברשות האב לכל הזכויות שנימנו במשנה הקודמת; ואם היא בת ישראל מאורסה לכהן אינה אוכלת בתרומה, עד שְׁתַּכַּנְס לְרִשׁוֹת הַבְּעַל לְנִשְׂוֹאִין – כלומר עד שתיכנס לחופה לשם נישואין, שהיא מסורה לרשות הבעל (רש"י); ויש גורסים: עד שתיכנס לחופה. מָסְרָה הָאֵב – את בתו מאורסה, לְשְׁלוּחֵי הַבְּעַל – ששלח שליחים לקבלה מידי האב, הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַבְּעַל – לכל הזכויות והחובות שנימנו במשנה הקודמת. בגמרא נחלקו אמוראים: "רב אמר: מסירתה לכל חוץ מתרומה" – אם היא בת ישראל מאורסה לכהן, אף שנמסרה לרשות הבעל אינה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה; "ורב אסי אמר: אף

המשך ביאור למס' נדה ליום חמישי עמ' ב

הגמרא מביאה ברייתא שמובא בה כרעת רבי יוחנן: תַּנְיָא בְּוִיתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אִישׁ וְאִשָּׁה שָׁעֲשׂוּ צְרִכְיהוֹן לְתוֹךְ הַסֶּפֶל וְנִמְצָא דָם עַל הַמִּים, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יוֹסִי מְטַהְרִין, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַמֵּא. שנינו במשנה, שרבי שמעון מטמא אפילו באופן שאיש ואשה עשו צרכיהם ונמצא דם, כיון שחוקת דמים מן האשה. הגמרא מביאה ספק ברעת רבי שמעון: אִיפְעֵיָא לְהוּ, אִשָּׁה יוֹשֶׁבֶת וּמִי רַגְלֵיהּ יֵצְאוּ בְקִילוּחַ וְנִמְצָא דָם בְּסֶפֶל, מַה לִּי אָמַר – וְמַה יִסְבוּר בְּכֹן רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֵם גַּם בְּאוֹפֵן כּוּזָה יִטְמָא אֶת הָאִשָּׁה. וצדדי הספק הם, כִּי אָמַר – (מה שמתמא) רַבִּי שְׁמַעוֹן באופן שאיש ואשה עשו צרכיהם ונמצא דם, זהו דווקא בְּעוֹמְדָתָהּ, ובאופן כוזה יש חוקה שהדם בא מן המקור של האשה משום דְּרַחֲקִי לָהּ עֲלֵמָא, אֲבָל יוֹשֶׁבֶת, שלא היתה דחוקה בעשיית צרכיה, לא מטמא רבי שמעון, כי ודאי משביל מי רגליה בא הדם וממכה שיש לה שם. או דְּלָמָּא לֹא שְׁנָא, ואפילו באופן שעשתה צרכיה בישיבה. מטמא רבי שמעון.

הגמרא פושטת את הספק: תַּא שְׁמַע דְּתַנְיָא, יוֹשֶׁבֶת תּוֹלָה שְׁהָדַם בַּא מַמְכָּה שִׁישׁ לַהּ מִשְׁבִּיל מִי רַגְלֵיהּ. עוֹמְדָתָהּ אֵינָה תּוֹלָה שְׁהָדַם בַּא מַמְכָּה שִׁישׁ לַהּ מִשְׁבִּיל מִי רַגְלֵיהּ וְטַמְאָהּ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אומֵר, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בֵּין עוֹמְדַת וּבֵין יוֹשֶׁבֶת, תּוֹלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אומֵר, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בֵּין עוֹמְדַת וּבֵין יוֹשֶׁבֶת, אֵינָה תּוֹלָה, הִרִי שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַמָּא בְּאוֹפֵן שְׁהָאִשָּׁה לְבַדָּה עֲשֵׂתָה צְרִכְיָהּ בִּישִׁיבָה.

הגמרא פשטה מברייתא שרבי שמעון מטמא אפילו באופן שהאשה לבדה עשתה צרכיה בישיבה. כעת מוסיפה הגמרא להסתפק האם רבי שמעון יטמא אפילו באופן שאיש ואשה עשו צרכיהם בישיבה: אִיפְעֵיָא לְהוּ, אִישׁ וְאִשָּׁה יוֹשְׁבִין שָׁעֲשׂוּ צְרִכְיהוֹן וְנִמְצָא דָם, מַה לִּי אָמַר – (מה יסבור בכך) רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֵם גַּם בְּאוֹפֵן כּוּזָה יִטְמָא אֶת הָאִשָּׁה. וצדדי הספק הם, כִּי אָמַר – (מה שמתמא) רַבִּי שְׁמַעוֹן, זהו

רק באחד משני אופנים, או באופן שהיא עוֹמְדָתָהּ ואפילו היה עמה איש שעשה צרכיו, וזהו משום דְּרַחֲקִי לָהּ עֲלֵמָא וּמִי רַגְלֵיהּ נִדְחָקִים וְהָדָם בֵּין מִן הַמְּקוֹר, וְחֻשׁ שֶׁזֶה חֲמוּר אֲצִלוּ לְטַמָּא אֲפִילוּ כְּשִׁישׁ שְׁנֵי סַפְקוֹת וְשִׁמָּא מִן הָאִישׁ, וְשִׁמָּא אֵינּוּ מִן הַמְּקוֹר, וְכֵן מְטַמָּא בְּאִשָּׁה לְבַדָּה שִׁיּוֹשֶׁבֶת, וְזוּהוּ מִשׁוּם דְּרַחֲקִי לָהּ עֲלֵמָא – שִׁישׁ רַק סַפֵּק אֶחָד, שִׁמָּא בַּא הָדָם מִשְׁבִּיל מִי רַגְלֵיהּ, אֲבָל בְּסַפֵּק סַפֵּקָא לֹא אָמַר שְׁהָאִשָּׁה טַמְאָהּ, ולכן לא יטמא באופן שאיש ואשה יושבים, כי יש כוזה שני צדדים להקל, האחד שהיא יושבת, והשני שהיא איש עמה, או דְּלָמָּא לֹא

שְׁנָא, ויטמא אף באופן שיש שני צדדים להקל. הגמרא פושטת את הספק: תַּא שְׁמַע, בֵּין דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּמִשְׁנַתְנָה, שאין דרך האיש להוציא דם אלא שחוקת דמים מן האשה, מוכח מכך שאין ספק כלל אולי הדם בא מן האיש, וממילא לֹא שְׁנָא עוֹמְדִין וְלֹא שְׁנָא יוֹשְׁבִין ואפילו באופן שהיו יושבים נחשב לדעתו לספק אחד, ולכן האשה טמאה.

משנה

משנתנו ממשיכה לבאר את דין האשה שמצאה כתם, באיזה אופן היא יכולה לתלות שהכתם אינו ממנה: האשה שהשאיילה חלוקה לְנִבְרִית – גִּיחַ, או לְיִשְׂרָאֵלִית נְדָה – שראתה דם נידות, ואחר כך חזרה המשאיילה ולבשה את אותו חלוק ומצאה עליו כתם, הָרִי זו – המשאיילה, תּוֹלָה בָּהּ ואומרת שכתם זה בא מהנכרית או מהנדה שלבשו חלוק זה, כיון שאין הן מתקלקלות אם היא תאמר שהכתם בא מהן, והיא טהורה. שְׁלֹשׁ נָשִׁים טְהוֹרוֹת, שְׁלֹבְשׁוּ בּוּז אַחַר זֶה חֲלוּק אֶחָד, או שִׁישְׁבוּ בּוּז אַחַר זֶה עַל סֶפֶסֶל אֶחָד שֶׁל עֵץ שֶׁמִּקְבַּל טוּמְאָה, וְנִמְצָא עָלָיו – על החלוק או על הספסל דָם, בּוֹלֵן טְמֵאוֹת – כל אחת מהן טמאה מספק אולי הכתם בא ממנה ואין אחת יכולה לתלות שהכתם בא מתברתה, כי מה ראית לקלקל את זו יותר מזו. יִשְׁבוּ שְׁלֹשׁ נָשִׁים טְהוֹרוֹת, עַל סֶפֶסֶל שֶׁל אֶבֶן, או שִׁישְׁבוּ עַל הָאֵצְטְבָא – מבנה מאבנים וטיט של בית מְרַחֵץ שאינם מקבלים טומאה, ונמצא עליהם דם, רַבִּי נְחֵמְיָה מְטַהֵר אֶת כּוֹלֵן מִטּוּמְאָתָהּ כְּתָם, מִשׁוּם שֶׁהִיא רַבִּי נְחֵמְיָה אומֵר, כֹּל דְּבָר שֶׁאֵינּוּ מְקַבְּל טוּמְאָה שְׁנִמְצָא עָלָיו כְּתָם, אֵינּוּ מְקַבְּל כְּתָמִים – לֹא גִזְרוּ בּוּ חַכְמֵי טוּמְאָתָהּ כְּתָמִים.

גמרא

נתבאר במשנה שאם השאיילה חלוקה לנכרית ואחר כך מצאה בו כתם יכולה לתלות שהכתם בא מהנכרית, הגמרא מבררת באיזה נכרית מדובר: אָמַר רַב, מַה שְׁנִתְבָּאָר בְּמִשְׁנָה שִׁיכּוּלָה לְתוֹלָת בְּנִכְרִית, זהו דווקא בְּנִכְרִית

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

פרק רביעי - טרף בקלפי

פרק זה עוסק בהמשך דיני עבודת הכהן הגדול, וחלוק לארבעה עניינים: א. הגרלת השעירים וקשירת לשון של זהורית בשעיר לעזאזל. ב. חזרת הכהן הגדול אצל פרו ויודיו שני שמתוודה על אחיו הכהנים, שחטית פרו וקבלת דמו. ג. נטילת המחתה לצורך הקטרה, מה היה עושה בה ובמה היה שונה משאר הימים. ד. פירוט דברים שיש בהם שינוי ביום זה משאר הימים.

משנה משנתנינו ממשיכה במה שהתחילה לפרט (לעיל לז). איך נעשה הגורל של השעירים: בא הכהן הגדול אצל שני השעירים, ומעמיד אחד לימינו ואחד לשמאלו. **טָרַף בַּקְלָפִי** - והכניס את ידיו במהירות ובחטיפה בארגז שבו היו הגורלות, **וְהָעֵלָה שְׁנֵי גוֹרְלוֹת**, אחד בימינו ואחד בשמאלו. גורל **אֶחָד כְּתוּב עָלָיו 'לְשֵׁם'**, **וְאֶחָד כְּתוּב עָלָיו 'לְעִזָּאוֹל'**. **הַסָּגָן עוֹמֵד בְּיַמֵּינוּ** של הכהן הגדול, **וְרֹאשׁ בֵּית אָב עוֹמֵד מִשְׁמָאלוֹ**. **אִם הַגּוֹרֵל שֶׁל שֵׁם עָלָה בְּיַמֵּינוּ** של הכהן הגדול, **הַסָּגָן אֹמֵר לוֹ, אִישִׁי כְּהֵן גְּדוֹל הַגְּבֵה** את יד **יְמִינִי, וְאִם הַגּוֹרֵל שֶׁל שֵׁם עָלָה בְּשְׁמָאלוֹ** של הכהן הגדול, **רֹאשׁ בֵּית אָב אֹמֵר לוֹ, אִישִׁי כְּהֵן גְּדוֹל הַגְּבֵה שְׁמָאלִי**.

לאחר הגורל, **נִתְּנָן** הכהן הגדול לגורלות **עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים**, את הגורל שעלה בימינו על השעיר הימני, ואת הגורל שעלה בשמאלו על השעיר השמאלי, **וְאֹמֵר 'לֵה' חֲטָאת'**, ובאמירה זו קורא לו שם. **רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר, לֹא הָיָה צָרִיף לֹמֵר 'חֲטָאת' אֶלָּא 'לֵה'.** **וְהֵן** - העם העומדים בעזרה, **עוֹנִין אַחֲרָיו** בשעה שמזכיר את השם **'בְּרוּף שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד'**.

גמרא שנינו במשנה: 'טרף בקלפי והעלה שני גורלות'. שואלת הגמרא: **לְמָה לִי** - מדוע הכהן הגדול **טָרַף בַּקְלָפִי**, ואינו יכול להוציא את הגורלות בנחת. משיבה הגמרא: **כִּי הֵיכָל דְּלֹא נִפְיֹן וְלִישְׁקוֹל** - בכדי שלא ימשש את הגורלות ויכוין להעלות את הגורל של השם בימינו לסימן יפה, ויבטל בזה את מצות ההגרה.

הגמרא דנה בדיני הקלפי: **אָמַר רַבָּא, הַקְלָפִי** בה הונחו הגורלות, **שֶׁל עֵץ הַיְתָה** עשויה, **וְשֶׁל חוֹל הַיְתָה** - לא היתה קדושה ככלי שרת, **וְהֵיחָד מִצוּמְצוּמַת בַּגּוֹדְלָה**, עד **שֶׁאֵינָה מְחֻזָּקֶת אֶלָּא שְׁתֵּי יָדַיִם**. **מִתְקִיף לָהּ** [הקשה] **רַבִּינָא** על דברי רבא, **בְּשִׁלְמָא** - דברי רבא מובנים במה שאמר שהקלפי **אֵינָה מְחֻזָּקֶת אֶלָּא שְׁתֵּי יָדַיִם**, משום שטעמו הוא, **כִּי הֵיכָל דְּלֹא לִפְיֹן וְלִישְׁקוֹל** - בכדי שלא ימשש הכהן הגדול את הגורלות ויכוין להעלות את הגורל לה' בימינו. **אֶלָּא** על מה שאמר, **שֶׁל חוֹל הַיְתָה**, קשה, **נִקְדָּשָׁה** לקלפי. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן** - אם נקדש את הקלפי, **הֵוָה לָהּ** הקלפי **כְּלֵי שֵׁרֵת שֶׁל עֵץ, וְכֵלֵי שֵׁרֵת דְּעֵץ לֹא עֲבָדִין**. שואלת הגמרא: **וְנִעְבְּדָה** - ונעשנה **דְּכֶסֶף**, או **וְנִעְבְּדָה דְּזָהָב**, וכך נוכל לקדשה. משיבה הגמרא: **הַתּוֹרָה חֲסָה עַל מְמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל**, ולכן אין לעשות את הקלפי מכסף או זהב, משום שאין ההגרה עבודה כל כך, ואינה אלא פעם אחת בשנה, ואף חיוב הקלפי אינו מדאורייתא.

המשך ביאור למס' נדה ליום רביעי עמ' א

- 1 רַבִּינָא, שתי נשים שנשתמשו בחלוק אחד, וכגון, אַרְיֹכָה - גבוהה
- 2 שְׁלִבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל קֶצֶרָה - נמוכה, ולא בדקתו קודם לבישתו,
- 3 וקֶצֶרָה - או קצרה שְׁלִבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל אַרְיֹכָה, ולא בדקתו קודם
- 4 לבישתו, ונמצא כתם על החלוק ואין ידוע מדיכּן מקורו, אִם מִקּוֹם
- 5 הכתם מְגִיעַ עַד כְּנֶגֶד בֵּית הַתּוֹרָפָה שֶׁל אַרְיֹכָה כשלוּבֶשֶׁת את
- 6 החלוק, שְׁתֵּי הָיוּ מְמָאוֹת, שעל שתיהן יש להסתפק שמא הכתם הגיע
- 7 ממקורה, וְאִם לֹא - שאין הכתם מגיע עד כנגד בית התורפה של
- 8 הארוכה אלא רק כנגד בית התורפה של קצרה, אַרְיֹכָה מְהוֹרָה
- 9 וקֶצֶרָה מְמָאָה, שתולים את הכתם במקורה של קצרה.
- 10 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: תַּנְיָא אִידָּךְ, בְּדָקָה חֲלוּקָה

- 1 לאחר שלבשתו ולא נמצא עליו כתם, וְהַשְׂאִילָתוֹ לְחִבְרֵתָהּ
- 2 ולבשתו ונמצא עליו כתם, הִיא - הראשונה מְהוֹרָה, וְחִבְרֵתָהּ -
- 3 השנייה תּוֹלָה בָּהּ - שהכתם הגיע מהראשונה.
- 4 מבארת הגמרא: אָמַר רַב שֶׁשֶׁת וְלַעֲנִין דִּינָא תָּנִן - מה שאמרו
- 5 חברתה תולה בה היינו בידינו ממונות, שאין הראשונה יכולה לתבוע
- 6 מהשנייה את דמי הכיבוס של החלוק, מפני שיכולה לומר עליך
- 7 להביא ראיה שבדקת את החלוק קודם שהשאלת לי, אֲכַל לַעֲנִין
- 8 מוּמָאָה אין השנייה יכולה לומר כן, אלא הִיא - הראשונה מְהוֹרָה
- 9 שהרי בדקתו וְחִבְרֵתָהּ - השנייה שנמצא הכתם אצלה מְמָאָה.

וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין, שנעשתה טריפה כשנקלף העור. וְאֵפִילוּ רִבְּנָן לֹא
 קִפְסִילֵי מְשֻׁם שֶׁאֵין הָעוֹר חוֹזֵר וְצוֹמֵחַ, אֲלֵא מְשֻׁם דְּאֵדְהֵבִי וְהֵבִי -
 שבינתיים עד שצומח שוב שְׁלִיטָה בָּהּ אֲוִירָא בִּמְקוֹם הַקִּלּוֹף וּמְקַלְקַל
 את הבשר, וְהַעוֹלָם גַּם הֵם סוֹבְרִים שְׁגוּעוֹ שֶׁל הָעוֹר מִחֻלְיָה.
 וּמִכֵּל מְקוֹם הַתִּינָן בְּמִשְׁנֵה (חולין קכב.), אֲלוֹ בְעֵלֵי חַיִּים שְׁעוֹרוֹתֵיהֶם
 מִטְמְאִים בְּכֻשָׁרָן אִף לְאַחַר שֶׁהוֹפְשֵׁטוּ, עוֹר הָאָדָם הַמֵּת, וּמוֹנֵה עוֹד
 עוֹרוֹת שֶׁל כְּמָה בְעֵלֵי חַיִּים. וּמְבוֹאֵר שְׁעוֹר הַמֵּת מִטְמֵא כְּבִשְׂרוֹ אִף
 שְׁגוּעוֹ מִחֻלְיָה וְאֵינוֹ דוֹמֵה לְעֵצִים.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָא אֵיתְמַר עֲלֵיהּ, אָמַר עוֹלָא, דְּכַר תּוֹרָה עוֹר אָדָם
 מֵת פְּהוֹר, שְׁאֵינוֹ נֹחֵשֵׁב כְּבִשֵׁר הַמֵּת כִּיּוֹן שְׁאֵינוֹ דוֹמֵה לְעֵצִים מִפְּנֵי
 שְׁגוּעוֹ מִחֻלְיָה, וְיִמָּה הַפְּעֵם שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים שְׁמַמָּא, גְּזֵרָה הוּא כְּדִי
 שְׁלֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ, שְׁמַמָּא יַעֲשֶׂה אָדָם מְעוֹרוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ שְׁמֵתוֹ
 שְׁמִיחִין לְחַמּוֹר - מִיְּנֵי בְגָדִים שְׁרוּטָחִים עַל הַחַמּוֹר לְחַמּוֹ, וְנִמְצָא
 מְזוֹלָל בְּכַבּוֹד אֲבִיו וְאִמּוֹ.
 גִּירְסָא הַפּוֹכֵה בְּסוּגֵיָא זֹה: וְאֵיכָא דְאָמְרִי בְּלָשׁוֹן אַחֲרָת. מְקַשָּׁה
 הַגִּמְרָא: הָרִי עוֹר הָאָדָם דְּאֵין גְּזוּעֵי מִחֻלְיָה - שְׁאֵינוֹ חוֹזֵר וְצוֹמֵחַ
 כְּשִׁנְקֵלָה, (וּתְנִין) [דְּתַנֵּן] בְּמִשְׁנֵה (חולין נד.), בְּהִמָּה גִּילּוּדָה, רַבִּי
 מֵאִיר מְכַשֵּׁיר וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין, וּמוֹכַח מִדְּבַרֵי חֲכָמִים שֶׁאֵין גְּזוּעוֹ
 מִחֻלְיָה. וְאֵפִילוּ רַבִּי מֵאִיר לֹא קָא מְכַשֵּׁר מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר חוֹזֵר
 וּמִתְרַפָּא, אֲלֵא מְשֻׁם דְּרַבִּירִי בְּשִׁרָא - שְׁטַבַּע בֶּשֶׂר הַבְּהֵמָה
 שֶׁמִּתְקַשָּׁה כְּעוֹר, וְהַבְּהֵמָה חַיָּה בְּלֹא עוֹרָה, וְלֵעוֹלָם גַּם הוּא
 סוֹבֵר שְׁעוֹר אֵין גְּזוּעֵי מִחֻלְיָה. וּמִכֵּל מְקוֹם אָמַר עוֹלָא, דְּכַר תּוֹרָה
 עוֹר אָדָם פְּהוֹר, וְרַק חֲכָמִים גּוֹרוּ לְטַמְאוֹ. וְקַשָּׁה לְרַב אֲדָא בַר אַהֲבָה
 שְׁאִמְרָ שְׁדַבֵּר שֶׁאֵין גְּזוּעוֹ מִחֻלְיָה טַמֵּא.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: כִּי אֵיתְמַר דְּעוֹלָא שְׁעוֹר אָדָם טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה,
 אֲפִיפֵא שֶׁל הַמִּשְׁנָה אֵיתְמַר, שְׁשֵׁנִינָה, וְכוּלָן - כֹּל הָעוֹרוֹת שְׁטַמְאִים
 כְּבִשְׂרָם שְׁעָפְדָן אוֹ שְׁהִילֵד בְּהֵן כְּדִי שִׁיעוֹר עֲבוּדָה - עֵיבוֹד עוֹר,
 פְּהוֹרִין, שֶׁבִּכְרָב בֵּיטְלָם מִתּוֹרַת בֶּשֶׂר, חוּץ מְעוֹר אָדָם שֶׁנִּשְׂאָר טַמֵּא
 אִף לְאַחַר עֵיבוֹד. וְאָמַר עוֹלָא, דְּכַר תּוֹרָה עוֹר אָדָם מֵת כִּי עֲבָדוּ
 פְּהוֹר, שְׁבִיטְלוּ מִתּוֹרַת בֶּשֶׂר, וְיִמָּה הַפְּעֵם שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים שְׁמַמָּא,
 גְּזֵרָה שְׁמַמָּא יַעֲשֶׂה אָדָם מְעוֹר מְעוּבָד שֶׁל אֲבִיו וְאִמּוֹ שְׁמֵתוֹ שְׁמִיחִין.
 קוּשְׁתָּא נִסְפַּת עַל רַב אֲדָא בַר אַהֲבָה: וְהָרִי פְּשָׁר שֶׁל הָאָדָם דְּגִזְעוֹ
 מִחֻלְיָה - חוֹזֵר וְצוֹמֵחַ לְאַחַר שֶׁנִּחְתָּךְ, וְאִף עַל פִּי כִּי בֶשֶׂר מֵת טַמֵּא.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר מַר בַּר רַב אֲשֵׁי, כְּשֵׁר שֶׁנִּחְתָּךְ אֵינוֹ חוֹזֵר
 וְצוֹמֵחַ לְגַמְרֵי, אֲלֵא נַעֲשֶׂה בְּמִקְוָמוֹ צְלִקְתָּ - חָרִץ אוֹ גּוּמָא, וְכוּיָן
 שֶׁאֵין גְּזוּעוֹ מִחֻלְיָה טַמֵּא, אֲךָ שְׁעַר וְצַפּוֹרֵן שְׁנִיטְלוּ חוּזְרִים לְגַמְרֵי, וְאֵין
 נִטְיִלְתָּם יִנְכַּרְתָּ.
 שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵה: אֲכָל הַזֹּבֵב וְכוּ' מִטְמֵאִין לְחִין וְאֵין מִטְמֵאִין יִבְשִׁין.
 הַגִּמְרָא מְבַאֲרַת אֵת הַמְקוֹר לְכַךְ. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: טוֹמֵאָת זֹבֵב מְזַלָּן.
 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּתִנְיָא בְּרִייתָא (לְעִיל לְדִי), נִאֲמַר (וִיקָרָא טו ב') כִּי
 דִּיזֵה זָב מְבִשְׂרוֹ זֹבֵב טַמֵּא הוּא, וְכַךְ שֶׁסְמַךְ זֹבֵב לְטַמֵּא וְלֹא כְּתַב
 זֹב זֹבֵב מְבִשְׂרוֹ, לִימַד עַל הַזֹּבֵב שֶׁהוּא טַמֵּא כּוֹב. מְקַשָּׁה הַבְּרִיתָא: אִם
 מְדוּעַ צָרִיךְ לְלַמּוֹד זֹאת מִפְּסוּק, וְהֵלָא דִּין - קַל וְחוֹמֵר הוּא, אִם
 לְאַחֲרֵים דְּהֵינּוּ לִזְבֵּי גֹזְרִים הַזֹּבֵב טוֹמְאָה כְּשׁוֹב מִמֶּנּוּ, לְעֵצָמּוֹ לֹא כָּל
 שֶׁבֶן שְׁמַטָּא. מִתְרַצָּת הַבְּרִיתָא: נִיתֵן לְפָרוֹךְ קַל וְחוֹמֵר זֶה, שְׁהִרִי
 שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעוֹאֵל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים יוֹבִיחַ שֶׁאֵין לוֹמַר כֵּךְ,
 שְׁגוֹרָם טוֹמְאָה לְאַחֲרֵים דְּהֵינּוּ לְמַשְׁלַח, שְׁנַטְמָא וּמִטְמֵא בְּגִדֵי
 (וִיקָרָא טו כו.), וּמִכֵּל מְקוֹם הוּא עֲצָמוֹ פְּהוֹר, וְאִם כֵּן אֵף אֵתָּה אֵל
 תְּתַמָּה עַל זֶה - הַזֹּבֵב, שִׁישׁ לוֹמַר שְׂאֵף עַל פִּי שְׁגוֹרָם טוֹמְאָה
 לְאַחֲרֵים הוּא עֲצָמוֹ פְּהוֹר, תְּלַמּוּד לּוֹמַר - וְלָכֵן הוּצָרָךְ הַכְּתוּב לּוֹמַר
 'זוֹב טַמֵּא', שְׁלִימַד עַל הַזֹּבֵב שֶׁהוּא טַמֵּא כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר.
 שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְהֵי מִלִּי שְׁדַרְשָׁנוּ מִ'זוֹב טַמֵּא' לְטַמֵּא זֹבֵב,
 בְּמַגְע, אֲכָל בְּמַשָּׂא לֹא, מִיְּדֵי דְהוּא אֲשֵׁרִין - כְּשֶׁם שְׁמִצְנֵי זֹאת
 בְּשַׁרְךָ מֵת, שְׁמַטָּא רַק בְּמַגַּע וְלֹא בְּמַשָּׂא (שֵׁם יֵא לֹא). מְשִׁיבָה
 הַגִּמְרָא: אָמַר רַב בִּיבִי בַר אֲבִי, לֹא יִתְכֵן שֶׁהַפְּסוּק בֹּא לְלַמְדֵנוּ
 שְׁמַטָּא בְּמַגַּע, שְׁהִרִי מַה שְׁמַטָּא בְּמַגַּע לֹא אֵינְמֵרֵךְ קָרָא לְלַמְדֵנוּ,
 אֲלֵא מִסְבְּרָא יֵשׁ לְהִבִּין זֹאת, כִּיּוֹן דְּלֹא גְרַע הַזֹּבֵב מִשְׁכַּבְתָּ וְרַע שְׁהוּא
 כְּמוֹתוֹ, וְהִיא מִטְמֵאֵת אֵת הָאָדָם בְּמַגַּע (וִיקָרָא טו זי).

הַגִּמְרָא מְבַאֲרַת דִּין דָּם נְדָה לְעֵנִין טוֹמֵאֵת 'אֲבָן מְסַמָּא': נִאֲמַר בְּבוּעַל
 נְדָה (וִיקָרָא טו כד) יָכַל הַמְשַׁקֵּב אֲשֶׁר יִשְׁפֹּב עֲלָיו יִטְמָא, וְלַמּוֹדו
 חֲכָמִים (תו"כ מְצוּרַע פ"ד), שֶׁאִף אִם הָיוּ זֹב וְזֹבֵה נְדָה עַל אֲבָן מְסַמָּא,
 שְׁהִיא אֲבָן כְּבִידָה הַמוֹשַׁמֵּת עַל גְּבִי בְּגָדִים אוֹ כְלִים, הַבְּגָדִים טַמְאִים.
 אֲךָ שֶׁאֵר הַטוֹמְאוֹת, אִף אִלוֹ שְׁמַטְמְאוֹת בְּמַשָּׂא, אִם הָיוּ עַל אֲבָן
 מִסְמָא אֵינֶן מִטְמְאוֹת הַבְּגָדִים אוֹ הַכְּלִים שֶׁתַּחְתֵּיהֶם. שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא:
 אֵי לְמִדֵּים דָּם נְדָה מְנַדָּה עֵצְמָה, נִלְמַד גַּם מֵהּ הִיא - הַנְּדָה מְטַמְאָה
 בְּאֲבָן מְסַמָּא כְּמְבּוֹאֵר, אִף מְדוּחָה - דָּם הַנְּדָה נִמְי מְטַמְאָה בְּאֲבָן
 מְסַמָּא. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמַר רַב אֲשֵׁי, אֵין לוֹמַר כֵּךְ, שֶׁכֵּן אָמַר קָרָא
 בְּמַשְׁכָּב הַזֹּב (וִיקָרָא טו י) 'וְהַנְּזִשָּׂא אוֹתָם וְגו' וְטַמֵּא עַד הָעֶרֶב, וְהִרִי
 לְמַדּוֹ חֲכָמִים מִ'וֹכַל הַמַּשְׁכָּב, שֶׁמַּשְׁכָּב הַזֹּב הַנִּישָׂא עַל אֲבָן מִסְמָא
 מִטְמֵא כְלִים שֶׁתַּחְתֵּיהֶם, וְתִיבַת 'אוֹתָם' מְעוֹפְטָא הוּא שֶׁרַק הַנּוּשָׂא
 מַשְׁכָּב הַזֹּב טַמֵּא בְּאֲבָן מִסְמָא, וְלֹא דָם הַנְּדָה.
 שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵה: וְכִשְׁרַת הַמֵּת מִטְמֵאִין לְחִין וּמִטְמֵאִין יִבְשִׁין.
 מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מְנַלָּן שְׁמַטָּא אִף יִבֵּשׁ. וּמְבִיאָה שְׁנַחֲלָקוּ בּוֹה
 אִמּוֹרָאִים: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אָמַר קָרָא בְּאִכְלֵת תְּרוּמָה (וִיקָרָא כב
 ה-ו) 'אִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע וְגו' אוֹ בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ לְכָל מְטַמְאוֹ וְגו'
 וְלֹא יֵאכַל מִן הַקְּדוּשִׁים' וְגו', וּמִתִּיבּוֹת 'לְכָל טַמְאוֹ' לְמִדֵּים לְרַבּוֹת
 לְכָל הַטּוֹמְאוֹת הַפְּרוּשׁוֹת מִמֶּנּוּ, וְאִף בְּשֵׁר לְאַחַר שֶׁמֵּת מִטְמֵא בִּין
 לָח וּבִין יִבֵּשׁ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, נִאֲמַר (בְּמִדְבָר יט טז) 'יָכַל אֲשֶׁר יֵגַע
 עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה בְּחַלֵּל חָרַב אֹ בְּמַת אוֹ בְּעֵצִים אָדָם אוֹ בְּקִבְרֵי טַמְא
 שְׁבַעֲתַי יָמִים', וְדוֹרְשִׁים שֶׁבֶשֶׂר אָדָם שְׁמֵת דּוּמְיָא דְעֵצִים - דּוּמְיָה לְדִין
 עֵצִים שֶׁלוֹ, מֵהּ עֵצִים יִבֵּשׁ וּבְאוֹפֵן זֶה מִטְמֵא, אִף בְּאֵן בֶּשֶׂר מֵת מִטְמֵא
 גַּם יִבֵּשׁ.
 מִבְּרַת הַגִּמְרָא: מֵאֵי בִינְיָהוּ - בִּין לִימּוּדוֹ שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן.
 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינְיָהוּ בְּאוֹפֵן דְּאֲפִרְיָה אֲפִרְיָה - שְׁבִשֵׁר
 הַמֵּת נִתְיִיבֵשׁ עַד שְׁפַנְךְ, לְרַבִּי יוֹחָנָן טְהוֹר כִּיּוֹן שְׁאֵינוֹ דוֹמֵה לְעֵצִים
 שְׁאִמְנָם יִבֵּשׁ אֲךָ אֵינוֹ מִתְפַּרֵּר, וְלִרִישׁ לְקִישׁ טַמֵּא כִּיּוֹן שְׁמִ'לְכָל
 טוֹמְאוֹתָּ נִתְרַבּוּ כֹל אוֹפְנֵי הַטּוֹמֵאָה.
 קוּשִׁיא לְרִישׁ לְקִישׁ: מִיְּתִיבֵי, שְׁנִינּוּ בְּרִיתָא, כְּשֵׁר הַמֵּת שְׁנִתְיִיבֵשׁ
 עַד שְׁהוֹפְדָךְ, פְּהוֹר. וּמְפּוֹרֵשׁ כַּדְעַת רַבִּי יוֹחָנָן, וְקַשָּׁה לְדַעַת רִישׁ
 לְקִישׁ.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָתָם - בְּרִיתָא מְדוּבַר שְׁנִתְיִיבֵשׁ עַד דְּאִקְמָה -
 שְׁנֵרָאָה שְׁחוֹן כְּקַמְתָּ, וְהָיוּ עֲפָרָא - וְנִחְשַׁב כְּעַפֵּר בְּלָבַד וְלֹא כְּבִשֵׁר,
 וְלָכֵן טְהוֹר, וְרִישׁ לְקִישׁ טַמְא רַק כְּשֶׁנְּפָרַךְ מַעַט.
 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: מִיְּתִיבֵי, שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנֵה (אֵהֲלוֹת פ"ג מ"ג), כֹּל מַה
 שְׁכַפְּתָ מִטְמֵא, הָיוּ מִן הַשִּׁינִים וְהַשְּׁעָר וְהַצְּפוּרָן שֶׁנְּפָרְדוּ מִן הַמֵּת,
 שְׁטְהוֹרִים. וּבְשַׁעַת הַפְּרוּץ לְמַת, הַכֵּל טַמֵּא. וּמְבּוֹאֵר שֶׁאִף שִׁינִים
 הַדּוּמוֹת לְעֵצִים הַמֵּת, טְהוֹרוֹת כְּשֶׁנְּפָרְדוּ מִמֶּנּוּ, וְקַשָּׁה בִּין לְרִישׁ לְקִישׁ
 שֶׁאִמְרָ שְׁכֵל הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמֵּת מִטְמֵא, וּבִין לְרַבִּי יוֹחָנָן שְׁכֵל הַדּוּמָה
 לְעֵצִים מִטְמֵא.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר רַב אֲדָא בַר אַהֲבָה, לְמִדֵּים מְבַעֲצֵם אָדָם'
 שְׁצָרִיךְ לְהִיתּוֹ דּוּמְיָא דְעֵצִים, מֵהּ עֵצִים הוּא דְבַר שְׁנִנְבְּרָא עֵמוֹ
 בְּתַחֲלִילַת יִצִּירוֹתוֹ, אִף כֹּל שְׁנִנְבְּרָא עֵמוֹ - כֹּל חֶלֶק אַחַר מִמֶּנּוּ אֵינוֹ
 מִטְמֵא אֲלֵא אִם נִבְרָא עִמוֹ, וְשִׁינִיִּים לֹא נִבְרָאוּ עִמוֹ אֲלֵא בְּאוֹ מְאוּחַר
 יוֹתֵר, וְלָכֵן טְהוֹרוֹת.
 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא עַל הַתִּירוּץ: וְהֵאֵיכָא בְּמִשְׁנֵה אִף שְׁעָר וְצְפוּרָן
 שְׁנִנְבְּרָאוּ עִמוֹ, וְאִף עַל פִּי כֵן מְהוֹרִין, אִף שְׁדוּמִים לְעֵצִים. מִתְרַצָּת
 הַגִּמְרָא: אֲלֵא אָמַר רַב אֲדָא בַר אַהֲבָה, יֵשׁ לְהוֹסִיף שְׁצָרִיךְ לְהִיתּוֹ
 דּוּמְיָא דְעֵצִים בְּשֵׁנֵי דְבָרִים, מֵהּ עֵצִים הוּא דְבַר שְׁנִנְבְּרָא עִמוֹ, וְאֵין
 גְּזוּעוֹ מִחֻלְיָה - וְאֵין עֵיקְרוֹ מִחֻלְיָה, וְצוֹמֵחַ מְחַדֵּשׁ אִם נִקְצֵץ, אִף כֹּל
 חֶלֶק אַחַר שְׁבַמַּת צָרִיךְ לְהִיתּוֹ שְׁנִנְבְּרָא עִמוֹ וְאֵין גְּזוּעוֹ מִחֻלְיָה כְּדִי
 לְטַמְאוֹ. וְיִצְאוּ הַשִּׁינִים שֶׁאֵינֶן דּוּמוֹת לְעֵצִים מְשֻׁם שְׁלֹא נִבְרָאוּ עִמוֹ,
 וְיִצְאוּ שְׁעָר וְצְפוּרָן שֶׁאֵינֶם דּוּמִים לוֹ כִּיּוֹן שְׂאֵף עַל פִּי שְׁנִנְבְּרָאוּ עִמוֹ
 (גְּזוּעוֹ) [גְּזוּעוֹ] מִחֻלְיָה, וְאֵינֶם מִטְמֵאִים.
 מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא גַּם עַל תִּירוּץ זֶה: וְהָרִי עוֹר הָאָדָם דְּגִזְעוֹ מִחֻלְיָה,
 שְׁכַשְׁמַתְקַלְף מִן הַגּוֹף חוֹזֵר וְצוֹמֵחַ, (וּתְנִין) [דְּתַנֵּן] בְּמִשְׁנֵה (חולין נד.).
 בְּהִמָּה הַגְּלוּדָה - שְׁכֵל עוֹרָה נִקְלַף מִפְּנֵי טוֹרַח מְלֵאכָה אוֹ מַחְמַת
 שְׁחִין, רַבִּי מֵאִיר מְכַשֵּׁר, כִּיּוֹן שֶׁהָעוֹר עֵתִיד לְחוֹזֵר וְאֵינָה טְרִיפָה.

1 אבן מסמא - פירש הקונטרס: אבן המונחת על גבי יתרות, חוב יושב עליה, וכלי
2 תחת האבן, וטמא - מ"וכל אשר ידה תחתיו". וקשה: דברות כהנים מפיק
3 אבן מסמא מ"וכל המשכב", וקרא ד"וכל אשר ידה תחתיו" מוקי בפרק "בנות כותים"
4 (נדה לג,א) לעליונו של זב, ובתורת כהנים מוקי לה במרכבו ועוד: דאי מ"וכל אשר
5 ידה תחתיו" נפקא, אם כן אפילו כלים שאינן
6 ראויים למשכב ומושב נמי, ובתורת כהנים
7 מוכח בהדיא דכלים שאינן ראויין למשכב
8 ומושב אין להם אפילו טומאה קלה ועוד:
9 אמאי נקט "אבן", אפילו דף על גבי יתרות
10 נמי ועוד: מקרי ליה "מסמא" - משמע:
11 לשון שימה; ומפרש רבינו תם ורבינו שמואל:
12 ד"אבן מסמא" - היינו, אבן גדולה שהיא
13 כבדה בגדים תחתיה. וכבדה כל כך, עד שאין
14 ניכר כובד הזב היתושב עליה ועל הבגדים.
15 ואין בה אלא טומאה קלה, כדפירשתי לעיל.
16 והשתא אתי שפיר דמייתי בפרק בתרא (נדה
17 סט,ב): "והייתא אבן חדא ושומת על פוס
18 גובא" - שצריכה שימה ואתויה, לפי שאינה
19 קלה לטלטל. אך קשה: דבתורת כהנים מרבה
20 אבן מסמא מ"וכל המשכב" מטעם משכב
21 ומושב, ובכל התלמוד משמע הוהו מטעם
22 משא. ובשמעתין ממעט לה מ"הונשא
23 אותם" וכן לקמן בפרק בתרא (סט,ב) תנן: הוב
24 והובה מטמאין במשא, עד שימוק הבשר.
25 ומפרש בגמרא: מאי "משא"? אבן מסמא.
26 ובשבת פרק "רבי עקיבא" (פ,ב) קמור: כי
27 פליגי - באבן מסמא, ובמתניתין קתני
28 "היטט" ובתוספתא דכלים תניא: אין טומאה
29 לכלי חסא אלא מאוירו ובחסיטו על גבי אבן
30 מסמא, והיטט - היינו משא, כדאמרין
31 ב"העור והרוטב" (חולין קד,ב). אטו נושא
32 לא מטט הוא ועוד: אי היטט משכב משכב
33 ומושב, הא אמר בפרק "רבי עקיבא" (שבת
34 פד,א) דמדרס כלי חרס - טהור ויש לומר:
35 דמה שקרא בכל התלמוד "משא" - היינו,
36 כגון שיד הטהור או רגלו תחת האבן, והוב
37 או דם הנדה על האבן, דנראה דהטהור נשא
38 את הוב או את דם. אבל כלים תחת האבן,
39 הוב וישב עליה - הוי מטעם משכב ומושב.
40 והא דתנן במסכת זבים (פרק ה משנה ב):
41 כיצד אצבעו של זב תחת הנדבך והטהור
42 מלמעלה כו' - נראה דהיינו היטטו על גבי
43 אבן מסמא דתוספתא, וכגון שהנדבך דחוק
44 אצבעו של זב. דאי לאו הכי, הוי כאילו היה
45 אבן בין אצבעו לנדבך, דאין גזע טומאה
46 כלל. מיתבייב בשר המת שהופרך טהור -
47 ואם תאמר: ולימא, רבי יוסי דיא, דאמר
48 במתניתין "בשר שיבש - טהור": ויש לומר:
49 דלא אתיא כרבי יוסי, מדקתני "הופרך", ולא
50 קתני "שיבש" חוץ מן השנים - פירש
51 הקונטרס: וקשה לתרוייהו. וקשה: דאם כן,
52 תקשה ליה קרא ד"א בעצם" אלא נהו,
53 דלרש לקיש לחוד פריך, ופשיטא דשנים
54 אינם בכלל עצם.

55 אלא אמר רב אדא - אינו חוזר בו ממה שאמר, אלא מפרש והולך מעט מעט. **שמא** יעשה שטיחין - ואם תאמר: והלא מת אסור בהנאה, דגמירין (עבודה זרה כט,ב)
56 "שם" "שם" בעגלה ערופה! ויש לומר: דטומאה חמירא להו טפי, כדאמר בפרק שני דיומא (בג,א): ללמדך שקשה עליהם טומאת כלי, יותר משפיכות דמים. ועוד
57 נראה: דעור אינו בכלל בשר, ליאסר בהנאה. הוא עגלה ערופה נמי לא נפקא אלא מדכתיב בה "כפרה", כקדשים, ועוד קדשים מותרין בהנאה לאחר זריקה, שהוא זמן
58 כפרה. וניחא השתא דאיצטריך בשר להנסק "לא יאכל" להנאת עורו - ולא אתי מבשרו. **בשר** נעשה מקומו צלקת ואין גזע מחליף - הקשה רבינו שמואל בן מאיר:
59 דאמר בסוף "העור והרוטב" (חולין קכב,ה) דבשר מן החי אינו מטמא באהל. מה מת, אינו עושה חליפין. אף כל כו'. ובשר עושה חליפין: דאין הכל אחד, ד"גזעו
60 מחליף" משמע: חזר לגמרי, וזה אינו עושה בבשר. אבל "עושה חליפין" משמע: שגול קצת ולא לגמרי, וזהו אף בבשר. ואם תאמר: כיון דמ"עצם" יליפין, נימא בהאי לישנא:
61 מה עצם, שאינו עושה חליפין. ונמעט אפילו בשרו ויש לומר: דשמו גם עצם מוחזק או גדל מעט אחר שחסי. **שעיר** המשתלח יוכיח - ואם תאמר: ולימא, דם הנדה יוכיח,
62 שגורם משכב ומושב נדה, דמה אמעית לעיל מיניהו ויש לומר: דאין זה יוכיח, כיון שיש לו לדם טומאת משא כמו נדה. והכי נמי ליהוי זב, כמו דם הנדה. אבל שעיר
63 המשתלח, אין לו שום טומאה בכל.

1 **אי מה** - משא נדה חמור לטמא אבן מסמא. אבן גדולה המושמה על הכלים, ונדה
2 נשאת עליה - מטמאה בגדים שחתה האבן, כדאמר בתורת כהנים. אף משא דמה
3 חמור, לטמא באבן מסמא. דיש מטמא במשא, ואינו מטמא באבן מסמא, במסכת
4 שבת בפרק "רבי עקיבא" (פ,ב) דאמרין: במשא - כולי עלמא לא פליגי, דמטמא.

5 כי פליגי - באבן מסמא, דאין משאו אלא
6 דבר הרואי לינשא, אבל גדולה - אינה
7 מטלטלת, להיות הטומאה נישאת עליה. וגבי
8 זב הוא דרבייה קרא. **והנושא אותם** -
9 במשכב חוב כתיב. ומשכב חוב הנישא על
10 אבן מסמא - מטמא כלים שתחתיה,
11 כדמפרש בתורת כהנים, וכתיב "אותם" -
12 למעוטי דמה. לכל **טומאות הפורשות** - לא
13 שגא לח ולא שגא יבש. **דמפרך אפרכי** -
14 שיבש יותר מדאי, לרבי יוחנן טהור, דדומיא
15 דעצם בעינן, ועצם - לא מפרך. דאקמח -
16 לשון טחינה כקמח. חוץ מן השנים - הוא
17 שנים דומיא דעצם הן, וטהורין! וקשיא
18 לתרוייהו. שנים - לא נבראו עמו, שגדלן
19 לאחר זמן. **אין גזע מחליף** - אם ניטל, אינו
20 חוזר. דתנן רבי מאיר מכשיר - ואינה
21 טרפה, דהדרת בריא. אלמא, גזעו מחליף.
22 **אדהכי והכי** - עד שהוא חוזר וגדל. **שליש**
23 **בה איריא ומתה** - הלכך טרפה. שפתיח -
24 מדרדת לחמור. וחכמים פוסלין - דלא
25 הדרת בריא. אלמא, אין גזעו מחליף. קריד
26 **עלה כבשא** - מתקשה בשרה ונעשה כעור.
27 **אסיפא** - סיפא ד"ואלו שעורתיזון כבשרך",
28 וכולן - העורות שמנו חכמים להיות
29 מטמאין כבשר, בפרק "העור והרוטב".
30 **שעבדן או הילך בהן כדי עבודה** - בדרך
31 רשגילין לתת עור לפני דורסן, ושיעור עבודה
32 מפרש בבריכות (ט) ובפסחים (א): כיד
33 מיל. טהורין - שבטלן מותרת בשר. כי עבדן
34 - נמי טהור, דהא בטילה. נעשה מקומו
35 צלקת - כלומר, רושם נראה בה, חריץ או
36 גומא, ואין כולו חוזר. אבל שער וצפורן -
37 אין נטילתן ניכר. לאחרים - לזב, שעיר
38 המשתלח, וגורם טומאה למשלחו, דכתיב
39 (ויקרא טז) "המשלח את השעיר" וגו'. שרין
40 - מטמא במגע, ולא במשא.
41 נבלה

29 או שהילך בהן כדי עבודה - טהורין, חוץ מעור אדם.
30 **ואמר עולא: דבר תורה** - עור אדם כי עבדו, טהור. ומה שעם אמרו טמא - גזרה שמא
31 יעשה אדם עור אביו ואמו שמיחין. - והרי בשר, דגזעו מחליף וטמא! אמר מר בר רב
32 אשי: **בשר נעשה מקומו צלקת**. "אכל הווב". זב מנלן? דתניא: "זבנו טמא" - לימד על
33 הווב שהוא טמא. - והלא דין הוא, לאחרים - גורם טומאה, לעצמו - לא כל שכן? -
34 **שעיר המשתלח יוכיח**, שגורם טומאה לאחרים - והוא עצמו, טהור. אף אתה אל תתמה
35 על זה, שאף על פי שגורם טומאה לאחרים - הוא עצמו טהור. - תלמוד לומר: "זבנו
36 טמא" - לימד על הווב שהוא טמא. - ואימא: הני מילי - כמנע, אבל במשא - לא, מירי
37 דהוה אשרין! - אמר רב ביבי בר אבוי: כמנע לא איצטריך קרא - דלא גרע משכבת זרע,

כי

1 כ"י איצטרך קרא למשא - ואם תאמר: למשא נמי לא איצטרך, מהדיא טעמא
2 דלא גרע משכבת זרע. דהא בוב קיימין, ואיכא למאן דאמר סוף פרק שני דבבא
3 קמא (נהא): שכבת זרע מטמאה במשא, אפילו בלא ציחצויה זיבה, מקל וחומר: ומה
4 טהור בטהור - פירושו: רוק, טמא בטמא. טמא בטהור, שכבת זרע - אינו דין שיהא
5 טמא בטמא! ויש לומר: דלא קשה מידי, דאין
6 לנו לעשות זאת היבה שהיא גורמת טומאה,
7 הדיינו ראייה שניה, משאם היתה שכבת זרע
8 וקרי, שאחר ראייה ראשונה טהור, ממשא
9 שאינו זב. והכי קאמר: דלא גרע מאילו היתה
10 ראייה זו שכבת זרע, דטמא במגע ולא
11 במשא. ומקל וחומר לא אתי - דאין זה טמא
12 בטמא, דאכתי אינו טמא, אלא על ידי ראייה
13 זו הוא נעשה טמא. ואם תאמר: כיון דמגע
14 נפקא לן בלא קרא, היכי שייך לומר "שעיר
15 המשתלח יוכיח", הא לא דמי. דבוב איכא
16 טומאת מגע. וכי האי גונא אמר בפרק "כל
17 הבשר" (חולין קט"ב) גבי בשר בחלב, דילף
18 איסור אכילה מ'מאנשי קדש תהיון', ואיסור
19 הנאה מערלה מקל וחומר. ופריך: ונילף כולה
20 מילתא מערלה? ומשני: משום דאיכא
21 למימר, חוסם פי פרה ורש בה וחורש בשור
22 וחמור יוכיח - שנעבדה בהן עבירה, ומותרין
23 אף באכילה. אבל עכשיו דנפקא לן איסור
24 אכילה מקרא, ליכא למימר תו "יוכיח", דלא
25 דמי דאינהו שרי באכילה? ויש לומר: דשעיר
26 המשתלח נמי, כיון דטמא אחרים העוסקין
27 בו - אינו טהור גמור, ושייך לטומאת עצמו,
28 והוי כאילו טמא במגע, דמיא לזב.
29 **ביחוד וניעו** - כיוונו - הוא הבא מבה רב
30 מן החוזה, ניעו - על ידי נענוע מעט.
31 כך מפרש רבינו תם. ויש לפרש נמי איפכא:
32 ניעו - שמונעו כל גופו, כיוונו - בבח מעט.
33 ובמתניתין דלא תנא "כיוונו" - לא חש
34 להאריך. אבל תימה: דתנן "ניעו" מקמי "רוק"
35 דעיקר, דכתיב בהדיא? ויש לומר: דהך
36 דאתיא מדרשא חביבא ליה.
37 **נילף** ערוך רוק מיבמה: תימה: דהשתא
38 נילף רוק דביבמה מהבא, ונדעו ויש
39 לומר: דבספיר רדיבני ליה מקרא דלא בעינן
40 נגע. "וירקה בפניו" - יכול בפניו
41 ממש? תלמוד לומר "לענין הוקנים" - רוק
42 הנראה לזקנים.

1 נבלה - במגע - מטמאה אדם ולא בגדים שעליו, ובמשא - מטמאה אדם ובגדים
2 שעליו, כדכתיב (ויקרא יא) "והנגוע בנבלתה יטמא עד הערב והנושא את נבלתה
3 יכבס בגדיו". אבל במגע - לא כתיב כבוס. זב - אפילו מגעו מטמא בגדים, דכתיב
4 "והנגוע בבשר הזב יכבס בגדיו". וכן משאו, דכתיב במשכב ומושב "והנושא אותם
5 יכבס בגדיו", וקל וחומר לנשוא זה עצמו.
6 והשתא דנפקא לן טומאת הזב מ'הזב
7 את זובו', דאיתקש זובו לו, "זובו טמא" למה
8 לז? זב חדא זובו תרתי - וכתבי "לזכר"
9 - דבשתי ראיות ראשונות, דין זכר עליו,
10 שאינו מטמא באונס. ומכאן ואילך, איתקש
11 לנקה, דאפילו ראה שלישי באונס - חייב
12 קרבן. והשתא דכתיב זובו טמא - דנפקא
13 לן מיניה עיקר טומאת זוב, מהשתא דרוש
14 מ'הזב את זובו' הך דרשא, דלא תחלוק בין
15 מגעו למשאו, ואף על פי שאתה דורש
16 לדרשא אחרני. כיוונו וניעו - מין רוק הן.
17 תלמוד לומר זכר וזכר - ויו דריש. במה
18 שביד טהור - אם רק במה שביד טהור,
19 דהוה ליה טהור נושא את הרוק. זה מגע
20 נבלה - שטהרתי לך בגדים שעליו,
21 וטמאתים לך כאן במגע הרוק. ואימא משא
22 דשייך - שטהרתי לך את הנושא, טמאתי
23 לך בכאן בנושא הרוק, אבל מגעו - כנבלה.
24 לימא באדם - דדרשינן: "במה שביד אדם".
25 והיינו, משאו. ובאלו דרשא ד'יהרהר'
26 שטהרתי לך" וכו', נפקא לן משא. מא
27 בטהור - דמשמע: טהרה שטהרתי במקום
28 אחר, טמאתי בכאן. שמע מינה תרתי -
29 משא - מרביא דב'ית" ש"בטהור", ומגע
30 לטמא בגדים - מ'טהור". כנגרין דרך הפה
31 - שגרין והוציא דרך הפה. ורחמנא רבייה
32 - מ'כי ירוק" - כל דמי לרוק. ורב - כיון
33 דלא מעין הוא, אלא מפני שגרין דרך פיו
34 קתני לה, ומשום צחצויה הרוק. ליחשוב נמי
35 במתניתא דפעת עינו - ונוקמה בשגורה
36 דרך הפה, דהאמר רב: אפשר לגורה דרך
37 הפה? דאמר רב האי מאן דבעי דלסתמיה
38 - שחטעור. ליבחול עיניה מגו ולוי אמר
39 כו' מא טעמא דרב דלא אמר לימות -
40 דסבר: אם נתן הגוי לתוכו סם המות - יכול
41 לגוררו ולהוציאו דרך פיו, כדרך הרוקקין
42 שמושכין מי האף בפיהם על ידי רוח נשימתם
43 לגופן. ויהרא - ארס של סם המות. ליחה
44 סרוחה - קויתוריא. מגפתו - מכתו.
45 מוטמאת משקין - לטמא אובלין ומשקין,
46 כשאר משקין טמאים. ברביעית - זהו שיעור
47 משקין לטומאה. מוטמאת חמורה - אדם
48 ובגדים, דמעיינות הן. בשלמא לרב - דאמר:
49 האי דקתני להו תנא דלעיל, כנגרין דרך
50 הפה, איכא לתרוצי: דהאי תנא להכי לא תני
51 לה, כיון דטומאתו לאו מחמת עצמן היא,
52 אלא משום צחצויה רוק, ואף פסיקא ליה.
53 דהא זימנין דנפקי דרך חוטם, וטהורין.
54 ובמילתא דלא פסיקא, לא קמיי. אלא לרבי
55 יוחנן - דאמר: לעולם טמאין, ליתני.
56 ותשקמו בדמעות שלישי - אלמא, משקה
57 איקרו. דם חללים יתה - אלא, דם חלל
58 איקרי משקה. ודם מגפתו נמי, דם חללים
59 הוא, דהא קטליה פליגיה. זובו טמא וזאת -
60 דסמיך ליה "זאת תהיה טומאתו" וגו', ודרש
61 האי "זאת" אקרא דלעיל "זובו טמא וזאת"
62 - כלומר, דבר אחר נמי כזב.
ממקום

61 כמגע הנבילה, שמתמא רק את האדם ולא את הבגדים שעליו.
62 משיבה הגמרא: **אם בן נכתוב קרא ב'אדם'**, ונדרוש שמה שביד
63 האדם דהיינו משאו, טמא, ומא' **'בטהור'**, שמע מינה תרתני,
64 שמתוספת ב' למדים שרוק הזב מטמא במשא, ומיבטהור' ולא
65 'באדם' למדים שגם במגע מטמא אדם ובגדים שעליו.
66 שנינו בברייתא שהובאה לעיל: **ומי האף שלו מנין תלמוד לומר 'וכי**
67 **ירוק'**. מבררת הגמרא: **מאי מי האף**, כלומר מדוע מטמאים. מביאה
68 הגמרא מחלוקת בזה: **אמר רב**, מדובר בנגרין מן האף ויצאו דרך
69 הפה, והטעם שמתמאים לפי שאי אפשר למי האף אף בלא צנחצחי
70 - טיפות מן הרוק, שהתורה ריבתה בהם לטמא אלו שיירי רוק ולא
71 רק רוק גמור. ורבי יוחנן אמר, מי האף מטמאים אפילו בנגרין
72 דרך החוטם בלא רוק. מבארת הגמרא את דברי רבי יוחנן: **אלמא**
73 **קפבר שמי האף מעיין היוצא מן הזב הוא, ורחמנא רבייה בי'וכי**
74 **ירוק'** בתוספת וי"ו, שכל הדומה לרוק מטמא.
75 הגמרא מקשה על רב: ורב סובר שרק בנגרין דרך הפה מטמאים,
76 קשה לדבריו, נחשוב נמי - שתמנה הברייתא גם דמעת עינו של זב
77 בכלל המטמאים כשגררה דרך הפה. **דאמר רב**, האי מאן דבעי
78 דלסתמיה לעיניה - שיתעוררו עיניו, ליכחול מעובד בוכבים -
79 שיאמר לנכרי לצבוע את עיניו, ודאי ינקרם. ולוי אמר, האי מאן
80 דבעי דלימות, ליכחול עינו מעובד בוכבים, ויכנס בתוכן סם
81 המות. ואמר רב חייה בר גוריא, מאי מעמיה דרב דלא אמר האי
82 מאן דבעי דלימות, הואיל ויכול לגודרן לסממני המות מעינו
83 ולחוציאן דרך הפה. ומדוע לא מנתה הברייתא את דמעות עינו בין
84 מעיינות זוב, שאף אותן ניתן לגרור דרך הפה.
85 מתרצת הגמרא: ורב יתרי, נהי דויתרא ו-ארסו נפיק דרך הפה,
86 דמעתא גופא לא נפיק דרך הפה.
87 הגמרא מקשה על רבי יוחנן: **תא שמע**, שנינו בברייתא, תשעה מיני
88 משקה הזב הן, היצעה, והליחה סרוחה ו-מוגלה היוצאת מפצעו,
89 והריעיו ו-צואה, שהורין מכלום. דמעת עינו, ודם מגפתו ו-מכתו,
90 וחלב האשה, שמתמאין טומאה קלה שהיא טומאת משקין פרביעית
91 - כשגגע רביעית הלוג מהם באובלים ומשקים, כשאר משקים
92 המטמאים מדרבנן. אבל זוב, ורוק ומימי רגליו, נחשבים למעיינות
93 הזב, ומטמאין טומאה חמורה במגע ומשא לאדם וכלים ובגדים
94 שעל האדם. מדייקת הגמרא: **ואילו מי האף לא קתני**, ומבואר
95 שאינם ממעיינות הזב. בשלמא לרב לא קתני כיון דלא פסיקא ליה
96 למתני - שאין דינו פסוק לתנא לשנותו, שכן וימנין דאית מי האף
97 דרך הפה ומטמאים כמבואר, ווימנין דאית דרך החוטם וטהורים.
98 אלא לרבי יוחנן הסובר שהדין בזה פסוק, שבכל אופן מטמאים,
99 ליתני למי האף.
100 הגמרא דוחה את הקושיא: **ולשמעיה יש להקשות**, וכי ביחו וניעו מי
101 קתני, הרי הם מעיינות הזב כמבואר לעיל. אלא ודאי צריך לתרץ,
102 דתנא רוקן וכל דאית מרוביא של זכי ירוק, דהיינו כיוח וניעו
103 כמבואר, והכא נמי יש לומר, דתנא רוקן וכל דאית מרוביא, ואף
104 מי האף כפי שנתבאר.
105 שנינו בברייתא כמה דברים הנקראים משקה הזב. הגמרא מביאה את
106 המקורות לכך: המקור לדמעת עינו, דכתוב בפסוק (תהלים פ ו)
107 'ותשקמו בדמעות שלישי'. והמקור לדם מגפתו, דכתוב (במדבר כג
108 כד) 'ודם חללים ישטה', וכיון ששיירי בו שתייה נקרא משקה, ואף דם
109 מכה קרוי משקה כדס חלל, שכיון שניטל ממנו דם מכה נחשב כחציו
110 מת, ומה לי קטליה פוליה מה לי קטליה פלגיה - ומה ההבדל בין
111 הרגו כולו להרגו בחציו. וחלב האשה נקרא משקה, דכתוב (שופטים
112 ד טו) 'ותפתח את נאר החלב ותשקהו', ומבואר שחלב נקרא
113 משקה.
114 המקור למבואר בברייתא שמימי רגליו של זב מטמאים כזוב: מימי
115 רגליו מנלן שמתמאים כזוב, דתניא בברייתא, נאמר בזב (ויקרא טו
116 ב-ג) 'וזב טמא הוא, וזאת תהיה טמאתו, ומסמיכות זובו טמא'
117 ל'זאת תהיה טמאתו' למדים, שיש דבר אחר המטמא כזוב, ובא
118 לרבות מימי רגליו לטומאה. מקשה הברייתא: והלא דין הוא - ניתן
119 ללמדו בקל וחומר, ומה רוק הכא במקום טהרה, ואף על פי כן
120 טמא, מימי רגליו הכאין

1 **וכי איצטרך קרא 'זובו טמא' להשמיענו שהזב מטמא, היינו**
2 **למשא**.
3 שואלת הגמרא: **ואימא** שלמדים מן הפסוק שבמשא מטמא גם את
4 האדם וגם בגדים שעליו, ואילו במגע נאמר שרק את האדם מטמא,
5 ובגדים שעליו לא לטמא, מידי דהוה אמנע נבלה - כשם שמצינו
6 זאת בטומאת נבילה (ויקרא יא לט-מ).
7 משיבה הגמרא: **לא סלקא דעתך**, דתניא בברייתא, אחרים
8 אומרים, נאמר (שם טו לג) **והזב את זובו לזכר ולנקבה**, ומקיש
9 את זובו לו - לזב עצמו, מה הוא לא חלקת בין מעו ולמשא,
10 לטמא אדם ולטמא בגדים שעליו, שנאמר בזב (שם טו ו) **והנגע**
11 **בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב**, ונאמר במשכבו
12 ומושבו (שם טו ז) **והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד**
13 **הערב**, וכל שכן לזב עצמו, כך אף בזובו כן.
14 לאחר היקש זה מקשה הגמרא: **והשתא דנפקא לן שזוב מטמא**
15 **בגדים שעל האדם בכל האופנים מהדייק שבפסוק והזב את זובו**,
16 **אם כן הלימוד לכך מ'זובו טמא' שהובא לעיל, למה לי**.
17 מתרצת הגמרא: **אמר רב יהודה מדרקרתא ו-מן הכרך, איצטרך**
18 **ללמוד מ'זובו טמא'**, שכן סלקא דעתך אמניא, ששעיר המשתלח
19 יוכיח, שאף הוא גורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור, וכפי
20 שנתבאר לעיל. ואי תאמר שאינו מוכיח כך משום ההיקש של 'הזב
21 את זובו', יש לדחות שאינו מלמד זאת אלא למניינא - שזב טמא
22 לפי מנין ראיותיו הוא דאיתא, ש'זוב' היינו חר - ראיה אחת, ו'זובו'
23 תרתי - ראיה שניה, ו'לזכר' מלמד ששתי ראיות דינן כראית זוכר/
24 שטמא רק כזוב מעצמו ולא לאונסו מחמת חימום, ובשלישי -
25 בראיה השלישית אקשיה רחמנא לנקבה, שנאמר שם **ולנקבה**,
26 וטמא ומביא קרבן אף אם אראה באונס כמותה. ולכן כתב רחמנא
27 'זובו טמא' ללמד שאף הזב עצמו טמא. והשתא דאמר רחמנא
28 'זובו טמא הוא' ללמד שהזב טמא, דרוש ביה נמי האי - דרוש
29 בפסוק 'וזוב את זובו' גם את ההיקש שבטומאת זוב אין חילוק בין
30 מגע למשא.
31 שנינו במשנה: והגיע והרוק וכו' מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין.
32 מבררת הגמרא: רוק של זב מנלן שמתמא במגע ובמשא. משיבה
33 הגמרא: דתניא בברייתא, נאמר (ויקרא טו ח) **וכי ירוק הזב בטהור**
34 **וגו' וטמא עד הערב**, ויכול הייתי לומר שאף על פי שלא נגע בו
35 הרוק אלא ירק כנגדו יהא טמא, תלמוד לומר **'בטהור'**, שאינו
36 מטמא עד שיגע בטהור. ועדיין אין לי ללמוד אלא על טומאת רוקן,
37 ביהו וניעו - מיני ליהח היוצאים מן הפה, ומי האף ו-ליחה מימת
38 היוצאת מן האף שלו, מנין שמתמאים במגע, תלמוד לומר 'וכי
39 ירוק' בתוספת וי"ו שהיא מיותרת, לרבות שאף דברים אלו מטמאים.
40 הגמרא מבארת את דברי הברייתא: **אמר מר בברייתא**, יכול אף על
41 **פי שלא נגע**. שואלת הגמרא: מהיכא ייתי ללמוד שאף שלא נגע
42 הרוק בטהור יטמא - משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמינא, נילף
43 'רוק רוק' מיכא - דין רוק האמור בזב 'וכי ירוק' מדין רוק האמור
44 ביבמה החולצת (דברים כה ט), מה היתם החליצה כשירה אף על פי
45 דלא נגע הרוק באחי המת, אף הכא נמי זוב ירוקתו מטמאת אף
46 דלא נגע הרוק, קא משמע לן 'בטהור' שצריך ליגע כדי לטמא.
47 שואלת הגמרא: ואימר דהני מילי שרוק מטמא, רק במגע, אבל
48 במשא לא, מידי דהוה אשירין - כשם שמצינו זאת בשרץ כמבואר
49 לעיל (ע"א). משיבה הגמרא: **אמר ריש לקיש**, תנא דבי רבי
50 **ישמעאל, אמר קרא 'בטהור'**, ולמדים שהכוונה היא שאם ירוק הזב
51 במה שביד טהור, טמאתי לך, ואף בלא מגע הטהור.
52 שואלת הגמרא: ואימא שבמשא מטמא אדם גם את האדם וגם את
53 הבגדים שעליו, ובמגע רק את האדם ולטמא והבגדים שעליו לא
54 לטמא, מידי דהוה אמנע נבלה - כשם שמצינו זאת בנבילה (ויקרא
55 יא כד-כה). משיבה הגמרא: **אמר ריש לקיש**, וכן תנא דבי רבי
56 **ישמעאל, אמר קרא 'בטהור'**, ויש לדרוש, שטהרה שטהרתי לך
57 במקום אחר, טמאתי לך כאן, ואיזה זה טהרה זו, זה מגע נבלה
58 שטהרה בו התורה בגדים שעל הנוגע, וטימאתם בנוגע ברוק הזב.
59 שואלת הגמרא: ואימא שטהרה במקום אחר היא (כמשא)
60 [במשא] דשרץ ואף באדם, ואותה טימאה התורה ברוק הזב, ומגעו

רבא מביא דוגמא לכך: **אמר רבא**, הני זבוגי [-צבים יבשים] 58
דמחזיא, כי [-כאשר] **שלין קיימת טמאין**. 59
דין זה באופן אחר: **ואמר ריש לקיש**, שרין שנשרף, ועדיין שלדו 60
קיימת, שלא נתפור האפר ונראה כשלם, **טמא**. 61
מקשה הגמרא: **מיתבי**, שנינו במשנה (טהרות פי"ט מ"ט), **נמצא שרין** 62
שרוף על גבי היתים, וכן ממילת המהוהא - בגד בלוי של זב 63
שנמצא עליהם, הזיתים **טהורין**, ואין חוששים שמה השרץ נפל על 64
הזיתים קודם שנשרף, והגד נפל קודם שבלה, **שכל הטמאות** 65
מחזיקים אותן בשעת מציאתן. 66
מתרצת הגמרא: **אמר רבי זירא**, לא קשיא, הא - ריש לקיש טימא 67
בכולן, והא - משנה זו טיהרה **במקצתן**, ומקור החילוק, **דתניא** 68
בברייתא, **אמר רבי יצחק** פר **ביסנא משום רבי שמעון** **בן יוחי**, 69
נאמר בשרצים **הנגע בהם**, **יכול** היית לומר דהיינו **בכולן**, **תלמוד** 70
לומר אשר יפל עליו **מהם**, ואף במקצת. ואי נאמר רק **מהם**, **יכול** 71
היית לומר שאף **במקצתן**, **תלמוד לומר בהם**, שדווקא שלם. הא 72
ביצה, **כאן** - שלם מטמא **בשרוף**, ו**כאן** - שאינו שלם מטמא רק 73
בשאינו שרוף. 74
שנינו במשנה: אבל **הזב** וכו' **מטמאין לחין** ואין מטמאין יבשין. 75
המקורות לכך שאינם מטמאים יבשים: המקור לזב הוא, **דכתבי** 76
(ויקרא טו ג) **דרב פשרו את זבובו**, והיינו שרק כעין ריר [-רוק] לח 77
מטמא, והמקור לפיהו וניעו ורופו, **דכתבי** (שם טו ח) **יבי רוק הב** 78
בטהור, ונתרבו גם כל הדומים לרוק (לעיל נה). ומירוק למדים 79
שמטמאים רק כשהם **בעין** רוק דהיינו בלחותם. והמקור לשרין, 80
שכל הנגע בהם במותם יטמא **אמר רחמנא** (שם יא לא), **ללמד** 81
שמטמאים רק כשהם **בעין** שהיו **במיתה** דהיינו לחים. ובשכתב **רוע** 82
רק הראויה להוריע מטמאת, ויבשה אינה ראויה להוריע. והמקור 83
לנבלה, **דכתבי** (שם יא לט) **יבי ימות** מן **הבהמה וגו'** **הנגע בנבלתה** 84
יטמא, ומשמע שמטמאת רק כשהיא **בעין** שעת **המיתה** דהיינו לחה. 85
שנינו במשנה: **ואם יבולין להשרות ולחזור לכמות שהן מטמאין וכו'**, 86
וכמה היא שרייתן בפורשין מעת לעת. 87
הגמרא משתפקת בכונת המשנה: **בעי רבי ירמיה**, האם הכוונה 88
כשהזיתים ללחות כשנשרו בתחילתו וסופו של המעת לעת ולילה 89
(ויום) **בפורשין**, ומטמאים, אף שאם לא היו בסופו בפורשים אלא רק 90
במים קרים לא היו חוזרים ללחותם. או **דלמא** שרק כשנשרו 91
בתחילתו בפורשים **אף על פי שאין סופו** בפורשים מטמאים, ואם 92
לא אינם מטמאים אף שאם היו בסופו בפורשים היו חוזרים. 93
פושטת הגמרא את הספק: **תא שמע** מברייתא, **דתניא** בברייתא, 94
במה היא שיעור זמן שרייתן בפורשין, **יהודה** **בן נקוסא** **אמר**, 95
שישרו **מעת לעת**, ובתחילתו יהיו המים פושרים **אף על פי שאין** 96
הם בסופו פושרים. **רבן שמעון** **בן גמליאל** **אמר**, **צריכינ שיהו** 97
המים פושרין מעת לעת, ורק אם הטומאות אינן חוזרות ללחותן 98
באופן זה, טהורות, אך אם נתקררו המים ואין הטומאות חוזרות 99
ללחותן אינן טהורות בכך. ומבואר שנחלקו התנאים בשאלה זו. 100
שנינו במשנה: **רבי יוסי** **אומר** **בשר המת** **כו' יבש ואינו יכול** 101
להשרות ולחזור לכמות שהיה, טהור. 102
הגבלה לדין זה: **אמר שמואל**, כוונת רבי יוסי היא, שטהור רק 103
מלמטא בכנות כמות, **אבל מטמא** כשיעור **טומאת רקב** - מת 104
שהרקוב, ששיעורו כמידת תרוד [-כף]. 105
הגמרא מביאה ראייה לכך מברייתא: **תניא גמי הכי**, **רבי יוסי** **אמר**, 106
בשר המת שביש ואין יכול לשרות ולחזור לכמות שהיה, טהור 107
מלמטא בכנות, **אבל טמא** ומטמא כשיעור מלא תרוד **כטומאת** 108
רקב. 109

משנה

שיעור חשש טומאה למפרע: **השרין שנמצא במבוי**, ואין ידוע 111
מאימתי, **מטמא** את כל הטהרות שהיו שם **למפרע**, עד **שיאמר** 112
אדם, בזמן זה **בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרין**, או עד 113

ממקום טמא שהוא מקום יציאת זוב, אינו דין שיהו **טמאין** 1
כשיוצאים מן הזב. 2
מתרצת הברייתא: **דם היוצא מפי האמה** של זב **יובת** שלא כקל 3
וחומר זה, שהרי **כא** **ממקום טמא** ואף על פי כן **טהור** כדלהלן, ואף 4
אתה אל תתמה על זה - מי רגלים של זב, **שאף על פי שפא** 5
ממקום טומאה יהיה טהור, אך ברוק מפורש שטמא. ולכן **תלמוד** 6
לומר (ויקרא טו ב-ג) **זובו טמא**, **וזאת**, **לרבות מימי רגליו של** 7
זב לטומאה. 8
מבררת הגמרא את המקורות להמשך הברייתא: **דם היוצא מפי** 9
האמה מנלן **טהור**. משיבה הגמרא: **דתניא** בברייתא, **יכול** היית 10
לומר **שהיא דם היוצא מפי ומפי האמה** של זב **טמאין**, שדם 11
היוצא מפי נדון כרוק, ודם היוצא מפי האמה נדון כזב, **תלמוד** 12
לומר (ויקרא טו ב) **זובו טמא הוא**, ומשמע שדווקא הוא - הזוב 13
טמא, ואין **דם היוצא מפי ומפי האמה טמא**, **אלא טהור**. 14
נמצא, שמזובו טמא וזאת' למדים שמי רגליו טמאים, ומ'הוא' למדים 15
שדם היוצא מפי ומפי האמה טהורים. שואלת הגמרא: **ואיפוך** **אנא** 16
לימודים אלו, ש'מזאת' נרבה דם היוצא מפי ומפי האמה, ומ'הוא' 17
נמטע מי רגליו. משיבה הגמרא: **אמר רבי יוחנן** **משום רבי שמעון** 18
בן יוחי, ומסתבר לרבות רק מה שהוא **דומיא** **דרוק** שהוזכר במפורש 19
בפסוק, **מה רוק שמתעגל** - מתאסף רובה יחד ואחר כך **יוצא** מן 20
הגוף, אינו שורת ממנו, **אף כל שמתעגל יוצא** כמי רגלים ושכתב 21
זרע, טמא כמותו, **ויצא דם שאין מתעגל יוצא** אלא כל טיפה וטיפה 22
יוצאת מיד, שאינו טמא. 23
מקשה הגמרא: **והרי חלב שבאשה שמתעגל בדדיה ואחר כך יוצא**, 24
ומכל מקום **אמר מר** בברייתא (לעיל נה). **חלב שבאשה** זבה **מטמא** 25
טומאת משקין, ומדויק, **טומאת משקין** קלה אין - אכן מטמא. **אבל** 26
לא טומאה חמורה לטמא אדם וכלים כמעיינות הזב, ולא כרבי יוחנן 27
בשם רבי שמעון בן יוחי. 28
לכן מבארת הגמרא את דבריהם: **אלא** **אמר רבי יוחנן** **משום רבי** 29
שמעון **בן יוחי**, ומסתבר לרבות מה שהוא **דומיא** **דרוק**, **מה רוק** 30
מתעגל יוצא וכשאינו מוציא **חוזר ונבלע** בגופו, כך **אף כל** 31
שמתעגל יוצא ו**חוזר ונבלע** כגון מי רגלים, **ויצא דם שאינו** 32
יוצא שטהור, **ויצא** גם **חלב שבאשה**, **שאף על פי שמתעגל יוצא**, 33
כשאינו מוציא אינו חוזר ונבלע, שאינו טמא טומאה חמורה אלא 34
טומאה קלה. 35
שואלת הגמרא: **ונילף** לטמא דם היוצא מפי האמה **מזוב** - משום 36
שדומה לזוב, **מה זובו שאין מתעגל יוצא וטמא**, **אף כל הדומה** 37
לו יוצא מן הזב, שאף שאינו מתעגל יוצא יהיה טמא. 38
משיבה הגמרא: **אמר רבא**, **מזובו ליבא למילף**, **שכן** יש לומר 39
שטמא משום שגורם **טומאה** **לאחרים** דהיינו לזב ביציאתו, והוא 40
חמור יותר ממעיינות אחרים שאינם גורמים טומאה לזב. 41
שנינו במשנה: **והשרין וכו'** מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין. 42
הגמרא מביאה אופן שגם שרץ יבש מטמא: **אמר ריש לקיש**, **שרין** 43
שיבש ועדיין שלדו קיימת - דפוס צורתו ניכר, שלא נשבר ונתפור, 44
טמא. 45
מקשה הגמרא: **והאנן תנן** במשנתנו, השרץ וכו' **מטמאין לחין ואין** 46
מטמאין יבשין, ושלא כריש לקיש. מתרצת הגמרא: **אמר רבי זירא**, 47
לא קשיא, **הא** **בכולן** - ריש לקיש דיבר כשהשרץ נשאר שלם, ולכן 48
אף שיבש טמא. **והא** **במקצתן** - המשנה דיברה כשנתייבש עד 49
שנשאר רק מקצתו, ולכן טהור. ומקור החילוק בזה, **דתניא** בברייתא, 50
אמר רבי יצחק פר **ביסנא** **אמר רבי שמעון** **בן יוחי**, נאמר בענין 51
שרצים (ויקרא יא לא) **כל הנגע בהם במתם יטמא**, ו**יכול** היית 52
לפרש שנוגע **בכולן** - בשרץ שלם, **תלמוד לומר** **לומר** **אשר יוכל** 53
אשר יפל עליו מהם במתם יטמא, שמשמע אף במקצת. ואי נאמר 54
רק מהם, **יכול** היית לפרש שאף הנוגע **במקצתן** טמא, **תלמוד** 55
לומר בהם שנוגע בשלמים. **הא ביצה**, **כאן** - אף מקצת מטמא 56
בשרץ **לה**, ו**כאן** - רק שרץ שלם מטמא **ביבש**. 57

1 דם היוצא מפיו טהור - בפרק "מצות חליצה" (במות קהא) מוקי בשותת. דאי לאו
 2 הכי, טמא משום צחצוחי הרוק.
 3 דם היוצא מפי האמה - ואם תאמר. הא כבר ממעטין בריש "בנות כותים" (נדה
 4 לבב) איש מאודם; ויש לומר: דהיינו דאין נעשה זב על ידי ראיית אדם. אבל
 5 אם כבר נעשה זב - ליהוי דם היוצא מפי
 6 האמה טמא. כמו רוק. ולכך צריך קראא הכא
 7 למעוטי. וזאת לרבות מימי רגליו לטומאה
 8 - מ"ו" ד"זואת" קדריש. כי היכי דדרשינן
 9 לעיל כידו וניעו מ"ו" ד"וכי ירוק". אבל
 10 "זאת" בכל דוכתי אתא למעוטי. והאי "זאת"
 11 נמי אתא למעוטי, דבתורת כהנים מצריך תרי
 12 מיעוטי, "זאת" ו"טמא הוא" - חד, למעוטי
 13 זיעה וליחה טרוחיה, וחד, למעוטי דם היוצא
 14 מפיו ומפי האמה.

15 מה רוק שמתעגל ויוצא כו' - מכח ריבויא
 16 ד"וכי ירוק חזב בטהור" ד"זואת" דריש
 17 הכי. אבל אי לאו הני קראי, הוה ממעטין
 18 כולוהו כידו וניעו ומי רגלים טמא הוא כמו
 19 דם היוצא מפי האמה. ואם תאמר: ולמה לי
 20 תרי קראי "וכי ירוק" - לכיתו וניעו, "זואת"
 21 - למי רגלים ויש לומר: דמ"וכי ירוק" לא
 22 הוה דרשינן אלא כידו וניעו שיוצא דרך
 23 הפה, או מי האף נמי לרבי יוחנן דדמי כמו
 24 רוק. ומ"זואת" לא הוה מרבינן אלא מי
 25 רגלים שיוצאת מפי האמה כמו זוב. דקרא
 26 ד"זואת" - גבי זוב כתיב. או משום דבאין
 27 ממקום טמא. מיהו קשה: דמשמע דהוה
 28 מרבינן חלב האשה מ"זואת", אם היה חוזר
 29 ונבלע, ואמאי? והא אפילו כידו וניעו לא
 30 הוה מתרבי מ"זואת", אי לאו ריבויא ד"וכי
 31 ירוק" וצריך לומר: דאי לאו ריבויא ד"וכי
 32 ירוק", הוה מוקמין "זאת" לכיתו וניעו דוקא.
 33 דהוי כעין רוק. אבל השתא דכתיב "וכי
 34 ירוק" אייתר "זואת" לכל דבר המתעגל
 35 ויוצא חוזר ונבלע. ונליף מוזבו - אי זיבה
 36 לאו מעין הוה, דביעאי היא בפרק "בנות
 37 כותים" (נדה לבב). אי בהם אי מהם כו' -
 38 ואף על גב דמהאי "בהם" ו"מהם" דרשינן
 39 בפרק קמא דהגיגה (יאא) ששעורו
 40 בכעדרה - התם אסמכתא הוא, דשיעורים
 41 הלכה למשה מסיני. שרץ שנשרף - קצת
 42 קשה: דלא עריב יבש ושרוף בהדי הדדי,
 43 דמדחז קרא קדריש להו. שכבת זרע בראויה
 44 להוריע - ואם תאמר: הלא שכבת זרע
 45 שאינו יורה בחץ אינו ראוי להוריע, ומטמא
 46 ויש לומר: דמין ראוי להוריע בעינן, ואפילו
 47 שאינו יורה בחץ, כיון שהוא לח - חשיב מין
 48 שכבת זרע הראוי להוריע.
 49 בגומא

ממקום טומאה - ממקום שזוהו יוצא, שהוא טמא בשבילו. דם היוצא מפי אמתו
 - של זב גמור, ליה ליה לקמן דטהור. יכול דם היוצא מפיו - של זב יהא נדח
 כרוק, ודם היוצא מפי אמתו יהא נדח כזוב? ואיפוך אנא - "זואת" - לרבות דם,
 ו"הוא" - להוציא מי רגלים. שמתעגל - מתאסף הרבה כאחד, ואחר כך יוצא. כגון
 רוק ומי רגלים ושכבת זרע. דם - אן
 מתעגל ויוצא, דכי אתא - קמא קמא נפיק.
 וחוזר ונבלע - כשאינו מוציא. אף על כו'
 - כגון טילון של מי רגלים - חוזר ונבלע.
 יצא דם - שאינו מתעגל ויוצא. חלב - אף
 על גב שמתעגל, אינו חוזר ונבלע ושלחו -
 דפוס צרתו. קיימת - שלא נשבר ותפסור.
 ככולן - ששבולו שלם טמא. אפילו יבש.
 בהם - בשרצים כתיב (ויקרא יא) "כל הנגע
 בהם". מהם - "וכל אשר יפול עליו מהם
 במותם יטמא" (שם). זבוגי - פרוי"ט
 הנמצאים יבשים במחוזא, והוא צב. ויש
 שקורין אותו בלעז ברי"ט. המהווא - בלדיה
 ונרקבת. רד - כעין ריר שהוא לח, כמו
 (שמואל א בא) "וירד רירו על זקנו". תחלתו
 אף על פי שאין סופו - אין צריך שיהו
 המים פושרין בסוף, כשיכלה מעת לעת.
 יהודה בן נקוסא אומר - אין צריך שיהו
 המים פושרין בסוף, אכן יהו על השרץ כמעט
 לעת, אף על פי שאין סופן. וקולא היא, דאי
 לא הדר בהכי - טהור. ואף על גב דאי הוו
 פושרין כל מעת לעת, הוה הדר. טומאת
 רקב - מלא תרווד ממנו מטמא במגע ומשא
 ואהל. משנה ומטמא בין לח ובין יבש
 - הכתם או השרץ, בין שנמצאו לחין בין
 שנמצאו יבשין - מטמא כל טהרות
 שנמצאו במבוי מיום כיבודו, ושעשתה
 האשה מיום כבוס. היבש מטמא למפרע -
 עד שעת כיבוד או כיבוס. דאיכא למימר:
 לאחר כיבוס, מיד נפל. אבל הלח אינו
 מטמא למפרע, אלא עד שעה שנוכל לומר:
 אם נפל באותו יום, עדיין הוא יכול להיות
 כעשוי לח. אבל עד שעת הכיבוד לזמן
 מרובה - לא, הוה לח הוא. ואי מהדיא
 שעתא נפל, הוה מתעבדי יבש. גמרא
 חזקתו בדוק - מי מחוקקין דבדיק ליה בשעת
 הכיבוד, ומשום הכי טהרות קודם כיבוד -
 טהורות. או משום חזקתו מתכבד - דאי
 הוה התם בשעת כיבוד, הוי נפיק האי שרץ
 מחמת כיבוד. דאמר כניד ולא בדיק -
 "בדתינו, ולא בדקתינו". אי אמרת דהו
 דמטהרין הנך דמקמי כיבוד, משום דחזקתו
 שברקו בשעת כיבוד - הא לא בדיק,
 וטהרות דמקמי כיבוד נמי טמאות. ואי אמרת
 כו'.
 "מטמאין לחין". זב - דכתיב "רר בשרו". פיהו וניעו ורוקו - דכתיב "כי ירק הלב", פניו רוק. שרץ - "במותם" אומר רחמנא, פניו
 מיתה. שכבת זרע - הראויה להוריע. גבלה - דכתיב "כי זמות" - געין מיתה. "אם יבולין להשרות". פני רבי ירמיה: תחילתו וסופו
 בפושרין, או דלמא תחילתו אף על פי שאין סופו? תא שמע, דתניא: פמה היא שריתתו בפושרין? יהודה בן נקוסא אומר: מעת
 לעת, תחילתו אף על פי שאין סופו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: צריכין שיהו פושרין מעת לעת. "רבי יוסי אומר בשר המת" כו'.
 אומר שמואל: טהור מלטמא בכזית, אכל מטמא טומאת רקב. תניא נמי הכי, רבי יוסי אומר: בשר המת שייבש ואין יכול לשרות
 ולהזור כמות שהיה - טהור מלטמא בכזית, אכל מטמא טומאת רקב. משנה השרץ שנמצא בכבו - מטמא למפרע, עד שיאמר
 "בדקתי את המבוי הזה, ולא היה בו שרץ", או עד שעת כבוד. וכן בתם שנמצא בחלוק - מטמא למפרע, עד שיאמר "בדקתי את
 החלוק הזה, ולא היה בו פתם", או עד שעת הפכים. ומטמא בין לח בין יבש. רבי שמעון אומר: היבש - מטמא למפרע, והלח -
 אינו מטמא אלא עד שעת שהיה יכול לחזור ולהיות לח. ו גמראיפניא להו: עד שעת כבוד חזקתו בדוק, או דלמא חזקתו מתכבד?
 ומאי נפקא מינה - דאמר "כניד ולא בדיק". אי אמרת חזקתו בדוק - הא לא בדיק, אי אמרת חזקתו מתכבד - הא מתכבד.

ממקום טמא - אינו דין שיהו טמאין? - דם היוצא מפי
 האמה יוכיח, שגבא ממקום טמא - וטהור, אף אתה אל
 תתמה על זה, שאף על פי שגבא ממקום טומאה - יהיה
 טהור, - תלמוד לומר "זובו טמא... וזאת" - לרבות מימי
 רגליו לטומאה. דם היוצא מפי האמה מגלן דטהור?
 דתניא: יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה טמאין -
 תלמוד לומר "זובו טמא הוא" - הוא, טמא. ואין דם
 היוצא מפיו ומפי האמה טמא, אלא טהור. - ואיפוך
 אנא! אומר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: דומיא
 דרוק, מה רוק - שמתעגל ויוצא, אף כל - שמתעגל
 ויוצא, יצא דם - שאין מתעגל ויוצא. - והרי חלב
 שבאשה, שמתעגל ויוצא, ואמר מר: חלב שבאשה -
 מטמא טומאת משקין. טומאת משקין - אין, אבל לא
 טומאה חמורה! - אלא אומר רבי יוחנן משום רבי שמעון
 בן יוחי: דומיא דרוק, מה רוק - מתעגל ויוצא וחוזר
 ונבלע, אף כל - מתעגל ויוצא וחוזר ונבלע, יצא דם -
 שאינו מתעגל ויוצא, יצא חלב שבאשה - שאף על פי
 שמתעגל ויוצא, אינו חוזר ונבלע. - ונליף מוזבו: מה זובו
 שאין מתעגל ויוצא - מטמא, אף כלו - אומר רבא: מוזבו
 ליפא למילא - שכן גורם טומאה לאחרים. "והשרץ".
 אמר ריש לקיש: שרץ שייבש ושלדו קיימת - טמא. -
 והאנן תנן: מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין! אומר רבי
 זירא: לא קשיא, הא - בכולן, הא - במקצתן. דתניא,
 אומר רבי יצחק ברבי ביסנא, אומר רבי שמעון בן יוחי:
 "בהם", יכול בכולן? - תלמוד לומר "מהם". אי "מהם"
 - יכול במקצתן? תלמוד לומר - "בהם". הא ביצד? כאן
 בלח, כאן - ביבש. אומר רבא: הני זבוגי דמחוזא, כי
 שלדו קיימת - טמאין. ואמר ריש לקיש: שרץ שנשרף
 ושלדו קיימת - טמא. מיתבי: נמצא שרץ שרוף על גבי
 היותים, וכן ממלית המהווא - טהורין, שכל הטמאות
 בשעת מציאתן! אומר רבי זירא: לא קשיא, הא - בכולן,
 הא - במקצתן. דתניא, אומר רבי יצחק ברבי ביסנא
 משום רבי שמעון בן יוחי: "בהם", יכול בכולן? - תלמוד
 לומר "מהם". אי "מהם" - יכול במקצתן? תלמוד לומר
 - "בהם". הא ביצד? כאן - בשרוף, כאן - בשאינו שרוף.

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45

1 **בגומא** נמי בדיק - והא דאמר בפרק קמא דפסחים (ו,א) דגומא אינה נבדקת, גבי
2 תיבה שנשתמשו בה מעות מעשר שני - התם בחריץ המכוסה בקרשי
3 התיבה, דהתיא גומא אינה נבדקת. **וכן** הכתם עד שעת כבוס חזקתו ברוק כו' -
4 לא גרסינן "איביעא להו", דקאי א"איביעא להו" דלעיל גבי שרץ. **בדקות** חלוקתן
5 בשעת כבוסיהן - לאחר הכבוס בדקות.

6 ואם לא מצאה הכתם - טהור החלוק, אף
7 על פי שהיה בו בודאי כתם קודם כבוס, ובגן
8 שהטבילתו. והא דאמר לקמן בפרק "האשה"
9 (סא,א): בגד שאבד בו כתם, מעבירים עליו
10 שבעה סממנים לבטלו" - הוא הדין דאזיל
11 ליה לכתם על ידי כבוס סתם. והא דמסיק
12 דאין חזקתו מתכבס - היינו, שהכתם
13 בסטרא או בויתא. אי נמי: על ידי כבוס סתם
14 לא אזיל, ו"בדקות חלוקתן" - היינו, לפני
15 כבוס. ואי מצאה הכתם - מעבירה עליו
16 שבעה סממנים, או תעשה כבוס גמור וטוב.
17 דהא חזינן דעל ידי כבוס טוב, הולך הכתם
18 בלא סממנים. **שמע** מינה חזקתו ברוק -
19 והא דאמר בפרק קמא דפסחים (ו,א) וב"אלו
20 מציאות" (בבא מציעא כו,א): "מעות שנמצאו
21 בירושלים בשאר ימות השנה, חוליק. לפי
22 ששוקי ירושלים עשוין להחביר בכל יום" -
23 לא שחזקתן מתכבדים. אלא בשעת כבוס
24 גרילים לעין ולחפש אם יש שם מעות. אי
25 נמי: כשבדוקן השוקים שלא ידא שם עצם
26 בשערה או בערשה מן השרץ, אם היו שם
27 מעות, היו נמצאות. **הבאים** מרקם - רבינו
28 תם גריס "רקס". דאלו ברקם, היו ישראל,
29 כדאמר בריש מסכת גיטין (ב,א): אף המביא
30 מן הרקם ומן החגר. ולא קשה מידי, דטובי
31 "רקס" הוו, כדפרישית קמ. ועוד: אף על גב
32 דברקם ישראל הוו, קאמר הכא דכתבן
33 טהורין - דישאל מצניעים כתמיהן, אלא
34 של גוים הן, וטהורין. ורבי יהודה מטמא -
35 משום שיש שם גוים, וטועים להשתמש. אי
36 נמי: הכא איירי בידוע שהן של גוים הדרים
37 שם.

38 **מבין** גוים טהורים - אף על גב דבפרק
39 "בנות כותים" (נדה לד,א) אמר דם
40 גויה מטמא כרוקה וכמימי גליה - בכתימים
41 דרבנן לא גזרו עליהם.

42 **אמוראי** ניהו כו' - ואם תאמר: אם כן,
43 מכל מקום תקשה לרבי יוחנן
44 דאמר: אין מקבלין גוים מן התרמוד. אף על
45 גב דסתם מתניתין ד"עשרה יחסין" (קדושין
46 עה,ב) דפרק "אלמנה" (יבמות סח,ב) וכמה
47 תנאי סברי דגוי ועבד הבא על בת ישראל
48 הולד ממזר, מכל מקום תקשה ליה ממתניתין
49 דסברה דלא באו גוים על בנות ישראל. דאי
50 באו - הוי כתמן טמא. ודין אם הולד ממזר
51 או כשר - ישראל הוה, ויש לומר: דרבי יוחנן
52 וסבאי סברי דכתני רמי בר חזקאל בפרק
53 קמא דיבמות (טז,א) דאין מקבלין גוים מן
54 הקרמין ומן התרמודין. דפליג אמתניתין
55 דהכא דמטהר כתמי כל הגוים. ולא בעי
56 לשנוי "לא, לבר מתרמוד", כדמשני בפרק
57 קמא דגיטין (ו,א) "לא, לבר מבבל" -
58 דמחלק ברקם שם ולא בשאר גוים. משמע
59 דכולהו טהורים. **קוברין** שם הנפלים -
60 ואם תאמר: והיאך משתמשים שם בימי
61 טומאתן, והלא נוהרים הם מטומאת מת ונפלים, כרתניא: נאמנים לומר "לא קברנו שם הנפלים". ומוקי לה בגמרא בכותי כהן עומד שם. ובפרק "בנות כותים" (נדה לג,א)

1 **אי נמי** - בסתמא, דלא אמר "לא בדקתי", ואשתכח שרץ בגומא. **כסטרא** - בצד
2 הבגד, שיש שם קמטים ותפירות שקורין וירוש'. **מפני מה אמרו כו'** - כלומר,
3 מפני מה תלו בכיבוד וטהירו טהרות דקודם כיבוד? **למפרע** - אפילו דקודם כיבוד
4 - טמאות. **ומפני מה אמרו** - ומפני מה תלו טהרה בכבוס? **תחזור ותכבסנו** - אם
5 לא בדקתו בשעת כבוסו, ולאחר זמן נמצא בו
6 כתם, ואין ידוע אם קודם כבוס היה בו לטמא
7 טהרות של קודם לכן. **אם נדחו** - מראוי
8 מחמת כבוס זה. **בידוע שלאחר כבוס** -
9 ראשון נפל בו, וטהרות של קודם כבוס ראשון
10 - טהורות. דאי קודם כבוס קמא הוה ביה,
11 כבר נדחו מראוי מחמת כבוס ראשון. **מקדיד**
12 - נכנס בבגד. **טרשטריש**, כתם שלפני כבוס
13 ארבי - מנג'יד, וגלדו עבה. **לא שנו** - ארבי
14 שמעין קאי. **למפרע** - עד שעת הכבוס.
15 **משנה באין מרקם טהורים** - שחן גוים,
16 דמן טהור. **שהן גוים** - דמן טמא. **ושועין**
17 - שאין מצניעין את כתמיהם. **וחכמים**
18 מטהרין - בגמרא פריך: ואי דישאל טהור,
19 דמאן טמא? **שלא נחשדו** - ומכוסין אותם.
20 **גמרא קא פסיק ותני** - הבאין מבין הגוים
21 טהורין, ואפילו מתרמוד. אלמא, בני תרמוד
22 גוים גומרים הן. **זאת אומרת מקבלין גוים**
23 **מן התרמוד** - וכשרין לבא בקהל, ולא
24 אמרינן מוגרי הן, שנתערבו בבנות עשרת
25 השבטים, וגוי ועבד הבא על בת ישראל
26 מפרש גמרא. **גרי אריות הן** - מפרש
27 בספר מלכים (ב, יז) "וישלה ה' בהם את
28 האריות" וגו'. **גרי אמת הן** - דמן טמא.
29 **בערי ישראל** - במקום גלוי. **נחשדו על**
30 **כתמיהן** - דלא מצניע ליה. **משנה בכל**
31 **מקום** - בדקום ישראל, בחדרין - מסתמא
32 מאצאע, יד ש נדה הוא. **בית הטמאות** -
33 חדר שהגשים משתמשות בו בימי נדותן.
34 **סככות ופרעות** - בגמרא מפרש להו, וספק
35 ניהו ומרבנן, וכותים לית להו. **גמרא**
מאי

אי נמי - דאשתכח בגומא. אי אמרת חזקתו ברוק, מאן
דבדק - בגומא נמי בדיק, אי אמרת חזקתו מתכבד -
גומא לא מתכבדא. "וכן הכתם" וכו'. איביעא להו: עד
שעת כבוס חזקתו ברוק, או דלמא חזקתו מתכבס?
למאי נפקא מינה - דאמר כיבם ולא בדיק. אי אמרת
חזקתו ברוק - הא לא בדיק, אי אמרת חזקתו מתכבס?
הא מתכבס. אי נמי, דאשתכח בסטרא. אי אמרת
חזקתו ברוק - מאן דבדיק, בסטרא נמי בדיק. אי אמרת
חזקתו מתכבס - בסטרא לא מתכבס. מאי? תא שמע,
דתניא, אמר רבי מאיר: מפני מה אמרו השרץ שנמצא
במבוי - מטמא למפרע, עד שיאמר "בדקתי את המבוי
הזה, ולא היה בו שרץ", או עד שעת כיבוד? - מפני
שהזקת בני ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כפודיהם,
ואם לא בדיקו - הפסידוהו למפרע. ומפני מה אמרו פתם
שנמצא בחלוק מטמא למפרע, עד שיאמר "בדקתי את
החלוק ולא היה בו פתם", או עד שעת הכבוס? - מפני
שהזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כפוסיהן,
ואם לא בדיקו - הפסידו למפרע. רבי אחא אמר: תחזור
ותכבסנו, אם נדחה מראיתו - בידוע שלאחר כבוס, ואם
לאו - בידוע שלפני הכבוס. רבי אומר: אינו דומה פתם
שלאחר הכבוס לכתם שלפני הכבוס, שהו מקדיד וזה
מגלד. שמע מינה: חזקתו ברוק, שמע מינה. **ומטמא**
בין לח" וכו'. אמר רבי אלעזר: לא שנו - אלא שרץ,
אבל פתם לח - נמי מטמא למפרע, אימר יבש היה ומיא
נפיל עליה. - שרץ נמי, אימר: יבש היה - ומיא נפיל
עליה! - אם איתא דהכי הוא - אמרטיטי אימריטו. **משנה כל הכתמין הבאין מרקם - טהורין.**
רבי יהודה מטמא, מפני שהם גרים וטועין. הבאין מבין הגוים - טהורין. מבין ישראל ומבין
הכותים - רבי מאיר מטמא, והכמים מטהרים, מפני שלא נחשדו על פתמיהן. **גמרא קפסיק**
ותני, אפילו מתרמוד! אמר רבי יוחנן, זאת אומרת: מקבלין גוים מתרמוד - איני, והא רבי
יוחנן וסבאי דאמרי תרויהו: אין מקבלין גוים מתרמוד! וכי תימא: "את", ולא סבאי ליה,
והאמר רבי יוחנן: הלכה פסתם משנה! - אמוראי ניהו, ואליבא דרבי יוחנן. "מבין ישראל"
וכו'. ורבנן, אי דישאל מטהרי, דמאן מטמא? - חסורי מחסרה, והכי קתני: מבין ישראל -
טמא. מבין הכותים - רבי מאיר מטמא, דכותים גרי אמת הן. והכמים מטהרין, דכותים גרי
אריות הן. - אי הכי, "שלא נחשדו על פתמיהן" - "גרי אריות" מפני ליה! אלא הכי קאמר:
מבין ישראל ומבין הכותים - טמאין, דכותים גרי אמת הן. הנמצאין בערי ישראל - טהורין,
שלא נחשדו על פתמיהם, ואצנעו מצנעי להו. הנמצאין בערי פותים - רבי מאיר מטמא,
דנחשדו על פתמיהם. והכמים מטהרין, שלא נחשדו על פתמיהן. **משנה כל הכתמין הנמצאים**
בכל מקום - טהורין, חוץ מן הנמצאים בחדרים ובסככות בית הטמאות, של
פותים מטמאין באהל, מפני שהם קוברין שם את הנפלים. רבי יהודה אומר: לא היו קוברין,
אלא משליכין, ותייה גוררתו. נאמנים לומר "קברנו שם את הנפלים", או "לא קברנו". נאמנים
לומר על הפהמה אם פברה אם לא פברה. נאמנים על ציון קברות. ואין נאמנין לא על הפסכות,
ולא על הפרעות, ולא על בית הפרס. זה הכלל: דבר שהשודים בו - אין נאמנין עליו. **גמרא**
מאי

מבין גוים טהורים - אף על גב דבפרק
"בנות כותים" (נדה לד,א) אמר דם
גויה מטמא כרוקה וכמימי גליה - בכתימים
דרבנן לא גזרו עליהם.
אמוראי ניהו כו' - ואם תאמר: אם כן,
מכל מקום תקשה לרבי יוחנן
דאמר: אין מקבלין גוים מן התרמוד. אף על
גב דסתם מתניתין ד"עשרה יחסין" (קדושין
עה,ב) דפרק "אלמנה" (יבמות סח,ב) וכמה
תנאי סברי דגוי ועבד הבא על בת ישראל
הולד ממזר, מכל מקום תקשה ליה ממתניתין
דסברה דלא באו גוים על בנות ישראל. דאי
באו - הוי כתמן טמא. ודין אם הולד ממזר
או כשר - ישראל הוה, ויש לומר: דרבי יוחנן
וסבאי סברי דכתני רמי בר חזקאל בפרק
קמא דיבמות (טז,א) דאין מקבלין גוים מן
הקרמין ומן התרמודין. דפליג אמתניתין
דהכא דמטהר כתמי כל הגוים. ולא בעי
לשנוי "לא, לבר מתרמוד", כדמשני בפרק
קמא דגיטין (ו,א) "לא, לבר מבבל" -
דמחלק ברקם שם ולא בשאר גוים. משמע
דכולהו טהורים. **קוברין** שם הנפלים -
ואם תאמר: והיאך משתמשים שם בימי
טומאתן, והלא נוהרים הם מטומאת מת ונפלים, כרתניא: נאמנים לומר "לא קברנו שם הנפלים". ומוקי לה בגמרא בכותי כהן עומד שם. ובפרק "בנות כותים" (נדה לג,א)
אמר דנשו מטמא משהו בועל נדה, אבל פני - לא! ויש לומר: דלפי שעה קוברין שם נפלין, ולאחר זמן מסלקין אותם לקוברין בבית הקברות, ואין אנו יודעין מתי מסירין
אותן. **לא** נחשדו על כתמיהם - ואף על גב דכתמין דרבנן, הן טמאה אית להו. דסברה: דמגופה אתא.

59 **משנה**
 60 משנתנו דנה בכתמים הבאים ממקומות שגרים בהם נכרים או כותים:
 61 **כָּל הַכְּתָמִין שֶׁנִּמְצְאוּ בַּבְּגָדִים הַכְּאִין מֵרָקִים** שהיא עיר שרובה
 62 נכרים, **מְהוֹרִין**, לפי שדם נכרים טהור. **רַבִּי יְהוּדָה מְטַמֵּא, מְפַנֵּי**
 63 **שָׁהֵם גְּרִים וְדָמָם טָמֵא.** וְמוֹעֵצִין הֵם, בְּמָה שֶׁאֵינָם מְצַנִּיעִים אֶת
 64 כְּתָמֵיהֶם, כְּדָרְכָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
 65 כְּתָמִים הַכְּאִין מִבֵּין הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - מִמְּקוֹמוֹת שֶׁגָּרִים בְּהֵם גוֹיִם,
 66 מְהוֹרִין, מִשּׁוּם שֶׁדָּם נִכְרִים טָהוֹר. מִבֵּין יִשְׂרָאֵל וּמִבֵּין הַכּוֹתִיִּם -
 67 כְּתָמִים הַנִּמְצָאִים בְּעִיר שִׁישְׂרָאֵל או כּוֹתִים גְּרִים בָּהּ, רַבִּי מְאִיר
 68 מְטַמֵּא, שֶׁכֵּן דָּמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל כּוֹתִים טָמֵא. וְחַכְמֵי מְטַהְרִים,
 69 מְפַנֵּי שְׂלָא נְחָשְׁדוּ עַל כְּתָמֵיהֶן לְהַנְחִיחַם בְּבַגְדֵיהֶם, וּמַכְבִּסִּים אוֹתָם
 70 מִיָּד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ אַחֲרֵיהֶם, וְלִכֵּן תּוֹלִים לוֹמְרֵי שְׁכַתָּם זֶה בָּא מִדָּם
 71 בְּהֵמָה או חֵיהָ.

72 **גמרא**
 73 שנינו במשנתנו שכתמים הבאים מבין עובדי כוכבים טהורים. מדייקת
 74 הגמרא: **קִפְסִיק וְתָנִי** - התנא שנה את המילים 'מבין עובדי כוכבים
 75 טהורים' בלשון פסוקה ומוחלטת, ולא חילק בין עובדי כוכבים,
 76 ובכולם טהור הכתם הנמצא שם, ומשמע שאפילו מתרמוד.
 77 והגמרא ממשיכה לברר מה דינם של גרים מתרמוד: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,**
 78 **זֹאת אוֹמֶרֶת** - ממשמעות משנתנו שטיהרה את הכתמים הבאים
 79 מתרמוד, מוכח שמקבלין גרים מתרמוד, משום שגרים הבאים מהם,
 80 הם בני גוים גמורים ומותרים לבוא בקהל, שאילו היינו חוששים
 81 שהגוים שגרו שם נשאו מבוות ישראל, היו צריכים כתמיהם להיות
 82 טמאים, כי הם יהודים, ובניהם ממורים ואסורים לבוא בקהל, משום
 83 שלדעת רבי יוחנן, גוי או עבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר.
 84 והגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוחנן: **אִינִי** - וכי כך סובר רבי יוחנן,
 85 **וְהָא רַבִּי יוֹחָנָן וְכֹבְנָא** (-שם אמורא) **דְּאָמְרִי תְרִינְהוּ** (-שניהם
 86 אמרו), **אִין מְקַבְּלִין גְּרִים מִתְרַמּוּד**, משום שנשאו הגוים או עבדים
 87 שגרו שם את נבות ישראל, וסובר רבי יוחנן שגוי הבא על בת ישראל
 88 הולד ממזר ואסור לבוא בקהל, והרי זו סתירה למה שדייק רבי יוחנן
 89 ממשנתנו, שמקבלים גרים מתרמוד.

90 והגמרא מנסה לתרץ את הסתירה: **וְכִי תִימָא** - ואם תאמר שרבי
 91 יוחנן אמר רק **זֹאת** אומר' כלומר שיש לדייק דבר זה מהמשנה,
 92 **וְלֹא כְּבִירָא לִיה** - אבל הוא עצמו אינו סובר כדברי משנתנו, קשה,
 93 **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן 'הַלְכָה כְּתָמֵם מִשְׁנָה'** - משנה השנייה בלשון
 94 סתמית, שלא נזכר בה שמו של התנא בעל השמועה, הלכה כמותה,
 95 ומאחר שמשנתנו שניה בלשון סתמית, הלכה כמותה, לדעת רבי
 96 יוחנן, ונדחה מה שרצינו לומר שרבי יוחנן אמר את דבריו על משנתנו
 97 רק בתורת דיוק ולא להלכה, ואם כן חוזרת הקושיא למקומה שדברי
 98 רבי יוחנן סותרים אלו את אלו.

99 מתרצת הגמרא: **אָמוּרָאִי נִינְהוּ וְאֵלְבָּא דְרַבִּי יוֹחָנָן** - אמוראים
 100 נחלקו בדעת רבי יוחנן, יש שאמרו שאכן אמר רבי יוחנן כלל זה,
 101 שהלכה כסתם משנה, ויש שאמרו שרק במקום שאמר על משנה
 102 מסוימת שסתם הלכה כמותה, סובר הוא כאותה משנה, אבל אם לא אמר
 103 בפרשו, לא. **הִי אוֹמֵר**, שלדעת אמורא זה שאמר בשם רבי יוחנן,
 104 שהלכה כסתם משנה, לא אמר רבי יוחנן שאין מקבלים גרים
 105 מתרמוד, ולדעת זה שאמר בשם רבי יוחנן שאין מקבלים גרים
 106 מתרמוד, לא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה.

107 שנינו במשנתנו שכתמים הבאים מבין ישראל וכו' ומבין הכותים
 108 רבי מאיר מטמא, וחכמים מטהרים מפני שלא נחשדו על כתמיהן.
 109 והגמרא מקשה על שיטת חכמים: **וְרַבְּנָן שְׂמַטְהִירִים אֶת הַכְּתָמִים**
 110 **שְׁבָאִים מִשְׁל יִשְׂרָאֵל, אִי דִישְׂרָאֵל מְטַהְרִי** - אם מטהרים הם גם את
 111 הכתמים של ישראל, **דִּמְאָן מְטַמְּו** - איזה כתמים טמאו חכמים וכפי
 112 ששינוי להלן במשנה (נז). מתרצת הגמרא: **חֲסוּרֵי מְטַהְרָא וְהִכִּי**
 113 **קְתַנֵּי** - חסר בלשון המשנה, ויש להוסיף בה מילים, וכך יש לשנות
 114 בה, כחס **מבין ישראל טמא**, והבא **מבין הכותים, רבי מאיר**
 115 **מטמא, דכותים גרי אמת הן** - גרים גמורים הם ודמם טמא,

1 **אִי נָמִי**, אף שלא אמר לא בדקתי, יש חילוק באופן **דְּאִשְׁתַּכַּח הַשְּׂרָץ**
 2 **בְּגוּמָא** שבמבוי, **אִי אִמְרַת** שהטעם משום שחוקתו בדוק, **הִרִי מֵאֵן**
 3 **דְּבָרָה, בְּגוּמָא נָמִי בְּרִיקָה, וְאִי אִמְרַת** שהטעם משום שהשרץ חוקתו
 4 **מִתְכַּבֵּד** בכיבוד המבוי, **גוּמָא לֹא מִתְכַּבְּדָא** - אין הדרך לנקות,
 5 וחוששים שהיה שם השרץ ולא פינדהו.

6 והגמרא מרחיבה את הספק גם על כתם: **וְכֵן הַכְּתָם (וכו') אִיבְעִיא**
 7 **לְהוֹן** יש להסתפק בו, כשטימאו הטהרות רק **עַד שְׁעַת כְּבוֹס**, אם
 8 הטעם משום שהחלוק חוקתו בדוק בשעת כיבוס, או **דְּלָמָא** הטעם
 9 משום שחוקתו יש הכתם שמתכבס בשעת כיבוס החלוק.
 10 מבארת הגמרא: **לְמָאִי נְפָקָא מִינְהּ, דְּאָמַר הַמְּכַבֵּס שֶׁרַק כִּיבּוֹס וְלֹא**
 11 **בְּדָק, אִי אִמְרַת** שהטעם משום שחוקתו בדוק, **כֵּאֵן הָא לֹא בְּדָק,**
 12 **וְאִי אִמְרַת** שהטעם משום שחוקתו של כתם שמתכבס, גם כֵּאֵן הָא
 13 **מִתְכַּבֵּס. אִי נָמִי**, אף כשלא אמר שלא בדק, יש חילוק באופן
 14 **דְּאִשְׁתַּכַּח בְּסַמְרָא** - שהכתם נמצא בצידי הבגד שיש בהם קמטים
 15 ותפירות, **אִי אִמְרַת** שהטעם משום שחוקתו בדוק, **מֵאֵן דְּבָרָה,**
 16 **בְּסַמְרָא נָמִי בְּרִיק** - דרכו לבדוק גם בצידי הבגד, ויש לטהרו, **וְאִי**
 17 **אִמְרַת** שהטעם משום שחוקתו של כתם **מִתְכַּבֵּס, בְּסַמְרָא** - בצידי
 18 הבגד במקום קמטים ותפירות **לֹא מִתְכַּבֵּס.**

19 מסיימת הגמרא את הספק: **מָאִי** - מה הטעם, ומה ההלכה.
 20 הגמרא פושטת את הספק: **הָא שְׂמַעֵי, דְּתַנַּיָא** בברייתא, **אָמַר רַבִּי**
 21 **מְאִיר, מְפַנֵּי מַה אִמְרוּ שֶׁהַשְּׂרָץ שֶׁנִּמְצָא בְּמִבְּוֵי מְטַמֵּא לְמַפְרַע עַד**
 22 **שִׁיאִמַר בְּדַקְתִּי אֶת הַמְּבּוֹי הִנֵּה וְלֹא הִנֵּה בּו שְׂרָץ, או עַד שְׁעַת**
 23 **כִּיבּוֹד**, כלומר, מפני מה תלו זאת בכיבוד. **מְפַנֵּי שְׁחֻקְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
 24 **שֶׁבּוֹדְקִין אֶת מְבּוּאוֹתֵיהֶן בְּשְׁעַת כְּבוֹדֵיהֶם. וְאִם יָדוּעַ שְׂלָא בְּדָקוּ,**
 25 **הַפְּסִידוּהוּ** - הפסידו הטהרות שנעשו בו **לְמַפְרַע. וּמְפַנֵּי מַה אִמְרוּ**
 26 **שְׁכַתָּם שֶׁנִּמְצָא בְּחִלּוּק שֶׁל אִשָּׁה מְטַמֵּא לְמַפְרַע כֹּל הַטְּהוּרוֹת**
 27 **שֶׁעָשְׂתָה עַד שִׁיאִמַר בְּדַקְתִּי אֶת הַחִלּוּק וְלֹא הִנֵּה בּו כְּתָם, או עַד**
 28 **שְׁעַת הַכְּבוֹס** שלו, כלומר מפני מה תלו זאת בכיבוס. **מְפַנֵּי שְׁחֻקְתָּ**
 29 **בְּנֵוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁבּוֹדְקוֹת אֶת חִלּוּקֵיהֶן בְּשְׁעַת כְּבוֹסֵיהֶן. וְאִם יָדוּעַ**
 30 **שְׂלָא בְּדָקוּ, הַפְּסִידוּ הַטְּהוּרוֹת שֶׁעָסְקוּ בָּהֶן לְמַפְרַע.**

31 **רַבִּי אֲחָא אָמַר**, אף אם לא נבדק החלוק ניתן לברר אימתי נפל
 32 הכתם, על ידי שתחזור ותכבסנו עתה, **וְאִם נִדְתָּה מְרֵאִיתוֹ שֶׁל**
 33 **הַכְּתָם, בְּיָדוּעַ** - יש לתלות שנפל לאחר הכבוס הראשון, שאם היה
 34 קודם הכיבוס הראשון היה נדחה כבר אז, **וְאִם לֹא, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּפְל**
 35 **לְפָנֵי הַכְּבוֹס הָרִאשׁוֹן.**

36 **רַבִּי אוֹמַר**, ניתן לבדוק על פי הכתם עצמו אימתי נפל, **שְׂאִינּוּ דִּזְמָה**
 37 **כְּתָם שֶׁלְּאַחַר הַכְּבוֹס לְכַתָּם שֶׁלְּפָנֵי הַכְּבוֹס, שְׂזוּה** שלאחר הכיבוס
 38 **מְקַדְרִי** - נכנס בתוך הבגד ואין גלדו עבה, **וְזוּה** שקודם הכיבוס מְקַלְדִּי
 39 על הבגד וגלדו עבה, וממילא אם נכנס בבגד נפל לאחר הכיבוס, ואם
 40 הגלד הכתם על הבגד ודאי היה כבר קודם הכיבוס.

41 מסיימת הגמרא את ההוכחה: **שְׂמַעֵי מִינְהּ** - מדברי רבי מאיר,
 42 שהטעם שהטהרות שנעשו קודם כיבוס טהורות, משום
 43 שחוקתו בדוק, וההלכה היא שאם אמר במפורש שלא בדק הטהרות
 44 שנעשו קודם, טמאות, וכן אם לא אמר כך אף אם נמצא השרץ
 45 בגומא או הכתם בצד הבגד, תולים שבדק ואף הטהרות שהיו קודם,
 46 טהורות. מסיקה הגמרא: **אִכֵּן שְׂמַעֵי מִינְהּ כֵּךְ.**

47 שנינו במשנה: **וּמְטַמֵּא בֵּין לַח וְכוּ' בֵּין יֵבֶשׁ.** רבי שמעון אומר, היבש
 48 מטמא למפרע, והלח אינו מטמא אלא עד שעה שהיא יכול להיות לח.
 49 והגמרא מבארת את שיטת רבי שמעון: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ**
 50 **שֶׁלְרַבִּי שְׂמַעוֹן הֵלַח אֵינּוּ מְטַמֵּא טְהוּרוֹת אֲלֵא עַד שְׁעָה שִׁיכּוֹל לְהִיּוֹת**
 51 **לַח, אֲלֵא בְּשְׂרָץ, אֲבָל כְּתָם, לַח נָמִי מְטַמֵּא טְהוּרוֹת לְמַפְרַע** ואף
 52 **לִזְמַן מְרֻבָּה עַד שְׁעַת כִּיבּוֹס, שֶׁכֵּן אִימַר שֶׁנִּפְל לְפָנֵי זְמַן מְרֻבָּה, וַיִּבְּשׁ**
 53 **הָיָה, וּמֵאִי נִפְלִי עָלֶיהָ וְנִהְיָ לַח.**
 54 שואלת הגמרא: **אִם כֵּן שְׂרָץ נָמִי, אִימַר שִׁבְשׁ הָיָה, וּמֵאִי נִפְלִי**
 55 **עָלֶיהָ וְנִהְיָ לַח,** ונטמא אף טהרות שנעשו לפני זמן מרובה במבוי
 56 שנמצא בו שרץ לח. משיבה הגמרא: **אִם אִיתָא דְּרַבִּי הִנֵּה, לֹא הִיָּה**
 57 **נִשְׂאָר רַק לַח, אֲלֵא אִמְרַטוּבֵי אִימְרַטוּבֵי** - הידי נמרט ונפרץ לחתיכות
 58 דקות וקטנותו.

גמרא

שנינו במשנתנו: רבי יהודה אומר לא היו קוברין [את הנפלים].
 הגמרא מבררת מה הוא טעמם של הכותים שלא היו קוברים נפלים
 לדעת רבי יהודה. שואלת הגמרא: **מאי דרש** - איזו דרשה דרשו
 הכותים, ממנה למדו שאין הנפלים צריכים קבורה. משיבה הגמרא:
 שנאמר (דברים יט ד) **לֹא תִפְּנוּ גְבוּל רֵעֵךְ אֲשֶׁר גְּבוּל רְאוּשֵׁינִים**
בְּנַחֲלָתְךָ, מפסוק זה דרשו חכמים שאסור לאדם למכור את קברי
 אבותיו [ודיינו קרקע שהוקצתה על ידי המשפחה לקבורת
 המשפחה], משמע ש'גבול' האמור כאן, הוונה לקבר, והכותים
 הוסיפו לדרוש את תיבת 'בנחלתך' האמורה בהמשך הפסוק, **בִּלְ**
שֵׁשׁ לֹא נַחֲלָה - שהוא בן ירושה, **יֵשׁ לֹא גְבוּל** - יש לו קבר, **בִּלְ**
שֵׁאִין לֹא נַחֲלָה - כמו נפל, שאינו בן ירושה, **אֵין לֹא גְבוּל** [קבר].
 שנינו במשנה: **נִאֲמָנִים לִזְמַר קְבָרָנוּ** שם את הנפלים, או לא קברנו.
 מקשה הגמרא: כיצד נאמנים לומר שלא קברו שם נפלים, **וְהָא לִית**
לְהוּ יְלַפְּנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל (ויקרא יט יד) - הרי אינם
 חוששים לדרשת חכמים שדרשו בפסוק זה, שאסור להכשיל את
 חבירו בדבר איסור [שהיו מפרשים את הפסוק כפשוטו, שאסור
 להניח אבן לעיור בדרכו], ולא איכפת להם אם אנו חוטאים על
 פיהם, וכיצד אפשר להאמינם כשאומרים שלא קבורים שם נפלים
 ולהשתמש שם בטהרות. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָה**, מה
 שנינו שנאמנים, מדובר **בְּשִׁפְחָן כּוּתֵי עֲזַמְדָּ שֵׁם** - במקום שמעיד
 שאין שם נפל, והרי על עצמם והזרים הם שלא לעבור על איסור
 תורה, ואיסור טומאת כהנים כתוב בתורה.

מקשה הגמרא: **וְדִלְמָא** [שמא] **בְּהֵן טַמְאָה הוּא**, זה שמעיד, ומכין
 שהוא בעצמו טמא, אינו חושש לעמוד במקום זה, אפילו אם קבורים
 שם נפלים, וחזרת הקושיא למקומה, כיצד אפשר לסמוך על
 עדותם. מתרצת הגמרא: **דְּנִקְיַת תְּרוּמָה בִּידֵיהּ** - שאוחז תרומה
 בידו, והרי אסור מהתורה לטמא תרומה, שנאמר (במדבר יח ח) **יֶאֱנִי**
הַנָּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְּרוּמָתִי, מכאן שצריך לשומרה בטהרה.
 מקשה הגמרא: **וְדִלְמָא** התרומה שבידו **תְּרוּמָה טַמְאָה הִיא**, ואין
 עליו איסור לטמאותה. מתרצת הגמרא: **דְּקִאָבִיל מִיְנָה** - שאוכל
 ממנה, ותרומה טמאה אסרה באכילה. מקשה הגמרא: **אִי הֲכִי מַאי**
לְמִימְרָא - מה באה המשנה ללמדנו, הרי דבר פשוט הוא שבאופן
 כזה נאמנים. מתרצת הגמרא: **מְהוּ דְתִימָא** - שמא תהא סבור לומר
 שאין להאמינם, כיון שמה שאומרים שלא קבורים שם נפלים, הוא
 משום שלא **בְּקִיָּא** [אינם בקיאים] **בִּיצִירָה**, וכשהם קוברים נפל
 אינם יודעים שהוא בן ארבעים יום, וסבורים שהוא כמים בלבד ואינו
 מטמא, **קָא מְשַׁמְעֵ לֹן** - לכך הוצרכה המשנה להשמיענו שנאמנים.
 שנינו במשנה: **נִאֲמָנִין עַל הַהֶקְהָה** אם בכרה אם לא בכרה וכו'.
 מקשה הגמרא: כיצד נאמנים לומר שבכרה, **וְהָא לִית לְהוּ יְלַפְּנֵי**
עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל - הרי אינם חוששים לדרשת חכמים מפסוק
 זה, שאסור להכשיל את חבירו בדבר איסור, וכיצד נאמנים לומר
 שבכרה ולפסוק מן הבכורה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי הִיאֵי בְּרַ**
אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹהֲנָן, בְּגוּזוּ וְעוֹבְדֵי - במשנה מדובר כשראינו את
 הכותי עובד בולד וגוזו, ולפיכך נאמן הוא לומר שאינו בכור, לפי
 שנוהרים הכותים מלעבור על מה שכתוב בתורה (דברים טו יט) **לֹא**
תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגּוּ בְּכֹר צֶאֱנָךְ. מקשה הגמרא: **אִי הֲכִי** -
 אם כך, שמדובר שראינו את הכותי שעושה בו מלאכה או גוזו, **מַאי**
לְמִימְרָא - מה באה המשנה להשמיענו, הרי דבר פשוט הוא שבאופן
 כזה נאמנים. מתרצת הגמרא: **מְהוּ דְתִימָא לֹא בְּקִיָּא בְּטִינוּף** -
 היינו שפולטת הבהמה אבעבעות דם מרחמה, והוא סימן לולד של
 בהמה דקה שנימוח ויוצא, והבא אחריו אינו בכור, והיה עולה
 בדעתך לומר, שכותים אינם בקיאים בטינוף, ופעמים שהבהמה לא
 טינפה והם סבורים שטינפה, ולפיכך התירה הכותי לעצמו לעבור בולד
 ולגוזו, ואין לסמוך עליו, **קָא מְשַׁמְעֵ לֹן** - לכך הוצרך להשמיענו
 שנאמנים.

שנינו במשנה: **נִאֲמָנִין עַל צִיּוֹן קְבֻרוֹת וכו'**. הגמרא מקשה על מה
 שהאמינים על כך. תמדה הגמרא: **וְאֵף עַל גַּב דְּמַדְרַבְּנִין הוּא** - אף

ציון קברות הוא רק מדרבנן האמינים, והרי חשודים הם על מצוות
 דרבנן. מיישבת הגמרא: **בִּינֵן דְּתַיְבָא** - מכיון שנכתב דבר זה
 בנביאים, **מִן־הָרִי וְהִירֵי בֵּיה** - נוהרים בו, ואף שלא נכתב בתורה.
 מבארת הגמרא היכן נכתב דבר זה, **דְּתַיְבָא** [שנאמר] בנבואתו של
 יחזקאל שניבא על העתיד לבוא, שיעשו ישראל ציונים על עצמות
 הפגרים המושלכים של גוג, שעלו עליהם למלחמה (יחזקאל לט טו)
וְיַעֲבְרוּ הַעֲבָרִים בְּאֶרֶץ וְרָאָה עֵצִים אֲדָם וּבָנָה אֲצִלּוּ צִיּוֹן.
 שנינו במשנה: **אָבֵל אֵין נִאֲמָנִין לֹא עַל הַקְּבֻרוֹת** ולא על הפרעות
 ולא על בית הפרס וכו'. הגמרא מפרשת את שלושת הדברים:
קְבֻרוֹת, **דְּתַיְבָא** (אהלות פ"ח מ"ב) לענין דברים שמביאים את
 הטומאה, והחוצצים בפני הטומאה, **אֲצִלּוּ הֵן קְבֻרוֹת**, **אֵילֵן הַמִּיֶּסֶךְ**
עַל הָאֶרֶץ - שענפיו סוככים על הארץ ומאדילים תחתיהם, והיה
 האילן סמוך לבית הקברות, וידוע בודאי שיש טומאת מת תחת אחד
 הענפים, אך אין ידוע איזה הוא, והכותי מעיד על ענף אחד שתחתיו
 טהור, אינו נאמן, לפי שהכותים אינם חוששים לספיקות, ותולה
 הטומאה בענף אחר מספק.

פְּרָעוֹת, דְּתַיְבָא (שם) אֲבָנִים פְּרָעוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַקָּדָר - אבנים
 גדולות הבלטות מן הגדר, וקברו תחת אחת מהן, ואין ידוע תחת איזו
 אבן, והכותי מעיד על קצתן שהן טהורות, אינו נאמן, משום שאינם
 חוששים לספיקות.

בֵּית הַפֶּרֶס - הוא שדה שהיה בו קבר וחרשו אותו במחרישה,
 וחרושים שמא שיברה המחרישה את העצמות ופזרה אותם בשדה,
 ונשאר בהם עצם כשעורה מן המת, שמשמאה במגע ובמשא ולא
 באוהלו, ואמרו חכמים שהמהלך בשדה זו עד מאה אמה סביבות
 הקבר טמא, מחשש שמא נגע בעצמות בהליכתו, שעד מרחק זה יש
 לחשוש לגרירת המחרישה, וטומאה זו היא רק מדרבנן, כי מן הסתם
 לא היה לנו לחשוש שהגיעה המחרישה עד המת, ואין להחזיק מקום
 טהור בטומאה מספק, אלא שחכמים החמירו משום החומר של
 טהרות, ומאחר שדין בית הפרס הוא רק חומרא מדרבנן, אין הכותי
 נאמן עליה.

הגמרא מביאה שתי ראיות שטומאת בית הפרס היא רק מדרבנן:
אָמַר רַבִּי יוֹהֲנָן אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל, מְנַפֵּחַ אֲדָם בֵּית הַפֶּרֶס וְהוֹלֵךְ -
 שדה שנחרש בה קבר, נופח בפיו את העפר שלפני רגליו, והולך,
 שמכיון שהקבר נחרש, אין לחשוש אלא לעצמות שיש בהם שעורה,
 שאינן מטמאות אלא במגע ומשא ולא באוהלו, ומועילה הנפיחה,
 שאם יש שם עצם קטן יראה על ידי הנפיחה ולא יסיטו ברגליו,
 ומוכיחה הגמרא ממה שסמכו לבדוק על ידי ניפוח שאינה בדיקה
 גמורה, משמע שטומאת בית הפרס היא רק מדרבנן.

ראיה נוספת: **רַבִּי יוֹהֲנָן בְּרַ אֲמִי מְשַׁמֵּיה דְּרַבִּי יוֹהֲנָן אָמַר, בֵּית**
הַפֶּרֶס שְׁנִידֵשׁ בדריסת רגלי בני אדם שהלכו בו, **מְהוּרֵי**, לפי שתולים
 לקולא, ואומרים שכל העצמות נכתתו לפחות מכשעורה, וממה
 שהקילו בזה, משמע שהוא רק מדרבנן.

הגמרא מביאה ברייתא שמבארת מהו בית הפרס, ומה שיעורו
 לטמא: **וְתַנָּא** בברייתא, **הַחֲזוּשׁ בֵּית הַקְּבֻרוֹת**, ויש לחשוש
 שבחרישתו פיזר את עצמות המת בשדה, **הָרִי זֶה עוֹשֶׂה** את השדה
בֵּית הַפֶּרֶס - מלשון דבר שבור ופרוס, על שם שנפרסו ונשברו
 העצמות על ידי המחרישה, וזו גררה את השברים סביבות הקבר.
 מבארת הברייתא, **וְעַד בְּמָה הוּא עוֹשֶׂה** - מהו המרחק מהקבר
 שחוששים שעד שם הגיעו עצמות המת, **מְלֵא מְעַנָּה** - תלם של
 מחרישה, שהוא **מֵאָה אָמָה**, אבל מה שחרש מעבר למאה אמה,
 טהור, לפי שיעורו חכמים שאין המחרישה מוליכה עצמות אלא עד
 מאה אמה. **בֵּית אֲרַבְּעַת סָאִין** - כלומר מה שאסרו מאה אמה, אינו
 רק במקום שחרש, אלא באותה רוח שחרש, גזרו על שטח של מאה
 אמה על מאה אמה, שהוא מקום הראוי לזריעת ארבעה סאים
 תבואה, **רַבִּי יוֹסֵפִי אָמַר**, בית **הַמֶּשׁ** סאים הוא שטחו של בית הפרס.
 הגמרא מקשה על מה שנינו במשנתנו, שהכותים אינם נאמנים
 להעיד על בית הפרס. מקשה הגמרא: **וְלֹא מְהִימְנֵי** - וכי אין הכותים
 נאמנים להעיד על בית הפרס. **וְהִתְנַיָּא** - והלא שנינו בברייתא, **שָׂדֶה**

1 ודלמא כון טמא הוא - ואף על גב דטמא נמי אסור לשהות בבית הקברות, דבנייר
 2 בפרק "מי שאמר" (ז"א), בעי: נייר הוא בבית הקברות, מי בעי שהיה
 3 למלקות או לא? ובפרק "שלשה מינין" (שם מ"ב), אמר רב הונא: נייר שעומד בבית
 4 הקברות והשיטו לו מתו או מת אחר - חיוב. וטעמא: לפי שמוסיף טומאה עליו,
 5 דבבחורים ועשין את האחר אב הטומאה,
 6 כדאמר ההם - כותבים לית ליה הך מימרתו.

7 **ובנה** אצלו ציון - במועד קטן (ה"א) מפיק
 8 מהבא ציון של בית הקברות. ואם
 9 תאמר: ולרבי שמעון דאמר אין קברי גוים
 10 מטמאין באהל, היכי מפיק מהבא? הא אמר
 11 במועד קטן דאין מציינין אלא על טומאת
 12 אהל! ויש לומר: מדמציינין לפי שעה ציון,
 13 משום טומאת געגוע ומשא, אם כן לכל הפרות
 14 יש לציין בטומאת אהל. ולמאי דבעי למימר
 15 ב"הבא על יבמתו" (בבמות ס"א), דלרבי
 16 שמעון מתי גוים לא מטמאי אפילו במגע
 17 ובמשא, נפיק ליה לרבי שמעון ציון מדרשא
 18 אחריתי דהתם, וציון דרבי גוג - לאו משום
 19 טומאה, אלא לנקות הארץ מן המתים. ואם
 20 תאמר: ולרבי שמעון דיריש (שם) דאין גוים
 21 קרויין "אדם", הא כתיב "וראה עצם אדם"?
 22 ויש לומר: דנקט "אדם" - לאפוקי דסלקא
 23 דעתך דקברו שם עצמות בהמה.

24 **אילן** המיץ - מיירי דידוע שיש מת קבור
 25 שם, אך שאין ידוע תחת איזו ענף.
 26 ואין כותי נאמן לומר שאינו תחת ענף
 27 זה, אפילו הולך תחתיו - דאין מקפיד על
 28 ספק טומאה. ודוקא במאהיל על פני כולה
 29 אמר בסמוך דנאמן. ומה שפירש הקונטרס:
 30 אילן בסמוך לבית הקברות, ופעמים קורבין
 31 שם - בתנן פירש כן. כיון שצריך לפרש
 32 בידוע שמת קבור שם, דבספק - לא היה
 33 נאמן, אפילו היה מהלך על פני כולה. ואף
 34 על גב דספק טומאה ברשות הרבים, טהור -
 35 הבא, גזור רבנן. והא דקאמר לקמן בפרק
 36 בתרא (ס"ב), דסככות ופרעות לאו אהל
 37 הוא, ורבנן גזור עלייהו - לאו דוקא קאמר
 38 דלאו אהל הוא, כדבדאין קברו שם איירי,
 39 כדפירשתי. אלא כלומר, חך טומאת אהל
 40 אינה אלא מדרבנן, דברשות הרבים ספקו
 41 טהור. אי נמי: הענפים המובדלים זה מזה,
 42 רואים אותם כאילו חך סוככות, ליחשב אהל.
 43 כדאמר באהלות (ט"ז): המיץ על הארץ -
 44 רבי יהודה אומר: רטוב התחתונת כאילו

45 עולות למעלה, והעליות כאילו יורדות למטה. ואם היו נוגעות זו בזו פחות טעם
 46 - מביאות וחוצצות כו'. **בית** הפרס - על שם פריסה. שהעצמות נפרסים במדרס
 47 רגלים, או על ידי מחרישה. ובשרה שאבד בה קבר, לא שייך האי טעמא, וקרי ליה
 48 בפרק קמא דמועד קטן (ה"ב) "בית הפרס"! ושמו אגב דקרי "בית הפרס" לשרה
 49 שנחרש בה קבר, קרי גם לאבד "בית הפרס". אי נמי: לשון "בית הפרס" - על שם
 50 פסרות רגלי אדם נמנעות מלילך שם, מפני הטומאה. ובפרק קמא דמועד קטן (ה"ב),
 51 תניא גבי בית הפרס: הוהא שדה שנחרש בה קבר, ושאבד בה קבר, שדה בוכים.
 52 ומפרש טעמא דשרה בוכים - משום יאוש בעלים. ומפרש שדה בורוך: שדה מיוחד,
 53 שקרובי המת מביאין אותו על אותו שדה. ואנשי בית הקברות באין לקראתו, ובוכים
 54 יחד וכו'. והראשונים חורים לביתם, ואלו נוטלין אותו ומוליכין אותו לקבורו. ואותו
 55 שדה - טמא. דשמא נתלדלל ותנענע מעט מעט ממנו, ונפל ושכחוהו. ורבינו
 56 שמואל פירש: פעמים שבני העיר מניחין אותו שם, לפי שסורבין שאנשי בית הקברות
 57 יבואו וישללו אותו. ובני בית הקברות יסברו, שאנשי העיר יליכוהו לבית הקברות.
 58 ויש לומר: עדי שיהו פגוים להוליכו לבית הקברות. ופעמים שנשכח שם, ולא הוסיך
 59 וזהו יאוש בעלים. **בית** הפרס שנידש טהור - אשדה שנחרש בה קבר קאי, דמספקין לעצם כשעורה מאה אמה סביבות הקבר. רבין שנידש ונרמס ברגלים, ול שומר
 60 שהולכו כשעורה משם. אבל אשדה שאבד בה קבר, לא שייכא חך קולא.

61 **מלא** מענה מאה אמה - בתוספתא דאהלות (ויש פרק יז) מפרש דהך מאה אמה - היינו, לכל רוח. **אמר** רבי יוחנן במהלך ובא על פני כולה - אבל בשרה שנחרש בה קבר
 62 - אפילו מהלך ובא על פני כולה, לא מדימין. דאין כאן אלא ספקא דרבנן, שמא היסט עצם כשעורה, ואין הכותי חושש עליה. ואם תאמר: כי היכי דציין קברות דמהימן
 63 אדאורייתא, דאוקימנא בעיה עומד שם, הכי נמי ליתני במתניתין דמהימן אסככות ופרעות ובמהלך על פני כולה! ויש לומר: דלא חשיבא ליה למתניתין ברותא לאשמעינן דלא
 64 חיישין לרצועה נפקא וישא. אבית הפרס דנדרש בה קבר - לא מתי מהלך ובא על פני כולה, כדפירשתי, אלא דוקא באבד בה קבר ולא תאמר: ובאבד נמי היכי מהני, דלמא
 65 טמאה הייא? ויש לומר: דמיירי דנקיט תרומה ואכיל מינה, כדקאמר ר' לעיל. והוא הדין דנקט ולא אכיל, ובגון שידוע לנו שהיא טהורה, דלא היה כותי נאמן לא.

1 **מאי דרוש** - כותיים, שאין קוברים את הנפלים? לא תסגי נבול רעך - ומוקמינן
 2 לה בספרי: במוכר קברי אבותיו. **נאמנין** לומר קברנו - דמידי דאורייתא הוא
 3 טומאת המת. והא לית להו ולפני עור לא תתן מכשול - לא דרשי ליה: במחטיא
 4 את חבירו, ולא איכפת להם אם אנו חוטאים על פיהם. ככהן - כותי עומד שם.
 5 **דקאביל מינה** - ותרומה כמאה, באזהרה

6 לטהור, וכל שכן **בציורה** - לא תבא, בציורה
 7 - וכי קברי נפל, לא ידעי דהוא בן ארבעים
 8 יום, וסברי: מיא בעלמא הוא, ואינו מטמא.
 9 **במינוף** - בבהמה דקה, ופטר את הבהמה
 10 מן הכבורה. ובכורות (כ"א), מפרש: מאי
 11 "סינוף" - שמכבצת ומציאה עם דרך רחם,
 12 וזהו הולד שנימח ויוצא. הלכך, הבא אחריו
 13 - אינו כבור. והני כותיים לא בקיאי בסינוף,
 14 וזימנין דלא טניף, ואמר: סינוף הוא, ופטרין
 15 את הבא אחריו. קמשמע לך. על ציון -
 16 לציין, וטומכין עליהן, ועבדינן טהרות היבא
 17 דלא ציינו. אילן המיץ על הארץ - והוא
 18 סמוך לדרך בית הקברות. וזימנין דמיתרמי
 19 בין השמשות, וקברי דהתם. ואם הענפים
 20 מובדלים, שאין האהל שלם, וידוע ודאי שיש
 21 קבר תחת האהלות, ואין ידוע איזה הוא.
 22 והכותי מעיד על אחד "זה טהור" - אינו
 23 נאמן, לפי שאינו חש על הספק, ותולה
 24 הטומאה באהל שני מספק. פרעות - גדולות
 25 ובלטות מן הגדר. וקברו תחת אחת מהן, ואין
 26 אנו יודעין תחת איזהו מהן. ובא כותי הקבד
 27 על מקצתן שהן טהורות - אינו נאמן, משום
 28 דלספקא לא חייש, ותולה הספק באחרות.
 29 **בית הפרס** - שדה שנחרש בה קבר. ואוקמי
 30 רבנן על סביבות הקבר מאה אמה בספק
 31 טומאה, שדיקדה המחרישה את העצמות
 32 ומגלגלתן. **מנפח** - דבשר - ליכא, ועצם
 33 כשעורה - לא מטמא אלא במגע ובמשא.
 34 הלכך, מנפח כדי שלא יגעו רגליו בו, והולך.
 35 שנידש - ברגלי אדם, שהרגלים נושאים את
 36 העצמות, ושחקום. פרס - לשון דבר שבור
 37 ופורס, על שם שנפרסו העצמות. בית
 38 ארבעת סאין - היינו נאה על מאה, שהרי
 39 חצר המשכן מאה על חמשים, והוא "בית
 40 סאתים". שדה שאבד בה קבר - מיקרי נמי
 41 "בית הפרס", ורבנן גזור בכולה. דתניא
 42 במועד קטן (ה"ב): שלשה בית הפרס הן, שדה
 43 שאבד בה קבר, ושנחרש בה קבר, ושרה
 44 בוכין. **שאין מעיד אלא על גופו של קבר** -
 45 דכיון דאמרי "אין שם קבר ברוח זה" - על גופו של קבר הוא מעיד. וגופו של קבר
 46 - דאורייתא, ודאורייתא מדמיני. אלמא נאמנין על בית הפרס ועל (בית) הסככות.
 47 **מהלך על פני כל השדה** - דכיון דעל פני כולה מהלך, ודאי פשיטא ליה דניטלה
 48 הטומאה משם. ומתניתין דקתני דאין נאמן - כגון שאינו מהלך על פני כולה,
 49 שמשיר רוח אחת. הלכך, אפילו במקום שעבר אינו נאמן, משום דאיהו דלספקא לא
 50 חייש. **מאי למימרא** - נהי דלספק לא חייש, ולדאי - חייש. וכיון דפשיטא לך דקבר
 51 היה בה, והוא מהלך על פני כולה - הרי עובר על מקום הקבר. ואי לאו דקיס ליה
 52 שניטלה הטומאה, לא עבר. **רצועה נפקא** - מן השדה, ונקראת על שם דוד.
 53 ושם הוא תולה את מקום הטומאה, והכא עבר מספקא, דלספקא לא חייש. **קמשמע**
 54 לך - כיון דעל כל ארבע רוחותיה עובר בתוכה. לרצועה לא חיישין. **לאותי תחומין**
 55 - אין נאמנין לומר "עד כאן תחום שבת" - דתחומין דרבנן, וכותיים לא סבירא להו.
 56 **ויין נכך** - דאין כותי מקפיד על מגע גוי.

57 **הדרן עלך דם הנדה**
 58 ונשאר שם. ועוד פירש שם: "שדה בוכין" - שדה שיש בה בוכין, ומניחין המת שם לפי שעה, עד שיהו פגוים להוליכו לבית הקברות. ופעמים שנשכח שם, ולא הוסיך
 59 וזהו יאוש בעלים. **בית** הפרס שנידש טהור - אשדה שנחרש בה קבר קאי, דמספקין לעצם כשעורה מאה אמה סביבות הקבר. רבין שנידש ונרמס ברגלים, ול שומר
 60 שהולכו כשעורה משם. אבל אשדה שאבד בה קבר, לא שייכא חך קולא.

61 **מלא** מענה מאה אמה - בתוספתא דאהלות (ויש פרק יז) מפרש דהך מאה אמה - היינו, לכל רוח. **אמר** רבי יוחנן במהלך ובא על פני כולה - אבל בשרה שנחרש בה קבר
 62 - אפילו מהלך ובא על פני כולה, לא מדימין. דאין כאן אלא ספקא דרבנן, שמא היסט עצם כשעורה, ואין הכותי חושש עליה. ואם תאמר: כי היכי דציין קברות דמהימן
 63 אדאורייתא, דאוקימנא בעיה עומד שם, הכי נמי ליתני במתניתין דמהימן אסככות ופרעות ובמהלך על פני כולה! ויש לומר: דלא חשיבא ליה למתניתין ברותא לאשמעינן דלא
 64 חיישין לרצועה נפקא וישא. אבית הפרס דנדרש בה קבר - לא מתי מהלך ובא על פני כולה, כדפירשתי, אלא דוקא באבד בה קבר ולא תאמר: ובאבד נמי היכי מהני, דלמא
 65 טמאה הייא? ויש לומר: דמיירי דנקיט תרומה ואכיל מינה, כדקאמר ר' לעיל. והוא הדין דנקט ולא אכיל, ובגון שידוע לנו שהיא טהורה, דלא היה כותי נאמן לא.

1 הרואה כתם. תא שמע האשה שעושה צרכיה – תימה: מאי מהדר אפירות,
2 הא כמה משניות פרק "בא סימן" ר"ד הנדה" דיני כתמים, וליפרוך
3 מינייהו. ולא שייך לשנויי עלייהו, לא הרגשת עד ולא הרגשת שמש! ואומר הרב
4 רבינו יצחק: דמיני כתמים ליכא למפרך – דהיינו יכולין להעמיד שיש זמן מרובה
5 משעת הכבוס, ואימור: הרגישה, ולא
6 אדעתה. אבל בשמעתין פריך מכתמים
7 דבבשרה – דאין רגילות לשהות כתם
8 בבשר בלא דעתה שלא ייבש ויפול. מיהו
9 ברייתא דשלשה ספקות דמייתי לקמן פריך
10 מחלוקה, כמו שנפרש בהדיא. ויש לומר:
11 דמשמע דזמן מועט היה שם, דומיא דבשר.
12 ומשני: דמוזן חרוק הוה, ואימור: ארגשה
13 ולא אדעתה. אי נמי: כיון דרוב ימיה טמאה,
14 יש לחוש. **אימור** הרגשת שמש הואי –
15 ואם תאמר: אמאי לא נקט הרגשת מי
16 רגלים, כמו לעיל. ואף על פי שלא הטילה,
17 כדאמר בריש מכליתין, וזהו ליה למימר:
18 כסבורה הרגשת מי רגלים הוא! ויש לומר:
19 הדבא זמן מועט בין השמש למציאת הדם
20 – וזיתה יודעת אם תרגיש במי רגלים. אבל
21 לעיל בין פקידה לפקידה – יש זמן ארוך,
22 והרבה פעמים יש הרגשת מי רגלים ביתיית.
23 **ובמגעות** ובידיעות הלך אחר הרוב –
24 פירוש הקונטרס: אשה שאין לה וסת, ורגילה
25 לראות תדיר ובודקת עצמה תמיד, וכל זמן
26 שלא עקלה עצמה – מחוקת עצמה
27 בטומאה. הלכך, אם רוב ימיה היא טמאה –
28 טמאה. וזהו תימה: שזו החומרא לא מצינו
29 בשום מקום. והא אשה שיש לה וסת – דיה
30 שעתה, וטומאה דמעת לעת – אינה אלא
31 באין לה וסת, ולא מפקידה לפקידה. ואפילו
32 בראותה, וכל שכן הכא. דאין כאן אלא כתם.
33 ואין לחלק בין בראותה תדיר בין שאינה רואה
34 תדיר. ונראה: דקאי א'נמצא על חלוקת'
35 (ספק טמא ספק טהור). וקאמר: דאם אחר
36 מציאת הכתם, רוב ימיה טמאין – טמאה,
37 ואף על גב דעברה בשוק של טבחים. ולא
38 אמרינן: אי מגופה אתא – על בשרה איבעי
39 ליה לאשתכחי.

הרואה כתם על בשרה, כנגד בית התורפה

1 **ממאיה, ושלא כנגד בית התורפה – טהורה.**
2 **על עקבה ועל ראש גודלה – טמאה.** על שוקה ועל
3 **פרסותיה, מכפפים – מטמאה, מבחויז – טהורה, ועל**
4 **הצדדין מכאן ומכאן – טהורה.** ראתה על חלוקה, מן
5 **החגור ולמטה – מטמאה, מן החגור ולמעלה – טהורה.**
6 **ראתה על בית יד של חלוקה, אם מגיע כנגד בית**
7 **התורפה – מטמאה, ואם לאו – טהורה.** היתה פושטתו
8 **ומתפסה בו פלילה, כל מקום שנמצא בו כתם –**
9 **מטמאה, מפני שהוא חזר.** וכן בפוליוס. **גמרא אמר**
10 **שמואל: בדיקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם**
11 **עליה – טהורה, שנאמר "בבשרה" – עד שתרגיש**
12 **בבשרה. – האי "בבשרה" – מיבעי ליה שמומאיה בפנים**
13 **בבחויז! – אם כן, לימא קרא "בבשר", מאי "בבשרה" –**
14 **שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה. – ואפתי מיבעי ליה:**
15 **"בבשרה" – ולא בשפיר, ולא בפתיקה! – תרתי שמע**
16 **מינה. תא שמע, האשה שהיא עושה צרכיה וראתה**
17 **דם, רבי מאיר אימור: אם עומדת – מטמאה, ואם יושבת**
18 **טהורה. היכי דמי? אי דארגשה – יושבת אמאי**
19 **טהורה? אלא לאו – דלא ארגשה, וקתני: עומדת –**
20 **מטמאה! – לעולם – דארגשה, ואימור: הרגשת מי רגלים**
21 **הואי. עומדת – הדור מי רגלים למקור, ואייתי דם,**
22 **יושבת טהורה. תא שמע: עד שהיה נתון תחת הכר**
23 **ונמצא עליו דם, אם עגול – טהור, ואם משוך – טמא.**
24 **היכי דמי? אי דארגשה – עגול אמאי טהור? אלא לאו –**
25 **דלא ארגשה, וקתני: משוך – עגול**
26 **טהור. תא שמע: נמצא על שלו – טמאין וחיבין בקרבן, נמצא על שלו אתיוס – טמאין,**
27 **וחיבין בקרבן. נמצא על שלו אתיוס – טמאין, וחיבין בקרבן! – לא, לעולם – דארגשה, וקתני: נמצא על**
28 **שלו אתיוס – טמאין, וחיבין בקרבן! – לא, לעולם – דארגשה, וקתני: נמצא על**
29 **תא שמע: נמצאת אתה אימור, שלשה ספקות באשה: על בשרה, ספק טמא ספק טהור –**
30 **טמא; על חלוקה, ספק טמא ספק טהור – טהור; ובמגעות ובידיעות – הלך אחר הרוב. מאי**
31 **"הלך אחר הרוב"? לאו אם רוב ימיה טמאין – מטמאה, ואף על גב דלא ארגשה! – לא, אם**
32 **רוב ימיה בהרגשה חזיא – מטמאה, דאימור: ארגשה ולא אדעתה. אמר מר: על בשרה, ספק**
33 **טמא ספק טהור – טמא; על חלוקה, ספק טמא ספק טהור – טהור. היכי דמי? אי מחגור**
34 **ולמטה – על חלוקה אמאי טהור? והא תנן: מן החגור ולמטה – טמא; ואי מחגור ולמעלה**
35 **על בשרה אמאי טמא? והתנן: ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה – טהורה!**
36 **איבעית אימא: מחגור ולמטה, ואיבעית אימא: מחגור ולמעלה, אי בעית אימא: מחגור ולמטה**
37 **וגון שעברה בשוק של טבחים, על בשרה – מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי – על חלוקה**
38 **מיבעי ליה אשתכחי. על חלוקה – מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי – על בשרה מיבעי ליה**
39 **אשתכחי. ואיבעית אימא: מחגור ולמעלה – גגון דאודקרה. על בשרה – ודאי מגופה אתאי,**
40 **דאי מעלמא אתאי – על חלוקה איבעי ליה אשתכחי, על חלוקה – מעלמא אתאי, דאי**
41 **מגופה אתאי – על בשרה איבעי ליה אשתכחי. קתני מיהת "על בשרה ספק טמא ספק טהור**
42 **– טמא", ואף על גב דלא הרגישה! ועוד, תנן: הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה**
43 **– מטמאה, ואף על גב דלא הרגישה! אמר רב ירמיה מדפתי: מודה שמואל שהיא מטמאה**
44 **מרבנן**

1 **משנה** הרואה, כנגד בית התורפה – אותו מקום, דאיכא למימר: דם מאותו
2 מקום נפל לחתם, וטמאה. על עקבה ועל ראש גודלה **טמאה** – ראש
3 גודלה של רגל. ובגמרא מפרש טעמא. **מכפפים** – בין שני שוקים, כל גובהן מן
4 הארץ. **מבחויז** – מכאן ומכאן. **צדדים** – אחריו השוק – כל גובהן מן העקב,
5 ולפניו – כל גובהן כנגד הרגל. מן החגור
6 ולמטה – כנגד בית התורפה הוא. **אם מגיע**
7 **כנגד בית התורפה** – כגון שנמצא בראש
8 בית ידה סמוך ליד, שפעמים שפושטתן
9 מזורעה ונופל כנגד מטה. **שלא כנגד בית**
10 **התורפה** – כגון שנמצא סמוך לכתפה.
11 **שהוא חזר** – פעמים שראש החלוקה נהפך
12 כלפי פניה שלמטה. **וכן בפוליוס** – מעפרות
13 שמתכסה בו. **אירייל בלעז. גמרא צרכיה**
14 **– מטלת מיס. עומדת טמאה** – דאידי
15 דדחיק לה עלמא דמעומד השתינה, ולא
16 יכלה לעצור – הדור מי רגלים למקור,
17 ואייתו דם. **יושבת טהורה** – דכמה יש לה
18 במקום מי רגלים, שאין דרך דם נדה לצאת
19 עם מי רגלים. **עד – סדין שבודקת בו. עגול**
20 **– אין זה דם בדיקה, דדרך קינוח לידות**
21 **משוך. דארגשה** – בשעת בדיקה. ועגול
22 להכי טהור לעולם – דאימור הרגשת עד
23 הוא, שצערתה בדיקת העי. על בשרה ספק
24 טמא ספק טהור טמא – כולו מפרש לקמן.
25 **ובמגעות ובידיעות הלך אחר הרוב** – אשה
26 שלא מצאה כתם, והרי היא מחוקת עצמה
27 בספק נדה. כגון שאין לה וסת ורגילה לראות
28 תדיר, ונגעה או חסיטה – הלך אחר רוב
29 ימיה. אם רוב ימיה רגילה לראות – מגעה
30 חסיטה טמא, ואף על גב דהשתא לא
31 ארגשה. **דאודקרה** – זופה עצמה
32 לאתרויהו, ואף על גב דעברה בשוק של
33 טבחים – טמאה. דאי מעלמא אתאי – על
34 חלוקה אבעי ליה לאשתכחי.
35 **מרבנן**

1 **אמר** מר על בשרה כו' – ולבסוף פריך
2 מינה לשמואל. והא דלא פריך מינה
3 ברישא אלא פריך ממגעות והיסטות וסיפא
4 ברישא – משום דפשוט הוא יותר. אבל
5 ירשא מיבעי ליה לתרוצי ברישא, והדר פריך
6 מינה. **על בשרה דאי מגופה אתאי** – ואם
7 תאמר: מאי שנא דלקמן בשמעתין גבי
8 "לבשה שלשה חלוקות ועברה בשוק של
9 טבחים – תולה אפילו בתחתון", ולא אמרינן:
10 אי איתא דמעלמא אתאי, אעלין הוה ליה
11 לאשתכחי? ויש לומר: הדין, לפעמים
12 שהיא מגולה חלוקה העליון ואתי על
13 התחתון. אבל אין דרך לגלות בשרה. **קתני**
14 מיהא על בשרה כו' – ואם תאמר: ומאי
15 קשיא, הכי נמי אימור: ארגשה ולא
16 אדעתה, כדאמר לעיל: ויש לומר: הדין,
17 דרוב ימיה טמאין – יש רגלים לדבר, שיש
18 תלות בהרגשה ולא אדעתה. אבל הכא –
19 אין שום הוכחה שנתלה בהרגשה ולא
20 אדעתה, שאין רק שעה מועטת שהוא על
21 בשרה.
22 **כרבי**

פרק שמיני - הרואה כתם

משנה

משנתנו עוסקת באשה שמצאה דם בלא שהרגישה שנפתח מקורה: **הַרְוֵאָה כְּתָם עַל בְּשָׂרָהּ**, ולא הרגישה קודם לכן הרגשה המטמאת. אם הכתם נמצא **כְּנֶגֶד בֵּית הַתּוֹרֵפָה** - כנגד אותו מקום שממנו וב הדם, **טְמֵאָה מִדְּרַבָּנִין**, לפי שיש לומר שהגיע מן המקור. ו**יִשְׁלַח כְּנֶגֶד בֵּית הַתּוֹרֵפָה טְהוֹרָה**.

המשנה מבארת אלו מקומות בגופה נחשבים כנגד בית התורפה ואלו לא: נמצא כתם על **עַקְבָּהּ** - אחורי הרגל כנגד האצבעות ועל **רֹאשׁ גּוֹדְלָהּ** - ראש האגודל שברגלה, **טְמֵאָה**. נמצא כתם על **שׁוֹקָהּ** לאורך הרגל, ועל **פְּרוֹסוֹתֶיהָ** - החלק התחתון של הרגל הנמצא למטה משוקה, אם נמצא הכתם במקומות אלו **מִפְּנֵי** - בצדדי הרגלים שבין שני השוקיים ובין שתי הפרסות, **טְמֵאָה**, שמקומות אלו הם כנגד בית התורפה, ואם נמצא **מִבְּחוּץ** - בצד החיצוני של הרגלים, **טְהוֹרָה**. ובנמצא על שוקה לאורך הרגל על **הַצְּדָדִין מִכָּאן וּמִכָּאן** - בצד שלפני השוק שהוא הצד שלפני הרגל, או בצד שאחורי השוק שהוא הצד שכנגד העקב, **טְהוֹרָה**.

ממשיכה המשנה ומבארת: **רִאֲתָהּ כְּתָם עַל הַלְּוִקָּהּ**, אם נמצא הכתם **מִן הַחֲגוּר (סִינֵר) וְלִמְטָהּ, טְמֵאָה**, ואם נמצא **מִן הַחֲגוּר וְלִמְעָלָהּ טְהוֹרָה**.

רִאֲתָהּ כְּתָם עַל בֵּית יָד (מקום הכנסת היד) שֶׁל חֲלוֹק, אִם מְקוּם הַכְּתָם מִנֵּי כְּנֶגֶד בֵּית הַתּוֹרֵפָה, כגון שנמצא הכתם בראש בית היד סמוך לכף היד, שבשעת פשיטת החלוק נופל בית היד כלפי מטה עד כנגד בית התורפה, **טְמֵאָה, וְאִם לֹא** - וכגון שנמצא הכתם על בית היד של החלוק סמוך לכתיפה, **טְהוֹרָה**.

דין נוסף: חלוק שהיתה **פוֹשְׁטָתָהּ וּמִתְכַּסֶּה בּוֹ בְּלִילָהּ, כָּל מְקוּם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כְּתָם טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹזֵר** - שהחלוק מתהפך בשעת השינה, ופעמים שאפילו ראש החלוק נהפך כלפי מטה כנגד בית התורפה, **וְכֵן הַדִּין בְּנִמְצָא כְּתָם בְּפּוֹלְיוֹם** - סודר שהיא מתכסה בו, שחורשים שמה נהפך בשעת השינה עד כנגד מקום התורפה.

גמרא

שנינו במשנה, הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה. הגמרא דנה באיזה כתם אמרו שהוא מטמא: **אָמַר שְׁמוּאֵל, אִשֶּׁה שֶׁבְּדָקָה קָרַעַע עוֹלָם** - קרקע הארץ לפני שישבה עליה, ומצאתה נקיה מכל מראה אדום, ו**יִשְׁכַּב עָלֶיהָ, וְלֹאֲחֹר שְׁקְמָה מִן הָאָרֶץ מִצָּאָהּ דָּם עָלֶיהָ, טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵינֵי טוּמְאָת נְדָה (ויקרא טו יט) יֵאָשֶׁה כִּי יִתְקַהּ זָבָה דָּם יִתְקַהּ זָבָה בְּבִשְׂרָהּ**, מכאן שאין האשה טמאה **עַד שֶׁתִּרְגֵּשׁ בְּבִשְׂרָהּ** - שתרגיש שנפתח המקור שממנו יוצא הדם.

הגמרא מקשה על דברי שמואל: **הֲאִי בְּבִשְׂרָהּ מִיֵּבֶעֱ לֶיהָ** - הכתוב 'בבשרה' נצרך לדרשה אחרת, ללמד ש**טְמֵאָה טוּמְאָת נְדָה בְּפָנִים כְּבִחוּץ** - שטמאה כבר כשיצא הדם מהמקור לפרחודור אף שלא יצא חוץ לגופה, שכך משמע מתיבת 'בבשרה' שיצא הדם בתוך בשרה אף על פי שלא יצא לחוץ, וכיון שנצרך הכתוב לדרשה זו, איך יכול שמואל לדרשו שצריך שתרגיש בבשרה.

מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן** - אילו היתה תיבת 'בבשרה' נדרשת רק לענין זה שטמאה כשיצא הדם לפרחודור, **לִיָּמָא קָרָא** - היה צריך לכתוב 'דָּם יִהְיֶה זוּבָה בְּבִשְׂרָה' בלא האות ה"א, **מֵאִי בְּבִשְׂרָהּ** - לשם מה כתבה התורה 'בבשרה', על כרחך **שָׁמַע מִיָּנָה** - מוכח מכאן שאינה טמאה **עַד שֶׁתִּרְגֵּשׁ בְּבִשְׂרָהּ**.

הגמרא חוזרת ומקשה מדרשה אחרת: **וְאִכְתִּי מִיֵּבֶעֱ לֶיהָ** - עדיין הכתוב **בְּבִשְׂרָה** נצרך ללמד שאינה טמאה עד שיהא הדם זב בבשרה, שנוגע הדם בגופה, ו**לֹא** שיהיה הדם זב מגופה **בְּתוֹךְ שְׂפִיר** - עור הולד קודם שנבראו בתוכו הגידים העצמות והבשר, **וְכֵן לֹא טמאה התורה דם הנמצא בְּתוֹךְ הַתִּיבָה** של עובר, משום שבאופנים אלו יש חציצה בין הדם לבשרה. וכיון שנצרך הכתוב לדרשה זו,

האיך יכול שמואל לדרשו שצריך שתרגיש בבשרה. מתרצת הגמרא: **תִּרְתִּי שָׁמַעַת מִיָּנָה** - שתי הלכות יש לך ללמוד מהכתוב 'בבשרה', גם שטמאה רק באופן שהרגישה בבשרה, וגם שטמאה רק כשיצא הדם בבשרה ולא כשנמצא בתוך שפיר או בתוך חתיכה.

הגמרא מקשה על דינו של שמואל מכמה משניות וברייתות שמבואר בהם שטמאה אף בלא שהרגישה בבשרה: **תָּא שָׁמַע** - בא ושמע ראייה, שנינו במשנה (לקמן נט): **הָאִשָּׁה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה צְרִיבָה** - שהטילה מי רגלים ו**רִאֲתָהּ עִמָּם דָּם, רַבִּי מְאִיר אָמַר אִם הִטִּילָה מִים כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת מִמָּאָה, וְאִם הִטִּילָה כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת טְהוֹרָה**. מבררת הגמרא: **הִיכִי דָּמִי** - במה מדובר, **אִי דְאֶרְגִּישָׁה** - אם הרגישה שנפתח מקורה בשעה שהטילה מים, אם כן **יִוֹשְׁבֶת אִמְאֵי טְהוֹרָה** - מדוע הטילה מים כשהיא יושבת טהורה, הרי הרגישה ומצאה דם, **אֶלָּא לֹא** - אלא על כרחך מדובר באופן **דְּלֹא אֶרְגִּישָׁה** - שלא הרגישה שנפתח מקורה, ו**קָתְנִי** - ושנינו שאם הטילה מים כשהיא עוֹמֶדֶת וראתה דם **טְמֵאָה**. ומכאן קשה על דברי שמואל שמתהדר בראתה דם שלא בהרגשה.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר ב**דְאֶרְגִּישָׁה** - שאומרת שהרגישה שנפתח מקורה בשעה שהטילה מים, ו**וְאִמְרוּ** - ואפשר לומר שטעמה, ו**וְהִרְגִּישָׁת מִי רְגְלִים הוּאִי** - הרגישה זו היא מחמת הטלת מי רגלים, וזהו שטמאה, ממכה שיש לה במקום מי רגלים הוא בא ולא מהמקור, וכשהטילה מים יצא דם זה. ולפיכך הדין חלוק, אם הטילה מים בעודה עוֹמֶדֶת טמאה, שיש לומר שכיון שהיתה דחוקה להטיל מי רגלים שהרי הטילה בעודה עומדת ולא ישבה, מתוך דחוקה ה**דוּר מִי רְגְלִים לְמִקּוּר וְאִיִּתִי דָּם** - חזרו מי רגלים ונכנסו למקור ויצאו יחד עם דם טמא, ו**יִוֹשְׁבֶת טְהוֹרָה**, מפני שאין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים, ובדאי דם זה ממכה שיש לה במקום מי רגלים הוא בא. ולא מהמקור, והרגשתה היתה הרגשת יציאת מי רגלים. אבל באופן שלא הרגישה שנפתח מקורה, ומצאה עליה דם טהורה, כדברי שמואל.

הגמרא מקשה עוד לשמואל: **תָּא שָׁמַע** - בא ושמע ראייה, שנינו במשנה (לקמן נח): **עַד** - שבודקת בו את עצמה, **שֶׁהִיא נִתְּנָה תַּחַת הַכֶּבֶד, וְנִמְצָא עָלָיו דָּם פְּחוּת מִגְרִיס, אִם הַכְּתָם שֶׁנִּמְצָא הִיא עֲגוּלָה טְהוֹרָה**. מפני שדרך דם הנמצא בקינוח להיות משוך על העד ולא עגול, וכשהוא עגול אנו אומרים שאינו דם בדיקה אלא דם מאכולת (-כינה) הוא. ו**אִם הִיא הִדָּם מִשְׁוֶד טְמֵאָה**.

מבררת הגמרא: **הִיכִי דָּמִי** - במה מדובר, **אִי דְאֶרְגִּישָׁה** - אם הרגישה בשעת הבדיקה שנפתח מקורה, כשנמצא הכתם **עֲגוּל אִמְאֵי טְהוֹרָה** - מדוע הוא טהור, הרי הרגישה שנמצאת, **אֶלָּא לֹא** - אלא על כרחך מדובר באופן **דְּלֹא אֶרְגִּישָׁה** - שלא הרגישה שנפתח מקורה, ו**קָתְנִי** - ושנינו שאם היה הדם **מִשְׁוֶד טְמֵאָה**. וקשה על דברי שמואל שמתהדר בראתה דם שלא בהרגשה.

מתרצת הגמרא: **לֹא** כקושיותך, אלא **לְעוֹלָם** מדובר ב**דְאֶרְגִּישָׁה** - שאומרת שהרגישה שנפתח מקורה, ו**וְאִמְרוּ** - ואפשר לומר שטעמה **וְהִרְגִּישָׁת עַד הוּאִי** - שהרגישה צער בדיקת העד, וטעמה וחשבה שהרגשת צער זה, היא הרגשת פתיחת המקור, ובאמת לא היה כך אלא דם זה שנמצא דם מאכולת הוא, ואינו מהמקור. ולכן הדין חלוק, אם נמצא **מִשְׁוֶד, וְדָמִי מִגּוֹפָה אִתָּא** (-בא) וטמאה, ואם נמצא **עֲגוּל טְהוֹרָה**, משום שתולים שדם זה דם מאכולת הוא ומה שהרגישה היתה הרגשת צער הבדיקה, ולא הרגשת פתיחת המקור. אבל כשלא הרגישה וכגון שישבה על הקרקע ומצאה עליה דם טהורה, כדברי שמואל.

הגמרא מביאה ראייה נוספת שנטמאת אף שלא בהרגשה: **תָּא שָׁמַע** - בא ושמע ראייה, שנינו במשנה (לעיל יד). דרך בנות ישראל לשמש בשני עדים אחד לו ואחד לה, כדי לקנח לאחר התשמיש. שמשו ו**נִמְצָא דָם עַל הַעַד שְׁלֹו**, אפילו נמצא לאחר זמן, כגון ששהה לאחר הבעילה זמן ארוך ואחר כך קינח, **טְמֵאִין** שניהם שבעה ימים כדין נדה ובוועלה, שודאי היה הדם בשעת תשמיש, ו**וְהִיבִין בְּקִרְפָּן חֲטָאָתָא**.

בועבי הרגל נחשב פנים השוק, שאינו צדדי השוק.
 משיבה הגמרא: **אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי יִנְאִי**, **עַד מְקוֹם הַבֶּקֶן** – עד המקום
 שבו מתחיל רוחב הגידים המחברים את הירך והשוק, וכנגד עובי זה
 ברגל למטה עד פרסות רגליה, ולמעלה עד אותו מקום קרוי
 'מובנים'.
 מסתפקת הגמרא: **אִיבְעִינָא לְהוּ, מְקוֹם הַבֶּקֶן** – מקום רוחב הגידים
 שמחברים את הירך והשוק, האם נחשב **בְּלִפְנֵימָם**, ואם נמצא שם דם
 טמאה, **אִו** שנחשב **בְּמִן הַשּׁוֹק וְלַחוּץ וְטְהוּרָה**.
 הגמרא מביאה ראייה מברייתא: **תָּא שְׂמַע, דְּתַנִּי רַב קַמְיָנָא**, פנים
 השוק הוא עד מקום **הַבֶּקֶן**, ו**הַבֶּקֶן עֲצָמוּ בְּלִפְנֵימָם**. וכן **רַב הִיאָא בְּרִיָּה**
דְּרַב אֲוִיָּא מִתְנִי לָהּ בְּהִרְדָּא – שנה כן במפורש, **אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי יִנְאִי**
עַד מְקוֹם הַבֶּקֶן וְהַבֶּקֶן עֲצָמוּ בְּלִפְנֵימָם.
 הגמרא מסתפקת בדין כתמים שאין צורתם כדרך דם הבא מגופה:
כְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, נמצא על בשרה כתם דם הנראה **כְּפִשִׁיר** – כרצועה
 עגולה **מְהוּ**, האם טמאה או שמה כל שמצאה דם שלא כדרך יציאה
 מגופה תולים שבא מבחוץ.
 וכן אם נמצא דם על בשרה ונראה **כְּשׁוֹרָה** – טיפות מסודרות
 כשורה, **מְהוּ**, האם יש לחשוש שבאו מגופה. וכן אם נמצאו על
 בשרה **טִיפִין מְיֻפִין** – כמה טיפות בתערובת בסדר משונה, **מְהוּ**. וכן
 כשנמצא כתם **לְרוֹחֵב יְרֵכָהּ**, שאין דרך דם היוצא מגופה להמצא
 ברוחב הירך, **מְהוּ**.
 מביאה הגמרא ראייה מברייתא: **תָּא שְׂמַע, כְּתִם הַנִּמְצָא עַל בְּשָׂרָהּ**,
כְּפֶק מְטָא כְּפֶק מְהוּר – וספק הוא לנו אם בא הכתם מגופה וטמאה,
 או שבא מבחוץ וטהור, **מְטָא**. וממה שנאמר בברייתא בסתם **עַל**
בְּשָׂרָהּ משמע שכל כתם הנמצא בבשרה ספיקו טמאה, **מְטָא לָאו** –
 האם אין דין זה אף בכי **הָאֵי גְוִוְנָא** שנמצא הדם על בשרה שלא
 כדרך יציאת דם.
 דוחה הגמרא: **לֹא**, אין ראייה מדהברייתא, **דְּלִמָּא** – שמה הברייתא
 עוסקת בכתם **דְּעֵבִיד כְּרַצוּעָה** – שהוא משוך כרצועה כדרך כתמים,
 ולפיכך ספיקו טמאה, אבל כתם שאינו נראה כצורת כתם הרגיל לבוא
 מגופה טהור.
 הגמרא דנה בדין כתם שנמצא לא בגופה ולא בחלוקה: **הֵהִיא**
אִיתְתָּא דְּאִשְׁתְּבַח לָהּ דְּמָא בְּמִשְׁתִּיתָא – מעשה באשה שהיתה
 מותחת את חוטי השתי על גבי העץ המיוחד לכך, ונמצא כתם בחוטי
 השתי, **אִתְתָּא לְקַמְיָה דְּרַבִּי יִנְאִי** – באה לפני רבי ינאי לשואלו מה
 דינה, **אָמְרָה לָהּ תִּיּוּל וְתִיתִי** – תלך הלךך ושוב על חוטי השתי כדרך
 האורגים בעת עריכת השתי, ואם ימצא שהחוט מגיע כנגד אותו
 מקום יש לתלות שהכתם בא מגופה וטמאה.
 מקשה הגמרא מברייתא: **וְהֵתְנִינָא** אדם טהור שהיה מתעטף בטלית
 והיו בצדו טהרות וטומאות, אם אי אפשר לו להתעטף בלא שתגע
 הטלית בטומאה הרי הוא טמאה, רבן שמעון בן גמליאל אומר אומרים
 לו חזור ותעטף בטלית ורואים אם בשעת העיטוף תגיע הטלית
 בטומאה וטמאה, ואם לא תגע טהור. אמרו לו חכמים **אֵין שׁוֹנִין**
בְּמִתְהַרְוֹת – אין אומרים לגבי טומאה וטהרה לחזור ולבדוק, ואם כן
 איך הורה רבי ינאי לזו שהיתה מתעסקת עם השתי לשוב ולבדוק,
 הלא אין שונים בטהרות.
 מתרצת הגמרא: **כִּי אָמְרִינָן אֵין שׁוֹנִין בְּטְהוּרוֹת, הַכוּוּנָה** שאין שונים
לְקוּלָּא – וכגון זה שנתעטף בטלית שקרוב לומר שנטמא אין אומרים
 לו שנה כדי להקל עליו, **אֲבָל לְחֻמְרָא שׁוֹנִין**, ולפיכך זו שמצאה דם
 אם לא תשוב ותלך על חוטי השתי לא נטמאה מספק כיון שלא
 נמצא הדם לא על בשרה ולא על חלוקה, אבל אם תשנה אפשר
 שהחוט יגיע תחת מקורה ונטמאה.
 שנינו במשנה: **הִיתָה פּוֹשְׁתָּו וְכוּ**.
תִּנְיָא בברייתא, **אָמְרָה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, דְּבָרָה זֶה** – דין זה
 המובא במשנה, חלוק שפושטתו ומתכסה בו בלילה ונמצא עליו כתם
 למעלה מבית התורפה, **הוֹרִיתִי כְּעֵיר רֹמִי לְאִיסוֹר, וְכִשְׁבָּאתִי אֶצֶל**
חֲכָמִים שִׁפְדְּרוּם אָמְרוּ לִי יִפָּה הוֹרִיתָהּ.
 הגמרא דנה בדין כתם שנמצא בחלוק שנטמאו בו שתי נשים: **תִּנְוּ**

מְדַרְבְּנָן שמה הרגישה ולא שמה ליבה לכך, ומה שאמרו במשנתנו
 ובברייתא שכתם הנמצא על בשרה טמאה, הכוונה שטמאה מדרבנן.
 תירוץ נוסף: **רַב אֲשֵׁי אָמַר**, מה שאמר **שְׂמוּאֵל** ישבה על קרקע עולם
 ומצאה כתם טהורה, אין הטעם משום שלא הרגישה, אלא **הוּא**
דְּאָמַר בְּרַבִּי נְחֵמְיָה, דְּתַנִּין (לקמן נט): רַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר כֹּל דְּבָר
שְׂאִינוּ מְקַבֵּל מִיּוֹמָאָה אֵינוּ מְקַבֵּל בְּתַמִּים – כתם שנמצא על דבר
 שאינו מקבל טומאה אינו מטמא, שלא גזרו חכמים על טומאת
 כתמים באופן זה, ולפיכך ישבה על הקרקע ומצאה דם טהורה אפילו
 מדרבנן מפני שנמצא הדם על הקרקע שאינה מקבלת טומאה.
 מקשה הגמרא על דברי רב ירמיה: **בְּשִׁלְמָא לְרַב אֲשֵׁי הִיאָו דְּקָאָמַר**
 – משום כך נקט שמואל בלשונו ישבה על גבי קרקע, מפני שקרקע
 היא דבר שאינה מקבלת טומאה, **אֲלָא לְרַב יְרֵמְיָה** שפירש בדעת
 שמואל שטהורה משום שלא הרגישה, **מְטָא אִירֵיָא** – מדוע אמר
 שמואל ישבה על גבי קרקע, הלא **אִפִּילוּ** ישבה על גבי **גְּלִימָא** – בגד
 המקבל טומאה **נְפִי** – גם טהורה משום שלא הרגישה.
 מתרצת הגמרא: לדברי רב ירמיה שמואל **לֹא מִיבְעִינָא קָאָמַר** –
 שמואל לא נצרך לומר את הדין באופן זה, וכונתו היא **שִׁלְמָא**
 – לא זו בלבד שאם ישבה על גבי **גְּלִימָא** טהורה משום **דְּלֹא מְבַדְּק**
שְׁפִיר – ואי אפשר לבדוקה היטב, **וְאִירֵיָא לְמִימַר מְעֵלְמָא אִתְתָּא** –
 ויתכן לומר שהדם לא בא מגוף האשה אלא מבחוץ, **אֲלָא אִפִּילוּ**
 ישבה על גבי קרקע **דְּמְבַדְּק שְׁפִיר** – שאפשר לבדוקה היטב, וכיון
 שבדקה ולא מצאה דם **דְּאִירֵיָא לְמִימַר מְגוּפָה אִתְתָּא** – שיש לומר
 שהדם בא מגופה, אף על פי כן אמר שמואל **שְׁהוּר** מפני שצריך
 שתרגיש שנפתח מקורה.
 שנינו במשנה: **עַל עֵקֶבָה וְעַל רֹאשׁ גּוֹדְלָהּ מְטָאָה וְכוּ**.
 הגמרא מבארת מדוע טמאה כשמצאה דם במקומות אלו. שואלת
 הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** אם נמצא דם על עֵקֶבָה טמאה, מפני שמקום העקב
עֵבִיד – יתכן **דְּיָנַע בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אֲלָא** נמצא על **רֹאשׁ גּוֹדְלָהּ, מְטָא**
מְטָאָה טמאה הלא מקום האגודל אינו כנגד בית התורפה.
וְכִי תִימָא יוֹמִינֵי דְּיָנַע בְּעֵקֶבָה – פעמים שהאגודל נוגע בעקב רגלה
 האחרת וחוששים שמה עבר הדם מהעקב לאגודל, יש לדחות, **וְכִי**
מְחִימָא מְקוֹמָהּ מְקוֹם לְמְקוֹם – וכי חוששים שהדם עבר ממקום
 למקום, **וְהֵתְנִינָא** (תוספתא פ"ו ה"ב), אשה שמצאה דם כנגד מקום
 התורף, אם **הִיתָה לָהּ מְכָה** המוציאה דם **בְּצוּאָרָהּ, שְׁתּוּבָל לְתַלּוּת**
 שמקור הדם במכה, **תּוֹלָה** במכה שבצווארה וטהורה, אבל אם היתה
 לה מכה **עַל בְּתַפְּהָ, שְׂאִינָה יְכוּלָה לְתַלּוּת בָּהּ**, מפני שדם הנמצא
 על הכתף אינו יכול ליפול כנגד בית התורפה, **אִינָה תּוֹלָה** את הדם
 במכה, וטמאה, **וְאֵין אֲוִמְרִים שְׂמָא בְּיָדָהּ נְטַלְתּוּ מְכַתִּיפָה וְהִכִּיאתּוּ**
לְשָׁם, ואם כן יש לשאול מה הטעם שטמאה כשמצאה דם על ראש
 אגודלה.
 משיבה הגמרא: **אֲלָא** הטעם שבנמצא דם על ראש אגודלה טמאה,
 שכן **שְׂאִי רֹאשׁ גּוֹדְלָהּ דְּבַהֲדִי דְּפִסְעָה עֵבִיד דְּמִתְרַמִּי** – שונה דין
 ראש אגודלה, שיש לחוש שמה בשעת הליכתה הגיע ראש אגודלה
 תחת מקום התורפה.
 הגמרא מקשה על הדין ששנינו בברייתא שאין מחזיקים טומאה
 ממקום למקום: **וְלֹא מְחִיזִינָן מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְהֵתְנִינָא**
נְמִצָּאת טִיפַת דָּם עַל קִשְׂרֵי אֶצְבְּעוֹתֶיהָ מְטָאָה, מִפְּנֵי שְׂיָדִים
עֶסְקִינִית הֵן.
 מבררת הגמרא: **מְטָאָה** טמאה, הרי גב היד אינו מקום שמגיע
 אליו דם, שהרי גם בשעת הבדיקה אינו נוגע באותו מקום, אלא **לָאו**
מְשׁוּם דְּאָמְרִינָן בְּדָקָה בְּחַד יָדָא וְנִנְעָה בְּאִירְדָּה יָדָא – שחוששים
 שמה בדקה ביד אחת ואחר כך אותה יד נגיעה בגב היד האחרת,
 ומובח שמחזיקים טומאה ממקום למקום.
 מתרצת הגמרא: **לֹא, שְׂאִי יָדָהּ דְּכוּלָּהּ עֵבִידָא דְּיָנַעָה** – שונה יד
 האשה, שכל היד עשויה לגעת במקום התורף בשעת הבדיקה.
 שנינו במשנה: **עַל שׁוֹקָה וְעַל פְּרוֹסוֹתֶיהָ, מִפְּנֵימָם וְכוּ**, טמאה מבחוץ
 טהורה. נמצא בצדדי שוקה מכאן ומכאן, טהורה. הגמרא מבררת
 היכן הוא פנים השוק. שואלת הגמרא: **מִפְּנֵימָם עַד הִיכָא** – עד היכן

1 כרבי נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה כו' - טעמא דרבי נחמיה: כיון
 2 דדבר שהכתם בו - טהור, גם על האשה לא גזרו טומאה. והיהא משתייתא
 3 דבסמוך, נהי דלא מקבלה טומאה, מכל מקום מקבל טומאה בנגעים. מודה שמואל
 4 שהיא טמאה מדרבנן - פירש הקונטרס: דתלינן דלמא ארגשה, ולא אדעתה. ואין
 5 נראה: דאפילו מוחק לה שלא הרגישה -
 6 טמאה, והואיל וראתה דם נדות. ורב אשי נמי
 7 מודה דלשמואל, היבא ולא הרגישה -
 8 טהורה מן התורה, וטמאה מדרבנן. אלא אתי
 9 לפרושי דכי נמצא ארקע דטהורה - אפילו
 10 מדרבנן.

11 ומי מחוקינן טומאה ממקום למקום -
 12 וקשה: דמאי פריך, דודאי להקל - לא
 13 מחוקינן, אבל להחמיר, כי הבא - מחמירין.
 14 דהכי אמר לקמן: אין שונין בטהרות להקל,
 15 אבל לחומרא שונין: ויש לומר: כיון דכתמים
 16 דרבנן, אי איתא דתלינן להחמיר - להקל
 17 נמי היה לנו לתלות, בדבר הרגיל קצת. אבל
 18 לענין ממקום למקום, שאין רגילות כל כך -
 19 אמרינן לקמן בסמוך, דאפילו בכתמים שונין
 20 לחומרא, ולא להקל. תימה: דלפירך
 21 ממתניתין "שלא כנגד התורפה - טהורה",
 22 ולא אמרו: בדיקה בהאי ידא ונגעה בבשרה
 23 למעלה מן התורפה: ויש לומר: דאם איתא
 24 דבדיקה ומצאה טמאה - היתה זכורה, והוא
 25 רמיא אדעתה שהיא טמאה. אבל כי נגעה
 26 בדם שערל כהן, לא רמיא אדעתה, כיון
 27 דאין זה דם טמא. ובסמוך גבי דם טמא,
 28 דפריך: ואימא דבדיקה בהאי ידא ונגעה
 29 באיך - פריך מכל שכן. וממתניתין נמי היה
 30 מצי למפריך. ויש לחלק בין "ממקום למקום"
 31 להכא, להחאו דפרק קמא (נדה דא). דהתם
 32 כו' טומאה עצמה באה ממקום למקום, והכא
 33 - טומאה עצמה במקום אחד עומדת.
 34 מקום חבק - פירש רש"י: שהוא קפץ הירך
 35 והשוק. ו"חבק" הוא מקום מתחת הגידים,
 36 שחובקים הירך והשוק, ובערוך פירש:
 37 שנועלין אנפליאות שיש בה לולאות, ומקום
 38 חבור הלולאות קרי "חבק". ועוד פירש פירוש
 39 אחר: שכוּפף השוק על הירך, מה שמחבט
 40 הבשר על ידי כפיפת השוק על ירך שחובקין
 41 זה את זה קרי "מקום חבק". כשורה מהו -
 42 אומר רבינו יצחק: דהיינו, טיפין טיפין. דאי
 43 מחוברת השורה יחד - היינו "רצועה",
 44 דבסמוך. וטיפין טיפין - היינו מעורבבין,
 45 שאינו לא כשורה ולא כשורה. והוא דאמר
 46 לקמן: טיפין טיפין, אין מצטרפין - היינו, על
 47 הבגד. והכא מיירי על בשרה. דיש יותר
 48 לתלות בדם מאכלת על הבגד מעל בשרה.
 49 ולענין דינא תנן - ואם תאמר: מדינא נמי
 50 תחתיב השניה לכבסה, כדאמר
 51 ב"המדי" (כתובות ע"ג): כל שנולד ספק
 52 ברשותו - עליו להביא ראיה: ויש לומר: כיון
 53 דאינה לשניה אלא בתורת שאלה - אינה
 54 ממש ברשותה. ועוד יש לומר: דהתם קאמר
 55 שאם ירצה להציא - יביא ראיה. אבל הכא
 56 - לא תחתיב האחרונה לכבסה.
 מאי

1 מדרבנן - דלמא ארגשה, ולא אדעתה. רב אשי אמר - טעמא דשמואל דאמר
 2 לעיל: בדיקה קרקע עולם כו' - לאו משום הרגשה, אלא כרבי נחמיה סבירא ליה,
 3 דאמר: לא הזכירו חכמים גזרת כתם, אלא על דבר המקבל טומאה. הלכך, כל הנהך
 4 תיובתא - לאו קושיא ניהו, דשמואל לא איירי בהרגשה כלל. אלא רב ירמיה
 5 מדפתי - דקבלה לתיובתא דלעיל, ושני:

6 מודה שמואל כו', ומדקבלה לתיובתא - ואי
 7 מכלל דטעמא דשמואל משום הרגשה. ואי
 8 משום הרגשה - מאי איירא "קרקע", אפילו
 9 גלימא נמי בדיקה בטלית, וישבה עליה, ואחר
 10 כך מצאה דם - טהורה, שלא הרגישהו
 11 בצוארה - אם נמצא דם כנגד תורפה -
 12 יכולה לתלות במכה של צוארה. שפעמים
 13 שמטה את צוארה לפניה, ונפול דם המכה
 14 על תחתית הלוקה. על כתפה - שאינה
 15 יכולה לתלות, שאין דם בא מכתפה ונפול
 16 לפניה - אין תולה. ואין אומרים כיהו
 17 נמלתו - ממכה שבכתפה, והביאתו לפניה.
 18 עביד דמתרמי - תחת אותו מקום, ודם נוטף
 19 עליו. על קשרי אצבעותיה - היינו, "גב
 20 היד". והא גב היד, אפילו בשעת בדיקה, לא
 21 נגעה - מאי טעמא טמאה? לאו משום
 22 דאמרינן - בדיקה באיך ידא, ונגעה יד
 23 שדיקה על גב חבירתה. עד היבא - קרי
 24 "פנים מעובי השוק", ולא אמרינן צדדין
 25 ניהו: עד מקום חבק - ספק, וכמדומה לי
 26 שהוא קפץ הירך והשוק, שערין יר"ט.
 27 וקאמר: עד מקום שהוא מתחיל - קרי
 28 "פנים". ו"חבק" היא מתחת הגידין שחובקין
 29 הירך והשוק יחד, סמוך לאותו קפץ, כמו
 30 (שבת סד): "את הקילקי ואת החבק" כשיר
 31 - רצועה בעיגול, כצמיד. מהו - מי
 32 מספקינן בדם הנדה או לא? כרצועה -
 33 לאורך הירך דהיינו אורחיה כשנופל ושותר
 34 נעשה כרצועה. כמשתיהא - "עם
 35 המסכת" דשמשין (שופטים טו) מתירגימין:
 36 עם משתייתא. שהיתה מסכת טווי לאריג,
 37 ונמצא דם על השתי. תיזיל ותיתי - כדרך
 38 שעשתה עד עכשו, שהלכה ושהה. אי
 39 מתרמי שהטווי המוסך, שקורין ארודי"ר,
 40 בא בין רגליה כנגד אותו מקום - טמאה.
 41 והתניא אין שונין כטהרות - גבי "מתעטף
 42 בטליתו וטהרות וטמאות בצדו", בפרק קמא
 43 (נדה ה"ב). ספק נגע ספק לא נגע - טהור.
 44 ואם אי אפשר אלא אם כן נגע - טמא.
 45 רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף על פי
 46 דלא אפשר - לא מטמינן ליה, אלא
 47 אומרים לו "שנדה", ואי לא נגע - מטהרינן
 48 ליה. אמרו לו: אין שונין בטהרות. דאף על
 49 גב דהשתא לא מיתרמי, דלמא מעיקרא לא
 50 הוה הכי? כי אמרינן אין שונין לקולא -
 51 כגון בהדיא דאי אפשר לו אלא אם כן נגע.
 52 וטמא, ואין נקו ונימא ליה "שנדה" להקל.
 53 אבל הכא חומרא הוא: דמסתמא טהורה,
 54 דהא לא על בשרה ולא על הלוקה
 55 אשבתה. והאי דאמר "תיזיל ותיתי, ואי
 56 מתרמי, מטמינן לה" - חומרא היא. דבר
 57 זה - היתה פישטו ומתכסה בו בלילה
 58 כו'. הלוקה שצורה - ולא בדיקתו קודם
 59 לבישה, ואחר כך נמצא עליו דם. אף מגיע
 60 קצרה - טמאה, שהרי כנגד בית התורפה

כתם. כנגד בית התורפה - של ארוכה - טמאה אף ארוכה, וכל שכן קצרה. ואם לאו טהורה - הארוכה, אבל
 שלה הוא מגיע. היא טהורה - הראשונה. ולענין דינא - דכבוס הכתם מן החלוק תנן דחבירתה תולה בה, דאמרה
 אדרותה: "לא מהימנת לי, דאת בדקתיה".

1 מאי שנא מהא דתניא שתי נשים כו' - תימנה: מה דרומה להך דלעיל? דהכא - אין
2 לתלות בוו יותר מבזו, אבל לעיל - אין לתלות בראשונה, הואיל ובדקה
3 ואומר רבינו תם: דבריייתא איירי שנתעסקה בצפור זו אחר זו. ואם היתה נשאלת
4 הראשונה - היינו מטהרין אותה, הואיל ונתעסקה. ובשביל חברתה - אנו מטמאין
5 הראשונה שהיא טהורה גמורה. גם למעלה,
6 אף על פי שהראשונה בדקה - נטמאנה,
7 הואיל ושניה תולה בה לענין דינא.
8 אין לך כל מטה ומטה - הכא לא נקט
9 "סדין וסדין", כדבסמוך - משום דהכא
10 בעי למימר: מטה. אפילו של איש, שאין בה
11 כמה טיפין של דם מאכולת - אם כן הכי נמי
12 של אשה יש לנו לתלות במאכולת. אבל
13 בסמוך לא איירי אלא בשל אשה, להכי נקט
14 סדין. וכדבריו אנו מודים - ומיהו היכא
15 דהרגה הרבה מאכולת או פשפש - תולה,
16 כפי מה שהרגה, מידי דהוה אשוק של
17 טבחים. עיר שיש בה חוירים אין חוששין
18 בכתמים - אומר רבינו שמואל בן מאיר:
19 דאפילו יותר מכגריס, ואפילו בן החגור
20 ולמטה, ואפילו לא נתעסקה, ואין לה מכה
21 שיש לה להגלע ולהוציא דם. מיהו אומר
22 רבינו יצחק: דאין לסמוך על זה עכשיו להקל,
23 כשמצאנו כתמים במקום שאין רגילות ליגע
24 בהן חוירים. וכן מנהג דלא תלינן. ומיהו
25 במקום שיש רגלים לדבר שיש לתלות
26 בחוירים וכיוצא בהן - תלינן, כדקאמר
27 התלמוד.

1 שתייהן טמאות - ולא תלינן אחד מן הכתמים בצפור, ואף על גב דאיכא למתלה,
2 והכי נמי, אף על גב דבדקה, לימא: שתייהן טמאות. דאימור: לאו יפה בדקה. סלע
3 יתירה - ומאי חזית דתלית ליה לסלע יתירה דטמאה בוק? תלייה בהן: הלכך,
4 שתייהן טמאות. אבל הכא - טמאה תלויה בהן דלא בדקה. שלשה חלוקות - זה
5 על גב זה. יכולה לתלות - כדמפרש: עברה
6 בשוק של טבחים. משנה עד כמה היא
7 תולה - ברם מאכולת? כגריס - אבל טפי
8 מהכי - אין דם מאכולת כל כך גדול, ובהכי
9 מיהא תלייה. ואף על פי שלא הרגה - ורבי
10 תנינא פליג אדירבנן, דקאמר: הרגה - אין,
11 לא הרגה - לא. ותולה בכנה ובכעלה -
12 אם יש בהם מכה. ואם יש בה מכה - יבשה
13 וראויה להגלע, כלומר, להתלחלח ולהוציא
14 דם - תולה. גמרא קילור - אפלטור"א,
15 אדום. לא ישבה לא - ולא אמרינן: דלמא
16 ישבה ולא אדעתה. לדברי אין קץ - שאיני
17 נותן שיעור, ואם לא הרגה - אפילו כחרדל,
18 טמאה. "ולדברי חברי אין סוף" - שהם
19 מקילים יותר מדאי, דאפילו לא הרגה -
20 תולה. ואין נותנין שיעור, אלא אפילו כסלע
21 - תולה, או יותר. עד כגריס - ואפילו לא
22 הרגה. ויתר מכגריס - לא, ואפילו הרגה.
23 ולדבריו יש לטמא כגריס ועוד, ולטהר פחות
24 מכגריס. עד כמה - כלומר, וכי אפשר
25 לתלות כתם גדול במאכולת? אומר רב נחמן
26 תולה בפשפש עד כתרומום - כתם רוח
27 כתרומום - יכולה לתלות, ולא במאכולת
28 אלא בפשפש. שמא פשפש הרגה, שכתמו
29 גדול. פשפש - פונישי"א בלעז. ברית ברותה
30 לו - כלומר, ריחו נודף ומבאיש. וכל
31 המוללו, על כרחו מריח ריחו. לענין כתמים
32 דדאי היה כתם ארכו כרחב, אפילו יותר
33 מכגריס - תלינן בפשפש. או שמעם מעם
34 פשפש - באוכל תרומה מיירי, וכל שכן
35 חולין - דהא שרץ הוא. אלא האי דנקט
36 "תרומה" - משום דפליגי לעיל מיניה: אמרו
37 לו "נטמאת, ונטמאת התרומה" - ר' אליעזר
38 אומר: יבלע, ר' יהושע אומר: יפלוט. אבל
39 אומר לו "טמא היתה" וטמאה היתה
40 התרומה, או שנודע שהוא טבל, או שטעם
41 טעם פשפש לתוך פיו - הרי זה יפלוט. הואיל
42 ועד שלא נתנה לתוך פיו, אירע בה פסול זה
43 - לא חיישין להפסד תרומה. מנא ידע -
44 טעם פשפש? ואבתי מנא ידע - והלא לא
45 הריח בו? חוירים - אוכלים שקצים ורמשים,
46 ומתוים דם. דדוקרת - טבחים הרבה
47 ואשפות ושקצים מצויין בה. והכא לחומרא
48 - דילכך, עד ולא עד בכלל. דאי עד ועד
49 בכלל - הוה ליה קולא, דקתני "עד כגריס
50 תולה". וקימאי לן ב"אלו טריפות" (חולין
51 נה,א) דבכל עד אולטין לחומרא: אי עד ועד
52 חומרא הוא - אולטין בתריה: ואי עד ולא עד
53 חומרא הוא - אולטין בתריה. אמרי לה
54 כאנפי נפשה - ולא אמתניתין. הכי גרסין.
55 וקמפליגי בעד ועד דהכא - כדאמר רב
56 הונא: לחומרא, כדאמרינן בכל דוכתי. הלכך,
57 עד ולא עד בכלל. ולרב חסדא - כר' אבהו.
מיפי

מאי שנא מהא דתניא: שתי נשים שנתעסקו בצפור
אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא כסלע על זו וכסלע
על זו - שתייהן טמאות? - שאני התם - דאיכא סלע
יתירה. תנו רבנן: לבשה שלשה חלוקות הברקין לה,
אם יכולה לתלות - תולה, ואפילו בתחתון, אין יכולה
לתלות - אינה תולה, ואפילו בעליון. כיצד, עברה בשוק
של טבחים - תולה, אפילו בתחתון, לא עברה בשוק
של טבחים - אף בעליון אינה תולה. משנה ותולה
בכל דבר שהיא יכולה לתלות: שהמה בהמה חיה ועוף,
נתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העסקין בהן, הרגה
מאכולת - הרי זו תולה בה. עד כמה תולה? רבי חנינא
בן אנטינוגוס אומר: עד כגריס של פול, ואף על פי שלא
הרגה. ותולה בכנה או בכעלה. אם יש בה מכה, והיא
יכולה להגלע ולהוציא דם - הרי זו תולה. מעשה באשה
אחת שבאת לפני רבי עקיבא, אמרה לו: ראיתי פתם.
אמר לה: שמא מכה היתה בידך? אמרה לו: הן, וחיתה.
אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו:
הן. ומהרה רבי עקיבא. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה,
אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם? שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר - אלא להקל, שצנאמרי:
"ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה", "דם" - ולא פתם. עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא
עליו דם, עגול - טהור, משוף - טמא, דברי רבי אליעזר רבי צדוק. גמרא תנינא להא דתנו
רבנן: מעשה ותלה רבי מאיר בקילור, ורבי תלה בשרף שקמה. "או שישבה". ישבה - אין, לא
ישבה - לא. תנינא להא דתנו רבנן: עברה בשוק של טבחים, ספק ניתו עליה ספק לא ניתו עליה
- תולה, ספק עברה ספק לא עברה - ממאה. "הרגה מאכולת". הרגה - אין, לא הרגה - לא.
מתניתין מני? רבן שמעון בן גמליאל היא, דתניא: הרגה - תולה, לא הרגה - אינה תולה, דברי
רבן שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים: בין כך ובין כך - תולה. אמר רבן שמעון בן גמליאל:
לדברי אין קץ, ולדברי חברי אין סוף. לדברי אין קץ - שאין לה אשה שטהורה לבעלה, שאין לה
כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת. לדברי חברי אין סוף - שאין לה אשה שאינה
טהורה לבעלה, שאין לה כל סדין וסדין שאין בו כמה טיפי דם. אבל גראין דברי רבי חנינא בן
אנטינוגוס מדברי ומדבריהם, שהיה אומר: עד כמה היא תולה - עד כגריס של פול, ולדבריו אנו
מודים. ולרבנן דאמרי תולה, עד כמה? אמר רב נחמן בר יצחק: תולה בפשפש - ועד כתרומום.
תנו רבנן: פשפש זה, ארכו כרחבו, ומעמו פריחו, ברית ברותה לו - שכל המוללו מריח בו.
ארכו כרחבו - לענין כתמים, מעמו פריחו - לענין תרומה. דתנו: או שמעם מעם פשפש בפיו -
הרי זה יפלוט. - מנא ידע? - מעמו פריחו. - ואפתי מנא ידע? - ברית ברותה לו, שכל המוללו
מריח בו. אמר רב אשי: עיר שיש בה חוירים - אין חוששין לכתמים. אמר רב נחמן בר יצחק:
והא דדוקרת - בעיר שיש בה חוירים דמאי. "עד כמה היא תולה" וכו'. אמר רב הונא: כגריס -
אינה תולה, פחות מכגריס - תולה. ורב חסדא אמר: כגריס - תולה, יתר מכגריס - אינה תולה.
לימא בעד ועד בכלל קא מיפלגי, דרב הונא סבר: עד - ולא עד בכלל, ורב חסדא סבר: עד
- ועד בכלל. אמר לה רב הונא: איכא עד ועד בכלל, ואיכא עד ולא עד בכלל, והכא לחומרא
והכא לחומרא. ורב חסדא אמר לה: בעלמא אימא לה - לחומרא אמרינן, לקולא לא אמרינן.
והכא - דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: כל שעורי חכמים - להחמיר, חוץ מכגריס של פתמים
- להקל. איכא דאמרי לה להא שמעתא באפי נפשה. רב הונא אמר: כגריס - כיתר מכגריס,
ורב חסדא אמר: כגריס - בפחות מכגריס, וקמפלגי ב"עד ועד" דהכא, כדאמרינן. מיתיבי:

1 לתלות בכל דבר שיכולה לתלות. והרואה כתם אינה טמאה מדין
2 תורה ששנאמר (ויקרא טו יט) ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה
3 כבשרה, ודרשו. דם ולא פתם.
4 המשנה מביאה דין תליה נוסף: עד - סדין שבדקה בו את עצמה ולא
5 נסתכלה בו לראות אם יש בו דם או לא, והניחתו במקום נקי, ובכון
6 שהוא נתון תחת הכר, ולאחר זמן נסתכלה בו ונמצא עליו דם, אם
7 היה מראה הדם עגול, פהור, שדם הבא בקינוח עד דרכו להיות
8 משוך וכיון שהוא עגול אין זה דם בדיקה. ואם נמצא הדם כשהוא
9 משוך, טמא. דברי רבי אלעזר ברי רבי צדוק.

נמרא

10 שנינו במשנה, 'ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות' וכו'. הגמרא
11 מביאה תליות נוספות שיכולה האשה לתלות בהם ולהטהר: תנינא
12 להא דתני רבנן - שנינו במשנתנו כמו שנאמר בברייתא (תוספתא
13 פ"ו ה"א), מעשה ותלה רבי מאיר בקילור - מין דבר אדום ששמים
14 אותו תחבושת לעין, וממרחים אותו על העין, ולפי שנתעסקה בו
15 לפני כן תלה בו, וכן רבי תלה בשרף שקמה.
16 שנינו במשנה: 'או שישבה בצד העטוסקים בכתמים'. הגמרא מבארת
17 באלו אופנים חכמים הקילו לתלות מחמת הספק שמא הכתם אינו
18 מגופה. מדייקת הגמרא: ישבה בצד העטוסקים בכתמים אין - באופן
19 זה יכולה לתלות בהם, אבל אם לא יודעת אם ישבה, לא תולים
20 בה שמה ישבה בצד המתעסקים בכתמים ונתלכלכה מהם. תנינא
21 להא דתני רבנן - שנינו במשנתנו כמו שנאמר בברייתא (תוספתא
22 פ"ו ה"א), אשה שמצאה כתם על חלוקה, אם עברה בשוק של
23 טבחים, שבאופן זה ספק ניתו עליה דם מבחוץ, ספק לא ניתו עליה
24 דם מבחוץ והכתם שנמצא בא מגופה, תולה שהדם הגיע מבחוץ
25 וטהורה. ואם ספק עברה בשוק של טבחים ספק לא עברה, טמאה.
26 שנינו במשנה: 'הרנה מאכולת הרי זו תולה בה, עד כמה תולה, רבי
27 חנינא בן אנטיגוס אומר עד כגרים של פול ואף על פי שלא הרגה'.
28 הגמרא באה לפרש במה נחלקו, ותחילה מדייקת הגמרא בדברי תנא
29 קמא: הרנה אין - אם הרגה יכולה לתלות במאכולת, אבל אם לא
30 הרנה, לא - אינה יכולה לתלות ולומר שמא היתה מאכולת במקום
31 הכתם ומהמאכולת הוא בא. מבררת הגמרא: מתניתין מני - דברי
32 שנתנו אלו מי אמרם. מבארת הגמרא: רבן שמעון בן גמליאל
33 היא, דתנינא בברייתא (תוספתא פ"ו ה"ג), הרנה מאכולת תולה בה,
34 לא הרנה אינה תולה, דברי רבן שמעון בן גמליאל. וחקמים
35 אומרים בין כך ובין כך תולה.

36 רבן שמעון בן גמליאל תמה על שיטת חכמים ועל שיטתו: אמר רבן
37 שמעון בן גמליאל לדברי אין קין - לפי דברי שאין תולים במאכולת
38 אלא אם כן הרגה, נמצא שלא נתנו חכמים סייג לדבריהם, ואם לא
39 הרגה אפילו נמצא עליה טיפת דם כגודל חרדל טמאה. ולדברי דברי
40 - חכמים אין סוף - תמיד תולים להקל, שהרי אף שלא הרגה
41 מאכולת תולה, ולא נתנו שיעור לדבריהם להקל ולתלות, ואפילו
42 בכתם גדול כשיעור סלע או יותר תולה וטהורה.
43 מבאר רבן שמעון בן גמליאל את תמיהתו: לדברי אין קין משום
44 שאם אשה שלא הרגה מאכולת אינה תולה בה, נמצא שאין לה
45 אשה שטהורה לבעלה, לפי שאין לה כל מטה ומטה שאין בה
46 כמה טיפי דם מאכולת, וכל אשה שאינה יודעת שהרגה מאכולת
47 תהיה טמאה לבעלה מחמתו. ולדברי דברי אין סוף, שאין לה אשה
48 שאינה טהורה לבעלה, לפי שאין לה כל סדין וסדין שאין בו כמה
49 טיפי דם נידות, וכל אשה, אף שלא הרגה מאכולת תולה
50 במאכולת.

51 ומחמת קושיה זו חזר בו רבן שמעון בן גמליאל ואמר: אבל נראין
52 דברי רבי חנינא בן אנטיגוס מדברי ומדבריהם, שהיה אומר עד
53 כמה היא תולה את הדם שמצאה בדם מאכולת ולא בדם מגופה,
54 עד כגרים של פול, ולדבריו אנו מודים.
55 שואלת הגמרא: ולרבנן דאמרי תולה אף על פי שלא הרגה, עד
56 כמה יהא שיעור הכתם שיכולה לתלות, הרי לא מסתבר שתולה גם
57 המשך בעמוד קעב

1 הגמרא מקשה על דברי הברייתא: מאי שנא מהא דתנינא - מהדין
2 שנינו בברייתא (תוספתא מקואות פ"ב ה"ז) שתי נשים שנתעסקו
3 בדם צפור אחר, ואין בו בציפור אלא כשיעור סלע דם, ונמצא
4 בסלע דם על זו תחת מקום התורפה ובסלע דם על זו תחת מקום
5 התורפה, לא אומרים שאחת תולה שהדם שמצאה הגיע מן הציפור
6 וטהורה והשניה טמאה, אלא שתייהן טמאות. וקשה, מדוע באשה
7 שהשאלה את חלוקה לחברתה ונמצא עליו דם, שנינו שהראשונה
8 טהורה והשניה טמאה, ולא אומרים ששתיהן טמאות כמו בשתי
9 נשים שנתעסקו בציפור.

10 מתרצת הגמרא: שאני התם - בנתעסקה בציפור יש טעם לדבר
11 לטמא את שתיהן, דאיבא סלע יתירה - יש לפנינו כסלע דם שהוא
12 בודאי טמא, ואין סברא לתלותו באחת יותר מבחברתה ולכן שתייהן
13 טמאות, אבל זו שהשאלה חלוקה לחברתה בדקה ולא מצאה כתם
14 ורק אצל השניה נמצא כתם.

15 הגמרא מביאה ברייתא בדין כתם שנמצא על החלוק מתי יש להקל
16 ולומר שבא מבחוץ ומתי לא: תנו רבנן, לבשה שלשה חלוקות
17 תדוקין לה - לבשה שלשה חלוקים זה על גבי זה והיו בדוקים לה
18 שאין בהם כתם, וכשפשטתם מצאה על אחד מהם כתם, הדין הוא
19 שאם יכולה לתלות ולומר שבא הכתם מבחוץ, תולה בזה וטהורה
20 ואפילו אם נמצא הכתם בתחתון, אבל אם אין יכולה לתלות שבא
21 מבחוץ אינה תולה, ואפילו אם נמצא הכתם בחלוק העליון טמאה.
22 הגמרא מפרשת באיזה אופן אמרו שיכולה לתלות שבא הדם מבחוץ:
23 כיצד, עברה בשוק של טבחים שיש שם דם מהבהמות הנשחטות
24 ואפשר לתלות שהגיע הדם משם, תולה אפילו אם נמצא הכתם
25 בתחתון וטהורה, לא עברה בשוק של טבחים ומצאה דם על
26 חלוקה, אף אם נמצא הכתם בעליון אינה תולה וטמאה.

משנה

27 מן התורה אין האשה טמאה עד שתרגיש שנפתח מקורה להוציא
28 דם, וגזרו חכמים טמאה אף על כתמים שנמצאו בבגדה או בבשרה
29 בלא שהרגישה, אלא שהקלו חכמים שאם יכולה לתלות שהדם
30 הגיע ממקום אחר תולה בו ואינה טמאה אף מדרבנן. משנתנו
31 מבארת באלו אופנים תולים שהכתם הגיע ממקום אחר וטהורה.
32 מבארת המשנה: כיון שכתמים הם גזירת חכמים לא החמירו בהם כל
33 כך, ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות שממנו הגיע הדם. כיצד,
34 שחמה בפה היה יעוץ ואחר כך מצאה דם על חלוקה, או נתעסקה
35 בידיה בכתמים של מיני צבעים, ומצאה דם על חלוקה, או שישבה
36 בצד העטוסקין בהן בכתמים ומצאה דם על חלוקה, הרי זו תולה את
37 הדם בכל אלו וטהורה. הרנה מאכולת - כינה שיש בה דם, הרי זו
38 תולה בה שממנה הגיע הדם.

39 עד כמה יהיה גודל הכתם שאותו היא תולה במאכולת, רבי חנינא
40 בן אנטיגוס אומר עד כגרים של פול, ותולה בה אף על פי שלא
41 הרנה מאכולת, שמא הרגה ולא ידעה.
42 וכן תולה בכנה או בכעלה אם יש להם מכה בגופם שיכולה להוציא
43 דם.
44 ואם יש בה מכה יבשה והיא יכולה להגלע - להתלחלח ולהוציא
45 דם, הרי זו תולה באותה מכה.
46 המשנה מביאה מעשה בענין מכה היכולה להגלע: מעשה באשה
47 אחת שפאת לפני רבי עקיבא, אמרה לו ראיתי פתם, אמר לה
48 שמא מכה היתה ביד שאפשר לתלות בה שיצא ממנה דם, אמרה
49 לו הן, היתה לי מכה והיתה - נתרפאה והעלתה קרום, אמר לה
50 שמא יכולה המכה להגלע ולהוציא דם, אמרה לו הן, וטהרה רבי
51 עקיבא על ידי תליה זו.
52 ראה רבי עקיבא את תלמידיו מסתבלין זה בזה, שהיו תמידים היאך
53 היקל כל כך בחשש טמאה מדין תורה, אמר להם מה תדבר קשה
54 בעיניכם, שלא אומרים חכמים תדבר שהרואה כתם טמאה כדי
55 להחמיר ולדרוש שטמאה מן התורה, אלא להקל וללמד שאינה
56 טמאה מדין תורה אלא מדרבנן, ולפיכך הקילו חכמים בטמאה זו

1 היו עליה טיפי דמים למטה - כטנים וטיפי דמים למעלה - גדולים,
 2 תולה בעליון - תולה את הטיפות הגדולות עד שיעור פגרים
 3 במאכולת, אבל טיפות גדולות מאלו אינה תולה. מוכיחה הגמרא,
 4 מאי לאו פגרים מלמטה - האם אין להוכיח מכאן כרב חסדא
 5 שכתם כגריס דינו כפחות מגריס וטהורה.
 6 דוחה הגמרא: לא, פגרים מלמעלה - אפשר לפרש שאם נמצא
 7 כגריס דינו כנמצא כתם גדול מגריס ואין תולים בו, כרב הונא.
 8 הגמרא מביאה מחלוקת אם יש אופן שאפשר להקל בגריס ועוד:
 9 אימור, נמצא עליה כתם ששיעורו פגרים ועוד, ובמקום של אותו
 10 ועוד הנוסף על שיעור הגריס רצופה בו מאכולת - נמצאת מאכולת
 11 הרוגה, רבי חנינא אומר ממאה, רבי ינאי אומר שהורה.
 12 מפרשת הגמרא את המחלוקת: רבי חנינא אומר ממאה, כי תליא
 13 בפגרים, בפגרים ועוד לא תליא - תיקנו חכמים לתלות במאכולת
 14 כתם בשיעור גריס, אבל ביותר משיעור זה לא תיקנו. רבי ינאי אומר
 15 שהורה, שכן הני מילי - דין זה שכתם יותר מכגריס טמא הוא היכא
 16 דלא רצופה בו מאכולת, אבל היכא דרצופה בו מאכולת מוכחא
 17 מילתא דהיא ועוד דם מאכולת הוא - היכן שנמצאת מאכולת עם
 18 הכתם מוכח שהשיעור הנוסף על גריס הוא ממאכולת זו, פש ליה -
 19 נותר שם שיעור פגרים, וכיון דבעלמא תליא - היכן שמצאה כתם
 20 בשיעור גריס תולה במאכולת, הקא נמי תליא - אף כאן שמצאה
 21 כגריס ועוד ומאכולת רצופה בו, תולה שיעור גריס במאכולת אחרת
 22 וטהורה.
 23 הגמרא מסתפקת בעוד אופן שיש בו גריס ועוד: כצעי - הסתפק רבי
 24 ירמיה נתעסקה בדם או בצבע אדום בשיעור פגרים, כגון
 25 שנתעסקה בצפור או בקילור, ונמצא עליה כתם בשיעור פגרים
 26 ועוד, מהו, האם תולים גריס במה שנתעסקה ונמצא שנשאר שיעור
 27 שהוא פחות מכגריס ותולה במאכולת, או שמא כיון שנמצא עליה
 28 כתם יותר גדול מהדבר שנתעסקה בו לא תולים במה שנתעסקה,
 29 וכיון שהכתם יותר מכגריס אין תולים אותו במאכולת וטמאה.
 30 ומפרשת הגמרא שספק זה אינו דומה לאופן שמצאה כגריס ועוד
 31 ומאכולת רצופה שנחלקו בוה האמוראים, ויש להסתפק לכל
 32 השיטות: תבעי לרבי חנינא תבעי לרבי ינאי - יש לך להסתפק בין
 33 לדעת רבי חנינא ובין לדעת רבי ינאי, תבעי לרבי חנינא, עד כאן
 34 לא קאמר רבי חנינא התם - שמא דווקא באופן שנמצא כגריס ועוד
 35 ומאכולת רצופה אמר רבי חנינא שטמאה, אלא משום דלא
 36 נתעסקה בדם, ולא מסתבר לומר שנרצפו שתי מאכולות זו סמוך
 37 לזו, ולכן אין תולים את הועוד במאכולת, אבל הקא דנתעסקה
 38 תליא - אבל כאן שנתעסקה בדם או בצבע אדום שמא תולה גריס
 39 במה שנתעסקה ואת המותר במאכולת. או דלמא - וכן יש להסתפק
 40 אפילו לרבי ינאי דאמר נמצא כגריס ועוד ומאכולת רצופה שהורה,
 41 הני מילי - דין זה הוא היכא דרצופה בו מאכולת - היכן שמצאנו
 42 שם מאכולת, וידוע לנו שהיותר מגריס הוא דם מאכולת ואין לפנינו
 43 ספק אלא בשיעור גריס, אבל הקא דאין רצופה בו מאכולת לא
 44 תליא - אבל כאן שלא מצאנו מאכולת, אין לנו דבר לפנינו לתלות
 45 בו, וכל שנמצא יותר מכגריס אין תולים.
 46 מביאה הגמרא ראייה שאינה תולה: תא שמע שנינו בברייתא
 47 (תוספתא פ"ו ה"א) נתעסקה בדם או בצבע אדום, אין תולה בה
 48 כתם שמראו שחור. נתעסקה בדם או בצבע בשיעור מועט, אין
 49 תולה בו כתם בשיעור מרובה ממה שנתעסקה. מבררת הגמרא:
 50 היכי דמי - מועט ומרובה ששנינו, במה מדובר, לאו כי האי גוונא
 51 שנתעסקה בכגריס ומצאה יותר מכגריס, ועל זה נאמר בברייתא
 52 שאין תולים.
 53 דוחה הגמרא: לא, מועט ומרובה ששנינו, הם כגון דנתעסקה
 54 בפגרים ונמצא עליה שני גריסין ועוד, שאין תולים שני גריסים
 55 בגריס אחד.
 56 תמחה הגמרא: אי הכי מאי למימרא - אם כך מה החידוש בדבר,
 57 הרי כבר שנינו (לעיל נה) שתולה עד כגריס, ולא יותר. מיישבת
 58 הגמרא: מהו דתקא - שמא תאמר שגם באופן זה שמצאה שני

59 גריסים ועוד היא טהורה, משום ששקול פגרים צפור שדי בי מצעי,
 60 ויל הקא ליכא שיעורא ויל הקא ליכא שיעורא - נתלה שהדם
 61 בשיעור כגריס שהגיע מהצפור שנתעסקה בה ניתו על בגדיה באמצע
 62 הכתם, ונמצא שמשני צידי דם הצפור נשאר שני כתמים פחותים
 63 מכשיעור גריס, ותולים כל אחד במאכולת וטהורה, קא משמע לן
 64 שלא תולים שהדם שהגיע מהצפור נמצא באמצע הכתם, וטמאה.
 65 הגמרא דנה בדין תליית צבע אחד בצבע אחר: אמר רבא אשה
 66 שנמצא עליה מין אחד - סוג אחד של כתם הדומה לדם, כגון קילור
 67 או שרף, תולה בו פמה מינין - גם כתמים אחרים שאינם דומים
 68 במראיתם לכתם הראשון, שכשם שהגיע הכתם הראשון מבחוץ כך
 69 באו שאר הכתמים מבחוץ.
 70 הגמרא מקשה על רבא מברייתא: מיתבי, שנינו בברייתא (תוספתא
 71 פ"ו ה"א), נתעסקה באדום אין תולה בו שחור, הרי שאי אפשר
 72 לתלות צבע אחד בצבע אחר, ושלא כדברי רבא. מתרצת הגמרא:
 73 נתעסקה שאני - שונה הדין כשנתעסקה בכתמים מוז שלא נתעסקה
 74 כלל, שאם נתעסקה בצבע אחד ונמצא עליה כתם אדום שלא
 75 נתעסקה בו תולים שבא מגופה וטמאה. אבל אשה שלא נתעסקה
 76 כלל בכתמים ומצאה עליה צבע אחר חוץ מהכתם, אפשר לומר
 77 שכשם שצבע זה הגיע מבחוץ שלא בידיעתה, כך הגיע כתם זה
 78 מבחוץ.
 79 הגמרא מביאה את דברי רבא באופן אחר: איכא דאמרי אמר רבא,
 80 נתעסקה במין - בדם או בכתם אחר בצבע אחד, תולה בו פמה
 81 מינין - כתמים אחרים שמצאה אף שאינם באותו הצבע שנתעסקה
 82 בו.
 83 מקשה הגמרא: מיתבי, נתעסקה באדום אין תולה בו שחור, הרי
 84 שאין תולים צבע אחד בצבע אחר. מתרצת הגמרא: כי קאמר רבא
 85 שתולים צבע אחד בצבע אחר זה דווקא באופן דנתעסקה
 86 בתרנגולת דאית בה פמה מיני דמא - שהתעסקה בתרנגולת, שיש
 87 בה כמה מיני צבעים, אבל בנתעסקה בצבע אחד אינה תולה בו
 88 צבעים אחרים.
 89 שנינו במשנה: מעשה באשה [ובו], שהיתה בה מכה היכולה
 90 להלגע ולהוציא דם, וטיירה רבי עקיבא, שלא אמרו חכמים הדבר
 91 להחמיר אלא להקל שנאמר (ויקרא טו ט) 'ואשה כי תהיה זבה דם
 92 יהיה זובה בבשרה', ודרשו, 'דם' ולא כתם.
 93 הגמרא מקשה על דברי רבי עקיבא: והתניא לא אמרו חכמים את
 94 הדבר - עיקר תקנת כתמים לא נאמרה להקל אלא להחמיר, שמן
 95 התורה אין האשה טמאה אלא בהרגשה והוסיפו חכמים וגורו גם על
 96 מציאת דם ללא הרגשה, וכיון שחכמים החמירו בכתמים למה היקל
 97 בהם רבי עקיבא לתלות במכה.
 98 הגמרא מיישבת שאין סתירה בין דברי רבי עקיבא לברייתא: אמר
 99 רבינא, הברייתא עוסקת בעיקר גזירת כתמים, ובענין זה לא להקל
 100 על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה אמרו, שהחמירו
 101 חכמים לטמא גם באשה שמצאה דם ולא הרגישה, כדי שלא יבואו
 102 להקל בנדה גמורה האסורה מן התורה, וכתמים עומן דרפנן - אבל
 103 כיון שכתמים מטמאים מתקנת חכמים אפשר להקל ולתלות בכל
 104 דבר שיכולה לתלות בו. וזו כוונת רבי עקיבא, לא אמרו חכמים הדבר
 105 להחמיר ולא לתלות במכה וכדומה, אלא להקל, ותולים במה
 106 שאפשר לתלות.
 107 שנינו במשנה: עד - הבגד שבודקת בו את עצמה שהיא נתון תחת
 108 הכר ונמצא עליו דם, עגול טהור, משוך טמא, דברי רבי אליעזר ברבי
 109 צדוק. הגמרא מסתפקת אם יש חולקים על דברי רבי אליעזר ברבי
 110 צדוק: איבעיא להו, מי פליגי רפנן עליה דרבי אליעזר רבבי צדוק
 111 - האם חכמים חולקים על דברי רבי אליעזר ברבי צדוק, ולדבריהם
 112 דם חכם הנמצא על העד דינו ככתם שאינו טמא עד שיהיה בו
 113 כגריס, או לא, ואף לדבריהם דם הנמצא על העד טמא אפילו
 114 בפחות מגריס.
 115 מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק: תא שמע ראייה
 116 לפשוט הספק מברייתא, כתם שנמצא על בגדיה, אם צורתו שהוא

1 היו בה טיפי דמים למטה וטיפי דמים למעלה תלין בעליון עד כגריס - פירוש
2 הקונטרס: "למטה" - קטנים, "למעלה" - גדולים, "תלין בעליון" - הגדול
3 בדם מאכולת, "עד כגריס, מאי לאו עד כגריס כלמטה" - בפחות מכגריס. "לא,
4 כלמעלה" - ביותר מכגריס. וזהו תימה: אמאי נקט "למעלה" ו"למטה", הוה ליה
5 למנקט "גדולים" ו"קטנים"? ועוד: הדיכ משמע
6 ליה כלמטה, מאי אולמיה ממתניתין? ועוד:
7 דלא הוה ליה למנקט "כלמעלה" ו"כלמטה",
8 דהוה ליה למימר "בפחות מכגריס" ו"יותר
9 מכגריס", לישנא דנקט עד הכאו ונראה לי
10 דהכי פירושו: "למטה" - למטה מן החגור,
11 "למעלה" - למעלה מן החגור. "תולה
12 בעליון" - אותו שלמטה נתלה בעליון,
13 דשמא כמו שעליון מעלמא אתי, תחתון נמי
14 מעלמא אתי. ועוד כגריס נתלה בו וקאמר:
15 "מאי לאו כגריס למטה" - ד"עד כגריס"
16 דקתני, מיירי שהתחתון עד כגריס - תולה
17 בעליון, שממקום שבו העליון בא התחתון.
18 מכלל דאי לאו עליון - מטמינן ליה, ולא
19 תלין בדם מאכולת. אלמא, כגריס כיותר
20 מכגריס ומשני: "לא, כגריס ולמעלה" -
21 כלומר, תולה תחתון בעליון כשהעליון עד
22 כגריס, ומלמעלה למטה קחשיב, כשהעליון
23 שלשה גריסין או שני גריסין, עד כגריס -
24 שאו אן אנו תולין עליון בדם מאכולת אלא
25 מעלמא אתי, או נתלה בו התחתון, ומיירי
26 כשתחתון יותר מכגריס. אבל אם היה העליון
27 כגריס, או לא היה התחתון טהור, שאין
28 רגלים לדבר דאתא דם בה מעלמא, שהרי
29 העליון יש לתלותו בדם מאכולת.
30 נתעסקה בכגריס ומצאה עליה כגריס
31 ועוד - אומר רבינו יצחק: הוא
32 הדין נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא עליה
33 כגריס ועוד, דבכלל בעיא זו. דאין לומר
34 דבהא פשיטא ליה דאינה תולה אפילו לרבי
35 ינאי - דאם כן, כי פשיט לקמן מאי לאו
36 בבחאי גונא, לוקמה בשנתעסקה בפחות
37 מכגריס דפשיטא ליה דאינה תולה! אלא
38 דאי בכל ענין בעי. נמצא עליה מין אחד -
39 פירוש הקונטרס: מדבר הדומה לכתם, כגון
40 שרף או קילור. דהא, ודאי מעלמא אתא -
41 תולה בו כמה מיני כתמים, ואינה מכרת אם
42 דם היא. ורבינו יצחק מפרש: "נמצא" -
43 שמצאה, "מין אחד" - למעלה מן החגור,
44 "תולה בו כמה מינים" - שלמטה מן החגור.
45 משום שכמו שהעליון ודאי מעלמא אתא, כך
46 נאמר בתחתון דמעלמא אתא.

הדרן עלך הרואה כתם

1 טיפי דמים למטה - כלומר, קטנים. למעלה - גדולים. כגריס מלמטה - בפחות
2 מכגריס, ותלין. נמצא עליה כגריס ועוד - דהלכתא כרב חסדא. דמקל. כיון
3 דבעלמא - היכא דליכא ועוד - תליא כגריס במאכולת, השתא נמי תליא האי גריס
4 במאכולת אחרינא. נתעסקה בכגריס - דם צפור או קילור. אבל הכא דנתעסקה
5 תליא - כגריס בדם צפור, ועוד - דם
6 מאכולת הוה. מאי לימירא - הא אפילו
7 תליא כגריס בצפור, אכתי פש ליה גריס
8 ועוד! מהו דתימא שקול כגריס - דם
9 צפור ושדי בי מצעי. נמצא עליה מין אחד
10 - מדבר הדומה לכתם, כגון קילור או
11 שרף, ואחר כך מצאה על חלוקה כתם -
12 אפילו אן מראיתו דומה לאותו המין, תולה
13 בו. נתעסקה שאני - דכיון דנתעסקה במין
14 אדום - היכי תלין ביה כתם שחור? אבל
15 נמצא עליה מין אדום - תולה בה כתם
16 שחור, דאמרינן: כי היכי דניתן עליה האי
17 מין, ברלא ידעה - הכי נמי הוה עלה מינא
18 אחרינא, ולא ידעה. לא להקל על דברי
19 תורה - האי דגזור רבנן בכתמים -
20 להחמיר על דברי תורה, שלא להקל בנדה
21 גמורה. ומיהו כתמים עצמן - דרבנן,
22 ואולינן בהן לקולא, ותלינן בכל מדיי. כתם
23 אידך מצטרף - לכגריס ועוד. משוך כל
24 דהו טמא - דכיון דאמר: משוך מגופה
25 אתי, ובמשכיח תליא טעמא - אפילו לר'
26 בבחרדל טמא. לעולם - אפילו לר'
27 אליעזר בעי צירוף. וכי אמר ר' אליעזר
28 - משוך ודאי מגופה אתא. כעד -
29 שבהקת בו. אבל בכתם - שעל חלוקה
30 - כגריס ועוד בעינן.

הדרן עלך הרואה כתם

1 רבא: נמצא עליה מין אחד - תולה בו כמה מינין. מיתיבי: נתעסקה באדום - אין תולה בו
2 שחור! - נתעסקה שאני. איכא דאמרי, אמר רבא: נתעסקה במין אחד - תולה בו כמה מינין.
3 מיתיבי: נתעסקה באדום - אין תולה בו שחור! - כי קאמר רבא - דאתעסקה בתרנגולת, דאית
4 בה כמה מיני דמא. "מעשה באשה" (וכו'). והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל, אלא
5 להחמיר! אמר רבינא: לא להקל על דברי תורה - אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן
6 דרבנן. "עד שהוא נתון". איבעיא להו: מי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר ברבי צדוק, או לא?
7 תא שמע: פתם ארוך - מצטרף, טפין טפין - אין מצטרפין. מני? אי רבי אליעזר ברבי צדוק -
8 למה לי צירוף? האמר: משוך כל שהוא - טמא! אלא לאו - רבנן, שמע מינה: פליגי. - לא,
9 לעולם רבי אליעזר ברבי צדוק, וכי אמר רבי אליעזר ברבי צדוק - בעד, אכל בכתם - לא. תא
10 שמע, דאמר רב יהודה, אמר שמואל: הלכה ברבי אליעזר ברבי צדוק. הלכה - מכלל דפליגי,
11 שמע מינה.

הדרן עלך הרואה כתם

1 **האשה**, מאי שנא עומדת דאמר הדור מי רגלים למקור ואייתי דם - פירש רש"י
 2 בריש פירקין דלעיל: דאידי דדחיק לה עלמא, דמעומד השתינה, ולא
 3 יכלה לעצור - הדור מי רגלים למקור, ואייתי דם. יושבת נמי, לימא: הדור מי רגלים
 4 למקור. דסלקא דעתא השתא בשותתת, דהשתא נמי דחיק לה עלמא. ומשני:

5 **במונתק** - מן מלכות, כיון דנפיק כי אורחיה -

6 לא דחיק לה, ולא הדור מי רגלים למקור, ו

7 דאין דחיק לדם מקור לצאת עם מי רגלים.

8 אבל שותתת, אידי דמוקמה אנפשה -

9 איכא למימר: הדור, כאילו עומדת. אבל

10 עומדת, אי אפשר לה לזנק. ופריך: מונקת

11 נמי, נהי דלא הדור למקור, מיהו מאן לימא

12 לן דבהדי מי רגלים אתא, דנימא: ודאי לאו

13 במקור הוא דאתא, כיון דאתו בהדי מי

14 רגלים, אלא ממקום מי רגלים באו ומכה יש

15 בה. דלמא בחר דתמו מיא אתא דם ממקור,

16 ולא ממי רגלים? עד כאן לשון רש"י. וקשה

17 על מה שפירש דעומדת אי אפשר לה לזנק

18 - אם כן, אמאי נקט כלל עומדת? לא ליתני

19 אלא יושבת, ולפלוג בין מונקת לשותתתו

20 ויש ליישב פירוש הקונטרס: דנקט עומדת,

21 משום דפסיקא ליה דלעולם שותתת היא. אי

22 נמי: משום רבי יוסי נקט לה, דאפילו

23 בעומדת, שאין רחמה נפתח - מטרה. ועוד

24 יש לומר: דעומדת שפיר אפשר לה לזנק.

25 דהמקשה היה סבור דמתניתין איירי בכל

26 ענין, בין בשותתת בין במונקת, ולכתיב פריך: מאי

27 שנא עומדת דטמאה, משום חדא ריעותא

28 דאין רחמה נפתח, אף על גב דמונקת -

29 יושבת נמי תתא טמאה, היכא דשותתתו

30 ומשני: דכולה איירי דחוקא במונקת. והא

31 דלא מפליג בידיה ויושבת גופה, וליתני דטמאה

32 בשותתת - משום דבעי לאשמועינן דעומדת

33 טמאה היא, אפילו מונקת. ועוד יש לומר:

34 דהמקשה סבר דאיירי מתניתין בשותתת.

35 דבמונקת, אפילו עומדת טהורה, דליכא

36 למימר הדור, הואיל מונקת. ולכתיב פריך:

37 יושבת, כיון דשותתת, ואיכא חדא לריעותא.

38 ומשני: דאיירי במונקת, ואפילו הכי עומדת

39 טמאה, דאיכא למימר הדור כו', וביעני תרתי

40 לטיבותא.

41 **דלמא** בחר דתמו מיא - פירוש: אפילו

42 במונקת, דלמא בחר שנהייה מלונק

43 ושותתת, הדור למקור ואתי דם. אבל על

44 פירוש הקונטרס פירש דלאחר שכלו מי

45 רגלים אתא דם כי אורחא, וכהי: דאם כן,

46 בשעה שמונקת, נמי לפריך: דלמא בא דם

47 כדרכו, כשאר אשה שדיא רואה? אלא ודאי

48 פשיטא ליה, מדלא חזאי קודם עשיית צרכיה

49 או אחר כך, אם כן הדין לאו ממילא אתא.

50 אלא על ידי מי רגלים שחזרו למקור ואתא

51 דם. ושמן בשעת יזיקא, אי אפשר לדם לבא

52 כדרכו, משמחת הזיוק נסחם המעיין של דם.

53 **וכן** אורי ליה רבי אבא לקלא - נראה

54 דקלא שם חכם. אבל לא גרסינן "לקולא",

55 דמהו לו להוכיחו.

56 מדלא קאמר רבי מאיר ורבי יוסי מטהרין -

57 ואם תאמר: אדרבה, מדלא קאמר

58 "רבי מאיר ורבי שמעון מטמאין" שמע מינה

59 שרבי מאיר מטרה! ויש לומר: דלא הוה מצי

60 למיתני הכי, דהא מטיק דחוקת דמים מן

61 האשה, ומהו מטיק לקמן דרבי שמעון

62 מטמא אפילו באיש ואשה יושבים, ורבי

63 מאיר מטרה אפילו באשה יושבת.

64 תולה

1 **האשה** שהיא עושה צרכיה, וראתה דם. רבי מאיר

2 אומר: אם עומדת - מטמאה, ואם יושבת -

3 טהורה. רבי יוסי אומר: בין קד ובין קד - טהורה. איש

4 ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל, ונמצא דם על הפנים,

5 רבי יוסי - מטרה, ורבי שמעון - מטמא, שאין דרך האיש

6 להוציא דם, אלא שהחוקק דמים מן האשה. גמרא מאי

7 שנא עומדת - דאמרנן מי רגלים הדור למקור ואייתי

8 דם, יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם!

9 אמר שמואל: במונקת - מונקת נמי, דלמא בחר דתמו

10 מיא אתא דם? אמר רבי אבא: ביושבת על שפת הספל,

11 מונקת בתוך הספל, ונמצא דם בתוך הספל. דאם איתא

12 דבחר דתמו מיא אתא - על שפת הספל איבעי ליה

13 לאשתכוחו. אמר שמואל, ואמרי לה אמר רב יהודה,

14 אמר שמואל: הלכה פרבי יוסי וכן אורי ליה רבי אבא

15 לקלא: הלכה פרבי יוסי. "איש ואשה" [וכו.]. איבעיא

16 להו: איש ואשה עומדין. מה לי אמר רבי מאיר?

17 כי אמר רבי מאיר - בחד ספקא, אבל בספק

18 ספקא - לא מטמא, או דלמא לא שנא? אמר

19 ריש לקיש: היא היא, מטמא - מדלא קתני "רבי

20 מאיר ורבי יוסי מטהרין". אי הכי, השתא רבי

21 מאיר בספק ספקא מטמא, בחד ספקא מיבעיא?

22 להודיעך כחו דרבי יוסי - דאפילו בחד ספקא מטרה -

23 ואדמיפלגי בחד ספק - להודיעך כחו דרבי יוסי, לפלגו

24 בספק ספקא - להודיעך כחו דרבי מאיר! - כח דהיתרא

25 עדיף ליה. ורבי יוחנן אמר: כי קאמר רבי מאיר - בחד

26 ספקא. אבל בספק ספקא - לא אמר. - אם כן, ליתני

27 "רבי מאיר ורבי יוסי מטהרין"! - אין הכי נמי, ואידי

28 דסליק מרבי יוסי - פתח בדרבי יוסי. - ורבי יוסי, בחד

29 ספקא - מטרה, בספק ספקא מיבעיא? - מהו דתימא:

30 הני מילי - דיעבר, אבל לכתחלה - לא, קא משמע לן.

31 תניא כוותיה דרבי יוחנן: איש ואשה שעשו צרכיהן

32 לתוך הספל, ונמצא דם על הפנים - רבי מאיר ורבי יוסי

33 מטהרין, ורבי שמעון מטמא. איבעיא להו: אשה יושבת,

34 מה לי אמר רבי שמעון? כי אמר רבי שמעון - בעומדת,

35 דדחיק לה עלמא, אבל יושבת - לא. או דלמא לא שנא?

36 תא שמע: דתניא, יושבת - תולה, עומדת - אינה תולה,

37 דרבי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בין קד ובין קד - תולה.

38 רבי שמעון אומר: בין קד ובין קד - אינה תולה. איבעיא

39 להו: איש ואשה יושבין. מה לי אמר רבי שמעון? כי

40 אמר רבי שמעון עומדת - דדחיק לה עלמא, יושבת -

41 בחד ספק, אבל בספק ספקא - לא אמר. או דלמא לא

42 שנא? תא שמע: בין דאמר רבי שמעון "חוקת דמים מן

43 האשה" - לא שנא עומדין, ולא שנא יושבין. משננה השאילה חלוקה לנכרית או לנדה - הרי

44 זו תולה בה. שלש נשים שלבשו חלוק אחד, או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם - כולן

45 מטמות. ישבו על ספסל של אבן, או על האיציטבא של מרחץ - רבי נחמיה מטרה. שהיה רבי

46 נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל פתמים. גמרא רבי: נכרית

הרואה

56 שבאופן זה אם אכן בא הדם לאחר שסיימה לעשות צרכיה, על שפת
 57 הספל איבעי ליה לאשתכוחי - על שפת הספל היה לו להימצא,
 58 כיון שדם המקור דרכו לצאת בשתיתה ולא בקילוח, ועכשיו שנמצא
 59 הדם בתוך הספל, יש להוכיח מכך שהדם בא בשעת עשיית צרכיה,
 60 ולכן אין לחשוש שהוא דם מן המקור אלא משביל מי רגליה וממכה
 61 שיש לה שם.
 62 הגמרא פוסקת הלכה כרבי יוסי: אמר שמואל, ואמרי לה אמר רב
 63 יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי. [ובן אורי ליה (הורה לו)
 64 רבי אבהו לקלא] - שם אדם שהוצרך לדבר [הלכה כרבי יוסי].
 65 שנינו במשנה: איש ואשה [בו] שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא
 66 דם על המים, רבי יוסי מטהר, ורבי שמעון מטמא.
 67 בתחילת המשנה הובא שרבי מאיר מטמא אשה שעשתה צרכיה
 68 בעמידה לבדה. הגמרא מבררת מזה דעת רבי מאיר באופן זה כשאף
 69 איש עשה צרכיו באותו ספל: איבעיא להו, איש ואשה עומדין
 70 ונמצא דם על המים, מה לי אמר [מה יסבור בכך] רבי מאיר
 71 שטימא באשה שעשתה צרכיה לבדה בעמידה ומצאה דם במי
 72 רגליה. וצדדי הספק הם, בי אמר [מה שמטמא] רבי מאיר הוא רק
 73 בחד ספקא - בהספק אחד, האם הדם בא מן המקור או משביל מי
 74 רגליה, והיינו כשעשתה צרכיה לבדה, אבל בספק ספקא שבנוסף
 75 לספק שמא הדם בא משביל מי רגליה, יש עוד ספק אולי הדם בא מן
 76 האיש, לא מטמא, או דלמא לא שניא.
 77 ריש לקיש פושט את הספק: אמר ריש לקיש, היא היא - כשם
 78 שמתמא רבי מאיר באשה לבדה כך גם מטמא באיש ואשה עומדים.
 79 מטמא, מדלא קתני בסיפא, איש ואשה שעשו צרכיהם לתוך הספל
 80 ונמצא דם על המים, רבי מאיר ורבי יוסי מטהרי, אלא נכתב רק
 81 שרבי יוסי מטהר, הרי שרבי מאיר מטמא אף בזה].
 82 שואלת הגמרא: אי הכי שרבי מאיר מטמא אפילו במקום שיש שני
 83 ספקות, השתא רבי מאיר אפילו בספק ספקא מטמא, בחד ספקא
 84 מיבעיא - וכי נצרך לשנות שטימא באופן שיש רק ספק אחד, והיה
 85 לתנא להשמיענו את דברי רבי מאיר רק בסיפא, וממילא היינו
 86 יודעים שהוא מטמא ברישא, שהאשה לבדה עשתה צרכיה בעמידה,
 87 שיש בה רק ספק אחד. משיבה הגמרא: אכן לא הוצרך התנא לשנות
 88 את דברי רבי מאיר באופן של ספק אחד, אך שנה את דבריו שם כדי
 89 להודיעו בזה דרבי יוסי, דאפילו בחד ספקא מטהר.
 90 שואלת הגמרא: ואדמיפלגי - עד ששונה התנא את מחלוקתם בחד
 91 ספק, להודיעו בזה דרבי יוסי שמטהר אפילו במקום שיש רק ספק
 92 אחד, ליפלגו - ישנה מחלוקתם בספק ספקא, להודיעו בזה דרבי
 93 מאיר שאפילו במקום שיש שני ספקות מטמא. משיבה הגמרא: בך
 94 דהיתרא עדיף ליה - התנא מעדיף להודיענו את כוחו של המיקל,
 95 ועל כן שנה את שיטת רבי יוסי שהוא מיקל ומטהר אפילו במקום
 96 ספק אחד.
 97 הגמרא מביאה שרבי יוחנן חולק על ריש לקיש וסובר שרבי מאיר
 98 מטהר באופן שיש שני ספקות: ורבי יוחנן אמר, בי קאמר רבי מאיר
 99 שהאשה טמאה, זהו רק בחד ספקא, אבל בספק ספקא באופן
 100 שאיש ואשה עשו צרכיהם בעמידה, לא אמר שהאשה טמאה].
 101 שואלת הגמרא: אם כן שאף רבי מאיר מטהר בסיפא, ליתני בסיפא,
 102 רבי מאיר ורבי יוסי מטהרי. משיבה הגמרא: אין הכי נמי, ואידי
 103 דסליק - שטיים ברישא מרבי יוסי, פתח בדרבי יוסי.
 104 הגמרא שואלת מדוע הוצרך התנא לשנות את דברי רבי יוסי בסיפא:
 105 והרי רבי יוסי אפילו בחד ספקא היינו באשה שעשתה צרכיה
 106 לבדה, מטמא, בספק ספקא היינו באיש ואשה שעשו צרכיהם,
 107 מיבעיא - וכי נצרך לשנות שטימא. משיבה הגמרא: אם התנא היה
 108 שונה את דבריו רק ברישא, מהו דתימא [ש-מ] היית אומר [הני
 109 מי לי שרבי יוסי מטהר, היעבד - שכבר עסקה בטהרות, שאותן
 110 טהרות ישארו בטהרתן, אבל לבתחלה לא, שמכאן ואילך נאמר לה
 111 שלא תתעסק בטהרות עד שתטהר, קא משמע לן - השמיענו התנא
 112 במה שחזר שלא לצורך על שיטת רבי יוסי, ללמדנו שטימא אפילו
 113 לבתחילה.

פרק תשיעי - האשה שהיא עושה

1 פרק זה ממשיך לעסוק בדיני כתמים, ובסופו עוסק בדיני וסתות.
 2 וכולל בתוכו שלושה חלקים. החלק הראשון עוסק באשה שרואה דם
 3 מגופה אלא שאינה יודעת אם בא מן המקור אם לא. החלק השני
 4 עוסק באשה שמצאה כתם, באיזה אופן יכולה לתלות אותו
 5 בחברתה. החלק השלישי עוסק בדיני וסתות, איך אשה קובעת וסת
 6 ואיך עוקרתה.
 7

משנה

8 משנתנו דנה באשה שהטילה מי רגלים ומצאה בהם דם, האם צריך
 9 לחשוש שדם זה בא מן המקור ונטמאת משום דם זה, או שאין
 10 לחשוש לכך, אלא דם זה בא משביל יציאת מי רגליה מחמת מכה
 11 שיש לה שם וטהרה:
 12

13 האשה שהיא עושה צרכיה - הטילה מי רגלים, וראתה דם בתוך
 14 הספל, רבי מאיר אומר, אם עומדת - עשתה צרכיה בעמידה,
 15 מטמא כי יש לומר שהדם בא מן המקור, ואם יושבת - עשתה
 16 צרכיה בישיבה, מהורה כי אין לחשוש שהדם בא מן המקור,
 17 ובגמרא יתבאר החילוק בין עומדת ליושבת. רבי יוסי אמר בין כך
 18 ובין כך אפילו עשתה צרכיה בעמידה, מהורה כי אין לחשוש שהדם
 19 בא מן המקור.

20 המשנה מביאה דין נוסף: איש ואשה שעשו צרכיהן - הטילו מי
 21 רגלים לתוך הספל ונמצא דם על המים ובאופן זה נוסף ספק, האם
 22 הדם בא מן האשה או מן האיש, רבי יוסי מטהר, שהרי מטהר אפילו
 23 באשה שעשתה צרכיה לבדה שאין שם אלא ספק אחד אם בא מן
 24 המקור או משביל מי רגליה, כל שכן באופן זה, שנוסף ספק אולי הדם
 25 בא מן האיש. ורבי שמעון מטמא, שאין דרך האיש להוציא דם
 26 אלא שחוקת דמים מן האשה - אין דרך שיצא דם מן האיש אלא
 27 מן האשה שהיא מוחזקת בראיית דם, ולכן אין להסתפק אולי בא
 28 הדם מן האיש אלא ודאי שבא מן האשה, ובה יש לומר שבא מן
 29 המקור וטמאה.

גמרא

30 שנינו ברישא של המשנה, שרבי מאיר מטמא אם עשתה צרכיה
 31 בעמידה, ומטהר אם עשתה צרכיה בישיבה. הגמרא מבררת מה
 32 החילוק ביניהם. שואלת הגמרא: מאי שנא עומדת - עשתה צרכיה
 33 בעמידה, שרבי מאיר מטמא, דאמרינן מי רגלים הדור למקור
 34 ואייתי דם - מפני שאנו אומרים שמי רגליה חזרו למקום דם המקור
 35 והביאו משם דם, יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי
 36 דם - אף בעשתה צרכיה בישיבה נאמר שמי רגליה חזרו למקור
 37 והביאו משם דם.
 38

39 משיבה הגמרא: אמר שמואל במונחת - אכן מה שטיהר רבי מאיר
 40 ביושבת, זהו רק באופן שיצאו מי רגליה בקילוח [בחזק] כדרכה
 41 תמיד, שמכיון שכך, הרי שלא עצרה עצמה קודם לכן מלהטיל את
 42 מי רגליה, ולכן אין לחשוש שחזרו מי רגליה למקור והביאו משם דם,
 43 אבל כאשר מי רגליה שותתים, מטמא רבי מאיר גם ביושבת, כיון
 44 שהם שותתים מאחר שעצרה עצמה מלהטילם, ויש לומר שמחמת
 45 כך חזרו מי רגליה למקור והביאו משם דם. ובעושה צרכיה בעמידה
 46 אינה יכולה לזנק, אלא תמיד מי רגליה שותתים [ודינה כיושבת
 47 שאינה מונחת], לכן חילק רבי מאיר בין יושבת לעומדת, ואמר
 48 שבעומדת תמיד יש לומר שחזרו מי רגליה למקור והביאו משם דם.
 49 שבה הגמרא ושואלת: מונחת נמי, דלמא פתר דתמו מיא אתא
 50 דם - אף ביושבת יציאו מי רגליה בקילוח עדיין ניתן לומר שלאחר
 51 שסיימה לעשות צרכיה, בא הדם מן המקור, ואם כן עדיין אי אפשר
 52 לקבוע בודאות שהדם בא משביל מי רגליה וממכה שיש לה שם.

53 משיבה הגמרא: אמר רבי אבהו, רבי מאיר אכן מטהר רק ביושבת
 54 על שפת הספל כשהוא צמוד לגופה, ומונחת בתוך [לתוך] הספל
 55 ונמצא דם בתוך הספל, דאם אייתי דכתר דתמו מיא אתא -

ראו דם ביום זה.
 הברייתא מביאה דוגמאות שבהן לא נחלקו רשב"ג ורבי: וְשׁוֹיֵן רבי
 ורשב"ג, שְׁתוּלָה את הכתם, בְּשׂוּמְרַת יוֹם בְּנֶגֶד יוֹם פְּרָאשׁוֹן שְׁלָה
 - ביום הראשון לראייתה, וּבְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם מוֹחָה - יולדת לאחר
 שבעה ימים מלידת זכר עד ארבעים יום, או לאחר שבעים מלידת
 נקיבה עד שמונים יום, ובימים אלו כל דם שהיא רואה, הוא טהור,
 וּבְכַתוּלָה שְׂדֵמִיָּה מְהוֹרָיִן - בתולה שנשאת ושימשה מייתה, באופן
 שהדם שהיא רואה הוא טהור, ובאלו גם רבי מודה שיכולה לתלות
 בהן, כיון שאינן מתקלקלות כלל בתליה זו.
 שואלת הגמרא: לְפִיכָּךְ דְּרָבִן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל לָמָּה לִי - מדוע
 היה צריך רשב"ג לסיים ולומר, 'לפיכך היא מתוקנת וחברתה
 מקולקלת', הרי כבר אמר שבעלת החלוק תולה את הכתם בחברתה,
 ומעתה פשוט שבעלת החלוק מתוקנת וחברתה מקולקלת. משיבה
 הגמרא: מְשׁוּם דְּרָבִי - אכן רשב"ג לא היה צריך לומר כן, ואמר כן
 רק משום שרבי אמר 'לפיכך'. מוסיפה הגמרא לשאול: לְפִיכָּךְ דְּרָבִי
 לָמָּה לִי - מדוע היה רבי צריך לומר 'לפיכך שתיזן מקולקלות', הרי
 כבר אמר שאין בעלת החלוק יכולה לתלות את הכתם בחברתה,
 ומעתה פשוט שתיזן מקולקלות. משיבה הגמרא: מָהוּ דְּתַיִמָּא
 תְּהִיא דְּאַשְׁתְּכַח פְּתָם נִפְתָּה תְּתַקְלָל - רק זו (בעלת החלוק) שנמצא
 הכתם אצלה, היא תתקלקל, אבל אֲדָךְ - חברתה לא תתקלקל,
 קַמְשִׁיעָא לָךְ - משמיענו רבי שתיזן מקולקלת.
 שני בני אדם טהורים שהלכו בשני שבילים, שביל אחד טהור ושביל
 אחד טמא, ואין ידוע מי נכנס לשביל הטהור ומי נכנס לשביל הטמא,
 הדין הוא, שאם באו כל אחד בפני עצמו לשאול מה דינו, אומרים לו
 שהוא טהור, כאשר שביל זה הוא ברשות הרבים, כיון שהכלל הוא
 'ספק טומאה ברשות הרבים, טהור'. אבל אם באו שניהם יחד לשאול
 מה דינם, או שבא אחד לשאול עליו ועל חברו, אזי לשניהם אומרים
 טמאים אתם, כיון שאי אפשר לומר להם טהורים אתם בהוראה
 אחת, שהדבר יראה כשחוק והיתול, שהרי אחד משניהם הלך בשביל
 הטמא, והוא ודאי אינו טהור. הגמרא מביאה אופן שהיה אחד מהם
 טהור ואחד מהם טמא והלכו בשני שבילים אחד טהור ואחד טמא,
 ובאו לשאול על דינם בבת אחת, ונחלקו בזה אמוראים האם גם בזה
 יחלקו רבי ורשב"ג אם ניתן לתלות את הטומאה באדם הטמא:
**אָמַר רַב הֲסֵדָא, טָמְאָא שְׁנַטְמָא בְּטוּמַת מוֹת, וְמַהוֹר שְׁהֲלִיכוּ בְּשֵׁנֵי
 שְׁבִילִין, שְׁבִיל אֶהָד מְהוֹר, וְשְׁבִיל אֶהָד טָמְאָא -** שיש בו קבר לכל
 רוחב השביל, ומי שהלך בו ודאי נטמא כיון שאי אפשר שלא יאהיל
 על הקבר, ואין ידוע מי הלך בשביל הטמא, ומי הלך בשביל הטהור,
 ובאו שניהם יחד לשאול מה דינם, בָּאֵנוּ לְמַחְלָקַת רַבִּי וְרַבִּין שְׁמַעוֹן
 בְּן גַּמְלִיאֵל, לְשִׁיטַת רַבִּי שְׁאִין תּוֹלִים אֶת הַכְּתָם בְּשׂוּמְרַת יוֹם כִּנְגַד
 יוֹם בְּשֵׁנֵי שְׁלָה, כיון שאין סברא לומר שהכתם בה ממנה יותר מאשר
 מבעלת החלוק, לכן גם כאן שאין סברא לומר שדווקא הטמא הלך
 בשביל הטמא, אי אפשר לתלות ולומר שהכתם הלך בשביל הטהור, ולכן
 שהלך בשביל הטמא, והאדם הטהור שחברתו הטהור, ולכן
 שניהם טמאים. ולשיטת רשב"ג, שאפשר לתלות את הכתם בה, כיון
 שהיא כבר מקולקלת בטומאתה, גם כאן אפשר לתלות ולומר
 שהאדם הטמא שכבר מקולקל בטומאה, הוא זה שהלך בשביל
 הטמא, והאדם הטהור הלך בשביל הטהור, ונשאר בטהרתו.
 רב אדא מקשה על מה שאמר רב חסדא שליעת רבי לא ניתן לתלות
 בטמא מת אפילו ביום הראשון לטומאתו: מְתַקְיָה לָהּ רַב אֲדָא, עַד
 בָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי הֵתָם שְׁאִין בְּעַלְת הַחֲלֹק יִכְוֹלָה לְתוֹלַת אֶת
 הַכְּתָם בְּשׂוּמְרַת יוֹם כִּנְגַד יוֹם בְּשֵׁנֵי שְׁלָה, אֲלֵא מְשׁוּם דְּתַרְוִיחֵהוּ -
 בעלת החלוק, והשומרת יום בשני שלה, בִּי הֲדָרִי נִינְהוּ - עומדות
 בשוה בחוקת טהרה ואינן מקולקלות, כי אפילו שהשומרת יום כנגד
 יום עדיין טמאה, נחשב שעומדת בחוקת טהרה, כיון שבידה יכול רגע
 לטבול ולהיטהר, אבל הֲכָא בטמא ביום הראשון שלו, מֵאֵי נִפְקָא
 לָן מִיָּנְיָה - מה קלוקל יצא לו אם נתלה שהוא זה שהלך בשביל
 הטמא, הרי לא ספר כלל והוא כבר מקולקל בטומאתו, ולכן אפילו
 לרבי אפשר לתלות בטמא שהוא זה שהלך בשביל הטמא.

הַרְוָאָה - בגויה גדולה וידוע שכבר ראתה דם נידות.
 שואלת הגמרא: מָמְאֵי - מזהיכן אנו יודעים שהמשנה עוסקת דווקא
 בנכרית שכבר ראתה. משיבה הגמרא: דִּמְיָא דְנֶגְדָה - יש לנו לדמות
 את הנכרית השנויה במשנה, לנדה השנויה בה, מָה נֶגְדָה דְקַחְוִיא -
 שראתה דם, אָף נֶכְרִית יש לנו להעמיד דָּקָא הָוִיא - שכבר ראתה
 דם.
 רב ששת מקשה על דברי רב מברייתא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, כִּי נִיִּים
 וְשָׂכִיב רַב אֲמַרָה לָהּ שְׁמַעְתָּא - כאשר נמנע רב בעייפותו, קודם
 שנרדם, אמר את שמועה זו, דְּתַנִּיא, אשה שהשאיילה חלוקה
 לנכרית ומצאה בו כתם, תוֹלָה אוֹתוֹ בְּנֶכְרִית, אפילו בקטנה שאינה
 ראויה לראות דם נידות. רַבִּי מְאִיר אָמַר, אינה תולה אלא בְּנֶכְרִית
 הַרְוָאָה לְרֵאוּת וְהִינּוּ שְׁהִיגְעָה לִימֵי הַנְּעוּרִים. מסיים רב ששת את
 קושייתו, וְאִפִּילוּ רַבִּי מְאִיר שֶׁחֲמִיר, לֹא קָאָמַר אֲלֵא בְּרֵאוּיָה
 לְרֵאוּת, אֲבָל רוּאָה - שכבר ראתה לא אִיזְמִירָה, ואם כן רב
 שהצריך שכבר ראתה, דבריו הינם לא כתנא קמא ולא כרבי מאיר.
 רבא מביא ברייתא אחרת שמבואר בה שרבי מאיר הוא המיקל
 במחלוקת זו: אָמַר רַבָּא, וְתַסְבְּרָא רַבִּי מְאִיר לְחוּמְרָא - שרבי מאיר
 בא להחמיר ולכן הוקשה לך שדברי רב אינם כאחד מהתנאים, הלא
 להיפך רַבִּי מְאִיר לְקוּלָא, דְּתַנִּיא אִשֶׁה שֶׁהִשְׁאִילָה חֲלֹקָה לְנֶכְרִית
 ונמצא בו כתם, אִינְהּ תוֹלָה בְּנֶכְרִית, רַבִּי מְאִיר אָמַר תוֹלָה, מוכח
 מברייתא זו שרבי מאיר הוא המיקל במחלוקת זו.
 מקשה הגמרא: וְאֲלֵא אם אנו אומרים שרבי מאיר חולק להקל, אם
 כן קָשִׁיָא תָךְ - קשה הברייתא הראשונה, שממנה משמע שרבי מאיר
 חולק להחמיר. מתרצת הגמרא: תַּרְוִיֵן הָבֵי - תתרחץ כך את הברייתא
 הראשונה, תנא קמא שאמר 'תולה בנכרית' כוונתו, וְהִיא שְׂרוּאָה -
 דווקא באופן שראתה כבר דם נידות. וְרַבִּי מְאִיר מִיִּקֵּל וְאָמַר שְׂרִי
 בְּרֵאוּיָה לְרֵאוּת וְאָף עַל פִּי שְׂאִינְהּ רוּאָה, וְהִינּוּ שְׁהִיגְעָה לִימֵי
 הַנְּעוּרִים. ורב שאמר בכונת המשנה, שאי אפשר לתלות בנכרית
 אלא אם כן ראתה, דבריו כדעת תנא קמא.
 המשנה והגמרא עד כה דנו באופן שהשאיילה חלוקה לנדה, אשר
 מעיקר דינה אפילו רב רואה דם כל שבעת ימי נידותה, וטובלת
 ונטהרת בסוף שבעת ימי נידותה. כעת דנה הגמרא באשה
 שהשאיילה חלוקה לאשה שעומדת באחד עשר ימי זיבה, אשר אם
 היא רואה ביום אחד או יומיים, נקראת זבה קטנה ודינה 'שומרת יום'
 כנגד יום' שצריכה למנות את יום המחירת שלא תראה בו, וביום
 המחירת יכולה לטבול בתחילת היום, ואם רואה גם ביום השלישי,
 נעשית זבה גדולה ודינה לספור שבעה נקיים, כלומר שבעה ימים
 נקיים בלא ראיית דם, וביום השביעי יכולה לטבול כבר בתחילת
 היום. הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה תנאים האם יכולה לתלות
 את הכתם בחברתה שנמצאת בימי זיבתה והיא שומרת יום כנגד יום,
 או בשבעה נקיים:
 תַּנּוּ רַבְּנָן, תוֹלָה בְּשׂוּמְרַת יוֹם בְּנֶגֶד יוֹם בְּשֵׁנֵי שְׁלָה - ביום השני
 לראייתה ועדיין לא טבלה, ואף שמתקלקלת קצת במה שתולה בה,
 שמחמת כן צריכה לשמור גם את יום המחור בטהרה, מכל מקום כיון
 שהיא טמאה, נחשבת למקולקלת ואפשר לתלות בה. וּבְסוּפְרַת
 שְׁבַעָה שְׁלֹא מְבַלָּה - זבה גדולה שספרה שבעה ימים נקיים ועדיין
 לא טבלה, בעלת החלוק תולה בה, ואף שמקלקלת אותה הרבה,
 שהרי בתליה זו היא סותרת את כל מנינה וצריכה למנות שבעה
 נקיים מתחילה, מכל מקום כיון שעכשיו היא טמאה, תולה בה.
 לְפִיכָּךְ - כיון שהיא תולה את הכתם בחברתה, הִיא - בעלת החלוק,
 מְתַקְנַת וטהורה, וְהַבְּרִיתָה מְקוּלְקֵלָת - שהשומרת יום כנגד יום
 בשני, צריכה לשמור את היום השלישי שלא תראה בו דם, ורק אז
 יכולה לטבול, והסופרת שבעה נקיים סותרת ספירתה וצריכה לספור
 שבעה נקיים מתחילה, דְּרַבִּי רַבִּין שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל, רַבִּי אָמַר,
 אִינְהּ תוֹלָה בְּהֵן אֶת הַכְּתָם, כיון שבתליה זו היא מקלקלת אותם,
 ומה ראתה לקלקל אותם יותר מלקלקל את בעלת החלוק. לְפִיכָּךְ -
 כיון שאינה יכולה לתלות בהן, שְׁתִּיחֵן - גם בעלת החלוק, וגם
 השומרת יום כנגד יום או הסופרת שבעה נקיים, מְקוּלְקֵלָת כֵּאלִילוּ

נדה. פרק תשיעי - האשה שהיא עושה דף ס עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסג
 רש"י תוספות

1 תולדה בשומרת יום כנגד יום - מספקא ליה להרב רבינו יצחק אם טמא קל, כגון
 2 סופרת מקצת או הכל ולא טבלה, תולה בלא ספרה כלל, בין בנדה בין בטמא
 3 מת, ושבילי דשמעתין לא איירי אלא בטוהר וטמא. וישיר לעמוד הקודם וישבת
 4 מה לי אמר רבי שמעון - מדלא קאמר "רבי מאיר ורבי שמעון בטמאים" ליכא
 5 למפשט דלרבי יוחנן מטהר רבי מאיר בטמא?
 6 ספקא. ומיהו מירשא הוה מצוי למפשט:
 7 עומדת - טמאה, יושבת - טהורה, אלא
 8 דעריפא מייתי מברייתא. **טמא** וטהור
 9 שהלכו בשני שבילין - הך "טמא" לא מיירי
 10 בטמא וטהור, אלא שלא טבל.
 11 מדקאמר רב דאדא "התם כי הדידי ניהו, הכא
 12 מאי נפקא ליה מניה", משמע דלא דומיא
 13 דפלוגתא לעיל הוה. ובטמא שלא ספר כלל,
 14 נמי לא איירי - דאפילו רבי מודה דתולה,
 15 כדאמר "ושירן" כו', ואמאי קאמר רב חסדא
 16 "באנו למחלוקת?" אלא מיירי בטמא וטהור
 17 קצת, וטבירא ליה לרב חסדא, דלרבי אפילו
 18 בספרה קצת אינה תולה. ורב אדא דקאמר
 19 "מאי נפקא ליה מניה" - לא קרי הפסד, כיון
 20 דלא סתר הכל. והא דנקט "סופרת שבעה
 21 שלא טבלה" - לרבותא דרבן שמעון בן
 22 גמליאל נקטיה, דאפילו הכי תולה. **באנו**
 23 למחלוקת דרבי ורבן שמעון בן גמליאל -
 24 ואם תאמרו, ורב חסדא אמאי לא נקט
 25 מילתיה בובה גופה, ולימא: זבה שספרה
 26 מקצתה, באנו למחלוקת כו' ויש לומר:
 27 דניחא ליה לאשמעינן דאפילו בשני שבילין
 28 מטמא, דאף על גב דהוי ספק טומאה ברשות
 29 הריבם. ואם תאמרו, אם כן, מה ענין כתמים
 30 לשבילין? דאף על גב דבתרייהו אתרע חוקת
 31 מטהרה וידהו קצת, מכל מקום שיש לטהר יותר
 32 בשבילין - משום ספק טומאה ברשות
 33 הריבם! ויש לומר: דגבי כתם נמי איכא
 34 למימר דלא אתרע חוקתה כלל, דאיכא
 35 למתלי בחברתה, כמו בשוק של טבחים.
 36 ואפילו הכי, לרבי אינה תולה משום דמאי
 37 שנוא זו מוז, כיון ששניהם טהורין, שספרה
 38 כבר שבעה ימים - הכי נמי, מאי חזית
 39 דתלינן בטמא וטהורין שחלכו בשני שבילין ובאו
 40 לשאלו בבת אחת - דטהורין מדינא,
 41 ומשמעא דלו כי הכי דלא ליהוי כי חובא.
 42 ואף על גב דרבי דמי: דהתם אי מטהרין
 43 לתרייהו - הוי חובא, דאי אפשר להיות
 44 ששניהם טהורין. אבל הכא - אפשר דטהור
 45 הלך בטוהר. מכל מקום הוי חובא: דאמאי
 46 תלינן שפיר בטמא ובטהורה? כדאמר לעיל גבי
 47 נשים. ואם תאמרו: מאי שנוא שיש קופתה,
 48 דאמרינן "חולין לתוך חולין נפלו"? ויש לומר:
 49 דהתם אינו מפיסד לחברתה בתלייתו כלום,
 50 והכא נמי אפילו רבי מודה שתולה בנדה
 51 וגמורה שלא טבלה כלל. **מהו** תולדות כתם
 52 בכתם - אומר הרב רבינו יצחק: דליכא
 53 למימר דבעי תולדות שסופרת שבעה שלא
 54 טבלה, אבל בראשון פשיטא ליה דתולה -
 55 קשיא, הא איכא לשנויי בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל בראשון שלא איירי
 56 ברייתא. ועוד: דאליבא דרבי נמי הוה ליה למבעי בראשון שלה, כיון דלא חזיא
 57 מגופה. אלא אפילו בראשון שלה מבעי ליה. ופשיט ליה דאין תולין אפילו לרבן
 58 שמעון בן גמליאל, אלא לחזיא מגופה. והשתא לכולהו שינויי קשה לרבי יהודה בר
 59 לויאי. והא דקמשני "הא ווא רבי, הא - בראשון שלה, והא - בשני שלה",
 60 הא קאמר "אליבא דרבי לא תבעי לך", ואוקימנא בעיא שלו אפילו בראשון שלה, וקאמר
 61 "בין דהיכא דמגופה חזיא לא תלינן בשני שלה", לרבי בכתם לא תלינן, אפילו בראשון שלה.

1 **גמרא הרואה** - שגדולה היא, וידעינן בה דכבר ראתה. דאיהא לראות - שהגיעו
 2 ימי הנעורים. ותסברא רבי מאיר לחומרא הוא - דתימא: דלתנא קמא,
 3 אפילו אינה ראויה, ותשמע מינה דלתריויהו לא בעינן שראתה כבר - והא תניא
 4 דרבי מאיר לקולא, מכלל דלתנא קמא לא סגי בראייה לראות, עד שתהא רואה
 5 ממש. **ופרכינן אלא קשיא הך** - קמיתא
 6 דמשמע דרבי מאיר לחומרא. תריין הכי כו' -
 7 - וברייתא דקתני "אינה תולה בנכרית"
 8 לתנא קמא, הכי קאמר: אינה תולה בנכרית
 9 הראייה לראות, אלא אם כן רואה. רבי מאיר
 10 אומר: תולה. ותרייהו מתייגא חדא מילתא
 11 אמרי, ורב דאמר - כתנא קמא דתרייהו.
 12 **בשני שלה** - אם השאלתה לשומרת יום
 13 בשני שלה - תולה בה, ואף על גב דלא
 14 החזקה רואה היום. כיון דמעיינה פתוח -
 15 תולה בה. ואף על גב דמקלקלה לה פורתא,
 16 דצריכה לשמור יום המתרת - כיון דטמאה
 17 השתא. **ובסופרת שבעה** - נקיים אחר זיבה,
 18 ואף על פי שמקלקלה הרבה, שסתרה כל ימי
 19 ספירתה וצריכה לספור שבעה נקיים -
 20 הואיל ועבשיו טמאה, תולה בה. וחברתה
 21 מקולקלת - שומרת יום צריכה עוד לשמור
 22 שלישי, שבביל כתם זה. ואם סופרת - היא
 23 סותרת כל שלפניה. **רבי אומר אינה תולה**
 24 - הואיל ומקלקלה לה. מאי חזית דמקלקלת
 25 לך? טפי מהך? ושניו שתולה בשומרת יום
 26 כנגד יום בראשון שלה - דלא מקלקלה
 27 מידי. וביושבת על דם מוהר ובכתולה
 28 שדמיה טהורין - דלא מקלקלה לה מידי,
 29 שאין לה כתם, כדאמרינן בפרק קמא (י.ב.) זו
 30 שירפה מצוי, ותלינן כתמה בדם בתולים.
 31 **לפיכך דרבן שמעון למה לי** - כיון דתנא:
 32 תולה בה - פשיטא דהיא מקוננת, וזו
 33 מקולקלתו שהלכו בשני שבילין - ולא
 34 ידענא הי להאי על, והי להאי על. **באנו**
 35 למחלוקת - לרבן שמעון, דאמר: תולין כתם
 36 בשומרת יום - הכא נמי תולין שביל טמא
 37 באדם טמא וטהור בטוהר. ולרבי - שניהם
 38 טמאים. **עד כאן לא אמר רבי** - דשניה
 39 טמאה, אלא משום דכי הרדי ניהו -
 40 שתייהו חזי בחוקת טהרה, השומרת יום בשני
 41 שלה - ראוייה לטבול כל שעה שתרצה, כיון
 42 שספרה שעה אדחת. הילכך, אין כאן טומאה
 43 שתוכל לתלות בה יותר מזאת, לפיכך שתייהו
 44 טמאות. אבל הכא דמיהא הוא - מאי נפקא
 45 ליה מינה אי תלמיה דרבי? הילכך, אפילו לרבי
 46 תלינן. ורב חסדא אמר סוף סוף - הך
 47 שומרת יום טבילה היא בעיא. הילכך, טמאה
 48 הואי. ואפילו הכי קאמר רבי: לא תלינן בה.
 49 **איתמר נמי** - כרב אדא דאמר: אפילו לרבי
 50 תלינן שביל טמא בטמא. ובמדומה לי דלא
 51 גרס "נמי", **טמא וטהור** - או אפילו טהור
 52 ותלוי שהלכו בו - תולה טהור את שביל
 53 טמא בתלוי. לדברי הכל - ואפילו לרבי,
 54 וכדאמרינן: דהתם הוא דכי הרדי ניהו, אבל
 55 הכא דתלוי טמא מספק וטהור טהור גמור -
 56 תולין טומאה בתלוי. כתם בכתם -
 57 השאלה חזקה לבעלת הכתם, ואחר כך
 58 לבשתה היא - מהו שתתלה בראשונה. להיות היא טהורה? שומרת יום - חזיא
 59 אתמול מגופה. **לא תליא** - ושתייהו טמאות. **לפי שאין תולין** - דמעלמא אתי לה
 60 טומאת כתם קמא, ולא בחוקת רואה היא. **בשני שלה** - אינה תולה, דמקלקלה לה,
 61 שמארכת ימי טומאת כתמה יום אחד. אבל ביום ראשון, שלבשה חלוק זה ביום
 62 ראשון (לכתמה הראשון) - תולה, דלא מקלקלה לה מידי.

1 באן למפרע כאן להבא - פירש רש"י: למפרע - תולה, ולא ממקלקלה לה בהכי, ולא תטמא
2 ולא תטמא למפרע. להבא - אינה תולה בבעלת כחם בשני שלה, דמקלקלה
3 לה, ומאי חזית דמקלקלה לה לדרך טפי מינה? והו' תימה: שנתלה זה הכתם בחברתה
4 לחצאי? ומפרש הרב רבינו יצחק: "למפרע" - אם בעלת הכתם הכירה בכתמה,
5 ואחר כך לבשה היא וחברתה חלוק, ונמצא
6 בה כתם - תולה בה, חזק ששבר הכירה
7 בטומאה קודם שבא הספק בשתיקו. "כאן
8 להבא" - שלבשו שתיקו חלוק ונמצא בו
9 כתם, ולא נודע ממי הוא. ואחר כך לבשה
10 חלוק, ונמצא בו כתם. אף על גב שזאת ודאי
11 טמאה על ידי כתם שלה, הואיל ולא נודע
12 בה עד אחר שאירע בה ובחברתה הספק -
13 אינה תולה. ויש לפרש לשון התלמוד איפכא:
14 למפרע - אין תולין, ולהבא - תולין. וקאי
15 "למפרע" ו"להבא" אשאלת החלוק; אם
16 שאלת החלוק היה למפרע - קודם שבעלת
17 החלוק הכירה כתמה. ולהבא - ששאלת
18 החלוק שממנו אירע הספק בשתיקו היתה
19 אחר מציאת הכתם של בעלת הכתם -
20 תולין. והיא היא.
21 במטלניות שאין בהן שלש על שלש -
22 והבא לא פריך "פשיטא"? כמו
23 לעיל - דבובחיים פרק "דס חטאת" (צדא)
24 משמע דאי חשיב עליהו ויחרם, מקבלים
25 טומאה. והוא שברקה עצמה כשיעור וסת
26 - לא דוקא בדיקה אלא קנהה, כדאמר
27 בפרק קמא (נדה יבא) ולא משכח בדיקה
28 כשיעור וסת.
29 בעלה פטור טהרותיה טהורות - פירש
30 הקונטרס: ולית ליה טומאה מעת
31 לעת כשמאי. אי נמי: בארבע נשים שדיין
32 שעתן, ועוד יש לומר: באשה שיש לה וסת.
33 אי נמי: בחולין שאין בהן טומאה מעת לעת.
34 אימא שמש עכביה לדם אבל הכא כו' -
35 ואם תאמר: כיון דיכול להיות דאף על גב
36 דנמצא כשיעור וסת, שלא היה דם בשעת
37 ביאה. אם כן, אמאי בעלה בחטאת? הא ספק
38 הוא! יש לומר: כיון דרוב פעמים בא מקודם
39 ובתשמיש, דאיכא למתלי בעיבוב שמש -
40 טמא מן התורה.
41 עוברת ושיאניה עוברת כו' - אומר רבינו
42 יצחק: דדוקא בדרך ענינא דקאמר
43 התלמוד תולין, אבל יש לה וסת דמסולקת
44 בדמים, דהא אמרינן בה דיה שעתה - אינה
45 בעלה באין לה וסת. וכן יש לה וסת, ולא
46 הגיע שעת וסתה - אין תולה בהגיע שעת
47 וסתה.

1 כאן למפרע - לענין טומאת מפרע - תולין, ולא מקלקלה לה בהכי, ולא תטמא
2 למפרע. אבל מכאן ולהבא - אין תולה, דמקלקלה לה. ומאי חזית דמקלקלה לה
3 טפי מינה? מכל מקום קשיא - דלרובן שמעין תולין, וקשיא לבר לויאי. אמר רבינא
4 - תריץ רישא וסיפא הכי, ולא תקשי לבר לויאי. לנברית - בעלת הכתם - הרי זו
5 תולה בה. כלומר, לנברית תולה - הרי
6 בעלת הכתם זו תולה בנברית. והא
7 ליושבת קתני - ודן לאו "יושבת" היא. דהא
8 השתא היא דאישתבה עליה, ו"יושבת" משמע
9 שהתחילה למנות שבעת ימים. הכי קאמר -
10 השאילה חלוקה לנברית, או לישראלית
11 יושבת על דם טהור דדמיה טהורין, ואין כאן
12 קלקול - הרי בעלת כתם תולה בה. אמר
13 תובו - דרבר המקבל טומאה הוא, ומקבל
14 גזרת כתמים לטמא אשה מדרבנן. פנימית -
15 שאצל הרחיים. שתיקו טמאות - שחיצונה
16 דוחקת עצמה להתקרב אל הרחיים, ועוברת
17 ונכנסה למעמדה הפנימית. הילכך, שתיקו
18 עברו שם, ולא ידעין מהי נפל. חפנימית
19 מזהורה - שהפנימית אינה מתרחקת מן
20 הרחיים ליכנס במעמד החיצון. אמכטי -
21 מרחץ, שהיו באות לרחוץ. וטמאום - והא
22 עלה של זית, ולא מקבל טומאה, ומקבל
23 כתמים. ומדקתני "והביאום לפני חכמים",
24 מכלל דרביים פליגי עליהו תנאי היא -
25 דאיכא תנא דתנא דנחידאה פליגי עליה, ורבנן
26 מדידיה. משנה ותולות זו בזו - בגמרא
27 מפרש לה: שאם היתה האחת מעוברת -
28 תולה הדרם בשאינה מעוברת, והיא טהורה.
29 ואם לא היו ראיות וכו' - בגמרא מפרש:
30 שאם היו כולן מעוברות או כולן מניקות -
31 כולן טמאות, כאלו ראיות לראות. דארמין:
32 דם מביניהו נפק. גמרא והוא שברקה
33 עצמה כשיעור וסת - של מציאתה. הילכך,
34 מחזיקין האי דם בדידה, ואינן - טהורות.
35 כבר פדא דאמר כל שבעלה בחטאת כו' -
36 אשה שנתעסקה בטהרות, ופרשה וראתה דם
37 כשיעור וסת. דלגבי בעלה כבי האי שיעורא
38 הי בעלה בחטאת. דמחזיקין האי דם
39 בשעת בעילה ודאי. הכא נמי מחזיקין ליה
40 בדאי בשעת עסקתה בהנך טהרות, וטהרות
41 טמאות ודאי, ושורפין, ואינו כשאר מעת
42 לעת לתלות. בעלה באשם תלוי - אם
43 לאחר שפירשה מן הטהרות, שהתה כדי
44 שתרד מן המטה ויודיע פניה. דאי לגבי
45 בעלה כבי האי שיעורא - הי בעלה באשם
46 תלוי, דספק דם הוה בשעת ביאה ספק בתי
47 הכי. הכא נמי ספק הוא, אי הוה דם בשעת
48 טהרות או לאו - שהרונהי תלויות. בעלה
49 פטור - כגון שהתה יותר מכן. דלגבי בעלה
50 - פטור, דאפילו באשם תלוי ליכא, דמחזיקין
51 להאי דם לאור אשם. הכא נמי טהרותיה
52 טהורות. ולית ליה לבר פדא טומאה מעת
53 לעת כשמאי, דאמר: דין שעתן. או בארבע
54 נשים שאמרו: דין שעתן. ומתניתין נמי דקתני
55 "היא טמאה וכולן טהורות" - אלמא ודאי
56 בדידה מחזיקין, דמטהרין להנך, אלמא כבר
57 פדא הוא דמשוי לטהרות טומאה ודאית
58 היכא דברקה שיעור וסת. ולא כרבי אושעיא
59 דאמר: אפילו בעלה בחטאת - טהרותיה תלויות, ואפילו כשיעור וסת לית ליה טומאה ודאית. בשלמא התם - גבי בעילה, כי ראתה כשיעור וסת, אמרינן: בשעת ביאה
60 הוה דם, והאי דלא אתא עד השתא - שמש עכביה. אבל גבי טהרות, אם איתא דהוה דם בשעת טהרות - מאן עכביה? הילכך, ודאי טומאה ליכא, אלא גזרת מעת לעת
61 מדרבנן. משל רבי אושעיא - דאמר: שמש מעכב את הדרם. ילד שוהא לבא - הולך בנחת, וממתין לוק. נכנסו לעיר - נפרדו זה לצד ביתו וזה לצד ביתו, או היכל
62 ממחר לבא. עוברת - דמיה מסולקין, וכן מניקה, וקנהה, בתולה. האי "בתולה" - בתולת דמים, שלא ראתה מימיה, ואפילו היא נשואה קרי לה בתולה להכי, כדאמרין
63 בפרק קמא (נדה חב).

1 באן למפרע כאן להבא - פירש רש"י: למפרע - תולה, ולא ממקלקלה לה בהכי, ולא תטמא
2 ולא תטמא למפרע. להבא - אינה תולה בבעלת כחם בשני שלה, דמקלקלה
3 לה, ומאי חזית דמקלקלה לה לדרך טפי מינה? והו' תימה: שנתלה זה הכתם בחברתה
4 לחצאי? ומפרש הרב רבינו יצחק: "למפרע" - אם בעלת הכתם הכירה בכתמה,
5 ואחר כך לבשה היא וחברתה חלוק, ונמצא
6 בה כתם - תולה בה, חזק ששבר הכירה
7 בטומאה קודם שבא הספק בשתיקו. "כאן
8 להבא" - שלבשו שתיקו חלוק ונמצא בו
9 כתם, ולא נודע ממי הוא. ואחר כך לבשה
10 חלוק, ונמצא בו כתם. אף על גב שזאת ודאי
11 טמאה על ידי כתם שלה, הואיל ולא נודע
12 בה עד אחר שאירע בה ובחברתה הספק -
13 אינה תולה. ויש לפרש לשון התלמוד איפכא:
14 למפרע - אין תולין, ולהבא - תולין. וקאי
15 "למפרע" ו"להבא" אשאלת החלוק; אם
16 שאלת החלוק היה למפרע - קודם שבעלת
17 החלוק הכירה כתמה. ולהבא - ששאלת
18 החלוק שממנו אירע הספק בשתיקו היתה
19 אחר מציאת הכתם של בעלת הכתם -
20 תולין. והיא היא.
21 במטלניות שאין בהן שלש על שלש -
22 והבא לא פריך "פשיטא"? כמו
23 לעיל - דבובחיים פרק "דס חטאת" (צדא)
24 משמע דאי חשיב עליהו ויחרם, מקבלים
25 טומאה. והוא שברקה עצמה כשיעור וסת
26 - לא דוקא בדיקה אלא קנהה, כדאמר
27 בפרק קמא (נדה יבא) ולא משכח בדיקה
28 כשיעור וסת.
29 בעלה פטור טהרותיה טהורות - פירש
30 הקונטרס: ולית ליה טומאה מעת
31 לעת כשמאי. אי נמי: בארבע נשים שדיין
32 שעתן, ועוד יש לומר: באשה שיש לה וסת.
33 אי נמי: בחולין שאין בהן טומאה מעת לעת.
34 אימא שמש עכביה לדם אבל הכא כו' -
35 ואם תאמר: כיון דיכול להיות דאף על גב
36 דנמצא כשיעור וסת, שלא היה דם בשעת
37 ביאה. אם כן, אמאי בעלה בחטאת? הא ספק
38 הוא! יש לומר: כיון דרוב פעמים בא מקודם
39 ובתשמיש, דאיכא למתלי בעיבוב שמש -
40 טמא מן התורה.
41 עוברת ושיאניה עוברת כו' - אומר רבינו
42 יצחק: דדוקא בדרך ענינא דקאמר
43 התלמוד תולין, אבל יש לה וסת דמסולקת
44 בדמים, דהא אמרינן בה דיה שעתה - אינה
45 בעלה באין לה וסת. וכן יש לה וסת, ולא
46 הגיע שעת וסתה - אין תולה בהגיע שעת
47 וסתה.

למה הדבר דומה - לילד וקן שהיו מהלכין בדרך, כל זמן שהיו בדרך - ילד שוהא לבא, נכנסו
לעיר - ילד ממהר לבא. ואמר אביו: משל דרבי אושעיא למה הדבר דומה - לאדם שגזזתו
אצבע בעינו, כל זמן שאצבע בעינו - דמעה שוהא לבא, נטל האצבע - דמעה ממהרת לבא.
"ותולות זו בזו". תנו רבנן: ביצד תולות זו בזו. עוברת ושיאניה עוברת - תולה עוברת בשאינה
עוברת, מניקה ושיאניה מניקה - תולה מניקה בשאינה מניקה, וקנה ושיאניה וקנה - תולה וקנה
בשאינה וקנה, בתולה ושיאניה בתולה - תולה בתולה בשאינה בתולה. היו שתיקו עוברות,
שתיקו מניקות, שתיקו וקנות, שתיקו בתולות - זו היא ששינינו, לא היו ראיות לראות - רואין
כאילו

דאמר: אפילו בעלה בחטאת - טהרותיה תלויות, ואפילו כשיעור וסת לית ליה טומאה ודאית. בשלמא התם - גבי בעילה, כי ראתה כשיעור וסת, אמרינן: בשעת ביאה
הוה דם, והאי דלא אתא עד השתא - שמש עכביה. אבל גבי טהרות, אם איתא דהוה דם בשעת טהרות - מאן עכביה? הילכך, ודאי טומאה ליכא, אלא גזרת מעת לעת
מדרבנן. משל רבי אושעיא - דאמר: שמש מעכב את הדרם. ילד שוהא לבא - הולך בנחת, וממתין לוק. נכנסו לעיר - נפרדו זה לצד ביתו וזה לצד ביתו, או היכל
ממחר לבא. עוברת - דמיה מסולקין, וכן מניקה, וקנהה, בתולה. האי "בתולה" - בתולת דמים, שלא ראתה מימיה, ואפילו היא נשואה קרי לה בתולה להכי, כדאמרין
בפרק קמא (נדה חב).

59 שבה טמאו חכמים כתם על דבר שאינו מקבל טומאה: **מאי היא,**
 60 **דתניא, שתי נשים שהיו מוהנות ברחיים של יד – אבן על גבי אבן,**
 61 **ומוט ארוך מחובר לאבן העליונה, ושתי נשים עומדות זו לצד זו**
 62 **ואוחזות במוט ומסובבות על ידו את האבן, אחת אוחזת בחלק המוט**
 63 **הקרוב לאבן ונקראת 'פנימית' וחברתה אוחזת בסמוך לה ונקראת**
 64 **'חיצונית'.** **ונמצא דם תחת מקום הילוך הפנימית – הקרובה לאבן**
 65 **הרחיים, שתיהן טמאות ואפילו החיצונית, משום שהחיצונית דוחקת**
 66 **עצמה להיכנס למקום הרחיים שהוא מקום הילוך הפנימית, ולכן**
 67 **שתייהן עברו שם ואין ידוע ממי נפל הדם. אך אם נמצא דם תחת**
 68 **מקום הילוך החיצונית – הרחוקה מאבן הרחיים, החיצונית טמאה,**
 69 **כיון שבמקומה נמצא הדם, והפנימית מהורה, כיון שאינה מתרחקת**
 70 **מהרחיים להיכנס למקום החיצונית, ואין להסתפק אולי בא הדם**
 71 **ממנה. נמצא הדם ברחיים – בין מקום הילוך שתייהן, שתייהן טמאות.**
 72 **היה מעשה ונמצא דם על שפתה של אמבטי – מרחץ ששתי נשים**
 73 **רחצו בו, וכן היה מעשה שנמצא דם על עלה של זית בשעה**
 74 **שפסקות – ששתי נשים הדליקו את התנור, ובא מעשה של כל**
 75 **אחד מהמעשים האלו לפני חכמים, וטמאום – טמאו את אותן נשים**
 76 **כדין האשה שמצאה כתם. מברייתא זו מבואר שאם נמצא כתם על**
 77 **דבר שאינו מקבל טומאה, טמא מגזירת כתמים, שהרי עלה של זית**
 78 **אינו מקבל טומאה, ומכל מקום שנינו, שטימאו את הנשים שמצאו**
 79 **עליו כתם. וכן מבואר שרבים חולקים על רבי נחמיה שמתה, שהרי**
 80 **שנינו בברייתא שחכמים טימאו את אותן נשים.**
 81 **משיבה הגמרא: תניא היא, אם חכמים חלקו על רבי נחמיה, או שרק**
 82 **תנא אחד חלק עליו, וחכמים שהם רבים סוברים שהלכה כמותו,**
 83 **דתניא בברייתא אחרת, כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה,**
 84 **רבי יעקב מטמא, ורבי נחמיה מטמא, והורו חכמים כרבי נחמיה.**
 85 **ורב שאמר 'הלכה כרבי נחמיה' סבר כברייתא זו, שחכמים שהם**
 86 **רבים, סוברים כרבי נחמיה.**

משנה

87 משנתנו ממשיכה לדון בדין תלית הכתם באופנים נוספים שנמצא
 88 הכתם בין כמה נשים: **שלוש נשים טהורות שהיו ישנות במטה אחת,**
 89 **ונמצא דם תחת אחת מהן, בולץ טמאות, שיש להסתפק בכל אחת**
 90 **אולי הדם בא ממנה, ואין אחת יכולה לתלות את הכתם בחברתה.**
 91 **בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה שמצאה על עצמה דם, היא**
 92 **טמאה, ושתייהן – שתי הנשים האחרות, מהורות, כי תולות שהם**
 93 **בא ממנה.**
 94 **ותולות זו בזו – בכל אופן שנמצא כתם בין כמה נשים, אם אחת מהן**
 95 **אינה ראויה לראות וכגון שהיא מעוברת, וחברתה ראויה לראות, זו**
 96 **שאינה ראויה לראות, תולה את הדם בוו שראויה לראות, וזו שאינה**
 97 **ראויה לראות טהורה. ואם כולן שנמצא כתם ביניהן לא היו ראויות**
 98 **לראות, רואין אותן כאילו הן ראויות וכולן טמאות, כי מכל מקום**
 99 **יצא הכתם מאחת מהן.**

גמרא

100 התבאר במשנה שאם אחת בדקה עצמה ומצאה דם, שאר הנשים
 101 תולות בה את הכתם. הגמרא מבארת באיזה שיעור זמן בדקה עצמה:
 102 **אמר רב יהודה אמר רב, והוא שבדקה עצמה פשיעור וסת – מה**
 103 **שהתבאר שאם אחת בדקה עצמה ומצאה דם, שאר הנשים יכולות**
 104 **לתלות בה את הכתם, זהו דווקא כשבדקה עצמה מיד ללא שיהיו**
 105 **כלל, אבל אם שהתה קצת ורק לאחר מכן בדקה עצמה ומצאה דם,**
 106 **אין שאר הנשים תולות בה, כיון שיתכן שהדם שמצאה, בא אחר**
 107 **מצאת הכתם. רב ממשך ואומר שהתנא במשנתנו סובר כבר פדא**
 108 **שנחלק עם רבי אושעיא בדין אשה שעסקה בטהורות ומיד לאחר מכן**
 109 **מצאה דם [בשיעור וסת], שבר פדא סבר שהטהרות ששקקה בהן**
 110 **טמאות בודאי, ורבי אושעיא סבר שאינן טמאות אלא מספק; אומר**
 111 **רב, התנא במשנתנו סבר לה כבר פדא אמר, אשה שעסקה**
 112 **בטהרות ופרשה ולאחר מכן ראתה דם, יש בכך שלשה שיעורים, כל**

1 **כאן בסיפא, שתולה בבעלת כתם, היינו לענין טומאת למפרע –**
 2 **טהרות שהתעסקה בהן בעלת החלוק לפני מציאת הכתם, שישארו**
 3 **בטהרתן, מפני שאין בעלת הכתם מתקלקלת בתליה זו, שכבר הייתה**
 4 **טמאה מחמת כתמה, כאן ברישא, שאין תולה בבעלת כתם, היינו**
 5 **לגבי טומאת בעלת החלוק עצמה מכאן ולהבא, שאם תולה בבעלת**
 6 **הכתם, היא תתקלקל בתליה זו, כי טיטמא יום נוסף מחמת הכתם**
 7 **שנמצא על ידי בעלת החלוק, ומה ראתה לקלקל את בעלת הכתם**
 8 **יותר מלקלקל את בעלת החלוק.**
 9 **הגמרא חוזרת לקושיא על בר ליואי מן הברייתא: מכל מקום קשיא**
 10 **– בכל אופן שנתרת את הברייתא יהיה קשה על בר ליואי שאמר**
 11 **שאפילו לפי רשב"ג אין תולים כתם בכתם, ובברייתא מבואר**
 12 **שאפשר לתלות כתם בכתם באופנים מסוימים. הגמרא מביאה יישוב**
 13 **נוסף לסתירה בברייתא, ולפי יישוב זה אין קושיא מהברייתא על בר**
 14 **ליואי: אמר רבינא, כך צריך ליישב את הסתירה מהרישא לסיפא,**
 15 **ולפי יישוב זה לא קשיא מהברייתא על בר ליואי, מה שכתוב ברישא**
 16 **שאין תולים כתם בכתם, זהו בכל אופן, ואפילו לשיטת רשב"ג,**
 17 **וכדברי בר ליואי, ומה שכתוב בסיפא 'השאלה חלוקה לנכרית או**
 18 **ליושבת על הכתם, הרי זו תולה בה', הכי קאמר, השאלה חלוקה**
 19 **לנכרית שראויה לראות, ומצאה בו בעלת החלוק כתם, פעלת כתם**
 20 **– בעלת החלוק שמצאה את הכתם, הרי זו תולה בה – הרי היא**
 21 **תולה את הכתם בנכרית.**
 22 **שואלת הגמרא: והא או ליושבת על הכתם קתני, ומלשון 'יושבת'**
 23 **משמע, שקודם מציאת הכתם בבגד זה, כבר התחילה למנות שבעת**
 24 **ימים מחמת כתם, וזה אינו שייך בבעלת החלוק שהרי מצאה את**
 25 **הכתם בבגדה רק עכשיו. מתרצת הגמרא: הכי קאמר, השאלה**
 26 **חלוקה לנכרית, או לישראלית יושבת על דם מזהר – יולדת לאחר**
 27 **ימי טומאת לידתה [שבוע לידות זכר, ושבועיים לידות נקבה],**
 28 **שכל דם שתראה טהור הוא, פעלת כתם – בעלת החלוק שמצאה**
 29 **את הכתם, תולה בה – באחת משתי נשים אלו, כיון שאינה מקלקלת**
 30 **אותן.**
 31 **שנינו במשנה: שלש [נשים] שלבשו בו, ישבו על ספסל של אבן או**
 32 **על האצטבא של מרחץ, רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה כו'**
 33 **אומר, כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים, כלומר לא**
 34 **גורו בו חכמים טומאת כתמים. הגמרא מבארת את טעמו של רבי**
 35 **נחמיה: אמר רב מתנה, מאי מעמיה דרבי נחמיה, דכתיב (ישעיה**
 36 **ג כו), 'נקתה לארץ תשב, כיון שישבת לארץ' שאינה מקבלת**
 37 **טומאה, וראתה כתם, נקתה מטומאה.**
 38 **הגמרא מביאה אופנים נוספים שמתהר רבי נחמיה כתם שנמצא על**
 39 **דברים שאינם מקבלים טומאה: אמר רב הונא אמר רבי חנינא,**
 40 **מטהר היה רבי נחמיה אפילו שנמצא כתם באחוריו בלי חרם,**
 41 **שאינו מקבל טומאה מאחוריו [אלא מתוכו]. שואלת הגמרא:**
 42 **פשיטא שיתהר כתם הנמצא בכלי חרס מאחוריו, שהרי אינו מקבל**
 43 **טומאה שם. משיבה הגמרא: מהו דתימא ליגזור גבו אטו תוכו –**
 44 **שיגורו גם על כתם הנמצא על אחוריו, משום כתם הנמצא בתוכו,**
 45 **שבתוכו הרי הוא מקבל טומאה, וגורו עליו חכמים שכתם הנמצא בו**
 46 **יטמא את האשה, ואם נטהר בכתם הנמצא באחוריו יבואו לטהר גם**
 47 **בכתם הנמצא בתוכו. קא משמע לן רבי חנינא שאין גזורים כן.**
 48 **הגמרא מביאה אופן נוסף שמתהר בו רבי נחמיה: אמר אבין, מטהר**
 49 **היה רבי נחמיה כתם שנמצא במטלניות – חתיכות בגד קטנות שאין**
 50 **בהן שיעור שלש אצבעות על שלש אצבעות, משום דלא תיזין –**
 51 **אינן ראויות, לא לעניים, שאינם שומרים מטלניות אלו לעשות מהן**
 52 **טלאי לבגדיהם, ולא לעשירים, ועל כן אינם חשובים בגד, ומטעם**
 53 **זה אינם מקבלים טומאה.**
 54 **הגמרא מבררת האם הלכה כרבי נחמיה: דרש רב הניא בר רב**
 55 **מתנה משמיה דרב, הלכה כרבי נחמיה. שואלת הגמרא: אמר ליה**
 56 **רב נחמן לרב חייא, הרי אמא ו-אבין תני – שנה, מעשה בא לפני**
 57 **חכמים בנשים שמצאו כתם על דבר שאינו מקבל טומאה, וטמאום,**
 58 **ואת אמרת הלכה כרבי נחמיה. מבררת הגמרא, מה היא הברייתא**

1 כְּאִילוּ הֵן רְאוּיֹת לראות, ושתייהן טמאות, שהרי הדם יצא מביניהן,
2 וממילא אחת מהן ודאי טמאה, וכיון שאין לתלות בזה יותר מבזה,
3 שתייהן טמאות.

משנה

4 המשנה ממוכה לדין בדין שלש נשים שהיו ישנות במיטה אחת:
5 שלש נשים טהורות שהיו ישנות במיטה אחת, ונמצא דם תחת
6 האמצעית, ואינו יודעת ממי בא הדם, כולן טמאות מספק. כי יתכן
7 שדחקו זו את זו בשנתן, ונכנסה אחת הנשים שבצדדים לחלקה של
8 האמצעית ויש לחשוש אולי מהן בא הדם.

9 נמצא הדם תחת הפנימית - האשה הסמוכה לקיר, שתים
10 הפנימיות טמאות - הפנימית וכן האמצעית הסמוכה אליה, טמאות
11 מספק. והחיצונה טהורה, מאחר והיא רחוקה מהדם אין לחשוש
12 שבא ממנה.

13 וכן אם נמצא הדם תחת החיצונה, שתים החיצונות טמאות -
14 החיצונה וכן האמצעית הסמוכה אליה, טמאות מספק, והפנימית
15 טהורה, כי היא רחוקה מהדם.

16 המשנה מוסיפה תנאי: אימתי טהורה הפנימית אם נמצא הדם תחת
17 החיצונה, בזמן שעברו בעלייתן למיטה דרך מרגלות המיטה - דרך
18 סוף המיטה, כך שכל אחת עלתה מיד לחלקה בלי לעבור דרך מקום
19 חברתיה. אבל אם כשעלו, עברו הנשים הפנימיות דרך עליה -
20 דרך מקום החיצונה, כולן טמאות מספק, ואף הפנימית, כי יתכן
21 שבא הדם ממנה בעת עלייתה.

22 המשנה מבארת שאם יש במי לתלות את הטומאה, שאר הנשים
23 טהורות: בדיקה אחת מהן את עצמה ונמצאת טהורה - נקיה מדם,
24 היא טהורה, ושתיים האחרות טמאות, כי הטהורה תולה את
25 הטומאה באלו שלא בדקו עצמן. וכן אם בדקו שתים משלשתן
26 ומצאו עצמן טהורות, הן טהורות, ושלישית שלא בדקה טמאה.
27 אך אם שלשתן בדקו ומצאו שהן טהורות, כולן טמאות מספק, כי
28 בהכרח בא הדם מאחת מהן, ומאחר ואין לנו במי לתלות, טמאות
29 כולן מספק.

30 רבי מאיר מביא דוגמא לדין זה מדין אחר: למה הדבר דומה, לגלגל
31 אבנים טמא - שיש בו כזית בשר מת, שנתערב בין שני גלים
32 טהורים, ואין אנו יודעים איזהו הטמא, ובדקו אחת מהן, ומצאו
33 טהור - לא מצאו בו את בשר המת, הוא - הגל הברזק, בחזקת
34 טהור, ושנים האחרים טמאים, כי תולים בהם את הטומאה. וכן אם
35 בדקו את שנים מתוכם ומצאו טהורין, הם טהורין, ושלישי שלא
36 נבדק, טמא. אך אם בדקו את שלשתן ומצאו אותם טהורין, כולן
37 טמאים מספק, בדין שלש הנשים, דברי רבי מאיר. שרבי מאיר
38 אומר, כל דבר שהוא בחזקת טומאה, לעולם הוא נשאר בחזקת
39 טומאתו, עד שיוודע לך טומאה היכן היא.

40 והכמים חולקים ואומרים, אין לדמות את דוגמת שלשה גלים, לדין
41 שלש נשים, אלא בודק את הגלים וחופר באדמה עד שמגיע לפלע
42 או לבתולה - קרקע שניכר שמעולם לא זזה ממקומה, ואם מכל
43 מקום לא נמצאה הטומאה, כולם טהורים.

גמרא

44 שנינו במשנה: נמצא הדם תחת הפנימית, שתים הפנימיות טמאות
45 והחיצונה טהורה. תחת החיצונה, שתים החיצונות טמאות והפנימית
46 טהורה. הגמרא מקשה על כך מהמשנה לעיל (ס): מאי שנא רישא
47 במה שונה הנידון במשנה לעיל, ולא מפליג - שלא מחלק התנא
48 שם תחת מי נמצא הדם, אלא נקט בסתם שכולן טמאות, ומאי שנא
49 סיפא - ומה שונה משנתנו דקמפליג - שמחלק התנא ואומר שיש
50 הבדל בדין לפי מקום מציאת הדם. מתרצת הגמרא: אמר רבי אמי,
51 המשנה הקודמת עוסקת במשולבות - כשרגליהן משולבות
52 ודבוקות זו בזו, באופן זה יש לחשוש שמתהפכות בשנתן, ועל ידי כן
53 אפשר שתבוא אף הפנימית למקום החיצונה ולהיפך, כיון שכך, לא
54 ניתן לתלות את הדם באחת מהן, לכן תמיד כולן טמאות. אך

57 משנתנו עוסקת באינן משולבות, ואין לחשוש להתהפכותן, אלא רק
58 שמא תדחוקנה זו את זו במעט ותיכנס למקומה, לכן אנו מטמאים רק
59 את האשה הסמוכה.

60 שנינו במשנה: 'בדיקה אחת' [וכו']. ממוכה המשנה: אם בדקו
61 שלשתן ומצאו טהורות, כולן טמאות. למה הדבר דומה, לגלגל טמא
62 וכו' דברי רבי מאיר וכו', וחכמים חולקים ואומרים, בודק עד שמגיע
63 לסלע או לבתולה. הגמרא מבררת מדוע הוצרך רבי מאיר להביא
64 דוגמא. ושאלת הגמרא: למה ליה למתני - למה לו לרבי מאיר
65 להביא דוגמא ולומר 'למה זה דומה'!

66 משיבה הגמרא: כוונת רבי מאיר היא להביא ראיה מדין שלש
67 הנשים, לשיטתו בטומאת מת, והכי קאמר להו רבי מאיר לרבנן,
68 מאי שנא בדם - מה שונה דין שלש הנשים ולא בפליגיתו - שבו
69 אינכם חולקים עלי, אלא מודים לי שאם נמצאו שלשתן נקיות כולן
70 טמאות מספק, ומאי שנא בגל בפליגיתו - ומה שונה דין טומאה
71 שאבדה בגל, שבו אתם חולקים עלי ומטהרים את שלושת הגלים אם
72 נמצאו כולם טהורים, אף שאחד מהם מוחזק שהיה בו טומאה.

73 אומרת הגמרא: ורבנן עונים על כך, בשלמא היתם - מובן הדבר
74 שאנו מטהרים בדין שלשה גלים, כי אימא - ניתן לומר: עורב נפלה
75 - בא עורב ולקח את בשר המת, ויתכן ששלושת הגלים אכן טהורים,
76 אלא הך - אבל כאן בדם, אם נטהר את שלש הנשים מחמת שכולן
77 נמצאו נקיות, אם כן האי דם מהיבא אתא - דם זה שנמצא מהיכן
78 הגיע, על כרחך הגיע מאחת הנשים, ומאחר ואיננו יודעים מי
79 הטמאה, אנו מטמאים את שלשתן מספק.

80 חכמים אמרו במשנה שבודק את הגלים, וחופר בקרקע עד שמגיע
81 לסלע או לקרקע בתולה, ואז יודע בודאות שכולם טהורים. הגמרא
82 מביאה שרבי מאיר מוכיח שאין לסמוך על בדיקה זו. אומרת הגמרא:
83 תניא בברייתא, אמר רבי מאיר, מעשה בעץ שקמה של כפר סבא,
84 שהיו מחזיקין בה טומאה - שהיה ידוע שיש בו מת, ובדקו וחפרו
85 עד שהגיעו לסלע או לקרקע בתולה, ולא מצאו אותה, למים -
86 כעבור זמן, נשבה בו הרוח בעץ השקמה ועקרנו ממקומו, ונמצא
87 גולגולת של מת תהובה לו בעיקרו - בשרשיו. נמצא שאין לסמוך
88 על בדיקה זו נגד חזקת טומאה. אמרו לו חכמים, וכי משום ראיה,
89 אימר - ניתן לומר שלא בדקו כל צרכו, אך אם היו בודקים כהוגן,
90 ודאי היו מוצאים אותו.

91 הגמרא מביאה מעשה דומה: תניא, אמר רבי יוסי, מעשה במערה
92 של כפר שיתין, שהיו מחזיקין שיש בה טומאה, וחפרו ובדקו עד
93 שהגיעו לקרקע שהיתה חלקה בצפון - שלא נורעה מעולם, ולא
94 מצאו למים נכנסו בה פועלים מפני הנשמים, ונתזו
95 בקרדומותיהן - והזכו בפטישים על הקרקע, ומצאו בה מכתשת
96 - כלית כתישה מלאה עצמות של מת. נמצא שאין לסמוך על בדיקה
97 זו. אמרו לו חכמים, וכי משום ראיה, אימר - ניתן לומר שלא בדקו
98 כל צרכו.

99 הגמרא מביאה עצה נוספת למציאת מקום טומאה: תניא, אבא
100 שאול אומר, מעשה בקלע של בית חורון, שהיו מחזיקין בה
101 טומאה ולא יכלו חכמים לבדוק היכן מקום הטומאה, מפני
102 שהיתה מרוכה - המקום היה גדול וקשה לבדוק. והיה שם זקן
103 אחד ורבי יהושע בן חנניא שמו, אמר להן רבי יהושע, הביאו לי
104 סדינים. הביאו לו סדינים, ושראן במים, ופרסן עליהם - על מקום
105 הספק, מקום טהרה שלא היו בו קברים, נשאר יבש, שמכיון שלא
106 חפרו שם, היתה הקרקע קשה ולא נספגו בה מי הסדינים. ואילו
107 מקום טומאה שהיו בו קברים, נעשה לה, שמחמת החפירה היתה
108 הקרקע רכה וספגה את מי הסדינים. מוסיפה הברייתא: אכן חפרו
109 ובדקו במקום הלח, ומצאו בור גדול מלא עצמות של מתים.

110 הגמרא מבארת איזה בור מצאו: תנא - שנינו, בור זה הוא הבור
111 שמיילא ישמעאל בן נתניה הללים, לאחר שהרגם. דתניב (ירמיה
112 מא ט) 'והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי (האנשים)
113 אשר הכה ביד גדליהו'.

114 הגמרא תמזה על לשון הפסוק 'אשר הכה ביד גדליהו': וכי גדליהו

1 אמר רבי אמי ורישא במשולבות - פירש הקונטרס: "רישא" - דלא מפליג, איירי
2 "במשולבות" - ותכופות זו לזו, ולהכי איכא לספוקי בכולהו. ובהרבה ספרים
3 לא גרסין "רישא". ואומר הרב רבינו יצחק דיש לפרש: דסיפא איירי במשולבות -
4 כלומר, מכוננת כל אחת במקומה, ולא היו תכופות ומעורבות זו בזו. ובפירוש רבינו
5 חננאל כתוב "דמשלחפי שלחופי" -
6 שמתפרדות זו מזו.

7 מקום טהרה לח - אסדינים קאי, דמתוך
8 שהיה הקרקע קשה - לא בלע מים
9 שבהסדינין, ומקום הטומאה יבש. ואית
10 ספרים דגרסינן איכא "מקום טומאה לח",
11 וארקע קאי, שהיה לח מחמת הסדינין,
12 שבלע לפי שהיה רך ותיחוח. וכדאי גוונא
13 בדיק רבי יוחנן בן זבאי כשקצץ תרומתי
14 תרומה, בעובדא דרבי שמעון בן יוחי במסכת
15 שבת (לד.א).

16 אמטרינכו הא אמור רבנן האי ליטנא
17 בישא כו' - פירש בקונטרס:
18 ושמן הרגתם, ואסור להצילכם. ובשאלתות
19 דרב אחאי מפרש: שמן הרגתם, ואם אטמן
20 אתכם - חייבתם ראשי למלך. ודיינו "מיחש
21 מיבעי ליה למיחש" - שיש לחוש ללשון
22 הרע להאמינו, לגבי זה שיהיה שלא יבא לו
23 הפסד ולא לאחרימי.

24 זה עוג שפלט מדור המבול - הכי נמי נפלט
25 סידון מדור המבול, כיון דאחי הוה. אלא
26 דרך "הפליט" קים ליה דהוא עוג אטימן,
27 מהאי טעמא גופיה כיון דדחיל ליה משה.
28 ועוד אמר (בפרק "רבי אליעזר") (דף לד)
29 שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד
30 בגרנות לתקן עוגות לפסח. ועל שם זה נקרא
31 "עוג", ומייתי ליה - משום דמחוי בליטנא
32 בישא. דאמר במדרש: עוג אמר לבלו, אלך
33 ואומר לאברהם וילחם וימות, ואשא שרה
34 אשתו. אפילו הכי היה ירא משה, שמא
35 תעמוד לו זכות אברהם. מעביר עליו
36 שבעה סמננין - ואם תאמר: ומה צריך
37 להעביר עליו? הלא כיון שאבד ואינו ניכר -
38 אינו מקפיד עליו, ובטל ממילא. כדכתני רבי
39 חייא לקמן (סב.ב): דם הנדה ודאי - מעביר
40 עליו שבעה סמננין, ומבטלו. שכיון שהעביר
41 עליו - אזל ליה חוותא, ואינו מקפיד עליו
42 יותר, אף על פי שניכר. אלא כפידיא תליא
43 מילתא! ויש לומר: דהכא קרי שפיר מקפיד
44 עליו - דאם אינו מוצאו עכשיו, שמא
45 ימצאו פגע אהרת.

1 בודקו
2 כאלו הן ראיות - לראות, ושתיהן טמאות - דמכל מקום דם מבנייהו נפיק.
3 משנה חיצונה - קרי ליה דלצד דרך עליית המטה. "פנימית" - אותה שלצד
4 הקיר. ובגמרא מפרש מאי שנא הכא דמפליג בין נמצא תחת הפנימית לנמצא תחת
5 אמצעית, וברישא קתני "תחת אחת מהן - כולן טמאות", אפילו נמצא תחת פנימית
6 או חיצונה. אימתי - אמרו "נמצא תחת
7 חיצונה, פנימית טהורה" - בזמן שעלו דרך
8 מרגלות המטה, דלא עברה פנימית על מקום
9 מציאת הדם. אבל עברו - שלשתן דרך
10 עלייה, שהן דורסות ועוברות על החיצונה -
11 כולן טמאות, ואפילו פנימית, דשמיא
12 כשעברה פנימית דרך שם נפל ממנה. גל
13 טמא - שהיה שם כזית מן המת. לכתולה -
14 קרקע בתולה, ואם לא מצא - הגל טהור.
15 גמרא מאי שנא רישא - דקתני לעיל
16 "נמצא דם תחת אחת מהן - כולן טמאות",
17 ולא מפליג בין נמצא תחת אמצעית לנמצא
18 תחת פנימית או חיצונה? אמר רבי אמי
19 רישא במשולבות - תכופות ודבוקות יחד.
20 לפיכך נמי בחיצונה. מאי שנא כדם ולא
21 פליגוהו - דמחיים אתם לי דהיכא דנמצא
22 שלשתן טהורות כולן טמאות. ונגל - אתם
23 חלוקים עליו, דאם בדיק ולא מצא - טהור,
24 ואף על גב דמוחק לן דהואי טומאה בחד
25 מנייהו? לקרקע חלקה בצפורן - לקרקע
26 חלקה שלא נורעה מעולם. מקום הטומאה
27 לח - שנבלעו שם מים של סדין, מתוך שהיה
28 העפר רך. יוחנן בן קרח - אמר לו לגדליה:
29 שמעתי שבא ישמעאל בן נתניה להרוג
30 (ירמיהו נז). ביד גדליה - משמע, שעל ידי
31 גדליה נהרגו. מיחש ליה מיבעי - ושמן
32 הרגתם, ואסור להציל אתכם. בני אחיה -
33 שבא משמחזאי ועזאל, שני מלאכים שירדו
34 בדור אנוש. מתשובתו של אותו צדיק -
35 הוצרך הקדוש ברוך הוא להשיב שלא יירא
36 ממנו. עוג פלג מן המבול - שברח לארץ
37 ישראל, כדאמרין ב"חלק". שאבד בו כחם
38 - כגון שנסכס במים או נגלל בדם בהמה.
39 ואין נודע מקום הנרות, וקיימנן לן במתניתין:
40 אין דם הנרות טהור בלא שבעה סמננין.
41 מעביר [עליו] שבעה סמננין - על הבגד.
42 ומבטלו - לדם. והאי דנקט דרך ברייתא הכא
43 - משום דאיירי לעיל בגלים שאבדה בהם
44 טומאה ואין יודע מקומה.

1 כאלו הן ראיות - לראות, ושתיהן טמאות - דמכל מקום דם מבנייהו נפיק.
2 משנה חיצונה - קרי ליה דלצד דרך עליית המטה. "פנימית" - אותה שלצד
3 הקיר. ובגמרא מפרש מאי שנא הכא דמפליג בין נמצא תחת הפנימית לנמצא תחת
4 אמצעית, וברישא קתני "תחת אחת מהן - כולן טמאות", אפילו נמצא תחת פנימית
5 או חיצונה. אימתי - אמרו "נמצא תחת
6 חיצונה, פנימית טהורה" - בזמן שעלו דרך
7 מרגלות המטה, דלא עברה פנימית על מקום
8 מציאת הדם. אבל עברו - שלשתן דרך
9 עלייה, שהן דורסות ועוברות על החיצונה -
10 כולן טמאות, ואפילו פנימית, דשמיא
11 כשעברה פנימית דרך שם נפל ממנה. גל
12 טמא - שהיה שם כזית מן המת. לכתולה -
13 קרקע בתולה, ואם לא מצא - הגל טהור.
14 גמרא מאי שנא רישא - דקתני לעיל
15 "נמצא דם תחת אחת מהן - כולן טמאות",
16 ולא מפליג בין נמצא תחת אמצעית לנמצא
17 תחת פנימית או חיצונה? אמר רבי אמי
18 רישא במשולבות - תכופות ודבוקות יחד.
19 לפיכך נמי בחיצונה. מאי שנא כדם ולא
20 פליגוהו - דמחיים אתם לי דהיכא דנמצא
21 שלשתן טהורות כולן טמאות. ונגל - אתם
22 חלוקים עליו, דאם בדיק ולא מצא - טהור,
23 ואף על גב דמוחק לן דהואי טומאה בחד
24 מנייהו? לקרקע חלקה בצפורן - לקרקע
25 חלקה שלא נורעה מעולם. מקום הטומאה
26 לח - שנבלעו שם מים של סדין, מתוך שהיה
27 העפר רך. יוחנן בן קרח - אמר לו לגדליה:
28 שמעתי שבא ישמעאל בן נתניה להרוג
29 (ירמיהו נז). ביד גדליה - משמע, שעל ידי
30 גדליה נהרגו. מיחש ליה מיבעי - ושמן
31 הרגתם, ואסור להציל אתכם. בני אחיה -
32 שבא משמחזאי ועזאל, שני מלאכים שירדו
33 בדור אנוש. מתשובתו של אותו צדיק -
34 הוצרך הקדוש ברוך הוא להשיב שלא יירא
35 ממנו. עוג פלג מן המבול - שברח לארץ
36 ישראל, כדאמרין ב"חלק". שאבד בו כחם
37 - כגון שנסכס במים או נגלל בדם בהמה.
38 ואין נודע מקום הנרות, וקיימנן לן במתניתין:
39 אין דם הנרות טהור בלא שבעה סמננין.
40 מעביר [עליו] שבעה סמננין - על הבגד.
41 ומבטלו - לדם. והאי דנקט דרך ברייתא הכא
42 - משום דאיירי לעיל בגלים שאבדה בהם
43 טומאה ואין יודע מקומה.

1 כאלו הן ראיות. משנה שלש נשים שהיו ישנות
2 במטה אחת, ונמצא דם תחת האמצעית - כולן
3 טמאות. תחת הפנימית - שתים הפנימיות טמאות,
4 והחיצונה טהורה. תחת החיצונה - שתים החיצונות
5 טמאות, והפנימית טהורה. אימתי - בזמן שעברו דרך
6 מרגלות המטה, אבל אם עברו דרך עליה - כולן
7 טמאות. בדיקה אחת מהן, ונמצאת טהורה - היא
8 טהורה, ושתיים טמאות. בדיקה שתים, ומצאו טהורות -
9 הן טהורות, ושלישית טמאה. שלשתן, ומצאו טהורות
10 - כולן טמאות. למה הדבר דומה? לגל טמא שנתערב
11 בין שני גלים טהורים, ובדיקו מהן ומצאו טהור
12 - הוא טהור, ושנים טמאים. שנים, ומצאו טהורין -
13 הם טהורין, ושליש טמא. שלשתן, ומצאו טהורין -
14 כולן טמאים, דברי רבי מאיר. שרבי מאיר אומר: כל
15 דבר שהוא בחזקת טומאה - לעולם הוא בטומאתו,
16 עד שיודע לך טומאה היכן היא. והכמים אומרים:
17 בודק עד שפגיע לשלע או לפתולה. גמרא מאי שנא
18 רישא - דלא מפליג, ומאי שנא סיפא דקמפליג? אמר
19 רבי אמי: במשולבות. "בדיקה אחת" [וכו.]. למה ליה
20 למתני "למה זה דומה"? הכי קאמר להו רבי מאיר
21 לרבנן: מאי שנא כדם ולא פליגוהו, ומאי שנא בגל
22 דפליגוהו? ורבנן, בשלמא התם - אימא עורב נטלה,
23 אלא הקא - האי דם מהיכא אתא?! תניא, אמר רבי
24 מאיר: מעשה בשקמה של כפר סכא שהיו מחזיקין
25 בה טומאה, ובדיקו ולא מצאו, לימים נשכה בו הרוח
26 ועקרתו, ונמצא גולגולת של מת תחובה לו בעיקרו.
27 אמרו לו: משם ראיה? אימר לא בדיקו כל צרכו.
28 תניא, אמר רבי יוסי: מעשה במערה של שיחין שהיו
29 מחזיקין בה טומאה, ובדיקו עד שהגיעו לקרקע שהיתה
30 חלקה בצפורן, ולא מצאו. לימים נכנסו בה פועלים
31 מפני הגשמים, ונתזו בקרדיופתיהן, ומצאו מכתשת
32 מלאה עצמות. אמרו לו: משם ראיה? אימר לא בדיקו

1 כאלו הן ראיות. משנה שלש נשים שהיו ישנות
2 במטה אחת, ונמצא דם תחת האמצעית - כולן
3 טמאות. תחת הפנימית - שתים הפנימיות טמאות,
4 והחיצונה טהורה. תחת החיצונה - שתים החיצונות
5 טמאות, והפנימית טהורה. אימתי - בזמן שעברו דרך
6 מרגלות המטה, אבל אם עברו דרך עליה - כולן
7 טמאות. בדיקה אחת מהן, ונמצאת טהורה - היא
8 טהורה, ושתיים טמאות. בדיקה שתים, ומצאו טהורות -
9 הן טהורות, ושלישית טמאה. שלשתן, ומצאו טהורות
10 - כולן טמאות. למה הדבר דומה? לגל טמא שנתערב
11 בין שני גלים טהורים, ובדיקו מהן ומצאו טהור
12 - הוא טהור, ושנים טמאים. שנים, ומצאו טהורין -
13 הם טהורין, ושליש טמא. שלשתן, ומצאו טהורין -
14 כולן טמאים, דברי רבי מאיר. שרבי מאיר אומר: כל
15 דבר שהוא בחזקת טומאה - לעולם הוא בטומאתו,
16 עד שיודע לך טומאה היכן היא. והכמים אומרים:
17 בודק עד שפגיע לשלע או לפתולה. גמרא מאי שנא
18 רישא - דלא מפליג, ומאי שנא סיפא דקמפליג? אמר
19 רבי אמי: במשולבות. "בדיקה אחת" [וכו.]. למה ליה
20 למתני "למה זה דומה"? הכי קאמר להו רבי מאיר
21 לרבנן: מאי שנא כדם ולא פליגוהו, ומאי שנא בגל
22 דפליגוהו? ורבנן, בשלמא התם - אימא עורב נטלה,
23 אלא הקא - האי דם מהיכא אתא?! תניא, אמר רבי
24 מאיר: מעשה בשקמה של כפר סכא שהיו מחזיקין
25 בה טומאה, ובדיקו ולא מצאו, לימים נשכה בו הרוח
26 ועקרתו, ונמצא גולגולת של מת תחובה לו בעיקרו.
27 אמרו לו: משם ראיה? אימר לא בדיקו כל צרכו.
28 תניא, אמר רבי יוסי: מעשה במערה של שיחין שהיו
29 מחזיקין בה טומאה, ובדיקו עד שהגיעו לקרקע שהיתה
30 חלקה בצפורן, ולא מצאו. לימים נכנסו בה פועלים
31 מפני הגשמים, ונתזו בקרדיופתיהן, ומצאו מכתשת
32 מלאה עצמות. אמרו לו: משם ראיה? אימר לא בדיקו
33 כל צרכו. תניא, אבא שאול אומר: מעשה בסלע בית חורון שהיו מחזיקין בה טומאה,
34 ולא יכלו חכמים לבדוק, מפני שהיתה מרובה. והיה שם זקן אחר, ורבי יהושע בן חנניא שמו, אמר להן: הביאו לי סדינים!
35 הביאו לו סדינים, ושראן במים, ופרסן עליהם. מקום טהרה - יבש, מקום טומאה - לח. ובדיקו ומצאו בור גדול מלא עצמות.
36 תנא: הוא הבור שמילא ישמעאל בן נתניה חללים, דכתיב: "והבור אשר השליך שם ישמעאל את כל פגרי אנשים אשר
37 הכה ביד גדליה". וכי גדליה הרגן? והלא ישמעאל הרגן! אלא מתוך שהיה לו לחוש לעצת יוחנן בן קרח ולא חש - מעלה
38 עליו הכתוב כאלו הרגן. אמר רבא: האי ליטנא בישא, אף על פי דלקבולי לא מבעי - מיחש ליה מבעי. הנהו בני גלילא דנפק
39 עליהו קלא דקטול נפשא, אתו לקמיה דרבי טרפון, אמרו ליה: למטרינן מר! אמר להו: הכי נעביד? אי לא אמטרינכו - חוה יתיבו,
40 אמטרינכו - הא אמור רבנן האי ליטנא בישא, אף על גב דלקבולי לא מבעי - מיחש ליה מבעי, זילו אתון טמרו נפשייכו. "ויאמר
41 ה' אל משה אל תירא" - מדי, סיוחן ועוג אחי הוה, דאמר מר: סיוחן ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוה. מאי שנא מעוג -
42 דקמסתפי, ומאי שנא מסיוחן דלא קמסתפי? אמר רבי יוחנן, אמר רבי שמעון בן יוחי: מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע
43 מה היה בלבך, אמר: שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר "ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי", ואמר רבי יוחנן:
44 זה עוג שפלט מדור המבול. תנו רבנן: בגד שאבד בו פתם - מעביר עליו שבעה סמננין ומבטלו, רבי שמעון בן אלעזר אומר:

1 בודקו שכונות שכונות - תימה: דמשמע דאם לא נמצא - טהור, ותימה: דאמר
2 לעיל לרבי מאיר, כל דבר שבחזקת טומאה - לעולם הוא בטומאתו, עד
3 שיועד לך טומאה היכן היא. ואפילו רבנן לא פליגי לגבי דם, כדאמרן לעיל "האי
4 דם, מהיבא אתי?" ויש לומר: דהכא נמי דמי לגל. דשמא מעצמו הלך או נתכסם על

5 רבי שום דבר, ולא אדעתיה. ואפשר דאפילו
6 רבי מאיר מודה הכא, שכיב טפי מלמינר
7 "עורב בא ונטלה." בגד שאבד בו כלאים לא
8 ימכרו לגוי - ואם תאמר: וליבטיל ברובא,
9 כדפרכינן בסוף תמורה (לד,א) גבי שער נזיר
10 שארגו בבגד: דילק, וליבטיל ברובא! ומשני:
11 בצפרתא, שארגו בו צורת צפור, דחשיב, ולא
12 בטלי. ויש לומר: דלא שייך בטול ברוב אלא
13 כשהאיסור מעורב בהיתא. אבל כלאים,
14 ששניהם היתר, ונאסרין על ידי תערובות -
15 כך אסור המרובה כמו המועט. לא ימכרו
16 לגוי - פירש רש"י: דנקט "אבד", שאם היה
17 מכירו - ונתקן מן הבגד, ומותר. וכן יש
18 לומר שהיה מותר למכרו לגוי אם היה ניכר,
19 אף בלא נתיקה. וכן לעשות מדרעת לחמור,
20 וכל שכן תכריכים למת - כיון שהכלאים
21 ניכרין, לא קני ליה ישראל מגוי. וכן המדרעת
22 לא חיישין דלמא מימליך לעשות בגד,
23 כדתנן במסכת כלאים (פרק תשיעי משנה ד):
24 מדרעת חמור ותכריכי המת - אין בהם
25 משום כלאים. אי נמי: לא חיישין בעודה
26 מדרעת שיעלנה על כתפו, דתנן בהך סיפא:
27 לא יעלה את המדרעת על כתפו, ואפילו
28 להוציא בה את הובל. אבל בהצעה לא
29 גזרין - הואיל ואין דרכה בהעלאתה. דמן
30 התרה לא אסור אלא העלאה, אבל להציעו
31 תחתיו - שרי. ורבנן גזרו אפילו עשר מצעות
32 זו על גבי זו כלאים, אטו העלאה.
33 ובאין דרכו בהעלאה - שרי להציעו תחתיו,
34 ואפילו מדרבנן, ובלבד שלא יהא בשרו נוגע
35 בהן. אבל אבד בו כלאים - אסור למדרעת,
36 אף על גב דאין דרכו בהעלאה. והיינו טעמא,
37 דתנן במסכת כלאים (שם משנה ב): הכרים
38 והכסותו - אין בהם משום כלאים, ובלבד
39 שלא יהא בשרו נוגע בהן. לפי שאין דרכן

40 בהעלאה, לא גזרו חכמים בהצעתן. ובמדרעת נמי בעינן שלא יהא בשרו נוגע בהם, דתו ליכא למיחש לכריכת נימא. אבל עושה אותם תכריכין למת - וכל שכן אם לא
41 אבד. ו"אבד" דנקט - לרבותא, דאף על גב דאסירא, כדפרישית דתכריכי המת שרו, כדאמר במסכת כלאים (פרק ט משנה ד): תכריכי המת אין בהן משום כלאים. דכיון
42 דאסירי בהנאה - לא משתמש בהו, ולא אתי לזבוננו לגוי. ואם תאמר: והאיכא "לועג לרש", שמלבישו בדבר האסור, ומראה לו שאין לו עד חלק מצעות. כדאמר ב"התכלת"
43 (מנחות דף מא,א) גבי ציצית: והיא עשתא דאי רמינן ליה, משום "לועג לרש". ופירש רבינו שמואל בן מאיר: דאין בו איסור, ואפילו לחי, כי האי גזונא שאין המת נהנה
44 בו. וקשה: דהיא ציצית נמי אי הוה חייב בו אם אין בו הנאת לבישה. ומוכרי כסות דפסירי מכלאים, פטורים נמי מציצית: ומפרש רבינו תם: דדוקא שייך "לועג לרש" בציצית,
45 משום דשקלה כנגד כל המצעות, כדנפקא לן במנחות (מגג,ב) מ"זכרתם את כל מצות ה'". והא דאמר בפרק "מי שמתו" (ברכות יז,א) אמר ליה רבי לוי (לד,א) דלגה לבפני,
46 דלא לימרו "למחר באין אצלנו, ועכשיו מלעיגים אותנו!" אף על גב דיש למתים ציצית, מכל מקום מה שאנו מראים עצמנו בפניהם מקיימי מצות, והם אינם מצווין - כפי
47 "לועג לרש". ואם תאמר: ועכשיו שאנו רגילין להסיר ציצית מטליתות המתים, היאך הוא זה? והא אמרינן במנחות (מא,א) שלכתחילה צריך ליתן ציצית בבגדי המתים,
48 משום "לועג לרש!" ובמותי מדבר מציון ב"המוכר הספינה" (בבא בתרא עד,א) שהיה להם ציצית. מיהו מזה לא קשה - שבכל תשעה באב היו נכנסים בקבריהם חיים,
49 ולמחר הכירו יצא "הבדלו חיים מתוך המתים", כדאייתא באיכה רבתי. אבל על מנהגנו יש לתמוה מכא הדיא ד"התכלת" (מנחות מא,א). ואומר רבינו יצחק: דיבמי חכמים
50 שכולן היו לובשים ציצית, לא לא היה להם גם במותם - לעג גדול היה, ודומה כמו שהיו אומרים: הואיל ומה, אין צריך עוד ציצית. אבל עכשיו שאין הכל לובשים ציצית
51 בחיים - אם יש שישנו ציצית כולו, הוא יותר "לועג לרש" שבחיו - לא קיים, ובמותו - יקיים ואם ישים למי שזיהה לו בחיו, ולא למי שזיהה לו היה - לו תיבשו החיים.
52 כדתינא בפרק בתרא (נדה עא,א). בראשונה היו מטבילין על גב נדות מתות, והיו חיותות מתיבשו, והתנין שיהיו מטבילין על הכל. ועוד יש קצת סמך לתנהגנו שמסיין
53 הציצית ממסכת שמחות (פרק שנים עשר) שאבא שאול צוה את בניו: קברוהו תחת מרגלותיו של אביו, והתירו תכלת מאנפלינו. מיהו טעמא של אבא שאול לא נתברר.
54 אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבא - תימה: אמאי לא קאמר רב יוסף מילתיה אמתניתין דכלאים, דתנן בהדיא: תכריכין למת, אין בהם משום כלאים:
55 ויש לומר: דמהך מתניתין לא משמע אלא שכל זמן שהוא מת - אין עליו משום איסור כלאים. אבל הך דקתני דלכתחילה עושה לו תכריכין מכלאים, אף על פי שבשיעמוד
56 לעתיד יעמוד במלבושו שנוסקר בהן, שמע וינה שצעות בטילות לעתיד לבא.

57 שועי טווי ונו - פירש רש"י: תרגום של "חלקי" שיעי, שחולקין אותו יחד במסרק, טווי יחד, ונו - ורבנן גזרו בארוג בלא שועי וטווי. וקשה: דאם כן, כלאים בציצית
58 היכי משכחת לה דאיצטרך קרא למשחי, והלא חוטי תכלת חולקין במסרק וטווי לבדם? ועוד קשה: דאי נון ארוג הוא, מאי פריך "אימא או שוע או טווי או נון",
59 היאך יהיה שוע או טווי כלאים בלא נון? שהאייתא היא החיבור! ועוד: דלמה לך קרא דנו לארגיה, מ"חידו" נפקא, דדרשינן מינה: שתי תכיפות, וכל שכן ארוג! ומפרש רבינו
60 תם: דמדאורייתא "שעטנז" כתיב עד שיהיה שוע טווי ונו שוע - כל אחד לבדו. וכן נמי טווי, וכן נון לבדו, ואחר כך "חידו" - לחברם. ופירוש "נו" - היינו, שזור. כדאייתא
61 במשניות (כלאים פרק תשיעי משנה ח): נון - נלח ומליז הוא לאביו שבשמים. אצטו"ש הוא בלעז, לשון "עקש ופתולות" (דברים לב). ומשום הכי איצטרך קרא למשחי
62 כלאים בציצית - שחויי הציצית שזורק, כדאייתא בספרי: "פתיל תכלת" - טווי ושזור. אין לי אלא תכלת, לכן מניין? אמרה תורה: תן תכלת ותן לבן, מה תכלת - שזור,
63 אף לבן - שזור. וארוג - נפקא לן מ"חידו", כדפרישית. חוטי דכיתנא - מיירי בשלא נשור. ופריך: ואימא או שוע - כל אחד לבדו, ואחר כך חברים. או טווי - כל אחד
64 לבדו, וחברים. או נון - כל אחד לבדו, וחברים אחר כן? ומשני: והלאה כבר וזשורא, מדאפקינהו קרא בחד לישנא ועיין על תוספות יבמות ה, בדבור המתחיל "עד שיהא".
אמר

1 בודקו שכונות שכונות - כל שלש ושלוש אצבעות לבד. במחט - מקום הזרע
2 קשה, והמחט מתעכב ליכנס בו. חרש - אין נבדק בחמה, לפי שהוא עב ומחוק.
3 אבל שחוק נבדק בחמה: שותחו כנגד עיניו, מקום הזרע היו סתום, ואין החמה נראית
4 בבגדו כל כך. שאבד בו כלאים - שאם היה מכיר חוט הצמר בבגד הפשתן -

5 נותקו, וכשר. לא ימכרו לגוי - דאתא הגוי
6 ומזבן ליה לישראל. צופנו ומותר - שעל
7 די הצבע הוא ניכר, כדמפרש: עמרא וכתנא
8 לא שליט בהו צבעא כי הדדי, שהפשתן קשה
9 לקבל הצבע יותר מן הצמר. ואי לא מינכר
10 בצבעא - דהאי נפל. מנליה לסבא הא -
11 דסמיכין אהיכו? שוע - לשון חלק. תרגום
12 של "חלקי": שיעי. כלומר, שיהו חלוקין יחד
13 במסרק. וטווי - יחד. ונוו - ארוג. ורבנן
14 הוא דגזור בארוג, בלא שוע וטווי. לחקל על
15 כתמיהן - שאין הכתם ניכר בו כמראה דם
16 גמור. כפולמוס - חיל. ארוס - מפרש
17 בגמרא בסוטה (מט,ב): טבלא דחד פומא.
18 והיינו, זוג המקשקש. משנה מעבירין על
19 הכתם - שאין הדם טבל, עד שיעבירו כולן
20 עליו. רוק תפל - לקמן מפרש: שלא טעם
21 כלום כל אותו היום קודם לכן, והיינו "תפל"
22 - בלא טעם. מי גריסין - מפרש לקמן.
קמוניא

1 לא סליק להו צבעא, ויכין דלא
2 ידע - אימר מנתר נתר. אמר רב אחא פריה דרב ייבא משמיה דמר וזשורא: האי מאן דרמי
3 הויבא דכיתנא בגלימיה דעמרא ונתקיה, ולא ידע אי נתק אי לא נתק - שפיר דמי. מאי
4 מעמא - מדאורייתא "שעטנז" כתיב - עד שיהיה שוע טווי ונו, ורבנן הוא דגזרו ביה. ויכין
5 דלא ידע אי נתקיה - שרי. מתקיה לה רב אשי: אימר - או שוע או טווי או נון! והלכתא
6 כמר וזשורא, מדאפקינהו רחמנא פחדא לישנא. תנו רבנן: בגד צבוע - מומא משום כתם,
7 רבי נתן בר יוסף אומר: אינו מומא משום כתם, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל
8 על פתמיהן, תקנו? מאי תקנינהו? - אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על
9 פתמיהן, הותרו - מקלל דאסירי? - אין, דתנן: בפולמוס של אספספגום גזרו על עטרות
10 פתנים ועל הארוס. בקשו לגזור על בגדי צבעונין, אמרי: הא עדיפא - כדי להקל על פתמיהן.
11 משנה שבעה סמנין מעבירין על הפתם: רוק תפל, ומי גריסין, ומי רגלים, ונתר, ובוזית,
12 קמוניא

13 עושה אותם תכריכין למת - וכל שכן אם לא
14 אבד. ו"אבד" דנקט - לרבותא, דאף על גב דאסירא, כדפרישית דתכריכי המת שרו, כדאמר במסכת כלאים (פרק ט משנה ד): תכריכי המת אין בהן משום כלאים. דכיון
15 דאסירי בהנאה - לא משתמש בהו, ולא אתי לזבוננו לגוי. ואם תאמר: והאיכא "לועג לרש", שמלבישו בדבר האסור, ומראה לו שאין לו עד חלק מצעות. כדאמר ב"התכלת"
16 (מנחות דף מא,א) גבי ציצית: והיא עשתא דאי רמינן ליה, משום "לועג לרש". ופירש רבינו שמואל בן מאיר: דאין בו איסור, ואפילו לחי, כי האי גזונא שאין המת נהנה
17 בו. וקשה: דהיא ציצית נמי אי הוה חייב בו אם אין בו הנאת לבישה. ומוכרי כסות דפסירי מכלאים, פטורים נמי מציצית: ומפרש רבינו תם: דדוקא שייך "לועג לרש" בציצית,
18 משום דשקלה כנגד כל המצעות, כדנפקא לן במנחות (מגג,ב) מ"זכרתם את כל מצות ה'". והא דאמר בפרק "מי שמתו" (ברכות יז,א) אמר ליה רבי לוי (לד,א) דלגה לבפני,
19 דלא לימרו "למחר באין אצלנו, ועכשיו מלעיגים אותנו!" אף על גב דיש למתים ציצית, מכל מקום מה שאנו מראים עצמנו בפניהם מקיימי מצות, והם אינם מצווין - כפי
20 "לועג לרש". ואם תאמר: ועכשיו שאנו רגילין להסיר ציצית מטליתות המתים, היאך הוא זה? והא אמרינן במנחות (מא,א) שלכתחילה צריך ליתן ציצית בבגדי המתים,
21 משום "לועג לרש!" ובמותי מדבר מציון ב"המוכר הספינה" (בבא בתרא עד,א) שהיה להם ציצית. מיהו מזה לא קשה - שבכל תשעה באב היו נכנסים בקבריהם חיים,
22 ולמחר הכירו יצא "הבדלו חיים מתוך המתים", כדאייתא באיכה רבתי. אבל על מנהגנו יש לתמוה מכא הדיא ד"התכלת" (מנחות מא,א). ואומר רבינו יצחק: דיבמי חכמים
23 שכולן היו לובשים ציצית, לא לא היה להם גם במותם - לעג גדול היה, ודומה כמו שהיו אומרים: הואיל ומה, אין צריך עוד ציצית. אבל עכשיו שאין הכל לובשים ציצית
24 בחיים - אם יש שישנו ציצית כולו, הוא יותר "לועג לרש" שבחיו - לא קיים, ובמותו - יקיים ואם ישים למי שזיהה לו בחיו, ולא למי שזיהה לו היה - לו תיבשו החיים.
25 כדתינא בפרק בתרא (נדה עא,א). בראשונה היו מטבילין על גב נדות מתות, והיו חיותות מתיבשו, והתנין שיהיו מטבילין על הכל. ועוד יש קצת סמך לתנהגנו שמסיין
26 הציצית ממסכת שמחות (פרק שנים עשר) שאבא שאול צוה את בניו: קברוהו תחת מרגלותיו של אביו, והתירו תכלת מאנפלינו. מיהו טעמא של אבא שאול לא נתברר.
27 אמר רב יוסף זאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבא - תימה: אמאי לא קאמר רב יוסף מילתיה אמתניתין דכלאים, דתנן בהדיא: תכריכין למת, אין בהם משום כלאים:
28 ויש לומר: דמהך מתניתין לא משמע אלא שכל זמן שהוא מת - אין עליו משום איסור כלאים. אבל הך דקתני דלכתחילה עושה לו תכריכין מכלאים, אף על פי שבשיעמוד
29 לעתיד יעמוד במלבושו שנוסקר בהן, שמע וינה שצעות בטילות לעתיד לבא.

30 שועי טווי ונו - פירש רש"י: תרגום של "חלקי" שיעי, שחולקין אותו יחד במסרק, טווי יחד, ונו - ורבנן גזרו בארוג בלא שועי וטווי. וקשה: דאם כן, כלאים בציצית
31 היכי משכחת לה דאיצטרך קרא למשחי, והלא חוטי תכלת חולקין במסרק וטווי לבדם? ועוד קשה: דאי נון ארוג הוא, מאי פריך "אימא או שוע או טווי או נון",
32 היאך יהיה שוע או טווי כלאים בלא נון? שהאייתא היא החיבור! ועוד: דלמה לך קרא דנו לארגיה, מ"חידו" נפקא, דדרשינן מינה: שתי תכיפות, וכל שכן ארוג! ומפרש רבינו
33 תם: דמדאורייתא "שעטנז" כתיב עד שיהיה שוע טווי ונו שוע - כל אחד לבדו. וכן נמי טווי, וכן נון לבדו, ואחר כך "חידו" - לחברם. ופירוש "נו" - היינו, שזור. כדאייתא
34 במשניות (כלאים פרק תשיעי משנה ח): נון - נלח ומליז הוא לאביו שבשמים. אצטו"ש הוא בלעז, לשון "עקש ופתולות" (דברים לב). ומשום הכי איצטרך קרא למשחי
35 כלאים בציצית - שחויי הציצית שזורק, כדאייתא בספרי: "פתיל תכלת" - טווי ושזור. אין לי אלא תכלת, לכן מניין? אמרה תורה: תן תכלת ותן לבן, מה תכלת - שזור,
36 אף לבן - שזור. וארוג - נפקא לן מ"חידו", כדפרישית. חוטי דכיתנא - מיירי בשלא נשור. ופריך: ואימא או שוע - כל אחד לבדו, ואחר כך חברים. או טווי - כל אחד
37 לבדו, וחברים. או נון - כל אחד לבדו, וחברים אחר כן? ומשני: והלאה כבר וזשורא, מדאפקינהו קרא בחד לישנא ועיין על תוספות יבמות ה, בדבור המתחיל "עד שיהא".
אמר

59 דָּמַר זֹוּטְרָא, הָאֵי מָאן דְּרָמֵי חוּטָא דְּכִיבְתָא בְּגַלְמִיָּה דְּעַמְרָא - מִי
 60 שְׁהִטִּיל חוּט שֶׁל פִּשְׁתָן בְּגַלְמִיָּת צִמְר שְׁלוֹ, וְנִתְקִיָּה - וְנִיתַק אֶת חוּט
 61 הַפִּשְׁתָן, וְלֹא יֵדַע אִי נִתְיַק אִי לֹא נִתְיַק - וְאִינוּ יוֹדַע אִם נִיתַק אֶת
 62 כֹּל הַחוּט אוֹ שְׂמֵא נִשְׂאָר עֲדִין מֵעַט מֵחוּט הַפִּשְׁתָן, שְׁפִיר דְּמֵי -
 63 מוֹתֵר לִלְבָּשׁוּ כֵךְ. מָאֵי טַעְמָא - מִזֵּה הַטַּעַם, הִיּוֹת וּמְדַאֲוִיָּיתָא לֹא
 64 כֹּל בְּגַד צִמְר וּפִשְׁתִּים אֶסוּר, כִּי לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעָמְנוֹ (דְּבָרִים כֹּב
 65 יֵא), וְנִלְמַד מִתֵּיבַת 'שְׁעָמְנוֹ' שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֵינוֹ אֶסוּר עַד שִׁיְהִיָּה שׁוּעַ
 66 - הַצִּמְר וְהַפִּשְׁתִּים הוּחֲלָק וְסוּרְקוּ יָחַד בְּמִסְרַק, מְוִי - נְטוּוּ חוּטֵי
 67 הַצִּמְר וְהַפִּשְׁתִּים יָחַד, וְנִזְוּ - שִׂידְהוּ אֲרוּגִים יָחַד, כְּלוּמַר רַק אִם
 68 הוּחֲלָקוּ גַּם נְטוּוּ יָחַד וְלֹאֲחַר מִכֵּן נִאֲרָגוּ יָחַד בְּבַגְד, אֶסוּר הוּא אִם
 69 הַתּוֹרָה, אֲבָל בְּדִין שְׂאֵמֵר מִר זֹוּטְרָא שְׁבוּ אֲכַן נִאֲרָג חוּט הַפִּשְׁתָן בְּבַגְד
 70 הַצִּמְר, אֲךָ הַחוּט עֲצֻמוֹ לֹא נִסְרַק וְנִטוּוּהָ יָחַד צִמְר וּפִשְׁתִּים, אִין הַבְּגַד
 71 אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְרַבְּנָן הוּא דְּנִזְוּוּ בִּיהָ לֹאֲסוּר גַּם אִם הֵם רַק אֲרוּגִים
 72 יָחַד בְּבַגְד, וְכִינּוּן דְּלֹא יֵדַע אִי נִתְקִיָּה - וּמִכֵּין שְׂאִינוּ יוֹדַע אִם נִיתַק
 73 אֶת הַחוּט לְגַמְרֵי, וְאִין כֵּאֵן אֲלֵא סַפֵּק כְּלֵאִים דְּרַבְּנָן, שְׁרִי - מוֹתֵר
 74 הַבְּגַד.

75 מְתַקֵּין לָהּ (הַקְּשָׁה) רַב אֲשֵׁי, אֵימַר - שְׂמֵא נִאֲמַר שְׁכוּנוֹת הַפְּסוּק
 76 הוּא אִוּ שׁוּעַ אִוּ מְוִי אִוּ נְזוּ, וְלֹא שְׂצָרִיךְ אֶת שְׁלֹשְׁתָם, מִמִּילֵא אִם
 77 חוּט הַפִּשְׁתָן רַק אֲרוּג בְּבַגְד הַצִּמְר וְלֹא הוּחֲלָק וְנִטוּוּהָ יָחַד עִם חוּטֵי
 78 הַצִּמְר, הַבְּגַד אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן לֹא זִמְן שְׂאִינוּ יוֹדְעִים בּוֹדֵאֹת
 79 שְׁלֵא נִשְׂאָר כְּלוּם מֵחוּט הַפִּשְׁתָן, הַבְּגַד אֶסוּר.

80 הַגְּמָרָא פּוֹסְקַת אֶת הַהֲלָכָה בְּדִין זֶה וּמֵיִשְׁבַת אֶת קוּשִׁיית רַב אֲשֵׁי:
 81 וְהִלְכְתָא כְּמַר זֹוּטְרָא שְׂאֵם אִין בְּכֵלֵאִים אֶת שְׁלֹשַׁת הַתְּנָאִים שֶׁל
 82 'שׁוּעַ טוּוּי וְנוּד' הַבְּגַד אֶסוּר רַק מִדְּרַבְּנָן, וְהִרְאִיָּה לֵכְךְ, מְדַאֲפִקִינְהוּ
 83 דְּחִמְנָא פְּתָדָא לִישְׁנָא - מִכְךְ שֶׁהַתּוֹרָה בִּיאָרָה אֶת דִּין 'שׁוּעַ טוּוּי וְנוּד'
 84 בְּמִילָה אַחֲרָה, 'שְׁעָמְנוֹ' מוֹכַח שְׁכוּנוֹת הַתּוֹרָה לֹאֲסוּר רַק אִם
 85 מִתְקִימִים שְׁלֹשַׁת הַתְּנָאִים יָחִידוּ.

86 הַגְּמָרָא חוּזְרַת לְדוּן בְּדִינֵי כְּתוּמִים: תְּנִי רַבְּנָן בְּרִייתָא, כְּגַד צְבוּעַ
 87 שְׂאֵשָׁה מִצְאָה עֲלֵיו כְּתֵם דֵם, מְטַמָּא אוֹתָהּ מְשֻׁם בְּתָם. רַבִּי נִתָן
 88 בְּרִי יוֹסֵף חוּלַק וְאוֹמֵר, בְּגַד צְבוּעַ אֵינוֹ מְטַמָּא מְשֻׁם בְּתָם, שְׁכָן לֹא
 89 תִּקְנֵהוּ חַכְמִים בְּגַדֵי צְבוּעֵינִי לְאִשָּׁה - שְׁנִשְׁמַע תִּלְבַּשְׁנָהּ בְּגַדֵי צְבוּעוֹנֵיהֶם,
 90 אֲלֵא כִּדִּי לְהַקְלֵל עַל בְּתוּמֵיהֶן - שְׂאֵם תִּמְצָאנָה כְּתֵם עַל בְּגִידֵיהֶן לֹא
 91 יִטְמָאוּ, כִּי אִין דֵם נִיכֵר הֵיטֵב בְּבַגְד צְבוּעַ.

92 הַגְּמָרָא תִּמְוָה עַל לִשׁוֹן 'תְּקַנּוּ' בְּדַבְרֵי רַבִּי נִתָן: וְכִי תִקְנֵנוּ שְׁתִּלְבַּשְׁנָה
 93 בְּגַדֵי צְבוּעוֹנִים, (מֵאִי) [מָאן] תִּקְנִינְהוּ - מִי תִיקַן זֹאת. מְשִׁיבָה
 94 הַגְּמָרָא: אֵל תִּאֲמַר בְּדַבְרֵי רַבִּי נִתָן 'שְׁלֵא תִקְנֵנוּ', אֲלֵא 'שְׁלֵא הוּתִירֵנוּ'
 95 בְּגַדֵי צְבוּעֵינִי לְאִשָּׁה אֲלֵא לְהַקְלֵל עַל בְּתוּמֵיהֶן, וְהֵינְנוּ שְׁחֹכְמִים לֹא
 96 הַתִּירוּ בְּגַדֵי צְבוּעוֹנִים לְלִבִּישַׁת הַנְּשִׁים אֲלֵא כִּדִּי לְהַקְלֵל עַל כְּתוּמֵיהֶן.

97 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: אִם אַתָּה שׁוֹנֵה בְּרִייתָא 'הוּתִירֵנוּ', מְקַלֵּל - מִשְׁמַע
 98 דְּאִסְרִינִי, שְׁבַגְדֵי צְבוּעוֹנִים הִיוּ אֶסוּרִים, וְחַכְמִים הוּצְרְכוּ לְהַתִּירֵם לָהֶן.
 99 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִין - אֲכַן בְּגַדֵי צְבוּעוֹנִים הִיוּ אֶסוּרִים, דְּתִנְנָן בְּמִשְׁנָה
 100 (סוּטָה מַט) בְּפִילְמוֹס (בְּחִילוֹן) שְׁלֵ אֲסַפְּסִינִים - כִּאֲשֶׁר צַר עַל
 101 יְרוּשָׁלַיִם, נְזוּרוּ חַכְמִים עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים - שְׁלֵא יִנְיָחוּ עֲטָרָה עַל
 102 רֹאשׁ הַחַתָּן בְּיוֹם חוּפְתוֹ, וְכֵן גִּזְרוּ עַל הָאִירוֹס - פְּעֻמּוֹן, וְהֵינְנוּ שְׁלֵא
 103 לְקַשְׁקֵשׁ בְּסַעֲוֹדַת נִישׁוּאִין פְּעֻמּוֹן בְּעַל עֵינְבַל אַחַד שְׁהִיָּה מִיוּעַד
 104 לְשִׁירָה בְּתֵיבַת מִשְׁתָּאוֹת. אוֹמֵרַת הַגְּמָרָא: בְּקִשְׁוּ חַכְמִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
 105 לְנִזְוּוּר גַּם עַל בְּגַדֵי צְבוּעֵינִי, אֲךָ אֲמַרִי חַכְמִים שְׁבֹאוֹתוֹ דּוֹר, הָא
 106 עֲרִיפָא - בְּגַדֵי צְבוּעוֹנִים עֲדִיפִים שְׁלֵא לְגִזְרוּ עֲלֵיהֶם, כִּדִּי לְהַקְלֵל
 107 לְנִשִׁים עַל בְּתוּמֵיהֶן, שְׁמַחַמַת צְבוּעַ הַבְּגִידִים אִין הַדֵם נִיכֵר עֲלֵיהֶם כְּדֵם
 108 מִמֶּשׁ, וְלִכֵּן הֵן טְהוּרוֹת מִסַּפֵּק.

משנה

109 משנתנו דנה כיצד בודקים כתם שנמצא בבגד, אם דם נדה הוא: 110
 111 שְׁבַעַה סְמָנִין מְעַבְרִין עַל הַכְּתֵם שֶׁבַגְד, לְבַדּוֹק אִם דֵם נִדָה הוּא, או
 112 או שְׂאִינוּ אֲלֵא צְבוּעַ אַדוּם. וְאֵלוּ הֵם שְׁבַעַת הַסְּמָנִים, רוֹק תְּפֵל -
 113 שְׂאִין בּו טַעַם שֶׁל אוֹכֵל. וְזִמִּי לְעִיסַת גְּרִיסִין שֶׁל פּוּל. וְזִמִּי רְגִלִים. 114
 114 וְנִתֵר - מִיָּן אַדְמָה. וְבוֹרִית - עֵשֶׂב שְׁמַעְבִּיר כְּתוּמִים.

1 בּוֹדְקִין שְׁכוּנוֹת שְׁכוּנוֹת - בּוֹדֵק כֹּל שְׁטַח שֶׁל שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת בְּנִפְרָד,
 2 עַד שִׁימְצֵא אֶת הַכְּתֵם. וְאִם לֹא מִצָּא אֶת הַכְּתֵם יִטְבִּיל אֶת הַבְּגַד כְּמוֹ
 3 שְׁהוּא וְהַבְּגַד טְהוּר.

4 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה דִין דּוּמָה נוֹסֵף: אֲבָדָה בּוּ - בְּבַגְד שְׁכָבְתָ זָרַע, וְיֵשׁ
 5 לְנִקּוּתוֹ לִפְנֵי הַטְּבִילָה, אִם הוּא הָרֵשׁ, בּוֹדְקִין בְּמַחְט - יִנְעֹץ מַחַט
 6 בְּמִקּוּם הַסַּפֵּק, וְהִיכֵן שִׁישׁ שְׁכַבְתָ זָרַע שְׁהִיא קֶשֶׁה, לֹא תַעְבּוֹר הַמַּחַט
 7 בְּקֻלוּת. אֲבָל אִם הוּא יֵשׁן וְשָׁחוּק, בּוֹדְקִין בְּחֶמְהָ - יִבְדְּקוּ מוּל
 8 הַשְּׁמֶשׁ, וְהִיכֵן נִמְצְאָתָה הַשְּׁכַבְתָ זָרַע לֹא תִירָאָה הַשְּׁמֶשׁ כֹּל כֵּךְ.

9 הַגְּמָרָא מְבִארַת מִזֵּה הֵן 'שְׁכוּנוֹת': תְּנָא בְּרִייתָא, אִין שְׁכוּנוֹתָ
 10 הַאֲמוּרָה מְבִרִיתָא לְעֵיל פְּחוּזָתָה מְשֻׁלַּשׁ אֲצַבְעוֹת, וְצָרִיךְ לְבַדּוֹק כֹּל
 11 שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת בְּנִפְרָד.

12 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת דִּין שְׁעָמְנוֹ שְׂאֵבַד בְּבַגְד: תְּנִי רַבְּנָן בְּרִייתָא, כְּגַד
 13 שְׂאֵבַד בּוּ בְּלֵאִים - שְׁעָמְנוֹ, כְּגוֹן בְּגַד צִמְר שִׁישׁ בּו חוּט פִּשְׁתָן, וְלֹא
 14 יוֹדַע הֵיכֵן הוּא, הָרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵנוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים, מֵאַחַר וְאִין
 15 הַכְּלֵאִים נִיכְרִים בּוּ, יֵשׁ לְחוּשׁ שִׁימְכְּרֵנוּ הַגּוֹי לְיִשְׂרָאֵל אַחַר וְיִלְבַּשְׁנוּ
 16 הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְכֵן לֹא יַעֲשֵׂנוּ מְרַדְעַת לְחֶמְוָה, שְׂמֵא יִשְׁכַּח שִׁישׁ בּו
 17 כְּלֵאִים, וְיִתְפּוֹר אֶת הַמְּרַדְעַת בְּבַגְדוֹ, אֲכַל עוֹשָׂה מְמַנּוּ תְּכַרִּיבִין
 18 לְמַת, כִּי הַמַּתִּים פְּטוּרִים מִמְצוּוֹת, וְאִין לְחוּשׁ שְׂמֵא יוֹבֵא אַדָם אַחַר
 19 וְיִלְבַּשְׁנָה, כִּי בְּגַדֵי מַת אֶסוּרִים בְּהַנָּהָה.

20 אֲמַר רַב יוֹסֵף, זֹאת אוֹמְרַת - נִמְצְוֵנוּ לְמַדִּים מִהַבְּרִייתָא, שְׁמַצּוֹת
 21 בְּטָלוֹת לְעִתֵי לְבָא - בְּתַחֲיוֹת הַמַּתִּים. לִכֵּן מוֹתֵר לְקַבּוֹר מַת בְּבַגְד
 22 שְׁעָמְנוֹ, כִּי גַם בְּקוּמוֹ לְתַחֲיָה בְּתַכְרִיבֵי, לֹא יִהְיֶה לוֹ חַטָּא בְּלִבִּישְׁתוֹ.
 23 אַבִּי מִקְשָׁה לְרַב יוֹסֵף: אֲמַר לִיהָ אַבְּי לְרַב יוֹסֵף, וְאִי תִימָא - וְיֵשׁ
 24 אוֹמְרִים שְׂרָב דִּימֵי הַקְּשָׁה לוֹ, וְהָא אֲמַר רַבִּי מְנִי אֲמַר רַבִּי יִנְאִי,
 25 לֹא שְׁנוּ - לֹא שְׁנִינוּ שְׁעוּשִׁים תְּכַרִּכִים לְמַת מְבַגְד שְׁעָמְנוֹ, אֲלֵא
 26 לְקַפְּרוֹ - רַק בְּשַׁעַת הַהַסְפָּה, אֲכַל לְקוּבְרוֹ עִמָם אֶסוּר, כִּי אִין
 27 הַמְצוּוֹת בְּטָלוֹת לְעִתֵי, וּבְקוּמוֹ לְתַחֲיָה יִהְיֶה אֶסוּר לוֹ לְלַבְּשׁוֹ.

28 אֲמַר לִיהָ רַב יוֹסֵף לְאֲבִי, לֹא אֵיתֵמַר עֲלָה - וְכִי לֹא נִאֲמַר עַל זֶה,
 29 אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילוֹ לְקוּבְרוֹ מוֹתֵר. כְּלוּמַר רַבִּי יוֹחָנָן חוּלַק עַל רַבִּי
 30 יִנְאִי בּוֹה וְסוֹבֵר שְׁמוֹתֵר לְקוּבְרוֹ בְּהֵם. וְזֵה שְׂאֵמֵרְתִּי מְצוּוֹת בְּטָלוֹת
 31 לְעִתֵי לְבוּא, הֵינְנוּ לְשִׁיתֵר רַבִּי יוֹחָנָן.

32 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁשִׁית רַבִּי יוֹחָנָן כֵּאֵן הִיא כְּשִׁיתָהּ בְּמֵאֵמֵר נוֹסֵף
 33 שְׂאֵמֵר: וְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן כֵּאֵן, הֵם לְטַעְמֵיָה - לְשִׁיתָהּ. דְּאֲמַר רַבִּי
 34 יוֹחָנָן, מָאֵי דְכְּתִיב - מִזֵּהוּ שְׁכַתוֹב (תְּהִלִּים פ ח ו) 'בְּמַתִּים הַפְּשִׁי'.
 35 מְבִאר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּינּוּן שְׁמַת אֲדָם, נַעֲשָׂה הַפְּשִׁי מִן הַמְצוּוֹת, וּמִשׁוּם
 36 כֵּךְ סוֹבֵר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁמוֹתֵר לְעִשׂוֹת תְּכַרִּכִים לְמַת מִשְׁעָמְנוֹ, אֲפִילוֹ עַל
 37 מֵנַת לְקַבּוֹר בְּהֵם.

38 הַגְּמָרָא מְבִיאָה עֵצָה לְמִצִּיאַת חוּט שְׁעָמְנוֹ שְׂאֵבַד בְּבַגְד: אֲמַר רַבְּרַם
 39 בְּרִי פִפְסָא, אֲמַר רַב הַסְּדָא, כְּגַד שְׂאֵבַד בּוּ בְּלֵאִים, כְּגוֹן בְּגַד צִמְר
 40 שְׁנַעֲלֵם בּו חוּט פִּשְׁתָן, צוּבְעֵנוּ - אֶת הַבְּגַד, וְלֹאֲחַר מִכֵּן שׁוּלְף אֶת
 41 הַחוּט שְׂנַצְבַע בְּאִיכוֹת שׁוֹנֵה מִשְׂאֵר הַבְּגַד, וּמְוַתֵּר בְּלִבִּישָׁה. וְאִם לֹא
 42 מִצָּא חוּט שׁוֹנֵה אִיכוֹת צְבוּעַ מִשְׂאֵר הַבְּגַד, אֲנוּ אוֹמְרִים שְׁהַחַט
 43 הַאִסוּר, בּוֹדֵאִי נִפְל מִהַבְּגַד.

44 הַגְּמָרָא מְבִיאָה הוֹכַחָה לְהִיתֵר זֶה מִמִּשְׁנַתָּה: אֲמַר לִיהָ רַבָּא לְרַבְּרַם
 45 בְּרִי פִפְסָא, מְנַא לִיהָ לְסַבָּא הָא - מְנִין לוֹ לִזְקַן (רַב חֲסַדָא) שׁוּמוּכִים
 46 עַל בְּדִיקָה כּוֹז, גַּם כְּשֵׁלֵא נִמְצָא דַבֵּר. אֲמַר לִיהָ רַפְּרַם לְרַבָּא,
 47 מְתַנְיָתִין הִיא - מִשְׁנָה הִיא, דְּתַנְנָן - שְׁשִׁנְנוּ בְּמִשְׁנַתָּה (לְעֵיל עִיא),
 48 גַּל טַמָּא שְׁהַתְּעַרְב בְּשִׁנֵי גְלִים טְהוּרִים, לְרַעַת חַכְמִים בּוֹדֵק אֶת
 49 הַגְּלִים, וְחוֹפֵר עַד שְׁמִינְעֵי לְפָלַע הַקְּשָׁה וְשׁוּדָאֵי לֹא עֵשׂוּ שֵׁם קַבְרָן,
 50 וְאִי לִיבָא - וְאִם לֹאֲחַר מִכֵּן לֹא נִמְצְאָה הַטּוּמָאָה, מִטְהַרִים חַכְמִים
 51 אֶת כֹּל הַגְּלִים (נִגְדַּת הַחֻזְקָה שְׁהִיתָה כֵּאֵן טוּמָאָה), כִּי אֵימַר עוֹרֵב
 52 נְמָלָה - יִתָּן לוֹמֵר שְׁעוֹרֵב בֹּא וְנִטַּל אֶת בִּשְׂר הַמַּת. הַכִּי נְמִי - כְּמוֹ
 53 כֵּן בְּגַד שְׂאֵבַד בּו כְּלֵאִים, הָרִי עֲמָרָא וְכִיבְתָא - צִמְר וּפִשְׁתִּים, בְּהַרְדֵּי
 54 לֹא סְלִיק לָהּ צְבָעָא - אִין הַצְּבַע נִקְלַט בְּהֵם בְּאוּפִין שׁוֹה, מִמִּילֵא
 55 צְבִיעַת הַבְּגַד מוּעִילָה לְבַדִּיקָתוֹ, וְכִינּוּן דְּלֹא יֵדַע - וּמֵאַחַר וְלֹא
 56 מִצָּאנּוּ אֶת הַחוּט הַאִוּסֵר, הַבְּגַד מוֹתֵר בְּלִבִּישָׁה, כִּי אֵימַר מְנַתֵּר נִתֵר
 57 - נִיתָן לוֹמֵר שְׁהַחוּט נִשְׂר וְנִפְל מִהַבְּגַד.

58 דִּין נוֹסֵף בְּסַפֵּק שְׁעָמְנוֹ: אֲמַר רַב אֲחָא בְּרִיהּ (בְּנוֹ) דְּרַבִּי יִבְרָא מְשַׁמִּיָּה

שַׁעַת כְּפֹד - ניקוי המבוי, והטהרות שקודם לכן טהורות.

וְכֵן כְּתֹם דֵם שֶׁנִּמְצָא בְּחֵלֶק שֶׁל אִשָּׁה, וְאִין אִימְתִי יֵצֵא מִמְקוּרָה, מְטַמָּא אֶת כָּל הַטְהוּרוֹת שֶׁעֲשִׂתָה לְמַפְרָע, עַד שְׂיֵאמַר אָדָם בְּדַקְתִּי אֶת הַחֵלֶק הַזֶּה וְלֹא הָיָה בּוֹ כְּתֹם, אִו עַד שַׁעַת הַכְּבוֹם שֶׁלוֹ, וְהַטְהוּרוֹת שֶׁקֹּדֵם לָכֵן טְהוּרוֹת.

אֹפֶן טוֹמֵאת הַשֶּׁרֶץ וְהַכֹּתֵם לְמַפְרָע: וּמְטַמָּא בֵּין לָח וּבֵין יָבֵשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, הֵיבֵשׁ מְטַמָּא לְמַפְרָע, שְׁחוּשִׁים שֶׁמָּא נָפַל לְאַחַר הַכִּיבּוּד אִו הַכִּיבּוּס וְאַחַר כֵּךְ נִתְיִיבֵשׁ, וְהֵלֵךְ אִינּוּ מְטַמָּא אֱלָא עַד שַׁעַת בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׂיֵהָא יָכוֹל (לְחוּזֵר וְ)לְהוֹיֹת לָח וְלֹא קוּדֵם לָכֵן, שֶׁאִם הָיָה נּוֹפֵל קוּדֵם הָיָה מִתְיִיבֵשׁ.

גמרא

ספק בטעם שמשעת כיבוד אין השרץ מטמא למפרע: איבעיא להו, האם הטעם שהטהרות שנמצאו עד שעת כפוד אינם טמאים, משום שחוקתו של מבוי שבכיבוד כפוד הוא מטומאה, או דלמא משום שהשרץ חוקתו מתכבד מן המבוי בשעת כיבודו אף בלא בדיקה. מבארת הגמרא: ומאי נפקא מינה, דאמר כפוד ולא כפוד - כיבדתי מבוי זה ולא בדקתי מטומאה. אי אמרת שהטעם משום שחוקתו כפוד, כאן הא לא כפוד, וחוששים שמא היה שם שרץ. ואי אמרת שהטעם משום ששרץ חוקתו מתכבד, כאן הא המבוי מתכבד ויש חזקה אף על השרץ.

המשך ביאור למס' נדה ליום שלישי עמ' ב

מבררת הגמרא: היכי דמי - במה מדובר, אי - אם נמצא הכתם מהגור ולמטה שהוא כנגד בית התורפה, נמצא כתם על חלוקה אמאי - מדוע הוא מהגור, והא תנן - והלא שנינו במשנתנו, ראתה כתם על חלוקה מן הגור ולמטה טמא, ואי - ואם מדובר בברייתא שנמצא הכתם מהגור ולמעלה, נמצא הכתם על בשרה אמאי - מדוע הוא טמא, והתנן במשנתנו, ראתה דם על בשרה שלא כנגד בית התורפה טהורה.

מתרצת הגמרא: אי בעית אימא - אם תרצה תוכל ליישב את הברייתא שמדובר באופן שנמצא הכתם מהגור ולמטה, ואי בעית אימא - ואם תרצה אפשר גם ליישב שמדובר באופן שנמצא הכתם מהגור ולמעלה.

מבארת הגמרא את כוונתה: אי בעית אימא מהגור ולמטה, ופגון שעברה בשוק של טבחים, שהוא מקום שיש בו דם מהבהמות הנשחטות שם, ואפשר שהדם שמצאה האשה בא משם ולא מגופה. ולכך כשמצאה כתם לאחר שעברה שם, אם מצאתו על בשרה טמאה, שחוקה על הכתם שמגופה אתאי ו-בא, וכיון שנמצא כנגד בית התורפה טמאה, דאי מעלמא אתאי - שהרי אם בא הכתם מבחוץ, משוק של טבחים שהיתה בו, על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי - היה צריך שימצא הכתם על חלוקה. אבל אם נמצא הכתם על חלוקה טהורה, שיש לומר שמעלמא אתאי - מבחוץ, מהשוק של טבחים הוא בא, דאי מגופה אתאי ו-בא, על בשרה מיבעי ליה אשתכוחי - על בשרה היה צריך להמצא. אבל אם לא עברה בשוק של טבחים ונמצא עליה כתם אין חילוק בין נמצא על בשרה או על חלוקה, וכשממצא כנגד בית התורפה טמאה.

ואיבעית אימא - ואם תרצה אפשר ליישב את הברייתא באופן שנמצא הכתם מהגור ולמעלה שאין זה כנגד מקום התורפה, ופגון דאודקרה - זקפה עצמה לאחריה, כגון ששכבה ופניה למעלה, שבאופן זה יתכן שיגיע הדם גם מעל החגור. ומדובר שעברה בשוק של טבחים. ולכן, אם נראה הדם על בשרה, ודאי מגופה אתאי וטמאה, דאי מעלמא אתאי על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי - שהרי אם הגיע הדם מבחוץ, היה לו להמצא על חלוקה, אבל אם נמצא על חלוקה, מעלמא אתאי - מבחוץ הוא בא וטהורה, דאי מגופה אתאי על בשרה איבעי ליה אשתכוחי - שאם היה בא מגופה, על בשרה היה לו להמצא.

עתה מקשה הגמרא על דברי שמואל: קתני מיהת - מכל מקום שנינו בברייתא, נמצא הכתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא, ואף על גב דלא הרגישה שנפתח מקורה. ועוד, תנן - שנינו במשנתנו, רואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה טמאה, ואף על גב דלא הרגישה, ומבואר שאשה נטמאת גם כשראתה דם בלא הרגשה ושלא כדברי שמואל.

מתרצת הגמרא: אמר רב ירמיה מדפתי, מודה שמואל באשה שמצאה כתם ולא הרגישה שהיא טמאה

שמשו ונמצא דם על העד שלה, אתיום - אם קינחה במקום הבעילה מיד לאחר הבעילה, טמאין ותיבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן, כגון שלא קינחה מיד לאחר הבעילה, שניהם טמאים מספק שמא בזמן הבעילה היה דם, ופטורין מן הקרבן - שאין מביאים חטאת, לפי שיתכן שיצא הדם רק לאחר הבעילה.

מבררת הגמרא: היכי דמי - במה מדובר, אי דארגישה - אם הרגישה בעת הבעילה שנפתח מקורה, כשממצא לאחר זמן אמאי פטורין מן הקרבן - מדוע פטורים הם מהבאת קרבן, הרי הרגישה ומצאה דם, אלא לאו - אלא על כרחך מדובר באופן דלא ארגישה - שלא הרגישה שנפתח המקור, וקתני - ושנינו נמצא על שלה אתיום טמאין ותיבין בקרבן, וקשה על דברי שמואל שמתוה בראתה דם שלא בהרגשה.

מתרצת הגמרא: לא כקושייתך, אלא לעולם מדובר באופן דארגישה - שאומרת שהרגישה בשעת הבעילה שנפתח מקורה, וכשממצא על העד שלה לאחר זמן אימא - אפשר לומר שטעתה והרגשתה הרגשת שמש הנה - שהרגישה את אבר הבעילה ולא הרגישה שנפתח מקורה בזמן הבעילה, ודם זה שנמצא על העד יצא אחר הבעילה. ולכן פטורים מקרבן חטאת. אבל באופן שלא הרגישה וכגון שישבה על הקרקע ואחר כך מצאה עליה דם טהורה, כדברי שמואל.

ראיה נוספת: תא שמע - בא ושמע ראיה, שנינו בברייתא (תוספתא פ"ג ה"ד) נמצאת אשה אומר, שלישה ענייני ספקות באשה, כתם שנמצא על בשרה מתחת חלוקה, ספק טמא ספק טהור - סוספק הוא לנו אם בא הכתם מגופה וטמא, או שבא מבחוץ וטהור, הדין הוא שטמא, ואם נמצא על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור. ובמגעות ובהיפסות הלך אחר הרוב - אשה שמוחזקת לנו בספק נדה, כגון שאין לה זמן קבוע לראייתה, אלא רגילה כל ימיה לראות דם, אם לא מצאה כתם ונגעה או הסיטה טהרות, הולכים אחר רוב ימיה, וכיון שרגילה לראות תדיר ורוב ימיה בטומאה נטמאו הטהרות.

מבררת הגמרא: מאי הלך אחר הרוב - מה הכוונה שהולכים אחר הרוב, לאו - וכי אין הכוונה שבודקים מה היא בכל ימות השנה, אם רוב ימיה טמאין מחמת שראתה דם נדה, טמאה, ואף על גב דלא ארגשה - שלא הרגישה שנפתח מקורה עכשיו שנגעה בטהרות או שהסיטה. ומובח שאשה טמאה נדה אף על פי שלא הרגישה, ושלא כדברי שמואל.

מתרצת הגמרא: לא, אם רוב ימיה בהרגשה חזיא - אם רוב ימיה רואה דם על ידי הרגשה, טמאה אף שעכשיו לא הרגישה וגם לא מצאה דם, דאימור - שיש לומר שגם עכשיו ארגשה (ו-הרגישה) ולא אדעתה - לא זכרה שהרגישה.

הגמרא חזרת לפרש את הברייתא כדי להקשות על שמואל: אמר מר - הובא לעיל בברייתא, נמצא כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא, נמצא כתם על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור.

21 לְמִיָּמְרָא - אם כך שבברייתא מדובר שהילך את כולו, מה באה
 22 הברייתא ללמדנו, שהרי אפילו שאינם חוששים לספק, הרי חוששים
 23 הם לודאי, ומאחר שידוע לנו שהיה שם קבר, והוא מהלך על פני
 24 כולו, ברור הוא שעובר על מקום הקבר, ואם לא שהיה ידוע לו
 25 שניטלה הטומאה משם, לא היה עובר. מתרצת הגמרא: מָהוּ דְתִימָא
 26 רְצוּעָה נְפִיקָא - שהיה עולה בדעתך לומר שמא יוצאת רצועה
 27 מהשדה ונקראת על שם שדה זו, וסומך הכותי לומר שהטומאה שם,
 28 ולכן אפילו שמהלך את כולה אין מכך ראייה, שהרי אין הכותים
 29 חוששים לספק, קָא מְשַׁמְעֵ לָן - לכך הוצרך התנא של הברייתא
 30 להשמיענו שאם הילך בכל רוחותיה, סומכים על עדותו, ואין
 31 חוששים לרצועה.
 32 שנינו במשנה: זֶה הַכֶּלֶל דָּבָר שֶׁנֶּחֱשָׁדִים בּוֹ אִין נֶאֱמָרִים עֲלָיו בּוֹ.
 33 שואלת הגמרא: מה שהוסיף התנא לומר זֶה הַכֶּלֶל וכו', לְאִתְּנִי מֵאֵי
 34 - מה בא לרבות. משיבה הגמרא: לְאִתְּנִי תְּחוּמִין - שאין הכותי
 35 נאמן לומר עד כאן תחום שבת, לפי שאיסור תחומין הוא איסור
 36 דרבנן, וכותים לא קבלו עליהם מצוות דרבנן. וְגַם בֵּא לְרִבּוּת בּוֹה
 37 הכלל, וְיֵין נֶקֶד - שמעיד על יין שלא נגע בו גוי, והטעם שאינו נאמן,
 38 לפי שאין כותי מקפיד על מגע גוי, כי הוא רק מגיירה דרבנן.

39 הדרן עלך דם הנדה

1 שְׂאֵבֵד קָה קָבֵר - שהיא אחת משלשת בתי הפרס שגזרו עליהם
 2 חכמים (כמובא בברייתא (מו"ק ה:)), נֶאֱמָר בּוֹתֵי לֹמֵר אִין שָׁם קָבֵר
 3 בצד זה של השדה, לְפִי שְׂאֵינֵנו מְעִיד אֶלָּא עַל גּוֹפּוֹ שֶׁל קָבֵר -
 4 שעדות זו שהוא מעיד, היא עדות על קיומו של קבר, אם יש קבר
 5 בצד זה של השדה אם לא, והרי טומאת קבר היא טומאה מהתורה,
 6 ונאמן הכותי עליה, וכן אִילָן שֶׁהוּא מִיָּבֵד עַל הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָאָר
 7 למעלה, שספק הוא תחת איזה מענפיו נמצאת הטומאה, נֶאֱמָר
 8 הכותי לֹמֵר אִין תְּחִתּוֹ - [תחת ענף זה] קָבֵר, והטעם כמו לענין קבר
 9 שאבד, לְפִי שְׂאֵינֵנו מְעִיד אֶלָּא עַל גּוֹפּוֹ שֶׁל קָבֵר, ודבר זה הוא דין
 10 של תורה ונאמנים עליו, וקשה שרואים מברייתא זו שנאמנים על
 11 בית הפרס ועל הסככות, ובמשנה שנינו שאינם נאמנים עליהם.
 12 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, בְּמַהְלֵךְ וּבֵא עַל פְּנֵי בּוֹלָה - מה
 13 שאמרו בברייתא שנאמן, מדובר באופן שהכותי בשעת עדותו היה
 14 מהלך בכל שטח בית הפרס או תחת האילן הסוכך, שהואיל והוא
 15 עצמו מהלך בכולו, מוכח שברור לו שהטומאה ניטלה משם, ומה
 16 ששנינו במשנה שאינו נאמן, מדובר כשלא הילך בכולו, ושייר צד
 17 אחד בשדה או תחת האילן שלא הילך בו, ובאופן זה אינו נאמן, כי
 18 חוששים שמה שמעיד שאין טומאה באותו מקום, אינו מפני שברור
 19 לו שכך הדבר, אלא מסופק הוא בזה, ומפני שהכותים אינם חוששים
 20 לספיקות, אמר שאין שם טומאה. מקשה הגמרא: אִי הָכֵי מֵאֵי

אגרות קודש

ב"ה, י"ג מני"א, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת

שמים הר"י שי

שלום וברכה!

הגיעני בשורה טובה אשר נולד לו בן למזל טוב והכניסוהו לבריתו של אברהם אבינו בשעה טובה ומוצלחת.

ויהי רצון שיגדלוהו ואת כל יו"ח שי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים, מוארים באור וחום חסידותי.

וזכות התעסקותו בלימוד תורתנו תורת חיים עם בני ישראל, בני אלקים חיים, תרבה בברכות השי"ת והצלחתו במלאכתו הקדש, ובעניניו הפרטים גם יחד.

בודאי נודע לכת"ר (ואולי גם ראה) החוברת פלפול התלמידים שהו"ל פה, ובה חידושי תורה בנגלה ובחסידות מתלמידי תומכי תמימים דפה.

ומהנכון ביותר וביותר שיו"ל עדי"ז גם מתלמידי תומכי תמימים דלוד.

ובודאי למותר לעורר אודות זה, אבל נצטוינו אין מזרזין אלא למזרזין. ואם רק יש אפשרות, הרי מהמתאים ביותר שיו"ל אם לח"י אלול או לחדש תשרי הבע"ל, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

ובסיום מעין הפתיחה בברכת מזל טוב ולבשו"ט בכוב"פ.

1 בכתם מאד גדול. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב נַחֲמָן פֶּר יִצְחָק תּוֹלָה**
 2 את כתמה **בְּפִשְׁפֹּשׁ** – שרץ גדול יותר ממאכולת, וְעַד שִׁיחָא שִׁיעוּר
 3 הכתם **כְּתוּרְמוֹס** – מין קטנית ויכולה לתלות בו אף על פי שלא הרגה
 4 פשפש, אבל יותר מתורמוס אינה תולה.

5 הגמרא מביאה הוכחה מברייתא שתולים בפשפש: **תַּנּוּ רַבִּינָן, פִּשְׁפֹּשׁ**
 6 **זֶה אֲרֻבָּה כְּרֻחָבוֹ, וְטַעְמוֹ כְּרִיחוֹ, בְּרִית כְּרוּתָהּ לֹא** – טבעו שריחו
 7 נודף כל כך עד שְׂכָל הַמּוֹלְלוֹ, על כרחו מְרִיחָהּ בּוֹ.

8 מפרשת הגמרא את דברי הברייתא: **אֲרֻבָּה כְּרֻחָבוֹ לַעֲנִין כְּתָמִים** –
 9 אם נמצא כתם שארכו כרחבו, אף שהוא יותר מכגריס תולים אותו
 10 בפשפש.

11 **טַעְמוֹ כְּרִיחוֹ לַעֲנִין תְּרוּמָה, דִּתְנִן** – ששינינו במשנה (תרומות פ"ח
 12 מ"ב). מי שנתן מאכל של תרומה לתוך פיו ונודע לו שזיהא טמא,
 13 ורוצה לפלוט מה שבפיו כדי לא לאכול התרומה בטמאה, או שנודע
 14 לו שהתרומה היתה טמאה, או שנודע שהמאכל היה טבל, ורוצה
 15 לפלוט מה שבפיו כדי לא לבלוע איסור, או שְׂמַעֵם טַעַם פִּשְׁפֹּשׁ
 16 כְּפִיו ורוצה לפלוט מה שבפיו כדי לא לבלוע שרץ, הֲרִי זֶה יִפְלוֹט
 17 ואף על פי שבפליטתו הוא מפסיד את התרומה.

18 שואלת הגמרא: **מָנָא יָדַע** – מנין ידע מה הוא טעמו של פשפש.
 19 משיבה הגמרא: **טַעְמוֹ כְּרִיחוֹ**, וכיון שמכיר את ריחו יודע את טעמו.
 20 שואלת הגמרא: **וְאִפְתִּי מָנָא יָדַע** – ועדיין מנין ידע את ריחו, הרי לא
 21 הריח בו. משיבה הגמרא: שזה שסיימה הברייתא **בְּרִית כְּרוּתָהּ לֹא** –
 22 כך הוא טבעו של הפשפש, שריחו נודף עד שְׂכָל הַמּוֹלְלוֹ – מחזיקו
 23 ומגלגלו בין אצבעותיו, על כרחו מְרִיחָהּ בּוֹ, ומתוך כך כולם בקיאים
 24 בריחו. ואם כן אדם יודע טעם פשפש לפי ריחו, שטעמו כריחו, וזה
 25 שכתבה המשנה (שם) שאם טעם טעם פשפש מותר לו לפלוט את
 26 התרומה.

27 הגמרא מבארת שיש מקומות שכשהאשה נמצאת בהם ומצאה כתם
 28 יש לה לתלות שבא מבחורץ וטהורה: **אָמַר רַב אֲשִׁי, עִיר שְׂיֵשׁ בָּהּ**
 29 **חֲזִירִים אִין חוֹשְׁשִׁין לְכְתָמִים**, מפני שהחזירים דרכם לאכול שקצים
 30 ורמשים ומתיזים דם, ואפילו אם אינה יודעת אם עברה ליד החזירים,
 31 אם מצאה דם יכולה לתלות שהדם בא מהם.

32 **אָמַר רַב נַחֲמָן פֶּר יִצְחָק וְהָא דְדוֹקְרַת** – עיר ששמה דוקרת,
 33 שמצויים בה הרבה טבחים ואשפות ושקצים, כְּעִיר שְׂיֵשׁ בָּהּ חֲזִירִים
 34 דְּמִיאֵי – דומה היא לעיר שיש בה חזירים, שמצוי בה דם, ואין חוששים
 35 בה לכתמים.

36 שינינו במשנה: **עַד כְּמָה הִיא תּוֹלָה וּבוֹ** עד כגריס של פול.
 37 הגמרא מבררת מה כוונת המשנה 'עד כגריס', האם הכוונה
 38 שמשיעור כגריס טמאה, או שהכוונה עד כגריס שגם בכגריס טהורה,
 39 ורק ביותר מכגריס טמאה: **אָמַר רַב הוֹנָא נִמְצָא עֲלֶיהָ כְתָם שְׂגוּדְלוֹ**
 40 **כְּגָרִיס, אִינָה תּוֹלָה, נִמְצָא פְחוֹת מְכַגְרִיס תּוֹלָה. וְרַב חֲסְדָא אָמַר**
 41 **נִמְצָא עֲלֶיהָ כְתָם שְׂגוּדְלוֹ כְּגָרִיס תּוֹלָה, נִמְצָא יִתְר מְכַגְרִיס אִינָה**
 42 **תּוֹלָה.**

43 מבררת הגמרא את מחלוקתם: **לִימָא** – האם יש לומר כְּעַד וְעַד
 44 כְּכֻלָּל קָא מִיפְלְגִי – שנחלקו בכל מקום שאמרו בו חכמים עד שיעור
 45 זה, האם השיעור שאמרו נכלל בדבריהם שאמרו 'עד', או שכוונתם
 46 עד אותו שיעור והוא עצמו אינו נכלל בדבריהם, **דְּרַב הוֹנָא כְּכַר עַד**
 47 **וְלֹא עַד כְּכֻלָּל** ולפיכך רק עד כגריס תולה וטהור, וכגריס עצמו טמא,
 48 **וְרַב חֲסְדָא כְּכַר עַד וְעַד כְּכֻלָּל** וגם כתם שגודלו כגריס תולה וטהור.
 49 ולפי זה מחלוקתם של רב הונא ורב חסדא היא לא רק בהלכות
 50 כתמים אלא בכל שיעורי חכמים שנאמר בהם עד.

51 דוחה הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב הוֹנָא** – אפשר לפרש בדעת רב הונא
 52 שאין הכרעה בדבר אם אומרים עד ועד בכלל או לא, אלא **אִיכָא** –
 53 יש מקומות שבהם אומרים עד ועד כְּכֻלָּל, וְאִיכָא – יש מקומות בהם
 54 אומרים עד וְלֹא עַד כְּכֻלָּל, וְהִכָּא לְחוּמְרָא, וְהִכָּא לְחוּמְרָא – ותמיד
 55 היכן שכתוב 'עד' יש להחמיר, במקום שעד ועד בכלל זו חומרא,
 56 אומרים עד ועד בכלל, ובמקום שעד ולא עד בכלל זו חומרא.
 57 אומרים שעד ולא עד בכלל, ולכן כאן ב'עד כגריס' אומר רב הונא
 58 שעד ולא עד בכלל, שבזה אנו מחמירים שאם ראתה כתם בשיעור
 59 גריס לא תולה וטמאה.

60 **וְרַב חֲסְדָא אָמַר לָךְ** – אפשר לפרש בדעת רב חסדא, **בְּעֻלְמָא אִימָא**
 61 **לָךְ** – בכל מקום שאמרו חכמים 'עד', יש לומר, **לְחוּמְרָא אֲמַרְיִין**
 62 **לְקוּלָא לֹא אֲמַרְיִין** – מכריעים להחמיר ולא להקל, אם החומרא
 63 היא לומר עד ועד בכלל אומרים כן, ואם החומרא היא עד ולא עד
 64 בכלל אומרים כן, וְהִכָּא – כאן בכתמים סובר רב חסדא שאם ראתה
 65 כתם בשיעור גריס טהור, משום שסבר כְּדַרְבֵּי אֲכָהוּ – בדעת רבי
 66 אבהו, דְּאָמַר רַבֵּי אֲכָהוּ, כָּל שִׁיעוּרֵי חֲכָמִים יֵשׁ לִלְכַת בְּהֵם
 67 לְהַחְמִיר, חוּץ מְכַגְרִיס שֶׁל כְּתָמִים, שְׂכִיחַ שְׂטוּמַת כְתָם הִיא
 68 מִדְּרַבְנַן הוֹלְכִים בּוֹ לְהַקֵּל, ואומרים שכתם בשיעור זה תולה
 69 במאכולת וטהורה.

70 **אִיכָא דְאֲמַרֵי לָהּ לְהָא שְׂמַעְתָּא** – יש שהביאו שמועה זו שנחלקו רב
 71 הונא ורב חסדא בְּאִפְי נְפִשָּׁה – בפני עצמה, ולא נאמרה על דברי
 72 המשנה עד כגריס, וכך נאמרה, **רַב הוֹנָא אָמַר נִמְצָא עֲלֶיהָ כְתָם**
 73 **כְּגָרִיס, דִּינוֹ כְּכָתָם שְׂהוּא יִתְר מְכַגְרִיס** וטמא, שלא הקילו אלא
 74 בכתם פחות מכגריס. **וְרַב חֲסְדָא אָמַר נִמְצָא עֲלֶיהָ כְתָם כְּגָרִיס דִּינוֹ**
 75 **כְּכָתָם שְׂהוּא פְחוֹת מְכַגְרִיס** וטהורה. וְקַמִּיפְלְגִי כְּעַד וְעַד דְּהִכָּא –
 76 ונחלקו לענין כתמים שנאמר בהם במשנתנו עד כגריס, ומחלוקתם
 77 היא כְּדַאֲמַרְיִין – כמו שאמרנו לעיל, שלא נחלקו בכל מקום אם עד
 78 ועד בכלל או עד ולא עד בכלל, שבזה ודאי מכריעים להחמיר, אלא
 79 נחלקו רק לענין כתמים, לרב הונא עד כגריס טהורה וכגריס עצמו
 80 טמאה שמחמירים לומר עד ולא עד בכלל, ולרב חסדא גם כגריס
 81 עצמו טהורה, שהקילו בכתמים כיון שהם מדרבנן שתולה גם
 82 בכגריס.

83 מביאה הגמרא ראייה מברייתא: **מִיתִיבֵי** – הקשו בני הישיבה על דברי
 84 רב הונא, שינינו בברייתא.

14 שאמר רבי אליעזר ברבי צדוק משוך בודאי בא מגופה וטמא אפילו
 15 בפחות מכגריס, זה בדם הנמצא בעד שבודקת בו, אבל בכתם
 16 הנמצא על בגדיה לא, ובוה אף הוא מודה שאינו טמא עד שיהיה בו
 17 כגריס ועוד, שבפחות משיעור זה שמא לא בא מגופה. והברייתא
 18 עוסקת בכתם, שבו מטהר רבי אליעזר בפחות מכגריס.
 19 הגמרא מביאה ראייה נוספת: תא שמע, דאמר רב יהודה אמר
 20 שמואל הלכה ברבי אליעזר ברבי צדוק, וממה שאמר רב יהודה
 21 הלכה ברבי אליעזר, מבבל דפליגי - משמע מזה שחכמים חולקים
 22 על דבריו. מסיימת הגמרא, שמע מינה - מוכח מכאן שנחלקו רבי
 23 אליעזר ברבי צדוק וחכמים.

1 ארז, מצטרף לשיעור גריס ועוד, אבל אם נמצאו טפין טפין, אף
 2 על פי שיש בכולן יחד כשיעור גריס ועוד אין מצטרפין.
 3 מבררת הגמרא: מני - כשיטת מי ברייתא זו, אי - אם כשיטת רבי
 4 אליעזר ברבי צדוק שאמר במשנה משוך טמא, למה לי צירוף כדי
 5 להגיע לשיעור גריס ועוד, האמר משוך כל שהוא טמא - הרי
 6 לשיטתו כתם משוך טמא בכל גודל, ואפילו קטן כחדל, משום
 7 שמשוך טמא מחמת שבצורה זו ודאי הגיע מגופה, אלא לאו - אלא
 8 על כרחך שברייתא זו שיטת רבנן היא, ולדבריהם משוך שאין בו
 9 כגריס ועוד טהור. שמע מינה פליגי - מוכח מכאן שרבנן חולקים על
 10 רבי אליעזר ברבי צדוק.
 11 דוחה הגמרא את הראיה: לא כהבנתך שהברייתא לא כשיטת רבי
 12 אליעזר ברבי צדוק, אלא לעולם הברייתא שמצריכה צירוף לכגריס
 13 ועוד, אף לשיטת רבי אליעזר ברבי צדוק היא, וכי אמר - ומה

הדרן עלך הרואה כתם

36 דם מגופה, כמו כן אפשר לתלות כשרק מצאה כתם.
 37 הגמרא פושטת את ספיקו של רבי יוחנן: אמר ליה - השיבו רבי
 38 יהודה בר ליואי, אין תולין את הכתם באשה שראתה כתם, ומה
 39 מעם אין תולים בה, לפי שאין תולין - משום שאין אפשרות לתלות
 40 בה, כיון שטומאת הכתם שכבר נטמאת בו, באה לה ממקום אחר,
 41 ואין בעלת הכתם בחזקת רואה דם, שנוכל לתלות בה.
 42 הגמרא מביאה קושיא שהקשה רבי יוחנן לרבי יהודה בר ליואי
 43 מברייתא: איתיביה - הקשה לו רבי יוחנן, שנינו בברייתא, אין תולין
 44 כתם באשה שראתה כתם, אולם בעלת החלוק שהשאילה חלוקה
 45 לנכרית, או ליושבת על הכתם - אשה שכבר טמאה משום שראתה
 46 כתם, הרי זו [בעלת החלוק] תולה בה שהכתם בא מאחת מנשים
 47 אלו.
 48 הגמרא מקדימה לברר את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: הא גופה
 49 קשיא - ברייתא זו סותרת את עצמה מהרישא לסיפא, כי הרי ברישא
 50 אמרת אין תולין את הכתם באשה שראתה כתם, ובסיפא אמרת
 51 תולין את הכתם באשה שראתה כתם, והיינו במה ששינו שם 'או'
 52 ליושבת על הכתם הרי זו תולה בה. מתרצת הגמרא: הא לא קשיא
 53 - זו לא קושיא, וכך ניתן ליישב את הסתירה, הא רבי - הרישא
 54 ששינו שאין תולים את הכתם בכתם, היא כשיטת רבי. והא רבן
 55 שמעון בן גמליאל - והסיפא ששינו שתולים ביושבת על הכתם,
 56 היא כשיטת רשב"ג.
 57 הגמרא מביאה אפשרות נוספת ליישב את הסתירה בברייתא: איבא
 58 דאמרי, הא והא - הרישא והסיפא הם לפי שיטת רבי הסובר שאי
 59 אפשר לתלות בשומרת יום בשני שלה, הא בראשון שלה - אולם
 60 הסיפא ששינו בה שאפשר לתלות כתם ביושבת על הכתם, זהו ביום
 61 הראשון למציאת כתמה, שבזה אף אם התלה בה אינה מקלקלת
 62 אותה. הא בשני שלה - והרישא ששינו בה שאי אפשר לתלות
 63 באשה שראתה כתם, מדובר ביום השני למציאתו ואם תתלה בה
 64 בעלת החלוק תאריך את ימי טומאת כתמה ביום אחד שהרי תצטרך
 65 לספור עוד יום, ולשיטת רבי אי אפשר לתלות באשה אחרת אם
 66 אותה אשה מתקלקלת בכך.
 67 הגמרא מביאה אפשרות שלישית ליישב את הסתירה בברייתא: רב
 68 אשי אמר, הא והא - הרישא והסיפא הם לשיטת רבן שמעון בן
 69 גמליאל הסובר שאפשר לתלות בשומרת יום בשני שלה, ולא קשיא
 70 - ולא קשה הסתירה בין הרישא לסיפא,

1 הגמרא מבארת את שיטת רב חסדא: ורב חסדא סובר, סוף סוף
 2 אייהי - השומרת יום בשני שלה, מביאה פנייה כדי להיטהר, ועכשיו
 3 שלא טבלה, עדיין היא טמאה ומקולקלת ואינה שוה לבעלת החלוק,
 4 ומכל מקום אמר רבי שאין לתלות בה את הכתם, מוכח מכך שרבי
 5 לא מודה לסברת תולים את הקלקלה במקולקל, ואין תולים כשאין
 6 מסתבר לתלות בה, ולכן יסבור רבי אף בדין שני שבילים, שאי אפשר
 7 לתלות באדם הטמא אפילו ביום הראשון לטומאתו, שהרי אין סברא
 8 בתליה זו.
 9 הגמרא מביאה דעת אמורא נוסף שסובר כרב אדא: אימור נמי
 10 כדעת רב אדא שאמר, שאפילו לרבי תולים את השביל הטמא באדם
 11 הטמא, אמר רבי יוכי ברבי חנינא, טמא וטהור, ואפילו טהור
 12 בודאי, ותלוי - ספק טמא, שהלכו בשני שבילין, שביל אחד טמא,
 13 ושביל אחד טהור, תולה האדם הטהור את ההליכה בשביל הטמא,
 14 בתלוי - באדם שהוא ספק טמא, ואת ההליכה בשביל הטהור הוא
 15 תולה באדם הטהור לרבוי תביל ואפילו לרבי, וכמו שאמר רב אדא
 16 לעיל, ששומרת יום בשני שלה שוה לבעלת החלוק ששתיהן בחזקת
 17 טהרה, אבל בשני שבילים, שהתלוי טמא מספק, והאדם הטהור, הוא
 18 טהור גמור, מודה רבי שתולים את הטומאה בתלוי.
 19 הגמרא מבררת האם אשה יכולה לתלות כתם שנמצא בחלוקה,
 20 באשה אחרת שנטמאה משום שראתה כתם: פנייה מיניה - שאל
 21 ממנו רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי, מהו לתלות כתם בכתם
 22 - בעלת חלוק שהשאילתו לאשה שראתה כתם, ולאחר מכן לבשתי
 23 בעלת החלוק ומצאה בו כתם, האם יכולה בעלת החלוק לתלות את
 24 הכתם באשה שראתה כתם, ובעלת החלוק תשאר בטהרה.
 25 הגמרא מבארת לפי איזה תנא הסתפק רבי יוחנן: אליבא דרבי לא
 26 תבעי לך - לשיטת רבי אין לך להסתפק, השהתא - מעתה, ומה היתם
 27 בשומרת יום בשני שלה, דקא חזיא מגופה שהיא ודאי ראתה
 28 אתמול דם מגופה, אמרת לשיטת רבי, שבעלת החלוק אינה תולה
 29 בה, הבה בראתה כתם, דמעלמא קא אתי - שיתכן שהכתם בא
 30 ממקום אחר, לא כל שבין שאי אפשר לתלותו בבעלת הכתם. כי
 31 תבעי לך אליבא דרבן שמעון בן גמליאל והסובר שאפשר לתלות
 32 בשומרת יום בשני שלה, וצדדי הספק הם, היתם הוא דקא חזיא
 33 מגופה - אולי שם בשומרת יום בשני שלה, כיון שודאי ראתה
 34 אתמול דם מגופה, תליא, אבל הבה בראתה כתם, דמעלמא קאתי,
 35 לא תליא, או דלמא, לא שניא וכשם שאפשר לתלות כשודאי ראתה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ח שְׁמְרֵי יוֹן אוּ חֲרָצִיִּים שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם וְנִעְשָׂה יוֹן מְקַדְּשִׁים עֲלָיו אִם רָאוּ לְבָרֵךְ עֲלָיו בּוֹרֵא פְּרִי הַנֶּגֶן כְּמוֹ
2 שְׁנֵתְבָאָר בְּסִימָן ר"ד³³:

חלק ב סימן ערב על איזה יין מקדשין סעיף ח

ציונים והוספות

תמד שעושיין מחרצנים או זגים שנותנים עליהם מים דינים כשמרים שאם לא יצא מהם יין כשיעור מזיגה שבאותו מקום מברכים עליו שהכל במה דברים אמורים בחרצנים וזגים שנעצרו בקורה אבל אם לא נדרכו אלא ברגל כיון שנשאר בהם לחלוות יין הרבה אפילו נתן עליהם ג' מדות ומצא ג' או פחות מברכים עליו בורא פרי הגפן שיין הוא והמים נבלעים בזגים ובחרצנים ובמה שיוצא יש בו יין מרובה.

33) סעיפים י-יא: שמרי יין שבמשמרת שנתן עליהם מים ג' מדות ויצא מהם ד' שנתמצה לתוכם מדה אחת יין מהשמרים הרי זה כיון מזוג שכן היה דרך מזיגת היין בימי חכמי התלמוד שהיו יינותיהם חזקים למזוג בג' חלקים מים ולפיכך מברכים עליו בורא פרי הגפן ואם יצא פחות מד' אע"פ שיש בהם טעם יין קיוהא בעלמא הוא ואין מברכין עליו אלא שהכל ויינות שלנו שאינם חזקים כל כך משערים בשיעור מזיגת היין שבאותו מקום ואם יצא פחות מזה מברך שהכל . .

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ט אבל לומר לנכרי שיביא לו נר הדלוק כבר במקום אחר יש
2 מתירים אפילו אם אפשר לו בלעדו בין נר של שעוה וחלב
3 בין נר של שמן לפי שטלטול הנר אינו אסור אלא מפני שהוא
4 מוקצה כמו שיתבאר בסי' רע"ט וכל מוקצה מותר לטלטלו
5 בטלטול מן הצד כמו שיתבאר בסי' שי"א וכיון שהישראל
6 בעצמו היה יכול להביא הנר לכאן בהיתר בטלטול מן הצד כגון
7 באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בזה כשמביאו הנכרי
8 באיסור בטלטול גמור אין בכך כלום שלא אסרו לעשות ע"י
9 נכרי בשבת אלא דברים שאין שום היתר לישראל לעשות
10 בעצמו ואין להורות היתר זה אלא לבני תורה אבל לעמי הארץ
11 אין להתיר שלא יתרגלו באמירה לנכרי וידמו דבר לדבר ויקילו
12 יותר:

13 י במה דברים אמורים כשמביאו לכאן כדי ליהנות כאן לאורו
14 או מפני שצריך למקום שהיה הנר עומד שם אבל אסור
15 לטלטל על ידי נכרי כדי להצניעו כדי שלא יגנב לפי שטלטול
16 זה הוא לצורך הנר שהוא מוקצה ואין היתר לישראל לטלטל
17 מוקצה אפילו בטלטול מן הצד כשטלטלו הוא בשביל המוקצה
18 עצמו כמו שיתבאר בסי' שי"א.

19 (ואף שיתבאר שם שכל טלטול מן הצד שהוא על ידי גופו שלא
20 בידיו יכול לטלטלו אפילו לצורך המוקצה ושאר טלטול מן הצד
21 שהיה על ידי דבר אחר שבידיו אין היתר אלא כשמטלטלו
22 לצורך מקומו אבל לא כשצריך להשתמש בגוף המוקצה ואם כן
23 זה הנר אם יטלטלו על ידי דבר אחר שבידיו לא יוכל לטלטלו
24 כדי ליהנות מאורו כאן במקום שמביאו וגם א"א כלל להביאו
25 על ידי הטלטול מן הצד של דבר אחר שבידיו ואם יטלטלו על
26 ידי גופו כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בזה יכול
27 לטלטלו אף בשביל שלא יגנב אע"כ אין להתיר לומר לנכרי
28 שיצניענו לפי שאותם המתירים טלטול כדרכו על ידי נכרי
29 כשיש היתר לישראל מן הצד הם סוברים שאף על ידי גופו אין

30 היתר לטלטל לצורך המוקצה עצמו אלא כדי להשתמש בגוף
31 המוקצה או מפני שצריך למקומו ואין להקל יותר ממה שהם
32 עצמם מקילים):

33 יא אם אומר אדם לעבדו ולשפחתו לילך עמו לחוץ בלילה
34 ומדליקים הנר מעצמן אף על פי שגם הם צריכין לנר זה
35 ומתכוונים לצורך עצמן בלבד אין זה נקרא לצורך נכרי כיון
36 שעיקר ההליכה היא לצורך ישראל ובשבילו ולפיכך (צריך
37 למחות במ שלא ידליקו אם הנר שלו ואם לא מיחה בהם
38 והדליקוהו) אסור לילך עמהם לחוץ עד שיניחו הנר בבית שלא
39 יהנה מאור הנר שהודלק בשביל הליכתו אפילו הנר של נכרי
40 (ואם מיחה במ ולא השגיחו בו והדליקו מותר להשתמש לאורו
41 אם אינו מערים כמו שנתבאר למעלה):

42 יב אבל נר שמדלקת השפחה להדיח כלי אכילה לאורו אע"פ
43 שהדחה זו היא לצורך הישראל אין הדלקה זו נקרא בשביל
44 ישראל הואיל ואין גוף הישראל נהנה (מנר זה) (מהדחה זו)
45 אלא שכלים שלו מודחים והיא חייבת להדיחם לצרכה היא
46 מדלקת וא"צ למחות בה ומותר להשתמש לאור נר זה:

47 יג וכל זה בנר אבל במדורה שעשאה נכרי אפילו לצרכו בלבד
48 או לצורך חולה אפילו שיש בו סכנה אסור לבריא להתחמם
49 כנגדה גזרה שמא ירבה הנכרי עצים בשבילו אם יהיה מותר לו
50 להתחמם בה ואינה דומה לנר שאין שם חשש שירבה בשבילו
51 שנר לאחד נר למאה משא"כ במדורה שכל מה שמתרבים בני
52 אדם המתחממים בה צריך להרבות בה עצים להרחיבה אבל אם
53 חימם את בית החורף לצרכו או לצורך חולה מותר לבריא לילך
54 מבית הקיץ לבית החורף להתחמם בו שאין לחוש שמא ירבה
55 לחממו בשבילו שחימום לאחד חימום למאה.

56 ויש מתירין אפילו במדורה ואין גוזרים שמא ירבה בשבילו מפני
57 שאף אם לא היה מרבה בשבילו היה נהנה קצת מהמדורה ואף

20 שהיה בנר בתחלה ואח"כ אסור.
 21 ויש חולקין על זה ומתירין בין במדורה בין בנר בין בהוספת
 22 השמן אע"פ שהם של ישראל דכיון שבתחלה כשעשה הנכרי
 23 האיסור בשביל ישראל היה מותר ליהנות ממנו לא יצא מידי
 24 התיירו לעולם אף לאחר שכלו עצים הראשונים או הנר הראשון
 25 או השמן הראשון ובמקום צורך גדול דהיינו שעונג שבת תלוי
 26 בזה יש לסמוך על דבריהם להקל:
 27 טו וכל האיסורים שנתבארו בחימום כנגד המדורה או בית
 28 החורף אינן אלא בארצות שאינן קרות אבל בארצות
 29 הקרות כמו במדינות אלו מותר לומר לנכרי לעשות מדורה
 30 בשביל ישראל ביום שהקור גדול וכן לומר לו לחמם את בית
 31 החורף לפי שהכל הם כחולים אצל הקור הגדול אבל ביום שאין
 32 הקור גדול כל כך אם אין לו קטנים שמצטערם הרבה אסור
 33 לומר לנכרי לעשות מדורה או לחמם בית החורף.
 34 ואם עושה מדורה מעצמו מעצי ישראל צריך למחות בידו ואם
 35 לא מיחה אסור להתחמם כנגדה ואם חימם בית החורף מעצמו
 36 בשביל ישראל מעצי ישראל אסור ליכנס בו כדי להתחמם אבל
 37 אם הוא דר בו א"צ לצאת ממנו:

חלק ב סימן רעו דיני נר שהדליק הנכרי בשבת סעיפים ט"ו

1 שע"י רבוי העצים נהנה ממנו בריוח אין תוספת הנאה זו כדאי
 2 לגזור בשבילה שמה יאמר לו להרבות בשבילו עצים ואף אם
 3 עשה הנכרי מדורה קטנה לצרכו בלבד או לצורך חולה ואח"כ
 4 בא זה להתחמם כנגדה והוסיף הנכרי עצים בשבילו מדעת עצמו
 5 אין הוספה זו אוסרתו להתחמם שם כיון שהיה יכול להתחמם
 6 שם קצת אף בלא הוספה זו וכן אם היתה המדורה דולקת
 7 מבעוד יום ובשבת הוסיף בה הנכרי עצים בשביל ישראל מותר
 8 להתחמם כנגדה.

9 (רק שלכתחלה צריך ליהרר בכל זה למחות בו אם העצים של
 10 ישראל כמו שנתבאר).

11 ולעת הצורך יש לסמוך על דבריהם להקל בדברי סופרים:

12 יד ומכל מקום אם כבר כלו עצים שהודלקו מבעוד יום או
 13 לצורך נכרי או לצורך חולה ואין דולקים במדורה זו אלא
 14 העצים שהוסיף בשבת בשביל ישראל אסור להתחמם כנגדה וכן
 15 אם היה נר דולק מבעוד יום או לצורך נכרי או לצורך חולה
 16 ובא נכרי והוסיף עוד נר בשביל ישראל אין היתר להשתמש
 17 לאורו אלא בעוד שהנר הראשון דולק אבל לאחר שכבה
 18 הראשון אסור להשתמש לאור השני וכן אם הוסיף שמן בנר
 19 הדולק אין היתר להשתמש לאורו אלא עד בכדי שיכלה השמן

לקוטי תורה

22 וכך בעניננו, שאין העונש על העדר השמחה אלא
 23 על חטאי האדם, אבל אם האדם הי' עובר את ה'
 24 בשמחה של מצוה, הרי מדה כנגד מדה הוא גורם
 25 שמחה למעלה כביכול, וכדאיאת בזהר פ' תצוה,
 26 דכשאדם "קיימא בנהירו דאנפין (בהארת פנים)
 27 מתתא, כדין הכא נהרין לי' מעילא . . חדוה דבר נש
 28 משיך לגבי' חדוה אחרא עילאה" - וברוך ממילא הי'
 29 נמחל לו העונש המגיע לו על מעשיו הלא טובים.

30 ועד"ו יובן גם כאן, כי הנה כל הנ"ל מה שיש
 31 הפרש בין אשה כי תזריע שאז יולדת זכר, ובין
 32 איש מזריע תחלה שאינה יולדת אלא נקבה, וזהו
 33 דוקא כאשר אור אין סוף ב"ה נמשך בדרך וסדר
 34 הדרגת ההשתלשלות, שעל פי מאמר קו המדה.

35 ואותו הדבר גם בעניננו - שעל ידי השמחה
 36 ("בקיבוץ כו' בשמחה") מבטלים את ה"דינים"
 37 וה"סדרים" ד"איש מזריע תחלה כו' אשה מזרעת
 38 תחלה כו", שיסודם הוא ב"קו המדה".

39 ביאור הדבר:

40 בכתבי האריז"ל מבואר, שכל האורות והגילויים
 41 שבכל העולמות כולם (הנקראים "סדר השתלשלות")
 42 נמשכים ובאים דרך "קו המדה", פירוש: אור אין סוף

1 אך הענין כמ"ש כי אדם אין צדיק בארץ אשר
 2 יעשה טוב ולא יחטא, ומחמת זה [חטאי האדם]
 3 נמשך העונש, ואע"כ אילו הי' עובר את ה'
 4 בשמחה של מצוה הי' גדול כח שמחה זו שמעורר
 5 השמחה למעלה כביכול, והיא [השמחה] מבטלת
 6 הדינים כו', כי באור פני מלך חיים כו'.

7 "שמחה מבטלת דינים", פירוש, גם כשאדם ראוי
 8 ל"דינים" (עונשים וכיו"ב) מחמת מעשיו הלא טובים,
 9 הנה כאשר המלך הוא בשמחה הרי זה מבטל את
 10 הדינים והוא מרחם עליו ומטיב עמו לפנים משורת
 11 הדין. וכך רואים בטבע בני אדם, שבעת שמחת האדם
 12 ימחול לשונאיו ולא ישנא לשום מקטרג.

13 שזהו פירוש "באור פני מלך חיים", דכאשר ישנה
 14 הארת פני המלך ברוב חסד וטוב, הנה אז נמשכים
 15 "חיים" גם למי שמצד מצבו אינו ראוי לכך. וכידוע
 16 המשל לזה מחייבי מיתות רחמנא ליצלן, דאם אירע
 17 שפגעו במלך דרך הילוכם, נמחל להם העון לגמרי
 18 ואין המלך מעיין בדינם כלל לזכותם ורק משום "באור
 19 פני מלך חיים".

20 משא"כ תחת אשר לא עבדת בשמחה כו' נמשך
 21 העונש על העוונות אשר אין צדיק בארץ כו' בנ"ל.

1 ב"ה בכבודו ובעצמו, כשמו כן הוא, שאין לו סוף
2 וגבול ממש ואינו בגדר העולמות, וכשאר זה הוא
3 בהתגלות "אין מקום לעמידת העולמות", ולפיכך כדי
4 לברוא "סדר ההשתלשלות", "סילק" הקב"ה כביכול
5 את "אורו הגדול" על הצד (כלומר, הוא הסתיר
6 והעלים אור זה) והמשיך "קו קצר דק" (כלומר, אור
7 מצומצם) שממנו הוא מקור כל מיני האורות והחיות
8 שבכל העולמות כולם. ו"קו" זה נקרא "קו המדה",
9 לפי שענינה של המשכה זו הוא למדוד ולהגביל את
10 אורו יתברך הנמשך בתוך כל העולמות, באופן שלכל
11 עולם ועולם ולכל נברא ונברא יגיע אור אלקי מתאים
12 לפי המדידות וההגבלות והתכונות של עולם ונברא
13 זה.

14 וכל ה"כללים" באופן המשכת אלקות בעולם -
15 שבזה נכללים לא רק החיות האלקית המהווה ומחי'
16 את כל הנבראים, אלא גם האורות והגילויים העליונים
17 הנמשכים בכל העולמות על ידי העבודה בקיום התורה
18 והמצוות - כולם הם לפי המדידות והסדרים שנקבעו
19 ("ווי עס האט זיך אויסגעשטעלט") על פי "קו
20 המדה".

21 שכך היא המדה, שאם אשה מודעת תחלה ואכשור
22 דרי, שיש אתערותא דלתתא, יומשך אתערותא
23 דלעילא מבחינה עליונה עד שתהי' יולדת זכר,
24 בחינת אהבה רבה, משא"כ כשלא אכשור דרי
25 וליכא אתערותא דלתתא, אזי המדה שנמשך
26 האתערותא דלעילא רק מבחינת חיצונית עד
27 שאינה יולדת אלא נקבה.

28 וכך בעניננו, שהגדרים והסדרים הנ"ל באופן גילוי
29 אור אלקי בנפש האדם - דכשיש אתערותא דלתתא
30 נמשכת "פנימיות האור" (שבכוחה להוליד "אהבה
31 רבה" בלב האדם), והאור הבא בדרך מתנה מלמעלה
32 בלי קדימת אתערותא דלתתא הוא רק "חיצונית
33 האור" (ובמילא ביכולתה להוליד רק "אהבה זוטא")
34 - הרי זה רק לפי ה"כללים" המחוייבים על פי "קו
35 המדה".

36 משא"כ ע"י שמחה של מצוה, שמעורר בחינת
37 שמחה העליונה, שהשמחה גורם הגילוי, והוא
38 שהאור בא ונמשך מעצמות המאציל בתוספות
39 ועילוי רב שלא בדרך וסדר ההדרגה.

40 ענינה של שמחה הוא - "התגלות לחוץ", דנוסף
41 לזה שכשארם הוא בשמחה מתגלים כל כוחות נפשו,

42 שאינו מכווץ בעצמו אלא הוא בתנועה של התפשטות
43 והתגלות אל הזולת, הנה עוד זאת, שעל ידי השמחה
44 מתגלה גם פנימיות האדם שבדרך כלל היא מכוסה
45 ונעלמת מהזולת, כפי שאנו רואים שבזמן חדוה מגלה
46 האדם מצפוני לבבו, כי זהו טבע השמחה, שעצמיות
47 האדם באה לידי התגלות.

48 "וכמו מי שהוא בטבע איש בושט ודק הטבע
49 ומתבייש לעמוד לפני אנשים לדבר לפנייהם ומכל שכן
50 לפני גדולים ממנו, או שמצד דקות טבעו הוא בהכנעה
51 ושפלות לפני כל אדם, הנה בעת השמחה יהי' כאחד
52 הגבורים והתקיפים בטבעם ויוכל לדבר לפני כמה
53 אנשים גדולים וטובים ממנו ולא יתבייש כלל ולא יהי'
54 בהכנעה ושפלות כלל כמו איש המרומם בטבע.

55 וכן מי שהוא גדול ורב וחשוב בעיניו והורגל בו
56 מכבר להיות בדקדוק ומתון בכל תנועה ובהילוך
57 וכדומה, לא יוכל להתאפק בעת שמחתו מלצאת מגדר
58 הגבלתו כמו לרקד בכמה תנועות שונות ולספק בידיו
59 ולנענע בראשו ולפזז ולכרכר, היפך רגילותו לגמרי.

60 והיינו לפי שהשמחה מביאה את כחות הנפש מן
61 ההעלם אל הגילוי".

62 וכך למעלה, שעל ידי "שמחה העליונה", גם האור
63 מ"עצמות המאציל" - היינו אור אין סוף ב"ה ממש
64 כפי שהוא למעלה מגדר העולמות (בחינת "סתיו דכל
65 סתימין") - בא ונמשך בעולמות.

66 ומאחר ששורש המשכה זו הוא למעלה מ"קו
67 המדה" - הרי הוא נמשך שלא בסדר והדרגה.

68 על דרך דוגמא בחינת השמחה במלך בשר ודם
69 שיוצא אז חוץ לגדרו והנבלת המדות, ולכן יוכל
70 להתגלות לקמן כמו לגדול בשוה ממש.

71 משל לדבר - מלך בשר ודם, שבדרך כלל הוא
72 סגור בהיכל מלכותו לפני ולפנים, ורק יחידי סגולה
73 יכולים ליכנס לחדר המלך, חדר לפניים מחדר; אולם
74 בעת שמחתו, כמו בנישואי בנו יחידו, הרי הוא יוצא
75 מגדריו ומתגלה לכל העם בלי שום סדר, אלא כקטן
76 כגדול בהשוואה ממש. והיינו לפי שהשמחה גורמת
77 להתגלות עצומה, מפנימיות ועצמיות נפשו, שלמעלה
78 מסדר והדרגה לגמרי.

79 כמו כן למעלה ממש, בבחינת התגלות שמחה
80 עליונה, הנה אז מתחברים ומתערבים ומתכללים
81 יחד כל האורות עליונים עד שאין שום הפרש בין

42 [לאחרי שהוסבר כוחה של שמחה, שעל ידה זוכים
 43 לאתערותא דלעילא גבוהה מאד שמולידה "אהבה רבה"
 44 (דבחינת זכר) בלב האדם - ימשיך לבאר, דתוכן מעלת
 45 האהבה לה' דבחינת "זכר" הוא לא רק בענין מדריגת
 46 האהבה לה' - שהיא אהבה רבה, להבטל ולהכלל באור אין
 47 סוף ב"ה - אלא גם בענין הנצחיות שבאהבה זו (וזהו
 48 התוכן הפנימי בהמשך הכתובים (אחרי "תחת אשר לא
 49 עבדת גו") - "ועבדת את אויביך").
 50 ובהקדם, שבדרך כלל, האהבה לה' הולדת בלב
 51 האדם רק מחמת אתערותא דלעילא ("איש מזריע
 52 תחילה"), בלי הכנת יגיעת האדם, אין לה קביעות
 53 ונצחיות, שבמעט זמן נכלה ונפסק כח ההתעוררות,
 54 והאדם נשאר על עמדו כמו קודם ההתעוררות מלמעלה,
 55 וגם מטעם זה נקראת האהבה הזאת בשם "נקבה", כי
 56 "נשים דעתן קלה", שיכולים לשנות את דעתן בקלות כי
 57 "נוחין להתפתות", וכך יוכל האדם "להתפתות" בקלות
 58 מאהבת ה' לתאוות עולם הזה.
 59 משא"כ כשיש אתערותא דלתתא ("אשה מזרעת")
 60 תחילה, אזי "יולדת זכר", היינו אהבה לה' שנשארת
 61 קבועה ותקועה בלבו בלי שינויים והוא דבר המתקיים.
 62 וזהו שממשיך במעלת בחינת אהבה רבה שנולדת
 63 בלב האדם על ידי שמחה של מצוה:
 64 ולכן על ידי השמחה ג"כ לא יהי' בחינת ועבדת
 65 את אויביך, שכל בחינת שינויים והנפילה מעבודת
 66 ה' מגדלות לקטנות, גם הנפילה בתאוות שזהו ענין
 67 ועבדת את אויביך, כל זה הוא רק תחת אשר לא
 68 עבדת בשמחה, כי אם בבחינת יש מי שאוהב
 69 ומשיג, שהוא בחינת לגרמיה, ומוזה נמשך הנפילה
 70 בו'.
 71 האויב של האדם הוא יצרו הרע וכחות הקליפה
 72 והטומאה, וכשאדם אינו יכול לשלוט על עצמו להמנע
 73 מהשיקוע בתענוגי עולם הזה ותאוות גופניות, נקרא
 74 "ועבדת את אויביך".
 75 בדרך כלל, ההתעוררות שבאה רק מכח אתערותא
 76 דלעילא אין לה נצחיות, והאדם הוא תמיד בבחינת
 77 שינויים ונפילות וירידות (הן ירידות ממדריגה גבוהה
 78 בעבודת ה' למדריגה נמוכה יותר, ועוד יותר - נפילה
 79 לתאוות עוה"ז, "ועבדת את אויביך"), כנ"ל.
 80 אמנם, על ידי שמחה של מצוה, הגורמת לשמחה
 81 עליונה, נמשך אור עליון ביותר המוליד אהבה רבה
 82 לה', בחינת "זכר" - ואהבה רבה זו תקועה בלב האדם

1 מעלה ומטה ימין ושמאל בו'.

2 לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו - שזה ומשוה קטן
 3 וגדול, ו"מעלה ומטה" שווין ממש לפניו, וכן ימין
 4 ושמאל (חסד וגבורה) כו' - ולפיכך בהגלות נגלות
 5 האור מ"עצמות המאציל", מתגלה בכל מקום בשווה
 6 ובלי סדר והדרגה.
 7 ואזי נמשך שאף עקרה תקבץ בניה, דהיינו שאע"פ
 8 שהיא בבחינת עקרה ואיש מזריע תחלה, עם כל
 9 זה תהיה יולדת זכר בו'.
 10 וזהו פירוש "ותגל העקרה בקיבוץ בני" לתוכה
 11 בשמחה:
 12 אע"פ שהאדם הוא בבחינת "עקרה" (כי לא
 13 התייגע כדבעי לעורר אהבה ויראה בלבו, על ידי
 14 העמקת הדעת והתבוננות בגדלות ה'), והולדת האהבה
 15 לה' בליבו היא רק בכח האתערותא דלעילא - מכל
 16 מקום, מאחר שעובד את ה' בשמחה, המעוררת שמחה
 17 העליונה, שע"ז נמשך אור עליון ("איש מזריע")
 18 מ"עצמות המאציל", הרי התגלות עצומה זו מולידה
 19 בלב האדם אהבה רבה לה' (בחינת "זכר").
 20 [ומעתה ישוב לבאר את הקשר שבין שני הפירושים
 21 ב"שוש תשיש" - (א) שהאשה (כנסת ישראל) פועלת
 22 בעצמה להיות בששון. (ב) שמבקשים מאת השם שהוא
 23 יתברך יפעול ששון אצל האשה, כנסת ישראל:]
 24 וזהו שאנו מבקשים שוש תשיש ותגל העקרה בו',
 25 שע"י השמחה של מצוה מלמטה, שהעקרה - היא
 26 כנסת ישראל - תשיש ותגל בעצמה בשמחה של
 27 מצוה, על ידי זה מעוררים גילוי שמחה עליונה, ועל
 28 ידי זה אתה תשיש ותגל העקרה, והוא ענין משמח
 29 ציון בבניה בו'.
 30 נתבאר לעיל, שכדי לפעול הענין ד"קבוץ בני'
 31 לתוכה", שגם "עקרה" תלד "זכר" - הרי זה רק על
 32 ידי גילוי אלקות עצום מלמעלה, בדרך אתערותא
 33 דלעילא, אלא שזה גופא בא רק על ידי העבודה
 34 ד"שמחה של מצוה" שהיא המעוררת שמחה העליונה,
 35 כנ"ל.
 36 וזהו "שוש תשיש" - שבנ"י (האשה) צריכים
 37 לעורר את עצמם להיות בשמחה (כפירוש הא' הנ"ל),
 38 וע"ז באים לפירוש השני, שהקב"ה ישמח את בני
 39 ישראל, ועל ידי שמחה העליונה נמשך אור מ"עצמות
 40 המאציל" בישראל, המוליד אהבה רבה לה' (בנים
 41 זכרים), "בקיבוץ בני' כו'".

1 בלי שינויים, באופן ששוב לא שייך לנפילות. כי
2 מאחר שבאהבה רבה זו מתבטל האדם ממציאיותו
3 לגמרי בלי שום רגש של "לגרמי", שוב אין מקום
4 לירידות ונפילות והיא אהבה נצחית בלי שינויים (ולכן
5 נק' "עץ החיים", שאין בה תערובת טוב ורע).

6 וזהו "תחת אשר לא עבדת גו' בשמחה גו' ועבדת
7 את אויביך", דכשחסר בעבודת ה' מתוך שמחה,
8 ובמילא כל עבודתו היא רק בבחינת "אהבה זוטא"
9 שהיא לגרמי, שמעורב בה רגש הישות בבחינת "יש
10 מי שאוהב ומשיג", כלומר, אע"פ שהוא עובד את ה'
11 בהשגת גדולת ה' במוחו והתעוררות אהבת ה' בלבו,
12 מכל מקום מרגיש בעצמו ש"אני הוא המשיג" ו"אני
13 הוא האוהב" - הרי מאחר שסוף-סוף יש כאן רגש של
14 ישות (שמגמתו היא תועלת עצמו והנאותו), הרי זו
15 נתינת מקום לנפילה בתאוות.

16 **אבל על ידי השמחה בה' לא יהיו שינויים אלו בו!**
17 **קיצור פרק ג'**

18 ויובן גודל כוחה של שמחה בהקדם מ"ש "תחת
19 אשר לא עבדת גו' בשמחה", שלכאורה תמוה היתכן
20 שמגיע עונש גדול כל כך רק בגלל העדר השמחה
21 בעבודת השם. אך הענין, דהעונש מגיע על חטאי
22 בני", אלא שאם היו עובדים את השם בשמחה הי' זה
23 מעורר שמחה למעלה כביכול, ו"שמחת מבטלת
24 דינים", דכשהמלך במצב של שמחה מוחל את העונות.
25 ועומק הענין בזה, דשמחה גורמת לגילוי, כלומר,
26 שבזמן שמחה מתגלה גם פנימיות האדם שמצד עצמה

27 היא צפונה ומכוסה מהזולת, ולכן בזמן שמחה יוצא
28 אדם מהגבלותיו וגדריו, וכמו המלך בעת שמחתו
29 שמתגלה לכל העם כקטן כגדול בלי סדר והדרגה. וכך
30 למעלה כביכול, דאע"פ שבדרך כלל יש סדר והדרגה
31 בכל האורות והגילויים הנמשכים בכל העולמות (על
32 פי "קו המדה"), הנה על ידי השמחה העליונה מתגלה
33 "פנימיות האור" שמצד עצמה היא בחינת "סתיו דכל
34 סתימין" ובמילא ההתגלות בעולמות היא שלא בסדר
35 והדרגה כלל. וכן הוא בענינו, דאע"פ שהסדר הקבוע
36 הוא "איש מזריע תחילה יולדת נקבה", הרי על ידי
37 שמחה זוכים לגילוי אור עליון ביותר שבכוחו להוליד
38 אהבה רבה לה' בלב האדם (יולדת זכר). ובזה יתבאר
39 הקשר בין שני הפירושים ב"שוש תשיש", שעל ידי
40 שהעקרה תשיש בעצמה, נגרמת שמחה למעלה, ואזי
41 הקב"ה פועל שהעקרה תהי' בששון בהולדת אהבה
42 רבה לה'. וזהו גם ביאור המשך הכתובים, "תחת אשר
43 לא עבדת גו' בשמחה גו' ועבדת את אויביך", דכאשר
44 חסרה העבודה בשמחה, ובמילא האהבה לה' היא רק
45 "אהבה זוטא" שהיא "לגרמי" (כנ"ל פרק א') ומעורב
46 בה רגש הישות, יש נתינת מקום לירידות ונפילות
47 ("ועבדת את אויביך"), משא"כ כשיש שמחה וזוכים
48 לאהבה רבה לה', אזי היא אהבה נצחית בלי שינויים.
49 **מושגים שנתבארו בפרק זה:** שמחה מבטלת דינים.
50 באור פני מלך חיים. קו המדה. שמחה גורמת לגילוי.
51 עצמות המאציל. יש מי שאוהב.

ד"ה שוש אשיש פרק שלישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יז) **והנה** זה היה עיקר הנס שמצאו פך א' שמן טהור
2 חתום כו' ויש להבין למה כל השמנים
3 שבהיכל טמאו העכו"ם ופך א' זה שהי' חתום בחותם של
4 כה"ג לא טמאו כו' הענין הוא כידוע בשרש ענין כה"ג
5 וכהן סתם דכהן סתם הוא בבחי' החסד שלמטה מן החכמ'
6 ושרש כה"ג הוא בחסד שלמעלה מן החכמה שנק' רב חסד
7 כמ"ש בזהר וזהו ענין כה"ג נוטל חלק בראש דחכמ' כו'
8 ובחי' רב חסד זה הוא ב"ג מדה"ר שנמשך מעצמות א"ס
9 ב"ה ע"י כה"ג דוקא כמ"ש כשמן הטוב על הראש דכה"ג
10 יורד על הזקן דיקנא דכה"ר כו' שהן שרש י"ג מדה"ר

1 העליונים שיוורדים ונמשכים למטה מטה כמ"ש שיוורד
2 ע"פ מדותיו והענין הוא לפי שיש בחי' חסד שבעצמות
3 א"ס ב"ה שאין אתדל"ת מגיע לשם כלל ונק' חפץ חסד
4 והוא בחי' אה"ר העצמית ממש כמו שאנו אומרים אה"ר
5 אהבתנו כו' אהבת עולם נצחיות דא"ס ממש שהוא מעולם
6 דא"ס וכמ"ש זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה
7 מעולם דא"ס וכמ"ש מעון אתה היית לנו כו' ומעולם ועד
8 עולם כו' ובחי' רב חסד זה שבעצמות ממש הנה היא באה
9 מאלי' וממילא מצד עצמה דוקא שלא ע"י אתדל"ת כלל
10 רק שהיא כלולה בהעלם בבחי' שמן הטוב על הראש דכ"ג

29 וכך הי' בנס דחנוכה שהאיר בחי' רב חסד העליון שכולל
 30 התחלקות ז' המדות כא' ונתחלק לז' נרות הן כללות נשיי
 31 להאירם בחשך כו' שלא ע"י אתדל"ת כלל ונמצא שעיקר
 32 הנס הי' ביום הא' דוקא שנק' אור ז' הימים שכלולים ביום
 33 זה (שנק' יום שכולו טוב) והזו' ימים הן כפרט היוצא מן
 34 הכלל לבד וד"ל. וזהו כי אתה נרי הוי"ה וקאי על נס
 35 דחנוכה שהדליקו משמן טהור שהי' חתום כו' ח' ימים
 36 שהוא אור ז' הימים שהי' גנוז ונעלם ויצא לגלוי מעצמות
 37 א"ס ב"ה וז"ש כי אתה ממש נרי ה' כו' וכן גם מ"ש כי
 38 אתה תאיר נרי ה' אלקי יגיגה חשכי קאי על העלאת נשיי
 39 מכח עצמותו ית' שתאיר נרם כמו בהעלותך את הנרות
 40 שהוא ע"י אהרן כה"ר שנק' שושבינא דמט' כו' אך זהו
 41 ע"י גלוי אה"ר העליונה שמעורר לכנ"י ומושך לבם
 42 לאביהם שבשמים כמו משכני כו' השיכנו כו' ואמנם
 43 בחנוכה הי' זה מבחי' העלם עצמות אור האה"ר קודם
 44 שיצא לאור דחכמ' והוא מבחי' שמן הטוב שגנוז וסתום
 45 לע"ל והוא עצמות פנימית חסד דע"י שנק' אה"ר בתענוג
 46 הפשוט כנ"ל שגנוז בגלגלתא דא"א וזהו כשמן הטוב על
 47 הראש דא"א כו') והוא שבימי חשמונאי נתגלה זה האור
 48 הגנוז והדליקו ממנו ח' ימים והיינו לפי שמסרו נפשם
 49 ממש על התו"מ כמ"ש להשכיחם תורתך כו' ואתה עמדת
 50 להם בעת צרתם רבת כו' עד וזדים ביד עוסקי תורתך כו'
 51 ע"כ זכו שיתגלה להם ממקור האור דתורה ומצות מעצמו
 52 שאין אתדל"ת מגיע לשם כלל רק כי אתה כו' וזהו ולך
 53 עשית שם גדול כמ"ש טוב שם משמן הטוב שעל הראש
 54 וכמ"ש במשיח ישכיל עבדי כו' שהוא כתר שם טוב
 55 שלמעלה מכתר כהונה וכתר מל' שע"י שמן הטוב על
 56 הראש הנ"ל כו' וד"ל:

שער החנוכה

1 שנק' שמן משחת קדש והוא בחי' התענוג הנעלם
 2 שבתעלומות חכמה שלמעלה מן אור החכמה ובאה לידי
 3 גלוי ביי"ג מדה"ר בדיקנא דכה"ר כו' וזהו יורד על הזקן
 4 כו' לסליחת העונו' ולעמוד נגד המקטריגים כו' שנק'
 5 ישועות כו' וזהו שמצאו פך א' שמן טהור חתום בחותמו
 6 של כה"ג דוקא שבוזו אין החצוני' יכולים ליגע שם כלל
 7 כי חותם זה דכה"ג הוא חתום בבחי' העלם אחר העלם
 8 שבעצמות המאציל שלמעלה מכל ההשתלשלו' לגמרי
 9 והוא בחי' שמן הטוב שחתום הי' בחותמו של כה"ג כו'
 10 מטעם הנ"ל וד"ל וזהו עיקר ענין הנס דחנוכה שהדליקו
 11 מפך זה ח' ימים והענין הוא כידוע דו' ימים הן ז' מדו'
 12 דבינה דאצילו' שכלולים בחכמה שמהם שרש כללות נ"י
 13 שכלולים בז' נרות דמנורה ובהיות שבימי חשמונאי היו
 14 כנ"י בגלות עכו"ם בחשך גמור עד שרצו להשכיחם תורתך
 15 כנ"ל לא הי' אתדל"ת מועיל להאיר שרש נשמתם בז' ימים
 16 העליונים דחו"ב שנק' או"א כמו כי אתה אבינו כו' כ"א
 17 ע"י אתדל"ע שמצד עצמות המאציל בבחי' רב חסד הנ"ל
 18 שהוא בבחי' שמן הטוב כו' שהוא בהעלם ומקור דאור
 19 החכמה להיות משם גלוי האור העליון בז' נרות דנשיי
 20 מעצמו כו' והוא הנק' אור ז' הימים אור כללי שכולל ז'
 21 ימים כא' והוא אור הגנוז לצדיקים מזימ"ב והוא בבחי'
 22 העלם עצמות התענוג טרם שבא לגלוי בחכמה שנק' שמן
 23 הטוב שכל התפעלות המדות שברצון ותענוג (שנק' ז"ת
 24 דע"י וא"א) כלולים כאחד (עד"מ התענוג עצמי והיולי
 25 שבעת שמחת לב אדם בעשותו משתה או ע"י בשורה
 26 טובה מאד שיבא לכלל התפעלות מדות דחסד ורחמים
 27 בלי גבול ובלי התחלקות כפרט עדיין רק אח"כ מתחלק
 28 לבא בגלוי בדרך פרט והוא בחי' ז' מדות דחכמה בכינה)

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

7 והנה אף שלכאו' הנה מדריגה הב' היינו מה שנעשה אח"כ
 8 לבחי' משפיע בפ"ע היא יותר גבוה אך באמת המדריגה
 9 הא' מה שהי' מקבל תמיד ממש רבו היא היותר נעלה
 10 כמשי"ת א"י, וזהו שארז"ל הוי זנב לאריות ואל תהי ראש
 11 לשועלי' (פי' זנב לאריות היא כמו שהי' מקבל ממש רבו
 12 וראש לשועלי' הוא כמו שהי' אח"כ בחי' משפיע בפ"ע).

קול מצהלות חתנים

1 קול מצהלות חתנים מחופתן ונערים ממשתה נגינתם,
 2 וצ"ל מ"ש נערי' ל' רבי', הנה יהושע נק' נער כמ"ש
 3 ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, והנה
 4 מצינו ביהושע שהי' בו שני מדרגות הא' כמו שהי' מתחלה
 5 מקבל ממש והב' הוא כשנעשה אח"כ משפיע בפ"ע והי'
 6 מנהיג את ישראל כמ"ש וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו,

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

17 **ובדרך** כלל הוא ההפרש בין תהו לתיקון כי תיקון הוא
18 התיישבות אורות בכלים הוא מאמר קו המדה
19 מדידות אורות אבי"ע פנימים ומקיפים. אבל מדות דתהו
20 היו תקיפים מאד ולא יכלו להתיישב בכלי לכן נק' קנה
21 המדה, והגם שבשרשו הוא הגבה מאד אבל מ"מ מחמת
22 תקפם נעשה שבה"כ ומזה נתהווה גבו' קשות ולכן ארז"ל
23 לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהי קשה כארז שהוא
24 מדות דתהו. וזהו ג"כ ההפרש בין זהב לנחושת כי זהב
25 אינו אדום לגמרי כ"א נוטה לאדמומית והוא מאמר קו
26 המדה ששרשו ג"כ גבו' אבל הוא תכלית הטוב בכדי
27 שיהי' עולמות אבי"ע, ולפי הפי' שנת' בדרושים אחרים
28 שזהב הוא בינה א"ש ג"כ שהוא ה"ג דאימא שהוא ג"כ
29 בכלל קו המדה. ונחושת הוא בתכלית האדמומית והוא
30 גבורות קשות לכן נק' בשם קנה המדה וכמ"ש ומצחך
31 נחושה דקאי על העזי פנים עקשות קשה עורף דלעומת
32 זה.

יהי מקץ שנתיים

בס"ד, פ' מקץ, תרל"ב.

1 **וזהו** בכלל ההפרש בין קץ הימין לקץ הימים, כי קץ
2 הימין הוא כאשר מאיר קו המדה גילוי אורות
3 שנמשך יחוד עליון בוו"נ מזה נמשך גאולה, אבל בזמה"ג
4 אין היחוד שלם וחיות העולמות אינו כ"א רק מהרשימו
5 והוא קץ הימים. ויובן זה ממארז"ל ע"פ טוב מאד, טוב
6 זה מלאך חיים ומאד זה מלאך המות, והנה טוב וחסד הוא
7 א' והנה אנו רואים שמדת החסד אינו מתעבה ואינו
8 משתנה כמשנ"ת בסידור שכאשר מסתלק גילוי המדה ולא
9 נשאר כ"א הרשימו שהוא ג"כ חסד שאינו משתנה, ולכן
10 אינו מתהווה ממנו קלי' גמורה ולכן נק' בשם טוב כי הכל
11 טוב, ומאד זה גבורה שבחסד והוא טוב מאד שבשרשו
12 למעלה הוא תגבורת החסדים, אבל כאשר מסתלק האור
13 אזי מתהווה ממנו גבורות קשות, וזהו מצות נר חנוכה
14 משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, חמה הוא
15 שמש הוי' ומצות נ"ח להאיר את חשך הסתלקות שמש
16 הוי' עד שיתעלה הגבורות דקו השמאל.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

17 קיימים עכשיו כעולמות נפרדים, אבל בכל זאת הם היו
18 קיימים בצורה אחרת, כיון שהיו מתכללים בעולם העליון,
19 והרי ידוע דכל מה שנברא בעולמות התחתונים נמצא כלול
20 בעולם העליון כנודע דכל חלקי דומם צומח חי מדבר
21 דבריאה יצירה עשיה יש גם באצילות כמו שכתוב בעין
22 חיים⁷⁸ וכמבואר במקום אחר - ואם כן עצם הקיום היה
23 נשאר, אלא שהיו באופן אחר לגמרי.
24 (והיינו מפני שהוא - עולם האצילות, למרות שהוא אלוקות
25 הרי הוא גם כן בבחינת עולם בו),
26 ואם כן הביטול שלהם הוא לא בעצם מציאותם אלא רק
27 שיהיו במדרגה עליונה יותר כלומר הביטול הוא בדרגתם,
28 שיהיו כלולים בדרגה עליונה יותר אבל לא ביטול לגמרי
29 מכל וכל.
30 מה שאין כן עולם העליון – אצילות - אינו שייך לומר שהוא
31 כלול באור אין סוף ברוך הוא, שהרי אור אין סוף לאו מכל
32 אלין (אלו) מידות כלל - לא שייך לומר שיש באור אין סוף

1 **שני אופנים של 'אין ערוך'**
2 אך שואל הרבי נ"ע: ואף שהעולם היותר עליון משפיע
3 בעולמות התחתונים ולולא ההשפעה מהעולם העליון היו
4 מתבטלים חס ושלום, ואם כן הרי לכאורה ניתן להשוות בין
5 שני הביטולים, שכמו שעצם מציאות העולם התחתון
6 תלויה בעולם העליון (אצילות) ובלעדיו הוא יתבטל, כך
7 הוא ביטול עולם העליון (אצילות) מול העצמות שמציאותו
8 תלויה בו?
9 מתרץ הרבי נ"ע, חנה יש הבדל גדול ביניהם, כי מה
10 שהעולם העליון משפיע בעולמות התחתונים אינו מצד
11 עצמו שהרי גם העולם העליון הוא מחודש, כי אם מחיותו
12 של העולם העליון מה שמקבל מבוראו, ואמנם לולא
13 ההשפעה מעולם העליון היו העולמות התחתונים מתבטלים.
14 אבל מכל מקום גם אז לא היו מתבטלים לגמרי להיות כאלו
15 לא היו, שהרי ענין ביטולם מצד העדר ההשפעה חס ושלום
16 מעולם העליון הוא שלא היו קיימים באותה צורה כמו שהם

31 שהן המחשבה דבור ומעשה כנגד נפש רוח נשמה - כלומר
 32 בחינת הנפש היא כנגד המעשה, בחינת הרוח היא כנגד
 33 הדיבור, ובחינת הנשמה היא כנגד המחשבה, והוא ענין
 34 בריאה יצירה עשיה - בריאה - מחשבה, יצירה - דיבור,
 35 ועשיה - מעשה. כלומר השתלשלות העולמות האלו וכן
 36 אצילות הוא באופן של עילה ועלול בו' וכמו שנתבאר
 37 במקום אחר,
 38 ומה שאומרים אין ערוך הוא הכוונה לא כמו עילה ועלול
 39 שהעלול כלול בעילה, אלא שאינו נמצא כלול במקורו בו'.
 40 על פי כל זה, יש לבאר מדוע אומרים דוקא "אין ערוך לך
 41 ה' אלוקינו בעולם הזה"? והרי אין ערוך האמיתי הוא
 42 בעולם האצילות מול האין סוף?
 43 על זה מבאר - וענין אין ערוך לך בעולם הזה דוקא ולא
 44 בעולמות העליונים יש לומר שבעולם הזה נראה ונגלה איך
 45 שאין ערוך גם בעולמות העליונים שהרי עצם הנשמי הוא
 46 בדרך אין ערוך שאי אפשר להיות התהוות הנשמי בדרך
 47 ערך בו', וגם אחרי רכבות צמצומים והשתלשלויות של
 48 עילה ועלול לא יכול להתהוות דבר גשמי מכח רוחני, וכמו
 49 גוף ובשר השור - מנפש השור⁸¹, רק בדרך של התחדשות
 50 יש מאין וכאשר אנו רואין דבר גשמי בהכרח לומר
 51 שהתהוותו הוא מאין בבחינת אין ערוך בו', ועל כן בעולם
 52 הזה דוקא שבו יש נבראים גשמיים⁸² נכין איך שגם העולם
 53 היותר עליון גם כן אין ערוך שהרי הוא גם כן עולם
 54 והתהוותו היא בבחינת יש מאין בו', ולכן כשבתפילה רוצים
 55 להמחיש את האין ערוך של העולמות מול הבורא,
 56 משתמשים דוקא בביטוי "אין ערוך לך בעולם הזה".
 57 ונמצא מסקנת הדברים דעולם האצילות גם כן כאין ערוך
 58 מול הבורא ועוד יותר בו' מביטול עולם התחתון מול עולם
 59 העליון.
 60 אם כן, למדנו שני מושגים בעולם האצילות שלכאורה

1 איזה שהיא מידה מוגדרת כפי שמתגלות המידות בעולם
 2 האצילות ואם היה מסתלק חס ושלום ההשפעה ממנו היה
 3 מתבטל לגמרי והיה בלא היה בו'.
 4 וזהו שהעולם העליון אין ערוך לגמרי מול העצמות יותר
 5 משאין ערוך עולם התחתון לגבי עולם העליון בו', ופירוש
 6 הביטוי אין ערוך הוא הענין הערך הוא גם כאשר מדברים
 7 על מספר אחד לגבי אלפים הנה למרות שרב המרחק בין
 8 מספר אחד מול אלפי מספרים, הרי עדיין יש ערך ביניהם,
 9 שהרי האלפים מורכבים מריבוי של אחדים כמו שכתוב
 10 בספר של בינונים - תניא⁷⁹, והיינו שהוא - המספר האחד
 11 חלק ממנו רק שהוא חלק קטן בו', ואם כן הם עדיין בערך
 12 זה לזה.
 13 וברוחניות ענין הערך הוא ענין עילה ועלול כלומר סיבה
 14 לדבר והמסובב ממנו שהעלול כלול בעילתו והוא כחלק
 15 קטן ממנו וממילא הוא בערך אליו ותופס אצלו מקום (רק
 16 שאינו חסר בהעילה כלום כיון שהעלול כלול בו וממילא
 17 כשמתגלה העלול אין זה חסרון בעילה בו'), ומדריגה
 18 התחתונה שבעילה מתלבשת בהעלול - החלק התחתון
 19 שבעילה הוא זה שמתלבש ומתגלה בעלול. וכמו בשכל
 20 ומדות שהשכל הוא העילה והמידות הם המסובבות ממנו,
 21 וחיצוניות השכל מתלבש במידות, וכן הוא במחשבה דבור
 22 ומעשה שהמחשבה היא העילה והדבור הוא העלול ממנו,
 23 שהדיבור משתלשל מהמחשבה והמעשה מהדיבור, ולמרות
 24 שהדיבור לא פועל חסרון במחשבה, הרי הוא תופס מקום
 25 כלפיו.
 26 (והיינו כח המחשבה ודיבור בו' - מה שאומרים שהדיבור
 27 משתלשל מהמחשבה, אין הכוונה הדיבור בפועל, אלא
 28 לכוחות המיוחדים בנפש הנקראים כח המחשבה וכח
 29 הדיבור וכח המעשה, שהם משתלשלים זה מזה וכמו
 30 שנתבאר באור התורה⁸⁰ בדבור המתחיל ואתה הרם בו')

לא יועילו להיות גשם עב כעפר מהשתלשלות הרוחניות משכלים
 נבדלים אפילו של המלאכים אלא להיות רוח הבהמה מפני שור כמ"ש
 במ"א וע"ש.

82. ראה דרך מצוותיך מצות אחדות השם: וביתור יובן זה בעולם
 השפל בהתהוות דברים גשמיים כמו בהמה שור שאפי' רבוא
 רכבות צמצומים והשתלשלות עילה ועלול לא יועילו להיות גוף גשמי
 מפני שור רוחני שבמרכבה אלא נפש הבהמה לבד, אלא שזהו ע"י
 רצונו ית' הסוכ"ע וכל יכול להיות יש מאין ואפס המוחלט ממש
 וכעד"ז ממאמר יהי אור שהיא בחי' החכמה אור רוחני כמאמר איזהו
 חכם הרואה (תמיד ל"ב א') וכנגדו בגולם והכסיל בחשך הולך (קהלת
 ב' י"ד) אעפ"כ נמנע ממנה התהוות הארה גשמי' דמשש ואור אפי'
 ע"י רכבות השתלשלות עו"ש שז"ס הממלא אלא ע"י רצונו ית' הכל
 יכול שאין נמנע ממנו התהוות היש מאין ממש כי המניעה לא יתכן
 אלא לגבי בע"ג אבל לגבי הא"ס אין שום מניעה נמצאת ובוה סרה
 קושיית ולאות החוקרים על איך נתהווה גשמיית מרוחני' שאין יחס
 ביניהם כי באמת התהוות הגשמיית הוא בכח הא"ס לבד ולא ע"י
 השתלשלות עו"ש כנ"ל.

79. פרק מ"ח, וזה לשונו שם: כנודע פי' מלת ערך במספרים
 שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים שהוא חלק אחד
 מני אלף אלפים אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל
 אין כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלף אלפי אלפים וריבוא רכבות
 אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים וריבוא רכבות אלא
 כלא ממש חשיבי.
 80. שמות חלק ב (בשלה) עמוד תט"ז, וזה לשונו שם: כמו עד"מ
 בנפש האדם יש ג' לבושי'ן מחדו"מ, וכמו המח' הוא בחי' העלם עדיין
 שאינו מתגלה לזולתו וכו' והדבור הוא בחי' התגלות העלם המח'
 לזולתו ויש עוד לבוש המעשה בו' (כי בחי' המחדו"מ מוכרח לומר
 שיש להם כחות מיוחדים בנפש כח המחשבה וכח הדבור וכח
 המעשה, כי א"א שהדבור מתהווה מהמוצאות, מדוע התינוק קטן שיש
 לו כלי המבטא, ומ"מ אינו יכול לדבר, עד שיבוא כח הדבור שבנפשו
 לגלוי בו' מזה ראה שמחדו"מ"ע יש להם כחות מיוחדים כו' וד"ל
 ומצד בחי' הכחות נק' בחי' השתלשלות מכח המח' לכח הדבור ואח"כ
 למעשה כו') נמצא שג' בחי' מחדו"מ הוא בחי' השתלשלות כנ"ל.
 81. ראה תניא איגרת הקודש סימן כ: ואף גם צמצומים רבים מאד

1 סותרים לגמרי, מצד אחד הוא נאצל, כלומר גילוי ההעלם
2 ואינו התחדשות, ומצד שני הוא עולם נכרא יש מאין שבאין
3 ערוך כלפי הבורא.

4 קיצור

5 וביאור הענין הנה אצילות הוא בחינת גילוי ההעלם שאינו
6 התחדשות דבר, ומכל מקום אצילות באין אין⁸³ ערוך לגבי
7 המאציל, ויותר משאין ערוך עשיה לגבי אצילות בו' שזהו

8 רק עליון ותחתון שהתחתון נמצא כלול בהעליון (ולכן גם
9 ביטול התחתון אינו ביטול לגמרי רק שמתבטל ממצאותו
10 הראשון בו').

11 ואין ערוך הוא שאינו נמצא כלול במקורו, וזהו אין ערוך
12 לך בעולם הזה שבוה נראה ונגלה, וזוה נבין שכן הוא
13 בכללות העולמות בו'.

ליל ב' דחג השבועות, תע"ב

83. בשולי הגיליון: כן הוא בגוף כתב יד קודש.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 לפי רבי יהודה – תפלה כנגד קרבנות. לפי רבנן – מנחה כנגד קטורת. שם הוי' – מקור האורות,
2 שם אלקים – מקור הכלים, המגבילים את האורות ומגלים אותם. עצם ההתהוות – משם הוי',
3 בהתלבשות בשם אלקים המסתיר על האור

24 מסיף ומסתיר על מאור השמש, הנה כמו כן הוא גם בשמות
25 העליונים בשם הוי' ובשם אלקים, וידוע דשם הוי' הוא
26 מקור האורות ושם אלקים הוא מקור הפלים, דהוי' הוא
27 גלוי ואלקים הוא העלם, ולכן שם הוי' הוא מקור האורות
28 ושם אלקים מקור הפלים, דהפלים הם מגבילים את האורות
29 ומעלמים עליהם. והגם דהפלים הם מגלים את האור, וכמו
30 אותיות השכל שמגלים את השכל, וכמאמר "אותיות
31 מתפיימות", וכמו שאנו רואין במוחש דעל ידי קריאת
32 האותיות ועיונם הרי הוא עומד על המשכל, דזהו פללות
33 ההפרש בין דבור לכתובה, דכדבור הנה אם מקבל דברי
34 הרב וידע אותם אז הוא יכול ללמד אותם ואם שכח דברי
35 הרב אז הרי אינו יודע את הענין פלל, אבל באותיות הכתב
36 הרי האותיות עצמן מזכירים אותו על האור שכל האמור
37 בהם, אבל באמת הנה מזה גופא שהאותיות מגלים את
38 השכל הרי מוכן שהן מעלמים על העצם, דאם לא כן לא
39 היה גלוי אור על ידם, וכידוע דאמתת הגלוי הוא העלם
40 לגבי המקבלים, וכדפלהלל הידוע דגלוי לגבי עצמו הוא
41 העלם לגבי הזולת, מה שאינו בערך הזולת, וגלוי לגבי
42 הזולת הוא העלם לגבי עצמו שאינו תופס מקום פל כף,
43 דזהו ההפרש בין מתשבה לדבור, דמתשבה הוא גלוי לגבי

4 והנה להבין פל זה בעבודה בנפש האדם, הנה בזמן
5 תפלת המנחה איתא' במשנה שתי דעות, רבנן ורבי
6 יהודא: "תפלת המנחה עד הערב, ורבי יהודא אומר עד
7 פלג המנחה", דרבי יהודא סבירא ליה דתפלות כנגד
8 תמידין תקנו, ומנחה הוא נגד תמיד של בין הערבים, וזמן
9 הקרבת תמיד של בין הערבים הוא בתשע שעות ומחצה,
10 ונמצא פלג המנחה שעה ורביע קדם הלילה, ורבנן סברי
11 כרבי יוסי בירושלמי דמנחה נגד קטרת, שנגאמר "תפון
12 תפילתי קטרת", וכמו שמבאר בהגהות מימוניות (פרק ד
13 מהלכות תפלה^ח), ונמצא דתפלת מנחה הוא נגד הקטרת,
14 וההפרש בין קרבנות לקטרת הוא, דהקרבנות מקריבים על
15 מזבח החיצון וקטרת על מזבח הפנימי, אמןם לשני הדעות
16 הרי זמן המנחה הוא קדם שקיעת החמה, שמזה מוכן
17 דתפלת המנחה הרי יש לה שיכות להלוף השמש, וקדם
18 שקיעתה דוקא. וביאור הענין הוא, דהנה פתיב (תהלים פד)
19 "כי שמש ומגן הוי' אלקים" וגו', ואיתא בשוחר טוב^ט,
20 "רבי חייא בר אבין אמר, מאיר בשמש ומסיף כמגן", דהנה
21 בשמש יש שני דברים, האחד עצם השמש, והשני עגול
22 השמש, שהוא המגן ונרתק של השמש, והוא הנקרא חמה,
23 וזהו "כי שמש ומגן הוי' אלקים", דכשם שהמגן ונרתק

ז. ישנו. ח. לרמב"ם. ט. מדרש על תהלים.

8 אֱלֹקִים הֵם מְעֲלִימִים עַל עֵצָם הָאֹר דְּשֵׁם הַיְוֵי, וְלִכְן הִתְהוּוּת
9 וּבְרִיאַת הָעוֹלָם הוּא עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים דְּוָקָא וּכְמוֹ שְׂכַתוּב
10 "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים", וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי דְעֵצָם שֵׁם
11 הַיְוֵי אֵינוֹ בְּעֶרְףְּ הַנְּבֻרָאִים כְּלָל, וְרַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא
12 בְּחִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר הָאֹר מִזֵּה הוּא שְׂיִכּוּל לְהִיּוֹת הִתְהוּוּת
13 כְּפִעֵל, דְּהַעֲנִין בְּזֵה הוּא דְעֵצָם הִתְהוּוּת הוּא מִשֵׁם הַיְוֵי רַק
14 שְׂבָא בְּהִתְלַבְּשׁוֹת בְּשֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא מְקוֹר הַכְּלָיִם.

ד"ה לעולם יהא אדם

1 עֵצָמוֹ וְהָעֵלֶם לְגַבֵּי הַזוּלַת, וְדַבּוּר הוּא גְלוּי אֶל הַזוּלַת אֶבֶל
2 הוּא הָעֵלֶם לְגַבֵּי עֵצָמוֹ, הַכּוּנָה בְּזֵה שֶׁהוּא רַק מֵה שְׂאֲפָשׁוּר
3 לְהִתְגַּלּוֹת בְּנִקְלָל, דְּכָל כַּח הֵנָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֵצְמוֹתוֹ קִדְּם
4 שְׂמֵתְלַבֵּשׁ בְּכָלִי, דְּשֵׁם הוּא בְּמִדְרַגַּת גְלוּי הָעֵצְמִיּוֹת כְּמוֹ
5 שֶׁהוּא, הַרִי אֵינוֹ בְּגִדְרֵי גְלוּי לְמִטָּה כִּי אִם דְּוָקָא כְּאֲשֶׁר הוּא
6 מִתְלַבֵּשׁ בְּכָלִי, דְּאִזּוֹ מִתְצַמְצֵם וּמִתְעַלֵּם עֵצָם הָאֹר, וְאִזּוֹ הוּא
7 מְאִיר לְמִטָּה, וְאִם כֵּן יוֹבֵן דְּבְחִינַת הַכְּלָיִם דְּשִׁרְשָׁם מִשֵׁם

לקוטי דיבורים

16 הם, משא"כ בחי' העצמות שאינו נמשך על ידי עבודה
17 ג"כ, כי אם ברעותא דלבא, והיינו דבחי' מס"נ זה תופס
18 בבחי' העצמות, והמשל בזה הוא ע"ד שנתבאר בחסידות
19 בהפרש שבין בן ותלמיד, דשניהם קוראים וממשיכים
20 את עצמות הרב והאב, דהנה כתיב⁴⁷ ואלה תולדות אהרן
21 ומשה, ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה
22 לפי שלמדן תורה, רש"י. ואמרו רז"ל⁵⁰ תניא ארשב"ג
23 א"ר יונתן, כל המלמד את בן חבירו תורה כאלו ילדו כו',
24 אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו, והיינו
25 דשניהם הבן והתלמיד נחשבים כאחד, וכדאי' במדרש⁵¹
26 דתלמידו של אדם נקרא בנו, ומ"מ יש הבדל ביניהם,
27 דהבן הוא ילידו ממש, והתלמיד הוא כאלו ילדו ונקרא
28 על שמו, וטעם הדבר הוא, לפי דהשפעת השכל נקרא
29 ג"כ בשם השפעה בדוגמת דבר כמו השפעה עצמית,
30 דמזה נעשה לידת הבן.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

1 והנה איך ממשיכים מבחי' העצמות ב"ה, הנה איתא
2 בזהר⁴⁷ לית מחשבה תפיסא בך, אבל נתפס איהו
3 ברעותא דלבא, מחשבה היא שכל וידיעה, ולית מחשבה
4 תפיסא בך, הכוונה שאין השגה תופסת בעצמות ב"ה,
5 דבאמת גם בבחי' הגילויים דאצילות ובפרט בלמעלה
6 מאצילות, אין השגה תופס כלל, וכמבואר בחסידות דגם
7 בחי' המדרי' דאצילות הוא מושג לנו רק בדרך הפשטה,
8 שהוא השגת השליחה, וכמאמר⁴⁸ אנת הוא חכים ולא
9 בחכמה ידיעא, חכמה ידיעא היא חכמה דבי"ע, וחכמה
10 דעולם הבריאה נקראת חכמה ידיעא, לפי שיש לנו מושג
11 בזה, מהמשל דכוחות הנפש, אבל חכמה דאצילות אין לנו
12 שום מושג כלל, כ"א זה שהיא אינה כמו חכמה ידיעא,
13 והיינו דכל השגתנו בה הוא רק בדרך הפשטה, וכל שכן
14 המדריגות שלמעלה מההשתלשלות דאצילות, שאין
15 ההשגה תופסת בהם, ומכל מקום על ידי עבודה נמשכים

(50) סנהדרין יט, ב.

(51) ויקרא רבה פ"א, ז.

(47) "פתח אליהו".

(48) שם.

(49) במדבר ג, א.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 אף שהגבול בין רוסיה ופולין הי' שמור היטב, מ"מ היו משפחות יהודים עוברים את הגבול ברשיון
2 הפקידים שומרי הגבול בעד מתנה מועטת או חנם אין כסף. כי הרוסים היו טובי לב ומתייחסים
3 ברחמים לעני וקשי יום, ובאופן כזה הנה כמה משפחות יהודים העתיקו מושבם מערי פולין לערי
4 רוסיה בפלכי סמאָללענסק, אַרְיָאָל וטולאַ. רובם אומנים, סנדלרים, חייטים וחרשי פח – בלעכער –
5 ובמשך זמן קצר נסדרו בסדר חיים טובים במצבם הכלכלי. אבל לעומת זה, מצבם הרוחני ירד מזמן
6 לזמן.

7 האנשים הפשוטים הנה⁸⁴ כשהיו בארץ מולדתם בפולין היו להם חברות ואגודות שונות, כמו חברת

1 פועלי צדק, חברת משכימי קום, חברת תהלים וכדומה. ובערים הגדולות הי' לכל חברה בית הכנסת
2 מיוחד, כמו ביהכנ"ס זכחי צדק, ביהכנ"ס החייטים, הנחתומים והסנדלרים, וכל אחד הי' חבר לאחת
3 החברות והי' בא להתפלל ג' פעמים ביום בציבור ושומע שיעורי אגדה בין מנחה למעריב ופרשת
4 השבוע ומדרש בש"ק. ואף שהיו פשוטים בידיעת התורה היו יראי אלקים ומחבבי ושומרי מצוה.

5 אבל כשהעתיקו מושבם לערי רוסיא נתפרדה חברותם, ובמקומות הרבה היו דרים רק איזה
6 משפחות יהודים בין מאות ואלפים משפחות אינם יהודים, אזרחי המדינה, ולכן ירדו לאט לאט ממצבם
7 המוסרי ויתחילו להקל במצות ולהתנהג במנהגי המדינה, ומה גם בניהם ובנותיהם שנולדו להם ברוסיא
8 כמעט שהתערבו בין הנכרים, מבלי היות להם מדריך ומחנך. בערים הגדולות עוד היו להם בתי כנסיות,
9 רבנים ומלמדים, אבל בערים הקטנות הי' להם רק שו"ב והוא החזן והבעל קורא והמלמד. ובכפרים
10 הנה גם שו"ב לא הי', והבנים נתגדלו ללא תורה, ולעתים קרובות היו הנערים שנעשו בר מצוה מברכים
11 ברכת התפילין וברכת התורה בעל פה מפני שלא ידעו לקרוא בסידור התפילה.

אגרות קודש

בי"ה, א' בהעלותך י"ג סיון תרפ"א

רוסטוב ע"נ דאן

כבוד ידידי הנכבד ווח"ס אי"א מוהר"ר דוב
משה שי' בניו תלמידינו היקרים יחיו, וחתנו
יחי

שלום וברכה

1 מכתבו מט"ו בשבט, הגיעני כעשרה ימים קודם החג,
2 וישמח את לבבי לשמוע הוד קול אוהב ורע מארץ רחוקה,
3 שלומים ישגיאו.

4 המנחם ינוחם, אבל במה אוכל התנחם, גלה ממוש לבנו
5 נהפך לאבל ר"ל כל מועדינו, שבת כל עוסק בתורה ועבודה,
6 ועומד בפרץ, ומרים צוחה בבוא ח"ו משבר, גם בעת מאושרה,
7 רועה נאמן מבחר המקום ונועם ההנהגה יבחר לצאן מרעיתו,
8 בנאות-דשא ומים בדולחים ינהלם, יחזק הרפה ויחבש
9 הנשבר, ויתמוך הנדכא, ומה גם בעת השרב תחת דלי אילנות
10 רעננים יכלכלם במנוחה ובשימת לב מיוחדת.

11 אנחנו המקורבים אשר זכו לעמוד בשורה ראשונה

12 כעשרים וחמשה שנה, מאז צאת שמש הצלחת החסידים
13 והחסידות היא שנת רנ"ה אשר ישועה היתה לכל אחד ואחד
14 בפרט, ומה גם בעניני הכלל, ואשר אחת לאחת במשך השנים
15 על כולם מסר נפשו הטהורה. וכשלושה שנים ערך יסוד בנית
16 כרם חמד ישיבת תו"ת עד שהביאה ליסדה בפועל על יסודי
17 השקידה בנגלה ודא"ח ליטע אילני חמד, עצי הדעה והחיים
18 האלקיים, ויסקלהו מכל אבן נגף מבלי התחשב עם כל
19 התעמולה והעבודה הקדושה, ומני אז עד עתה העמיד בזרוע
20 כאל בהצלחה מופלגה אלפי תלמידים, בכל מקום שהם
21 יברכם האל הטוב. וישם פניו אל צאן מרעיתו להשפיע למו
22 שפעת דעת בריבוי דרושים מאירים על העבודה וההשכלה
23 ויערוך קונטרסי העבודה ועץ החיים. וישכיל מצוא רווחה לעם
24 הקודש להרחיב תחום המושב. וימצא מזור ליתן חופש לעובדי
25 משמרת הקדש מן הצבא. ולא אמר די וילך הלך וגדל לקרב
26 לב ישראל לאביהם שבשמים, וידרוש בתפלתו תחנוני חסד אל
27 עליון על עמו ונחלתו.

28 והנה פתע פתאום נכבה אור ישראל השמש שבה לזבולה,
29 אל עליון מי ינחמנו...

אג"ק מוהר"י צ"צ כרך יח

ב"ה, שלהי תמוז, ה'תשי"ט

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר אליעזר ארי' הלוי שי

המכונה דר. פינקלשטיין

שלום וברכה!

בחבילה בפני עצמה יקבל כי פירסומינו האחרונים, ותקותי שיהיו לתועלת הרבים.

בהזדמנות זו רצוני לעמוד על נקודה אחת במכתבו, במה שכותב "אינני בעל השפעה בשום אופן. בחוגנו אין שום כח השפעה" כו'.

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בכגון דא, אשר כשם שמוכרח לכל אדם לדעת חסרונות עצמו, שרק אז יכול האדם לתקנם ולחיות חייו כדבעי, הרי במדה זו מוכרח ג"כ לדעת כשרונות ויכולת ומעלות עצמו.

ובודאי אשר דוקא בימים אלו אין מן הצורך להאריך בראיות שכי' הוא בעל השפעה, כי לפי ידיעותי עלה בכח השפעתו לגרום מפנה חשוב לימין בחוגים שהשפעתו עליהם.

וכפי שמסרו לי, הנה לולא ההתערבות שלו היו איזה ענינים באופן בלתי רצוי בתכלית.

מובן שאינני יודע פרטיות הדברים, אבל ניכרים דברי אמת.

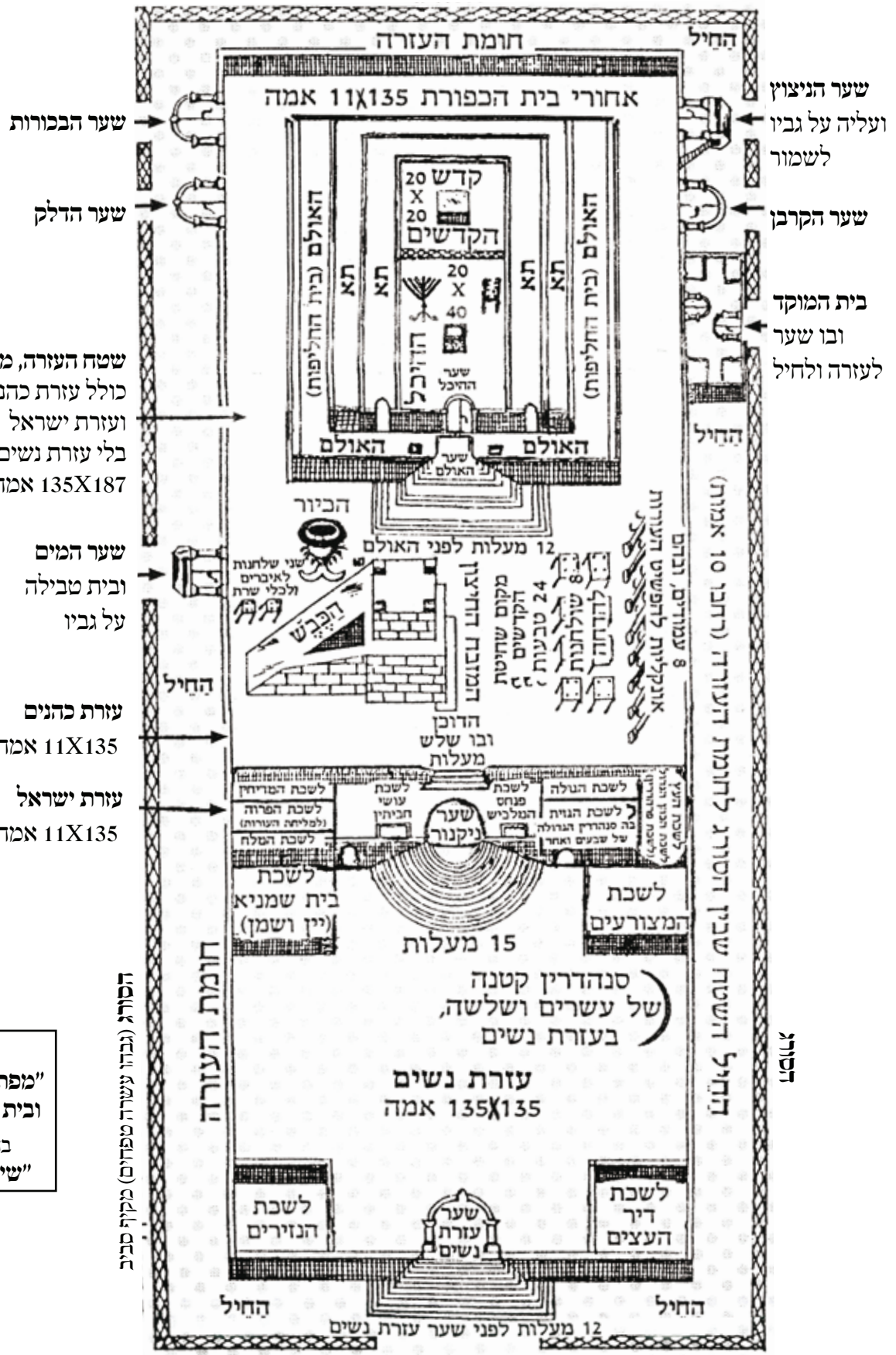
בטח למותר ג"כ להאריך בהנקודה, אשר כל הצלחה בפעולה טובה בודאי שעלי' לגרום תוספת השתדלות בכיוון זה, וכלשון חכמינו ז"ל מי שיש לו מנה רוצה מאתים - בהוספה של מנה; ומי שיש לו מאתים רוצה ד' מאות - בהוספת ב' מנות. - והרי לאחר בקשת סליחתו, דברים עקרים וביסודי אמונתנו - מצפים ומשוועים לשינוי עקרי בין מושפעים.

במה שכותב שרק דרך אחת ישנה להשפעה - על ידי ריבוי לימוד התורה, בתקוה שהמאור שבה יחזיר למוטב גם אלו הרחוקים ממנה, הנה למרות אשר מצות תלמוד תורה שקולה כנגד כולם והמאור שבתורה בכוחו להחזיר למוטב, אין אנו רשאים וגם אין השעה מרשה כלל לעמוד מרחוק ולצפות למילוי הנ"ל. ובפרט שהמדובר הוא במושפעים שהם גם משפיעים בחוג פחות או יותר גדול. נוסף על זה הרי יש לנו הפס"ד והוראה ברורה באבות, אשר כדי שתהי' חכמתו מתקיימת (שכוונת המשנה ודאי לחכמת התורה) צריך להיות יראתו קודמת. וכשמתבוננים לתכונת נפש צעירי בני עמנו בארה"ב רואים שנכונים הם, ועוד יותר מאשר אלו בגיל שנות העמידה, לקבל דיעות אמתיות שבלי פשרות, ואדרבה, כל פשרה מתישה כוחה של ההשפעה. ובודאי גם בזה למותר להאריך שכוונת יראתו קודמת - כפשוטה, שאז הלימוד מביא למצות מעשיות, וכמו שהחכם מכל אדם סיכם, לאחר כל החקירה ודרישה: את האלקים ירא (יראה המביאה ל) ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם.

חודש תמוז מסומן בשבילנו בימי סגולה יב-יג בו, ימי גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו במדינת ברית המועצות. דברי ימי מנהיגי ישראל צריכים לשמש מוסר חי ולימוד, והנקודה הפנימית שבימי גאולה הנ"ל היא שהלוחם באמת בשביל האמת, עד כדי מסירות נפש ממש, ובפרט בענין הנוגע לרבים, הרי גם איש אחד יכול לעמוד בפני ונגד שלטון אדיר ואפילו להתגבר עליו.

בכבוד ובברכה.

הסורג

שטח העזרה, מחנה שכינה כולל עזרת כהנים ועזרת ישראל בלי עזרת נשים 135x187

שער המים ובית טבילה על גביו

עזרת כהנים 11x135 אמה

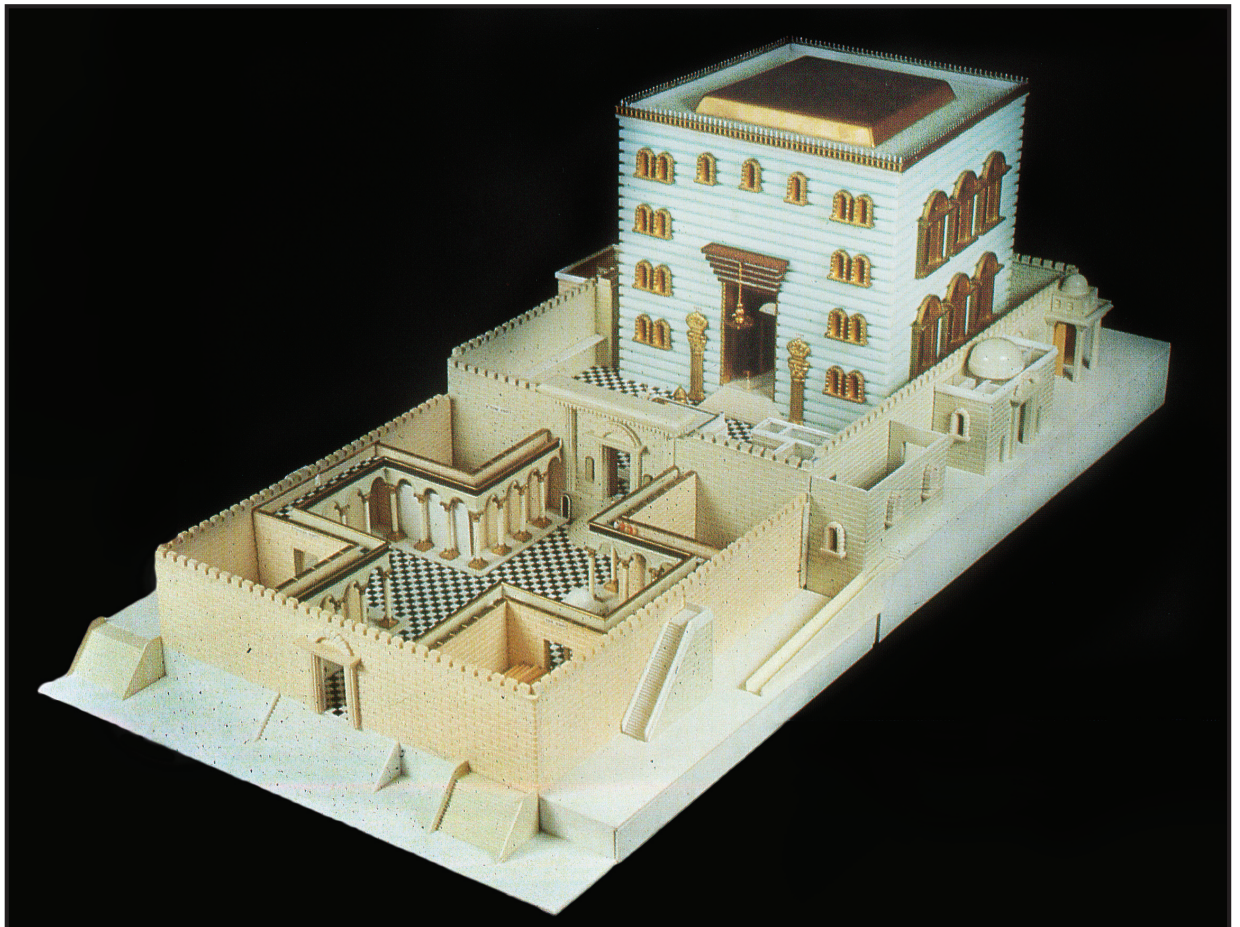
עזרת ישראל 11x135 אמה

מתוך "מפת הר הבית ובית המקדש" בהוצאת "שי למורא"

הסורג (בבני עזרה טפחים) מקיף סביב

החיל

קפז מותוך 'המקדש' – תאור בית המקדש השני לפי שיטת הרמב"ם מאת הרב לבנוני

פרק ב משנה ט

חמשה תלמידים היו לו לרבו יוחנן בן זכאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הרקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערד. הוא היה מונה שבתם. רבי אליעזר בן הרקנוס, בור סוד שאינו מאבד טפה. רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו. רבי יוסי הכהן, חסיד. רבי שמעון בן נתנאל, ראה חטא. ורבי אלעזר בן ערד, כמעין המתנפר. הוא היה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ואליעזר בן הרקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הרקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בן ערד בכף שניה, מכריע את כלם.

נקודות משיחות קודש

שקבל ארבעה החומשים הראשונים מפי הקב"ה נעשה "כמעין המתגבר" ואמר משנה תורה "מפי עצמו"¹¹.

חמשה תלמידים היו לו לרבו יוחנן בן זכאי

מבואר במפרשים¹², שלרבי יוחנן בן זכאי היו יותר מחמשה תלמידים, כמוכן, אלא הפירוש הוא שכל תלמידיו נחלקים לחמשה סוגים ודרגות.

ויש לומר, שכן הוא גם לגבי כל התלמידים ולומדי תורה בכלל – וכן כל ישראל, עליהם נאמר¹³ "וכל בניך לימודי ה'" – שהם מחולקים לחמשה סוגים.

והנה, מלבד חלוקה זו לחמשה, מתחלקים בני ישראל גם לשבעה דרגות, כנגד שבעת המדות: יש מי שעובד מאהבה, יש מי שעובד מיראה, ועד למלכות¹⁴. וכן מצינו שני אופנים בחלוקת התורה: חמשה חומשי תורה ו"שבעה ספרי תורה"¹⁵. ויש לבאר את ההבדל בין שני אופני החלוקה – חמשה ושבעה: חמשה קשור בכלל עם העבודה בקדושה, ואילו שבעה מורה על העבודה גם בעולם. וכפי שהוא בספירות, חמש המדות מחסד עד הוד כוללים את עיקר המדות, כידוע¹⁶ שהספירה החמישית, הוד, הוא "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות"; והספירה הששית והשביעית, יסוד ומלכות, הן מקור ההשפעה לבי"ע¹⁷ עלמא דפרודא¹⁸.

זהו אחד ההבדלים בין חלוקת בני ישראל לשבעה ולחמשה: שבעה - כולל כל הדרגות בישראל, גם הדרגות התחתונות ("בריות בעלמא"¹⁹), כנגד הספירה הששית והשביעית. חמשה - בני ישראל מתחלקים למספר זה בתור לומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו (חמשה תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שכל ענינו ה" תורה וקדושה), היינו כפי שהם קשורים בעיקר עם קדושה (חמש ספירות).

ועל דרך זה בחלוקת התורה: החלוקה הרגילה היא לחמשה ספרים, שכן עיקר ענין התורה קשור בקדושה. אך היות שהיא צריכה לפעול גם בעולם, שנברא בשבעת ימי בראשית, לכן יש בה גם החלוקה לשבעה, כולל הדרגה הששית והשביעית, שהן מקור ההשפעה בעולם²⁰.

רז"ל אמרו¹ שישנו דמיון מסויים בין רבי יוחנן בן זכאי למשה רבינו: שניהם חיו מאה ועשרים שנה שנחלקו לשלש תקופות של ארבעים שנה. משה ה" במצרים ארבעים שנה, ובמדין ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה; ורבי יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה.

במשנתנו ניתן למצוא צד-השווה נוסף:

התורה, שנקראת "תורת משה", מחולקת לחמשה חומשים (וכן הלוחות שניתנו על ידי משה נחלקים לשתיים, כשבכל צד מצויות חמש דברות); וכן תורתו של רבי יוחנן בן זכאי נתחלקה לחמשה סוגים של תלמידים, וכל אחד מהם הוא כנגד אחד מחמשה חומשי תורה.

רבי אליעזר בן הורקנוס, שנקרא "רבי אליעזר הגדול"², הוא כנגד חומש בראשית, כמאמר רז"ל³ "הגדולה – זו מעשה בראשית".

רבי יהושע בן חנניא, עליו אמר רבו "אשרי יולדתו, הוא כנגד חומש שמות, בו מסופר על גאולתם של ישראל ממצרים, שנמשלה ללידה⁴. קשר נוסף: רבי יהושע בן חנניא נהג להרבות בויכוחים עם חכמי אומות העולם⁵, ומסתבר שדוקא רבי יהושע בן חנניא עסק בכך להיותו "קרוב למלכות"⁶; וזה קשור לויכוחים שניהל משה – שגדל בביתו של פרעה – עם פרעה מלך מצרים, עליהם מסופר בחומש שמות.

רבי יוסי הכהן הוא כנגד חומש ויקרא, שנקרא "תורת כהנים"⁷.

רבי שמעון בן נתנאל ה" "ירא חטא", היינו שפחד מעצם החטא והחסרון⁸, לא מעונש או מניעת שכר. וזהו כנגד חומש במדבר, שנקרא "חומש הפקודים"⁹, כי הדרך להגיע לדרגת "ירא חטא" הוא על ידי מנין ומספר: כשאדם סופר תמיד את הימים שניתנו לו כדי למלא את שליחותו בעולם, אזי הוא מנצל את זמנו בשלימות, ללא "חטא" וחסרון.

רבי אלעזר בן ערד, שה" "כמעין המתגבר", הוא כנגד חומש דברים, שאמרו משה "מפי עצמו"¹⁰, היינו שעל ידי

השומעים בלבד. 12. מד"ש בשם הרשב"ץ. 13. ישע"י נד, יג. 14. ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. 15. סידור עם דא"ח דש, א. 16. אוה"ת בהעלותך ס"ע שעד. 17. ראה תו"א בראשית ג, א. 18. ראה תניא פל"ב. 19. כי ספר במדבר נחלק לג' ספרים (שבת קטז, א). 20. ספה"ש תנש"א ח"ב עמ' 608.

1. ספרי שם. 2. ראה קונטרס שם האחד אליעזר בהקדמה לפרקי דר"א. 3. ברכות נח, א. 4. יחזקאל טז, ד ואילך. וראה ילקו"ש ואתחנן עה"פ לקחת לו גוי מקרב גוי. 5. ראה תולדות תנאים ואמוראים (היימאן) בערכו (עמ' 626). 6. רש"י. 7. קידושין לג, א. 8. חטא מלשון חסרון (לקו"ת מטות פב, א). 9. יומא סח, ב. 10. מגילה לא, ב. 11. משיחת ש"פ דברים תשמ"ב – על פי רשימת

פרשת מטות

ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ג אִישׁ כִּי־יִדְרֹךְ
 גֵּדֵר לַיהוָה אוֹהֵשֶׁבַע שִׁבְעָה לְאָסֵר אֶסֶר עַל־
 גַּפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיזָא מִפִּי יַעֲשֶׂה:
 וְאִשָּׁה כִּי־תִדְרֹךְ גֵּדֵר לַיהוָה וְאָסְרָה אֶסֶר בְּבֵית
 אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־גֵּדְרָהּ וְאָסְרָהּ
 אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־גַּפְשָׁהּ וְהַחְרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ
 כָּל־גֵּדְרֵיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־גַּפְשָׁהּ יָקוּם:
 וְאִם־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־גֵּדְרֵיהָ
 וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־גַּפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה
 יִסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ: וְאִם־הָיוּ תִהְיֶה
 לְאִישׁ וְגִדְרֵיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר
 אָסְרָה עַל־גַּפְשָׁהּ: ה וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ
 וְהַחְרִישׁ לָהּ וְקָמוּ גֵדְרֵיהָ וְאָסְרָהּ אֲשֶׁר־אָסְרָה
 עַל־גַּפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יָנִיא
 אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת־גֵּדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְּטָא
 שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל־גַּפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:
 (טו) וְגֵדֵר אֶלְמָנָה וְגִוּוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־
 גַּפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: י וְאִם־בֵּית אִשָּׁה גִדְרָה אוֹר
 אָסְרָה אֶסֶר עַל־גַּפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה: יב וְשָׁמַע אִשָּׁה
 וְהַחְרִישׁ לָהּ לֹא הֵנִיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־גֵּדְרֵיהָ
 וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־גַּפְשָׁהּ יָקוּם: יג וְאִם־
 הִפֵּר יִפֵּר אֹתָם וְאִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצֵא
 שְׁפָתֶיהָ לְגִדְרֵיהָ וְלֹאֶסֶר גַּפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה
 הַפְּרִים וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (ישראל) יד כָּל־גֵּדֵר וְכָל־
 שִׁבְעַת אֶסֶר לַעֲנַת גַּפְשׁ אִשָּׁה יָקִימוּ וְאִשָּׁה
 יִפְרְנוּ: טו וְאִם־הַחְרִישׁ יַחְרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם
 אֲלִיּוֹם וְהַקִּים אֶת־כָּל־גֵּדְרֵיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אָסְרֵיהָ
 אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַקִּים אֹתָם כִּי־הַחְרִישׁ לָהּ בְּיוֹם
 שָׁמְעוֹ: טז וְאִם־הִפֵּר יִפֵּר אֹתָם אַחֲרַי שָׁמְעוֹ וְנָשָׂא
 אֶת־עֹנָהּ: יז אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבֵתוֹ בְּנַעֲרֵיהֶם בֵּית
 אָבִיהֶם: פ (עַד כֹּאן בְּחֹל) לא א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: ב נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמּוֹדִיעִים

אֲחֵר תִּאָּסֵף אֶל־עַמּוּד: ג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
 לֵאמֹר הַחֲלִצוּ מֵאֲתֵכֶם אֲנָשִׁים לְצַבָּא וַיהוֹ
 עַל־מִדְּוָן לַתַּת נִקְמַת־יְהוָה בְּמִדְּוָן: ד אֵלֶּךָ לַמַּטֵּה
 אֵלֶּךָ לַמַּטֵּה לְכָל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצַבָּא:
 ה וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּךָ לַמַּטֵּה שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵת
 אֵלֶּךָ חֲלוּצֵי צַבָּא: ו וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּךָ
 לַמַּטֵּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן
 לְצַבָּא וְכָלֵי הַקֹּדֶשׁ וְחֻצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בְּיָדוֹ:
 ז וַיִּצְבְּאוּ עַל־מִדְּוָן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 וַיִּהְרְגוּ כָּל־זָכָר: ח וְאֶת־מַלְכֵי מִדְּוָן הִרְגוּ עַל־
 חֲלָלֵיהֶם אֶת־אֹנִי וְאֶת־רָקַם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹר
 וְאֶת־רְבֵּעַ חֲמִשַּׁת מַלְכֵי מִדְּוָן וְאֵת בַּלְעָם בֶּן־בְּעֹזָר
 הִרְגוּ בַחֲרָב: ט וַיִּשְׁבּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְּוָן
 וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֵמָתָם וְאֵת־כָּל־מִקְנֵיהֶם
 וְאֶת־כָּל־חֵילָם בְּזָוֹ: י וְאֵת כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם
 וְאֵת כָּל־טִירֹתָם שָׂרְפוּ בָאֵשׁ: יא וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־
 הַשְּׁלָל וְאֵת כָּל־הַמַּלְקוֹחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: יב וַיָּבֹאוּ
 אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמַּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשְּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה

אֶל־עֵרְבַת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יַרְחוּ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יג עמ' 107)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת (ל. ט)

"למד שהפרת נדרים ביחיד ממקחה" (רש"י). רז"ל אמרו "דיין
 מה שאסרתו תורה", כי יש להתעסק עם העולם ולהעלותו.
 מאידך אמרו "נדר סיג לפרישות", כי אם יש חשש שהתעסקות
 זו תביא ירידה ומכשול, יש לנדר. מוכן אפוא, שאם יש דין
 בנדר השניך לבעל דרָגָה, ממקחה, מסתבר שהוא דין בהפרת נדר
 - הממקחה מעלה את הנודר לדרָגָה כזו שאינו זקוק עוד לנדר.

שני ג וַיִּצְבְּאוּ מֹשֶׁה וְאֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׁי־אֵי הָעֵדָה
 לְקִרְאָתָם אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה: ד וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל
 פְּקוּדֵי הַחֵיל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמַּאוֹת הַבָּאִים
 מִצַּבָּא הַמַּלְחָמָה: ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתֶם
 כָּל־נִקְבָה: טז הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר
 בַּלְעָם לְמַסְר־מַעַל בֵּיהוָה עַל־דְּבַר פְּעֹר וַתְּהִי
 הַמּוֹצָפָה בְּעֵדֶת יְהוָה: יז וְעַתָּה הִרְגוּ כָּל־זָכָר בְּטָרֶף
 וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ: יח וְכָל־

וּשְׁבָעִים: ^ט וַחֲמֵרִים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
 וּמִכְסֶם לַיהוָה אֶחָד וְשֵׁשִׁים: ^ט וַנִּפֶּשׂ אֶדָם שֵׁשֶׁה
 עָשָׂר אֶלֶף וּמִכְסֶם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשֹׁלְשִׁים נָפֶשׁ:
^{מא} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכְסֶם תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{מב} וּמִמַּחְצִית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצַּבָּאִים:
^{מג} וַתְּהִי מַחְצִית הָעֵדָה מִן־הַצָּאֵן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
 וְשֹׁלְשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת:
^{מד} וּבִקֶּרֶת שֵׁשֶׁה וְשֹׁלְשִׁים אֶלֶף: ^{מה} וַחֲמֵרִים שְׁלֹשִׁים
 אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ^{מו} וַנִּפֶּשׂ אֶדָם שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף:
^{מז} וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֵחוּז אֶחָד
 מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאֶדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם
 לְלוּיִם שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה: ^{מח} וַיִּקְרְבוּ אֵלֵי־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר
 לְאֲלָפֵי הַצַּבָּא שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְשְׁרֵי הַמֵּאוֹת:
^{מט} וַיֹּאמְרוּ אֵלֵי־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי
 הַמַּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידְנֹנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:
 וּנִקְרָב אֶת־קִרְבָּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מִצָּא כְלִי־זָהָב
 אֲצַעְדָה וְצְמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־
 נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^{נא} וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֶת־זָהָב מֵאֹתָם כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה: ^{נב} וַיְהִי | כְּלִי־זָהָב
 הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֶלֶף
 שְׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים
 וּמֵאֵת שְׁרֵי הַמֵּאוֹת: ^{נג} אַנְשֵׁי הַצַּבָּא בְּזוּז אִישׁ לוֹ:
^{נד} וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־זָהָב מֵאֵת שְׁרֵי
 הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אֹתוֹ אֶל־אַהֲלָה מוֹעֵד זַכְרוֹן
 לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש - (220טי שיחות יג עמ' 112)

וַתְּהִי מַחְצֵת הָעֵדָה (לא, מג)

בְּיָדָי עֶבֶר זְמַן רַב עַד שֶׁהֲרִימוּ אֶת הַמִּכְס, וּבִדְרֹךְ הַטָּבַע אִי
 אֶפְשֶׁר שֶׁבִמְשׁוֹךְ זְמַן זֶה לֹא מֵת אֶף אֶחָד מִכָּל הָאֶדָם וְהַבְּהֵמָה,
 וְאִם כֵּן לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׂוִים, וְהַכְּתוּב מְפָרֵט אֶת מַחְצֵת הָעֵדָה
 כִּדְי לְהוֹדִיעַ דְּבַר פְּלֵא (לא בְּתוֹר מֵאֶמֶר הַמִּסְגֵּר): הַחֲצִי הַשְּׁנַיִ
 הָיָה בְּדִיּוֹק כְּמוֹ הַחֲצִי הָרֵאשׁוֹן, כִּי לֹא מֵת אֶף אֶחָד. וְזוֹהִי כִּנּוּת
 רַשׁ"י: "כִּף וְכִף". וְכִטְעַם הַדְּבָר יֵשׁ לוֹמֵר, שְׂאִם לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים
 שְׂוִים הָיָה עֲדָף שְׂאֵל נִלְקַח מִמֶּנּוּ מְכֻס.

הַטָּף בְּנֵשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר הַחַי
 לְכֶם: ^י וְאַתֶּם חָנוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים
 כָּל־הַיּוֹם נֶפֶשׁ וְכָל | נִגַּע בְּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אֹתָם וְשָׁבִיכֶם: ^י וְכָל־בְּגָד
 וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עוֹזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ
 תִּתְחַטְּאוּ: ^ס וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי
 הַצַּבָּא הַבָּאִים לַמַּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^כ אַךְ אֶת־זָהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף
 אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבְּרֹזֶל אֶת־הַבַּדִּיל וְאֶת־הַעֲפָרַת:
^כ כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֵא בָּאֵשׁ תִּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ וְטָהַר אֲדָם
 בְּמֵי גִדָּה וְתַחֲטְאוּ וְכָל אֲשֶׁר לֹא־יָבֵא בָּאֵשׁ תִּעֲבִירוּ
 בַּמַּיִם: ^כ וּכְבַסְתֶּם בַּגְּדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַרְתֶּם
 וְאַחֵר תָּבִאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ^ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^כ שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בְּאֶדָם
 וּבַבְּהֵמָה אֹתָהּ וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:
^כ וְחֲצִיֹת אֶת־הַמַּלְקוֹחַ בֵּין תְּפִשִׁי הַמַּלְחָמָה הַיְצָאִים
 לַצַּבָּא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה: ^כ וְהִרְמַתְ מִכֶּם לַיהוָה מֵאֵת
 אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה הַיְצָאִים לַצַּבָּא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ
 הַמֵּאוֹת מִן־הָאֶדָם וּמִן־הַבְּקָר וּמִן־הַחֲמֵרִים וּמִן־
 הַצָּאֵן: ^כ מִמַּחְצִיתָם תִּקְחוּ וּנְתַתֶּה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן
 תְּרוּמַת יְהוָה: ^כ וּמִמַּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח | אֶחָד |
 אֵחוּז מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאֶדָם מִן־הַבְּקָר מִן־הַחֲמֵרִים
 וּמִן־הַצָּאֵן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּנְתַתֶּה אֹתָם לְלוּיִם שְׁמֹרֵי
 מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה: ^כ וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^כ וַיְהִי הַמַּלְקוֹחַ יַתֵּר
 הַכֹּז אֲשֶׁר בְּזוּז עִם הַצַּבָּא צָאֵן שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
 וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשַּׁת אֲלָפִים: ^כ וּבִקֶּרֶת שְׁנַיִם
 וְשִׁבְעִים אֶלֶף: ^כ וַחֲמֵרִים אֶחָד וְשֵׁשִׁים אֶלֶף:
^כ וַנִּפֶּשׂ אֶדָם מִן־הַנְּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר
 כָּל־נֶפֶשׁ שְׁנַיִם וְשֹׁלְשִׁים אֶלֶף: ^כ וַתְּהִי הַמַּחְצָה חֶלֶק
 הַיְצָאִים בְּצַבָּא מִסְפַּר הַצָּאֵן שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
 וְשֹׁלְשִׁים אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ^כ וַיְהִי
 הַמִּכְס לַיהוָה מִן־הַצָּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים:
^כ וְהַבְּקָר שֵׁשֶׁה וְשֹׁלְשִׁים אֶלֶף וּמִכְסֶם לַיהוָה שְׁנַיִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 616)

גדרות צאן . . וערים לטפנו (לב, טז)

"שהקדימו מקניהם לטפם" (ש"י). בני גד ובני ראובן רצו להתישב בעבר הירדן כדי להמשיך קדשת ארץ ישראל גם שם, ב"ארץ מקנה", היינו ברור הנפש הפהמית וברור מין החי כפשוטו. לכן הקדימו מקניהם, כי עקר פונתם בהתישבות זו הייתה כדי לברר את חלקם בעולם, ה"מקנה רב", לא למען עצמם וטפיהם.

רביע - ויאמר אליהם משה אם-תעשון את-הדבר הזה אם-תחלצו לפני יהוה למלחמה: ^א ועבר לכם כל-חלוצ את-הירדן לפני יהוה עד הורישו את-איבוי מפניו: ^ב ונכבשה הארץ לפני יהוה ואחר תשבו והייתם נקים מיהוה ומישראל והייתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני יהוה: ^ג ואם-לא תעשון כן הנה חטאתם ליהוה ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם: ^ד בנו-לכם ערים לטפכם וגדרת לצנאכם והיצא מפיכם תעשו: ^ה ויאמר בני-גד ובני ראובן אל-משה לאמר עבדיך יעשו פאשר אדני מצוה: ^ו טפנו נשינו מקננו וכל-בהמתנו יהיו-שם בערי הגלעד: ^ז ועבדיך יעברו כל-חלוצ צבא לפני יהוה למלחמה פאשר אדני דבר: ^ח ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן-נון ואת-ראשי אבות המטות לבני ישראל: ^ט ויאמר משה אליהם אם-יעברו בני-גד ובני-ראובן את-הירדן כל-חלוצ למלחמה לפני יהוה ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם להם את-ארץ הגלעד לאחזה: ^י ואם-לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתכם בארץ פנעו: ^{יא} ויענו בני-גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר יהוה אל-עבדיך כן נעשה: ^{יב} נחנו נעבר חלוצים לפני יהוה ארץ פנעו ואתנו אחזת נחלתנו מעבר לירדן: ^{יג} ויתן להם משה לבני-גד ולבני ראובן ולחצי ו שבט א מנשה בן-יוסף את-ממלכת סיחן מלך האמרי ואת ממלכת עוג מלך הפשן הארץ לעריה בנבלת ערי הארץ סביב: ^{יד} ובנו בני-גד את-דיבן ואת-עמרת ואת ערער: ^{טו} ואת-עמרת שופן ואת-יעזר וינבהה:

שלישי לב א ומקנה | רב היה לבני ראובן ולבני-גד עצום מאד ויראו את-ארץ יעזר ואת-ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה: ^א ויבאו בני-גד ובני ראובן ויאמרו אל-משה ואל-אלעזר הכהן ואל-נשיאי העדה לאמר: ^ב עמרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושכם וגבו ובען: ^ג הארץ אשר הפה יהוה לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה: ^ד ויאמרו אם-מצאנו חן בעיניך יתן את-הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל-תעברנו את-הירדן: ^ה ויאמר משה לבני-גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה: ^ו ולמה כתיב תנואון קרי תניאון את-לב בני ישראל מעבר אל-הארץ אשר-נתן להם יהוה: ^ז פה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את-הארץ: ^ח ויעלו עד-נחל אשכול ויראו את-הארץ ויניאו את-לב בני ישראל לבלתי-בא אל-הארץ אשר-נתן להם יהוה: ^ט ויחר-אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר: ^י אם-יראו האנשים העלים ממצרים מפן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליעקב וליעקב כי לא-מלאו אחרי: ^{יא} בלתי כלב בן-יפנה הקנני ויהושע בן-נון כי מלאו אחרי יהוה: ^{יב} ויחר-אף יהוה בישראל וינעם במדבר ארבעים שנה עד-תם כל-הדור העשה הרע בעיני יהוה: ^{יג} והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף-יהוה אל-ישראל: ^{יד} כי תשובן מאחרי וינסף עוד להניחו במדבר ושחתם לכל-העם הזה: ^{טו} ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו: ^{טז} ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל עד אשר אם-הביאנם אל-מקומם וישב טפנו בערי המבצר מפני ישבי הארץ: ^{יז} לא נשוב אל-פתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו: ^{יח} כי לא ננחל אתם מעבר לירדן והלאה כי באה נחלתנו אלינו מעבר הירדן מזרחה: ^{יט}

וְאֶת־בֵּית נְמֹרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְּצָר וְגִדְרֹת צֹאן: ^א וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבֹן וְאֶת־אֲלַעֲלָא וְאֵת קָרְיָתִים: ^ב וְאֶת־נָבֹ וְאֶת־בְּעַל מְעֹן מוֹסֶבֶת שֵׁם וְאֶת־שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: ^ג וַיֵּלְכוּ בְנֵי מְכִיר בֶן־מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְפְּדוּ וַיֹּרֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ: ^ד וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמְכִיר בֶן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: ^ה וַיֵּאִיר בֶן־מְנַשֶּׁה הַלֵּד וַיִּלְכֹּד אֶת־חֹתְמֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חֹת יֵאִיר: ^ו וְנָחַח הַלֵּד וַיִּלְכֹּד אֶת־קִנְיָת וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נָחַח בְּשֵׁמוֹ: פפפ

ק"ב פסוקים, בק"י יק"ב סימן

פרשת מסעי

לג א אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן: ^א ויכתב משה את־מוצאייהם למסעיהם על־פי יהוה ואלה מסעיהם למוצאייהם: ^ב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני־ישראל ביד רמה לעיני כל־מצרים: ^ג ומצרים מקברים את אשר הפה יהוה בהם כל־בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים: ^ד ויסעו בני־ישראל מרעמסס ויחנו בספת: ^ה ויסעו מספת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר: ^ו ויסעו מאתם וישב על־פי החירת אשר על־פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל: ^ז ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך־הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה: ^ח ויסעו ממרה ממרה ויבאו אילמה ובאלים שתיים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו־שם: ^ט ויסעו מאילם ויחנו על־ים־סוף: ^י ויסעו מים־סוף ויחנו במדבר־סין: ^{יא} ויסעו ממדבר־סין ויחנו בדפקה: ^{יב} ויסעו מדפקה ויחנו באלוש: ^{יג} ויסעו מאלוש ויחנו ברפידם ולא־היה שם מים לעם לשתות: ^{יד} ויסעו מרפידם ויחנו במדבר סיני: ^{טו} ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברת התאוה: ^{טז} ויסעו מקברת התאוה ויחנו בחצרת: ^{יז} ויסעו מחצרת ויחנו פרתמה:

יט ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ: ^א ויסעו מרמן פרץ ויחנו בלבנה: ^ב ויסעו מלבנה ויחנו ברסה: ^ג ויסעו מרסה ויחנו בקהלתה: ^ד ויסעו מקהלתה ויחנו בהר־שפר: ^ה ויסעו מהר־שפר ויחנו בחרדה: ^ו ויסעו מחרדה ויחנו במקהלת: ^ז ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת: ^ח ויסעו מתחת ויחנו בתרח: ^ט ויסעו מתרח ויחנו במתקה: ^י ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה: ^{יא} ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות: ^{יב} ויסעו ממסרות ויחנו בכני יעקן: ^{יג} ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד: ^{יד} ויסעו מחר הגדגד ויחנו בימכתה: ^{טו} ויסעו מימכתה ויחנו בעברנה: ^{טז} ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר: ^{יז} ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר־צן הוא קדש: ^{יח} ויסעו מקדש ויחנו בהר החר בקצה ארץ אדום: ^{יט} ויעל אהרן הפהן אל־הר החר על־פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני־ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש: ^א ואהרן בן־שלוש ועשרים ומאת שנה במתו בהר החר: ^ב וישמע הפגעני מלך ערד והוא־ישב בנגב בארץ פגען בכא בני ישראל: ^ג ויסעו מהר החר ויחנו בצלמנה: ^ד ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן: ^ה ויסעו מפונן ויחנו באבת: ^ו ויסעו מאבת ויחנו בעי העברים בגבול מואב: ^ז ויסעו מעיים ויחנו בדיבן גר: ^ח ויסעו מדיבן גר ויחנו בעלמן דבלתימה: ^ט ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו: ^י ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על ירדן ירחו: ^{יא} ויחנו על־הירדן מבית הישמת עד אבל השפים

בערבת מואב: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (225 נקודות שיחות כג עמ' 225)

אלה מסעי בני ישראל (לג, א)

הבעל שם טוב אומר, שכל אחד עובר את כל המסעות במשך חייו. ואף שישנם מסעות שהם נגד רצון ה', ואיך אפשר לומר שתיכבד לעבור גם אותם - הנה המסעות עצמם הם בחינות קדושות ומעלות רמות, אלא שהבחירה נתונה, ומצד מצוי ישראל ארעו בהם דברים שליליים. ויש להעיר מהמבאר ב'אור התורה' פרשתנו: "יש בחינת מ"ב מסעות גם כן בכל יום".

בגודל אשר צוה יהוה לתת לתשעת המפות וחצי המפה: ה כי לקחו מפה בני הראובני לבית אבתם ומפה בני־הגדי לבית אבתם וחצי מפה מנשה לקחו נחלתם: טו שני המפות וחצי המפה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטוטי שיחות יג עמ' 126)

זאת הארץ אשר תפל לכם (לד, ב)

ארץ - לשון רצוא, רומז לנשמה, המשתוקקת תמיד לה. תפל - רומז לירידתה לעולם. מן הגבולין הללו . . . המצות נוהגות - פונת הירידה היא קיום מצות מעשיות, התלויות בארץ, שנתן לקניזן רק במגבלות של העולם. על שם שנתחלקה בגודל . . . לשון גפילה - על ידי ירידה זו מגיעה הנשמה לבהינת גודל, עבודה שלמעלה מטעם ודעת, עצם הנשמה.

ששי טו וידבר יהוה אל־משה לאמר: יי אלה שמות האנשים אשר־ינחלו לכם את־הארץ אלעזר הכהן ויהושע בן־נון: יב ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחל את־הארץ: יג ואלה שמות האנשים למטה יהודה בלב בן־יפנה: יד ולמטה בני שמעון שמואל בן־עמיהוד: טו למטה בנימן אלידר בן כסלון: טז ולמטה בני־דן נשיא בקי בן־יגלי: טז לבני יוסף למטה בני־מנשה נשיא חניאל בן־אפר: טז ולמטה בני־אפרים נשיא קמואל בן־שפטן: טז ולמטה בני־זבולן נשיא אליצפן בן־פרנך: טז ולמטה בני־יששכר נשיא פלטיאל בן־עזן: טז ולמטה בני־אשר נשיא אחיהוד בן־שלמי: טז ולמטה בני־נפתלי נשיא פדהאל בן־עמיהוד: טז אלה אשר צוה יהוה לנחל את־בני־ישראל בארץ פנען: פ לה וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר: כצו את־בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחזתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבתיהם תתנו ללויים: ג והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם: ד ומגרשי הערים אשר תתנו ללויים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב: ה ומדתם מחוץ לעיר את־פאת־קדמה אלפים באמה ואת־פאת־נגב אלפים באמה

חמישי נ וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר: כא דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את־הירדן אל־ארץ פנען: כב והורשתם את־כל־יושבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל־משפחתם ואת כל־צלמי מסכתם תאבדו ואת כל־במותם תשמדו: כג והורשתם את־הארץ וישבתם־בה כי לכם נתתי את־הארץ לרשת אתה: כד והתנחלתם את־הארץ בגודל למשפחתים לרב תרבו את־נחלתו ולמעט תמעט את־נחלתו אל אשר־יצא לו שמה הגודל לו יהיה למפות אבתים תתנחלו: כה ואם־לא תורישו את־יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצרו אתכם על־הארץ אשר אתם יושבים בה: כו והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: פ לד וידבר יהוה אל־משה לאמר: כצו את־בני ישראל ואמרת אלהם כִּי־אתם באים אל־הארץ פנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ פנען לגבלתיה: ג והיה לכם פאת־נגב ממדבר־צן על־ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים־המלח קדמה: ד ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה כתיב והיה קרי והיו תוצאתיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר־אדר ועבר עצמנה: ה ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה: ו וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה־יהיה לכם גבול ים: ז וזה־יהיה לכם גבול צפון מן־הים הגדול תתאו לכם הר ההר: ח מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה: ט ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה־יהיה לכם גבול צפון: י והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה: יא וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין וירד הגבל ומחה על־פתף ים־פנרת קדמה: יב וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתיו ים המלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב: יג ויצו משה את־בני ישראל לאמר זאת הארץ אשר תתנחלו אתה

וְאֶת־פְּאֵתַיִם | אֶלְפִים בְּאֵמָה וְאֵת פְּאֵת צְפוֹן
 אֶלְפִים בְּאֵמָה וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרָשׁ
 הָעָרִים: וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אֵת
 שְׁש־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֶס שָׁמָּה הֲרִצְחָה
 וְעָלִיתֶם תִּתְּנוּ אַרְבַּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר: וְכָל־הָעָרִים
 אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אַרְבַּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֲתַחֲנֶן
 וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהֶן: ה וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזֹּת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרֶב תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמִּעֻט
 תִּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו
 לְלוֹיִם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 212)

ועליהם תתנו ארבעים ושמנים עיר (לה, ו)

ל"ו ערים היו בארץ ישראל ושש בעבר הירדן. ויש לתמה:
 הפקשה להשאר בעבר הירדן לא הייתה רצויה, כפתוב "נחלה
 מבהלת בראשונה ואחריתה לא תברך" (שמערו לטול חלקם
 בעבר הירדן, רש"י. וברש"י לבראשית רבה רפ"ב: תפסו בעבר
 הירדן שהיה מצוי להם ראשונה, אף על פי שארץ ישראל טובה
 הימנה). ואף על פי כן צוה ה' להושיב את שבט לוי בעבר הירדן!

שבעי ט וידבר יהוה אל־משה לאמר: ידבר אל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְאמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הִרְדֵּן
 אֶרֶצָה כְּנַעַן: י וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט
 תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׁמָּה רִצְחָה מִכֶּה־נַפֶּשׁ בְּשִׁנְיָה:
 יב וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת
 הֲרִצְחָה עַד־עֲמֹדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט: יג וְהָעָרִים
 אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם: יד אֵת |
 שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לִירְדֵן וְאֵת שְׁלֹשׁ
 הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:
 טו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָגֵר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכֶם תִּהְיֶינָה
 שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מִכֶּה־
 נַפֶּשׁ בְּשִׁנְיָה: טז וְאִם־כִּבְלֵי בְרוֹל | הִכּוּ וְיָמוּת
 רִצְחָה הָיָה מוֹת יוֹמֵת הֲרִצְחָה: יז וְאִם בְּאֶבֶן יָד
 אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ הִכּוּ וְיָמוּת רִצְחָה הָיָה מוֹת יוֹמֵת
 הֲרִצְחָה: יח או כִּבְלֵי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכּוּ
 וְיָמוּת רִצְחָה הָיָה מוֹת יוֹמֵת הֲרִצְחָה: יט גֹּאֵל הָדָם הוּא
 יָמוּת אֶת־הֲרִצְחָה כְּפִנְעוּ־בוֹ הוּא יָמָתָנוּ: כ וְאִם־
 בְּשִׁנְיָה יִהְדָּפוּ אוֹ־הַשְּׁלִיךְ עָלָיו בְּצִדָּה וְיָמוּת:

טא או כִּאֵיבָה הִכּוּ בְיָדוֹ וְיָמוּת מוֹת־יוֹמֵת הִכּוּ
 רִצְחָה הָיָה גֹּאֵל הָדָם יָמוּת אֶת־הֲרִצְחָה כְּפִנְעוּ־בוֹ:
 כ וְאִם־כִּפְתַּע בְּלֹא־אֵיבָה הִדָּפוּ אוֹ־הַשְּׁלִיךְ עָלָיו
 כָּל־כִּבְלֵי בְלֹא צִדָּה: כא או כָּל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
 בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וְיָמוּת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא
 מִבְּקֶשׁ רַעְתּוֹ: כב וּשְׁפָטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גֹּאֵל
 הָדָם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה: כג וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־
 הֲרִצְחָה מִיַּד גֹּאֵל הָדָם וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר
 מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס שָׁמָּה וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן
 הַגָּדֹל אֲשֶׁר־מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: כד וְאִם־יֵצֵא
 יֵצֵא הֲרִצְחָה אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה:
 כה וּמֵצֵא אֹתוֹ גֹּאֵל הָדָם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
 וְרִצְחָה גֹּאֵל הָדָם אֶת־הֲרִצְחָה אֵין לוֹ דָם: כו כִּי בְעִיר
 מִקְלָטוֹ יֵשֶׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי־מוֹת
 הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יֵשׁוּב הֲרִצְחָה אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ: כז וְהָיוּ
 אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדוֹרֹתֵיכֶם בְּכָל
 מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: כח כָּל־מִכֶּה־נַפֶּשׁ לִפְנֵי עֵדִים יִרְצַח
 אֶת־הֲרִצְחָה וְעַד אַחַד לֹא־יַעֲנֶה בְּנַפֶּשׁ לְמוֹת:
 כט וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנַפֶּשׁ רִצְחָה אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע
 לְמוֹת בְּיָמוּת יוֹמֵת: לו וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־
 עִיר מִקְלָטוֹ לְשׁוּב לְשִׁבְתָּהּ בְּאֶרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן:
 לז וְלֹא־תַחְנִיפוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם
 הוּא יַחְנִיף אֶת־הָאֶרֶץ וְלֹא־יִכְפֹּר לְדָם אֲשֶׁר
 שָׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם בְּדָם שֹׁפְכוֹ: לו וְלֹא תִמְצֵא אֶת־
 הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ
 כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
 לו «וַיִּקְרְבוּ רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד
 בֶּן־מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ
 לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רֵאשֵׁי אֲבוֹת לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: כ וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנָי צוּה יְהוָה לָתֵת אֶת־
 הָאֶרֶץ בְּנַחְלָה בְּגוֹרָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנָי צוּה
 בִּיהוָה לָתֵת אֶת־נַחְלַת צִלְפַּחַד אַחֵינוּ לְבָנֹתָיו:
 ז והיו לאחד מִבְּנֵי שְׁבָטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
 וְנִגְרַעַה נַחְלָתָן מִנַּחְלַת אֲבֹתָינוּ וְנוֹסֵף עַל נַחְלַת
 הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגְרָל נַחְלָתָנוּ יִגְרַע:

לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" (אף שלא דברו על קד).
♦ ♦ ♦

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה
וּמְלִיד מְלֻכּוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אמן
בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵנְלָא וּבְזִמְן
קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך:
יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך,
וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְאֵר, וַיְתַרְוֶם, וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעַלֵּה,
וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָהּ דְקָדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא. אמן לעלא מן כל
בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא,
וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

מפסיר ^א ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה
בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים: ^ב ממשפחת
בני־מנשה בני־יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על־
מטה משפחת אביהן: ^ג אלה המצוות והמשפטים
אשר צוה יהוה ביד־משה אל־בני ישראל בערבת
מוֹאָב על יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השׁוֹחֲזוֹת תשמ״ח ב עמ' 568)

אלה המצוות והמשפטים אשר צוה ה' (לו, יג)

הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיְתֵהּ לְאַחַר הַקְּדֻמַּת הַמַּסְעוֹת בְּמִדְבָּר,
בְּהֵן הַכְּנִיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְכָרוּ אֶת הַיְנָחֵשׁ שָׂרֵף וְעַקְרָב. כִּן
נִשְׁלַלָּה הָאֲפָשְׁרוֹת שְׁקֻלָּפוֹת אֵלּוּ: בִּשְׂטֵלוֹ אֶת הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ, שְׁהָרִי
כָּבֵד הַתְּבַרְרוּ. לְכֵן הִסְתַּלְּמוּ הַמַּסְעוֹת בְּעִרְבוֹת מוֹאָב, הַדְּרָגָה
הַנְּמוּכָה בִּיּוֹתֵר: מוֹאָב הוּא חֻקְמָה דְקֻלְפָּה, וּבְנֵה גּוֹפָא – עִרְבוֹת,
לְשׁוֹן עֵרֵב וְחֻשׁוֹ. לְאַחַר הַכְּנִיעַת וּבְרִיר קֻלְפָּה זו, מוֹכְנִים לְהַכְּנִס
לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

קל"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן.

וְאִם־יְהִי־הִיבֵל לְבַנְיֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסְפָה נַחֲלָתָן עַל
נַחֲלַת הַמַּטֵּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתֵינוּ יִגְרַע נַחֲלָתָן: ה וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים: וְזֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנוֹת צִלְפַּחַד לֵאמֹר לְטוֹב
בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אֹד לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה
אֲבֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים: וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה לְבַנְיֵי
יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֶל־מַטֵּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה
אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ה וְכֹל־בַּת יִרְשֵׁת נַחֲלָה
מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהָ
תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת
אֲבֹתָיו: וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר
כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבְּקוּ מַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כ פֶּאֶשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בָנוֹת צִלְפַּחַד:
^א וְתִהְיֶינָה מַחֲלָה תְּרַצָּה וְחֻגְלָה וּמְלֻכָּה וְנֵעָה בָּנוֹת
צִלְפַּחַד לְבַנְיֵי דְדִיהֶן לְנָשִׁים: ^ב מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־
מְנַשֶׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהִי נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה
מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: ^ג אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִרְבַת מוֹאָב
עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ:

חוק חזק ונתחזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 256)

כֵּן מַטֵּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים (לו, ה)

על הפסוק (פנחס כז, ז) "כֵּן בָנוֹת צִלְפַּחַד הַבָּרוֹת" פֶּרֶשׁ רַש"י:
"יָפָה תְּבַעוּ". וְהִנֵּנוּ, שְׁלֹא רַק שְׁתַּבִּיעַתָן צוֹדְקָת, אֲלֵא הִיא גַם
תְּבִיעַה יָפָה. וְאֵף כָּאֵן: לֹא רַק שְׁהִטְעָנָה צוֹדְקָת (וּלְכֵן כָּאֵ צוּי
ה' לְבָנוֹת צִלְפַּחַד), אֲלֵא הִיא גַם טְעָנָה יָפָה, וְלְכֵן "וְכָל בַּת . .

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִזְחִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרַכֵּי־נֵעָם, וְכֹל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ
עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. וַיִּתְּנֵם לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁשָׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק ב

ו שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: ה כֹּה אָמַר יְהוָה מִה־מִּצְאוֹ אֲבוֹתֵיכֶם בְּיַד עוֹל כִּי רָחֲקוּ מֵעַלַּי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָּם: ו וְלֹא אָמְרוּ אֵיךְ יְהוָה הִמְעֵלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֶתְנוּ בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ עַרְבָּה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא־יָשַׁב אָדָם שָׁם: ז וְאָבִיָּא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַפְּרָמָל לֵאמֹל פְּרִיָּה וְטוֹבָה וְתִבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת־אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמַתְם לְתוֹעֵבָה: ח הַכְּהֻנִּים לֹא אָמְרוּ אֵיךְ יְהוָה וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהִרְעִים פִּשְׁעוֹ כִּי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בַּבַּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יִזְעָלוּ הִלְכוּ: ט לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נְאֻם־יְהוָה וְאֶת־בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב: י כִּי עֲבָדוּ אֱלֹהִים כְּתִיבִים וְרָאוּ וְקָדַר שַׁלְחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מְאֹד וְרָאוּ הֵן הִיְתָה כְּזוֹאת: יא הַהִימִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הִמִּיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל: יב שָׁמוּ שָׁמַיִם עַל־זוֹאת וְשָׁעֲרוּ חֲרָבוֹ מְאֹד נְאֻם־יְהוָה: יג כִּי־שִׁתִּים רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֶתִּי עֲזָבוּ מְקוֹר: יד מִי־חַיִּים לְחַצֵּב לָהֶם בְּאוֹת בְּאֶרֶת נִשְׁבְּרִים אֲשֶׁר לֹא־יָכְלוּ הַמַּיִם: יו הַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אִם־יִלִּיד בֵּית הָאֵל הוּא מִדּוֹעַ הִיָּה לְבוֹ: יז עָלְיוּ יִשְׁאֲגוּ כְּפָרִים נִתְּנוּ קוֹלָם וַיִּשְׁתִּיחוּ אֶרְצוֹ לְשִׁמְחָה עָרְיוּ נִצְתּוּ מִבְּלִי יִשָּׁב: יח גַּם־בְּנֵי־גֵר וְתַחֲפִנְחֵם יִרְעוּד קִדְקֹד: יט הַלּוֹא־זוֹאת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עֲזֹבָךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעַת מוֹלֶכְךָ בְּדָרְךָ: כ וְעַתָּה מִה־לָּךְ לְדָרְךָ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מִי שַׁחֲזוֹר וּמִה־לָּךְ לְדָרְךָ אֲשׁוּר לְשִׁתּוֹת מִי נִהַר: כא תִּסְפְּרָךְ רַעְתָּךְ וּמִשְׁבוֹתֶיךָ תוֹכַחְךָ וְדַעִי וְרָאִי כִּי־רַע וְמָר עֲזֹבָךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא פִתְחֵתִי אֶלֶיךָ נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוָה צְבָאוֹת: כב כִּי מֵעוֹלָם שָׁבַרְתִּי עֲלֶיךָ נִתְקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ וְתֹאמְרֵי לֹא אֶעֱבֹר כִּי עַל־פְּלִגְבָּעָה גְּבַהָה וְתַחַת פְּלִעֵץ רַעְנָן אֶת־צִעָה זָנְהָ: כג וְאַנְכִּי נִטְעַתֶיךָ שׁוֹרֵק פְּלָה זֶרַע אֵמַת וְאִיךָ נִהַפְכַת לִי סוּרֵי הַגִּפְנִן נִכְרִיָּה: כד כִּי אִם־תִּכְפְּסִי בְּנִתָּר וְתִרְפִּי־לָךְ בְּרִית נִכְתָּם עֲוֹנֶךָ לְפָנָי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: כה אִיךָ תֹאמְרֵי לֹא נִטְמַאתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלְכְתִּי רְאִי דְרַפְּךָ בְּנִיָּא דַּעִי מִה עָשִׂית בְּכִרְהָ קִלְהָ

מְשַׁרְכֶת דְּרַכֶּיהָ: כִּי פָּרָה | לְמַד מְדַבֵּר בְּאוֹת נַפְשָׁה שְׁאֵפָה רוּחַ תֵּאֲנִתָּה מִי יִשְׁכַּבְנָה
 כָּל־מִבְקֻשֵׁיהָ לֹא יִעָפוּ בְּחִדְשָׁה יִמְצְאוּנָה: כִּי מִנְעֵי רִגְלֶךָ מִיַּחַף וּגְרוּנֶךָ מִצְמָאָה וּתְאֻמְרֵי
 נוֹאֵשׁ לֹא כִּי־אֶהְבְּתִי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֶיךָ: כִּי כְּבֹשֶׁת גָּנַב כִּי יִמְצָא בֶּן הַכִּישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 הִמָּה מִלְכִּיהֶם שְׁרִיהֶם וְכַהֲנֵיהֶם וּנְבִיאֵיהֶם: כִּי אֹמְרִים לְעֵץ אָבִי אַתָּה וּלְאָבִן אֶת יִלְדֹתֵנוּ
 כִּי־פָּנוּ אֵלַי עָרַף וְלֹא פָּנִים וּבָעֵת רָעַתְם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנו: כִּי וְאִיהָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
 עָשִׂיתָ לָךְ יְקוֹמוּ אִם־וְהוֹשִׁיעוּךָ בְּעֵת רָעַתְךָ בִּי מִסִּפְרַ עֲרִידָה הִיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה: ד'
 א אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל | נֹאֲמִי־הוּא אֵלַי תָּשׁוּב וְאִם־תִּסָּר שְׁקוּצִיךָ מִפְּנֵי וְלֹא תִגּוֹד:
 ב וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי־יְהוָה בְּאֵמֶת בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה וְהִתְבָּרַכְנוּ בּוֹ גּוֹיִם וְכוּ וַתְּהַלְלוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
 הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂפָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה
 הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
 מִלְּךָ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה
 יָבוֹא וַיַּגִּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת
 כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
 מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות-מסעי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
20:24	19:27	20:13	20:16	19:47	19:49	10:26	10:24	9:15	9:13	8:43	8:41	5:47	5:44	באר שבע (ק)
20:27	19:20	20:16	20:19	19:49	19:52	10:24	10:22	9:13	9:10	8:41	8:38	5:43	5:39	חיפה (ק)
20:24	19:08	20:14	20:17	19:48	19:51	10:23	10:22	9:12	9:10	8:41	8:39	5:43	5:39	ירושלים (ק)
20:26	19:28	20:14	20:17	19:48	19:51	10:26	10:24	9:15	9:13	8:42	8:40	5:47	5:43	תל אביב (ק)
21:43	20:32	21:24	21:31	20:49	20:55	10:23	10:20	9:04	9:01	8:33	8:29	5:12	5:05	אוסטריה וינה (ק)
18:06	17:09	17:55	17:51	17:28	17:23	10:45	10:46	9:54	9:56	9:22	9:24	7:26	7:29	אוסטרליה מלבורן (ח)
21:21	20:27	21:17	21:24	20:44	20:49	10:28	10:26	9:11	9:08	8:39	8:35	5:23	5:16	אוקראינה אודסה (ק)
21:01	20:05	20:57	21:04	20:22	20:28	9:58	9:55	8:39	8:36	8:07	8:04	4:48	4:41	אוקראינה דונייצק (ק)
21:14	20:17	21:10	21:17	20:34	20:40	10:08	10:06	8:50	8:46	8:18	8:14	4:57	4:51	אוק. דנייפרופטרובסק (ק)
21:47	20:49	21:43	21:51	21:06	21:12	10:32	10:29	9:12	9:08	8:40	8:36	5:17	5:09	אוק. ז'יטומיר (ק)
21:42	20:44	21:38	21:46	21:01	21:07	10:24	10:21	9:03	9:00	8:32	8:28	5:07	5:00	אוקראינה קייב (ק)
21:57	20:50	21:40	21:46	21:07	21:12	10:55	10:53	9:39	9:35	9:07	9:03	5:52	5:46	איטליה מילאנו (ק)
18:58	18:14	18:54	18:53	18:32	18:31	10:15	10:15	9:13	9:12	8:43	8:42	6:09	6:09	אקוואדור קיטו (ח)
18:45	17:49	18:34	18:30	18:08	18:04	11:16	11:17	10:24	10:25	9:52	9:53	7:52	7:55	ארגנטינה ב. איירס (ח)
19:20	18:28	19:16	19:11	18:47	18:42	12:12	12:13	11:22	11:23	10:51	10:53	8:56	9:00	ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)
21:04	20:13	21:00	21:04	20:30	20:34	10:45	10:43	9:32	9:29	8:59	8:57	5:55	5:50	ארה"ב בולטימור (ק)
21:09	20:08	20:55	21:00	20:25	20:30	10:33	10:31	9:19	9:16	8:47	8:44	5:39	5:34	ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)
21:09	20:07	20:55	20:59	20:25	20:29	10:33	10:32	9:19	9:16	8:47	8:44	5:40	5:35	ארה"ב ג'רסי (ק)
21:52	20:49	21:37	21:42	21:06	21:11	11:08	11:06	9:52	9:49	9:21	9:18	6:10	6:05	ארה"ב דטרויט (ק)
21:00	20:06	20:49	20:52	20:24	20:26	11:08	11:06	9:58	9:56	9:25	9:24	6:32	6:28	ארה"ב היוסטון (ק)
20:44	19:48	20:33	20:36	20:06	20:09	10:36	10:34	9:24	9:22	8:52	8:50	5:53	5:49	ארה"ב לוס אנג'לס (ק)
20:50	19:57	20:40	20:42	20:15	20:17	11:10	11:09	10:01	10:00	9:29	9:27	6:39	6:36	ארה"ב מיאמי (ק)
21:07	20:04	20:51	20:56	20:21	20:25	10:29	10:27	9:14	9:12	8:42	8:39	5:35	5:30	ארה"ב ניו הייבן (ק)
21:08	20:07	20:55	21:00	20:24	20:29	10:26	10:24	9:11	9:08	8:40	8:37	5:29	5:24	ארה"ב שיקאגו (ק)
18:54	18:09	18:50	18:48	18:27	18:26	10:42	10:42	9:43	9:43	9:14	9:14	6:51	6:52	בוליביה לה פאס (ח)
22:50	21:30	22:26	22:34	21:47	21:54	11:07	11:04	9:47	9:43	9:14	9:10	5:49	5:42	בלגיה אנטוורפן (ק)
22:48	21:30	22:25	22:33	21:47	21:54	11:08	11:05	9:47	9:43	9:15	9:12	5:50	5:42	בלגיה בריסל (ק)
22:09	21:04	22:05	22:15	21:20	21:29	10:14	10:11	8:50	8:46	8:19	8:14	4:43	4:34	בלרוס ליובאוויטש (ק)
18:16	17:26	18:08	18:06	17:45	17:42	10:21	10:21	9:25	9:26	8:54	8:54	6:41	6:43	ברזיל ס.פאולו (ח)
18:03	17:14	17:56	17:54	17:32	17:30	10:07	10:07	9:11	9:11	8:40	8:40	6:26	6:28	ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)
22:10	20:52	21:48	21:56	21:08	21:15	10:24	10:21	9:03	8:59	8:32	8:28	5:04	4:56	בריטניה לונדון (ק)
22:35	21:09	22:08	22:17	21:26	21:34	10:30	10:27	9:07	9:03	8:36	8:31	5:04	4:55	בריטניה מנצ'סטר (ק)
22:03	21:02	21:59	22:07	21:18	21:26	10:29	10:26	9:07	9:03	8:35	8:31	5:06	4:58	גרמניה ברלין (ק)
22:09	21:11	22:05	22:13	21:28	21:34	10:51	10:48	9:31	9:27	9:00	8:56	5:35	5:27	גרמניה פרנקפורט (ק)
18:12	17:25	18:08	18:05	17:44	17:41	10:04	10:03	9:28	9:28	8:58	8:58	6:45	6:47	דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)
19:48	19:02	19:44	19:45	19:20	19:22	10:32	10:31	9:25	9:24	8:53	8:51	6:10	6:08	הודו בומביי (ח)
19:45	18:59	19:41	19:42	19:17	19:18	10:27	10:26	9:21	9:19	8:49	8:48	6:05	6:02	הודו פונה (ח)
21:13	20:17	21:09	21:16	20:34	20:40	10:13	10:11	8:55	8:52	8:23	8:20	5:05	4:59	הונגריה בודפשט (ק)
21:08	20:16	21:04	21:08	20:33	20:38	10:41	10:39	9:27	9:24	8:54	8:52	5:47	5:42	טורקיה איסטנבול (ק)
21:19	20:29	21:15	21:19	20:46	20:50	11:05	11:03	9:52	9:49	9:19	9:17	6:16	6:12	יוון אתונה (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	5:22	5:29	8:42	8:45	9:14	9:18	10:33	10:35	20:58	20:52	21:33	21:27	20:35	21:31
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:59	7:01	9:49	9:50	10:19	10:20	11:27	11:28	20:26	20:25	20:50	20:48	20:07	20:52
ניו זילנד קרייטצ'ריץ' (ח)	7:56	7:52	9:41	9:39	10:14	10:12	11:01	11:00	17:15	17:20	17:45	17:50	17:02	17:54
נפאל קטמנדו (ח)	5:11	5:15	8:08	8:10	8:38	8:40	9:49	9:50	19:08	19:05	19:33	19:31	18:48	19:35
סינגפור סינגפור (ח)	7:02	7:03	9:32	9:32	10:04	10:05	11:06	11:07	19:19	19:19	19:41	19:41	19:01	19:45
פולין ורשא (ק)	4:28	4:36	8:01	8:06	8:33	8:37	9:56	9:58	20:55	20:48	21:37	21:28	20:31	21:32
פרו לימה (ח)	6:28	6:27	8:46	8:46	9:19	9:19	10:17	10:17	18:01	18:02	18:23	18:25	17:44	18:29
צרפת ליאון (ק)	6:01	6:08	9:20	9:24	9:52	9:55	11:10	11:12	21:31	21:26	22:05	21:59	21:09	22:16
צרפת פריז (ק)	5:59	6:06	9:24	9:28	9:56	9:59	11:16	11:18	21:53	21:47	22:30	22:23	21:30	22:43
קולומביה בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:21	8:22	8:51	8:52	9:55	9:55	18:21	18:21	18:43	18:43	18:03	18:47
קנדה טורונטו (ק)	5:46	5:51	9:01	9:04	9:33	9:36	10:49	10:52	21:01	20:56	21:33	21:27	20:39	21:43
קנדה מונטריאול (ק)	5:16	5:22	8:34	8:38	9:06	9:09	10:24	10:26	20:43	20:38	21:17	21:11	20:21	21:28
קפריסין לרנקה (ק)	5:42	5:46	8:41	8:44	9:15	9:17	10:27	10:28	20:00	19:57	20:28	20:25	19:40	20:29
רוסיה מוסקבה (ח)	4:59	5:09	8:45	8:50	9:15	9:20	10:42	10:45	22:10	22:01	22:59	22:48	21:45	23:17
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	5:38	5:44	8:58	9:01	9:30	9:34	10:49	10:51	21:16	21:10	21:51	21:45	20:53	21:49
שווייץ ציריך (ק)	5:39	5:46	9:02	9:06	9:33	9:37	10:53	10:55	21:24	21:18	21:59	21:53	21:01	22:10
תאילנד בנגקוק (ח)	5:55	5:57	8:35	8:36	9:08	9:09	10:13	10:14	18:52	18:51	19:15	19:14	18:34	19:18

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"ד סכ"ח - התועודיות תשמ"ד ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתה, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתה יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגייסנו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.chasidut.tv

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00330
15/07/2012

P.P.
שולם
1949
תל אביב